

BOMBAY SANSKRIT SERIES

No. XVII

HEMACHANDRA'S DEŚĪNĀMAMĀLA

The Department of Public Instruction, Bombay

THE
DEŚĪNĀMAMĀLĀ
OF
HEMACHANDRA

EDITED WITH CRITICAL NOTES

BY
R. PISCHEL

Second Edition

WITH INTRODUCTION, CRITICAL NOTES, AND GLOSSARY

BY
Paravastu Venkata Ramanujaswami, M. A.,
Principal, Maharajah's Sanskrit College,
VIZIANAGARAM

1938

Price Rupees Four and annas eight

Printed by Mr. Anant Vinayak Patwardhan at the Aryabhushan Press,
Bhamburda Peth, H. N. 915/1 Poona No. 4 and Published by Dr.
V. S. Sukthankar, M. A., Ph. D. at the Bhandarkar Oriental
Research Institute, Poona No. 4

CONTENTS.

1.	Introduction to the second edition	...	...	1- 26
2.	Introduction to the first edition	...	...	27- 31
3.	Text of the Deśināmamālā	...	...	1-345
4.	Glossary	...	...	1- 92
5.	Appendices: I. Words considered as deśyas by others	...	...	93- 98
6.	II. Verbal Substitutes	...	...	99-118
7.	III. Particles	...	...	119-120

Introduction

I

(to the second edition)

For the present edition of the *Deśināmamālā*, seven Mss. of the work have been kindly placed at my disposal by the authorities of the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona City. One of these is an index to the words in the *Deśināmamālā* arranged according to the number of syllables in them. Words containing two syllables are first given in the order in which they are found in the work, then of three syllables, and so on, ending with the four words containing eight syllables each. No attempt is made to arrange the words in further alphabetical order. The Ms. begins :

॥६०॥ श्री वीतरागाय नमः ॥ अहं ॥ श्रीहेमचंद्रसूर्युक्तदेश्यशब्दसमुच्चयात् । अकारायादयः शब्दा लिख्यन्ते द्विस्वरादिकाः । १ । ओदीद्वेदनुस्वाराद्यं तत्र स्यादियोगतः । शब्दानामक्षराधिक्यमपि कपत्ययादिह । २ । अथ द्विस्वराः । अज्जो जिनः । गौरीति आ—
and ends:—

श्रीहेमसूरेरभिधानकोशद्विज्ञातपदान्यर्थसमन्वितानि । उद्धृत्य वर्णक्रमतोऽखिलानि लिलेख सूरिर्विमलाभिधानः ॥ १ ॥ बाधजाड्यतमश्छन्नान् ग्रंथांतरगृहस्थितान् । अनेन देश्यदीपेन पश्यन्त्वर्थान् जनाः स्फुटान् ॥ २ ॥ ॥ ग्रंथाग्रं १२०० ॥

It contains 18 foll. and is numbered 857 of 1886-92. It is a very recent copy and full of mistakes. It was of no practical use for the edition. Of the remaining Mss., two (Nos. 724 of 1875-76 and 281 of 1880-81) happened to be those used in the first edition, marked B and E, respectively, therein. A third (No. 159 of 1881-82) was the original of the Ms. marked C in the first edition. It was described by Dr G. Bühler in his first notice of the *Deśināmamālā* in the *Indian Antiquary* (vol. ii. p. 17 ff. 1874). The remaining three Mss., described below, have been utilized for the present edition.

X. — A very carelessly written Ms. of the text and commentary. Complete. No. 856 of 1886-92, foll. 45 but actually 44, nos. 14 and 15 being marked on the same folio. The copyist is not well-versed in reading Jaina Mss., the characters peculiar to these being very often misread and in some places left blank. It has also considerable omissions in several places. It is not dated but contains some numerical figures at the end which are not clear. भा० १ and प्र० १९ which is struck off and प्र० १८ (?) is added. It is closely related to C of the first edition.

Y. — A complete Ms. of the text alone. No. 397 of 1895-98, foll. 21. This is a very carefully written Ms. with very few mistakes. It sometimes confuses the letters च, व and ब, उ and ओ, and छ and त्य, but generally spells words correctly. It contains marginal notes, being the Sanskrit renderings of the meanings of some deśī words. It is dated Samvat 1636,

Friday, the fifth day of the bright fortnight of Phālguna (February-March). This Ms. is related to BF of the first edition. The Ms. was written by one Paṇḍitaratnanidhānagaṇi, pupil of Jinacandra Sūri.

Z. — A Ms. of the text and commentary. No. 438 of 1882-83, foll. 60. Incomplete. It stops with सल्लिङ्गं in VIII. 12. The right hand ends of leaves from fol. 40 have been gnawed by rats but no letters have been lost. It is a fairly well-written Ms. and agrees in general with the Ms. markad G in the first edition. The Ms. is not dated, as the final leaves are probably lost, but it does not appear to be more than two hundred years old. Marginal corrections are found here and there. In this Ms., too, there is confusion between the same letters which have been mentioned in the Introduction to the first edition (p. 28).

The text of the *Deśināmamālā* may be considered to have been settled with considerable purity. I have, therefore, allowed the text to remain as it stood in the first edition. In a few places, however, a euphonic य has been substituted for अ to make the text consistent throughout, although personally, I hold a quite different view of the matter. Hemacandra in his grammar (I. 180) calls it यश्रुति and allows it after इ also. Mārkaṇḍeya in his grammar (II. 2) requires it after all vowels and remarks that it is a rule of पाठशिक्षा. It is, therefore, clear that the rules regarding the substitution of य for अ refer to pronunciation and not to writing. There are certain rules, though a few, which refer to the pronunciation of letters. Such, for instance, are *Prākṛtaprakāśa*, XI. 5 and *Prākṛtasarvasva*, IX. 27. The rule relating to यश्रुति is one of this kind. From the rules of Hemacandra and Mārkaṇḍeya, as well as from the practice of Jaina Mss. it will be seen that य is heard not only after अ or आ but also after other vowels and Mārkaṇḍeya says that इ is similarly to be pronounced as यि. The proper way, therefore, is to write अ in all cases and leave the reader to pronounce it according to his practice. A similar practice occurs with regard to the vowels ए and ओ. It is admitted on all hands that the Prakrits possess these vowels in the short and long forms. They are to be pronounced short when followed by a conjunct consonant. Both the long and short vowels are represented by the same character and the short vowels are only heard in pronunciation. In the same way, the vowel remaining after the elision of the consonants is always to be written as अ but it has to be pronounced as य when preceded by अ or इ, short or long. In the text of the *Deśināmamālā*, Prof. Pischel has taken the trouble of correcting every अ into य, when it is preceded by अ or आ. I have allowed them to stand as they are rather than take the trouble of rechanging every such य into अ, and changed a few others which have been left by oversight in the first edition, although, as I have explained above it is not necessary to do so. I have done so for the sake of uniformity.

In a few other instances, I found that, on etymological considerations, the reading adopted in the text was not the correct one and that one of the readings noted in the critical notes was to be preferred. Thus, for exam-

ple, in II. 63, the reading adopted in the text is कुंडयं, while it is noted in the critical notes that G reads कुंडयं. One of the meanings assigned to the word by Hemacandra is लघुपाण्डम्, 'a small pot.' Now the word appears as *kunḍa* with the same meaning in the Telugu language. The reading कुंडयं is, therefore, to be preferred, and it is actually the reading found in the two additional Mss. XZ used in the present edition. Again in VII. 40 the Ms. C reads वट्टियं while the reading adopted in the text is वट्टिवं. The word *veṭṭi* occurs in the Telugu language with the meaning assigned to it by Hemacandra, and by the addition of the suffix क we get the form वट्टियं. In VI. 24 पत्थेणयं and not पच्छेणयं appears to be the correct spelling. The word signifies 'provisions for a journey.' It is evidently connected with पाथेय. The Mss. BF actually spell the word पत्थेणयं. In II. 41 कुडुचिअं is the reading of all the Mss. both in the verse and in the example. In the commentary only B reads कुडुचियं while the other Mss. spell the word with a चि. Still, I venture to suggest, that as the word signifies sexual intercourse, it must be related to कुटुम्ब and the correct spelling of the Prakrit word may be कुडुविअं or कुडुचिअं as in B. In VIII. 64 all the Mss. read हत्थिहस्सो, except only C which spells the word with च्छि instead of थि. The meaning is वेष्टः, 'dress'. There is another deśi word अच्छिहस्सो given in the first section, and this too, among other things, means 'dress'. As अ and ह at the beginning of words are liable to be interchanged and the words, given above, should have come from Sanskrit *अक्षिहर, the reading अच्छिहस्सो is certainly to be preferred to the reading adopted in the text. Such cases as these are not numerous and I have not, therefore, thought it necessary to correct the text but left it as it stood in the first edition and suggested the corrections in the Glossary at the end.

Hemacandra, at the beginning of the work, explains what he considers to be ■ deśi word. Words which are not derived from Sanskrit in his grammar, which though derived from Sanskrit, are not found in that sense in the Sanskrit lexicons, which have changed their meaning in Prakrit, the change not being due to the secondary or metaphorical use of words, and which are used in standard Prakrit from times immemorial, are considered as deśi by Hemacandra (I. 3, 4). Thus, he teaches in his grammar (IV. 2) that पञ्जर is one of the substitutes of the root कृ in Prakrit. In II. 136 he says that त्रस्त assumes the forms हित्थ and तट्ट in Prakrit. The words पञ्जर, हित्थ and तट्ट are not, therefore, deśyas and are excluded from the work. The Verbal Substitutes have been, as a matter of fact, considered as deśi words by Hemacandra's predecessors (I. 11, 13, 20). Again the word अमयणिग्गमो signifies the moon in Prakrit, and it is evidently a *bhava* of *अमृतनिर्गम which by some such analysis as अमृतानिर्गमो यस्य can denote the moon. But the Sanskrit word is not found in that sense in any of the lexicons and hence अमयणिग्गमो is reckoned ■ deśya and taught in this work. The word बड्डो is a regular derivative of बलीवर्द according to rules of Prakrit grammar, and as the latter word can by the force of लक्षण mean ■ 'fool', the word बड्डो in this sense is not considered ■ deśi word and, therefore, is not included in the work. Every provincial expression

is not considered a deśī word, but only those which have found entrance into the known Prakrit literature. Otherwise, the number of deśī words will be innumerable and it will be impossible to teach all of them. As Hemacandra himself says (I. 4)

वाचस्पतेरपि मतिर्न प्रभवति दिव्ययुगसहस्रेण ।

This definition of a deśī word does not appear to have been followed by the predecessors of Hemacandra; and therein consists, he says, the superiority of his work over that of others. He quotes in a number of places words which have been taught as deśī words by his predecessors and shows that they are derived from Sanskrit words. Thus in I. 37 Hemacandra says that the words अच्छोडणं, अलिजरं, अमिलायं and अच्छमल्लो are considered as deśī words by some authors, but he does not do so as they are evidently derived from Sanskrit words. Again in II. 89, he says that the word गगरी is taught as a deśī word by some authors but Hemacandra says that it is not a deśī word as it is derived from Sanskrit गर्गरी. But here our author shows some latitude and says that it may be considered a deśī word. Many such instances may be quoted and in most cases Hemacandra gives the Sanskrit equivalents to such words. The *Deśināmamālā* differs from similar works in some other respects also. Some of the lexicons simply enumerated the deśī words without giving their meanings. Such, for instance, is the *Pāyālacchī* of Dhanapāla. The words in the *Deśināmamālā* are arranged in alphabetical order according to the first letter of the word, so that there can be no doubt as to whether a word begins with a व or व or च. The words beginning with a particular letter are arranged according to the number of syllables contained in them, which will facilitate reference. Again, whereas each of the previous lexicographers assigned to the words meanings which he thought proper without reference to the others and thus sometimes each differed from the other, Hemacandra in his work took the trouble of fixing the proper meaning of words by reference to the works of others and pointing out the mistakes occurring therein. Thus in VIII. 12 and 17 Hemacandra enters into a long discussion and corrects the mistakes of others regarding the significance of the words सराह्यं and समुच्छणी respectively. In the same way Hemacandra, by his vast knowledge of Prakrit literature, fixes the forms of many words which have been wrongly quoted by other lexicographers. Thus in I. 47 he says that अयतंचिअं is the proper form but not अवअचिअं as quoted by others. He says he arrived at the form बहुतरपुस्तकप्रामाण्यात्. In the same way he favours the form अच्छिहल्लो and not अच्छिघल्लो or अच्छिहरिल्लो as given by others in I. 41. Cf. also I. 26. So in a great number of instances. In fact there are innumerable mistakes in the अधुनातनदेशीकाराणां works and the object with which he wrote his deśīkośa is मोहापसारणम्. In every case of difference of opinion, Hemacandra takes care to point out the forms or meanings of words favoured by other authors.

It remains to be seen how far Hemacandra conformed to the definition given by himself. The following examples will show that he consciously and unconsciously violated the principles laid down by himself. Although

he says he does not consider the Verbal Substitutes as deśī words, he includes some of them in his lexicon and says that he has consciously done so in accordance with the practice of previous writers. Thus in I. 13, he says that अज्जस्स is a Prakrit substitute for the Sanskrit root आ—कृष् but he has included the word अज्जस्स = आकृष्टम् in his lexicon पूर्वोच्योऽनुरोधात्. In IV. 11 he says that डोला is a deśī word in the sense of 'a palanquin.' He has perhaps forgotten that in his grammar I. 217 he derived the word from Skt. दोला. So in V. 29 येरो 'Brahman' is taught as a deśī word but in his grammar I. 166 it is derived from स्थविर. In a few cases he expressly says that a word taught by him is derivable from some Sanskrit word as for example in I. 18, 39, 43, II. 104, III. 2 etc. Hemacandra excuses himself by saying that he included such words in the work संस्कृतेष्वप्रसिद्धेः or संस्कृतानभिज्ञप्राकृतज्ञमन्यदुर्विदग्धजनावर्जनार्थम्. Again Hemacandra has included in the lexicon many words which are actually taught or derived from words taught by Sanskrit writers in their lexicons and other works. As Dr Bühler has observed in the introduction to the *Pāṇiyalacchī* "a student of Prakrit.....who has the Petersburg Dictionary [or for the matter of that any good Sanskrit Dictionary such as that of Mr V. S. Apte or Paravastu Srinivasachari] at his disposal, can easily convict Hemacandra of numerous errors and show that he, too, in spite of his rare knowledge of Sanskrit and Prakrit, of his large library and numerous assistants, has mistaken scores of tadbhavas and tatsamas for Deśī forms because the passages where the Sanskrit words occurred, were not accessible to him or not present to his mind." (p. 13) Thus परी 'a milkpail' is reckoned a deśī word in VI. 37 because Hemacandra does not happen to remember that it is used in Sanskrit in the same sense. Again in VI. 55 is found पुरिन्देवो in the sense of an Asura. This is clearly a bhava of पूर्वदेव (cf. Hc. Gr. ii. 163) occurring in Sanskrit in the same sense. In VI. 90 वंमणी is said to be a deśī word in the sense of a lizard. But ब्राह्मणी in Sanskrit also signifies the same thing. And Dr Bühler in a note to his Introduction to the *Pāṇiyalacchī* (p. 12) draws attention to the fact that ग्रहवति, the Sanskrit prototype of गृहवर्द (II. 100), in spite of Hemacandra's denial, signifies also the moon. Hemacandra includes in the lexicon words whose Sanskrit equivalents can, by लक्षणा or metaphorical use, signify the meaning assigned by him to the Prakrit word. In II. 97 he teaches the word गोसण्णो in the sense of मूर्खः. The word is evidently derived from Skt. गोसंज्ञ, which like बलीवर्द can mean a fool. Lastly Hemacandra includes in his grammar (II. 174) are provincial expressions, i. e. महाराष्ट्रविदर्भोदिदेश-प्रसिद्धाः. We thus see that neither Hemacandra nor his predecessors strictly follow the definition of deśī word formulated by him. The term deśī seems to have been understood in a very wide sense by the lexicographers. They seem to have denoted by the term all the words of the Prakrit dialects which are the deśya or vernacular languages of the time, Thus, for instance, Dhanapāla calls his *Pāṇiyalacchī* a deśī or deśī śāstra.

and includes in it more tatsama and tadbhava words than real deśi words. He even says that he has incorporated in his work all the words commonly used by the Prakrit poets in their compositions.

कव्वेसु जे रसद्धा सद्दा बहुसो कईहि वज्झंति ।

ते इत्थ मए रइया.....

Hemacandra, being a good Sanskrit and Prakrit scholar, has evolved a new definition of the term deśi which excludes all words derived from the Sanskrit source. In this he has chalked out a new line and risen above all the other lexicographers. But at times he has unconsciously slipped down and included words which show evident signs of derivation from Sanskrit and at times he had consciously done so, not being bold enough to go counter to his predecessors. But it must be said to his credit that Hemacandra inaugurated a new era in Prakrit lexicography and the experiment made by him was really a success. He has excluded a large number of tadbhavas and tatsamas from his lexicon because the former can be known from his grammar and the latter from the Sanskrit lexicons. The latter, in fact, have no place in Prakrit lexicons.

The words in the *Deśināmamālā* are arranged into eight *vargas*, according to the initial letter of the words. They contain in order words beginning with the vowels, the gutturals, the palatals, the cerebrals, the dentals, the labials, the semivowels and the spirants. In each section words with one meaning are given first and then the homonyms. In each again, the words are arranged according to the number of syllables contained in them in the order of disyllables, trisyllables, tetrasyllables and so forth. At the end of words of a certain number of syllables are added the Verbal Substitutes which contain the same number of syllables. As Hemacandra does not consider them as real deśi-words, he does not include them in the verses which form the body of the work but adds them in the commentary along with particles and other words taught in his grammar. Here and there words of unequal length are grouped together if they are synonyms, otherwise, as he himself has said, द्विरर्थकीर्तनं स्यात्. In a few instances, perhaps through oversight, he has given a homonymous word more than once and assigned different meanings to it in the different places. Thus in section VI the word पडिहत्थो is given once in stanza 19 with the meaning प्रतिव्रित्त्या and again in stanza 28 with the meaning पूर्णः. In the same section, the Verbal Substitute पयल्लह is given twice, once under stanza 29 with the meaning प्रसरति and again under stanza 73 with the meanings शिथिलीभवति लम्बते च and the Verbal Substitute पल्लह्यइ is given twice under stanza 29 with two different meanings. But cases such as these are very rarely met with and Hemacandra is very careful in grouping the words in the different sections. Under the stanzas containing words with one meaning, Hemacandra adds examples to illustrate the use of the words taught in the stanza. As to these examples, refer to the Introduction to the first edition, p. 29.

A question arises here as to the nature of these Dhātva-deśas or Verbal Substitutes. They have been considered as deśi words by some authors but

Hemacandra clearly says both in his grammar (IV. 2) and in this work (I. 37) that he does not consider them to be so. He says there can be no distinction of प्रकृति and प्रत्यय in deśī words (I. 47), nor can there be the addition of उपसर्ग to them (I. 95), though with regard to the second point, in his eagerness perhaps to criticise others, he indulges himself in self-contradiction (III. 55). As a dhātvaśeṣa as प्रकृति can receive different verbal suffixes according to the meaning to be conveyed, it forgoes the nature of a deśī word. When, on the other hand, a dhātvaśeṣa is capable of receiving only one suffix and no other, it has every right to be regarded as a deśī word and therefore Hemacandra includes such words as कप्परिञ्, कडंतरिञ्, (II. 20) अविञ्, अट्टो, अज्जत्तो, (I. 10) पच्चुद्धारो, पच्चोवणी (VI. 24) in the *Deśināmamālā* with the remark यद्यप्येते क्रियावाचिनस्तथापि त्यादिषु प्रयोगादर्शनाद्वात्वादशे-
व्वस्माभिर्न पठिता इत्यत्र निवद्धाः In this respect Hemacandra, as has been remarked above, differs from the lexicographers who went before him. As he has made a new departure he could not completely exclude them from his deśīkośa, but added some, perhaps the more important, of them in his lexicon adding इत्यादयो धात्वादेशेव्वस्माभिः साधिता इति न संगृहीताः or some such remark. It should not be understood that because he enumerates some of them in this work, he considers them alone as deśī words and the rest as tadbhavas. As a matter of fact he does not consider any of them as deśī words, while his predecessors have said that all of them are deśī words.

We have next to consider the question of the nature of deśī words in Prakrit. All the Prakrit grammarians divide the words in the Prakrit languages into three classes, viz. tatsama, tadbhava and deśya. Tatsama words are those which, consisting as they do of letters which are not liable to any change in those languages, appear in the same form in the Prakrits as they do in Sanskrit, as e. g. कमल, तरु etc. Tadbhava words are those which are derived from Sanskrit by the application of the phonetic changes taught in the different grammars ; that is to say, those words which show some change in their letters when they pass from Sanskrit into Prakrit are called tadbhavas ; e. g. अच्छी, वर etc. Deśya words are those which do not appear to have any connection with Sanskrit in accordance with the rules laid down in Prakrit grammars and hence show no distinction of प्रकृति and प्रत्यय, or in other words are underivable from Sanskrit but are current in the language from times immemorial and are freely used by poets in their compositions ; e. g. पोट्ट, ऊरो etc. It is only the second class of words, the tadbhavas, with which the different grammars are concerned. The tatsamas are to be learnt from Sanskrit grammars and lexicons. The deśī words, similarly, which do not obey laws and are underivable from Sanskrit have to be learnt from the usage of the speakers of the language and from kośas compiled therefrom. Only two such Prakrit kośas have been discovered up to now, one of which, that of Dhanapāla is of very little use for a knowledge of deśī words as he mixes them with hoards of tatsama and tadbhava words. The present work of Hemacandra eliminates the other two classes of words to a great extent and gives a large number of deśī words,

As Dr Bühler has remarked in his introduction to the *Pāṇiyalacchī* (p. 14) the deśī words "are all or nearly all derived from Sanskrit words." In the case of some words the relation to the Sanskrit word is so manifest that we are at a loss to know why Hemacandra has failed to notice it. If Pkt हलुञ्ज can be derived from Skt लघुक by metathesis (II. 122), why can we not derive Pkt अइहारा by the same process from Skt अचिरामा and yet Hemacandra calls हलुञ्ज a tadbhava and अइहारा a deśī word? It cannot be said that Hemacandra was not conscious of the connection between the latter words for in I. 34 where he teaches अइहारा he expressly says that the two words have nothing to do with each other. Some other words, again, are clearly of Sanskrit origin, though they cannot be derived from that source by the phonetic laws formulated by the Prakrit grammarians. As Dr Bühler has observed in the same place, "they are formed according to the more occult phonetic and grammatical laws differing from the obvious ones, which the grammarians have embodied in their Vyākaraṇas." Thus, e. g. the words कल्ला, चूओ, दुल्लं, हेरिंओ are very closely related to Skt कल्य, चूचुक, दुकूल, and हेरंव. On the other hand, such words as गंडीवं, गंडिणी, etc. may by a slight change in meaning signify धनुः, धेनुः etc. and that अदंसणो, थूलघोणो, धूमहारं, मेहच्छीरं, परिहारइथिआ, मुहरोमराई and similar words are derived from words in Sanskrit which though not synonyms of these, can still signify चोरः, सूकरः, गवाक्षः, उदकम्, कृतुमती and ध्रुः. A large proportion of words in the *Deśināmamālā* are of this nature; but there are a certain number of words with a very un-Aryan look which show undoubted relationship with languages other than Sanskrit. A good many of them show close resemblance to words in the Dravidian languages. Some of the striking ones may be quoted here. ऊरो (Dr. ūru, 'a town') चिका (Can. cikka, 'small') छाणी (Tam. cāṇi 'cowdung') छिं (Tel. cilli, 'a hole') दारो (Tel. dāramu. 'a cord') पसंडि (Tel. pasi(n)di, 'gold') पडुजुवई (Tel. paḍucu 'a middle-aged woman') पोटे (Tel. potṭa 'the belly') पुल्ली (Dr. puli, 'a tiger') भावो (Tel. bāva, 'sister's husband') मट्टो (Tam. moṭṭai, 'hornless or hairless') मम्मी (Tam. am-māmī, 'maternal uncle's wife') माडिअं (Tam. māḍi, Can. mahāḍi, Tel. meḍa, 'a storied house') वंगं (Tel. vaṅga, 'the egg-plant') वड्डो (Tel. oḍḍu, 'stout, large') सुल (Can. sūle, 'a harlot'). These and some others have been pointed out in the glossary. Mr K. Amrita Rao has shown (*Indian Antiquary* xlv. p. 33 ff.) that there are a number of Persian and Arabic words in the *Deśināmamālā*. Sir George Grierson has discovered (J. R. A. S., 1919 p. 235) another Arabic word in the work. Hemacandra's deśī, therefore, includes not only Sanskritic words but also non-Sanskritic, both Indian and foreign. By Sanskritic words we understand words evidently derived from Sanskrit but not according to the laws known from Prakrit grammars. These, too, we have every reason to exclude from deśī words, as some of the laws embodied in the Vyākaraṇas are themselves unconvincing. If Hemacandra can derive Pkt लड्डी and हेट्टु from Skt यष्टिः and अयः, we cannot understand why he cannot derive all Sanskritic deśya words pointed out above from Sanskrit. If we

exclude such words, there remains a residue of them which are not derived from the Sanskrit source. We have to discover the nature of these unknown words, the value of the mathematician's *x*, as Mr. J. Beames has put it.

Before doing so, let us see how the Dravidian grammarians have classified the words in their languages which may help us in our enquiry. These too divide the words in their languages into the same three classes as the Prakrit grammarians, viz. tatsama, tadbhava and deśya. Tatsama words are those which are borrowed from the Sanskrit language without any change in their form, as e. g. Tel. Rāmudu, vidya, pita; Can. vana, dhana, vastra; Tam. kamalam, kāraṇam etc. Here the words do not show any phonetic change except with regard to the final letters which follow the usage of the respective languages. Tadbhava words are those which undergo phonetic changes in their passage from Sanskrit into the Dravidian languages. Most of these changes are the same as those described in the Prakrit grammars or appear to be the continuations of those. The following are examples of tadbhava words. Tel. ākasamu (Skt. आकाश), megamu (Skt. मृग), vaṅkara (Skt. वक्र), maruḍu (Skt. स्मर); Can. payana (Skt. प्रयाण) bīdi (Skt. वीथी) vīṇa (Skt. वीणा); Tam. outtam (Skt. सुद्ध), catṭi (Skt. वटि), piccai (Skt. भिक्षा). Words which do not belong to any one of the above two classes but which are current in the language of the country are called deśyas. Examples are: Tel. ūru 'a town', mēḍa 'a storied house', illu 'a house'; Can. mane 'a house', hola 'a field', nela 'the floor'; Tam. ūr, 'a town' manai 'a house' tarai 'the floor'. Deśya here means, therefore, words which have nothing to do or rather appear to have nothing to do, with Sanskrit; and hence even borrowed words, only if they are not loans from Sanskrit, are classed as deśya. Here the principle which the Dravidian grammarians followed is the same as that followed by the Prakrit grammarians; in fact the former imitated the latter. But there is this difference that whereas the Prakrit grammarians included certain Sanskritabhasas in the deśyas since they do not conform to the arbitrary rules laid down by them, the grammarians of the Dravidian languages classed all words which show the least resemblance to Sanskrit as tadbhasas. The Dravidian grammarians, too, are strangely silent as to the nature of these deśyas. They say, like the Prakrit grammarians, that the origin of these words is wrapped up in mystery but they have been in use in the language of the country from times immemorial and are used by poets in their compositions.

On examining the nature of the deśya words in Prakrit, it will be seen that they consist chiefly of words denoting the parts of the body, relationship, common birds and animals etc.; that is to say just the class of words which, philologists say, are not generally borrowed from one language into another, and in every case the form regularly derived from Sanskrit is found beside the deśi word. We are, therefore, tempted to suppose that all the deśi words are indigenous to the languages. It is now generally ad-

mitted that Classical Sanskrit from which the grammarians derive the Prakrits is the literary form of a slightly different colloquial language, which is in fact the parent of the Prakrits. Some of these deśya words may have existed in the colloquial language before the Prakrits came into existence and might have been inherited by them from that language, and as the colloquial language was never admitted into literature, its words have not survived to us. We may also suppose that the Aryans came into India in successive waves but not all at once. In the interval between two successive waves certain words may have gone out of use in the original home or at an intermediate station. The people who entered this country in the early period may have retained words which have been given up by subsequent batches before they came to our country. Both the above classes of words, as Mr. J. Beames observed in his *Comparative Grammar of Modern Aryan Languages of India* (p. 24) "though not used in Indian literature, may have been in use in the mouths of the people and may be current under some slight disguise in the mouths of Lithuanian peasants even yet." It is, therefore, possible to suppose, from the nature of the deśya words, that they too are Aryan or Indo-European in origin and that they have left us no trace of their existence in Classical Sanskrit. In the case of some words, the relation between them and their Sanskrit prototypes may have been obliterated by the changes brought about by time and we are not able to discern the resemblance between the mother and the daughter though they stand beside each other before our eyes. This fact is brought home to us by the fact that the number of deśi words in a language varies in inverse ratio with the knowledge of Sanskrit and Prakrit possessed by the grammarians. Thus Hemacandra derives a large number of Prakrit words from Sanskrit, which according to other grammarians are pure deśyas; and may not what appeared to be a deśya word to Hemacandra appear as a tadbhava to another?

We have seen above that some of the deśya words are common to the Prakrits or the Indo-European vernaculars and the Dravidian dialects. In the Dravidian languages, the deśi words are considered as the distinctive or characteristic part of their vocabulary. But the above view of the origin of deśya words deprives these languages of what is considered as their heritage and makes the deśya words loans from the neighbouring Indo-European vernaculars, and places them on a level with the tadbhavas and tatsamas. It, therefore, results that the whole vocabulary of the Dravidian languages is derived from the Indo-European source. The inter-relations between the Dravidian and the Indo-European family of languages become closer and the Dravidians appear to be only the earliest wave of the Aryans to come to our country. This is the view of some Dravidian philologists in Southern India. But the grammatical structure of the Dravidian languages tells against the above conclusion. The Dravidian system of sentence formation, in which the finite verb always stands at the end is opposed to the Indo-European way in which the order of words counts for very little; but in this respect there is complete agreement

between the Dravidian and the so-called Modern Aryan languages. These latter show some other affinities with the Dravidian family. The employment of the same suffixes in both the numbers of the cases, of post-positions in the place of Sanskrit prepositions, the formation of tenses by the help of participles, the absence of a regular passive voice and the dative suffix with a K are all common to the two groups of languages. It is one of the fundamental assumptions of Comparative Philology that, as a general rule, one language may borrow words and idioms from another to any extent, but it does not adopt the morphological structure of another — i.e. the inflexions or methods of word-formation and syntax. These two sets of languages have incorporated Sanskrit or Aryan words to a great extent and the so-called Modern Aryan languages have gone a step further and borrowed many suffixes along with them, just as the English language, with the wholesale adoption of Latin words, has borrowed certain Latin plurals and the Latin structure of sentences. Owing to this difference in grammatical structure, we have to assign the Dravidian languages and the so-called Modern Aryan languages to a family different from the Indo-European. In such a case, although it is probable that many *deśi* words are Aryan, though not Sanskritic, in origin, there must remain a small residue of them, however small it may be, which has to be referred to the Dravidian source. The Aryans on entering our country found it already occupied by people of a different race and after a struggle extending over many centuries, they obtained possession of the major portion of the country. Some of the pre-occupants might have mingled with them and to some extent influenced their language. The Aryans, being intellectually superior to the conquered races, did not allow the words of their own language to die out although they adopted the words of the conquered, and this accounts for the fact that the two words, the Aryan and the non-Aryan-*deśi*, are found side by side in the Prakrits.

We thus arrive at the following conception of the expression *deśi*. Many of them are of Sanskritic origin ; but owing to the large amount of corruption they have undergone during the many centuries of their use, they do not conform to the phonetic laws recognised by the grammarians or in other words their connection with Sanskrit is obscured. Some others again may be of Indo-European though not of Sanskritic origin and may be found, with slight variations, in the spoken dialects of other Indo-European races. A small proportion of them are of non-Indo-European descent and may have been obtained from the language of the people who were inhabiting the country before the advent of the Aryans into it. In Hemacandra's *deśi*, a few recent borrowings from Persian and Arabic are also included, as they might have become current in the language of the country some centuries before his time. He is perfectly justified in doing so, as we have seen that *deśi* has come to mean not only the words current in the country but at the same time show no trace of connection with Sanskrit.

In assigning meanings to *deśi* words Hemacandra frequently differs from other lexicographers. He says that in many cases his predecessors

have gone wrong and he has taken great pains to fix the proper meaning of these words. In the second of the introductory verses he says that this is the very object with which he began his kośa. In some cases he admits the meaning assigned by others although he himself gives a quite different meaning. In every case in which there is difference of opinion, he takes care to give the opinion of the other lexicographers also. Besides referring to them by such general terms as पूर्वाचार्याः, सर्वे, एके, अन्ये, कश्चित् and केचित् he quotes eight of his predecessors by name. Except perhaps a few, we know next to nothing about them from other sources. Their works have not come down to us, probably owing to the fact that they were superseded by that of our author, like the works of Sākalya, Gārgya, Gālava and other grammarians who went before Pāṇini, whose comprehensive work overshadowed their inferior productions. But in Southern India and elsewhere the examination of private libraries, which are lodged in out of the way places and zealously guarded from the inroads of visitors, is bringing to light ever and ever new works of ancient authors, some of which we have not seen while others we have not heard of, and who knows, further search into the libraries of India will not bring to light some of these Prakrit lexicons. The two lexicons which have been given to the world, the present work and the *Pāyilacchī* of Dhanapāla, have been discovered by Dr. Bühler only in the seventies of the last century. Till then no one dreamed that there were such works to be found. There are still many hidden treasures of literature in India which are worth the trouble of hunting after them.

The deśikāras quoted by Hemacandra are the following in alphabetical order.

1. अभिमानचिह्नः—His deśikośa was in the form of sūtra to which he had added a gloss with illustrative examples. It was commented upon by उद्बलः, who, however, mis-interpreted the former in several places. Abhimānaciḥna has been quoted by Hemacandra in five places, in four (i. 144; vi. 93 ; viii. 12, 17) in support of his interpretation and in the fifth (vii. 1) to note a divergence of opinion. It is curious that in three places quoted, while Abhimānaciḥna agreed with Hemacandra, the commentator Udūkhala differed from him by misinterpreting his text. In these three places Hemacandra quoted him only to point out the slips of the commentator.

2. गोपालः—He was the author of a deśī lexicon in the form of ślokaś, but unlike our author he gave the meaning of deśī words in Sanskrit. He is the oft-quoted of the authors. He is referred to in five places (vi. 58, 72 ; vii. 76; viii. 1, 17) in support of Hemacandra's interpretation and in other places to show that he differed from him, five times (i. 25, 45 ; iii. 47 ; vi. 26 ; vii. 2) with regard to the form of the word, once (ii. 82) in connection with the meaning and twice (i. 31 ; viii. 67) as to both. Hemacandra always quotes him approvingly but never criticises him.

3. देवराजः—He was the author of a metrical kośa in which he, like Hemacandra, gave the meanings of deśī words in Prakrit. He is quoted by

our author three times, twice (vi. 72; viii. 17) in support of his interpretation and once (vi. 58) to show that he differed from him. His work is divided into sections (prakarna) according to the nature of words taught, like the *Nāmalingānuśūsana* of Amarasimha.

4. द्रोणः—He was the author of a lexicon; but we know nothing about the nature of the work except that he explained the deśi words, like Hemacandra, in Prakrit. Our author quotes him in support of his interpretation in viii. 17. In three other places he is quoted to show that he differed from Hemacandra — in i. 18, 50 with regard to the form of the deśi word and in vi. 7 in connection with the meaning.

5. धनपालः— Apart from the fact that he wrote a Prakrit kośa, we know nothing about him or his work. He is quoted by Hemacandra once (viii. 17) to support him, and four times to show that he differed from him, twice (iv. 30; vi. 101) as to the form of the word and twice (i. 141; iii. 22) in connection with the sense attached to the word. Dr Bühler in the introduction to his edition of the *Pāṇiyalacchī* identifies this writer with the author of that work in spite of the fact that none of the five passages quoted by Hemacandra is to be found in the *Pāṇiyalacchī* and in spite of the fact that our author quotes many words and meanings occurring in that work simply as those adopted by 'others' without specifying the name. Dr Bühler himself has drawn attention to the fact that in vi. 101 the author of the *Pāṇiyalacchī* adopts the same form as Hemacandra and not the slightly different one attributed by the latter to Dhanapāla. He supposes that the author of the *Pāṇiyalacchī* wrote another Prākṛitakośa and Hemacandra's quotations are from that work. I venture to suggest that the Dhanapāla quoted by Hemacandra is quite different from the author of the *Pāṇiyalacchī*. If they were identical, it would be impossible to conceive how one person could teach one and the same word in two different works, and that too in two different forms, as it would be necessary to suppose from vi. 101. Again I do not see any reason why he should compose two kośas of the same kind instead of one comprehensive one. The *Pāṇiyalacchī* is a very meagre production and the number of deśi words taught in it is very small. The kośa of the other Dhanapāla must have been a work of considerable merit to deserve to be quoted by the name of the author by Hemacandra.

6. पादलिताचार्यः— We know nothing about him except that he wrote a deśi kośa (i. 2). He is not at all quoted by Hemacandra which shows that the latter never differed from him. We may suppose that the work of this author as well as that of the next formed the basis for Hemacandra's work.

7. राहुलकः— He is quoted in one place alone (iv. 4) and there too at second hand. We cannot be sure whether he wrote a kośa or not, but he carried great weight with Hemacandra. When all the other authorities agree in assigning to a word a meaning different from that of Rāhulaka, Hemacandra follows the single Rāhulaka and rejects all others. He must

have been a great authority in Prakrit to be followed by a scholar of Hemacandra's calibre. We may suppose that because our author does not quote from him, he closely follows Rāhulaka in his *Deśināmamālā*.

8. शालिङ्कः— He is also the author of a *deśikośa*, but we know nothing about his work. In the three places in which he is quoted by Hemacandra he differs from the latter, once (ii. 20) as regards the meaning and twice (vi. 96; viii. 40) with regard to the form of the word.

Besides the authors of the *deśikośas* referred to above, Hemacandra refers to two other Prakrit poets and notes their opinion wherever they differ from him. I have not included these in the list of lexicographers, because I could gather no definite evidence for saying that they composed *kośas*, for Hemacandra never quotes them in connection with the form of words but only as regards the meaning of words which can be known as well from their other works as from their lexicons. The first is अवन्तिसुन्दरी who is referred to in two places in the first section (81, 157). Hemacandra quotes her to show that she used certain words in senses other than those ascribed by him. Dr Bühler, in his introduction to the *Pāyīlacchī* (p. 8) identifies her with the sister of Dhanapāla for whom the latter composed his *kośa*. This latter fact shows that Sundarī was not after all a scholar of a high order and in such a case I do not think Hemacandra would refer to her. I am, therefore, inclined to believe that Avantisundarī quoted by Hemacandra is not the sister of the author of the *Pāyīlacchī*, but some other eminent Prakrit poetess. From the way in which he quotes her, she might have been the author of a *deśi* lexicon. The other is सातवाहनः, commonly called शालिवाहनः. He is variously known as कुंतलो, चउरचिन्धो, पूसो or हालो. He was a patron of poets and himself a poet. He composed or collected a Prakrit anthology of 700 stanzas which goes by the name of the *Saptarśati*. He is quoted seven times, every time to show that he used words in senses different from those of Hemacandra. But not one of the words is found in the index to Prof. Weber's edition of the work.

Bhāmaha is quoted once (viii. 39) to show that सुग्रीष्मकः in the sense of फाल्गुनोत्सवः, from which Hemacandra derives the so-called *deśi* word सुगिम्हओ, is used in the Sanskrit language. Similarly the *Kālāpa-Vyākaraṇa* is quoted in i. 6 to show that अक्का in the sense of mother is used also in the Sanskrit language and is, therefore, a *tatsama* and not a *deśi* word. Bharata is referred to once (viii. 72). His definition of a particular posture of the hand called सर्पक्षिराः is quoted in explaining the meaning of the *deśi* word हेआलं. The quotation is found with an insignificant variation of च for तु in the 9th Chapter (st. 80) of the *Nāṭyaśāstra* (ed. N. S. Press, Bombay). But Bharata does not say that the particular posture of the hand is used in prohibition. He only says:

एष सलिलप्रदाने भुजगगतौ तोयसेचने चैव ।

आस्फोटने च योज्यः करिकुम्भास्फालनाद्येषु ॥

With such materials at his disposal and with his vast knowledge of Prakrit and Sanskrit literatures, Hemacandra undertook to write the

Deśināmamālā and we may, therefore, confidently believe that he always hit at the right meaning of a word. The later lexicographers frequently misunderstood the older ones and gave wrong interpretations. In such cases Hemacandra followed the older *deśikāras* such as *Pādalīptācharya*, *Rāhulaka*, *Abhimānasicūha* etc. and roundly abuses the later authors for their inadvertence. He remarks with disgust in the last section of his work (12).

अधुनातनदेशिकाराणां तद्व्याख्यातृणां च कियन्तः संमोहाः परिगण्यन्ते.

The glossary at the end includes only those words which Hemacandra considers as really *deśi*. All words considered as *deśi* by other lexicographers but derived from Sanskrit by Hemacandra in this work or in his grammar are relegated to another index at the end. The optional forms of words taught by other *deśikāras* which are quoted with approval by Hemacandra are also incorporated in the glossary but for their explanation they are referred to the forms admitted by Hemacandra. In the same way, the meanings assigned to words by other writers, if they are not objected to by Hemacandra, are also included in it. I have added English renderings to all the meanings. The references in this glossary as well as in the other indexes are to sections and stanzas of the work. Whenever I had occasion to think that the spelling of a word adopted in the text was not the correct one, I did not, as I said elsewhere, correct the text but added in parenthesis in this glossary what I considered to be the right form. The differences between *Trivikrama* and our author are also noted in parenthesis. Wherever possible I tried to suggest derivations to the *deśi* words in brackets. In doing so I have freely availed myself of the help of previous works and articles in the different oriental journals bearing on the subject. To the authors of these my thanks are, therefore, due. In arranging the *deśi* words in alphabetical order, the *anusvāra* before the mutes is given its legitimate place of the class nasal. As to the use of the *anusvāra* in *deśi* words, see Introduction to the first edition. p. 30.

The index of *Dhātuvādesas* or Verbal Substitutes has been prepared by me from this work and from Hemacandra's *Prakrit Grammar*. In the *Deśināmamālā*, Hemacandra gives only a small number of them and refers the reader to his grammar for the remaining ones. Since his predecessors have considered them as *deśi* words and he himself quotes some of them in this work, I thought it best to give a complete list of them prepared from his grammar. After I had completed the list and obtained the permission of the authorities of the Bhandarkar Institute to include it in this edition, Sir George Grierson's book *The Prakrit-Dhātuvādesas* appeared in the *Memoirs* of the Asiatic Society of Bengal, Calcutta. (Vol. viii. No. 2) But as the plan on which I worked was quite different from that adopted by Sir George Grierson, I did not give up the idea of including it in the present edition. I arranged the *adeśa*-portion of the words in alphabetical order and gave under them their equivalent Sanskrit roots and the forms quoted in this work and in Hemacandra's Grammar with references to both

these works. Whenever there was any difference of spelling between the two works, I have invariably followed the spelling of the *Deśināmamālā*. For the forms not found in this work, the spelling of the grammar is adopted.

Lastly, the interjectional and other particles, like the Verbal Substitutes, have been taught by Hemacandra in his grammar; but as they have been included in deśī words by other writers, Hemacandra follows the same plan with regard to them as he did with regard to the Verbal Substitutes. I have added a list of these at the end collecting them from this work as well as from his grammar. In this way every word either in the text or in the commentary of the work, has been included in one index or other. In the last two indexes no attempt is made to suggest any derivation.

The life of Hemacandra is narrated in *Kumārapālūprabandha*, *Prabandhakośa*, *Prabandhacintūmaṇi*, *Riṣimaṇḍalavṛtti*, *Prabhāvākacārīta* and *Kumārapālacarīta* (of Jinamaṇḍana). Dr Bhau Daji has given a short account of his life as narrated in the first of the above works in the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society (Pt. xxvi. pp. 222-224). A fuller account of his life is given in Forbe's *Rāsamālā* from which a few extracts have been given by S. P. Pandit in the introduction to his edition of *Kumārapālacarīta*. Dr Bühler has given a complete account of his life in his *Ueber das Leben des Jaina Mönches Hemacandra* (1889), which was, however, not available to me.

But there is another work called *Kumārapālacarīta* by Jayasimhasūri. It is a Mahākāvya in ten cantos consisting in all of over 6000 stanzas. A Ms. copy of the work is found in the Fort Library of H. H. the Maharaja Bahadur of Vizianagaram. It gives an account of the life and adventures of Kumārapāla from his birth to his death. A pretty long account of Hemacandra's life is also given therein. As the account given there differs in some details from that contained in any of the above works, I give below a few extracts from the work.

स सूरिः [देवचन्द्रः] विहरन्नाप मूर्त्तो धर्म इव स्वयम् ।

पुरं गूर्जरदेशीयं धंधूक इति विश्रुतम् ॥ १३४ ॥

तत्र मोढान्वयः प्रौढद्रुढिमा सुरशैलवत् ।

आसीस्त्रे (?) ध्रुमतिः श्रेष्ठी धर्मिष्ठश्चाचिगाह्वयः ॥ १३६ ॥

गेहिनी देहिनीव श्रीस्तस्याभूद्भाग्यभङ्गिभूः ।

पाहिनी कामहृत्कीलशीललीलावगाहिनी ॥ १३८ ॥

अन्येद्युः सुखसुप्ता सा स्वप्ने चिन्तामणिं शुभम् ।

लब्ध्वा दत्त्वा गुरुभ्यश्च जागरामास तत्क्षणम् ॥ १३९ ॥

तथा स्वप्नफलं पृष्ठो देवचन्द्रप्रभुर्जगौ ।

भावी तेव सुतः कौऽपि भद्रे लोकोत्तरस्थितिः ॥ १४० ॥

चिन्तारत्नं गुरुभ्यो यद्दे तेन तु वेद्यहम् ।
 त्वत्सुतः सूरिराद् भावी जैनशासनभासनः ॥ १४१ ॥
 तामाचम्य गुरोर्वाचं सुधामिव मनोरमाम् ।
 अबध्नाच्छकुनग्रन्थिं सैवमस्त्विति वादिनी ॥ १४२ ॥
 तस्यामेव निशीधिन्यां तस्याः कुक्षाववातरत् ।
 कोऽपि पुण्यनिधिर्जीवः सरस्यां राजहंसवत् ॥ १४३ ॥
 समये परिपूर्णेऽथ सासूत सुतमुत्तमम् ।
 यथा मेरुमही कल्पद्रुमं विश्वजनेप्सितम् ॥ १४४ ॥
 तदा वागशरीरासीद्योम्नि भाव्येष तत्त्ववित् ।
 जिनवज्जिनधर्मस्य स्थापकः सूरिशेखरः ॥ १४५ ॥
 जन्मोत्सवं समाप्य द्वादशाहेऽथ तत्पिता ।
 चाचिगश्चङ्गदेवेति नाम पुत्रस्य तेनिवान् ॥ १४६ ॥
 लघीयसोऽपि तस्यासीत् प्रज्ञा विश्वातिशायिनी ।
 मोढचैत्येऽन्यदा देवचन्द्रसूरौ समेयुषि ।
 आजगाम तदा तत्र पाहिनी चङ्गदेवयुक् ॥ १४७ ॥
 गुरुः प्रदक्षिणाकृत्य यावद्देवान्नमस्यति ।
 तावद्गुर्वासने बाल्याच्चङ्गदेवो न्यविक्षत ॥ १४९ ॥
 तद्दृष्ट्वा सूरिराचष्ट तत्सवित्रीं स्मरस्यदः (?) ।
 स्वप्ने चिन्तामणिं प्राप्य गुरवे त्वं प्रदास्यसि ॥ १५० ॥
 स्वयमेवाधुना तेऽसौ सुतस्तदुचितं व्यधात् ।
 पुण्यनैपुण्यजः स्वप्नः प्रायो भवति नान्यथा ॥ १५१ ॥
 तदयं दीयतां भद्रे पुत्रोऽस्मभ्यं पवित्रधीः ।
 यथार्हद्वर्मसाम्राज्यं जनयेज्जगतीतले ॥ १५२ ॥
 त्वद्गृहे तस्थिवानेष ज्ञास्यते कुत्रचिन्न वा ।
 सूरिर्जातस्तु विश्वेऽपि यावच्छ्रीजिनशासनम् ॥ १५३ ॥
 इत्युक्ता सूरिणा प्रोचे पाहिनी भक्तिवाहिनी ।
 युक्तमुक्तमिदं किंतु प्रार्थ्यतां जनकोऽस्य सः ॥ १५४ ॥
 ततस्तं चाचिगं सूरिः प्रतिबोध्य कथंचन ।
 सर्वस्वमिव तद्वंशश्रियस्तत्पुत्रमग्रहीत् ॥ १५५ ॥
 तं चङ्गदेवमादाय दायादं तेजसा रवेः ।
 देवचन्द्रप्रभुः स्तम्भतीर्थं प्रति विचेरिवान् ॥ १५६ ॥
 प्रज्ञातिशयमालोक्य तस्य वाचस्पतेरिव ।
 शास्त्राब्धिपारदृश्वत्वं श्रीसूरिः समभावयत् ॥ १५७ ॥
 महस्वितेव माणिक्ये पुष्पे सुरभितेव च ।
 शास्त्रप्रवेशतस्तस्मिंश्चातुरी व्यलसत्स्वयम् ॥ १५८ ॥

अथ श्रीमालवंशीयं जिनशासनवत्सलम् ।
 आहूयोदयनामात्यं देवचन्द्रो गुरुर्जगौ ॥ १५९ ॥
 श्रेष्ठिचाचिगपुत्रोऽयं चङ्गदेवो व्रतेऽस्तिथीः ।
 त्वया विधाप्यतामस्य मन्त्रिन् दीक्षामहामहः ॥ १६० ॥
 तदात्मनीनं विज्ञाय स्पृहयालुः शुभाय सः ।
 पुण्याकृष्टिमिवोत्कृष्टां तत्सामग्रीमचीकरत् ॥ १६१ ॥
 अथ श्रीवर्धमानस्य प्रासादे सादिताहसि ।
 माघमासस्य धवले पक्षे चातुर्दशेऽहनि ॥ १६२ ॥
 रोहिण्यां शनिवारे च रवियोगे त्रयोदशे ।
 सप्तग्रहबलोपेते वृषलग्ने शुभेऽशके ॥ १६३ ॥
 श्रीसूरिमन्त्रस्मरणस्मेरातिशयशालिना ।
 सूरिणा निजहस्तेन चङ्गदेवः स दीक्षितः ॥ १६४ ॥
 यशसा वदनेनापि द्विरनेन जितः शशी ।
 इतीव सूरिस्तस्याख्यां सोमचन्द्र इति व्यधात् ॥ १६५ ॥

Once when Hemacandra was about to go to Kashmir to prosecute his studies, the Goddess of Learning herself appeared to him and favoured him with a knowledge of all the sciences.

Thence Hemacandra with his guru went to Nāgapura. There was a Śreṣṭhin in that town, Dhanada by name. He was at one time very rich but now he became very poor. When he was rich he deposited wealth in different places in the ground but now when he took it out it was all turned into charcoal. He very much bewailed his condition and threw the charcoal in heaps outside his house. When he was in this wretched condition, Hemacandra with his guru went to his house for bhikṣā. At the sight of the former the heaps of charcoal changed into gold and when he touched them they remained permanently in that condition. Hemacandra with his guru then went to Anahilapattana.

तत्रास्ति सोमचन्द्रस्य मित्रं देवेन्द्रसूरिराद् ।
 शुश्रुवे कर्हिचित्ताभ्यां गौडदेश्यजनाननात् ।
 कलानामाकरो गौडदेशो वारामिवार्णवः ॥ २३७ ॥
 ततस्तौ मन्त्रयेते स्म गौडदेशं प्रति स्वयम् ।
 गत्वा कोऽपि कलाभ्यासः क्रियते कौतुकास्पदम् ॥ २३८ ॥
 ततः कथंचिदापृच्छच्च स्वगुरु तावुभौ मुनी ।
 प्रस्थाय पत्तनात्सायं खिरालूग्राममीयतुः ॥ २४१ ॥
 तयोः स्थितवतोस्तत्र यतिः कोऽपि जरत्तरः ।
 विद्यां सिद्ध इवाभ्येत्य कुतोऽपि मिलितः स्वयम् ॥ २४२ ॥
 स प्रोचे तौ कृतौचित्यौ ब्रूतं क प्रस्थितौ युवाम् ।
 कथिते सत्यभिप्राये ताभ्यां वृद्धोऽभ्यधात्पुनः ॥ २४३ ॥

कलार्थमयमारंभो युवयोश्चेद्विजृम्भते ।
 तर्हि देशभ्रमं मा स्म कार्ष्णं कष्टावहं तनोः ॥ २४४ ॥
 अहमेव प्रदास्ये वां कलास्ताः सकलाः कलाः ।
 ताभिर्भृतोऽस्त्ययं कायो राका शीतांशुवन्मम ॥ २४५ ॥
 परं तामुज्जयन्ताद्रिं कथंचिन्नयतं युवाम् ।
 परिचार्यौषधीः कुर्वे यथाहं युष्मदीप्सितम् ॥ २४६ ॥
 सत्पात्रविद्यान्यासेन समाहितमनास्ततः ।
 साधयामि परं लोकं भवत्कृतान्तिमक्रियः(?) ॥ २४७ ॥
 ततस्तौ हृषितौ ग्रामाधीश्वरेण सुखासनम् ।
 तद्वाहकांश्च प्रगुणीकार्यं रात्रौ निदद्रतुः ॥ २४८ ॥
 क्षणं सुप्तोत्थितौ तौ स्वं रैवताद्रिशिरःस्थितम् ।
 समालोक्य परं चित्रं वहतः स्म हृदन्तरे ॥ २४९ ॥
 क स ग्रामः क तद्धाम क स वृद्धस्तपोधनः ।
 क्वावां क चोज्जयन्तोऽयं किमेतत्सर्वमद्भुतम् ॥ २५० ॥
 ध्यायन्ताविति तौ साधू काचिद्देवी तदावदत् ।
 खण्डितोद्दण्डमार्तण्डरोचिर्मण्डलमण्डिता ॥ २५१ ॥
 कलासु लालसं चित्तं वीक्ष्य वां तत्प्रदित्सया ।
 प्राप्तास्म्यहं भवद्भाग्यैः कृष्टा शासनदेवता ॥ २५२ ॥
 प्रपञ्चोऽयं समस्तोऽपि वृद्धसाध्वागमादिकः ।
 चक्रे मयैव युवयोरत्रानयनवाञ्छया ॥ २५३ ॥
 इदं किल महातीर्थं श्रीनेम्येतस्य नायकः ।
 अत्रौषधानि दिव्यानि मन्त्राश्चातिफलावहाः ॥ २५४ ॥
 इत्युक्ता सा (?) नृपाकृष्टिदेवाकृष्टिपटीयसः ।
 मन्त्रान् पठितसंसिद्धांस्ताभ्यां तुष्टा व्यशिश्रणत् ॥ २५५ ॥
 सद्यःप्रत्ययकारीणि वक्ष्यादावौषधान्यपि ।
 भ्रमंभ्रमं गिरेः शृङ्गे देवी तौ पर्यचीचयत् ॥ २५६ ॥
 मा स्म विस्मरतामेतौ मन्त्राद्यमिति सा मुनी ।
 कमण्डलुं करे कृत्वा सुधापानार्थमार्थयत् ॥ २५७ ॥
 न सुधापानमप्यहं रात्राविति विविक्तधीः ।
 नैषीद्देवेन्द्रसूरिस्तदहो सस्पृहता व्रते ॥ २५८ ॥
 उत्सर्गश्चापवादश्च विचार्य चतुराशयः ।
 अकुण्ठोत्कण्ठया कण्ठं सोमचन्द्रस्तु तां पपौ ॥ २५९ ॥
 सोमचन्द्रः सुधापानात्तत्सर्वं स्मृतवान् हृदि ।
 तद्विनान्यस्तु न तथा मतिर्भाग्यानुसारिणी ॥ २६० ॥
 ततस्तौ तीर्थनमनात्कृतार्थौ सैव देवता ।
 निशाशेषे समुत्पाद्य मुमोच गुरुसंनिधौ ॥ २६१ ॥

The story then goes on—

सोमचन्द्रं गुरुरथ ज्ञात्वा गच्छधुरन्धरम् ।
 तस्मै सूरिपदं दातुमुदतिष्ठत सौष्ठवात् ॥ २६३ ॥
 सङ्घानुज्ञां समासाद्य गणकानुपवेक्ष्य च ।
 लग्नं व्यचीचरत्सूरिर्विश्वस्यापि शिवङ्करम् ॥ २६४ ॥
 अथ माघवमासस्य तृतीयस्यां तिथौ शुचौ ।
 कर्कलग्ने गुरौ मूर्तौ राहौ कन्याव्यवस्थिते ॥ २६५ ॥
 भौमे धनुःस्थिते शुक्रे मीनस्थे सत्रुधे रवौ ।
 मेषाश्रिते तुषारांशौ शनौ च वृषसंगते ॥ २६६ ॥
 लग्नेऽमुष्मिन् विधौर्गहे होराद्रेष्काणयोरपि ।
 वर्गोत्तमे नवांशे च द्वादशांशेऽतिशोभने ॥ २६७ ॥
 कवेस्तृतीये त्रिंशांशे क्षणेस्मिन् क्षेमकारिणि ।
 श्रीसङ्घेन प्रहृष्टेन कार्यमाणे महामहे ॥ २६८ ॥
 नान्दीविधिं विधायाग्न्यं सोमचन्द्राय दत्तवान् ।
 जिनशासनसर्वस्वमिवाचार्यपदं गुरुः ॥ २६९ ॥
 हेमवत्कान्तिमांश्चन्द्र इवाह्लादकरोस्त्ययम् ।
 इतीव हेमचन्द्रेति नाम तस्य गुरुर्व्यधात् ॥ २७० ॥
 वादित्राणि तदा रेणुर्दिक्कुक्षिम्भरिभिः स्वनैः ।
 ज्ञापयन्तीव सूरिन्द्रं नवं मोहस्य भीतये ॥ २७१ ॥

One day, Siddharāja, the Cālukya King, met him on the road and being struck by his wisdom invited him to his house. When Hemacandra went to see him, the King requested him to explain to him the real nature of dharma. With illustrative stories from the Purāṇas, Hemacandra taught him that kindness to living beings is the highest dharma.

हरति विपदं सूते कीर्तिं निकृन्तति वैरितां
 जनयति जने मानाधिक्यं वशीकुरुते रमाम् ।
 मदयति दयासारं धर्मं तनोति महोदयं
 किमिव सुधियां नाधत्तेऽसौ परोपकृतिः कृता ॥ ५७३ ॥

On another occasion he preached a sermon to Kumārapāla, who had been to ■■■ him, hearing of his proficiency in the arts and the sciences.

Hemacandra at the request of Siddharāja, accompanied him to certain places of pilgrimage and asked the Goddess Ambā to let him know who would succeed Siddharāja to the throne, to which she replied that the King would have no son and would be succeeded by Kumārapāla. Siddharāja ordered his men to kill Kumārapāla who fled from the country in the guise of a mendicant to save his life. In his wanderings, he came to Hemacandra, then at Stambhatīrtha, to find out from him his future. Hemacandra replied—

भविता कियतापि त्वं कालेन क्षितिनायकः ॥ १८१ ॥

When Kumārapāla suspected the veracity of his words,

विमृश्याभिदधे सूरिर्नवाङ्केश्वरवत्सरे ।

चतुर्थ्या मार्गशीर्षस्य श्यामायां पुष्यगे तिथौ ॥ १८४ ॥

अपराह्णे तवैश्वर्यं यदि नोर्जस्वि जायते ।

निमित्तालोकसन्त्यास (?) स्तर्ह्यतः परमस्तु मे ॥ १८५ ॥

प्रतिज्ञायेति सूरिन्द्रस्तदा तद्दिनपत्रकम् ।

लेखित्वा प्रददौ तस्मै सचिवोदयनाथ च ॥ १८६ ॥

तेन तस्य सुरस्येव ज्ञानेनातिचमत्कृतः ।

चौलुक्यस्तमुवाचेवं घटिताञ्जलिमञ्जुलः ॥ १८७ ॥

यद्ध्येतच्चद्वचः सत्यं त्वमेव क्षितिपस्तदा ।

अहं तु त्वत्पदाम्भोजं सेविष्ये राजहंसवत् ॥ १८८ ॥

वदन्तमिति तं सूरिर्जगौ राज्येन किं मम ।

भानुनेव त्वयोद्भास्यं शश्वज्जैनमताम्बुजम् ॥ १८९ ॥

रङ्गादङ्गीकृते तेन तस्मिन्वाक्ये स सूरिराट् ।

अमात्योदयनं प्रोचे स्वरहस्यं रहस्यदः ॥ १९० ॥

तथा त्वयाप्ययं भाविराज्यो दुस्थोऽधुना गतः ।

यद्युपक्रियते स्वीयस्वामीव द्रविणादिना ॥ १९४ ॥

तदायमपि संप्राप्य स्वाम्यमाममहीन्द्रवत् (?) ।

उल्लासयन्मतं जैनं भूत्वैवं परमार्हतः ॥ १९५ ॥

In course of time Siddharāja, having come to know that Kumārapāla is living with Udayanamantri, sent messengers to seize and kill him. Kumārapāla sought protection of Hemacandra.

सूरिस्तद्वाक्यमाकर्ण्य दध्यौ कारुण्यनीरधिः ।

एकतो भूपतिद्रोहो रक्षणीयोऽयमन्यतः ॥ २०२ ॥

राजद्रोहे व्ययोक्तानां (?) त्रातेऽस्मिन्पुण्यमुल्बणम् ।

अनयोः कृत्ययोर्मध्ये साम्प्रतं करवै किमु ॥ २०३ ॥

नृपः कृष्यतु गच्छन्तु प्राणा वाहं तदप्यमुम् ।

आस्ये यथा भवत्येष जिनशासनलालसः ॥ २०४ ॥

अथ तं वसतावेव न्यस्य भूमिगृहान्तरे ।

पुस्तकग्रन्थिभिस्तस्य द्वारं सूरिरदीधपत् ॥ २०५ ॥

तावद्भूपभटाः कोपोत्कटा भ्रान्त्वाखिलं पुरम् ।

तत्रैत्य प्रोचिरे सूरिं कुमारोऽस्ति भवन्मठे ॥ २०६ ॥

प्राणित्राणं महत्पुण्यं मिथ्यावाद्स्त्वघं लघु ।

विदन्निस्त्यवदत्सूरिः सोऽत्र नास्त्येव सर्वथा ॥ २०७ ॥

भटैरुचेऽत्र चेन्नास्ति राजाज्ञा क्रियतां तदा ।

अभितो मृगयामासुस्तं मठं सुभटा हठात् ॥ २०९ ॥

पुस्तकग्रन्थिभिस्तालपत्रजालैश्च पूरितम् ।
 दृष्ट्वा भूमिगृहद्वारं नतैर्देवादिलोकेतम् ॥ २१० ॥
 गतेषु [तेषु] निष्काश्य चौलुक्यं प्रभुरभ्यधात् ।
 गिरो द्विषद्भटोद्गीर्णास्त्वया शुश्रुविरे न वा ॥ २११ ॥
 स योजितकरोऽवादीत्तस्थुषापि मयान्तरे ।
 तदीया भवदीयाश्च गिरः कर्णातिथीकृताः ॥ २१२ ॥
 त्वया प्राणान्तमाहृत्य (?) गरुडाच्छङ्खचूडवत् ।
 जीमूतवाहनेनेव त्रातोऽहं सङ्कटादितः ॥ २१४ ॥
 दयामयो भवद्धर्मः श्रुत एवाभवत्पुरा ।
 अनुभूतोऽधुना सोऽयं मया मज्जीवितावनात् ॥ २१५ ॥
 ये सुखेषूपकुर्वन्ति तेऽपि संप्रति पञ्चषाः ।
 यस्तु प्राणव्यये स त्वमेकः सत्त्वदग्रणीः ॥ २१६ ॥
 भक्तोऽभवं पुराप्यग्न्यैर्भावत्कौ (?) भूरिभिर्गुणैः ।
 क्रीतो जीवितदानेन दास एवास्मि संप्रति ॥ २१७ ॥
 निमित्तकथनात्पूर्वं राज्यदानं प्रतिश्रुतम् ।
 इदानीं जीवितमपि त्वदर्थं भवतान्मम ॥ २१८ ॥
 इत्यादि निगदन्तं ति (?) कुमारं सूरिरालपत् ।
 पश्चाज्ज्ञायिष्यते सर्वं किमिदानीं बहूक्तिभिः ॥ २१९ ॥
 अमात्योदयनात्तस्मै दापयित्वोरु शम्बलम् ।
 निशायाः पश्चिमे यामे प्रेषयामास तं प्रभुः ॥ २२० ॥

When Kumārapāla became king and established himself firmly on the throne,

अथ कर्णावतीपुर्यां धर्मधुर्यान् प्रमोदयन् ।
 राज्याप्तिं वा कुमारस्य हेमसूरिं (?) स शुश्रुवान् ॥ ५३२ ॥
 निमित्तोक्तिक्षणे जैनधर्मेऽहं भक्तिमद्भुताम् ।
 करिष्यामीत्यसौ पूर्वं प्रत्यश्रौषीन्मदग्रतः ॥ ५३३ ॥
 स्मरत्येतन्न वेत्यस्य चित्तजिज्ञासया ततः ।
 व्यहर्षीत्पत्तनं सूरिमीनसं राजहंसवत् ॥ ५३४ ॥
 अमात्योदयनामात्यसंमुखं सङ्घसंयुतः ।
 अत्युत्सवेन सूरिन्द्रं (?) पुरमध्यमवीविशेत् ॥ ५३५ ॥
 पप्रच्छोदयनं सूरिर्विजनेऽसौ नृपस्तव ।
 मम स्मरालि (?) किं नो वा संप्रति प्राप्य वैभवम् ॥ ५३६ ॥
 उवाच सचिवः सर्वानुपकर्तृन् स्वबन्धुवत् ।
 उदारः सच्चकारायं सस्मारापि प्रभुं न तु ॥ ५३७ ॥
 सूरिः शशंस तर्हि त्वं ब्रूयाः क्षितिपतिं रहः ।
 त्वयाथ नैव स्वतव्यं नव्यराज्ञीगृहे निशि ॥ ५३८ ॥

केनोक्तमिति पृच्छेच्चेत्प्रातर्जातिचमत्कृतिः ।
 अत्याग्रहे तदा नाम मम तस्मै निवेदय ॥ ५३९ ॥
 ओमित्यभ्युपगम्येतां वाचं सचिवपुङ्गवः ।
 शंसति स्म विशांपत्ये सोऽपि चक्रे तथैव तत् ॥ ५४० ॥
 निशि विद्युन्निपातेन दग्धे तस्मिन्नवे गृहे ।
 मृतायां नव्यपन्त्यां च चमच्चक्रे महीपतिः ॥ ५४१ ॥
 प्रभाते पृष्ठवान् भूभृन्मन्त्रिन् केनेदमद्भुतम् ।
 आचख्ये ज्ञानमाचक्ष्व जीवातुमिव तं मम ॥ ५४२ ॥
 व्यजिज्ञपन्तृपं मन्त्री नायं तत्कथनक्षणः ।
 न पारयति यद्देवस्तं श्रोतुं राजर्लीलया ॥ ५४३ ॥
 जगाद् सादरं स्वामी सचिवैतत्किमुच्यते ।
 प्राणत्राणकरो यो मे न शृणोमि तमप्यहम् ॥ ५४४ ॥
 निर्वन्धेऽभिदधे सैष स्तम्भतीर्थपुरे पुरा ।
 कर्हि मे भविता स्वास्थ्यमिति देवस्य पृच्छतः ॥ ५४५ ॥
 राज्याप्तिपत्रिकादायि लिखित्वैकापरा मम ।
 येन तेनेदमावेदि ज्ञानं श्रीहेमसूरिणा ॥ ५४६ ॥
 इत्युत्कादीदृशन्मन्त्री पत्रीं तां भूभृते तदा ।
 सोऽपि तां वाचयित्वा द्राग्विस्मेरः सूरिमस्मरतः (?) ॥ ५४७ ॥
 ऊचे च सचिवं कीदृक् सूरियं ज्ञानमद्भुतम् ।
 प्रत्याययन्मनो यन्मे राज्याप्तिदिवसेऽद्य च ॥ ५४८ ॥
 स कास्तीत्यनुयुक्तः सन् जगादोदयनो मुदा ।
 अधुनात्राप्तवानस्ति तवासीर्वितितीर्षया ॥ ५४९ ॥
 मन्त्री ततस्तदादिष्टस्तदुक्तं प्रणिगद्य तत् ।
 हेमाचार्यं सहादाय नृपास्थानीमुपास्थित ॥ ५५० ॥
 दृष्ट्वा सूरीन्द्रमायातं विनयैकावतिर्नृपः ।
 अभ्युतस्थौ यथा शुक्लापाङ्गो वार्षिकवारिदम् (?) ॥ ५५१ ॥
 मूर्ते स्वभक्तिप्रग्भार इव हेमासनेऽद्भुते ।
 निवेद्य तं नमश्चक्रे विधिवत्सविनेयवत् ॥ ५५२ ॥
 प्रांशुदन्तांशुरोचिभिर्दिशो धवलयन्निव ।
 इत्याशीर्वादयामास भूवासवमथ प्रभुः ॥ ५५३ ॥

The King, ashamed of his ingratitude at not remembering him as soon as he attained sovereignty, asked pardon of Hemacandra and said—

अनुगृहीष्व मामद्य राज्यलक्ष्मीपरिग्रहात् ॥ ५६३ ॥
 अथ भूभृन्मुखोद्भूतभक्तिभङ्गितरङ्गितैः ।
 प्रीणितात्मा प्रभुः प्रोचे सिञ्चन्निव सुधारसैः ॥ ५६४ ॥

इत्थं विकत्थसे कस्मात्स्वं मुधा वसुधाधव ।
 उपकारक्षणो यत्ते संप्रत्यास्ति समागतः ॥ ५६५ ॥
 त्वमेव मौलिमाणिक्यं कृतज्ञानां कृतित्रासि ।
 स्वपूर्वज इवाभाति यस्येदृग्गौरवं मयि ॥ ५६६ ॥
 यच्चार्थयसि राज्यार्थं तत्त्वद्भक्तेः कियत्किल ।
 परं न युज्यते देव तन्मे चारित्रचारिणा ॥ ५६७ ॥
 सर्वसङ्गपरित्यागश्चारित्रं जगदे जिनैः ।
 तत्प्रणश्यति राज्येन जलयोगेन चित्रवत् ॥ ५६८ ॥
 नियमश्रीं नृपश्रीश्च विद्विषाते परस्परी (?) ।
 यदेकस्याः प्रवेशेऽन्या सपत्नीव पलायते ॥ ५६९ ॥
 कृतज्ञत्वेन चेद्भूय त्वं प्रत्युपाचिकीरासि ।
 आत्मनीने तदा जैने धर्मे धेहि निजं मनः ॥ ५७० ॥
 मदग्रतस्त्वया प्रागप्येतदस्ति प्रतिश्रुतम् ।
 उक्तं सत्याप्यतां तत्स्वं महती न हि गीर्म्षा ॥ ५७१ ॥
 अलोलुपत्वं सूरिन्दोर्निस्पृहस्येव वीक्ष्य तत् ।
 कुमारपालो विस्मेरास्तमूचे विनयाञ्चितः ॥ ५७२ ॥
 भवदुक्तं करिष्येऽहं सर्वमेव शनैःशनैः ।
 कामयेऽहं परं सङ्गं निधिरेव तव प्रभो ॥ ५७३ ॥
 भवत्सङ्गाद्यथा किञ्चित्त्वं बुध्ये स्वचेतसि ।
 सत्सङ्ग एव यत्तत्त्वप्राप्तावोपयिकं विदुः ॥ ५७४ ॥

He then preached a sermon to Kumārapāla. On another occasion, in order to win over the King to the Jain faith, Hemacandra even bowed to Somanātha in his presence. Kumārapāla thus became a disciple of Hemacandra and under his direction did many things to spread the Jain religion. He forbade animal slaughter, spirituous drinks, dice-playing and such other vices in his kingdom. A number of vihāras were built.

At last when his end was drawing near, Hemacandra narrated to Kumārapāla the previous history of the King and himself. And

अथ नूतनशब्दानुशासनप्रमुखैः शुभैः ।
 त्रैविद्याधिष्ठितैर्ग्रन्थैर्ज्ञानसत्रं प्रवर्तयन् ॥ १२२ ॥
 स्वयं तिष्ठन् क्रियामार्गे स्थापयन्नपरानपि ।
 षष्ठाष्टमप्रभृतिभिस्तपोभिर्द्धर्ममेधयन् ॥ १२३ ॥
 उल्लासयन्मतं जैनं शशीव कुमुदाकरम् ।
 आयुश्चतुरशीत्यब्दान् हेमाचार्यः समापयन् ॥ १२४ ॥
 सम्यक् ज्ञानेन केनापि ज्ञात्वा पर्यन्तमात्मनः ।
 गच्छशिक्षां च विश्राण्य भ्रातृप्रद्युम्नसूरये ॥ १२५ ॥

आहूय सङ्घं भूपं च तत्प्रत्यक्षं यथाविधिः ।
 वैराङ्गिकः स्वगात्रेऽपि शिश्रियेऽनशनं गुरुः ॥ १२६ ॥
 अवीक्षितमिवाजन्म वीक्षितुं तन्मुखाम्बुजम् ।
 अहंपूर्विकया लोका मिमिलुः सकलास्तदा ॥ १२७ ॥

Kumārāpāla then fell at his feet and lamented very much that the guiding star of his life was setting. Hemacandra encouraged him and spoke as follows.

आजन्म राजन् निर्व्याजभक्तेऽहं हृदि तावके ।
 समुत्कीर्ण इव स्वर्गं गतोऽपि स्यां पृथग्न हि ॥ १८५ ॥
 मनःशुद्ध्या समाराद्धजिनधर्मस्य ते पुरः ।
 मोक्षोऽति नातिदुर्लभः सद्गुरुस्तु किमुच्यते ॥ १८६ ॥
 अस्मदुक्तचार्यं धर्मं प्रपद्य क्षितिमण्डले ।
 कृत्वा च तस्य साम्राज्यं नापण्यस्त्वमभूः कथम् ॥ १८७ ॥
 कुर्वाणस्य क्रियामार्गे क्रियाभ्रष्टान् परास्तव ।
 सत्क्रियास्थापनाचार्य का शिक्षा युज्यतेऽधुना ॥ १८८ ॥
 जगज्जनसमक्षं यः पराजिग्ये पुरा त्वया ।
 पर्यन्तेऽपि कथं मोहः स त्वामभिभविष्यति ॥ १८९ ॥
 ततः सहजधैर्येण संवर्मय निजं मनः ।
 यतोऽस्मन्मृत्युना मृत्युर्न दूरे तव वर्त्तते ॥ १९० ॥
 तदा सम्यग्वितन्वीथाः क्षामणानशनादिकम् ।
 यद्गस्मनिहृतमिव तद्विना प्राक्तनं शुभम् ॥ १९१ ॥
 स्वयमेव च कुर्वीथाः सर्वामासुष्मिकीं क्रियाम् ।
 निरपत्यतया कर्ता न पश्चात्कश्चनापि ताम् ॥ १९२ ॥
 ऊरीकृत्य गुरुक्तं तत् स्तक्रवत् (?) क्षितिनायकः ।
 उदातिष्ठत भूयिष्ठभक्तिः कर्तुं प्रभावनाम् ॥ १९३ ॥
 कुमारो नष्टतुः स्वैरं श्रावका रासकान् ददुः ।
 भट्टा भोगावलीः पेटुर्जगुर्गीतानि गायकाः ॥ १९४ ॥
 कर्मव्ययेऽभिदधिरे भूपाद्याः पारिपार्श्विकाः ।
 परोलक्षान्नमस्कारान् पुष्पाणि च सहस्रशः ॥ १९५ ॥
 अत्यासन्नं व्ययं ज्ञात्वा सूरिर्ध्यानविधित्तया ।
 कोलाहलं प्रसृमरं समन्तात् प्रत्यर्षीषिधत् ॥ १९६ ॥
 निवृत्तिवल्गयात्युच्चैरुध्वाक्षान्युत्कटाश्ववत् (?) ।
 बध्वा च ध्यानपाशेन चित्तं लोलं प्लवङ्गवत् ॥ १९७ ॥
 चिन्तयन् सुचिरं किञ्चित्परमात्ममयं महः ।
 ब्रह्मरन्ध्राध्वना प्राणान् हेमाचार्यो विमुक्तवान् ॥ १९८ ॥

"Hemacandra was born on the full-moon of Kārtika, Samvat 1145 (A. C. 1088). In Samvat 1154 (A. C. 1097) he was initiated into the priestly orders ; in 1166 (A. C. 1109) he obtained the degree or title of Sūri and died in Samvat 1229 (A. C. 1172) at the age of 84" (JBBRAS, xxvi, p. 224).

Hemacandra is the author of the following works :—

- i. Śabdānuśāsana called Siddhahemacandram.
Dhātupāṭha ; Dhātupārāyaṇa, Dhātumālā.
Uṇādisūtravṛitti
Liṅgānuśāsana.
- ii. Abhidhānacintāmaṇi ; Nāmamālā, Nāmamālāśeṣa.
Anekārthasaṅgraha ; Anekārthāśeṣa.
Nighaṇṭuśeṣa ; Śeṣasaṅgraha, Śeṣasaṅgrahasāroddhāra.
Deśīśabdasaṅgraha.
Ekākṣaranāmamālā.
- iii. Chandonuśāsana.
Kavyānuśāsana with Alankārācūdāmaṇi.
- iv. Pramāṇamīmāṃsā.
Balābalasūtrabṛihadvṛitti.
- v. Yogasāstra.
- vi. Dvyāśrayakāvya.
Śalākāpuruṣacarita.
- vii. Vibhramasūtra. (?)

In concluding this introduction, I think I will be permitted to say a few words in explanation of the delay which has occurred in preparing this edition, as it may also partly account for some shortcomings of it. The work was entrusted to me early in May 1921 and I expected it would be ready by the end of the following year. But with eighteen hours and sometimes more of teaching work in the College and other duties attached to my position, coupled with the poor state of my health, I had very little time to spare for the work and had, therefore, to extend the time, though reluctantly, year after year. The delay was, therefore, unavoidable but in the interests of the work I wish it were longer. My best thanks are due to the authorities of the Bhandarkar Oriental Research Institute who have been, I should say, too kind to me by deferring to my conveniences and extending the period not only for the preparation of the edition but also of the loan of the seven Mss. lent to me.

' Vidyāsadma '
1st February 1926

P. V. RAMANUJASWAMI.

P. S. I am indebted to my friend and former pupil, Pandit P. Perayya Sastri, *Siromani* and *Vidyapravina*, of the local Maharajah's English College for helping me in reading the proofs of this work.

11-11-1937.

P. V. R.

Introduction

II

(To the first edition)

The present edition of Hemacandra's *Deśināmanālā* is based on the following Mss. :—

A. — A Ms. from Bikaner. No. 271. foll. 17. *Samvat* 1549. Text only. A very valuable Ms.

B. — A very clearly written Ms. from Vadhvān. No. 724. foll. 90 or properly 91, fol. 53 being numbered twice. Text and commentary. The Ms. is not dated; it probably belongs to the last century. It is on the whole very correct, but it constantly exchanges च and व, थ and ध, ज्ञ and झ, ञ् and ण्, and in this respect it cannot in any way be relied upon.

C. — A modern copy of a Ms. from Ahmedabād, prepared for Dr Bühler. No. 184. foll. 315 in folio. Text and commentary. The original Ms. was dated *Samvat* 1587. The copy has been made rather carefully; but the copyist apparently not being versed in reading Jaina Mss., the characters peculiar to these Mss. are constantly misread. Thus the blunders of the original have been largely increased. A second hand has tried to correct some of the mistakes, but not always successfully.

D. — A Ms. from Pālī near Jodhpur in Mārwar. No. 270. foll. 32. Text and commentary; incomplete. This Ms. is written very badly and is very incorrect. I have not mentioned in the critical notes all its blunders, and from I. 117, I have quoted it only occasionally.

E. — A Ms. from Ahmedabād, belonging to Dr Bühler, foll. 20. Text only. In the colophon it bears the date 1575, which is probably intended for the *Samvat* era. This is by far the best of all the Mss. Unfortunately it is incomplete, foll. 1 and 19 being wanting. It has been made the basis of my text.

F. — The various readings of a Ms. from Limadī, collated by Dr Bühler's Pandits with C. With the exception of a few trifling differences the Limadī Ms. agrees closely with the Vadhvān Ms. (B).

G. — A Ms. from Bikaner. No. 271. foll. 46. Text and commentary. An old, good Ms. It has got the same number as A, because it was believed to contain the commentary to A. This, however, is not the case. The Mss. are quite independent of each other. G gives the best text of the commentary but it is unfortunately greatly damaged, most of the leaves having been gnawed by a rat, and afterwards broken off. The damages begin with fol. 15; from fol. 24, not much more than one half of the leaves, sometimes less, is extant; from fol. 42, only scattered fragments are left, I have tried to combine these fragments, and after much trouble and with

a great loss of time I have succeeded in identifying nearly all the fragments. The Ms. ends with डमुहो in viii. 21, the rest being entirely lost.

After I had worked out the text and the greater part of it had been sent to India for being printed, I received two more Mss. from Dr Bühler, viz.—

H.—A Ms. bought at Ahmedabād for Government in 1879, foll. 62. Samvat 1628. Text and commentary. The Ms. is very carelessly written and of no value at all.

I.—A Ms. belonging to Pandit Bhagvanlal Indrajī, foll. 86. Text and commentary; incomplete, foll. 8–27 and the end from यदाह भरतः in viii. 72 being wanting. The Ms. is a copy of the same codex archetypus from which G is copied. It agrees with G in almost all particulars. As it is written very distinctly, it would have saved me much time and trouble, and greatly facilitated my task, had I got it a year earlier. I have consulted it in all doubtful cases when correcting the proofs, but I could no more give its readings in the notes.

All the Mss. are written in the characters peculiar to the Jainas. Hence it was very difficult to hit the true reading in all cases where च, व and व, र्य and च्छ, य and व, व्म and ज्ज, द, ड, ढ, ढ, ढ were concerned. There are not many words in which all the Mss. agree in the use of these letters. In order to ascertain the correct reading I was very often obliged to have recourse to etymology. Where that failed me, I had nothing to guide me but the best Ms., which, however, is by no means quite trustworthy. A few examples will best illustrate the method I have adopted in constituting my text, and at the same time show the difficulties I had to grapple with.

At vi. 139, the Mss. ABCDEFGI read मेडम्भो, a reading which is twice repeated in the commented Mss. H reads मेडेज्जो (text), मेडम्भो (commentary), मडम्भ° (example). Only E has मेडम्भो, a reading I have adopted for etymological reasons. There can be no doubt that मे stands for मड, the Prakrit equivalent of मृगी (compare vi. 121, मडहरो and मेहरो in which the same contraction has taken place). डम्भ represents Sanskrit दम्भ with the change of द to ड according to Hemacandra's Prakrit grammar I. 217. Thus मेडम्भो, which is stated to mean 'a doe-snare,' properly signifies "a thing which deceives (or injures) does." In support of the reading here adopted, I may point to the critical notes to Hemacandra i. 217, where two of the Mss read डम्भो, though there डम्भो is the only possible form. At iii. 43, the majority of the Mss. reads जण्होहणो. Since this word represents a Sanskrit यज्ञापहन् (cf. यज्ञहन्), I have adopted the reading जण्होहणो. Here the authority of the best Ms. led me to the correct reading. In a great many cases, however, I was deprived even of this help. Thus vi. 46, the Mss. ABCEFG read जले पिच्चं, GHI पिच्चं. In the commentary, all the Mss. except H, read पिच्चं; in G the word is torn off. In the example, which is wanting in G and I, BE read अपिच्चं, C अपिच्चि, H is doubtful. Thus पिच्चं seems to be the correct reading. Yet I could not admit it into my text. The word is apparently deriv-

ed from पिवति "to drink," and hence it must be written पिवं. I have since found the word actually spelled पिवं in Trivikrama's Prakrit Grammar, the Mss. of which are written in the Grantha character. Sometimes the Sanskrit was my only guide. Thus in i. 98, the authority of the Mss. seems to call for the reading उल्लोचो, which is also given by the Mss. of the Pañyalachchhī v. 217. The Sanskrit उल्लोच, however, decides in favour of च. Likewise in ii. 11, it was alone the Sanskrit which moved me to write किलिंच and not किलिंव. In other cases I had recourse to the modern Indian languages. Thus in viii. 29, which is wanting in E and G, I have written सिंढा and not सिंटा, or सिंढा, only in consideration of Sindhi सिंढ fem. 'a whistle, whistling,' a reading which is confirmed by I.

The Mss. often agree remarkably in blunders of all kind. Thus at p. 68, 14, (p. 78, l. 14 of this ed.) they all, without exception, read पुरः स्थिते, though there cannot be any doubt that परतः स्थिते must be written. It was more difficult to make out the correct reading in cases like that of vi. 127. Here AEF read महालक्खो, the rest महावलक्खो, and with a singular persistence this reading is repeated by all the commented Mss. (except I) in the commentary and the example. Here again etymology helped me. The Sanskrit equivalent is *महालयपक्ष; so महालक्खो had to be chosen.

Now I am fully aware that after all etymology is no safe guide; and I fear that I have adopted more than once a wrong reading, misled by a false etymology. To get the original meaning of a word was often very difficult, and in the present state of our knowledge of the middle and modern Indian languages not rarely quite impossible. In such cases I was quite left to my linguistic instinct. Thus at i. 144, example 111, I have written थुङ्कियमुही. Here BG read वुङ्किय, CH वुङ्किय, F वुङ्किय. As I could make nothing of any of these readings, I supposed that व was a mistake for थ; and turning to this letter I found the word in question at v. 31, but at the same time almost as many various readings as I had Mss. at my disposal. In the text A has वुङ्कियं, BF थुङ्कियं, C थुङ्कियं, D थुङ्कियं, E थुङ्कियं, G वुङ्कियं, H थुङ्कियं I थुङ्कियं. In the commentary BCF read थुङ्कियं, G थुङ्कियं, H वुङ्कियं, I थुङ्कियं. Taking into consideration the various readings of i. 144, 111, थुङ्किय seemed to me to be the correct spelling, which I adopted accordingly. Words of this kind occur very frequently, and I hope I shall be pardoned if sometimes I should have failed to hit the correct reading.

Another great difficulty was raised by the examples which Hemacandra adds at the end of the commentary on each stanza of the Ekārthasābdas. These examples are either void of all sense, or of an incredible stupidity. It was not indeed easy to compile examples from words combined in the same stanza by the mere chance of alphabetical arrangement and the equal number of syllables. But even granting this, Hemacandra might, I think, have done his task far better; or, if the examples were composed by his disciples, he should not have admitted them into his work. In a few cases he has given two examples on one stanza, and had he done this throughout, we should not have to complain so much of the extreme

absurdity of these verses. It was a most disgusting task to make out the sense, or rather nonsense, of these examples, some of which have remained rather obscure to me. But as they often are the only means of ascertaining the correct meaning of a Deśiśabda, and besides contain some valuable material for Prakrit lexicography and grammar, I have spared neither time nor labour to make them as readable as their purport will allow.

In general, I have strictly observed the rules of sandhi often violated by the Mss. But I have not hesitated to follow the Mss. when this seemed to me desirable for the sake of clearness. With reference to the nasals, I have adopted a method which I hope will in some way facilitate understanding. I have written throughout anusvāra in Deśiśabdas in accordance with the practice of the modern languages, but the nasals of the several vargas in Tatsamas and Tadbhavas. I am, however, very far from believing that Hemacandra himself has done so, and that this method should be followed in all Prakrit works. On the contrary, there are traces which show that even in Deśiśabdas the nasals are preferable to the anusvāra. Thus from i. 26, it follows that अइरिस्पो, and not अइरिपो, is the correct spelling. At i. 18, I have only reluctantly written अंधं instead of अन्धन्, and likewise at iv. 31, णरिं instead of णरिन्, since this word is used as a Tatsama in the commentary on ii. 20, 90, vi. 133. But cases like these are very rarely met with, and they could, therefore, not move me to give up my method, which, as I have experienced myself, is a great help for the reader. It is well known that in Jaina Mss. न, when standing in the beginning of a word, or when doubled in the middle of it, generally is not changed to ण. Hemacandra himself has laid this down as a rule in his Grammar, I. 229. Some of the Mss. of the *Deśināmamālā*, especially G, adopt the same spelling, but without consistency; sometimes they all agree in writing न or न्न. I have always corrected this to ण or ण्न, since Hemacandra at the end of the fifth varga expressly states that no Deśiśabda begins with न, but that the rule वदौ given in his grammar only applies to Prakrit words which have their origin in Sanskrit. Strange as this remark is, considering the modern languages, in which ण never is used in the beginning of a word, yet I saw no reason to go counter to Hemacandra's distinct statement. I have also followed throughout Hemacandra's own rule on the use of the euphonic य (Grammar I. 180). There is no Ms., either of the *Siddhahemacandram* or of the *Deśināmamālā*, which strictly observes it. They all write य, also after other vowels than अ, आ especially after इ, ई. As Hemacandra makes no exception with regard to the Deśiśabdas, I have patiently undertaken the tedious task of correcting the many hundreds of instances in which the rule has been infringed by the Mss. I have not, however, made even the slightest correction without giving the reading of the Mss. in the critical notes.

I have called the work देशीनाममाला. Properly it ought to have been called रत्नावली, as this is the name given to the work by Hemacandra himself (viii. 77). देशीनाममाला it is termed in the best Mss. of the text,

AE, and in the margin of the single folios of H. In i. 2 and viii. 77, it is styled देशीशब्दसंग्रह, a name which is also intimated by the Mss. BCDEFGI, as they call the vṛitti देशीशब्दसंग्रहवृत्ति. रत्नावली being too unexpressive a name, and देशीनाममाला the usual appellation of works of this kind, I have followed the best Mss.

The *Deśināmamālā* has been discovered by Dr Bühler. In the *Indian Antiquary* II, p. 17 ff. (1874) he has given the first notice of it from the only Ms. then in his possession, the original of C. By his indefatigable researches which have already so much promoted Sanskrit philology, he succeeded afterwards in finding the materials described above, and in October 1877 he proposed to me by letter to publish the work in company with himself. I gladly accepted this offer, and we agreed that I should publish the text while Dr Bühler took upon himself to work out the glossary. Though I am fully aware of the deficiencies of this volume, yet I hope that in some degree at least, it will justify the confidence placed in me by Dr Bühler. My best thanks are due to him not only for his making over to me the Mss. he had collected with so much labour and care, but also for his reading one proof of this volume and communicating to me some valuable remarks on my text. I have also to thank Mr Banks, the Superintendent of the Bombay Education Society's Press, for the extraordinary care with which he has carried on the printing and executed my corrections. Since I could read myself but one proof, it is chiefly due to him that comparatively few misprints will be found in these pages.

R. FISCHER.

Kiel, 15th of March 1880.

॥ देशीनाममाला ॥

11. 10. 1911

अथ देशीनाममाला प्रारभ्यते

देशी दुःसंदर्भा प्रायः संदर्भितापि दुर्वोधा ।

आचार्यहेमचन्द्रस्तत्तां संदभति विभजति च ॥

समग्रशब्दानामनुशासने चिकीर्षिते संस्कृतादिभाषाणां षण्णां शब्दानुशासने सिद्धहेमचन्द्रनाम्नि सिद्धिरुपनिबद्धा । इदानीं लोपागमवर्णविकारादिना क्रमेण पूर्व- 5 रसाधितपूर्वा देश्याः शब्दा अवशिष्यन्ते । तत्संग्रहार्थमयमारम्भः । तत्रादौ शिष्टसमय इत्यधिकृतदेवता नमस्क्रियते ।

गमणयपमाणगहिरा सहिअयहिअयहिअयंगमरहस्सा ।

जयइ जिणिन्दाण असेसभासपरिणामिणी वाणी ॥ १ ॥

गमास्तात्पर्यभेदिनः सदृशपाठाः । नया वस्त्वेकदेशग्राहिणः स्याद्वादाविरो- 10 धिनोऽभिप्रायविशेषाः । नैगमसंग्रहव्यवहारजुसूत्रशब्दसमभिरूढैवंभूताभिधानाः । सप्त प्रमाणानि स्याद्वादगोचराणि प्रत्यक्षादीनि । तैर्गभीरा मन्दबुद्धीनामस्ताधाः । अथ च सहृदयं सचेतनं हृदयं येषां तेषां हृदयंगमरहस्या । अत एव जयति निःशेष- तीर्थिकभाषोत्कर्षेण वर्तते । जयत्यर्थेन च नमस्कार आक्षिप्यते । अयमपर उत्कर्षो 15 यदशेषभाषारूपत्वेन परिणमते । यदाह ।

देवा दैवीं नरा नारीं शबराश्चापि शाबरीम् ।

तिर्यञ्चोऽपि हि तैरश्वीं मेनिरे भगवद्विरम् ॥

सैवंभूता जिनेन्द्राणामर्हतां वाणी जयतीति संबन्धः ॥ [१]

L. 1. A opens with अहं BY with एदं । अहं D with श्रीगुरुपादेभ्यो नमः G with ओं नमः सर्वज्ञाय X with एदं Z with एदं । ओं नमः सर्वज्ञाय. L. 2. X दुःसं add 2. hd. दर्भा. L. 3. C विभजति वै. L. 4. BC 2. hd. सनयशब्दां D संस्कृतादि षण्णां भाषाणां X भाषणं. L. 5. BCF सिद्धिरूपानि D सिद्धरूपं. L. 6. X देशाः. L. 7. cdd. इति अधिकृतं. L. 8. Y गमनयं ACDG (F?) YZ साहिययहिययंहिययंगमं B हिययंगमं. L. 10. X गमणगमास्तां. L. 11. B अभि D नैगमादयः ; om. from संग्रहं to भिधानाः BCFX हारकजुसूत्रशब्दसमभिरूढ एवं. L. 12. X स्यादादं XZ तैर्गभीरा G om. मन्द B नामंस्ताधा C बुद्धिनामस्तथाः D बुद्धानाम F नामंस्ताधा misread) X नामस्तयो. L. 13. X सहृदयं & येषां. L. 14. C र्थे B कारः cdd. उत्कर्षः. L. 15. Z यदाशेषं. L. 16. XZ देवीं. L. 17. D adds इति शेषपदत्रायां. L. 18. cdd. सा एवं (Z सा इत्थं) D om. अर्हतां.

व्युत्पित्सुप्रवृत्तयेऽभिधेयप्रयोजने आह ।

णीसेसदेसिपरिमलपल्लविअकुऊहलाउलत्तेण ।

विरइज्जइ देसीसदसंगहो वण्णकमसुहओ ॥ २ ॥

देशीशब्देन देशीशास्त्राण्युच्यन्ते । निःशेषदेशीशास्त्राणां परिमलेन परिशील-
 5 नेन पल्लवितं प्रादुर्भूतं कचिदर्थसमर्पकत्वेन कचिद्वर्णानुपूर्वीनिश्चयाभावेन कचित्पूर्व-
 देशीविसंवादेन कचिद्वतानुगतिकतानिबद्धशब्दार्थतया यत्कुतूहलं तेन यदाकुलत्वमा;
 कथमयमपभ्रष्टशब्दपङ्कमशो जनः समुद्धरणीय इति परोपचिकीर्षारभसस्तेन हेतुना
 देशीरूपाणां शब्दानां संग्रहो विरच्यते । अस्माभिरिति शेषः । पादलिप्ताचार्यादि-
 विरचितदेशीशास्त्रेषु सत्त्वप्यस्यारम्भे प्रयोजनं विशेषणद्वारेणाह वण्णेति । वर्णा
 10 अकारादयो हकारावसानाः प्राकृतप्रयोगयोग्याः । तेषां पदादिभूतानां सुखग्रहण-
 धारणनिमित्तं क्रमः परिपाटिः । तेन वर्णक्रमेण द्व्यक्षरत्र्यक्षरचतुरक्षरादिपदक्रमेण च
 सुखदः सुभगो वा । वर्णक्रमेण हि निर्दिष्टाः शब्दा अर्थविशेषसंशये सति सुखेनैव
 स्मर्यन्तेऽवधार्यन्ते च । वर्णक्रमातिक्रमेण च निर्दिश्यमाना न सुखेनावधारयितुं
 शक्यन्त इत्यर्थवान् वर्णक्रमनिर्देशः ॥ [२] .

15 पुनरितरदेशीभ्यो वैलक्षण्यमाह ।

जे लक्खणे ण सिद्धा ण पसिद्धा सकयाहिहाणेसु ।

ण य गउणलक्खणासत्तिसंभवा ते इह णिवद्धा ॥ ३ ॥

L. 1. C व्युत्पित्सु° BCDX अभि°. L. 2. B °देसी° C °देशि° X °देस° C °पर°
 ABDFGXYZ °पल्लविय°. L. 3. C °इज्जइ जइ देशी° Y वन्नकम° BDX °सुहउ. L. 4.
 BCFG, D 2. hd. X परिमलनेन C om परिशी°. L. 5. D °धसम° X °धीभामर्प° X
 कचिद्व° B °वर्णानुपूर्वीकत्वनि° D °पूर्वी° X कचित् पूर्व°. L. 6. GZ °गतिकतया निबद्ध° G
 °शब्दार्थतया° D 2. hd. °गतिकतया BDF यकुतू° DX आ for आः Z °लत्वं आः कथमयं.
 L. 7. B °रभसः° D °रभस्तेन हे°. L. 8. CDGXX °स्माभि°. L. 9. GZ °विरचितशब्दशा-
 स्त्रेषु D °देशीशब्दशा° BCDFX सत्त्वपि अ° C विशेषेण D °वर्णा°. L. 10. CX
 हकारान्ताः D हकारान्ता CDGZ °योग्योस्तेषां X °योग्योस्तेषां B पदादिभूतां Z °ग्रहणनिमित्तं.
 L. 11. BD °धरणां CDGXX °पाटिस्तेन X om. from द्व्यक्षर° to च incl. Com.
 चतुरक्षर. L. 12. X om. from निर्दिष्टाः to क्रम 1. 14. BG शब्दाः. L. 13.
 cdd. अवधा° L. 16. G ये CF लक्खणे GZ न प° CDF सकयाभि°. L. 17. G न
 CD गओणलक्ख° FX °सति° CDFY निब°.

लक्षणे शब्दशास्त्रे सिद्धहेमचन्द्रनाम्नि ये न सिद्धाः प्रकृतिप्रत्ययादिविभागेन न निष्पन्नास्तेऽत्र निबद्धाः । ये तु वज्जर-पज्जर-उष्फाल-पिसुण-संघ-बोल्ल-चव-जंष-सीस-साहादयः कथ्यादीनामादेशत्वेन साधितास् [सिद्धहेमचन्द्रम् ४, २] तेऽन्यैर्देशीषु परिगृहीता अप्यस्माभिर्न निबद्धाः । ये च सत्यामपि प्रकृतिप्रत्ययादिविभागेन सिद्धौ संस्कृताभिधानकोशेषु न प्रसिद्धास्तेऽप्यत्र निबद्धाः । यथा । अमृतनिर्गम-च्छिन्नोद्भवा-महानटादयश्चन्द्र-दूर्वा-हरादिष्वर्थेषु । ये च संस्कृताभिधानकोशेष्वप्रसिद्धा अपि गौण्या लक्षणया बालङ्कारचूडामणिप्रतिपादितया शक्त्या संभवन्ति । यथा । मूर्खे बड़ो । गङ्गातटे गङ्गाशब्दस्त इह देशीशब्दसंग्रहे न निबद्धाः ॥ [३]

इदानीं नानादेशप्रसिद्धभाषास्वतिव्याप्तिपरिहारार्थं देशीलक्षणमाह ।

10.

देसविसेसपसिद्धीइ भण्णमाणा अणन्तया हुन्ति ।

तम्हा अणाइपाइअपयट्टभासाविसेसओ देसी ॥ ४ ॥

देशविशेषा महाराष्ट्रविदर्भाभीरादयस्तेषु प्रसिद्धा । मगा पश्चात् । निकूइला जितः । उक्खुरुहुंचिओ उत्क्षिप्तः । प्रेयंडो धूर्तः । हिंगो जारः । विड्डो प्रपञ्चः । दढमुढो मूर्ख एकग्राही । इत्येवमादयः शब्दा यद्युच्येरन्तदा देशविशेषाणामनन्त- 15 त्वात्पुरुषायुषेणापि न सर्वसंग्रहः स्यात् । तस्मादनादिप्रवृत्तप्राकृतभाषाविशेष एवायं देशीशब्देनोच्यत इति नातिव्याप्तिः । यदाह ।

L. 1. D om. न. L. 2. X भागेत B निष्पन्नाः BF ते इत्यत्र X निष्पन्नास्ते CD निबद्धा BCFGZ वज्जर Z om. पज्जर BFGXZ उष्फाल C उष्फाल. L. 3. BCFGZ बोल्ल X बोलेरव BDF चव Z व B ताः. L. 4. cdd. ते अन्ये; illegible in G. CF गृहीताः D 2. hd. del. अप्य L. 5. G सिद्धास् BCF द्वाः G ते अप्यत्र B ते पि अत्र. L. 6. X add यथाः before यथा B द्वा D द्वावा; illegible in G. B नटादयः. L. 7. cdd. कोशेषु अप्र D गौण्या गौणसारोपसाध्यवसनाभ्यां लक्षणालक्षया cdd. वा अलं. L. 8. BF पादिततया B मूर्खे Z तटे शब्दस् G शब्दास् B शब्दाः D शब्द cdd. ते. L. 10. X इदानीं cdd. भाषासु अति. L. 11. X पसिद्धीअ भिन्न Y पसिद्धीए. L. 12. ABCFGYZ पाइय D अणाइयपट्ट A विसड BCXZ विसेसड. L. 13. B शेषाः G भाभीरास् B दयः G मग G निकूइ (?) CZ निकइ X निकइ D तिकाइलाजितः (sic). The reading is very doubtful. Perhaps it should be जिक्कइला जितः. L. 14. B उत्त CF उत्त D उत्तर X उत्खुरुं Z उक्खुड BDZ चिड X विड D पेडो CDX धूर्तो G विडो प्रपंचो Z विडो प्रपंच. L. 15. C om. मूढो X मूर्खः एकग्राही B शब्दाः BCDEFX यादे cdd. उच्येरन्तदा DGZ णाणामानन्त्यात्. L. 16. B तस्मात्. L. 17. X देशीशब्दे BCF, D 1. hd. X च्यते.

वाचस्पतेरपि मतिर्न प्रभवति दिव्ययुगसहस्रेण ।

देशेषु ये प्रसिद्धास्ताञ् शब्दान् सर्वतः समुच्चेतुम् ॥ [४]

अत्र अकारादयो द्वक्षराः शब्दाः संगृह्यन्ते ।

अज्जो जिणम्मि अल्लं दिअहम्मि अणू अ सालिभेअम्मि ।

अंको णिअडे अल्ला अच्चा अम्मा य अम्वाए ॥ ५ ॥

अज्जो जिनोऽर्हन् बुद्धश्च । यदाहुः । अर्हन्तं प्रति देवज्जो ॥ यदि तु स्वामि-
पर्यायअर्थशब्दसमुद्भवोऽयं तदा मङ्गलार्थमस्योपादानम् । अज्जा गौरीति केचित्संगृ-
ह्णन्ति । तदयुक्तम् । तस्य संस्कृत आर्याशब्दादेव सिद्धेः । यदाह । आर्याम्बिका
मृडानीति ॥ [हलायुधः १, १५] अल्लं दिनम् । अणू शालिभेदः । अंको
निकटम् । अल्ला अच्चा अम्मा च अम्वा । जननीत्यर्थः ॥ यथा ।

वीरज्जरवी अल्लं विरयन्तो भिण्णमोहतिमिरोहो ।

अणुगोविगिज्जमाणो गिरिअंके जयइ विहरन्तो ॥ १ ॥

जगअव्वअम्बिआए पाए दंसेंसि जइ ण उज्जिन्ते ।

तो तुह अहं ण धूआ अल्ले अम्मा तुमं पि ण हु मज्झ ॥ २ ॥ [५]

अक्को दूए अक्का बहिणी अप्पो पिआ अहं दुक्खे ।

अंगुट्ठी अवगुण्ठणमगयअयक्कायगा दणुए ॥ ६ ॥

L. 1. X om. मतिः D °साहस्रेण B °सहस्रेण. L. 2. B °सिद्धा cdd. तान्
G सर्वान् for शब्दान् BF सर्वतस् C समुच्चयतुं. L. 3. XZ तत्र X द्वक्षरा B शब्दा.
L. 4. RCDF जिणम्मि and so generally, a v. 1 which will not be noted any
more hereafter. CDE दिय° X दिअहम्मि CFY य C साल° BDF °भेयम्मि
GY °भेयम्मि. L. 5. cdd. णियडे (Y नियडे) BDGZ अच्चा Y अच्चा. L. 6.
B अर्हन् X ज्हेन् CFGZ यदाहुर् D यदाह । आर्या अंबिति देवज्जो (sic) G अर्हन्तं X
देवयो (!). L. 7. BDG °आर्य° D गौरी तु केवि तु (sic) X °त्संहन्ति BG
°गृह्ण° CDF °गृह्ण°. L. 8. D संस्कृतस्यार्या° CG आर्यश° X सिद्धाः BDX आर्या
अंबि° CE आर्या अम्बि° G आर्यावि°. L. 9. CGX सालि°. L. 10. cdd. अच्चा (Z अच्चा).
L. 11. X चीर° C °रवी G विरअन्तो BF विरइन्तो BGZ भिन्न°. L. 12. C अणुगोवि-
गिज्जा° D °गिज्जा° G जअइ D जयाइ X तिहरन्तो. L. 13. BCF °अच्च° Z °अव्व°
cdd °याए X जणइ D उज्जि° C उज्जितो. L. 14. BCFX ता CDX न CDGX धूया
OX न C मज्झ D मज्ज Z ज्जा. L. 15. Z पिकु for दूए A पिकु BCFXY पिया
C दुक्खे D adds: इति द्वक्षरकांड (sic; l. °इं) समाप्तम् । L. 16. Z °मगउअयक्काय
X °मगय° D °यक्कायगादगा दणुए D adds इति द्वक्षरकांडव्याख्यानं ॥

अक्रो दूतः । अक्का भगिनी । अम्बार्थस्तु संस्कृतसमः । यत्कालापाः । हे
अक्र ॥ [कातन्त्रम् २, १, ४०] अप्पो पिता । अहं दुःखम् ॥

॥ अथ त्र्यक्षराः ॥

अंगुट्टी अवगुण्ठनम् । शिरोऽवगुण्ठनमिति यावत् । त्र्यक्षरप्रस्तावात्त्वंगुट्टीत्यनु-
वाद्यम् । अवगुण्ठनं त्वर्थनिर्देश इति सामानाधिकरण्येऽपि न विध्यनुवादसंदेहः । 5
अगओ अयक्रो अयगो इति त्रयो दानवार्थाः ॥ यथा ।

कयअंगुट्टी अक्के अयगअयकारिअप्पमहहरणं ।

जमअकसमे कमढागए वि करुणापरं णम सुपासं ॥ ३ ॥

अत्र च । अह असौ । अणं ऋणम् । अडो कूपः । अण नञर्थे । अइ संभावने ।
एते शब्दानुशासन एवास्माभिः साधिता इत्यत्रैव नोपात्ताः ॥ [६] 10

अंकेल्ली अ असोए अज्जेल्ली दुहिअदुज्जधेणूए ।

अंबेट्टी मुट्ठिज्जूए अण्णाणं विवाहवहुदाने ॥ ७ ॥

अंकेल्ली अशोकतरुः । अज्जेल्ली दुग्धदोह्या धेनुः । या पुनःपुनर्दुह्यते । अंबेट्टी
मुष्टिद्युतम् । अण्णाणं विवाहवधूदानम् । विवाहकाले वध्वै यदीयते । यद्वा विवाहार्थं
वध्वा एव वराय यदानम् । मौख्यवाचकस्त्वण्णाणशब्दोऽज्ञानशब्दभव एव ॥ यथा । 15

अंकेलितलासीणो मा रम अंबेट्टिआइ पुत्त तुमं ।

अज्ज तए दायव्वा अज्जेल्ली बहिणिअण्णाणे ॥ ४ ॥ [७]

- L. 1. Z अंवायास्तु X संस्कृतसमः. L. 2. X हे अक्र हे L. 3. D त्र्यक्षरशब्दाः ।
L. 4. X गुण्ठणं C om. शिरोऽवगुण्ठनम् GZ. om. त्व BCDEFX वात्तु अंगु
cdd. अंगुट्टी (R अगु C ठी) इत्यं L. 5. BCFX तु अर्थ D om. त्व G om. न
L. 6. G अगउ BCDF अगयो X दानवार्थः. L. 7. G गुट्टी C गुट्टी CDX
अयक्कअयगारि G अअक्का Z अयगयइक्कारि. L. 8. X कमहा. L. 9.
cdd. अयि. L. 10. Z एवास्मा cdd. इत्यन्यैरिव नो (X इत्यान्यैरपि च नो).
L. 11. FGY य A अज्जेण्णी GZ अज्जेल्ली C 2. hd. अज्जे DX अज्जे (!) F अज्जे
XYZ दुहिय G om. दुहिअ A दुज्जधेणू C दुज्ज DG दुद्ध L. 12. ABG. अंबे
CF अम्बे X अंबेट्टी G मुट्ठि C अट्ठि CDGZ जुए BFY जूए X जए G अन्नाणं
ACXYZ बहु C दानो. L. 13. GZ अशोकः G अज्जे CD अज्जे F अज्जे Z अज्जे
CFX धेनु B या पुनर्दुह्यते CF पुनः पुनः X om. पुनः G अंबे B अम्बे CDF अम्बे
L. 14. G मुष्टिधातुं G अन्ना X वध्वे C वध्व cdd. वाचकस्तु अ G अन्ना BCDEFX
अज्ञान X था for यथा. L. 16. G अंबे B अम्बे CDF अम्बे G आए B याइ D
याइ C पुत्त Z तुम. L. 17. D अज्जेल्ली F अज्जे G बहि B बहु GZ अन्ना.

अद्धंतो परंते अरुणं कमले अकासि पज्जन्ते ।

अग्घाडो अवमग्गे अवेसि अंवेसि घरफलहे ॥ ८ ॥

अद्धंतो पर्यन्तः । अरुणं कमलम् । अकासि पर्याप्तम् । कृतमलमिति यावत् ।
अग्घाडो अपामार्गः । अवेसी तथा अंवेसी गृहद्वारफलहकः । अवेसि अंवेसीति लुप्त-
विभक्त्यन्तौ समाहारो वा ॥ यथा ।

अवेसिपएसठिआ अग्घाडअवेसिलग्गवत्थमिसा ।

णयणारुणअद्धन्तेण णिअसि जं तं अकासि लज्जाए ॥ ५ ॥ [८]

अंकारो अत्थारो साहिज्जे अत्थुडं लहुए ।

अक्कंतं च पवुड्डे अंबोच्ची पुप्फलावीए ॥ ९ ॥

अंकारो तथा अत्थारो साहाय्यम् । अत्थुडं लघु । अक्कंतं प्रवृद्धम् ।
अंबोच्ची पुष्पलावी । यदाम्नापुष्पाण्येवोच्चिनोति तदा न देशी ॥ यथा ।

कुसुमाउहअंकारं अंबोच्चीणं च कुणइ अत्थारं ।

मलयसमीरो अइअत्थुडो वि काही किमक्कंतो ॥ ६ ॥ [९]

धणवन्तम्मि अहिह्लो अविअं भणिए गयम्मि अट्टहो ।

अज्झत्थो आगयए अइणं गिरिअडमणत्तमोमाले ॥ १० ॥

L. 1. C अद्धंतो C पज्जन्ते. L. 2. B अग्घा° Y °मगे (1) AB अंवे° C अंवेसि DF अंवे°. L. 3. C अद्धंतो. L. 4. B अग्घा° D °मार्गो G अंवे B अंवे° X अंवेसी CF अंवे° D आंवे° D अवेसी G अंवे° B अंवेसीति (sic) CDF अंवे° X अदेसि अवेसी (1) L. 5. G °भक्त्यन्तौ C °न्तो X य for यथा. L. 6. BG अंवेसि° CF अंवे° D अंवे° CX °पएसि° *edd.* °ठिया B अग्घा° G °इयवे° X °सिलप° B °वत्थमि. L. 7. C अद्धन्तेण FX °अद्ध° BGZ णियसि C णिअसं D णियासि C लज्जा. L. 8. DX. अच्छारो D आच्छुडं. L. 9. C अक्कंतं CGZ पवुड्डे X पवुड्डे D °हो F, Y (1) °हो BFG अंवे° C अंवे° D अंवे° superscr. च्ची D अंवे° X अंवे° BDF पुष्प° XZ पुष्प° Y °लाइए. L. 10. C अछारो D अच्छा° X रुहाय्यं D अच्छुडं Z अक्कंतं. L. 11. BFG अंवे° C अंवे° D अंवे° C पुष्पलावी D पुष्प° GXZ पुष्प° G यदा पुष्पाण्येवो° B यदा आम्नापुष्पाण्येवो° CF यदा आम्नापुष्पाण्यवचिनोति D यदाम्नाणि पुष्पाण्येव चिनोति X यदा आम्नापुष्पाण्यवचिनोति Z यदा आम्नाणि पुष्पाण्ये°. L. 12. X °अंकारो BG अंवे° CF अंवे° D अंवे° D आच्छारं. L. 13. G मलअ° D मलयमीरो वि अइच्छु. L. 14. CGYZ अहेह्लो. This reading is as correct as अहिह्लो DGXYZ अविअं C अविअं Y गयम्मि CF अट्टहो. L. 15. AD अज्ज° C आज्झ° G अंवे° आगयए D आगइए C अयण ABCFY गिरिअडं GZ गिरियण (Z ड) मणत्तमो° BF °मोमले D °मोमाल X °मोमालो.

अहिलो ईश्वरः । अविअं उक्तम् । अट्टट्टो यातः । अज्जत्थो आगतः ।
यद्यप्येते त्रयोऽपि क्रियावाचिनस्तथापि त्यादिषु प्रयोगादर्शनाद्धात्वादेशेष्वस्माभिर्न
पठिता इत्यत्र निबद्धाः । एवमन्यत्राप्यूह्यम् । अइणं गिरितटम् । अणत्तं
निर्माल्यम् ॥ यथा ।

अज्जत्थो अट्टट्टो स किं अहिलो वि इअ मए अविअं ।

5

अइणे वि जस्स रण्णो सिरे अणत्तं व वुब्भइ ण आणा ॥ ७ ॥ [१०]

आले अलग्गमलिणो विंचुअए अंबुसू सरहे ।

अक्कुट्टं अज्जासिअमंकिअवरुंडिआ य परिरम्भे ॥ ११ ॥

अलग्गं कलङ्कारोपः । अलिणो वृश्चिकः । अंबुसू शरभः । अक्कुट्टं
अध्यासितम् । अंकिअं तथा अवरुंडिअं परिरम्भः । अवरुंडिअशब्दस्य पञ्चाक्षर- 10
स्याप्यर्थानुरोधात् त्र्यक्षरेषु पाठः । अन्यथा द्विरर्थकीर्तनं स्यात् । अयं च यद्यपि
क्रियाशब्दः । अवरुंडइ । अवरुंडिज्जइ । अवरुंडिऊण । इत्यादि प्रयोगयोग्यश्च
तथापि पूर्वाचार्यैर्धात्वादेशेषु न पठित इत्यस्माभिरपि तदनुरोधात्तत्रापठित्वेह
निबद्धः ॥ यथा ।

L. 1. DGZ अहेल्लो GZ अविय (Z यं) CX अविअं D अविअ BF अज्जत्थो D आज्जच्छो
corr. °त्थो. L. 2. C ऽपि कृता क्रिया° BF °वाचिनः G प्रयोगद° BZ °नात् G नात्
द्वा° GZ °शेषु अ°. L. 3. GZ इति अत्र G निबद्धाः D °व्यभ्यूहं GZ अयणं G अणत्ते C अणत्तं
D अणत्तं XZ अणत्तं. L. 5. G °त्थो D अज्जच्छो G. अट्ट° D अट्टाह X हिं (sic) for
किं BDFGZ अहेल्लो X दि for वि cdd. इय (X एय Z यइ) BCFGZ अवियं D अचियं
X अविअं. L. 6. C अयणे GXZ अणत्तं D अणत्त BF वुज्जइ DZ वुज्जइ C तुज्जइ CXZ ए
for ण. L. 7. Y अलग° A विंचुअए BF विंचुअए C विंचुअए D विंचुअए G विंचुअए X विंचुअए
Z विंचुअए ARG अंबु° C (F!) अम्ब°. L. 8. C अक्कुट्टं D अंकु° A अज्जासिअमंकि-
अवरु° Y अज्जासिय° X °सियमं B °वरुंडि° C °अमङ्कियअव° D अज्जासियमंकिअअवरु-
डिया G अज्जासियमंकिअअवरुडिया Z अज्जसियमंकिअअवरुडिया BF परिरभ Z
परिरम्भो. L. 9. Z अलंका° BG अंबुसू CF अम्बु° D अम्बु° X अब° G अक्कुट्टं C °हं
X अक्कुट्टं. L. 10. CGZ अंकिअं BFX °तं DGZ °डियं X अवरुंडिअ° BCDF °डियश°
L. 11. D °थानिरो° X °रोधात्तु. L. 12. X अवरुंडइ RF अवरुंडइ C °रुडिज्जइ RF अवरुंडि-
ऊण G इत्यादिप्रयोगयोग्यपि BF इत्यादिप्रयोग्यश्च D °योग्यः Z प्रयोगाश्च. L. 13. X थापि
Z पठिता GZ इति अ° X नदनुरोधात्तत्रा° CX °पठित्वादिह BDFGZ °पठित्वा इह.
L. 14. G निव° X निबद्ध.

अकुट्टकोवअंबुसुअलिणाण भयम्मि केवलमलगं ।

महिलावरुंडिआओ वीहन्ति विवेअअंकिआ मुणिणो ॥ ८ ॥ [११]

खगगम्मि अणप्पो अल्लओ परिचिए पसुम्मि अक्कोडो ।

कयलीइ असारा आवणे अवारो अवारी अ ॥ १२ ॥

5 अणप्पो खड्डः । अल्लओ परिचितः । अक्कोडो छागः । असारा कवली ।
अवारो तथा अवारी आपणः ॥ यथा ।

णिव मा अक्कोडअसारअल्लयं कुण अणप्पमिमिणा हि ।

भरिआ अरिकरिमुत्ताहि दिसि अवारा विदिसि अवारीओ ॥ ९ ॥ [१२]

मोरे अल्लओ कुक्कुडे अलंपो अयालि दुद्धिणए ।

10 णिण्णेहम्मि अअंखो अज्झस्सं सविअमक्खए अणहं ॥ १३ ॥

अल्लओ मयूरः । अलंपो कुक्कुटः । अयाली दुर्दिनम् । अयालीति इका-
रान्तो लुप्तविभक्त्यन्तो निर्देशः । अअंखो निःस्नेहः । अज्झस्सं आक्रुष्टम् । अयं
धात्वादेशः । अज्झस्सइ । अज्झस्सिअं । इत्यादिप्रयोगदर्शनात् । पूर्वाचार्यानिरोधाच्चिह्न
निबद्धः । अणहं अक्षतम् ॥ यथा ।

अणहो अयालिमत्ताल्लेसु वि तं अअंख पिअपासं ।

15 गन्तुमसहो अलंपो व्व अप्पमज्झस्सइ ति पहिअजणो ॥ १० ॥ [१३]

L. 1. CFX अकु° BG अंबु° CDF अम्बु BFX °लग्ग. L. 2. BFG
°वरुंडणाउ CDXZ °व(Zच)रुंडियाउ CG वीहन्ति B चीहन्ति or वीी° F वीीहन्ति Z वाहन्ति
C विवेय° CDEFGZ °अंकिआ X °अंकिणा. L. 3. Z अण्णो cdd. (C?)
अल्लउ. L. 4. PF कयलीउ ACFYZ य. L. 5. X खड्डः BF, C. 1, hd.
GXZ अल्लउ. X कयली. L. 6. From अवारो to अवारीओ l. 8 is
lost in X. L. 7. G. सा GZ °अल्लअं C इसिणा. L. 8. BCF भरिया D °मुत्ताहे
ABCDEFYZ °मुत्ताहि GZ विदिसि G अवारी BF, C. 1, hd. (D?) अवारीउ. L. 9.
X अल्लो कुक्कुडे C कुक्कुडो GZ °डो CDY अलम्पो X अल्लो GYZ अआलि.
L. 10. AG णिण्णे° A अअंखो G अयं° ADG अज्झस्सं F अइस्स° BCDEFGY सवियंम° X
सवियं°. L. 11. CF अलम्पो X अल्लो BDFX कुक्कुटः B अयालि GZ अआली GZ अआ-
लीति X इयालीति G ईका° L. 12. X निर्देशाः BCDF निस्नेहः D अज्जास्सं. L. 13.
BF अज्झइस्स D अज्ज° B अज्झस्सियं CFX °सियं D अज्ज° G °र्यानि°
BCDEFYZ °रोधात्तु इह G. om. इह. L. 15. D अआलि° G °मेत्ताल° CXZ °मत्ताल° BF
°मत्ताल्लमुदितं D °मत्तोळ° Z चि D अयंल cdd. पिय°. L. 16. CF अलम्पो X अलंचो BCF च
D °ज्झस्सइ F °क्षस्सइ cdd. पहियं X °जणे.

अंजसमुज्जू अद्वाओ मुकुरे अंछिअं च कट्टिअए ।

असिअं दत्ते सवसे अप्पज्झोऽणवसरम्मि अत्थक्कं ॥ १४ ॥

अंजसं ऋजु । अद्वाओ दर्पणः । अंछिअं आकृष्टम् । असिअं दात्रम् ।
अप्पज्झो आत्मवशः । अत्थक्कं अनवसरः ॥ यथा ।

अद्वायकराइ तुमं अंजसमइ असिअवंकमुमयाए ।

5

अंछिअहिअओ तम्मसि किं अत्थक्के अणप्पज्झो ॥ ११ ॥ [१४]

अक्कंदो आरक्खे अम्बकडक्खेसु अंबिरअवंगा ।

चन्दे अमयामयणिग्गमा य अद्दण्णअद्दणा विहुरे ॥ १५ ॥

अक्कंदो परित्राता । अंबिरं आम्रम् । अवंगो कटाक्षः । अमओ तथा
अमयणिग्गमो चन्द्रः । अमयणिग्गमशब्दस्यामृताभिर्गमो यस्येति व्युत्पत्तौ सत्यामपि 10
संस्कृतेष्वप्रसिद्धेर्देशीत्वम् । अद्दण्णो तथा अद्दणो आकुलः ॥ यथा ।

अंबिरअक्कंदाए मयणद्दण अमयणिग्गममुहीए ।

अमउग्गमम्मि खेळसु तरलअवंगच्छडाइ अद्दण्ण ॥ १२ ॥ [१५]

मच्छम्मि अंडओ अइरो आउत्तम्मि अंबडो कट्टिणे ।

अलयं विट्ठममडणी मग्गे अलिआत्थयारिआ य सही ॥ १६ ॥ 15

L. 1. CF °समज्जू D °समुज्जू X °समूजू Z समज्जू ABCFXZ अद्वाउ G अद्वा DY
अंछियं FX अंछिअं G असिअं C (F!) कट्टिअए DZ कट्टि° G कट्टि° Y °यए. L. 2. DGY
असिअं C (F!) सवेसे X सवसे A अप्पज्झो BF इणवत् C अणवत् Z om. s. L. 3.
AB, Cl. hd. FGXZ अद्वाउ B अंछियमा° CDXZ अंछिअमा° F अंछियं आ° G अंछिय-
माकृष्टं CDFGXZ असिअं. L. 4. D अप्पज्झो. L. 5. CDX अद्वाउ° GZ °कराय D °कराउ
G असमंजस D अजसम CGXZ असिअं. L. 6. BCF अंत्थयिहियउ GXZ अंछियिहियउ
D अंत्थियिहियओ, corr. 2 hd. to अंत्थि° D अच्छक्के C अणपज्झो D अणप्पज्झो.
L. 7. C आरक्खे X आक्खे BCF अन्व° C °डक्खे° G अंबकडक्खेसु X अंबडक्खेसु
BCDF अन्वि° G अविर°. L. 8. A °णिग्गमा Y °णिग्गमा (?) C °णिग्गमये X अधण° C
°अद्दण्णा. L. 9. GZ अंचिरं C अन्चिरं BF अन्चिरं om. आम्रम् BF आवंगे add. अमउ
corr. 2. hd. C. L. 10. X अम्मयणिग्गमो add. °शब्दस्य अमृ° CG °मृतात् नि° X
सत्तामपि L. 11. C (F!) अद्दणो तथा अद्दण्णो X अधणो. L. 12. G अविर° B अन्वि° CF
अन्वि° Z अंचि° CDF °आक्कं C मयणद्दण BDG °निग्गं X °गसुहीए Z °सुहीए. L.
13. C अमउ° G °उगं G °गत्थडाइ CFGZ अद्दण्णा D अद्दिण्ण. L. 14. A अंकउ
BF अडउ CGXZ अंडउ AGZ अंबडो B अंस्व° CDF अम्ब°. L. 15. C
अलयं A अलियाइयारिया BF अलियाछयारिआ CZ अलियाअत्थरिया (Z आ) D अलया-
अच्छरिया G अलियाछयारिया Y अलियाछआरिया X अलिआअच्छरिया D om. य.

अंडओ मत्स्यः । अइरो आयुक्तः । ग्रामेशादिः । अंबडो कठिनः । अलयं
विद्रुमः । कुटिलकेशवाचकस्त्वलकशब्दभव एव । अडणी मार्गः । अलिआ तथा
अत्थयारिआ सखी ॥ यथा ।

कृण अंडयच्छि भणिआइ अत्थयारीण अंबडा किमसि ।

5 कामाइरा किमलिए किं अडणीए स तुम्ह अलउडि ॥ १३ ॥ [१६]

अहरो अखमे अजुओ सत्तच्छए अज्झओ सइज्झम्मि ।

अवगणणाए अगिला अवण्णअण्णत्तिअग्गहणा ॥ १७ ॥

अहरो असमर्थः । अजुओ सत्तच्छदः । अयमयुक्शब्दभव इति न वाच्यम् ।
संस्कृते ह्ययुक्पर्ण इति दृष्टम् । यदि च पदैकदेशेन प्रयोगस्तदा सहृदयाः प्रमाणम् ।
10 अज्झओ प्रातिवेशिकः । अवगणना अवज्ञा । तस्यामगिला अवण्णं अण्णत्ती अग्ग-
हणं इति चत्वारि पदानि ॥ यथा ।

अजुअकुसुमे व्व कमले अगिला तीए विओअअहराए ।

अज्झय ण्हाणेऽवण्णं असणेऽण्णत्ती सहीसु अग्गहणं ॥ १४ ॥ [१७]

अयडोऽधंधू कूवे अणडअणाडाविणयवरा जारे ।

15 अविणयवईइ अडया तहा अहव्वा अडयणा य ॥ १८ ॥

L. 1. *cdd.* अंडउ corr. C 2. *hd.* X मत्सः X आयुः D आयुक्तग्रामे° BCFG अंबडो D
अम्ब°. L. 2. CX विद्रुमं D °म *cdd.* °कस्तु अलक° G *om.* अडणी मार्गः Z मर्गः *cdd.*
अलिआ. L. 3. BF अच्छ° G अछआरिया C अत्थआरिया D अच्छरिया X अत्थरिआ. L. 4.
Z अंडअ° *cdd.* भणिआइ BFX अच्छ° C *om.* अत्थयारीण D अच्छरियाईण G अंबडा CD
अम्ब°. L. 5. GZ कामाअरा C *om.* किमलिए G एडणीए G अलउडि C °उड्ढ F °उट्टी.
L. 6. AX अज्जुउ RCEFG अजुउ C सत्तच्छए *i.e.* °त्थए ADG अज्जुउ BCXZ
अज्झउ F उज्झउ ADG सइज्ज° C °ज्झमि. L. 8. *cdd.* अजुउ; corr. 2. *hd.* C (X अज्जु)
D अयुग श° C °भव एव इति. L. 9. *cdd.* हि अयु° C दृष्ट दि व पदै° BFG °योगः. L. 10.
BGCF(?)X अज्झउ; corr. 2. *hd.* C. D अज्जओ *cdd.* अवगणणा CXZ अवण्ण G असत्ती
cdd. अग्गहणमिति. L. 12. CX अजुय° BFG विउअअह° C विउअअह° D विउअअह°
X विउअअहराए. L. 13. GZ अज्झअ BF अज्झय ण्हाणे C ण्हाण्णो Z ण्हावण्णं D अज्झयचणं
असणे (sic). In BF the avagraha here and in other passages is represented
by इ. Compare note on p. 9, 2. CGZ अण्णत्ती DX अणत्ती. L. 14.
A अयडो अधू BF अयडोऽधंधू C अयडोऽधंधू DX अयडोऽधंधू C अडण° C
°विणयवरा Z °चिणयवरा A जाए. L. 15. C °णयईइ D 2. *hd.* GZ °ईए A तहा
C (F!) अहव्वा.

अयडो तथा अंधंधू कूपः । अन्धश्चासावन्धुश्चेति विग्रहे शब्दभवो अंधंधु-
शब्दः । केवलं सोऽन्धकूपवाची । अयं तु कूपमात्रवाचीतिह निबद्धः । ये त्वौणा-
दिकमंधंधुशब्दमिच्छन्ति तैरपि संस्कृते प्रयोगादर्शनादयं संग्राह्य एव । अण्डो
अणाडो अविणयवरो त्रयोऽप्यमी जारार्थाः । अविणयवई इति द्रोणः । अविनयवर
इत्यस्य व्युत्पत्तौ सत्यामपि संस्कृतेष्वप्रसिद्धेर्देशीत्वम् । एवं वक्ष्यमाणे अगुञ्जहर- 5
अचिरजुवइ-इत्यादावपि वाच्यम् । अयं च षडक्षरोऽप्यर्थानुरोधात्त्र्यक्षरेषूपत्तः ।
एवम् अडयणा-अण्णइअ-अक्कसाल-अणुदवि-अणोलय-अणुअल्लादिष्वपि वाच्यम् ।
अडया अहव्वा अडयणा त्रयोऽप्येते असतीवाचकाः ॥ यथा ।

अडए सुणाहि अयडे अणाडअडयणंपिए सरसि काले ।

अंधंधुमविणयवराहव्वाठाणं तमित्थ अण्डो किं ॥ १५ ॥ [१८] 10

अग्घाणो अण्णइओ तित्तम्मि हडे अडाडअणुवा यै ।

गोसम्मि अणिल्लं तह अणोलयाणुदविअणुअल्ला ॥ १९ ॥

अग्घाण-अण्णइअशब्दौ तृप्तार्थौ । अण्णइओ दर्शनादावपि तृप्त उच्यते ।
तेनान्नचित इति व्युत्पत्तिर्नानुयोक्तव्या । अडाडो तथा अणुवो बलात्कारः । अणिल्लं
अणोलयं अणुदवि अणुअल्लं एते चत्वारः प्रभातवाचकाः ॥ यथा ।

मणमणुवेण हरन्तो अणुदविफुल्लारविन्दमयरन्दं ।

परिमलपाणग्घाणो व्व अणिल्लसमीरणो खिवइ ॥ १६ ॥

L. 1. C अंधंधू C अंधंधु° D °धू° G °धंधु° Z °भवोंधंधु°. L. 2. B °शब्द Z
केवल CFX अंध° B °ध° G °वाचीदूतीह BCDEFX °चीति इह Z °वाची इती° G
निव° C यत्त्वौणादिकमध°. L. 3. Z. °प्रयोगदर्श° L. 4. G अणाडो. G अविणय° twice.
cdd. अविणयवर. L. 5. C °सिद्धे दे° cdd. वक्ष्यमाण CX अगुञ्ज° D अगुञ्ज° L. 6.
CFXZ अविर° CX °जुव इत्य° BCFX °पि अर्था° CDX °रेषु पठितः । L. 7. DG
अडयणी X अडयणायअक्क° CG अन्नइय BDFZ °इय C अअक्कसालु D अणुदवि CZ
आणालय X यणोलय D अणुयल्ला. L. 8. X वयोप्येते G वाचका. L. 9. CDX
अडये G अणाय° Z अणाडयअडय° CF °पिये. L. 10. G अंधंधुवि° Z °धुअविणय° (?)
CF °हच्चा GZ °हव्वागमगं CX °यणं D °गमणे GZ अडणो CX अणोड. L. 11. A
अल्लइउ BCDGFX अण्णइउ A तित्तम्मि (sic) C तित्तुम्मि X तित्तम्मि ADX
हडे C अडडे अणु° D अणाड (sic). L. 12. BF °अल्लं. L. 13. BF अग्घाण-
इयशब्दौ CG अन्नइय XZ अण्णइय D अग्घाणाअणइय CG अन्नइउ BFXZ अण्णइउ
D अण्णइउ X °भादावपि C वच्यते. L. 14. cdd. तेन अन्न° Z °क्तव्याः CDG 2. hd. Z
अडाडा CG अणुउ C 2. hd. Z अणुओ. L. 15. CX अणोदयं Z अणुदव BCF अणुअल्लं
D अणुयल्ला, corr. from °ल्लो. L. 17. DGZ °ग्घाणु G च CX व.

रविणो अडाडखण्डिअतमरिउणो दंसणामयण्णइआ ।

अलिणाएहि कमलिणी गाइ व्व अणोलएसु अणुअलं ॥ १७ ॥ [१९]

अप्फुण्णं अहिसायं आपुण्णे अवडओ अ तिणपुरिसे ।

अवगूढं विलिए खणरहिए अवरिकअणरिका ॥ २० ॥

- 5 अप्फुण्णं तथा अहिसायं पूर्णम् । आक्रान्तवाचकस्त्वप्फुण्णशब्दः केनाप्फुण्णा-
दय [सिद्धहे० ४, २५८] इति सिद्धः । अत्र च त्र्यक्षरप्रकरणेऽन्यैरन्येऽपि शब्दा
उपात्ताः । ते चास्माभिः शब्दानुशासन एव साधिता इति नेह संगृहीताः । तथा हि ।
अच्छलं अनपराध इति संस्कृतसमः । अलसी क्षुमेत्यतसीशब्दभवः । अलाहि निवा-
रणे इति निपातेषूक्तः । तथा । अग्घइ राजते । अण्हइ भुङ्क्ते । अहेसि आसीत् ।
10 अट्टइ कथति । अईइ गच्छति । अंचइ कर्षतीत्यादयो धात्वादेशेषूक्ताः ॥ अथ अहिसाय-
शब्दादारभ्य चतुरक्षराः ॥ अवडओ तृणपुरुषः । अवगूढं व्यलीकम् । अपराध इत्यर्थः ।
अवरिको तथा अणरिको क्षणरहितः । निरवसर इति यावत् ॥ यथा ।

धणअप्फुण्णो कलअहिसाउ अवडउ व्व सावगूढो सो ।

ता तस्स कहसु मं सहि अणरिक्कं अणवरिक्कं पि ॥ १८ ॥ [२०]

15 अण्हेअओ अ भन्ते खिण्णम्मि अवडिअमणुइओ चणए ।

अंतोहुत्तमहोमुहमहिहाणं वण्णणाए अ ॥ २१ ॥

- L. 1. BEGZ °खंडिय GZ °मइलइया BF °मयण्णइया C °मयणाइया D °मइणइया X °मयण्णचया. L. 2. BCDEF नाएहिं GZ गाय C om. अणोलएसु D अणुअलं. L. 3. A अप्फणं G अप्फुलं D अकुणं A आपुन्ने Y आवुण्णे G °न्न cdd. अवडउ GZ य C °पुस्ते. L. 4. C °गूढिं D चिलिए A वल्लणं G om. अणरिका. L. 5. B अप्फुणं D अकुणं GZ अप्फुलं X अहिसायं Z आकांतं cdd. °वाचकस्तु अ° GZ अप्फुलं CX °प्फण्णा°. D °कुणा° L. 6. BF °दयः G °प्रकारणे D °प्राक् X °प्रकरले BCFX अन्यैर° D om. °न्यैर X om. अन्ये. L. 7. CDGXZ °त्तास्ते° G शासनम् B °ने. L. 8. C अत्थलं Z अधलं Z °राधः cdd. क्षुमेति In B अलसी क्षु° twice. L. 9. Z निपातेषुक्तः D अग्घेइ C अण्णइ X अण्हय X अहेहि. L. 10. D अट्ट DX कथयति X गच्छ इति X अंचइं G °षूक्ता इति Z °शेषूक्ता इति. For all these words compare the Index of the Siddhahemacandram. G अथ हि°. L. 11. cdd. अवडउ X अवगूढं XZ व्यलीकम्प° X °राधमित्यर्थः. L. 12. X °रहित. L. 13. BF धणुं D धणयअकुणो GZ अप्फुलो D अहिकलसाउ Z °साओ CX वडउ D वाडउ GZ अवऊढो. L. 14. BF यणरिक्कं G °रिक्क. L. 15. D उण्हे° G अले° X अल्ले° ACDFX °अउ AGYZ य GZ खिन्नम्मि ADXYZ °डियम् BF मडणुइउ G अवडिओयम् BCDFGX °इउ. L. 16. C °मुह-विभिहाणं ACDGXXYZ °मभिहा° C वण्णणाएसु D वण्णणए Y वज्जणाए ACDGXXYZ य.

अण्हेअओ भ्रान्तः । अवडिअं खिन्नम् । अणुइओ चणकः । अंतोहुत्तं अधो-
मुखम् । अहिहाणं वर्णना । यद्यप्यभिधानशब्दः संस्कृतेऽपि दृश्यते तथापि
संस्कृतानभिज्ञप्राकृतज्ञमन्यदुर्विदग्धजनावर्जनार्थं संगृहीतः । एवमन्यत्रापि संस्कृत-
भवशब्दसंग्रहे न्यायोऽभ्यूहः ॥ यथा ।

अंतोहुत्तो चिन्तासि अहिहाणं तीइ वणिअउत्त सया ।

अणुइअविक्रयणे अवडिओ अ अण्हेअओ तओ तुमयं ॥ १९ ॥ [२१]

अवहेअं अणुकम्पे अवत्थरा पायघार्याम्म ।

अवलिअमसच्चमरिहइ णूणं अम्माइआ य अणुगाए ॥ २२ ॥

अवहेअं अनुकम्प्यम् । अवत्थरा पादघातः । अवहत्थरा इत्यन्ये । अवलिअं
असत्यम् । अरिहइ नूनमित्यर्थे । अम्माइआ अनुमार्गगामिनी ॥ यथा ।

अम्माइआइ दिण्णावहेअ तुह रे अवत्थरारिहइ ।

णावलिअं जं जाव य रसेण तं किसलिओ असोउ व्व ॥ २० ॥ [२२]

अत्थुवडं भल्लाए छीरे अलिआरमवलयं गेहे ।

अवहट्ठो गव्विए अणुसूआ णिअडपसवाए ॥ २३ ॥

L. 1. G अन्नेयउ X स्तेअओ Z अण्हेयओ BFX °अउ C अण्हेअउ D उण्हेअयो G अवडिओ
X अवहिअं Z अवडिअं BF क्षिणं X खिन्नम् CDFGX अणुइउ G अतोहुत्तमधो° C अतोहुं
X अंतोहुत्तं D अंतोमुहुत्तां Z °हुत्तमधो°. L. 2. DGXZ अभिहाणं C अभिहाणी BCDFF
यद्यपि अभि° X om. शब्दः BF om. ऽपि दृश्यते तथापि X om. दृश्यते. L. 3. G
संस्कृतानभिप्रायज्ञमन्ये दुर्विदग्धजनावर्जनार्थं BF संस्कृतानभिज्ञप्राकृतज्ञमनादुर्वि° C संस्कृतान-
भिज्ञप्राकृतन्यमज्ञदुर्वि° D संस्कृतानांभिज्ञाप्राकृताज्ञादुर्वि° X °प्राकृतस्यमज्ञ° Z संस्कृतानभिप्रायज्ञमन्ये
दुर्विदग्धजनार्थं. X संगृहीताः. L. 4. Z संग्रहोभायो X अभ्यूहः. L. 5. CDX आभि°
BCFGXZ वणिय° D वाणाया° Z मया. L. 6. cdd. अणुइय° X °विक° BFGZ अवडिउ
CX अडविउ D अचडिउ GZ य CG अण्हेयउ BF °अउ Z °यओ X अण्हेउ BCFGX तउ
D तुमइ. L. 7. cdd. अवहेयं DXY अवच्छरा A °रो. L. 8. BCFGXYZ अवलिअम् G
°सक्क° Y °मरहइ X मूणं A णूणं G अम्हा° cdd. °इया D इं for य X मणुगाए. L. 9.
cdd. अवहेयं From अवहेअं to नूनमित्यर्थे l. 10. is omitted in X. B अणु° D अवच्छरा D
अवहच्छरा BCFGZ अवलिअं D अचलिअं. L. 10. D वनमित्यर्थे G °र्थ CZ °र्थः BCDFF
अम्माइया G °इइया Z °इया. L. 11. cdd. °इयाइ G दिन्ना° cdd. °हेय G ज्वच्छरा° D
अवच्छरा°. L. 12. G णोव° Z गोव° cdd. °लियं D om. जं D इ for य CX किसलउ Z
किसलओ BDFG °लिउ BF om. असोउ D असेलिउअ C °च. L. 13. ADG अच्छु°
C °छी D अंछोर G लीरे BCFXZ अलियार° D अल्लार° D °वलियं X °मावलयं.
L. 14. C अवहेट्ठो DGZ °ट्ठो C गव्विए GZ °यए cdd. अणुसूया णियड°,

अथुवडं भल्लातकम् । अलिआरं दुग्धम् । अवलयं गृहम् । अवहटो गर्वितः ।
अणुसूआ आसन्नप्रसवा ॥ यथा ।

जइ अलिआरं वञ्छसि ता अवलए रक्ख धेणुमणुसूअं ।

अवहट्ठ अण्णहा सा मरिही अथुवडसंकुले रण्णे ॥ २१ ॥ [२३]

5 अरिअल्ली सडूले कट्टणरज्जुम्मि अवयाणं ।
सिरचित्तपट्टिआए अणराहो अइणिअं च आणीए ॥ २४ ॥

अरिअल्ली व्याघ्रः । अवयाणं आकर्षणरज्जुः । अणराहो शिरसि चित्रपट्टिका ।
अइणिअं आनीतम् ॥ यथा ।

चालुक्क तमवगण्णइ दिसअणराहिअ जसाणुरायं जो ।

10 णरअरिअल्लि सकण्ठे अवयाणं अइणिअं तेण ॥ २२ ॥ [२४]

अहिविण्णा कयसावत्ता दुइन्तोसहे अलमलो अ ।
अणुसुत्ती अणुकूले अहोरणं उत्तरिज्जम्मि ॥ २५ ॥

अहिविण्णा कृतसापत्न्या । अलमलो दुर्दान्तवृषभः । अलमलवसहो इति सप्ताक्षरं
नामेति गोपालः । अणुसुत्ती अनुकूलः । अहोरणं उत्तरीयम् । अवरिल्लशब्दस्तूत्तरीय-

15 वाचकः शब्दानुशासने साधित इतीह नोक्तः ॥ यथा ।

L. 1. B अथुवडं D अच्चु° cdd. अलियारं DGZ °हटो C °हटो X गर्वितः.
L. 2. BCFGXZ अणुसूआ D °सूआ. L. 3. cdd. अलियारं (X अलियारिं) DZ
तावलये C अवलये रक्ख° D धेणू अणुसू BCFGXZ °सूयं. L. 4. G °हटमन्नहा C °हट
अण्णवा Z °हटमण्णहा C मरिही DG अच्चु° C अच्चु° G °संकुलरन्ने. L. 5. CG
कट्टण° XZ कट्टण° C °रज्जुम्मि. L. 6. G °पट्टि° cdd. °चाए G अणराउ From
हो in अणराहो to अ in अणुसुत्ती 1. 12 omitted in X. ABCFGYZ
अइणियं D अइणीयं C याणिए. L. 7. G अरियल्ली व्याघ्रा X व्याघ्रः CX सिरसि
G °पट्टि°. L. 8. C अइणीयं । आणीयं । आणीतं । D अइणीइं X अइणीतं BFGZ
°णियं. L. 9. B वाचुक्क X चाउक्क D चालक्क °गणइ BCFX °राहिय. L. 10. X नर° BF om.
s cdd. अइणियं. L. 11. G °वित्ता D °वण्णा GY य. L. 12. ACG अणुसुत्ती Y अणुसोत्ती
X णुसुत्ती °रिज्जम्मि. L. 13. ZG °विन्ना D °विणा X °वण्णा G °सापत्न्या B °पत्त्या
CF °पत्त्या D पान्त्या GZ °वसभो B om. इति. L. 14. C अणुसुत्ती G अवरिल्लं
अहोरणं च उत्त° In GZ the words from अवरिल्ल° to नोक्तः are omitted here, but
given after तीए in line 2, p. 15. Z om. साधित BCDFX °ब्दस्तु उत्त°,

अलमलसम अणुसुत्ती कहं तुमं मुञ्च मञ्ज अवरिल्लं ।

मूढ तए परिहिअमहिविण्णाइ अहोरणं इमं तीए ॥ २३ ॥ [२५]

अवडुअअवअण्णा उक्खलए चीरीइ अरलाया ।

अइरिम्पो कहवन्धे कच्छावत्थम्मि अवअच्छं ॥ २६ ॥

अवडुओ तथा अवअण्णो उदूखलम् । अवअण्णं इत्यत्र तृतीयाक्षरं हकारं केचि- 5
त्पठन्ति । अरलाया चीरी । अइरिम्प इति मकारपकारसंयोगान्तः कथाबन्धार्थः ।
लिपिदोषापभ्रष्टास्तु पकारद्वयसंयोगं केचित्पठन्ति । अवअच्छं कक्षावस्त्रम् । कक्षे-
त्यन्ये ॥ यथा ।

अवअण्णघडणमवडुअकण्डणमवअच्छमित्तपरिहाणं ।

अरलायगुञ्जिरणिउञ्जवसणमिअ तुह रिऊण अइरिम्पो ॥ २४ ॥ [२६]

10

अक्खलिअं पडिफलिए अलीसओ सागरुक्खम्मि ।

अहिरीओ विच्छाए अगगक्खंधो रणग्गधुरा ॥ २७ ॥

अक्खलिअं प्रतिफलितम् । अलीसओ शाकवृक्षः । अहिरीओ विच्छायः । अग-
क्खंधो रणमुखम् ॥ यथा ।

अगगक्खंधपलायणअहिरीआ कुमारवाल तुह रिउणो ।

15

ओवीहन्ति अलीसयणिउञ्जअक्खलिअअप्पसद्दे वि ॥ २५ ॥ [२७]

- L. 1. G अणुमुत्ती C °सं G तुमं X तुमं BF सुचं. L. 2. cdd. °हियमं
C °हियंवि° X °विणाइ. L. 3. ABCFY अवडुय° A °अवउत्ता BDF ओक्खलए
C उरुक्ख° BCDF वीरीइ Z अरयाला. L. 4. B अइरिपो X इरिपो Z
कथाव° AGZ अवअत्थं C अयअच्छं X अवयत्थं. L. 5. CDG अवडुउ
X अवमुउ G °अन्नो BD उदूखलं X अदूखलम् BCDEFZ °अण्णमित्यत्र G °अन्नमित्यत्र
X °अण्णमित्यत्र X केचित्प...ति L. 6. Z अरयाला BCF वीरी BFZ अइरिप
CX अइरिम्प corr. C 2. hd. X °संदेगांतः L. 7. C °दोषो° X °पाठंति X
अवअत्थं. L. 8. G °त्यन्यं. L. 9. G अच° GZ °अन्न° D °यन्न° BCDF अवडुय° GZ
°अत्थ° CX °यच्छ°. L. 10. BCFX °गुंजर° G °णियोज° D °णिवोजा° Z °णिवोज° cdd.
इय (D इया) GZ महरिम्पो B अइरियो F अइरियो. L. 11. cdd. अक्खलियं (C अरुक्ख
and so generally) ACDEFX अलीसउ. L. 12. AFXZ अहिरीउ C अहिरीओ
D अहिरीउ C विच्छाए G मिच्छाए A °क्खंधा C. 1. hd. °क्खंधो A °धुरं. L. 13.
cdd. °लियं (X °लितं) BCFGX अलीसउ D अलिसओ X साक° BCFGX
अहिरीउ D अहिरीओ. L. 14. C °खंधो. L. 15. BCF अगगक्खंध° CGXZ °अहिरीया
D °रिआ D कुमार° Z कुमारदाल. L. 16. DG ओवीहंति BZ उवी° C (F!)X उवी°
C अलि° cdd. °लियं C वी.

अण्णमयं पुणरुत्ते अंगालिअमुच्छुसयलम्मि ।

अवरोहो अवराहो अ कडीइ अवालुआ सिक्के ॥ २८ ॥

अण्णमयं पुनरुक्तम् । अंगालिअं इक्षुखण्डम् । अवरोहो तथा अवराहो कटी ।
अवालुआ सूक्त ओष्ठपर्यन्तः ॥ यथा ।

5 अण्णमयं अंगालिअरसणेण अवालुआ फुडं फुडइ ।

इअ अवराहिणि अहरं अवरोहठिआ तुह पिआमो ॥ २९ ॥ [२८]

पूरम्मि अग्गवेओ अहिआरो लोगजत्ताए ।

चोरे अदंसणो कपिकच्छूए अप्पगुत्ता य ॥ २९ ॥

अग्गवेओ नदीपूरः । अहिआरो लोकयात्रा । अदंसणो चौरः । अप्पगुत्ता
10 कपिकच्छूः ॥ यथा ।

सरिआण अग्गवेओ अदंसणा तह य अप्पगुत्ता य ।

दूमन्ति क्षत्ति लोअं अहिआरविरोहिणो हि खला ॥ २७ ॥ [२९]

अवगदमुरुम्मि दिट्ठे अज्झसिअं चञ्चले अणेकज्झो ।

गहभयरुण्णे अहिसिअमवडुसं उक्खलाइम्मि ॥ ३० ॥

15 अवगदं विस्तीर्णम् । अज्झसिअं दृष्टम् । अणेकज्झो चञ्चलः । अहिसिअं ग्रह-
शङ्कारुदितम् । अवडुसं उलूखलादि शूर्पप्रायमुपकरणजातम् ॥ यथा ।

L. 1. D अण्णमायं GZ अन्नमय C 1. hd. om. ण्णमयं पुण A पुण्णरु° F पुनरु° G
आंगा° D इंगलि° X अगालि° cdd. °लिय° C °मुछ° X °मिछुखंडमि. L. 2. ACF
अवरोहो अवरोहो D °राहो °रोहो Y य GZ कडीहि यवा ABCFYZ °लुया. L. 3. GZ
अन्नमयं BCFGXZ अंगालियं D इंगालियं D अवरोहो तथा अवरोहो X अवराहे In C तथा
अवरा is wanting. L. 4. BCFGZ अवालुया DGX उष्ट° BCF उष्ट° G °पयतः C
°पर्यतः. L. 5. GZ अन्न° cdd. अंगालिय° CX °रसेण C अवाडुया X अवाडया BDFGZ
°लुया BF फुडं G फुडइ C पुडइ. L. 6. X इ for इअ cdd. °ठिया G पियागे BF पियामो
CXZ पियामे D पियामे. L. 7. ACDX अग्गवेउ G °वेरो ABCFYZ अहियारो D
अहेआरो Y लेयजत्ताए. L. 8. C °गुत्ताए G °यु°. L. 9. cdd. °वेउ cdd. अहियारो G चोर
CF चोरः. L. 10. G °कच्छू B °कत्थूः. L. 11. cdd. सरियाण cdd. °वेउ G
दंसणा CD अदंसणो. L. 12. cdd. लोयं BCFGXZ अहियार°. L. 13. G
दिट्ठे D अज्ज° cdd. °सियं X चले A °कछो CD °कज्जो. L. 14. AZ गय°
G °रुन्ने cdd. °सियं G °यअव° A °वडुसं D °वटुसं X °वडुसं Y °वटुसं Z °वडुसं G
°लायम्मि. L. 15. D अज्ज° cdd. °सियं CD °कज्जो G अणहि° cdd. सियं. L. 16. B
°संका° X °शंकादिरुदि° Z अवडुसं C सूथ° X °करणं.

चइअ अवहुसकम्मं कामग्गहअहिसिअं कुणन्तीए ।

अज्झसिअमणेकज्झं अवगदणयणाइ संभरिमो ॥ २८ ॥ [३०]

अब्भायत्तो पञ्चागयम्मि अब्भक्खणं अजसे ।

कावालिए अगहणो अंगुत्थलमङ्गुलीअम्मि ॥ ३१ ॥

अब्भायत्तो प्रत्यागतः । अब्भायत्थो पञ्चाद्रत इति तु गोपालः । अब्भक्खणं ५
अकीर्तिः । अगहणो कापालिकः । अंगुत्थलं अङ्गुलीयम् ॥ यथा ।

अब्भक्खणमगणन्ता विमुक्कअंगुत्थलाइआहरणा ।

अगहणवेसा रणओ अब्भायत्ता भमन्ति तुह रिउणो ॥ २९ ॥ [३१]

उच्छुअदन्तवणछणे अवयारो अवहडं मुसले ।

अंगुलिणी फलिणीए अहिसंधी पुणपुणकरणे ॥ ३२ ॥

अवयारो माध्यामुत्सवविशेषो यस्मिन्निक्षुदन्तधावनाद्याचारः क्रियते । अवहडं
मुसलम् । अंगुलिणी प्रियङ्गुः । अहिसंधी पौनःपुन्यम् ॥ यथा ।

अंगुलिणिसामलेहिं अवहडदसणेहि कुज्जरिन्देहिं ।

अहिसंधिउच्छुअसणे को अवयारे वि कुणइ पडिसिद्धि ॥ ३० ॥ [३२]

अहिवणं पिअरए पायत्ताणम्मि अद्धजंघा य ।

अङ्गाभरणे मोत्तिअरयणा अज्जोल्लिआ णाम ॥ ३३ ॥

L. 1. BF चइअव° G चइयमव° Z चइयमवहुस° X कामगाह° C °गोह° GZ °महि° cdd.
°सियं (X °सिय) C कुण°. L. 2. D अज्ज° cdd. °सियम° CD °कज्जं CX °नयणाइं Z °णाइं.
L. 3. A अत्ताअत्तो CXY अज्झाअत्तो D °अत्तो A अब्भक्खणं BCF अज्झ°. L. 4.
DX अंगुच्छल° cdd. लीयंमि (GYZ °यम्मि). L. 5. C अज्झाअत्तो D °अत्तो X °यंतो
GZ अब्भाअत्तो BF अब्भायच्छो C अज्झाअत्थो D अब्भाअच्छ X अज्झा° BGX °द्रतः C
अज्झरक्खणं X अज्झक्खणं D om. अब्भ°. L. 6. D गुच्छलां X अंगुच्छलं C अंगुलीयं.
L. 7. C अज्झणम° X अज्झ° C विक्क° D विसुक्क° DX °गुच्छ°. L. 8. CFGX रणउ
D रणाउ CX अज्झाअत्ता D अब्भाउत्ता G भमन्ति D रमन्ति X भवन्ति G रिउणा Z रिउणे.
L. 9. cdd. उच्छुय°. L. 10. C पुणकरणे. L. 11. X माध्या उ° cdd. °विशेषः X
°दन्तवनाद्याधारः BCDF °यावारः. L. 12. C om. अंगु° मि° BCDF °पुण्यं. L. 13.
G अवघणं cdd. °दसणेहिं B कुंत° C °रेदेहिं X °रंदेति. L. 14. BCF अहिसंधेउ°
C °छुयसणे C बि B पडिं F पडिसिद्धिं G °साद्धि D °सिद्धं Z °साद्धि L. 15. Y अहिवर्णं
G पिअरए D पायत्ताणं पि BCF पायात्तां C अद्धजंघा F अद्ध° X °जंघए. L. 16. C
अंकाभणे cdd. मोत्तियं (Y मुत्तियं) A अज्जो° D उज्जोल्लिया ABCFGYZ °ल्लिया
X °ल्लिया X नाम Z णोमा.

अहिवणं पीतरक्तम् । अद्धजंघा मोचकार्थं पावत्राणम् । अज्जोह्मिआ
कोंडाभरणे मौक्तिकरचना ॥ यथा ।

चुसिणाहिवणिआओ अज्जोह्मिअभूसिआउ जाउ पुरा ।

तुह रिउवहूउ ताओ भमन्ति चइअद्धजंघिआउ वणे ॥ ३१ ॥ [३३]

5

अइहारा विज्जू सणिअमद्धक्खिअमसंगयं वत्थे ।

अद्धक्खणं पडिक्खणमवत्तयं तह विसंठुलयं ॥ ३४ ॥

अइहारा विद्युत् । अइराहा इति त्वचिराभाशब्दभवः । अद्धक्खिअं संज्ञा-
करणम् । असंगयं वस्त्रम् । अद्धक्खणं प्रतीक्षणम् । परीक्षणमिति केचित् । अवत्तयं
विसंस्थूलम् ॥ यथा ॥

10

अइहारुज्जोए णं कस्स वि अद्धक्खिअण चलिआ सि ।

सहि कुण अद्धक्खणयं अवत्तयमसंगयं च संठवसु ॥ ३२ ॥ [३४]

कञ्चीइ अंतरिज्जं अहिकखणं तह उवालम्भे ।

अंतीहरी अ दूईइ दिसाए अक्खवाया वि ॥ ३५ ॥

अंतरिज्जं कटीसूत्रम् । अहिकखणं उपालम्भः । अभीक्षणमित्यम्ये । अंतीहरी

15 दूती । अक्खवाया दिक् ॥ यथा ॥

आलि गलिअंतरिजे अहिकखणं तस्स मे कहन्तीइ ।

उवगरिअं अंतीहरि किमक्खवाया पुलोएसि ॥ ३३ ॥ [३५]

- L. 1. G अद्धजंघा CFX अद्ध° D अज्जो° cdd. °हिया. L. 2. C °भरणा.
L. 3. CDFGX °वणिआउ BC 2. hd. Z °चाओ D अज्जो° cdd. °हिय° cdd.
°चुसिआउ. L. 4. R रिओ° CD °वहुउ° CGX ताउ, om. D. CDX वइ° CFX °अद्ध°
BOF °जंघियं G °जंघिआउ (sic) D °जाघाआउ X °जंघिआउ Z °जंघिआउ G ण for वणे.
L. 5. D विज्जू G विज्ज ABCFY सणिअयम° D सान्नियाम° G सान्नियम° X सणिअयम°
C अक्खिअयम° G मत्थक्खिअ नयगसंगयं (sic) F °अद्ध° Z °अमक्खिअयम° ABDXY °विक्खयम°
G वत्थो D वच्छि Z वच्छे. L. 6. C (F !) अद्धक्खणं G अद्ध° C पडिक्ख° X पडिक्खणं
पडिक्खणं G °वत्तणं A विसं । मुलयं Z विसंठुलयं. L. 7. cdd. इति तु अचि° D °शब्दा.
(om. भवः) C अक्खिअयं Z अक्खिअयं F अद्ध° RDEFGX क्खियं. L. 8. CF अद्ध°
G अवत्तणं X अवत्तणं. L. 9. CG °स्थूलं BZ विशं° F विशंस्थूलं. L. 10. X अइर-
हज्जो° G °ज्जो णं CF अद्ध° CFXGXZ वलिआ B वलिआ D चलिआ. L. 11. BX
सहि कुण GZ मद्ध° CF अद्ध° B व BF संववसु D संववसु. L. 13. Y य X अंताह दूईइ
ह दूईइ. L. 14. C कटि° G उवा°. L. 15. X दिग्. L. 16. BCFGX गलियं°
DGXZ कहंतीए. L. 17. cdd. °गरियं D पलो° C °एमि.

अवरिज्जो अदुइज्जे कोवे अहिअलमवलुआ य ।

अवठंभो तम्बोले विरहे अवहायअवयरिआ ॥ ३६ ॥

अवरिज्जो अद्वितीयः । अहिअलं अवलुआ च कोपः । अवठंभो ताम्बूलम् । अवहाओ तथा अवयरिओ विरहः । अयं च पञ्चाक्षरोऽप्यर्थानुरोधाच्चतुरक्षरेषु निबद्धः । एवमुत्तरत्रापि ॥ यथा ।

5

अवठंभेऽहिअलो कमलेऽवलुआ तीइ हवइ अवहाए ।

सुहयावरिज तुह पुण अवयरिए होइ किं ति ण हु मुणिमो ॥ ३४ ॥ [३६]

अंजणिआंजणईसं अंजणइसिआ य ताविच्छे ।

अंबसमी अवसमिआ तिम्मिअपरिउसिअकणिकाए ॥ ३७ ॥

अंजणिआ अंजणईसं अंजणइसिआ च तापिच्छम् । अंबसमी तथा अवसमिआ 10 स्तीमितपर्युषितकणिका । अंबसमीत्यत्र सकारमकारयोर्व्यत्यये अंबमसीति केचित्पठन्ति । तत्र केषांचिद्भ्रमोऽभ्रमो वेति बहुदृश्वान एव प्रमाणम् ॥ यथा ।

L. 1. Z अदुइज्जे G कोचे D कोवि ABDGYZ अहियलं cdd. लुया. L. 2. AB अवठंभो G अवठंभो D अवठंभे X अवहाइ ABCDFYZ यरिआ E अरिअ. L. 3. C अद्वितीयः G अहियल BF अहिलं C अल D अहिला XZ चलं cdd. लुया G अचठंभो BF अवठंभो C ल. L. 4. C. 1. hd. GXZ अवहाइ B अचरिओ C अवयवरिउ 2. hd. रिओ DX अवअरिउ G अवयरिउ BDX णि अं CDGZ रोधात् चतुं X रोधात् चतुं. L. 6. BCFGX अहियलो Z अहियलो D हिया C कमले BCFGZ वलुया D वलुया C ताइ CGZ एवाए (sic). L. 7. C सुहवावे X रिज्जं CG तह D पुण C होई BDFX किं तु cdd. न X मुणिमा. L. 8. A अंजणिआं अंजणं BF अंजणिआ अंजणइसं CYZ अंजणिआ अंजं D अंजणिआं अंजणाईसां E अंजणया अंजणं G या अंजणं X अंजणिआ अंजणई A अंजणेइसिं ABCDFGYZ सिआ E ईसिआ Z अ C तापिच्छे. L. 9. ABF अंबं DG अम्बं C om. from अंबं to कणिकाए ABCDFGXYZ समिआ A निम्मिअं BDF निम्मिअं BEYZ परिओसिअं D पुरिओसिअं E परिओसिअं AXYZ कणिकाए. L. 10. C om. from अंजणिआ to तापिच्छम् BDFX अंजणिआ X अंजणई BF ईज्जं D ईसिं BF अंजणमिआ च D ईसिआ च तापिच्छे X इसिआ च तापिच्छे Z इसिआ य तापिच्छं G य तापिच्छं DG अम्बं B अंबं C (F !) अम्बं D om. तथा G अवसमी XZ समिआ. L. 11. X स्तामितपर्युषितं C om. पर्युषित BCFGZ कणिका BG अंबं CD (F !) अम्बं G वकारं G अम्बं B अंबं CD (F !) अम्बं. L. 12. X अत्र केषांचिद् भ्रमो वेति BD अघमो, C 1. hd. om. अघमो D बहुश्रुता.

अंजणिअरुइं कण्हं अंजणइसिआलयाहरे दहं ।

मुच्चइ गोववहूए अंबसमी अद्धपक्का वि ॥ ३५ ॥

विअलन्तवाहकजलकलुसिअअवसमिअपिण्डयं पइणो ।

अंजणईससवण्णं पाहिज्जं किज्जइ वहूए ॥ ३६ ॥

- 5 अत्र केचित् । अच्छोडणं मृगया । अलिंजरं कुण्डम् । अमिलायं कुरण्टककु-
 सुमम् । अच्छभल्लो ऋक्षः । इत्यपि संगृह्णन्ति । तत्संस्कृतभवत्वादस्माभिर्नोक्तम् ।
 यत्तु । अच्छभल्लो यक्ष इत्याह तद्वहुभिरनुक्तत्वादस्माभिरुपेक्षितम् । तथा । अइ-
 च्छइ अकुसइ गच्छति । अवक्खइ पश्यति । अप्पाहइ संदिशति । अक्खोडइ अस्मिं
 कोशात्कर्षति । अम्भिडइ संगच्छते । अग्घाडइ अगववइ अंगुमइ पूरयति । अडुक्खइ
 10 क्षिपति । अवहेइ रचयति । अवुक्कइ विज्ञपयति । अणच्छइ अयंछइ कर्षति ।
 अल्लत्थइ उत्क्षिपति । एते धात्वादेशेषु शब्दानुशासनेऽस्माभिरुक्ता इति नेहोपात्ताः ।
 न च धात्वादेशानां देशीषु संग्रहो युक्तः । सिद्धार्थशब्दानुवादपरा हि देशी साध्यार्थ-
 पराश्च धात्वादेशाः । ते च त्यादि-तुम्-तव्यादिप्रत्ययैर्बहुरूपाः संग्रहीतुमशक्या इति ।
 तथा अवज्झाओ उपाध्याय इति उपाध्यायशब्दस्य प्राकृतमपभ्रष्टमिव रूपमिति
 15 नेहोपात्तम् ॥ [३७]

L. 1. *cdd.* °णिव° *cdd.* °इसिया° G दहं C दहं D दहु. L. 2. DG मुव्वइ GX अंब° B
 अम्ब° CD (F1) अम्ब° C अहपिका X अडुपिका F अह° DZ °पिका. L. 3. BDFX वियलंत°
 C विलयंत° BCFGX °वाह° D °कजल° Com कज्जल *cdd.* °कलुसिय° *cdd.* °समिय° (X
 °सामिय°) X पइणे. L. 4. X °सवणं पदिज्जं किज्जए. L. 5. GZ अंविलयं
 D अमियालं BF कुरंडक° DX कुरंटकु°. L. 6. C अज्ज° Z अच्छसल्लो D *om.*
 here from इत्यपि to अच्छ° but has these words after नेहोपात्तम् l. 15. G °गृह°
 X °नेर्कि°. L. 7. CDGZ यस्तु X अत्तु D °मिल्लो G अक्षः Z चक्षः D शाताः. L. 8.
 C अकुसइ X अकुसइ G गच्छइ X अवक्खइ G पश्यति for संदि°. L. 9. G अम्भेडइ
 CX अज्झि° DG अग्घावइ C अडाइ D अंगुमाइ GZ पूर्यते G अडुक्खइ B अटु° or अटु°
 CF अटु° D अटु° Z अब्भुक्खइ. L. 10. G क्षपति D आवहारवइ रच° G
 अवुक्कइ BFX अत्तु° C अबु° D अक्कोइ Z अच्छुक्कइ D आणच्छइ BF अच्छइ Z अणिच्छइ
 G अयंलइ C अयंइ D अयांछइ, *om.* BF. L. 11. BF अल्लत्थइ C अत्त्थेत्थइ D
 अच्छल्लइ XZ अच्छल्लइ, *om.* G. G *om.* उत्क्षि° X अस्मामि°. L. 12. X
 °वादापरा°. L. 13. CDGXZ °देशास्ते X °स्यादि-तु-तव्यादि° C -तु- B संग्रही° DX
 संग्र°. L. 14. G अवज्झाउ CX उवज्झाउ D अवज्ज° BF °ध्यायः X °मपमृष्ट°. L. 15. X नेहो°.

॥ अथ अवसमिआशब्दादारभ्य पञ्चाक्षराः ॥

अवकीरिअं विरहिए अंकुसइअमङ्कुसायारे ।

अवलावम्मि अवल्लावओ अ अणहारओ खल्ले ॥ ३८ ॥

अवकीरिअं विरहितम् । अंकुसइअं अङ्कुशाकारम् । अवल्लावओ कप्रत्यया-
भावे अवल्लावो अपलापः । अणहारओ खल्लम् । निम्नमध्यामित्यर्थः ॥ यथा ।

5

किं कुणसि अवल्लावं भाले अंकुसइआ णहा तुज्झ ।

अणहारगण्डजीए तं मा अवकीरिअं कुण खणं पि ॥ ३७ ॥ [३८]

अवपुसिओ संघट्टिए अवच्छुरणं कोहभङ्गिगभणिअम्मि ।

अच्छिवडणं णिमीलणमण्णोसरिअं अइक्कन्ते ॥ ३९ ॥

अवपुसिओ संघटितः । अवच्छुरणं क्रोधे सति भङ्ग्या भणितम् । अच्छिवडणं 10
निमीलनम् । यद्यप्यक्षिपतनशब्दस्थेदं रूपं संभवति तथापि संस्कृते तदप्रसिद्धमितीह
निबद्धम् । अण्णोसरिअं अतिक्रान्तम् ॥ यथा ।

पासिअ सहि किमिह जुत्तं चिरअवपुसिए पिअम्मि अवच्छुरणं ।

कायव्वमच्छिवडणं अण्णोसरिआवराहस्स ॥ ३८ ॥ [३९]

अवयक्खिअमवयच्छिअमज्झवसिअमवि णिवाइअमुहम्मि ।

15

असरासओ खरहिए अगंडिगेहो अ जोव्वणुम्मन्ते ॥ ४० ॥

- L. 1. CDX *om.* अथ BDF °समियां CX °समियं G °मियादारं. L. 2.
ABCDEFGXYZ °कीरियं GZ विहरिए X विरहिएहिए ABCDEFGYZ °सइयं. L. 3.
C 1. hd. DGXZ °वड ADGYZ य; *om.* X. ACGXZ °हारउ X खिल्ले. L. 4.
add. °कीरियं GZ विहृतं X विहियं BCFGXZ अंकुसइयं CGXZ अंकुसाकारं BF अंकुशा-
यारं CX अवलावउ GZ °वड D अवल्लावां. L. 5. G अवल्लाउ Z अवल्लाओ CDGX
°हारउ BCFG खल्लं Z निम्नं मध्यं. L. 6. D वअं (sic) CX लामे D सइया D
तुज्झ. L. 7. X नं for तं *add.* °किरियं (G °य) Z कु for कुण G सणंमि X has
°कारिअ throughout for °कीरिअ. L. 8. ABCFGX °पुसिउ A अवच्छुरणं X
अवत्थ(च्छ ?)रणं AGYZ °भणियम्मि BCF °यंमि D °यामि. L. 9. X अत्थिच्छि ?)वडणि
DEGXZ निमीं In C णमण्णोस is wanting. X °मन्त्रोसं ABCDEFGYZ °सरियं.
L. 10. CGX °सिउ X अवचुरणं After अच्छिं C has again क्रोधे सति भङ्ग्या भणितं ।
अच्छिवडणं and *om.* निमीलनम् । य G °वडणान्. L. 11. C यस्वक्षिं D °स्व इदं.
L. 12. D अणो Z अन्नो *add.* °रियं X तथा. L. 13. *add.* पासिय (X पासिय)
GXZ °फुसिए GZ पियम्मि BCDEFX पियंमि. L. 14. G अन्नासं BCDEFX °रियां
L. 15. G °अक्खेयमं ABD (F ?) YZ °अक्खियमं C °खल्लियं अवं ABCDEFYZ
°अच्छियमं ACD अज्जवं ABCDEFY °सियमं AX °मव ABCDEFGYZ °वाइयं X
°वाईयं. L. 16. E अमुरां A °सउं DG, C 1. hd. XZ °सउं CZ °हियए E अंगडिं
X °गेहेहो GY य XY जुज्झं C °णुमात्ति F °णुमन्ते.

अवयक्खिअं तथा अवयच्छिअं तथा अज्झवसिअं निवापितं मुखम् । असरा-
सओ खरहृदयः । अगंडिगेहो यौवनोन्मत्तः ॥ यथा ।

तमंगंडिगेहमसरासयं च अवयक्खिएण हिण्डन्तं ।

अज्झवसिएण किं सहि भरेसि अवयच्छिएण पुक्करिमो ॥ ३९ ॥ [४०]

5 अच्छिहरुल्लो वेसे अच्छिविअच्छी परोप्परायद्धी ।

पडिजागरिए अडखम्मिअं च अणुवज्जिअं तह य ॥ ४१ ॥

अच्छिहरुल्लो द्वेष्यो वेषो वा वेशशब्दस्योभयार्थत्वात् । केचित् हस्थाने वं पठन्ति ।
अच्छिहरुल्लो । केचिद्रेफामिकारान्तं पठन्ति । अच्छिहरुल्लो । तदेवं ग्रन्थकृद्विप्रतिपत्तौ
बहुज्ञाः प्रमाणम् । अच्छिविअच्छी परस्परमाकर्षणम् । अडखम्मिअं तथा अणुवज्जिअं
10 प्रतिजागरितम् । अणुवज्जिअं गतमिति तु गमिधात्वादेशसिद्धम् ॥ यथा ।

अच्छिविअच्छीदुहिआ अच्छिहरुल्ला तए कयपहारा ।

पिअणुवज्जणरहिआ अडखम्मिज्जन्ति सवरिआहि वणे ॥ ४० ॥ [४१]

अब्भपिसाओ राहू अब्बुद्धिसिरी अचिन्तफलपत्ती ।

पुरिसाइअमडउज्झिअमंगवलिज्जं च तणुवल्लणं ॥ ४२ ॥

L. 1. BCFX °क्खियं; In G the words तथा अवयच्छिअं are written twice.
D om. from अक्खिअं to मुखम् BCFX °च्छियं Z तथा is given twice. BCFGXZ
°सियं but corr. in Z to °सिअं GZ निवापितं CX निवा°. L. 2. CG °सउ X
°साउ D असउ °हृदय C अंगंडि° D °गिहो X तथा. L. 3. X तमसंडि° C om.
सरा B °असिएण D अक्खिरुण Z हिडन्तं X om. हिण्डन्तं. L. 4. C अज्झव-
सिएण किं साइहि D अज्जा° X om. अज्झवसिएण D अच्छिएण X °अच्छिए °रिखो.
L. 5. AEY अच्छ° ABCDEFGYZ °वियळी AG, C 2. hd. D(F ?)Z °यद्धी
C 1. hd. °यट्ठो X °यट्ठी. L. 6. A अडखम्मियं CEGYZ °म्मियं BDF °खम्मियं X
°क्खम्मिअ EG अणुच° ABCFYZ °ज्जियं D °या. L. 7. G om. वा BCFGZ
°शब्दस्य उभया° X °स्य उभयत्वात्; om. केचित् X वा for वं. L. 8: BCF कैचित्
रे° D ग्रंथि°. L. 9. G अच्छ° cdd °वियळी X अडक्खम्मियं GZ °म्मियं BCF
°खम्मियं D °खम्मि cdd. °ज्जियं G °वज्जियं BCDEFXZ °ज्जियं. L. 10. X गमि-
धादेश° G तथा. L. 11. G अच्छ° BCDEFXZ °वियळी° cdd. °दुहिया C
अच्छिहरुल्ला. L. 12. cdd. पिय° रहिया GZ °खम्मिज्जम्मि CX °ज्जन्ति BF सचरियाहि
ODG °रियाहि X रिवाहि Z रिवाहि C वण्णो. L. 13. A अज्जसिसाउ C 1. hd. GX
°साउ E राहु AGZ अब्बुद्ध° BCFX °अबुद्ध° D अबुद्धिसिणि° E अब्बुद्धिसिरी (sic) Y
अबुद्धिसिरी D अचिन्त° G अचिन्त°. L. 14. A परि° ABCDEFGYZ °साइयम°
A °उज्झियम° C °उज्झयम° BDEFGYZ °उज्झियम° BF °यमंगवलिज्जं° X °अमंगवलिज्जं°
Y °वलिज्जं° E °चलिज्जं° A तणुवल्लणं BF तणुवल्लणं C तणुवल्लणं.

अब्भपिसाओ राहुः । अब्बुद्धसिरी मनोरथाधिकफलप्राप्तिः । अडउज्झिअं
पुरुषायितम् । विपरीतरतमिति यावत् । अंगवल्लिज्जं अङ्गवल्लमम् ॥ यथा ।

अडउज्झिअमंगवल्लिज्जे दूरे अ इह वत्तणं पि किर ।

अब्भपिसायवहूणं अब्बुद्धसिरी सिरीणाह ॥ ४१ ॥ [४२]

अद्धविआरं मण्डणमपारमग्गो अ वीसामो ।

अपडिच्छिरो जडमई रहस्सभेई अगुज्झहरो ॥ ४३ ॥

5

अद्धविआरं मण्डनम् । कश्चिदद्धविआरं मण्डलकमित्याह । अपारमग्गो
विश्रामः । अपडिच्छिरो जडमतिः । अगुज्झहरो रहस्यभेदी । अस्यागुह्यधरशब्दभवत्वे
युक्तिरुक्ता ॥ यथा ।

मा कुण अद्धविआरं अकिवे अपडिच्छिरे अगुज्झहरे ।

10

जं सो जइ णाणुणिओ अपारमग्गो महच्छीण ॥ ४२ ॥ [४३]

अवयणिओ अणमिलिए रिक्तम्मि पुडे अभिण्णपुडो ।

हिकाए अणुबंधिअमणच्छिआरं च अच्छिण्णे ॥ ४४ ॥

अवयणिओ असंघटितः । अभिण्णपुडो रिक्तपुटः । शिशुभिः क्रीडया जम्-
प्रलोभनार्थं विपणिमार्गे रिक्ता पुटिका या क्षिप्यते सैवमुच्यते । अणुबंधिअ हिका । 15
अणच्छिआरं अच्छिन्नम् ॥ यथा ।

L. 1. *cdd.* °पिसाउ, *corr.* C. 2. *hd.* CX राहु G अबुद्ध° BCDFXZ अबुद्ध°
BCFGXZ °उज्झियं D °उज्झियं. L. 2. BF °वल्लिज्जं. L. 3. B (F !) G अडउज्झिय-
अंग° D अडओज्जयमं Z अडउज्झियमं X °उज्झियमंगवा...जं करे. L. 4. G °पिसोय°
CXZ °बहूणं *cdd.* अबुद्ध° G अबुद्धसिरीण [बु not quite distinct] X °सिरी णाह Z
सिरीणाह. L. 5. C अट्ट° 2. *hd.* अट्ट° *cdd.* °वियारं BFY व. L. 6. X अपमिच्छिरो E
जरमई GZ °भेदी A अगुज्ज°. L. 7. C अट्ट° *cdd.* °वियारं (X र) BCFGZ
काश्चित् अद्धवियारं (C अट्ट° X अट्ट°) D केचित् अद्धवियारं G मंडलमि° D °नित्याहुः G *om.*
मग्गो. L. 8. C अपरि° X अगुहहरो G अस्य गु° BCDFXZ अस्य अगु°. L. 10.
C दट्ट° *cdd.* वियारं GZ अपिडि°. L. 11. X ज G भइ CDGXX °णिउ CX महत्थीण.
L. 12. ACGX °अणिउ G असंणमि Z असंमिलिए EX °मिलिए DEGXX अभिन्न°.
L. 13. X हिकाए B अणुचं° GZ अणुवं° ABCDEFGYZ °धियमणच्छियारं C अच्छिण्णो
EGZ °ने X °नो. L. 14. D, C 1. *hd.* GX °णिउ D संघ X °घटित BCDXX
अभिन्न° B °पुडो GZ रिक्तः पुटः X रिक्तः पटुः C 1. *hd.* रिक्तिः पुटः *corr.* 2. *hd.*
L. 15. D °प्रलोभार्थं X 2. *hd.* पुटिक GZ अणुवं° BCFGZ °धियं DX चवे (*sic*).
L. 16. XZ °च्छियारं BD अच्छिण्णं.

अवयणिअवल्लहाणं वेरीणमभिण्णपुडयसुण्णाणं ।

तुह झत्ति णामकित्तणमणच्छिआराणुवंधिअं हरइ ॥ ४३ ॥ [४४]

अवरत्तयाजराउरअरविंदरमणुमउण्हदीहम्मि ।

अणरामयमरई अड्डयक्कली तह य कडिहत्ये ॥ ४५ ॥

5 अवरत्तओ पश्चात्तापः । अवरत्तेअं इति गोपालः । यदाह । अवरत्तेअं पश्चात्तापेऽपि प्रोच्यते तज्ज्ञैः ॥ अजराउरं उष्णम् । अरविंदरं दीर्घम् । उभयत्र समाहार-
द्वन्द्वः । अणरामओ अरतिः । अड्डयक्कली कट्यां हस्तनिवेशः ॥ यथा ।

अरविंदराजराउरणीसासन्तं कयड्डयक्कलिअ ।

अगणन्तो अवरत्तयअणरामयदुत्थिओ हवसि तं पि ॥ ४४ ॥ [४५]

10 सीहम्मि अवक्करसो अवयड्डिअमाजिहरिअम्मि ।

अवयासिणी अ णासारज्जू अलमंजुलो अलसे ॥ ४६ ॥

अवक्करसो सरकः । अवयड्डिअ रणहतम् । अवयासिणी नासारज्जुः । अलमं-
जुलो आलस्यवान् । केचिदलमंजुलयमलसमाचक्षते । तदयुक्तम् । कप्रत्ययस्यातन्त्र-
त्वात् । कवयो हि छन्दःपूरणार्थं कादाचित्कं कप्रत्ययं प्रयुञ्जते । अत एवास्माभिरयं
15 पञ्चाक्षरेषु निबद्धः ॥ यथा ।

- L. 1. CX अवअणिहं BD °णियं G °हाण C वरीं GZ °रीण अभिन्नं D °भिन्न DGZ °सुन्नाणं. L. 2. BCF ज्झत्ति X पुत्ति Z नामं BCDFX °च्छियां X °राउणुवं G °णुवं BDFGZ °धियं C 1. hd. °धिउ 2. hd. धिओ X धिउं.
L. 3. CDY °रत्तयअजरां Z °रत्तयाअजगं C °जराउअरं 2. hd. °राओं EX °मणसं. L. 4. AX अणुरामं A अडं (sic) C (F !) XZ अटं DG अटं [!] G केडिं C °हयो. L. 5. C अजरत्तउ BGX °त्तउ D अवरत्तयअजाउर पाश्चात्ताप-
उष्णयोः CGXZ °रत्तेयमिति BF °रत्तेयमिति D °रत्तयमिति G °रत्तियं BF °रत्तेयं CX °रत्तेयं DZ °रत्तयं L. 6. X ति for ऽ पि X तज्ज्ञैः D om. अजरां उष्णम् B उभयत्र.
L. 7. CDGX °रामउ corr. 2. hd. C. G अरत्तिः C (F !) GZ अटं B (!) D अटं X अड्डक्कली. L. 8. X °णीसासन्तं GZ कअटं CD (F !) कयटं BFX °लिय CDGZ °लिया. L. 9. X अगणन्तो D °अणुरां Z °अणगमयं BDF °दुत्थिओ X °दुत्थिउ.
L. 10. A अवअट्टियं B °यड्डियं C (F !) °यट्टियं EX °अड्डिअं G °यट्टिअं Y °अड्डियं Z °यट्टिअं D अवट्टियमं AGYZ °हरियम्मि BCDF °हरिवंमि. L. 11. ABCFYZ य DEX नासां A °रजू GX °मंजुलो BF °मंजु (om. लो) AX अलसो. L. 12. GZ अवअट्टिअं C (F !) °अट्टियं B °यड्डियं X °अड्डियं D अवअट्टिअं G °रुतं C 2. hd. °हत्तं CGXZ अवआं CX °रजूः. L. 13. G °मंजुलो cdd. केचित् अलं. L. 14. X कदाचित्कं X om. अत X एवास्माभिं.

अवयडिआ मडेहिं घल्लिअ अवयासिणिं णडिज्जन्ता ।

भुअमयअवक्करसफलमरिणो अलमंजुला तुह लहन्ति ॥ ४५ ॥ [४६]

अवडाहिअमुकुट्टे पवायणिहएऽवडाक्किओ तहं य ।

रोगम्मि अंगवड्डणमयतंचिअमुवचिए चेअ ॥ ४७ ॥

अवडाहिअं उत्कुष्टम् । प्रपातः कूपादिः । तत्र निहतो अवडाक्किओ । अन्ये तु 5
अवडाहिअं अवडाक्किअं इत्यन्योन्यपर्यायशब्दावुक्त्वा गजनिमीलिकया गताः ।
अस्माभिस्तु सारदेशीनिरीक्षणेन विवेकः कृतः । अंगवड्डणं रोगः । अयतंचिअं उप-
चितम् । मांसलमित्यर्थः । अवअच्चिअं इति केचित्पठन्ति । तत्र केषां लिपिभ्रमः केषां
नेति न विद्मो नियामकाभावात् । वर्णानुपूर्वीविज्ञानं तु प्रकृत्यादिविभागमन्तरेणा-
शक्यक्रियम् । बहुतरपुस्तकप्रामाण्याच्च नियते वर्त्मनि प्रवृत्ताः स्म इत्यलं बहुमा- 10
षितया ॥ यथा ।

अवडाहेमि दुरासय परिणिअ पवसन्तएण जं तुमए ।

अयतंचिअविसमसरंगवड्डणा सावडाक्किआ बाला ॥ ४६ ॥ [४७]

L. 1. GZ अवअट्टि° C °अट्टिया BF °यट्टिया D अवाअट्टियां X °अट्टिया BCFGXZ
घल्लिय D घल्लिअ C °सिणिणडिज्जन्तो X °सिणिणडिज्जता D °तो. L. 2.
C तुय° B, C 2. hd. DFGXZ भुय° X °य...वक्क° G °लसरि°. L. 3.
ABCDFGYZ °डाहियं EX °मुक्क° Z °मुक्कुट्टे G °ट्टे X °ड्ड D णिहिए ACDGZ
°क्किउ X °कउ. L. 4. BF रोमंग CDFGXZ °वट्टणं C °मवतंचि° cdd.
°तंचियमु° A °वचियं ABFGZ चेय C वेव D वेय XY चेव. L. 5. BCFGXZ
°डाहियं G कुणं (sic) B उत्तुणं (sic) CDFXZ उत्तुणं BF °पातं cdd. कूपादिस्तत्र (CX
°दिसूत्र misread) DG निहितो GZ ऽवड° CDGXZ °क्किउ (corr. C 2. hd.). L. 6.
BCFGZ °डाहियं D °डाहिय cdd. °डाक्किअ (XZ य) मिति अन्यो° C °शब्दानुक्त्वा X
°उक्ता Z °बुक्ता BCF गता D गतास्मा° X गजनिगा°...कया. L. 7. X °निरक्षरेण
GZ विविक्तः X क्षतः G °वट्टणं CD (F!) XZ °वट्टणं G रागः C अयतं° cdd. °चियं.
L. 8. G अवअच्चियमिति (°च्चि°!) Z °अट्टियमिति C °अच्छियमिति DX °अच्छियमिति BF
°यमिति X चित्पठन्ति (om. के) D अत्र C तेषां लि° Z कपां. L. 9. CX विद्मो Z
विद्यो GZ °भावाद. L. 10. C बन्तर° X om. बहु X °पु...कप्रामाण्य...नि° CX प्रवृत्ता
GX स्मा D स्ता D °भाषितेन. L. 12. D अवडाहिमि cdd. परिणिय X एवसंत°. L. 13. X अयतं° cdd. °चिय D सिविसम° FG °वट्टणा DZ °वट्टणा C °णो X °ड...या
cdd. °क्किया G बाला.

अणुवहुआइरजुवई अणहप्पणयं अणट्टम्मि ।

अजुअलवण्णाम्मिलिआ अल्लट्टपलट्टमङ्गपरिवत्ते ॥ ४८ ॥

अणुवहुआ नववधूः । सामानाधिकरण्यनिर्देशोऽन्योन्यं विध्यनुवादार्थः ।
तेन अइरजुवई अणुवहुआ इत्यप्यर्थः संगृहीतः । अत्र । अवज्जसइ गच्छति ।
5 अवयक्खइ अवयज्जइ पश्यति । अहिरेमइ पूरयति । अहिऊलइ दहति । अवहेडइ
मुञ्चति । अवहोवेइ कृपां करोति । अहिलंखइ अहिलंघइ काङ्क्षति । इत्यादयो
धात्वादेशेष्वस्माभिः साधिता इति न संगृहीताः ॥ अथ अइरजुवइशब्दादारभ्य षडक्षराः ॥
अणहप्पणयं अनष्टम् । अजुअलवण्णा अम्लिकावृक्षः । अजुअलवण्णो सप्तच्छद इति
त्वयुगलपर्णशब्दभवः । अल्लट्टपलट्टं पार्श्वपरिवर्तनम् ॥ यथा ।

10 अणहप्पणयच्छाए अजुअलवण्णायलम्मि पहिअस्स ।

अणुवहुसंभरणेणं अल्लट्टपलट्टयं पेच्छ ॥ ४७ ॥ [४८]

अणुगमणेऽम्मणुअंचिअमहिपच्चुइअं च णायव्वं ।

अइसयदुएसु अच्छं तयआदरणिज्जछड्डिएसु अयं ॥ ४९ ॥

L. 1. AZ अणुव° G अणुत° ABCDEFGYZ °हुया° B °हुया अइर° EX
°हुआ अइर° and superscr. नववधू G °हुया अइस्युवई Z °हुया अइर° AX
°ज्जुवई X अणिट्टंमि. L. 2. ADGZ अजुयल° Y अजुवल° B °चण्णा अंमिलिया
EX °वण्णा अंमि° AYZ °ण्णाऽम्मिलिया° CG °ण्णाऽम्मिलिया D °ण्णाऽम्मिलिया G
अल्लट्ट° X अल्लट्ट° A °पल्लट्ट° BF om. पल्लट्ट CZ °पल्लट्ट° BCF °परिवत्ते
E °चित्ते X °यहि°. L. 3. BF अणवहया CDGXZ °हुया X समाना°. L. 4. GXZ
ज्जुवई BDEFGXZ °हुया C °हुया X इत्यर्थः GZ अवज्जसइ. L. 5. C अवक्खइ DX
अवक्खइ G अवववअज्जइ; om. X. CDF om. °अज्जइ D °रेमय GZ पूर्यते CX
अहंऊ° F °लइ. L. 6. After मुञ्चति C ins. अवहेडइ चति CX कृपां GZ
°तीत्यादयो BF इत्यादेशो. L. 7. G धात्वादेशेष्वस्मा° C °धिताः G
गृहीताः X अथ रज्जुवई° G °ज्जुवई Z °ज्जुवई. L. 8. X °प्पणाय
अनिष्टं G अजयल° D अजुयलवणा Z अजुयल° C अम्लिकावृक्षः (1) CX अजुल°
DZ अजुयल° G °वन्नो BCDEFXZ इति तु अय°. L. 9. G om. त्व B अल्लट्ट F
अल्लट्ट (om. both पल्लट्ट) X °भवः अः अल्लट्ट° CZ °पल्लट्ट° D अल्लट्टपल्लट्ट X
°वत्तनं. L. 10. C अणत्त-णय° CG अजयल° X अजुयल° D अजुयालावणोयलंमि GZ
°वण्णा-इयम्मि X °वण्णायलं cdd. पहियस्स. L. 11. CDXZ °पल्लट्टयं GZ
पिच्छ C पेच्छा. L. 12. G °णे मणयंचियम° D °णे माणुयंविद्यम° BF
अम्मणु° EX ऽम्मणु° CZ ऽम्मणुयं° ABCDEFGYZ °चियम° X °चिअअहि°
ABFGYZ °वच्चुइयं C °पल्लट्टयं D °पल्लट्टयं BDF व C णादिक्खं Y
adds अथानेकार्थाः ॥ L. 13. GZ अइसइ° X °दुसएसु Z अच्छं तय
and given twice. G तअ° Y °आदरज्ज° GZ °णियल्ल° C °ल्लडि° GZ अय D अं,

अम्मणुअंचिअं तथा अहिपच्चुइअं अनुगमनम् ॥ यथा ।

दुइं अम्मणुअंचसि जस्स कए वाहिणि चन्दबिम्बमुहि ।

तं किं ण णिअसि मुद्धे दइअं अण्णाहिपच्चुइअ ॥ ४८ ॥

॥ अथ द्यक्षरादिक्रमेण अकारादयोऽनेकार्थाः ॥

अच्छं अत्यर्थं शीघ्रं च । अयं विस्तारितमादरणीयं त्यक्तं चेति त्र्यर्थम् ॥ इहानेका- 5
र्थेषु शब्देषु वैषम्याच्छिष्यमतिव्यामोहो मा भूदित्युदाहरणानि नोपदर्शयिष्यन्ते ॥ [४९]

असइसुहाणववहुआतरुणीसु इमाइ तह अज्झा ।

किसगुरुसुगसुहधङ्गालसेसु सदे असच्चए अहं ॥ ५० ॥

अज्झाशब्दो असती शुभा नववधूस्तरुणी एषा चेति पञ्चार्थः । एषेति सर्व-
नामवाच्या या काचित्प्रत्यक्षनिर्देश्या । अज्झो एष इति द्रोणः । अहं इत्यष्टास्वर्थेषु । 10
कृशो दुर्बलः । गुरुर्महान् । शुकः पक्षी । सुखं सौख्यम् । धृष्टो विघातः । अलसः
शीतकः । शब्दो ध्वनिः । असत्यमनृतम् ॥ [५०]

अण्णी अ देअराणी पइवहिणिपिउच्छिआसुं च ।

माइपिउच्छासाससहीसु अत्ता णिहे मुहे अणिहं ॥ ५१ ॥

अण्णी त्र्यर्था । कप्रत्यये अणिणआशब्दश्च । देवराणी देवरभार्या । पति- 15
भगिनी ननान्दा । पिउच्छिआ पितृष्वसा । अत्ता चतुरर्था । माता जननी । पिउच्छा

- L. 1. X अणुअंचिअं DGZ णुअंचिय (Z ँ) C चियं G तहिया X पच्चुयं BDEFGZ
चुइयं C इयअं. L. 2. GZ दुइं X om. अम्मणु G वाहिणि C वाहि G विव BF विदं
C विव D वाहविच. L. 3. GZ न D म C सुद्धे CDX दइयं DGZ अन्नाहि
BCDFXZ च्चुइयं. L. 4. D मेणाकारा X अनेकार्थः. L. 5. X om.
अच्छं X विस्तरितं च आदं Z रितं आदं DG त्र्यर्थः X त्र्यर्थः. L. 6 BF म्यात् शि
BCFGXZ भूदिति उदां X ण्वन्ति. L. 7. A मुहा DGZ सुया DGZ
नवं AY बहु B णवहु BCFGYZ हुया A अज्जा. L. 8. X सुअसुहं Z
रुमुवासहं A षट् DE विहं BDG अट्ट Y अहं. L. 9. BCFX शब्दः
असती GZ सती B शुभा B णव cdd. वधूः (X om :). L. 10. X काचित्
प्रं X निर्देश्याः cdd. अट्टमित्यं AZ अट्टं D अहं L. 11. X दु...लः. L. 12. G ममृतं.
L. 13. G अअण्णी अ देयं Z देवराणी AXYZ वहिं D चहिं C हिणीपिइउं D
च्छासुं ABCFGYZ छियासुं. L. 14. BF मासुं B महीसु GX सुहे X अणिह.
L. 15. X अणी cdd. त्र्यर्थः (Z त्र्यर्थः) cdd. अणिग्यां (X अणिग्यां) CX देअरां.
L. 16. C ननान्दा BCFGZ छिया X च्छया cdd. चतुरर्थः.

पितृष्वसा । श्वश्रूः श्वशुरभार्या । सखी वयस्या । अब्बोशब्दः सूचनादिष्वेकादश-
स्वर्थेषु शब्दानुशासने पठित इतीह नोपात्तः । अणिहं सदृशं मुखं च ॥ [५१]

चीरिमसएसु अरलं अलसं सिथयकुमुम्भरत्तेसु ।

पसुकठिणसुं अविलो अणुओ आयारधण्णभेएसु ॥ ५२ ॥

- ५ अरलं चीरी मशकश्च । अलसं सिक्थकं कुसुम्भरक्तं चेति द्वयर्थम् ।
अविलो पशुः कठिनश्च । अणुओ आकृतिर्धान्यविशेषश्चेति द्वयर्थः । अणुआ
यष्टिरित्यन्ये ॥ [५२]

घरउत्तपच्छिमङ्गणणिट्ठुरविरसेसु अचलं च ।

अवडो कूवारामेसु अगिओ इन्दगोवमन्देसु ॥ ५३ ॥

- १० अचलशब्दः पञ्चार्थः । घरं गृहम् । उत्तं उक्तम् । पच्छिमङ्गणं गृहपश्चिमप्र-
देशः । णिट्ठुरो निष्ठुरः । विरसो नीरसः । अवडो कूप आरामश्च । कप्रत्यये अवडओ
इत्यपि । अगिओ इन्द्रगोपकीटो मन्दश्चेति द्वयर्थः ॥ [५३]

अत्थग्घं अत्थाहं अगाहआयामटाणेसु ।

सुरसगुरेडेसुं अज्जओ जलदङ्गदेसु अल्लत्थं ॥ ५४ ॥

- १५ अत्थग्घं अत्थाहं इति च प्रत्येकमगाधादिषु त्रिषु । अज्जओ सुरसगुरेटकयो-
स्तृणभेदयोः । अल्लत्थं जलाद्री केयूरं च ॥ [५४]

L. 1. C पितृपिज्जसा X स्वसू B श्वसुरं CX स्वसुरं X वयस्याः. L. 2. X
दशब्दार्थे D om. the rest of the commentary from सने C पात्ताः X सशंद
मुखं. L. 3. वीरिं C ममएसु A सिथयकुं X सिच्छयं BFG रत्तेसुं X रत्ते is given
twice. L. 4. E अविलो G घगुड ACX अणुड Y आकारधण्णं GZ धन्नं G
भेएसु. L. 5. The commentary on this stanza is wanting in D. C वीरि
CGZ मसकश्च BF सिक्खुं GZ सिक्कं C सिच्छकं. L. 6. CGX अणुड; corr. 2. hd.
C. B तिः धां C शेषेति X द्वयर्थं. L. 8. D उत्तरं ADEXZ निट्ठुं C णिट्ठुं BF
निष्ठुरं G निट्ठुं CD अवलं (corr. 2. hd.) C व (corr. 2. hd.). L. 9. D अवडं
BF रमेसुं AGX अगिड C अचिड X om. इन्दगोवमं BF मन्देसुं. L. 10. X
om. उत्तं. L. 11. X प्रदेशं A निष्ठुरो BDFXZ निं C निट्ठुं cdd. निष्ठुरः BCFGX
Z कूपः CGXZ अवडड. L. 12. cdd. अगिड. L. 13. BF ग्घं G ग्घां D अच्छग्घं
अच्छाहं A अगाहमायां Z आवामं. L. 14. D सारं A सुरसमरे B डेसु ABCDFGXZ
अज्जड X ड्ढेसु D अल्लच्छो. L. 15. BF ग्घं C अगल्लं D अच्छग्घं अच्छाहं cdd.
प्रत्येकं अगां X धादीघस्थानादिषु cdd. अज्जड D सारसागुरेदयोः वृं G गुरेद-
योश्चस्तृणं (sic) Z गुरेदयोः X गुरेदकयोः. L. 16. C अल्लत्थं D अल्लत्थं जलाल्लत्थं,

अवणो वहधरफलहेसु अण्णओ तरुणधुत्तदिअरेसु ।

अंतेल्ली मज्झोअरलहरीसु असंगिओ हयचलेसु ॥ ५५ ॥

अवणो परीवाहो गृहफलहकश्चेति द्वयर्थः । अण्णओ तरुणो धूर्तो देवरश्चेति
त्रयर्थः । अंतेल्ली मध्यं जठरं तरङ्गश्चेति त्रयर्थः । असंगिओ अश्वोऽनवस्थितश्च ॥ [५५]

गयभाविवासरेसुं दिवसारम्भे अ अवरज्जो ।

कडिकडिणेसु अवज्झसमलिअल्ली मिअमए अ वग्घे अ ॥ ५६ ॥

अवरज्जो अतिक्रान्तं भविष्यच्च दिनं दिनमुखं चेति त्रयर्थः । अवज्झसं कटी
कठिनं च वस्तु । अलिअल्ली कस्तूरिका व्याघ्रश्च ॥ [५६]

देउलरप्फेसुं अहिहरमहिलिअमभिभवे अ कोवे अ ।

अद्वाणपच्छभागे समागए अइगयं पविट्ठे अ ॥ ५७ ॥

अहिहरं देवकुलं वल्मीकश्च । अहिलिअं अभिभवः कोपश्च । अइगयं मार्ग-
पश्चाद्भागः समागतं प्रविष्टं चेति त्रयर्थम् ॥ [५७]

अइराणी इन्द्राणीइ तव्वयासेविणीए अ ।

छणणिअमेसु अवसहं हठेसिमत्तासु अकसाला वि ॥ ५८ ॥

अइराणी इन्द्राणी सौभाग्यार्थमिन्द्राणीव्रतासेविनी च स्त्री । अवसहं उत्सवो
नियमश्च । अकसाला बलात्कार ईषन्मत्ता च स्त्रीति द्वयर्थः । अत्र च । अब्भुत्तइ
स्नाति प्रदीप्यते च । अल्लिअइ आलीयत उपसर्पति च । एतौ द्वावपि द्वयर्थौ धात्वादेशे-
ष्वस्माभिरुक्ताविति नोच्येते ॥ [५८]

L. 1. D °फलएसु ABCFGXZ अण्णउ E अन्नओ D अरुणलं C तरुणं D °धूर्त° (1)
cdd. °दिय° D °रेहं. L. 2. A मज्जो° D मज्जेयार° XY °चर° ACGX °गिउ X
हयच is given twice. L. 3. C परि° BFX °फलकश्चेति D °फलकधति° cdd.
अण्णउ. L. 4. X अर्थः for त्रयर्थः X मध्यज° cdd. त्रयर्थः (X om.) C. 1. hd.
GX °गिउ BCFGXZ अश्वः अन° D अश्व अन°. L. 5. YZ च D अवरिज्जो. L. 6.
G °वट्टेणसु Z °कट्टेणसु E अचज्ज° D अवज्ज° D °अल्ल DGZ मिय° G °मएसु व° Z °मइस
व ABCFGY च D वग्घो ABCDFGYZ च. L. 7. BF °ति° X भविष्यदिनं. L. 8. GZ
om. वस्तु. L. 9. cdd. °लियम° ABCDFGYZ °भवे य cdd. कोवे य. L. 10. X अद्वाण°
Y पच्छभाए Z °पत्थ° X अइयं cdd. °हे य. L. 11. C °कुलं. The commentary
on this and the following two stanzas is mutilated in D. cdd. °लियं.
L. 13. Y तव्वआ° C °सेवणीए YZ च. L. 14. C छण्ण° cdd. °निय° A अवसह (?)
X हठेइसम°. L. 15. G om. इन्द्राणी सौभाग्यार्थम् BF om. इन्द्राणी Z °मिन्द्राणीद्वता°
C °व्रती° CX °सेवनी C व. L. 16. X अकसा BGXZ °त्कारः B इष° cdd. द्वयर्थः
CX अज्झुत्तइ. L. 17. BCFX अल्लियइ cdd. आलीयते G एते X द्वावपि C om. द्वावपि.
L. 18. B °स्ना ति GX नोच्यते.

अविरयहिकासुं अणुसंधिअमविहाविअं च दीणाम्मि ।

अणआलवणे तं चिअ अक्खणवेलं रयप्पओमेसु ॥ ५९ ॥

अणुसंधिअं अविरतं हिक्का च । अविहाविअं दीनमनालपनेऽपि तदेवेति व्यर्थम् ।
अक्खणवेलं सुरतं प्रदोषश्च । अत्र च । अवयच्छइ ह्लादते ह्लादयति पश्यति च ।
५ अवआसइ पश्यति श्लिष्यति च । अवसेहइ गच्छति नश्यति च । एवम् अवहरइ ।
इत्यादयो धात्वादेशेष्वस्माभिरुक्ता इति नोपात्ताः ॥ [५९] ॥

भणिओ अकंडतलिमो णिण्णेहाकयविवाहेसु ।

अवकित्तीइ असच्चे दाणम्मि अ अवरिहट्ठपुसणं ति ॥ ६० ॥

अकंडतलिमो निःस्नेहोऽकृतविवाहश्च । अत्र च । अहिपच्चुअइ गृह्णाति आग-
१० छति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । अवरिहट्ठपुसणं अकीर्तिरसत्यं दानं चेति
व्यर्थम् ॥ [६०]

॥ अथ आकारादयः शब्दा द्व्यक्षरादिक्रमेण प्रस्तूयन्ते ॥

आहू घूए आऊ सलिले तह विंचुअम्मि आलासो ।

आणिक्कं तंसरण आयल्ली झाडभेअम्मि ॥ ६१ ॥

१५ आहु इत्युकारान्त उलूकवाची । आऊ सलिलम् । आलासो वृश्चिकः ।

L. 1. cdd. 'संधिवम' A 'धिवमहा' cdd. 'विचं B व. L. 2. Z अलआ° ABGYZ
चिय C मुक्खण° cdd. रतप्प° A, C 1. hd. GX 'प्पउ' X 'सेसुं. L. 3. BCF
'संधियं X 'संधेयं cdd. 'हावियं. L. 4. BFG om. ह्लादते L. 5. BF अवघासइ CX
अवयासइ BF अवसेइ. L. 6. BD 'पात्ता. L. 7. CDGX भणिउ E अंकंड°
A अकंड° E णिणे° GZ निन्ने° D 'विचा° Y 'हेसुं. L. 8. C अवकित्तीइ E 'त्तीअ
XYZ य X अवर° BCDFY 'हट्ट° GZ 'हट्ट° X 'हट्ट° X नि Y मि. L. 9. X
अकंडलिमो BCFGZ निस्नेहो D निसेहो CDX अरुत° X 'विराहश्च G 'पड्यु°
BF 'पच्चुयइ Z 'पल्लुअइ X 'पच्चइ D अहेपवुइ BX गृह्णाति CF गृह्ण°. L. 10.
X चनि G अवरिदट्ट° BX 'हट्ट° D 'हेट्ट° C 2. hd. 'हट्ट° Z 'हट्ट° X 'पुसण. L. 11. C
व्यर्थः (sic). L. 12. GZ अथाका° BCFX शब्दाः X द्व्यक्षराणि° Y has only आकारादिः ॥
L. 13. BF विंचुयंमि C विंचु° D विवुयंमि EX विंचुअंमि Y विंचुयम्मि Z विंचु° X. आलोसो.
L. 14. AX तंसरण D तिरिसरण Z तंसरण EX आइल्ली GZ आयल्ली X काडभे-
येमि CDFGYZ 'भेयम्मि BE 'भेयंमि. L. 15. B आहू D आहुरित्यु° B 'कारांतं X
अलूक° G 'वासी BD 'वाची X अलोसो.

आणिकं तिर्यक्सुरतम् । आयल्ली झाटमेदः ॥ यथा ।

आयल्लिआहुआलाससंकुलं आउरहिअगिरिसरिअं ।

आणिकजाणि तुह कारणे अडविमडइ सो सुण्णो ॥ ४९ ॥ [६१]

आहच्चं अच्चत्थे मुहमाणुअमाउलं रण्णे ।

आवंगो अवमग्गे जूडे आमोडआमेला ॥ ६२ ॥

5

आहच्चं अत्यर्थम् । आणुअं मुखम् । आकार इत्यन्ये । आउलं अरण्यम् ।
आवंगो अपामार्गः । आमोडो तथा आमेलो जूटः । शेखरवाचकस्तु आमेलो
आपीडशब्दभवः ॥ यथा ।

लहसिआमोडमिलाणाणुआण तुह रिउवहूण आमेलो ।

आहच्चमाउलमहीलुढिआणावंगमज्जरी लिअइ ॥ ५० ॥ [६२]

10

आरिल्लो आरा आरोहो अ थणम्मि आफरो जूए ।

आगत्ती कूवतुला आसंघेच्छाइ खित्तमाविद्धं ॥ ६३ ॥

आरिल्लो अर्वाक् । अर्वाकालोत्पन्न इत्यर्थः । आरोहो स्तनः । नितम्बवाची
त्वरोहशब्दः संस्कृतसमः । आफरो द्यूतम् । आगत्ती कूपतुला । आसंघा इच्छा ।
आस्थेत्यन्ये । आविद्धं प्रेरितम् ॥ यथा ।

15

- L. 1. X आइल्ली Z आयल्ली BFGZ झाडं C छाटं. L. 2. In GZ this example runs thus : आअल्लियाहुआलाससंकुलं (Z संकुलं) अडइमडइ सो सुण्णो (Z सुण्णो) । आणिकजाणिउ (Z जाणि) तुह कारणेण आउरहियगिरिसरियं ॥ X आइल्लिं D आअल्लियाहुआलाससंकुलं B आओरं D आऊरहिगिरिं BCFG ररहियं X ररहियं cdd. सरियं (X सरियं). L. 3. C आणक्कं DG जाणिउ cdd. कारणेण BF अडविं अडइ CX अविमडइ D अडविडइ D सुण्णो. L. 4. B, C. 1. hd. DFY आहव्वं Z आहव्व A अच्चळे D आव्वच्छो G आव्वच्छे Z आव्वत्थो CEZ सुहमां D पुण्यमं EGX रन्ने. L. 5. Z झूडे (?). L. 6. BDF (G ?) Z आहव्वं C आहुच्चं X अत्यर्थं twice given. CDG आणुयं CD आरण्यं. L. 7. G डो त आं C जूटः (!) X जूट B शखरं C शेखरं. L. 8. C पीडं X om. भवः ॥ यथा । L. 9. cdd. लहसियां C मोडे cdd. पुयाण (Z पुयाणु) G रुहं X वुह Z बहूण GZ आमेले. L. 10. BFG आहव्वमं CXZ आउव्वं C. 2. hd. च्चं C लुठियां DX लुठियां BFGZ लुठियां CX लियइ D लिइइ. L. 11. D आर Y य X घणमि. L. 12. A असं D आसांघा इच्छा Y सेत्तं. L. 13. X अर्वाक् is given thrice. BF अर्वाकालो त्यर्थः C स्वनः X अनः. L. 14. GZ संस्कृतशब्दभवः C द्यूतं CG असंघा. L. 15. C आव्वेत्यन्ये DX आव्वेत्यं.

आरिळमयण आगतीदढभुअ मुञ्च आफरं सुहय ।

मरइ तुहासंधाए कामाविद्धा वरारोहा ॥ ५१ ॥ [६३]

आणाई सउली आणूवो सवचे हढम्मि आडाडा ।

आयड्डीआमोआलंवा वित्थारहरिसभूछत्ता ॥ ६४ ॥

- 5 आणाई शकुनिकाख्यः पक्षी । आणूवो श्वपचः । आडाडा बलात्कारः । आयड्डी विस्तारः । आमोओ हर्षः । परिमलवाचकस्त्वामोदशब्दभवः । आलंवं भूमिच्छत्रम् । यद्वर्षासु प्ररोहति ॥ यथा ।

हणिऊण पउत्थजणं आणाइकुलं व रइअआडाडो ।

आलंवायड्डिमिसा आमोआ हसइ पाउसाणूवो ॥ ५२ ॥ [६४]

- 10 आलत्थो मोरे आसयमासण्णे बलम्मि आयामो ।

आलीलं णिअडभए आउरमाजिम्मि आउसं कुच्चे ॥ ६५ ॥

आलत्थो मयूरः । आसयं निकटम् । आयामो बलम् । दीर्घ इत्यन्ये । आलीलं निकटं भयम् । आउरं संग्रामः । आउसं कूर्चम् ॥ यथा ।

सायामासयसेण्णं तुह पेच्छिअ जायआउरालीला ।

- 15 आलत्थपिच्छलत्ते छड्डिअ रिउणो अणाउसा जन्ति ॥ ५३ ॥ [६५]

L. 1. CDGXZ °दिढ° BCDFX °भुअ C आफरं ५Z सुहअ D सुहेहिय. L. 2. G अरइ त्वाहा° C om. इ तुं G °घासाए. L. 3. D सउए E सओली BF सवाच X सचे C हयम्मि D हठ° D आडा. L. 4. CD आचट्टी° Y आअड्डी° GXZ °ट्टी D °मोयोळं B °लंवा G °लंवा D चिच्छा° G °रोहरि°. L. 5. G अणूउ G बला° G ओयट्टी CDXZ °ट्टी. L. 6. D, C 1. hd. GZ आमोउ C परिमल° cdd. °कस्तु आ° BG आलंवं D आलंवं. L. 8. D हणिऊण X हसिऊण G पउच्छणं D पउच्छ° BCFGXZ रइय° D रइअ°. L. 9. BG आलंवं D आलव° CFGXZ °यट्टि° D °याट्टि° B °यट्टि° (sic) G °मिभा X सहइ G °णूउ. L. 10. D आलच्छो X आयस° DEX °सन्ने GZ बलम्मि. L. 11. A पियड° BCFY णियड° DFGZ नियड° X निअड° DEX माउसं C कुच्चे X कुच्चो. L. 12. D आलच्छो X आयसं G has twice आयामो वलं । D वीर्यमित्यन्ये. L. 13. DGXZ निकटभयं. L. 14. C सासवलयामसयसेण्णं X सासवलयामसयणसेण्णं BCDFFXZ पेच्छिय G मेच्छिय. L. 15. D आलच्छपिच्छलत्ते GZ °पिंळ° BFGZ छड्डिय C छड्डिय D छड्डिय X छंडिय.

आसंगो आसवणं आलयणं वासगेहम्मि ।

आमोरओ विसेसणुअम्मि आहुंदुरो वाले ॥ ६६ ॥

आसंगादयस्त्रयो वासगृहार्थाः । अत्र च । आलिङ्गशब्द आश्लिष्टशब्दभवः ।
आहइ काङ्क्षतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोपात्तः । आमोरओ विशेषज्ञः । आहुंदुरो
वालः । आहुंदुरू वाल इत्यन्ये ॥ यथा ।

5

आमोरय सिरिआसंग तए आहुंदुरा करिहरीण ।

मित्तासवणअमित्तालयणदुवारेसु संधडिआ ॥ ५४ ॥ [६६]

कमलम्मि आरणालं आसिअओ लोहघडिअम्मि ।

आसक्खओ सिरिवए आमलयं णेउरघरम्मि ॥ ६७ ॥

आरणालं कमलम् । काञ्चिके आरणालं संस्कृतभवम् । आसिअओ लोहमयः । 10
केचिदयसा निर्वृत्त आयसिकस्तदपत्रंश आसिअओ इत्याहुः । आसक्खओ श्रीरिति
वदतीति श्रीवदः प्रशस्तः पक्षिविशेषः । आमलयं नूपुरगृहम् ॥ यथा ।

लीलारणालआमलयकेलिआसक्खए इमे तीए ।

जं विरहम्मि णिअन्तं हिअय ण फुट्टेसि तं सि आसिअयं ॥ ५५ ॥ [६७]

- L. 1. C आसणं X आसचणं X वासगेहिंमि. L. 2. B अमो° AD, C 1. hd. X
°मोरउ A °सणुअ° EA (!) °नु° RFY °ण्णुय° D °नूअ° GX °नुय° Z °तुय° A आहुन्दु°
D °हुंदुरो B, C 2. hd. DXY बाले E वाभे. L. 3. B °शब्दः X om. आश्लिष्ट-
शब्द. L. 4. D नेहोपात्तः CDGX °मोरउ D आहुंदुरो X om. आहुंदु रोवालः. L. 5.
BDZ बालः CGZ आहुंदुर D आहुंदर X आहुंदुरु CDZ बाल. L. 6. G आमोदय Z
आमोवय D आहुंदरा D °हरीया. L. 7. D °दुवारियासु सांघट्टिया BCFGX °डिया.
L. 8. CDEGX आरनालं ACFX आसिअउ G आसियउ D आसिओ Z आसियओ A
लोउघ° cdd. °घडिय° (X लोहपयडंमि). L. 9. BDFY आमक्खओ ACGXZ °उ ACG
om. सिरिवए ACG आमलयं X आमलय DEX नेउर°. L. 10. DGZ आरनालं D कांजिके
X om. काञ्चिके CGXZ आरनालं G आसियउ CX °अउ corr. 2. hd. D आसिउ Z
आसियओ D °मयं C °मय. L. 11. BCFGXZ केचित् B निवृत्तं आ° D निवृत्तमाय°
X निवृत्त GZ °सिकः °भंस Z °भंशः DG आसियउ Z आसियओ C 1. hd. X °अउ BF
आमक्खउ D आमक्खउ CGXZ °क्खउ (C 2. hd. °ओ). L. 12. CDFX वदति श्री°
CX °शस्तपक्षि° X नूपर°. L. 13. CGXZ °नालं D °णालनालय° BF °मलयं केलि°
D °केलियासाखाए BF °मक्खए. L. 14. X णियंतं BF हिअ X हिअय Z हिअय C फुट्टे°
D फुट्टिसि G °से DGZ आसिययं.

आयड्डिअं परव्वसचलिए आऊडिअं च जूअपणे ।

आलंकिअं च खञ्जीकयम्मि आमंडणं भण्डे ॥ ६८ ॥

आयड्डिअं परव्वसचलितम् । यस्तु व्याप्रेराअड्ड इत्यादेशोऽस्माभिरुक्तः स व्यापार-
मात्रार्थः । आऊडिअं द्यूतपणः । आलंकिअं खञ्जीकृतम् । आमंडणं भाण्डम् ॥ यथा ।

5

रयणामंडणमवाणिं जो सहि आऊडिअं खणे कुणइ ।

सो आयड्डिअलंकिएहि कह अहिसरेअव्वो ॥ ५६ ॥ [६८]

आरोग्गिअआसीवयआहुडिआ भुत्तसुइअपडिएसु ।

मीसत्तमाडुआली आसरिओ संमुहाआए ॥ ६९ ॥

आरोग्गिअं भुक्तम् । आसीवओ सूचीजीवकः । आहुडिअं निपतितम् । आडु-
10 आली मिश्रीभावः । आसरिओ संमुखागतः ॥ यथा ।

आरोग्गिआडुआलीसत्तूणं तुह णरिन्द सत्तूणं ।

आहुडिआणमरणे पत्तपुडासीवअत्तमासरिअं ॥ ५७ ॥

इह च आयड्डु-आऊड-आरोग्ग-आडुआल-आहुडप्रभृतीनि धात्वादेशप्रतिरूप-
काणि नामानि । तेषां करोत्यर्थे णिचि नामधातुत्वमपि । तेन । आयड्डुइ । आऊडइ ।
15 आरोग्गइ । आडुआलइ । आहुडइ । इत्याद्यपि सिद्धम् । एवं सर्वत्र क्रियावाचिषु
योजनीयम् ॥ [६९]

- L. 1. X अट्टिअं ADYZ °ड्डिअं B °ड्डिअं CF °ट्टिअं Z °वल्लिए ABCFGYZ °ड्डिअं
D om. आऊ° च जू° Z व CZ जूय° Z °पणो. L. 2. cdd. °कियं Z भडे. L. 3.
GZ आयड्डिअं B °ड्डिअं D °ट्टिअं X ट्टियं CG °चलित Z °वल्लितः GZ °रायड्डु C °अड्डु D °अट्टु
X °अड्डु. L. 4. cdd. °ड्डिअं C द्युत° cdd. °कियं. L. 5. BCF °मचणिं X °वमणिं
cdd. °ड्डिअं D सणं. L. 6. GZ आअड्डिअं BF °अट्टियं C अड्डिअं D °अट्टियं (sic) X
°अड्डिअं BCDEFX °किएहि CX अहिसारयव्वो (misread) D अहिसिरेयव्वो F अह°Z अहिसरो°.
L. 7. ABCDEFYZ आरोग्गियं E आरोग्गीअं X °णिअं cdd. °हुडिआ ABCDEFXYZ
°सुइयं G °मुइयं. L. 8. C मीसत्तमं D मीसुत्तमं Y °माडुआली AG, C 1. hd. X
°रिड Y सम्मुहायाए. L. 9. cdd. आरोग्गियं GZ °सीवउ C °सावउ 2. hd. °वओ
X आ...वउ BCDEFXZ °ड्डिअं. L. 10. D आडुआली cdd. आसरिउ, C 2. hd. °रिओ Z
सम्मुहायाए. L. 11. cdd. आरोग्गिआडुआली CX °ड्डु GZ °यालिअं BF °यालि° XZ
नारिद. L. 12. cdd. आहुडिआ CX °सीवअन्नं BCFGXZ °सरियं D °सरिउं.
L. 13. G आयड्डुआऊडाआं C आअड्डु D आअट्टु X अड्डु (om. आ) Z आयड्डु°
BCFX °आडुआल D °आडुआलइ G °आट्टु° B प्रमितिति. L. 14. BDX णिवि.
L. 15. CD आअड्डु BCDEFX आडुआलइ CD om. आहुडइ.

आयावलो अ बालायवम्मि आवालयं च जलणिअडे ।

आडोविअं च आरोसिअम्मि आराइअं गहिए ॥ ७० ॥

आयावलो बालातपः । आवालयं जलनिकटम् । कप्रत्ययाभावे आवालं इत्यपि ।
आडोविअं आरोषितम् । आराइअं गृहीतम् । आसादितमित्यन्ये ॥ यथा ।

आयावले पसरिए किं आडोवसि रहङ्ग णिअदइअं ।

5

आराइअविसकन्दो आवालठिअं पसाएसु ॥ ९८ ॥ [७०]

मालायारे आरंभिओ अ आइसणमुज्झिए ।

आलीवणं पलित्ते करिआए आवरेइआ चेअ ॥ ७१ ॥

आरंभिओ मालाकारः । आइसणं उज्झितम् । आलीवणं प्रदीप्तम् । प्रदीपनक-
मित्यर्थः । अत्र च । आहम्मिअं आगतमित्याङ्पूर्वस्य हम्मेः सिद्धम् । आइग्घइ 10
आजिघ्रति । आहोडइ ताडयति । आसंघइ संभावयति । आअडुइ व्यापियते ।
अउडुइ मज्जति । आरोलइ पुञ्जयति । आयंबइ आयज्झइ वेपते । आढवइ
आरभते । आलिहइ स्पृशति । आइंछइ कर्षति । आरोअइ उल्लसति । आढप्पइ

L. 1. G आडआवलो DE °बलो AGYZ य AEGY वाला° A °लायम्मि BF °लायनम्मि
Z °लायचम्मि D अवालयं E आवाल (s'ic) om. च B व EX जडनियडे ABCDFGZ
°णियडे Y °नियले. L. 2. cdd. °विअं ABCDEFGYZ °सियम्मि ARDEFGYZ
आराइयं CX आरोइयं. L. 3. D °बलो BG वाला° D °तपो C आवा° BFGZ आवाल-
मित्यपि C आवालमित्यपि D आवाल इत्यपि. L. 4. cdd. आडोविअमारोषितं (X °पितं).
cdd. आराइयं. L. 5. C परिसाए C 1. hd. DGZ °णिय° DGZ °दइयं. L. 6. cdd.
आराइयविस° BF °कंदे C आवाल° GZ आवले° BCDF °ठियं Z °ठिइं; broken off in G.
L. 7. C अरंभिउ 2. hd. °ओ DGX °उ ACDGYZ य AD °मुज्झिए C °मुज्झिए
BFGYZ °यए. L. 8. ABDEFXYZ कारियाए C °यए XZ आचरे° cdd. °रेइया
ABF चेय C चेव (2. hd. चेव) EGXYZ चेव. L. 9. DGX °भिउ C om. ओ
B आइसणं D उज्झितं X प्रदीप्तं is given twice. Z प्रदीप्तम् D प्रादीपनमित्यर्थः. L. 10.
cdd. आहम्मियमागतमिति BCDF आडपू° X अडपू° DG हम्मे. L. 11. G om. आसं-
घइ सं G आअटइ C °अडुइ D °अटइ. L. 12. G अउडइ B अओडुइ or °डुइ C आउडइ
D आउडइ F आउडुइ CGX आरोलेइ GZ आअंवइ R आयम्बइ CDF आयम्बइ GZ आअं-
ज्झइ C आइज्झइ om. D. X आइज्झइ C आढावइ X आडवइ. L. 13. G अलिभूऊ Z
आलिज्जइ DGXZ आयंछइ C आयंत्थइ BCDEFX आरोयइ Z om. from आरोअइ to
आवरेइआ in. l. 2. next page CX उल्लसइ C आढप्पइ.

आरभ्यते । इत्यादयो धात्वदेशेषूक्ता इति नोच्यन्ते । आरालिओ सूपकार
इत्यारालिकशब्दभवत्वान्नोक्तः । आवरेइआ करिका । मद्यपरिवेषणभाण्डम् ॥ यथा ।

कस्स व विओअआलीवणम्मि आरंभिए तुमं पडिआ ।

जं मइराविमुहीए आइसणं आवरेइआइ कयं ॥ ५९ ॥ [७१]

5 आयासलवो णीडे आयासतलं च हम्मपुट्टम्मि ।

आणंदवडो पढमे बहूइ रुहिरारुणे वत्थे ॥ ७२ ॥

आयासलवो पक्षिगृहम् । आयासतलं हर्म्यपृष्ठम् । आणंदवडो प्रथमं बध्वा
रुधिरारुणितं वस्त्रम् । प्रथमपरिणये भर्ता कौमारे गृहीते यत्तत्परिमलरुधिररञ्जितं
वस्त्रम् बान्धवानानन्दयति तत् आणंदवडाख्यम् ॥ यथा ।

10 आयासतलोवरि वल्लहस्स चरिअं वयंसि णिण्हवसु ।

आणंदवडो आयासलवट्ठिअसारिआ य तं कहइ ॥ ६० ॥

अत्र च । आविलुंप्पिअं अभिलषितमिति यदन्यैरुक्तं तत्काङ्क्षेरादेशः । आसे-
अणयशब्दश्चावितृप्तदर्शनार्थ आसेचनकशब्दभव इति नोक्तौ ॥ [७२]

॥ अथानेकार्थाः ॥

15 पसवदुहणिच्चदिट्ठेसु आवि आलं बहोलमउएसु ।

अच्चत्थदीहविसमेसु लोहमुसलेसु तह आयं ॥ ७३ ॥

L. 1. X पूक्ताः DG, C 1. hd. X लितु C पूषकार F कारः. L. 2.
CDEFGX इति आरा B इति अरा cdl. रेइया G मज्ज. L. 3. G विउअ
C विउइअआला D कस्स विनिओयाआला F विउइअ X विउइआ BDFGXZ
पडिया C पिडिया. L. 4. C सुहीए G आवरेइ B आचरे cdl. इयाइ.
L. 5. DEFGXZ नीडे B व E कुट्ट G जड्ढम्मि. L. 6. G आणाद C वणो A
पुढमे C पुढमो D पाढमो G पुढुमे D बाहुइ Y बहूए D वल्ले. L. 7. C आयास corr.
2. hd. B हर्म्यपृष्ठं CDEFGX पृष्ठं CZ बध्वाः प्रथमं D वसः प्रथमं X om. from प्रथमं to
प्रथम incl. L. 8. D रुधिरारुणं Z रुधिरारुणित BDF भर्ता X भत्त C कौमारी. L. 9.
G बान्ध C बांधा D तात X तत् RCFGXZ आनंद D आनाद. L. 10.
BFGXZ चरियं CD वरियं GZ निण्ह D णिहू. L. 11. C अयास BDFG द्वियं
CZ द्विया X द्विया BCFGXZ सारिया D सारिवा. L. 12. C आविल्लुमियं
BFGZ पियं DX लुम्पियं G अलिल C लल्लि X अभिलषति. L. 13. G आसेयं
Z आसेण्यं GZ नार्थः CX आसेवनक 2. hd. च D अशेवनकशब्दभाव DZ नोक्तः.
L. 14. C अथ अनेका G र्थः. L. 15. E दुणि Z णिव CG आल A बहोले
E बहोले D बहोले G मउसेसु. L. 16. A अच्चत्थं दीह C आव्वत्थ 2. hd. च
D अच्चत्थं E मुशलेसु G reads: दीहलोहमुसलविसमेसु तह आलं । Z आलं.

आविशब्दः प्रसवदुःखे नित्ये दृष्टे चेति त्र्यर्थः । आलं अल्पस्रोतो मृदु च ।
आयं अत्यर्थं दीर्घं विषमं लोहं मुसलं चेति पञ्चार्थम् ॥ [७३]

आणिअमाढिअमिट्ठे गणणिज्जे अप्पमत्तगाढेसु ।

सिक्कारे पणिए आहुडमायरमुक्खले कुच्चे ॥ ७४ ॥

आणिअं आढिअं च इष्टं गणनीयमप्रमत्तं गाढं चेति प्रत्येकं द्वावपि चतुर्थौ । अहुडं ५
सीत्कारः पणितं च । आयरं उदूखलं कूर्चं च ॥ [७४]

आयल्लो रोगचलेसु विलविए चित्तिए अ आराडी ।

आरद्धं च पवुड्ढे सयणहगेहागएसुं च ॥ ७५ ॥

आयल्लो रोगश्चञ्चलश्च । आराडी विलपितं चित्रयुतं च । आरडिअं इत्यन्ये ।
यदाह । चित्तलिअं विलविअं च आरडिअं ॥ आरद्धं प्रवृद्धं सतृष्णं गृह आगतं 10
चेति त्र्यर्थम् ॥ [७५]

आरणमहरफरेसुं आविअमिन्दोवमहिअपोएसु ।

आऊरमइसउण्हेसु चलिअकुविआउलेसु आहित्थो ॥ ७६ ॥

आरणं अधरः फलकश्च । आविअं इन्द्रगोपो मथितं प्रोतं चेति त्र्यर्थम् । आऊरं
अतिशयमुष्णं च । आहित्थो चलितः कुपित आकुलश्चेति त्र्यर्थः ॥ [७६]

15

- L. 1. DG 'दुस्ते X 'दुःखे G नित्यदृष्टे X 'दृष्टो RDF 'स्रोतो. L. 2. GZ मुशलं.
L. 3. ABCDFGYZ आणिमयं ABCDFGYZ 'डियमि E 'डिअं G 'ट्टं D
'गादेसु. L. 4. Z पणए B आहुडं A 'माआरमुक्खेले BGZ 'मायरं D 'माआरमाउखले
GZ 'मुलूखले BF कुच्चे. L. 5. cdd. आणियं आडियं G इष्टं cdd. गणनीयं अप्रं
B om. प्रत्येकं BF आहुडं. L. 6. BCFGXZ आअरमुदू CX 'दूषलं. L. 7. X
चित्तिए DG चित्तिए Z चित्तिए D य. L. 8. CX पवुड्ढे D पवुड्ढे G पवुड्ढे
G सयणहं D सङ्गं E सयणहं BFX 'गेहाएसुं Z 'गएसुं. L. 9. B रोगः D रोगे
X रोगचंचलश्च G आरीडी C आरा—cdd. आरडियमित्य. L. 10. C (F!) चिचालयं
2. hd. चिं XZ चिचालयं D विचालियं BG 'लियं DGXZ विलवियं BF विलवियं
C दिलयं cdd. आरडियं G प्रवृत्तं X प्रवृद्ध BCFGXZ गृहे D गेहे. L. 11. B वेति G
om. चेति X 'र्थम् for त्र्यर्थम्. L. 12. X 'फलेसु ABCDEFGZ आवियमि Y आवियमि G
'दोयगहियं Z 'दोयं X 'दगोवं ABCDEFXYZ 'महियं. L. 13. X आऊरमइ-
सयउं Z 'उण्हेसु D चलं ABCDFGY चालियं Z वलियं ACDY 'कुविआं AGZ
आहित्था X अहित्थो DY 'च्छो. L. 14. G धरः XZ आवियमिदं G 'गोप G माधितं BF
मधितं C मधितं चे; 2. hd. मथितं च D माधितं G प्रातं B वेति. L. 15. Z अतिशयं
उं X अनिशयं D आहिच्छो B कुपितः X om. कुपित आं G आकुलितश्चेति.

आरेइअं मउलिए मुके भन्ते सरोमञ्चे ।

णववहुपरतन्तासुं आवट्टिअआविअज्झाओ ॥ ७७ ॥

आरेइअं मुकुलितं मुकं भ्रान्तं सरोमाञ्चं चेति चतुर्थम् । आवट्टिआ तथा आविअज्झा नववधूः परतन्त्रा चेति प्रत्येकं द्वयर्थे ॥ [७७]

5 आइप्पणं च पिट्ठे छणघरमण्डणछुहाछडाए अ ।

अविवित्तसंकडे आरंदरमावडिअमाब्भिडिअसारं ॥ ७८ ॥

आइप्पणं पिष्टमुत्सवे गृहमण्डनार्थं सुधाछटा च । तन्दुलपिट्ठक्षीरं गृहमण्डनमाइप्पणं इत्यन्ये । आरंदरं अनेकान्तं संकटं च । अविवित्तसंकडे इति समाहारः । आवडिअं संगतं सारं च । अब्भिडिअं संगतं समा अब्भिड इत्यादेशात् । अत्रापि समाहारः ।

10 अत्र आलुंखइ दहति स्पृशति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [७८]

॥ अथ इकारादयो द्व्यक्षरादिक्रमेणैवोच्यन्ते ॥

इग्गो भीए इब्भो वणिए उच्छुसयलम्मि इंगाली ।

इक्कुसमुप्पलमिरिणं कणयं इन्दिन्दिरम्मि इदंडो ॥ ७९ ॥

इग्गो भीतः । इब्भो वणिक ॥ इणं इणमो एतत् । इण्हि इदानीम् । इर किलार्थे ।

15 एते शब्दानुशासन एवोक्ता इतीह नोच्यन्ते ॥ इंगाली इक्षुखण्डम् । इक्कुसं सामान्याभिधानेऽपि नीलोत्पलम् । इरिणं कनकम् । इदंडो भ्रमरः । कैश्चिदिन्दिन्दिर-

- L. 1. ABCDEFGYZ आरेइअं E भंगे. L. 2. EFGXZ नव° G नवववहु° C तं-
 तीसु B आवडि° (?) G°ट्टि° X°ट्टिआवि° BCGY° चआ° D°ट्टिआआ° C°आज्झाउ,
 2. hd. आविज्झाओ ADGZ°ज्जाउ X°अज्झाउ. L. 3. BDGXZ आरेइअं C (F!)
 आरेइ° X°रोमांचेति GZ आवट्टिय BCDFFX°ट्टिया. L. 4. G आविअच्चा C°अज्जा
 2. hd.°अज्झा D आविअज्जा Z°अद्धा (?) B द्वर्थो CDFGXZ द्वर्थो. L. 5.
 D आइप्पिणं E°छहाए ABCFGYZ च. L. 6. AG, C. 2. hd. Z
 अविवित्त° Z°संकाड BF°कडेरा A°मावेडिअसंगिपडियसारं X°मावेडिअसंगएसारं B°
 माचडि° BDGYZ°डियमब्भिडिय° C°डियमज्झिडिय° E°सारो. L. 7. D आइप्पिणं
 G पिट्ठं BCDEFXZ पिट्ठं उ° Z तंदुल°. L. 8. cdd. °प्पणमित्य° XZ आरंदरमने°
 GXZ अविवित्त° cdd. आवडियं. L. 9. BDF, C. 1. hd. अब्भिडियं G अब्भिडइ
 X°डिअ. L. 10. BF लालुंखइ. L. 11. CF अथेकारा° Y has only इकारादिः.
 L. 12. CF इज्झो X इच्छुसंडंमि. L. 13. A इक्खुसं D इंदिरम्मि इदंडो. L. 14.
 Z इग्गो CF इज्झो BF इण BF इण्हि X इण्हं C (F!) इल. L. 15. BDZ°शासने
 B एवोक्ताः GZ इक्षुदंडं FDF इक्षुसं. L. 16. BF°न्यानिधा° X°मिधुने° G°त्पली
 DGX कैश्चिदिदिर्° C कैश्चिदिदिर् BF°दिदिर्°.

शब्दोऽपि देश्य उक्तः । अस्माभिस्तु संस्कृतेऽपि दर्शनादनया भङ्ग्या निबद्धः ॥ यथा ।

इम्भाणमिरिणमिक्कुसमिदंडाणं गयाण इंगाली ।

इग्गाण य माभेसीसदो हरिसं समुव्वहइ ॥ ६१ ॥ [७९]

इक्कणइरावइग्घिअइरिआ चोरकरिभच्छिअकुडीसु ।

5

ओसिंघिअम्मि इंघिअमिंदग्गींदग्गिधूममवि तुहिणे ॥ ८० ॥

इक्कणो चोरः । इरावो गजः । इग्घिअं भर्त्सितम् । इरिआ कुटी । इंघिअं घ्रातम् । इंदग्गी तथा इंदग्गिधूमं तुहिनम् ॥ यथा ।

मणइक्कण बलइग्घिअइराव पण्णइरिआठिआ मुणिणो ।

इंदग्गिणगे इंदग्गिधूमधवलं जसं तुहेंधिन्ति ॥ ६२ ॥ [८०]

10

कोमारे इंदमहो इंदोवत्तो अ इन्दोवे ।

कीडेसु इंदगाई जुएसु इरमंदिरो करहे ॥ ८१ ॥

इंदमहो कौमारः । कुमार्यां भव इति व्युत्पत्तेः । इंदमहं कौमारमित्यवन्तिसुन्दरी । यदुदाहरति स्म ।

उवहसए एराणि इन्दो इन्दीवरच्छि एत्ताहे ।

15

इंदमहपेच्छिए तुह मुहस्स सोहं णिअच्छन्तो ॥ ६३ ॥

- L. 1. D om. अपि X देश्यः. L. 3. C°मिक्कुसुमि° D°मिक्कुस° X गयणे (miread 1).
 L. 4. C हरिसं X हरिमं D, C. 2. hd. G समुव्वहइ. L. 5. BF इक्कुण°
 G इक्किण° X इक्कणज्ञाव° Z इरावग्घिया cdd. °इग्घिय° ABCDEFGY °इरिया BDF
 वोर° C चोरे cdd. °भच्छिय° C°कुडासु. L. 6. AGX उंसिंघियम्मि RCDF ओसंघिय°
 YZ °घियम्मि E अंघि° ABCDEFGYZ इंघिय° CDZ °दग्गीद° G °दग्गीधू (om.
 दग्गी.) X °दग्गीइग्गि° E रुहिणे G दु°. L. 7. B इक्कुणो BD वोरः X चोरः
 XZ इग्घियं XZ इरिया C कुटी X कुटी XZ इंघियं. L. 8. G घ्रातं CZ
 व्याघ्रातं. L. 9. BF °इक्कुण CGZ वल° C °इक्किय° D °इक्किया° BFGZ °इग्घिय°
 X °इइग्घिय° GZ पन्न° X पण° cdd. °इरिया BDEFGXZ °ठिया C om. ठिआ BF मुणिणो.
 L. 10. X इंदग्गिणइं Z °धवल G तुहं घंति BF तुहेंधिन्ति C तुहेंधेति DX तुहेंधेति (equally
 correct as °घि°) Z तुहेंधंति. L. 11. C कोमारे X इंदमाहो C इंदोवत्ते अ and
 twice. AGYZ य. L. 12. X इंदगाई BCF °गाइ G °गाइ G जएसु X जजएसु A
 इरसंदिरो X इरिमंदिरो G सुर° करहो. L. 13. C कौमाराः BF इंदमहं CX °महो D
 °माहो BF कामा° C °रमित्यवन्तिसुंदरः D °रमिति चन्तिसुंदरा X °मित्येवं वदति सुंदतिसुंदरी.
 L. 14. C इंदोवगस्थि D एत्ताहि. L. 6. BF इंदमं पे° C इंदोमहपेत्थिए X मुहस्स cdd.
 णियळु°

इंदोवत्तो इन्द्रगोपकः । इंदगाई युताः कीटाः । ये कीटाः संलग्ना भ्रमन्ति । इरमं-
दिरो करभः ॥ यथा ।

इरमंदिरंदगाईइंदोवत्ताइजन्तुणो वि वरं ।

इंदमहो पुण णूणं लज्जं हासं च जणइ जणे ॥ ६४ ॥ [८१]

5

इन्दुद्वणे इंदडूलओ इंदमहकामुओ साणे ।

इल्लो दरिद्रकोमलपडिहारलवित्तकसिणेसु ॥ ८२ ॥

इंदडूलओ इन्द्रोत्थापनम् । इंदमहकामुओ श्वा ॥ यथा ।

इंदडूलओ सरए पयाणचलिएभगज्जिएहि तए ।

रइओ रिऊहि रण्णे सहयरइंदमहकामुअरवेहिं ॥ ६५ ॥

10

॥ अथानेकार्थाः ॥

इल्लो दरिद्रः कोमलः प्रतीहारो लवित्रं कृष्णवर्णश्चेति पञ्चार्थः ॥ [८२]

सदूलसीहवुट्टीणिवारणेसुं तहा इल्ली ।

बिसिबुट्टिरक्खणेसुं गेहदुवारे अ इल्लीरं ॥ ८३ ॥

इल्ली शार्दूलः सिंहो वर्षत्राणं चेति त्र्यर्थः । इल्लीरं वृषी वृष्टिवारणं गृहद्वारं चेति
15 त्र्यर्थम् ॥ [८३]

- L. 1. B °गाइ CDX om. कीटाः after ये. L. 3. C °वेत्ताइ°. L. 4. D om. णूणं C om. जणइ RF जणो D जेण. L. 5. E इडु° D इंदुद° Z इंदुद° A om. इन्दु° A इंदुदलउ C इंदुडूलहु D इंदुदओलउ EX °दद° GZ °दद° GX °लउ E °कासुओ C 1. hd. GX °मुउ E उक्ताणे Y add अथानेकार्थाः ॥ L. 6. E °कसणेसु. L. 7. CGZ इंदद° D इंदद° CGD °लउ C 2. hd. °लओ G °च्छाप° CX °कामउ C श्वा. L. 8. CGZ इंदद° X इंदद° CGX °लउ D इंददलए, this stanza is totally corrupt in D. C °वल्लिएभ° cdd. °गज्जिएहि. L. 9. CGZ रइउ X इरउ cdd. रिऊहिं X °इंदमह° GZ °रएहि. L. 11. cdd. प्रतीहारः From हारः to श्चेति broken off in G. C रुण्णं व°. L. 12. Before this stanza D inserts अथानेकार्थाः A °बुट्टी° B °बुट्टि° E °बुट्टी° cdd. °निवार° C इल्ला. L. 13. ABCFGXYZ विसि° D विसि° E विसि° X °णेसु C गेहे ABCDEFGYZ च C हलीरं. L. 14. रं to गृह° broken off in G. BCDFXZ वृषी. L. 15. CD त्र्यर्थः.

॥ अथ ईकारादयः ॥

ईसं कीले रोज्झम्मि ईसओ ईसरो मयणे ।

सवरसिरपण्णपुडयम्मि ईसिअं तह वसाइअए ॥ ८४ ॥

ईसं कीलकः । ईसओ रोज्झाख्यो मृगः । ईसरो मन्मथः ॥ यथा ।

मुक्केसरेहि णिच्चं भमिरेहिं ईसएहि व चुलुक्क ।

दलभोअणेहि ईसीकया तुहारीहि रण्णदुमा ॥ ६६ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

ईसिअं शबरशिरःपत्रपुटं वशायितं चेति द्वर्थम् ॥ [८४]

॥ अथ उकारादयः ॥

उडं गहिरे उच्छू वाए उक्कं च पाडवणे ।

उच्छो अन्तावरणे उडो कूवाइखणयम्मि ॥ ८५ ॥

उडं गम्भीरम् । उच्छू वातः । इक्षुवायकस्तु संस्कृतमव एव । उक्कं पादपतनम् ।

उच्छो अन्त्रावरणम् । ओज्झरीति प्रसिद्धः । उडो कूपादिखनकः ॥ यथा ।

उच्छू उण्हो खणिआ उडोहिं कूवया य अइउंडा ।

उच्छं दहइ अ तण्हा उक्कमिणं तुज्ज मरुथलिए ॥ ६७ ॥ [८५]

- L. 1. X has only ईकारः Y ईकारादिः. L. 2. B वले X कीलो A रोज्झम्मि D रोज्झम्मि ACGX ईसउ Y adds अथानेकार्थः. L. 3. Y सवर° X सवरं पत्तपुडयम्मि C °सिरपुत्त° EY °पत्त° BF पुडयम्मि cdd. ईसियं DX विसा° D °इयाए XYZ °इयाए. L. 4. C. 1. hd. GX ईसउ D ईस C रोज्जा° In G ख्यो मृगः is broken off. BF ईसरोरो Z om. यथा. L. 5. C मुक्कोसरेहि Z सुक्कोसरेहिं BDFGXZ °रोहं C भमरेहिं CX ईसरेहिं G ईसएहिं BF ईसएहिं twice D °हिं वु° CZ न्व वुलुक्क X वुलुक्क. L. 6. BF देल° CDGZ °भोयणे° cdd. °णेहिं BCFXZ °रीहिं. L. 8. cdd. ईसियं BCFG शवर° D संवर° X सवर° C °सिरःपुत्र° X °सिरपत्र° G विशा° F °पुटं च शायितं चेति BD वेति Z द्वर्थः. L. 9. Y has only उकारादिः ॥ L. 10. C उड F उड BF उत्थू C उत्तू 2. hd. उत्थू G has again उच्छू for उक्कं Z व BF पाडवणे. L. 11. C उत्थो G अच्छो EGX अत्ता°. L. 12. CF उड BFZ गभीरं X गंभीरः BCF उत्थू X उच्छू वात X पादपतं. L. 13. CZ उच्छोअं G उक्क° BFXZ उज्ज° CD उज्ज° Z प्रसिद्धिः. L. 14. C उत्थू cdd. खणिआ C उरंडुहिं D उडोहिं BF कूवाया B अई° D अई (sic). L. 15. XZ य for अ.

उरमारम्भे उच्चं णाहितले बन्धणे उंवा ।

तिणपरिवारणयमुड् उंवी उण पिककगोहूमे ॥ ८६ ॥

उरं आरम्भः । उच्चं नामितलम् । उंवा बन्धनम् । उडू तृणपरिवारणम् । तृणाव-
च्छादनमित्यर्थः । उंवी पक्कगोधूमः ॥ यथा ।

5 कुन्तलउडुछण्णेणं जणणयणमिगाण उंवखायं व ।

मयणेण उरे रइअं तुह उच्चं उंविगोरङ्गि ॥ ६८ ॥

अत्र च । उच्चं ऊर्ध्वम् । उच्चं यूयम् । उअ पश्य एते शब्दानुशासने साधिता
इति नोक्ताः । उस्साशब्दस्तु धेनुपर्याय उस्साशब्दभवः ॥ [८६]

उक्का उक्कंदी कूवतुला चुल्लीइ उल्लिउदाणा ।

10 उव्वाउव्वरउव्वाहा उक्कोलो अ घम्मम्मि ॥ ८७ ॥

उक्का तथा उक्कंदी कूपतुला । उक्कंदी कूपतुलेत्यन्ये । उल्ली तथा उदाणा चुक्की ।
उव्वा-उव्वर-उव्वाह-उक्कोलाश्चत्वारोऽपि धर्मार्थाः ॥ यथा ।

जलिअग्गिउल्लिउव्वासंतत्ता उण्ह्यालउक्कोले ।

कासयधूआ वच्चइ ओ उक्काकड्डिअजलम्मि ॥ ६९ ॥

15 उदाणं व समुदं लड्डइ बडवाणलुव्वरं जिणइ ।

कस्सुव्वाहं ण जणइ उक्कंदिभूओ पई मज्झ ॥ ७० ॥ [८७]

- L. 1 C उव्वंत YZ उव्वं EX नाहिं G वंधणे A उव्वा ABGZ उंवा D उव्वा E उच्चा.
L. 2. GYZ उंवी E ण for उण BDX पक्कं A °गोइमे. L. 3. X भ for आरंभ-
CZ उव्वं BG उंवा CF उव्वा D उव्वा X °तलं च G वंधनं BF रुणं. L. 4. Z तृणाः
च्छादनं X °मित्यर्थ B (F 1) G उंवी C उंवी D उंवी °धूमो नाम. L. 5. X तुंतल
C कुंतलउडुछण्ण D कुंतलउड्डाणो, the rest of this verse is corrupt. X °च्छण्णेणं C
°मिगाणमि BG उंवं C (F 1) उव्वा° X उव्वं CZ च. L. 6. cdd. रइयं cdd. उव्वं (?)
(X उच्च) BG उंवि° CXZ °गोरंमि D °गारंमि. L. 7. D om. अत्र च to °भवः X
ऊर्द्ध B ऊच्चं G इते Z °सासने G °शासनसाधि°. L. 8. X नोक्तः C धेनु पर्यायि X °पर्यायः
L. 9. C कूपं वुण्णाइ, 2. hd. उण्णाइ E उल्लिओदाणा Z °उड्डाणे. L. 10. CX उच्चा°
AX °उच्चरं C °उच्चाहा GZ °ह ABFGXYZ च. L. 11. X उक्का G उक्का तथा
उवा उक्कंदी C उक्का तथा उक्का उक्कंदी C वल्ली. L. 12. C. 12. hd. X उच्चाउच्चरउच्चाह°
C. 1. hd. °उव्वरव्वाहं G °उक्कोलाश्चत्वा° X °रोपि Z धर्मार्थाः. L. 13. CDGZ जलि-
चग्गि° C °ग्गिउच्चा (sic) BDF संतत्ता C °चालक्कोले. L. 14. C कासयं BCFGXZ
°धूया G वच्चइ cdd. उ (X om. ओ) DGZ °कट्टियं BFX °कड्डियं C °कट्टियं.
L. 15. X च for व G बलवाणलु° BCDEFZ वड°. L. 16. C कस्सुवाहं DX °च्चाहं
cdd. न BF जिणइ G °भुड B उक्कंदीभूओ F °भूओ CX °भड D °भूड.

उररी पसुम्मि किसराइ उण्हिआ उण्णमो समुण्णयए ।

उलिअं णिकूणिअच्छे उअअं उज्जुम्मि उक्खली पिठरे ॥८८॥

उररी पशुः । उण्हिआ कसरा । उण्णमो समुन्नतः । उलिअं निकूणिताक्षम् ।
उअअं ऋजु । उक्खली पिठरम् ॥ यथा ।

उअउण्णमदेहलिमुल्लङ्घिअ बाहिमुलिअं णिअच्छन्ती ।

5

उक्खलिउण्हिअमुररी उअ रोरघरम्मि उल्लिहइ ॥ ७९ ॥ [८८]

उल्लुट्ठं मिच्छाए उविअं सिग्घम्मि दूसणे उसुओ ।

धत्तूरे उम्मत्तो उलित्तमुच्चट्ठिए कूवे ॥ ८९ ॥

उल्लुट्ठं मिथ्या । उविअं शीघ्रम् । उसुओ दूषणम् । उम्मत्तो धत्तूरकः ।
एरण्ड इत्यन्ये । उलित्तं उच्चस्थितः कूपः ॥ यथा ।

10

उल्लुट्ठं जं कणयं पेच्छसि उम्मत्तउसुअविहुरो सि ।

ता रे पयपाणकए वज उविअमुलित्तकण्ठघोसम्मि ॥ ७२ ॥ [८९]

उग्घट्ठिउआलीओ अवयंसे फालिए उरत्तं च ।

बहुअम्मि उंवरं उच्छुरमविणसिरे खलम्मि उप्फालो ॥ ९० ॥

L. 1. ABCFYZ उण्हिया D °यो G उण्णिया A उण्हमो EX उन्नमो D उणामो EG समुन्नयए X सन्नयए. L. 2. ABCFGXYZ उलियं D ओलिअं BF णिकूणिं C णिकालिं D निकूलिं EX निं G णं ARDFGYZ °यच्छे C °यत्थे X °अच्छो C उअं AD उज्जं C अज्जं C उक्खला G पठरे D पिठरे. L. 3. AGXZ उण्हिया BF उण्हियं C om. 1. hd; 2. hd. उण्हिया GZ कसरा C °गे GZ उत्तमो CDX उन्नमो cdd. उलियं C णिकूणि-ताक्ष G °ताख्यं. L. 4. G ऋजु FX ऋजुः G पिठरं. L. 5. CXZ उअअं उण्णं D उआअं उणामां X °उण्णमां BFGXZ °ल्लंघिय C °ल्लंघय D °ल्लंघयिया GZ बाहिं CX बाहिरमुं D बाहिरमुं C °मुलि...स्थंती, 2. hd. °मुलिआ and then the gap. X °मुलिअ DGZ °लियं BDFGZ णियं. L. 6. G उक्खणिउरण्हियमुं BF उक्खलिउरण्हियमुं CX °उण्हियमुं D उक्खलियामुं Z °उरण्हियमुं GZ उल्लिहइ BF only हइ. L. 7. ADEZ उल्लट्ठं C मिथ्याए ACDGYZ उवियं BF उचियं ACGXZ उसुउ. L. 8. A उमत्तो C (G !) उव्वं. L. 9. G उल्लुट्ठं D उल्लट्ठ X उल्लट्ठ BF (AD !) X उचियं CZ उवियं BCFG उसुउ X उसुउ GZ शीघ्रं for दूषणम् BDG उम्मत्तो. L. 10. CX उल्लित्त D उल्लित्तां G उव्वे C 1. hd. D उव्वं X om. यथा. L. 11. D उल्लट्ठं. L. 12. X °पाणिक्कए cdd. उवियमुं GZ °कंठदेसम्मि D °देसम्मि. L. 13. B उव्वं G °ट्ठिउं E ट्ठिओआलीओ A °उआलीउ BDYZ °उयां CFG °उया-लउ X °लीउ C वत्तरं X उत्तरं D उत्तरं व. L. 14. G बहुयं C बहुथं ABEFGXYZ बहुय D जाहुयाम्भि AG उंवरं CD उम्बरं BE उंवरमुल्लं C उव्वं 2. hd. उच्चु X उच्छं Z खेलम्मि corr. into खलम्मि E उप्फालो.

उग्घट्टी तथा उआली अवतंसः । उरत्तं स्फाटितम् । उंवरं बहु । यस्तु देहल्यर्थं
उंवरशब्दः स उदुम्बरशब्दभवः । उच्छुरं अविनश्वरम् । उष्फालो दुर्जनः ॥ यथा ।

रे उष्फाल उरत्ते पेम्मे सुरवहुउआलिजोगेहिं ।

किं णाम उंवरुच्छुरणवकुसुमेहिं पि उग्घट्टी ॥ ७३ ॥ [९०]

5 उड्डुल्लउड्डुला उल्लासे तह उम्मलं थीणे ।

उकुंडो मत्ते उग्गामम्मि उड्डायउष्फोआ ॥ ९१ ॥

उड्डुलो तथा उड्डुलो उल्लासः । उम्मलं स्त्यानम् । उकुंडो मत्तः । उड्डाओ तथा
उष्फोओ उद्गमः ॥ यथा ।

तिणउष्फोउकुंडवसहुड्डुल्लुक्खायउम्मलुप्पङ्के ।

10 सरए तुह वेरीहिं मुक्का उड्डायउड्डुला ॥ ७४ ॥ [९१]

उकोडा उकंडा लञ्चाए तुड्डयम्मि उल्लुकं ।

उष्फुण्णं आउण्णे उच्छाहो सुत्ततन्तुम्मि ॥ ९२ ॥

उकोडा तथा उकंडा लञ्चा । उल्लुकं त्रुटितम् । उष्फुण्णं आपूर्णम् । उच्छाहो
सूत्रतन्तुः ॥ यथा ।

15 विरहोष्फुण्णे उकोडयणिउणे देसु तस्स उकंडं ।

उच्छाहेहि ण मुद्धे संधिज्जइ पेम्ममुल्लुकं ॥ ७५ ॥ [९२]

- L. 1. B ओग्घट्टी CGZ °ट्टी B ओआली CGXZ उआली CX उत्तरं D उत्तर CD
उम्बरं Z उंवरं GX बहु G येस्तु B °ल्यर्थः. L. 2. G उंहुंवरशब्दमरुद्देवरशब्दावः (sic)
CD उम्बरं C सन् उंवरशब्दभवः (sic) BF उदंवरं CX उच्छुरं. L. 3. Z उष्फाल C उत्ते
GZ पिम्मे X पेम्मे CZ °बहुं D °बहुयालिं BCFGXZ °उआलिं. L. 4. BDFGZ
नाम CX नाम BFG उंवरं GZ °मिहिं C उग्घुं D ओं G °ट्ट X उग्घट्टी Z उग्घट्टी.
L. 5. AEGZ उड्डलं X उड्डुलोउड्डुला E °उड्डला D °उड्डाला G °उड्डला Z °उड्डला C
°उड्डु (sic) D तथा X थीणि. L. 6. ABCFXZ उकुंडो E उकुंडो X मग्गे for
मत्ते G उड्डां X उड्डायं Z उड्डालं D उड्डाओउष्फोआ E उड्डायउष्फोआ GXZ °उष्फोआ.
L. 7. DGZ उड्डलो X उड्डुला D तथा उड्डलो C उड्डालो G उड्डलो Z उड्डलो CX उम्मत्तं
B उकुंडो G उड्डाओ C उड्डाउ 2. hd. °ओ D उड्डाउ X उड्डाउ Z उड्डाउ. L. 8. G,
C 1. hd. Z उष्फोउ X उष्फु. L. 9. Z तिणउष्फो B °उष्फोओकुंडं X °उष्फोउकुंडं
C °उकुंडं G °हुड्डुक्खां Z °हुड्डुल्लुं D उकुंडवसहुड्डुल्लुक्खायउम्मालुप्पांको CX °लुप्पंके.
L. 10. C तुम्ह X तुम्ह Z उक्का उक्कायउड्डुला G उड्डायउड्डुला D उड्डायउड्डाला. L. 11. E
उकुंडो CD लंवाए E लंवाए C तुड्डुं Z तुड्डुं D तुड्डियम्मि G तुड्डु. L. 12. E
उष्फुण्णं X उष्फुण्णं BF सुरुत्तं G मुत्तं. L. 13. X उकोडा G लंवा BF लंवा C 1.
hd. D लंवा D उष्फुल्लं X उष्फुल्लं. L. 15. G हिरहोउं C °णिणउणे D तासु. L. 16.
GX °हेहिं C णं CX सुद्धे G °मुल्लुं (sic),

संमदे उत्थग्घो हेट्टामुहयम्मि उम्मत्थं ।

परिवत्तणम्मि उत्थल्ला उवदेहीइ उदेही ॥ ९३ ॥

उत्थग्घो संमर्दः । उम्मत्थं अधोमुखम् । विपरीतमिति यावत् । उत्थल्ला परिवर्तनम् । उदेही उपदेहिका ॥ यथा ।

जणउत्थग्घे उत्थल्लिऊण मा पेच्छ वारि उम्मत्थ ।

5

उदेहितिकखतुण्डं किं अणुइन्तिं ण पेक्खसे महिलं ॥ ७६ ॥ [९३]

उक्कोडी पडिसदे विसे उसीरं डरम्मि उप्फेसो ।

उम्मल्ला तण्हाए अतडे कूवम्मि उत्तूहो ॥ ९४ ॥

उक्कोडी प्रतिशब्दः । उसीरं विसम् । उप्फेसो त्रासः । अपवादाथोऽप्ययं लक्ष्येषु दृश्यते । यथा ।

10

असरिसजणउप्फेसया ण हु सहिअव्वा कुले पसूएण ॥ ७७ ॥

उम्मल्ला तृष्णा । उत्तूहो अतटः कूपः ॥ यथा ।

तुह हयहेसोक्कोडीउप्फेसा वेरिणो गया रण्णे ।

उम्मल्लाइ उसीरं असन्ति पविसन्ति उत्तूहं ॥ ७८ ॥ [९४]

उज्जमगुण्ठिअच्छिद्देसु उज्जसुब्भग्गउच्छिल्ला ।

15

उच्छुअउम्मरउब्भंता भयचोरिअयदेहलिगिलाणा ॥ ९५ ॥

- L. 1. BF उत्थग्घो C उत्थग्घो D उच्छग्घो C हेट्टो Y हिट्टो C उम्मच्छं D उम्माच्छं.
 L. 2. X परिचित्तणम्मि BCF उच्छल्ला D उच्छला A उच्छेही C उदेह. L. 3. D उत्थग्घो G. om. उम्मत्थं C उम्मच्छं D उम्माच्छं B उच्छल्ला D उच्छाला X उत्थल्ला corr. into व्हा. L. 5. D उच्छग्घे CD उच्छल्लि C पित्थ DX पिच्छ BF चारि GZ उम्मत्था CX उम्मत्थं D उम्मच्छं. L. 6. G उदेहिं G om. किं BFXZ अणुइन्ति D आणुइति D न. L. 7. E परिसदे ABCDEFGXZ विसे D विसो A उप्फेसो E उप्फे X उप्फेसो. L. 8. E ओमल्ला E अनरे BF उत्तूहो C अत्तू.
 L. 9. cdd. विसं GZ दार्थे. L. 11. G उप्फेसाया X उप्फेसाया DGXZ सहिअव्वा C उयच्चा G कुलपसुयएण. L. 12. D उग्गल्ला. L. 13. GZ हेसुक्को DX सोक्को. L. 14. C अम्म GZ ल्लाए C उसारं GZ पइसन्ति. L. 15. BDEFGXYZ गुण्ठियं C गुण्ठियं A उज्जसु D उज्जसउब्भग्ग CX उज्जसउब्भं E सुभग्गओ BF उत्थिल्ला. L. 16. A उत्थुअं Y उच्छुयं BF उच्छुअतुम्मुरं ABDEFGYZ भयचोरियदेहं X चोरिअदेहं D चोरियाचोरिया B गिलाण Z गिलाणे.

उज्जसप्रभृतयस्त्रयो यथासंख्यमुद्यमाद्यर्थाः । उज्जसो उद्यमः । उच्चमगो
गुणितः । उच्छिलं छिद्रम् । इह छिलशब्दश्छिद्रार्थो वक्ष्यते । तस्य उत्पूर्वकस्येदं
रूपमिति न शङ्कनीयं छिलउच्छिलशब्दयोः स्वतन्त्रत्वात् । न हि देशीशब्दानामुप-
सर्गसंबन्धो भवति । एवं फेसउफेसादिष्वपि वाच्यम् । उच्छुआदयोऽपि त्रयो यथा-
५ संख्यं भयचौर्याद्यर्थाः । उच्छुअं भयचौर्यम् । उम्मरो गृहदेहली । उच्चंतो ग्लानः॥यथा ।

तिमिरोच्चमगणिसाए उम्मरउच्छिलखलणउच्चंतो ।

उच्छुअरयउज्जसओ उअ असई विसइ खण्डदेवउलं ॥ ७९ ॥ [९५]

सुण्णे उज्जडमुक्केरो अ बली उडुसो अ मक्कुणए ।

सन्तम्मि अ उच्चाओ उद्धत्थो विप्पलद्धे अ ॥ ९६ ॥

10. उज्जडं उद्धसम् । उक्केरो उपहारः । समूहवाचकस्तु उक्केरशब्द उत्करशब्दभव
एव । उडुसो मक्कुणः । उच्चाओ शान्तः । उद्धत्थो विप्रलब्धः ॥ यथा ।

बोलन्ति तुज्ज रिउणो सोडुससयणे णिसं पि उद्धत्था ।

उच्चाया दिअहं कयउज्जडदेवउलदेवउक्केरा ॥ ८० ॥ [९६]

उज्जल्ला उम्मड्डा हठम्मि विमलम्मि उच्चारो ।

15. विउले उच्चाडो पयडे उच्चेवो दठम्मि उच्चत्थो ॥ ९७ ॥

L. 1. D उज्ज° B °तय त्रयः D त्रयोपि GZ °मुद्यमायाः GX उच्चमसो D उज्जसो D om.
उद्यमः. L. 2. D गुणितः C °शब्दः छि°. L. 3. BE छिण्णउच्छि°. L. 4. G
फेस° D om. फेस Z वाच्ये C उच्छु°. L. 5. BFX उच्छुयं C उच्छुयं D उच्छुभयं G
°चौर्यं BF om. भय D उच्चारो X उच्चारो X लानः. L. 6. X °उच्चमगा-
निसाए (but उच्च not clear). BF °णिणिसाए Z °उच्चमत्ता. L. 7. BFGZ
उच्छुयं C उच्छुअं CGXZ °सउ X सई for असई. L. 8. G सुण्णे C उज्जड°
2. hd. उज्ज° Y य DEGZ वली Y य. L. 9. AGYZ य A उज्जाउ C 1.
hd. GXZ उच्चाउ ARDEFGXY उद्धच्छो C उद्धच्छो A विप्पलद्धे Z विप्पलद्धो C
°लद्धो; 2. hd. °लद्धो XYZ य. L. 10. BD उज्जडुं D उपहारः BF उक्कर-
शब्दः D om. उक्केरशब्द X om. उत्करशब्द G °शब्दभवः om. एव. L. 11. X उडुसो
D, C 1. hd. G उच्चाउ X उज्जाउ cdd. उद्धच्छो. L. 12. G बोलित्ति Z बोलित्ति G
उज्ज C तुज्ज 2. hd. तुज्ज D तुज्ज B रिउणो cdd. उद्धच्छा X उद्धत्थाः. L. 13. DGZ
दियहं X °उज्जण° Z °देवउलं C °देवउक्केरा X °उक्केरो. L. 14. B उम्मड्डा X हठम्मि BF
उच्चारो C 1. hd. DY उच्चारो. L. 15. X वि for विउले AGYZ उच्चाडो C उच्चाडो
D उच्चेवो AGYZ उच्चेवो BF उच्चेवो C उच्चेवो D उच्चेवो A उच्च YZ उच्चत्थो.

उज्जला तथा उम्मडा बलात्कारः । उच्चारो विमलः । उच्चाडो विपुलः । उच्चेवो प्रकटः । उच्चत्थो दृढः ॥ यथा ।

उच्चारे उच्चेवे उच्चाडकरे ससिम्मि जं कामो ।

उज्जल्लोच्चत्थवलो ता उम्मडाइ रमसु इमं ॥ ८१ ॥ [९७]

उअह त्ति पेच्छहत्थे उडिदो मासम्मि साइणी उअरी ।

5

उल्लोचो अ विआणे छिम्पयकारुम्मि उंछओ होइ ॥ ९८ ॥

उअह पश्यत । उडिदो माषधान्यम् । उअरी शाकिनी । उल्लोचो वितानम् । उंछओ छिम्पयकारुः कारुविशेषः ॥ यथा ।

उंछयवाडे मज्जारिरूवयाओ भमन्ति उअरीओ ।

उअहोडिदिसामाओ तमिस्सउल्लोचिए गयणे ॥ ८२ ॥ [९८]

10

उड्ढासो तावे उग्घुट्टं पुंसिअमरिम्मि उल्लोलो ।

दरिए उत्तुणउम्मुहउच्चुं चुच्छुच्छुउत्तुरिद्धीओ ॥ ९९ ॥

उड्ढासो संतापः । उग्घुट्टं पुंसितम् । उग्घुट्टशब्दस्य उद्धृष्ट इति व्युत्पत्तौ सत्यां विशेषार्थरूढेरिह पाठः । उल्लोलो शत्रुः । उत्तुणो उम्मुहो उच्चुंचो उच्छुच्छू उत्तुरिद्धी एते पञ्च शब्दा द्वापार्थाः । उत्तुरिद्धी गर्व इत्यन्ये ॥ यथा ।

15

L. 1. G उम्मडा तथा बला° Z उच्चारो C om. उच्चारो to विपुलः D उच्चेडो Z उच्चाडो DGZ उच्चेवो. L. 2. X उच्चच्छो Z उच्चत्थो. L. 3. C 1. hd. DGZ उच्चारे BF उच्चेरे Z उच्चेवे C om. उच्चेवे GZ उच्चाड° D° करे C ससिम्मि D सुसिम्मि. L. 4. GZ °त्थवलो BF °ल्लोवत्थवलो CX °ल्लोवत्थवलो D °ल्लोवत्थवलो Z °ल्लोवत्थ° DX ताव GZ उम्मडाए. L. 5. ABCDFGYZ उअहेति EX उअहेति Y पिच्छहत्थे Z पेत्थहत्थे D उडंदो A मासस्सि A सायणी C साइणं AXY उअरी E ओअरी. L. 6. BCDEGYX उल्लोचो AGYZ य D om. अ ABCEFGXYZ वियाणे D याणे (sic) X छंपय° D छिम्पाइकरंमि C °रंमि उ होइ (sic) AGXX उंछउ D उंछओ E यंछओ. L. 7. X पश्यति G उडिदो माषदो माष° X उडिमो BFG उअरी C उअरी शाकिनी । उअरी शा (sic) BDFG उल्लोचो C ल्लोचो. L. 8. BDF, C 1. hd. GX उंछउ. L. 9. BF उंछयवाडे X मज्जारि° G om. मज् CGX °रूवयाउ BF °रूवयाओ D °रूवया G अयरीउ Z उअरीउ CX °रीउ D °रीआ. L. 10. CDG °सामाउ X °माठ तम्मिस्स° BCFGZ °उल्लोचिए° D °ओल्लोचिए. L. 11. A उड्ढोसो D उड्ढायोसो A संतावे BEX संतावे A उग्घुट्टं EX °ट्टं ACGYZ पुंसियम° BF पुंसियंमरि° D पुंसियाम° C उल्लोला. L. 12. A हरिए ABDEG उत्तुण° X उत्तुणउम्महउड्ढोउच्छुच्छुउत्तुरिद्धीउ A °हउच्चुत्तुउत्तुरिद्धीउ BF °हउच्चुत्तुउत्तुरिद्धीउ C °हउच्चुत्तुउत्तुरिद्धीउ 2. hd. °ओ D °हउच्चुत्तुउत्तुरिद्धीउ E °हउच्चुत्तुउत्तुरिद्धीउ G °हउच्चुत्तुउत्तुरिद्धीउ Y °हउच्चुत्तुउत्तुरिद्धीउ Z °हउच्चुत्तुउत्तुरिद्धीउ. L. 13. G उड्ढासो Z उग्घुट्टं BF पुंसितं X पुंसितः GZ उग्घुट्टं C उग्घुट्टं BF उग्घुट्टं GZ उग्घुट्टं X उग्घुट्टं CDGZ इति सत्यां व्युत्पत्तौ X इति सत्यां विपत्तौ. L. 14. X षर्थे रूढे° BDFGX उत्तुणो G उवुवो Z उवुवो C उट्टुवो D उट्टुवो G उच्चुवु C उच्चुवु D उच्चुवु रूचाए X उच्चुवु for उच्चुवो उच्चुवु BFG उत्तु° CX उत्तुरिद्धी, om. D. L. 15. Z शब्दाः BFG उत्तु° C उत्तुरिद्धी D उत्तुरिद्धी.

विजोच्छुच्छुकुलुम्मुहवयउच्चुंचसिरिउत्तुरिद्धीणि ।

उग्वुद्धुमुत्तुणत्तं उल्लोलानं तए कउड्ढासं ॥ ८३ ॥ [९९]

आरूढे उल्लूढो उच्चप्पोच्चुप्पिआ तह य ।

उव्वीढं उद्धरिअं उम्मरिअं चेअ उक्खाए ॥ १०० ॥

- 5 उल्लूढो उच्चप्पो उच्चुप्पिओ त्रयोऽप्येत आरूढार्थाः । उल्लूढो अङ्कुरित इत्यन्ये ।
उव्वीढं उद्धरिअं उम्मरिअं चेति त्रयोऽप्येत उत्खातार्थाः ॥ यथा ।

उव्वीढखगउम्मरिअसत्तुणिवहो गुणेषु उल्लूढो ।

उद्धरिउच्चप्पखलो उच्चुप्पइ तिहुअणं पि चालुक्को ॥ ८४ ॥ [१००]

उच्छट्ठो उड्डहणो चोर दुअचोरिआइ उच्छंढो ।

- 10 उत्तालोव्वेत्ताला अच्छिण्णारावरुणाम्मि ॥ १०१ ॥

उच्छट्ठो । ओत्संयोगे [सिद्धहे० १, ११६] इत्युत ओति ओच्छट्ठो ।
तथा उड्डहणो द्वावप्येतौ चोरार्थौ । उच्छंढो द्रुतचौर्यम् । उत्तालं उव्वेत्तालं द्वावप्येतौ
निरन्तरस्वरुदिते । उद्धतार्थवाची तूत्तालशब्दः समसंस्कृत एव ॥ यथा ।

- L. 1. D विजोव्वुच्छुच्छु C °कुलम्मु° D °कुलाम्मु° CX °वयउच्छं च° GZ °उव्वं° B °उव्वं° F °उच्चुं° D °उच्छुं° GZ °उद्धरि° BF °उत्तु° CX °उत्त° D उत्तरिद्धात्त्याणं GZ °द्धीणि. L. 2. GZ उग्वुद्ध° X अंगुद्ध° BFG °मुत्तु° D °सुत्तणत्तां G उल्लोलानं CX चए D वाए GZ कउड्ढासं C कउड्ढासं D कंउड्ढासं. L. 3. C उल्लूढो A उच्चप्पो° CD °प्पोत्तु° EG °प्पोच्च° X उच्चुप्पोव्व° Z उव्वप्पोव्व° cdd. °पिया. L. 4. BF C 2. hd. उच्चीडं X °टं D उद्धरिउं GZ उद्ध° ABCEFGXYZ °रियं C उम्मि° cdd. °रियं ACEY चेय BF चेव DZ वेय G य X चेय E अक्खाए. L. 5. C उच्चूढो Z उव्वप्पो उव्वु° B उच्चप्पिओ D उव्वप्पिउ CGX °प्पिउ cdd. °प्येते. C 1. hd. उव्वूढो 2. hd. उच्चूढो GXZ अङ्कुरितः G om. इत्यन्ये. L. 6. BF, C 2. hd. उच्चीडं D उद्धरिउं BCFGXZ °रियं D उम्मरिउं BCFGXZ °रियं cdd. °प्येते X उत्तीतार्थः. L. 7. BF उच्चीडं D °उम्मरियं° BCFGXZ °उम्मरियं° BG °सत्तु° D °सात्तु°. L. 8. C तद्धरिं GZ °उव्वप्प° D °उच्चापां° साहो GZ उव्वुप्पइ D उव्वपाइ BCFGZ तिहुयणं D तिहुयणं CDXZ चालुक्को. L. 9. A उच्छट्ठो BF उच्छट्ठो C उच्छट्ठो EX उच्छट्ठो Z उच्छट्ठो A उड्डहणो DE उड्डहं G उड्डु° A दुअं Y दुय BF दुयवोरिं D °चौरिइं AGYZ °रियाइ EX °रियाइं E उच्छट्ठो Z उच्छट्ठो. L. 10. AX °लोवेत्तालो DZ °वेत्ता° C 2. hd. °च्चेत्ता° C °ला घच्छिण्णामि Z अस्थिण्णा° X °रुणामि Z °रुड्याम्मि. L. 11. D उच्छट्ठो X उच्छट्ठो BCFGXZ उत्सं° D उत्सं° cdd. इति उत उति (D उत्ति) उच्छट्ठो (D उच्छाट्ठो). L. 12. G उड्डहणो D उड्डु° X om. from चोरार्थौ to द्वावप्येतौ C चौरां C उच्छंढो हनं BDF उव्वेत्तालं C उच्चे°. L. 13. C तूत्ता° X उत्ताल° G °शब्दभवः.

गुणिगणाहिअउच्छट्टय उड्डहणुच्छंटमीसिआ रण्णे ।

पयडिअझाडुत्तालं उव्वेत्तालन्ति तुज्झ रिउवहुआ ॥ ८५ ॥ [१०१]

खिण्णे उव्वाउत्तंपिआ य हासम्मि उल्लेवो ।

उब्भुग्गोप्फंदोला चलम्मि मूढम्मि उम्मइअं ॥ १०२ ॥

उव्वाओ तथा उत्तंपिओ खिन्नः । उत्तम्मिअं खिन्नमित्यन्ये । उल्लेवो हासः । 5
स्वार्थे के उल्लेवओ इत्यपि । उब्भुग्गो उप्फंदोलो द्वावप्येतौ चलाथौ । उम्मइअं मूढम् ॥
॥ यथा ।

उव्वायमणा उब्भुग्गलोअणा चइअचारुउल्लेवा ।

उप्फंदोलोत्तंपइ तुज्झ कए सा विओअउम्मइआ ॥ ८६ ॥

अत्र च । उत्थारो उत्साहः । उच्छुण्णं विमर्दितमित्युत्साहउच्छुण्णशब्दप्रभवौ । 10
उन्दुरउच्चयशब्दावारुनीवीवाचकौ संस्कृतसमौ । उंघइ निद्राति । उग्गइ उद्धाटयति ।
एतौ धात्वादेशेषूकावित्येतेऽन्यैरुका अपि नोक्ताः ॥ [१०२]

L. 1. CD गुणगुणं GZ गुणिगुणं BDFGXZ °हियं C °वियं G °उलंटय C °उव्वट्टय
X, C 2. hd. °उच्छुं D °ओच्छुट्टय Z उच्छंटयं G उड्डहणुलंटं Z उड्डहणुं C उड्डहणुच्छंटं
D उट्टहणाच्छंटं X उड्डहणुच्छंटं cdd. °मीसिया D रण्णं. L. 2. CDGXZ पयडियं
BF पयड्रिपं GXZ °काडुं BF °डुत्तामं D °मुत्तालं C उच्चेच्चां D उच्चेत्तां X
उवच्चां (!) C तुज्झ X °रिउवया C °बहुया G °वहुयां BF °वहुया D °वाहूआ. L. 3.
The whole stanza is omitted in X. CD खिन्ने A उव्वाउत्तं D उव्वा-
रउत्तं CG उच्चां cdd. °पिया. L. 4. E °ग्गोफं C om. फंदो D उब्भुग्गो उप्फं
C वलंमि cdd. उम्मइयं (D °म्मां). L. 5. G उव्वाउ C उच्चाउ 2. hd. °ओ D उव्वारउ
X उव्वा G उत्तम्मिओ Z उत्तमिओ C 1. hd. X °पिउ BCFX खिण्णः G खिन्नः C खिण्णमिं
BF खिणमिं; illegible in G. L. 6. X om. from के to उप्फंदो C उल्लवउ CD
उब्भुग्गो C उप्प.... Z बलाथौ BCFGXZ उम्मइयं D उम्माइयं. L. 8.
cdd. उच्चायं C उब्भुग्गं D उब्भायं CDGXZ °लोयणा GXZ चइयं BCF वइयं D
वेइयं C °वाउल्लेवा D °वारुं X °चाउं. L. 9. X उप्फंदो CX °त्तंपिय BF उज्झ
C तुष X विउअं Z विओयउम्मइया D has again उब्भुग्गोफंदोला वलंमि मूढमि उम्माइयं
(sic) instead of l. 9. L. 10. D उच्छारो उच्छाहः B उत्साहः G उग्गाहः B उच्छुण्णं
D वितर्दिं cdd. °तमिति उत्सां X om. शब्द C °भवो. L. 11. G उंदुरुं C उच्छुशब्दं
X उच्छुशब्दं G (D!) उव्वयं Z उव्वुयं C °नीचीं X °नीवाचकौ. L. 12. G °विति
इते Z °विति एते C °वित्वे BCXZ अन्यैरुं G नोक्.

उब्भालणमुप्पणणे पलायणत्थम्मि उज्झमणं ।

उच्छविअं सयणीए उइंतणं उत्तरिज्जम्मि ॥ १०३ ॥

उब्भालणं शूर्पादिनोत्पवनम् । उब्भालणं अपूर्वमिति केचित् । उत ओति ओब्भालणं इत्यपि । उज्झमणं पलायनम् । उत ओति ओज्झमणं इत्यपि । उच्छविअं शयनीयम् । 5 उइंतणं उत्तरीयम् ॥ यथा ।

विअलिअउइंतणाए सुण्णं उब्भालणं कुणन्तीए ।

तह पुलइअमुच्छविअं जह काउं सक्किमो ण उज्झमणं ॥ ८७ ॥ [१०३]

उल्ललिअं सिढिलिठिइम्मि णिउणगहिअम्मि उग्गहिअं ।

उल्लेहडो अ लोले रइजोग्गे तह य उवसेरं ॥ १०४ ॥

10 उल्ललिअं शिथिलस्थिति । उग्गहिअं निपुणगृहीतम् । उग्गहिअं रचितमिति तु रचिधात्वादेशसिद्धम् । उल्लेहडो लम्पटः । उवसेरं रतियोग्यम् ॥ यथा ।

उल्ललिअदोसतुस तह उग्गहिआ कुमरवाल तइ लच्छी ।

उल्लेहडा वि जह सा ण मण्णए अण्णमुवसेरं ॥ ८८ ॥ [१०४]

L. 1. C उज्झालणसु° X °मुप्पणणे As to उप्पणणं compare Marāthī उपणणे, Gujarāthī उपणवुं, Sindhi उपिणणु to winnow. E पलायणम्मि X °णत्थाम्मि AZ उज्झमणं C 1. hd. उज्ज° 2. hd. उज्ज° D उज्जामाणं G उज्जामणं. L. 2. A उच्छवियं C उच्छ-वीयं D उच्छवियां G उच्छयणं XYZ उच्छवियं X उइतणं. L. 3. D उप्पालाणं cdd. शूर्पादिना उत्प° X उत्पतनं CX उज्झा° B उब्भालणमपू° CDEFGX उत उति BFGZ उब्भालणमित्यपि C उज्झातणमित्यपि X उब्भमणमित्यपि D om. from ओब्भा° to ओति. L. 4. BFX om. from उज्झमणं to इत्यपि C उज्ज° C 2. hd. उज्ज° G पालायणं C उति G उज्झवणमित्यपि CZ उज्झमणमित्यपि A उज्झवियं BXZ °वियं CDE °वियं. L. 6. BFGZ वियलियं C विलउयं D विलवियं X विलवइ° °णीए Z मुण्णं X उज्झालणं (१). L. 7. G पुलवियमुच्छवियं BF पुलइयमुच्छवियं D पुलइयामुच्छा-वियां XZ पुलवियमुच्छवियं X जं जह XZ कामं X सक्किमो D साज्जिमो ण उज्जमाणं. L. 8. cdd. उल्ललियं (X उल्ललियं) D शिडि° G °ट्टि° X °ट्टिइमि Z °ट्टियंमि ABDFY °गहियंमि Z °यम्मि C °गहियं cdd. उग्गहियं In C 2. hd. only. L. 9. G °हलो ADGYZ य. L. 10. BDEFGZ उल्ललियं CX उल्ललियं CZ °स्थितौ X °स्थितौ cdd. उग्गहियं X °ग्रहीतम् G उद्गहियं B °हियं CXZ °हियं. L. 11. G om. तु राचि X रचिधा° C °धात्वादेशे सि° X उवउवसेरं. L. 12. BFGZ उल्ललियं CX उल्ललियं D उल्लालिउं दोसं X °तुह तुह उग्ग° G उग्गलिया BCDEFXZ उग्गहिया C तइ छी L. 13. C उल्लेहडो X मणए.

उल्लुरुहो लहुसङ्गे तत्तोच्छलिअम्मि उब्भुआणं तु ।

उंदुरओ दीहाहे उक्खोडिअयम्मि उत्तुहिअं ॥ १०५ ॥

उल्लुरुहो लघुशङ्खः । उब्भुआणं यदग्न्यादिना तप्तं दुग्धादि भाजनादुच्छलति ।
उंदुरओ दीर्घमहः । उत्तुहिअं उत्खोटितम् । तकारसंयोगस्थाने डकारसंयोगं केचित्प-
ठन्ति । स च लिपिभ्रम एवेत्यनेकदेशीपरिशीलनेन निश्चितमस्माभिः ॥ यथा ।

5

उत्तुहिअजीविआसाइ उल्लुरुहकण्ठ तीइ तुह विरहे ।

अइउब्भुआइअरई उंदुरया हुन्ति सिसिरे वि ॥ ८९ ॥ [१०५]

उद्धरणं उच्छिष्टे उवदीवं अण्णदीवम्मि ।

उद्धवउच्चड्डिअउत्ताहिअउव्वाहिआ य उक्खित्ते ॥ १०६ ॥

उद्धरणं उच्छिष्टम् । उवदीवं अन्यद्वीपम् । उद्धवओ उच्चड्डिओ उत्ताहिओ 10
उव्वाहिओ इत्येते चत्वार उत्क्षिप्तार्थाः ॥ यथा ।

उव्वाहिअभुअ उच्चड्डिआसि उत्ताहिओवदीवेस ।

हरिणो व्व लिहन्ति विगा उद्धवयकरा णिवा तुहुद्धरणं ॥ ९० ॥ [१०६]

L. 1. E उल्लुरुहो लहुसङ्गे *cdd.* °लियम्मि ABCEFGXYZ उब्भुआणं D अब्भुआणं
CDZ च. L. 2. CG उंदुरउ E ओंदुरओ D ओंदुरउ X उंदुरउ ABCEFGXYZ
°डिययम्मि D °डियांमि ABE उत्रु° X उत्रु° *cdd.* °हियं. L. 3. BCFGZ उब्भुआणं
D अब्भुआणं X उब्भुआण D यदग्निना तप्तं G दुग्धादि BF हुष्वादि C दुग्धादिना तप्तं दुग्धादि.
L. 4. GZ उंदुरउ CDX उंदुरउ C 2. *hd.* °ओ BG उत्रु° DX उत्रु° *cdd.* °हियं.
L. 5. XZ लिपिविभ्रम X °त्यमेकपरिशीलनेन. L. 6. BGX उत्रु° D उत्रु° *cdd.*
°हियजीवियासाइ. L. 7. BGXZ अइउब्भुआइअ° C (F ?) अइउज्झया° D अइउब्भुआउअ°
X उंदया. L. 8. C उद्धरण उच्छिष्टे D उद्धरण F उद्ध° D ओविविद्धे G °हे Z उच्छिष्टे E
अन्न°. L. 9. GX उद्धवउच्च° BY उद्धवओच्च° C उद्धवउच्च° 2. *hd.* °उच्च D उद्धवउच्च°
E उद्धवउच्च° F उद्धवउच्च° ABFX °च्चड्डिय° Z °व्वड्डिय° CE °डिय° D °डिउ° A °उच्चा°
Z °उव्वा° *cdd.* °हिय° ABFX °उच्चाहिया CDEYZ °उव्वाहिया E उक्खि°. L. 10. C
उद्ध° 2. *hd.* उद्ध° GX °वउ B उद्धवओ C उद्धवउ 2. *hd.* °ओ F उद्धवओ Z उद्धविओ
CG उव्वड्डिउ C 2. *hd.* °ओ Z उव्वड्डिओ BF °ड्डिउ X °डिउ. BF तत्ताहिओ C उव्वाहिउ
2. *hd.* °ओ GXZ °हिउ. L. 11. C उव्वहिउ 2. *hd.* °ओ G °हिउ X उच्चाहिउ C इति
एते DX *om.* इत्य. L. 12. DG उच्चाहिअ°(?) X उच्चाहिय° Z °हिय° CD °भुय G
(?)Z उव्व° C उव्वड्डियासि D उच्चड्डि° X उड्डियासि *cdd.* °यासि CDXZ उत्ताहिउव° G
°हिवदी°. L. 13. D हरिणो च G विगा CDX मिगा C उद्धव° X °यकवा तुहु°
C तुहुद्ध°.

उद्धविमग्धिए उवलुअं सलज्जे घरम्मि उत्थलिअं ।

उलुखंडो अ अलाए उअक्किउच्छंगिआ पुरोठविए ॥ १०७ ॥

उद्धविअं अर्धितम् । उवलुअं सलज्जम् । उत्थलिअं गृहम् । उत्थलिअं उन्मुखगतमित्यन्ये । उलुखंडो उल्मुकम् । उअक्किअं उच्छंगिअं द्वावप्येतौ पुरस्कृतार्थौ ॥ यथा ।

उत्थलिअवई उच्छंगिअविणओ ता उअक्क सहि विणयं ।

अलमुलुखंडपहारेहि उवलुआ हविअ अप्पमुद्धवसु ॥ ११ ॥ [१०७]

उरुमिल्लं उरुसोल्लं च पेरिए अवगए अ उअचित्तो ।

उवउज्जो उवयारे दोहणहारीइ उअहारी ॥ १०८ ॥

10 उरुमिल्लं उरुसोल्लं च द्वावप्येतौ प्रेरितार्थौ । उअचित्तो अपगतः । उवउज्जो उपकारः । उअहारी दोग्ध्री ॥ यथा ।

उअचित्ताणं उअहारीणं मगोरुमिल्लणयणाणं ।

उरुसोल्लऊरुवसणो पवणो तरुणाण कुणइ उवउज्जं ॥ १२ ॥ [१०८]

संचुणिअम्मि उलुंठिअं च कागम्मि उलुहंतो ।

15 णमीए उंचहिआ उप्पेक्खिअयम्मि उद्दिसिअं ॥ १०९ ॥

L. 1. ABDXYZ उद्धविमं CF उद्धविमं G उच्चविमं X °मग्धिए cdd. उवलुयं (X °लं Z °ओ) ACDF उच्छलियं BEGXYZ °लियं. L. 2. E अलु° CD °डे C लालाए D लालाए उअक्किउउ° X उअक्कियउ° cdd. °गिया F °ठविये. L. 3. C उद्धविए उद्धविं BGXZ °विं F उद्धविं CF अर्धितं cdd. उवलुयं C सलज्जे C 2. hd. सलज्जे B, C 2. hd. D उच्छलियं FGXZ °लियं CF उच्छलियं om. D, ABXZ °लियं. L. 4. After °न्ये X adds उलुखंडो उलुखंडो उन्मुखगतमित्यन्ये cdd. उअक्कियं उच्छंगियं G संस्क्रता°. L. 6. CD उच्छ° cdd. °लियं cdd. उच्छंगियं CDFGXZ विणउ. L. 7. cdd. °पहारेहि BFGXZ उवलुया C उचलुया D उवलिया cdd. हविअ CF °ह्वसु. L. 8. A उरु° X उरुसिल्लं BF व पेरिए G पेरिए Y अवगए च C om. अवगए GZ °चित्ते X चित्तो (om. उअ). L. 9. A उवउज्जो G उचउत्तो Z दोहणहारीइ In A a gloss on दोहण° = दोग्ध्री E उअहारी. L. 10. C °मिल्लं उव (sic; om. सोल्लं च) Z ओअचित्तो X उवउज्जो L. 11 G दोग्ध्री BCFX दोग्ध्री D दोग्ध्री. L. 12. X °हारीण BFX °णयणाण. L. 13. F °उरु° C °ऊरवसाणा C उउज्जं G adds : संयुणियम्मि णाण कुणइ उवउज्जं ॥ X has only उरुसो कुणइ उज्जं ॥ L. 14. A संयु° BDF संयु° C संयु° cdd. °यम्मि AXYZ उलुंठियं BF उलुयं C उलुं° D उलु° E उज्जं°. L. 15. EGXZ नेमीए ABDFZ उवहिया CZ उंवहिया EG उंचहिया Y उंवहिआ CGZ उप्पि° EX उप्पे° D उप्पाक्कियं ABCEFGXYZ °क्खियं cdd. उद्दिसियं.

उल्लुटिअं संचूर्णितम् । उलुहंतो काकः । उंचहिआ चक्रधारा । उदिसिअं
उत्प्रेक्षितम् ॥ यथा ।

असुरेहिं उवरि परिभमन्तउलुहंतविरसरोलेहिं ।

हरिचक्रउंचहिअउल्लुटिअमुदिसिअमप्पवलं ॥ ९३ ॥ [१०९]

उब्भासुअं विसोहे गरुआवेसम्मि उव्वहणं ।

5

उल्लरयं च कवड्डाहरणे रासिमि उक्कुरुडी ॥ ११० ॥

उब्भासुअं गतशोभम् । उव्वहणं महानावेशः । उल्लरयं कपदाभरणम् । उक्क-
रुडी अवकरराशिः । उक्कुरुडो रत्नादीनामपि राशिः ॥ यथा ।

उब्भासुअ सा मेल्लइ उव्वहणं ता खु अग्गओ तीए ।

उल्लरयभूसणो जइ रे णच्चसि चडिअ उक्कुरुडिं ॥ ९४ ॥ [११०]

10

उच्छल्लिअमुक्खोडिअतजम्मि उव्विबलं जले कलुसे ।

उद्धच्छिअं णिसिद्धे वंकीभूअम्मि उज्जणिअं ॥ १११ ॥

उच्छल्लिअं छिन्नत्वक् । उव्विबलं कलुषजलम् । उद्धच्छिअं निषिद्धम् । उज्ज-
णिअं वक्कीभूतम् ॥ यथा ।

उव्विबला णईओ तरुणो उच्छल्लिआ य दन्तीहिं ।

15

उज्जणिअचावउद्धच्छिआरिमण्डल कहन्ति तुह सिविरं ॥ ९५ ॥ [१११]

L. 1. DGZ उल्लुटियं BF उल्लुटियं C उल्लुटियं X उल्लुटियं *cdd.* उंचहिया
(X उव्वं) BF उद्धे *cdd.* सियं. L. 3. Z असुरेहि DX *om.* उवरि D लोलोहिं.
L. 4. C 1. *hd.* वक्कं G चक्कं X चक्किं BCDFZ उंचहियं G उंचहियं X उव्वहियं
BDGXZ उल्लुटियं C उल्लुटियं F उल्लुटियं *cdd.* सियमं G वलं. L. 5.
cdd. उब्भासुयं (Z मयं) G सोह Z सोए CDEGXYZ गरुआं. L. 6. BF
व C रोसिं C उक्कं. L. 7. *cdd.* उब्भासुयं Z गतशोकम् BF उव्वहणं C उव्वहणं
C 1. *hd.* कपदाभरणं C 2. *hd.* कपदाभरणं C उक्कुरुडी D उक्कुरुडी X उक्कुरुडी. L. 8.
C उक्कुरुडो X उक्कुरुडो D *om.* from उक्कुरुडो to राशिः ॥ L. 9. *cdd.* उब्भासुयं G
उव्वहणं X उ...हणां Z उव्वहणं CZ अग्गउ G अग्गउ X अग्गउ. L. 10. X उत्तरयं C
णस्वसि X णंससि Z णवसि G चडिए BFX चडिय CZ वडिय D वडिया C उक्कुरुडी.
L. 11. A उत्थल्लियं BCEGXYZ उच्छल्लियं D उच्छल्लियं ABCEFGXYZ
उक्खोडियं D उक्खोडियं E तज्जम्मि AGYZ उव्विबलं BCF उच्चिचलं C 2. *hd.* वलं D
उव्विचलां E उव्विबलं X उच्चिबलं. L. 12. ADXYZ उद्धच्छियं R उद्धच्छियं F उद्धच्छियं
C उद्धच्छियं C णिसिद्धे D णिद्धे सिद्धे । *cdd.* भूयम्मि *cdd.* उज्जणियं. L. 13. G उत्थल्लियं
BDF लियं C लियं XZ लियं GZ उव्विबलं BX उच्चिबलं D उव्विबलं G उद्धे *cdd.*
उच्छियं. L. 14. *cdd.* णियं BFX चक्कीं. L. 15. GZ उव्विबला BF उव्विबला
C उच्चिबला D उव्विबला X उच्चिबला CDGXZ णईउ GZ उच्छेडिया BDFX लिया C
लिया G द्ताहिं X दन्तीहि. L. 16. *cdd.* उज्जणियं XZ वाव *cdd.* उच्छियां DX सिविरं.

णिब्मच्छिअम्मि उज्जीरिअं च उज्जूरिअं क्षीणे ।

उक्खंडिअमक्कन्ते चोरिअवत्थुम्मि उच्छडिअं ॥ ११२ ॥

उज्जीरिअं निर्भत्सितम् । उज्जूरिअं क्षीणम् । शुष्कमित्यन्ये । उक्खंडिअं
आक्रान्तम् । उत ओति ओक्खंडिअं इत्यपि । उच्छडिअं चोरितं वस्तु ॥ यथा ।

5 तुह गुणउच्छडिअमणा विरहोज्जूरिअतणू अ तणुअङ्गी ।
उज्जीरेइ सहीओ कुसुमसरोक्खंडिआ कए तुज्झ ॥ ९६ ॥ [११२]

णीचीकयम्मि उज्जाणिअमुवसग्गो अ मन्दम्मि ।

उप्फुंडिअमत्थुरिए उज्जग्गुज्जं अकलुसम्मि ॥ ११३ ॥

उज्जाणिअं निम्रीकृतम् । उवसग्गो मन्दः । उप्फुंडिअं आस्तृतम् । उज्जग्गुज्जं
10 स्वच्छम् ॥ यथा ।

अणउवसग्गपयावयउज्जाणिअरिउ कुमारवाल णिव ।

उप्फुंडिआ तिहुअणे उज्जग्गुज्जा रमेउ तुह कित्ती ॥ ९७ ॥ [११३]

उद्धच्छवी विसंवाइअम्मि उप्फुंकिआ य रजकीए ।

तह उट्ठिअम्मि उक्कासिअं च उच्चारिअं गहिए ॥ ११४ ॥

L. 1. C णिज्जत्थियम्मि Y निब्मच्छि° ABDEFGYZ °च्छियम्मि C उज्जरीयं G उज्जरीयं च XZ °रियं cdd. °रियं EX(Z ?) कीणे. L. 2. C उखं° D उक्कं° X उक्खमिडिय(1) cdd. °डियम° cdd. चोरिय° ABCFGXYZ उच्छाडियं D °डिअं E उव्वडियं. L. 3. cdd. °रियं (twice, but X उज्जरीयं) G क्षीणं CX उत्त° cdd. °डियं. L. 4. D om. from उत to इत्यपि CGXZ उति FGZ उक्खं° CX उत्त° cdd. °डियमित्यपि cdd. °डियं. L. 5. cdd. °डियं° XZ विरहोज्जू° cdd. °रियं° X तणूअङ्गी. L. 6. X उज्जूरिइ cdd. सहीउ (X सहीउ) G °सरुक्खडि° X °सरोक्खंडि° Z °सरुक्खंडि° C °त्त° cdd. °डिया BF कएज्झ C तुज्झ. L. 7. CDEXZ णीवी° ABDEFGXYZ उज्जाणियमु° E °णियवुम° DGYZ य A मुंदम्मि E संदम्मि X मदम्मि. L. 8. AGYZ उप्फुंडियम° BF उप्फंडियम° C उप्फुंडिय° D उप्फुंडियम° E उप्फंडियम° X उप्फंडियम° BCEFGXZ °च्छुरिए D °च्छुरिए CEGX °गुज्जं D उज्जागुज्जगुज्जं. L. 9. cdd. उज्जाणियं G °कृतः G मदः X उक्कु° CGXZ °टियं BDF °डियं C उज्जु° CDG °गुज्जं X °गुज्जं. L. 11. BCEFGXZ °उज्जाणिय° X कुमारवाल. L. 12. CGX उप्फुंडिया Z उप्फुंडिया BF °डिया D उप्फुंडिया BCFX तिहुअणे D तिहुअणे G उज्जयुज्जा C °गुज्जा D उज्जुगुज्जा X °गुज्जा रमेउ°. L. 13. CF उद्ध° D उद्धाच्छविआ cdd. °इयम्मि AD उप्फं° E उप्फं° G उप्फुं° Z उप्फुं° cdd. °किया X रजकीए. L. 14. D तहा ABCDEFY उट्ठियम्मि E उच्छिडियं GZ उट्ठियं X उच्छियम्मि A उक्कासियं BDEFGXYZ °सियं C °सियंमि A य C 1. hd. ADZ उव्वारियं B C 2. hd. EXY उच्चारियं F °हियं In G चा is torn. A गहियं D माहीए.

उद्धच्छवी विसंवादितः । उप्फुंकिआ रजकी । उक्कासिअं उत्थितम् । उच्चारिअं गृहीतम् ॥ यथा ।

उक्कासइ उप्फुंकिअघरम्मि वत्थाण घल्लणामिसेण ।

उच्चारिअयणउद्धच्छविसंकेअं बहू सरिउं ॥ ९८ ॥ [११४]

कण्डिअए उक्खणिअं संछण्णे उच्छुआरं च ।

5

उज्जोमिआ य रस्सीए उल्लसिअं च उलुकसिअं ॥ ११५ ॥

उक्खणिअं कण्डितम् । उच्छुआरं संछन्नम् । उच्छुआरिअं छादितमिति त्वनेनैव णिजन्तेन सिद्धम् । उज्जोमिआ रश्मिः । उल्लसिअं उलुकसिअं द्वावप्येतौ पुलकितार्थावन्योन्यपर्यायत्वेन निबद्धौ । उद्धसिअशब्दस्तु उद्धुषितशब्दमवः ॥ यथा ।

उज्जोमीइ वि बद्धं णिसि उल्लसिअं पिअं सहि सरन्ती ।

10

उक्खणणवावडा वि हु उलुकसिअत्तं कहोच्छुआरेमि ॥ ९९ ॥ [११५]

उच्छेवणं घए उच्चंपिअमुवजंगलं च दीहम्मि ।

उप्पेहडउल्हसिआ उम्मच्छविअं च उब्भडए ॥ ११६ ॥

- L. 1. X °वादिनः D उप्फुं B C D F X Z °किआ G °सिया *cdd.* उक्कासियं (X उकासियं) *cdd.* उच्चारियं. L. 3. D उप्फुं G उप्फुंकीघरंमि Z उप्फुंकीघरम्मि X उप्फुंकीयं CD वच्छाण X घल्लणं. L. 4. *cdd.* उच्चारियं CX °उच्छवि° *cdd.* °संकेयं C बहू D बहु X बहू. L. 5. *cdd.* कंडियए E उक्ख° *cdd.* °णियं E सत्थण्णे G संलण्णे C °न्ने A उच्चुयारं C उच्छुयारं G उच्छुआरंमि. L. 6. A B C D E F G X Y Z उज्जोमिया E °मि (*om.* आ) X रस्सी (*om.* ए) A उल्लु° *cdd.* °सियं (twice) X *adds* उल्लूसियं after उल्लसिअं. L. 7. G उक्खडियं B C D F X Z °णियं B F उत्थु° C उच्चु° *cdd.* °यारं C उच्चुयारिअं G °यारं X °रियं Z °यारियं. L. 8. *cdd.* इति तु अनेनैव *cdd.* उज्जोमिया (X उज्जोमिया) B F रश्मिः D रश्मि *om.* C 1. *hd.*; 2. *hd.* रज्जू X रश्मि D उल्लुमिया B F G Z °सियं X उल्लूसियं C D G X Z °कसियं. L. 9 G पुलकितार्थो अन्यो° (*sic*) Z °तार्थो अन्यो° D X उद्धसियं B C F G Z उद्धुसियं C °स्तुद्धु°. L. 10. B D F G X Z वद्धं C वि.....सि उल्लु° X उल्लु° *cdd.* °सियं X पियं C X Z भरंती D भारंती. L. 11. G उच्छणं Z उत्थणं CX उल्लु° B D F G Z °कसियत्तं B कहोच्छु° G °च्छुया° Z कहोच्छिया°. L. 12. A उच्छेवणं B C उच्छ° D उल्ले° Z उल्लंपि° *cdd.* °पियमुव° (G °मव°). L. 13. E उपेह° X उब्भेह° A D Y Z °उल्लसिया B C E G X °उल्हसिया A उम्मत्थ° A B C D E F X Y °वियं G Z °रियं.

उच्छेवणं घृतम् । उच्चंपिअं उवजंगलं द्वावप्येतौ दीर्घार्थौ । उप्पेहडं उल्ह-
सिअं उम्मच्छविअं त्रयोऽप्येत उद्गटार्थाः ॥ यथा ।

उच्चंपिअउप्पेहडमुअजुअ उवजंगलच्छ उल्हसिआ ।

उम्मच्छविअपयावाणलम्मि उच्छेवणं व तुह रिउणो ॥ १०० ॥ [११६]

5

उज्जगिरमोणिणद्दे उच्छुरणुच्छुरणुअरणाइ उच्छुवणे ।

उम्हाविअउवललया सुरए तित्तिरहिअम्मि उलुहलिओ ॥ ११७ ॥

उज्जगिरं औन्निद्यम् । उच्छुरणं उच्छुरणं च इक्षुवाटः । उच्छुरणं इक्षुरिति
केचित् । उम्हाविअं उवललयं च सुरतम् । उम्हाविअं सुरतमिति तु रमेरुम्हावादेशासि-
द्धम् । अत्र च । उप्फालइ कथयति । उल्लुंडइ विरेचयति । उल्लालइ उप्पेलइ उन्नमयति ।

10 उव्वेलइ प्रसरति । उम्मच्छइ वञ्चति । उग्घुसइ मार्ष्टि । उल्लुरइ तुडति । उम्भुत्तइ
उत्क्षिपति । उत्थारइ आक्रामति । उक्कुसइ गच्छति । उम्मत्थइ अभ्यागच्छति । उद्दु-
माइ पूर्यते । इत्यादयो धात्वादेशेष्वस्माभिरुक्ता इति नोच्यन्ते । उलुहलिओ तृप्तिर-
हितः । यः कदापि तृप्तिं न जानाति ॥ यथा ।

उम्हाविअउलुहलिअय वयंस माणेषु तत्थ गन्तूण ।

15

उच्छुरणेसोज्जगिरओच्छुरणुअरणागोविआइ उवललयं ॥ १०१ ॥ [११७]

L. 1. *cdd.* °पियं C दीर्घौ D दीर्घौ C उल्ह°. L. 2. *cdd.* °सियं; *om.* G. C उम्मत्थ°
cdd. °वियं *cdd.* °प्येते. L. 3. G उच्चंपिअ° Z उच्चं° GXZ °पियं° D
°भुयाजुया Z °भुय (*om.* जुअ) X *om.* जुअ *cdd.* °सिया. L. 4. C उम्मत्थ°
cdd. °वियं° Z °पयाण° GZ °णलणम्मि C °वाणांमि G उच्छिखणं BCF च्च X च.
L. 5. *cdd.* °मोणिणद्दे° AX उल्लर° GZ उच्छुर° CDEXYZ °णाइ. L. 6. *cdd.*
उम्हाविअ° *cdd.* °रहियम्मि C उलुहुटुलिउ DGYZ उलुहु° AGX °लिउ D °लि. L. 7.
G उज्जिरं BF औनि° C 1. *hd.* उनि° 2. *hd.* ओनि° X उन्नि° D उन्निद्द° X उच्छुरणं
C *om.* उच्छुरणं D *om.* च इक्षु Z इक्षुवाटं G अच्छु° C उच्छ°. L. 8. *cdd.* °वियं
G *om.* from उवललयं to उम्हाविअं incl. BF उज्झावियं CDX °वियं° Z *om.* उम्हाविअं
CGZ रमेरुम्हा° X तु मेरुम्हा° C °वादेशे सि°. L. 9. CX उप्फेलइ D उप्फेलइ Z
उप्फलइ X उल्लडइ विस्वेयति BX उन्नमति D उन्नममति. L. 10. C उव्वेलइ X उव्वेलइ
X वंचइ C उज्जुत्तइ. L. 11. G आका° C आक्रम° X आक्रामति C गच्छइ
BDFGZ उम्मच्छइ; *om.* C. X अन्योण°. L. 12. C पूर्यति CGX °हलिउ.
L. 13. G *om.* यथा. L. 14. CZ तुम्हावि° *cdd.* °वियं° *cdd.* °हलियय (X °हलिय)
C गत्तंण. L. 15. C उच्छुरणेसोज° X उच्छुरणे° CGXZ °गिरउ° C °च्छुरण° XZ
°च्छुरण° *cdd.* गोवियाइ G उवललयं.

हियरसोच्छलणे उग्गुलुंछिआ य उवएइआ करिआ ।

मुसलिम्मि उसणसेणो तह उप्पिंगालिआ करुच्छंगे ॥ ११८ ॥

उग्गुलुंछिआ हृदयरसोच्छलनम् । उवएइआ मद्यपरिवेषणभाण्डम् । उसणसेणो बलभद्रः । उप्पिंगालिआ करोत्सङ्गः ॥ यथा ।

जं जस्स रोअए किर ण हु तस्स तमुग्गुलुंछिअं कुणइ ।

5

उअ उप्पिंगालिअठिअमुवएइअमुसणसेणस्स ॥ १०२ ॥ [११८]

उवकयउद्धच्छविअं सज्जिअमुत्तलहओ विडवे ।

उलुउंडिअं पलुट्टे उंवरउप्फं भहूअअब्भुदए ॥ ११९ ॥

उवकयउद्धच्छविअं इति समाहारद्वन्द्वः । उवकययं । कप्रत्ययाभावे उवकयं । तथा उद्धच्छविअं सज्जितम् । यस्तु उवहत्थिअशब्दः सज्जितार्थः स समारचयतेरादेश 10 इतीह नोक्तः । उत्तलहओ विटपः । उत ओति ओत्तलहओ इत्यपि । उलुउंडिअं प्रलुठितम् । विरोचितमिति यावत् । उंवरउप्फं अभूताभ्युदयः ॥ यथा ।

उद्धच्छविउत्तलहयतलम्मि उलुउंडिओरुपेम्माणं ।

रइउवकयाण मिहुणाणोंवरउप्फं व संगमो भाइ ॥ १०३ ॥ [११९]

L. 1. *cdd.* हिय^० G उलुंलिआ Y उग्गुलुं^० ABCDEFXYZ °छिआ *cdd.* उवएइआ करिआ. L. 2. X मुसलिम्मि On मुसलिम्मि a gloss in A = बलभद्र BF उप्पिं^० C पिंगा^० G उप्पिंगा^० ABCDFGXYZ °गालिआ E °गालिआ C करुत्थंगो. L. 3. GZ उग्गु^० *cdd.* °छिआ Z °रसोच्छलणं *cdd.* उवएइआ. L. 4. G बलभद्रः *cdd.* °गालिआ X om. from उप्पिंगालिआ to उअ in l. 6. L. 5. GZ रोअए C रोअए BCF °लुंछियं DGZ °लुंछियं. L. 6. *cdd.* उप्पिंगालियठियमुवएइअमुस^० (X °ठिअमुवरएइयं^०). L. 7. A °उट्ठं^० BCEFGXYZ °वियं *cdd.* सज्जियमु^० BFY °मुत्तलहउ (Y °ओ) ACDGXZ °लहउ. L. 8. B उलउं^० E उलुओडिय ABCFGXYZ °डियं D °डिउ E पलुट्टे A उम्बर^० CDE उम्बर^० B °पुप्फं E °उप्फं D अहुअं A अहूयं with a marginal gloss : अभूताभ्युदये Y अभूयं^०. L. 9. *cdd.* °च्छवियमिति^० X समाहारः XZ उवकयअं. L. 10. C om. तथा *cdd.* °च्छवियं C सज्जित । यतीस्तु G उवहच्छिवियं BDFZ उवहच्छिवियं CX °त्थियं G °रघयतेरं BCDF °रघयतेरं. L. 11. X उत्तलहउ B °हलओ CF °हलउ G °लहउ D उच्छलहओ C उत् उ (sic) DG उत्ति X उत्ति उत्तलहउ CDGZ उत्तं C °हलउ DG °लहउ C उलुउंडिउं BDFGXZ °डियं. L. 12. GZ प्रलुठितं BF om. विरोचितमिति यावत् RGZ उंवरं C उम्बरप्फं (sic) D उम्बरपुप्फं F उवरउप्फं. L. 13. X °उत्तलहयं C उमुंडिं *cdd.* °डिउरुं GZ °पिम्माणं. L. 14. CX रइउकयां C मिहुणाण उंवरउप्फं G °णाणोवउप्फं X मिहुणाणं उंवरं Z णाणोववरं.

वलएसु उवलभत्ता उवलयभग्गा य णायच्चा ।

अलिऐरण्डेसूण्होदयभंडोत्ताणपत्तया चेअ ॥ १२० ॥

उवलभत्ता तथा उवलयभग्गा वलयानि । अत्येरण्डयोर्यथासंख्येन द्वौ शब्दौ ।
उण्होदयभंडो भ्रमरः । यस्तु उण्होदयभंडशब्दः पिठरवाची कैश्चिन्निबद्धः सोऽस्माभिः
5 संस्कृतभवत्वादुपेक्षितः । उत्ताणपत्तयं ऐरण्डम् । ऐरण्डस्येदमैरण्डम् । पत्रप्रायम् ॥ यथा ।

इष्टोवलभत्ताए उवलयभग्गा सहन्ति तुज्झ करे ।

उण्होदयभंडा कमलम्मि व उत्ताणपत्तसामलया ॥ १०४ ॥ [१२०]

क्षुरिअग्गमुक्कपुप्फं घेत्तुअ पायङ्गुलीहि उप्पयणं ।

तं उड्डिआहरणमुच्चुलउलिअं कोउअत्तुरिए ॥ १२१ ॥

10 क्षुरिकाग्रमुक्कं पुष्पं पादाङ्गुलीभ्यां गृहीत्वा यदुत्पतनं तदुड्डिआहरणं । यदाह ।

कुसुमं यत्रोड्डीय क्षुरिकाग्रालाघवेन संगृह्य ।

पादाङ्गुलिभिर्गच्छति तद्विज्ञातव्यमुड्डिआहरणं ॥

उच्चुलउलिअं कौतूहलेन त्वरितयातम् ॥ यथा ।

तुह क्षुरिअग्गफुरन्तारिमोलिकुसुमुड्डिआहरणं ।

15 गिद्धा कुणन्ति उच्चुलउलिअकरं खेअरवहूणं ॥ १०५ ॥ [१२१]

L. 1. A वलयेसु AG om. उवलभत्ता AX उवलभग्गा C उवल°. L. 2. B °सुण्हो°
C °मूण्हो° C °भंडो उत्ताणया Z °भंडोपत्ताण° ADGZ °वत्तया X °वत्तिवा घेअ AY चेय
C वेय D वेव GZ चेव. L. 3. A °हत्ता तथा उवलयउग्गा Z °हत्ता X om. भत्ता तथा
उवल BF अल्पैएरंड° XZ अल्पैरंड°. L. 4. X उण्होदयभंडो X अस्माभिः. L. 5.
BDEFGXZ एरंड° om. C. C ऐरंडस्वे° D °डस्वेदं एरंड° X °डस्वेदं ऐरंड°. L. 6. C इष्टो°
X इष्टबल° C कुज्ज. L. 7. X उण्होदयभंडा C उत्ताणो° GZ उत्ताणपत्तालपत्त° X उत्ताणे°.
L. 8. G क्षुरिकाग्ग° ABCEFFZ क्षुरियग्ग° D च्छुरियाग्ग° DG °मुक्कमुक्कं AZ °पुष्पं
EX °पुष्पं D यत्तुअ CGYZ घेत्तुय X घत्तुय Y पाअंगु cdd. °लीहिं BF उप्पयण. L. 9.
E ते C उड्डिया° ABFXYZ उड्डिया° D उड्डिया° E उड्डिया° A °मुसुल° C °मुदुल° 2. hd.
°लओ D मुव्वल । उल्लियं (sic) E °मुव्वलउ GZ °मुव्वुल° X °मुच्छुल° cdd. °लियं C om.
लियं कोउ X कोऊहलत्तुरिए BF °त्तुरिए C °क्षुरिए D °त्तुरिए. L. 10. C पुष्पं X पुष्पं
B °ङ्गुलि° BX तत् उ° cdd. उड्डिया°. L. 11. Z क्षुरिकालाघवेन. L. 12. cdd.
°ड्डिया°. L. 13. GZ उव्वु° DX उच्छु° BCFGXZ °लियं D °लुयं X कौत्तहलेन.
L. 14. C मुह च्छु° X क्षुरियग्गफुरता° Z क्षुरिग्ग° cdd. °रियग्ग° G °रन्ताचि° X °कुसुमा° cdd.
°ड्डिया° (X °ड्डिया°). L. 15. GZ उव्वु° C उट्टु° D उच्छु° CD °लियं° BFGXZ
°लियं° DGZ सेयर° C °बहूणं X सेअखहूणं (sic).

पासदुणं परिवत्तणम्मि उत्थल्लपत्थल्ला ।

उत्तिरिविडि उद्धुद्धे उत्तरणवरंडिआ उडुवे ॥ १२२ ॥

उत्थल्लपत्थल्ला पार्श्वद्वयेन परिवर्तनम् । उत ओति ओत्थल्लपत्थल्ला इत्यपि ।
उत्तिरिविडी ऊर्ध्वोर्ध्वम् । भाण्डादेः स्थापनम् । उत्तरणवरंडिआ उडुपः । समुद्रनद्यादौ
जलतरणोपकरणं प्रवहणादि ॥ यथा ।

5

भवउत्तरणवरंडिं संभर सव्वण्णुमण्णहा तुज्झ ।

णरगोत्तिरिविडिमज्जे होही उत्थल्लपत्थल्ला ॥ १०६ ॥ [१२२]

॥ अथ द्यक्षरादिक्रमेणैवानेकार्थाः ॥

उद्धं जलणरकउहेसु उडुणो दीहउसहेसु ।

उव्वुण्णं उव्विण्णे उच्छित्ते उम्भडे सुण्णे ॥ १२३ ॥

10

उद्धं जलमानुषं ककुदं चेति द्वयर्थम् । उडुणो दीर्घो वृषभश्च । उव्वुण्णं उद्धिम-
मुत्सिक्तमुद्भटं शून्यं चेति चतुर्थम् ॥ [१२३]

विसमोण्णयप्पएसे खिण्णे णिवहे अ उद्धाओ ।

विकिखत्तोकिखत्तेसुच्छित्तं उम्भंडमवि हठोव्वत्ते ॥ १२४ ॥

उद्धाओ विषमोन्नतप्रदेशः श्रान्तः संघातश्चेति त्रयर्थः । उच्छित्तं विक्षिप्तमुत्क्षिप्तं 15
च । उम्भंडं हठ उद्धत्तं च । हठोव्वत्ते इति समाहारः ॥ [१२४]

- L. 1. E पासुं C उच्छल्लं F उत्थलं CG °पच्छल्ला X °पत्थला D अच्छल्लपाच्छल्ला.
L. 2. GZ उत्तरिं B °चिडि X °विडि GZ उद्धुद्धे F उद्धुद्धे X उद्धुद्धे E उत्तरविं D °रणरंवां
X °रणवरं ABDXYZ °डिया A उडुवे CGXZ उडवे D उडपा. L. 3. C उच्छल्लपत्थल्लं
G °ल्लया B ओउति CGXZ उति *add.* उत्थल्लं C *om.* पत्थल्ल G *om.* इत्यपि. L. 4.
Z उत्तिरिविडि X उत्तरिं G °चिडि C; उर्ध्वोर्ध्वभाण्डां B °भाडादेः BGZ °डिया CGXZ
उडपः X *adds* उत्तरणवरंडिया उडपः again after उडुपः. L. 6. X भवत्तरणं
BF °वरिंडिं C *om.* संभर CGX सव्वन्नुमं DGZ °मन्नहा C तुज्झ X तुज्जू Z तु. L. 7.
GZ नरगो CX जंमोत्तिं Z °गोत्तरिं C °मज्जे 2. *hd.* °मज्जे C उच्छल्लपत्थल्ला.
L. 8. B °कमेनेव अनेकां Y has only अथानेकार्थाः ॥ X अथानेकार्थाः ॥ L. 9.
E जलणरकउं C उडुणो. L. 10. A उव्वण्णं D उव्विण्णं X उव्वुण्ण C उच्छुण्णं C
उच्छित्ते G सुण्णे. L. 11. C जलं मानुषं X ककुदं Z ककुदं GZ उडुणो C उडुणो B दीर्घः
BF उव्वुण्णं C उडुणं X उच्छुण्णं. L. 12. Z °मुत्सिक्तिकामुद्भटं. L. 13. G
विसमोण्णयं Z °मुण्णयं G खिण्णे Y निवहे YZ य A उद्धाउ C 1. *hd.* D उद्धाउ
ZX उद्धाउ. L. 14. A उक्खित्तोक्खिं BF विकिखत्तेसुच्छित्तं (sic) C विकिखत्ते-
सुच्छित्तं (sic) DE विकिखत्तोक्खित्तेसुच्छित्तं (E °त्तोत्तिं) X विखित्तोत्तिस्तेमुच्छित्ता उम्भंडं
Z °मुच्छित्तं ADF हठो E हठो BF °चत्ते E °व्वत्ते X हठोव्वत्ते. L. 15. CXZ
उद्धाउ C *om.* उत्क्षिप्तं. L. 16. X उम्भंडं C हट्टं F हट्टं GZ उद्धत्तं B उद्धत्तं F उद्धत्तं G
हठोव्वत्त C 2. *hd.* °चत्ते BF हठोचत्ते X हठोव्वत्ते Z °चत्त.

उक्खुंडो अ अलाए णिअरे वत्थेगदेसे अ ।

उम्मच्छमसंबद्धे भङ्गीभणिअम्मि कोहे अ ॥ १२५ ॥

उक्खुंडो उल्मुकं निकरो वस्त्रैकदेशश्चेति व्यर्थः । उम्मच्छं असंबद्धं भङ्गी-
भणितं क्रोधश्चेति व्यर्थम् ॥ [१२५]

5 उक्खुंडो उप्पीलो उग्घाओ तह य उद्दामो ।

संघायत्थउडेसुं उब्बूरो समहिअत्थे वि ॥ १२६ ॥

उक्खुंडो उप्पीलो उग्घाओ उद्दामो इत्येते चत्वारोऽपि शब्दाः संघातार्थाः
स्थपुटार्थाश्च । उब्बूरो अधिकार्थः । अपिशब्दात्संघातस्थपुटार्थश्चेति व्यर्थः । स्थपुटो
विषमोन्नतप्रदेशः ॥ [१२६]

10 खिण्णे सुण्णे भीए तहोब्भडक्कन्तपयडवेसेसु ।

उब्बिबं उच्चुल्लं पुण उब्बिग्गाधिरूढभीएसु ॥ १२७ ॥

उब्बिबं खिन्नं शून्यं भीतमुद्भटं क्रान्तं प्रकटवेषं चेति षडर्थम् । उच्चुल्लं तु
उद्विग्नमधिरूढं भीतं चेति व्यर्थम् ॥ [१२७]

पडिसद्धुररविट्ठागव्विट्ठमणोरहेसु उड्डाणो ।

15 उब्बुककं पलविअए संकडए तह बलक्कारे ॥ १२८ ॥

L. 1. A उक्खुंडो BCFX उक्खुंडो D उक्खुंडो Y य ABCDFXYZ णियरे CDG
वच्छेग° ABCEFGXYZ य. L. 2. X उम्माच्छ° Z उम्मत्थ° BEG °संबद्धे F
°संबद्धे *edd.* °भणिअम्मि ABCFGYZ य. L. 3. BF उक्खुंडो C उत्खंडो X उक्खुंडो
G उल्मुकं GZ उम्मच्छमसंब° X असंबद्धा. L. 4. Z °भणित. L. 5. A
उक्खुंडो C उत्खंडो F उखंडो G उक्खुंडो ACDX उग्घाउ. L. 6. AXZ उब्बूरो
BF उच्चूरो (Thus to be read ?) C उब्बूरो D' उद्बूरो EGY उब्बूरो ABDFGZ
समहिय° C समहिहे. L. 7. C उखंडो उप्पालो CGXZ उग्घाउ G उद्दामो X उद्दामे B शब्दा.
L. 8. C स्थपुटार्थ° G उब्बूरो BFZ, उच्चूरो CX उच्चूरो D उद्बूरो GZ अधिक° G संघातः
G स्थपुट. L. 9. GZ निम्नोन्नतस° B विषमोन्नतो देशः X *om.* स्थपुटो विषमोन्नतप्रदेशः.
L. 10. GX खिन्ने A तहोब्भड° Y तहुब्भड°. L. 11. A उब्बिबं C उच्चिच्चं 2. *hd.*
°ब्बं D उच्छिबं GZ उब्बिबं XY उब्बिबं BF *om.* line 11. A उच्चुल्लं GXY उच्चुल्लं D
उच्चल्लं A °ग्गावि. L. 12. BCFGXZ उब्बिबं D उब्बिबं BF खिण्णं C *om.* शून्य
C °मुत्कटं G क्रांत BF क्रीतं C प्रकटं चेति Z षडर्थे GC 1. *hd.* Z उच्चुल्लं BF उच्चल्लं X
उच्चुल्लं GZ °ल्लं पुनरुद्धि° G तूद्धिम°. L. 13. X सीतं चेति व्यर्थ. L. 14. E पडिसिद्ध°
C °विट्ठा° D °विज्ज° D °गिविद्ध° CG °गविद्ध° X °गविद्ध° E °ट्ठमाणो°. L. 15. A
उवुकं BEFYZ उवुकं CD उच्चुकं (*i.e.* उब्बुकं) G उवुकं X उक्कुं C पवल°
ABCEFGYZ °वियं AG बलक्क°.

उड्डाणो प्रतिशब्दः कुररो विष्ठा गर्विष्ठो मनोरथश्चेति पञ्चार्थः । उव्वुक्कं प्रलपितं संकटं बलात्कारश्चेति त्र्यर्थम् ॥ [१२८]

मञ्चणिअरेसु उंडलमुप्पित्थं तट्टकुविअविहुरेसु ।

णीरागे गल्लिए उव्वत्तं उव्वाढमुरुगयदुहेसु ॥ १२९ ॥

उंडलं मञ्चो निकरश्चेति द्व्यर्थम् । उप्पित्थं त्रस्तं कुपितं विधुरं चेति त्र्यर्थम् । 5
उव्वत्तं नीरागं गलितं चेति द्व्यर्थम् । उव्वट्ठं टान्तमिति केचित् । उव्वाढं विस्तीर्णं
गतदुःखं चेति द्व्यर्थम् । केचिद्विपूर्वमेतं पठन्ति विउव्वाढं इति ॥ [१२९]

उक्खिण्णं अवकिण्णे छण्णे पासप्पसिद्धिले अ ।

पड्डकोच्छेहसमूहेसु बहलए तह य उप्पंको ॥ १३० ॥

उक्खिण्णं अवकीर्णं छन्नं पार्श्वप्रशिथिलं चेति त्र्यर्थम् । उत ओति ओक्खिण्णं 10
इत्यपि । उप्पंको पङ्क उच्छ्रयः समूहो बहलं चेति चतुर्थः ॥ [१३०]

उत्तप्पो गव्विअवहुगुणेषु णीविस्समेसु उच्चोलो ।

अणुवायसमेसूच्छुल्लो णिवघणपीवरेसु उम्मल्लो ॥ १३१ ॥

उत्तप्पो गर्विताऽधिकगुणश्च । उच्चोलो नीवी खेदश्च । उच्छुल्लो अनुवादः
खेदश्च । उम्मल्लो नृपो मेघः पीवरश्चेति त्र्यर्थः । उम्मल्लो बलात्कार इति केचित् ॥ [१३१] 15

L. 1. X उड्डाणो G कुररा CGX विष्ठा X गर्विष्ठो G om. गर्विष्ठो X रथश्चेति G उव्वुक्कं BF
उव्वुक्कं C उव्वुक्कं C 2. hd. उव्वुक्कं D उव्वुक्कं XZ उव्वुक्कं X प्रलपितं. L. 2. G बलात्क.
L. 3. B, C 1. hd. DF मंव° ABCDEFXY °णियं GZ °नियं CDY °पिच्छं A
तट्ट° BF तट्ट° D तट्टा° EX तत्थ° cdd. °कुवियं BF °विहुरं. L. 4. AC णीरागे A
उव्वत्तं BCFXZ उव्वत्तं A उव्वाढ° G उव्वा° D उव्वाढगयामुरुदुहेसुं. L. 5. C उप्पिच्छं
BF उल्लं X त्र्यस्तं. L. 6. BFXZ उव्वत्तं C उव्वत्तं C नीरागं BF उव्वट्ठं G उव्वत्तं
CXZ दांत° F °मिति यावत् BCFX उव्वाढं. L. 7. B वेति G केचित्तीहिमेतं (sic)
cdd. केचित् वि° Z °मेतं cdd. विउव्वाढमिति (XZ (G!) °व्वा°). L. 8.
EG उक्खिण्णं A अवक्खिण्णे G अक । किन्ने (sic) E °किन्ने BF om. छण्णे
CD छिण्णे X पासप्प° ABFYZ य C आ D आं. L. 9. E कंपो A °छहं CD
°च्छेदं ACDGY बहलए X बहलए Z बहलय. L. 10. GZ उक्खिण्णं BF छण्णं CX
छिण्णं C उत् CGX उत्ति Z उव उत्ति cdd. उक्खिण्णमित्यपि (G °न्नमिं). L. 11 B
ओप्पंको पंकः G पंक उच्छ्रयः CGX बहलं B वेति. L. 12. X उप्पत्तो A गत्तियं
BCDEFGXYZ गव्वियं G °वहुं ACGX उव्वोलो L. 13. E अणुवाय° X
°वायखेदेसुं C °सूच्छुल्लो D °मेसूच्छुं D °पीवररे उम्मात्तो. L. 14. X उप्पत्तो B गर्वितः
आधि° CFX अधि° B °गुणश्चे C उव्वोलो X उव्वोलो Z उव्वोलो CX उच्छुल्लो,
L. 15. G वल्ल° XZ बलात्कारः.

उण्णुइओ हुंकारे गयणुम्मुहसाणसदे अ ।

अहिअअवञ्छिअणिच्छिअतावागणिएसु उव्वरिअं ॥ १३२ ॥

उण्णुइओ हुंकारो गगनोन्मुखस्य शुनः शब्दश्च । उव्वरिअं अधिकमनीप्सितं निश्चितं तापोऽगणितं चेति पञ्चार्थम् ॥ [१३२]

5

काणच्छिदिद्विविक्खित्तचित्तचत्तेसु उज्झरिअं ।

उव्वाडुअं परम्मुहणिम्मज्जाएसु सुरएसु ॥ १३३ ॥

उज्झरिअं काणाक्षिदृष्टं विक्षिप्तं क्षिप्तं त्यक्तं चेति चतुर्थम् । उत ओति ओज्झरिअं इत्यपि । उव्वाडुअं पराङ्मुखसुरतं निर्मर्यादसुरतं च ॥ [१३३]

गीआरामेसूव्वाउलमुरुपुल्लो अपूवखिच्चंसु ।

10

अहिअप्पमाणवज्जिमज्जाएसुं च उव्विडिमो ॥ १३४ ॥

उव्वाउलं गीतमुपवनं च । उरुपुल्लो अपूपो धान्यमिश्रा च । उव्विडिमो अधिकप्रमाणो विमुक्तमर्यादश्चेति द्वर्थः ॥ [१३४]

L. 1. A उण्णुइउ CDX उण्णइउ E उण्णइओ Z उण्णइउ AD गयणुमुहं C गयणमुह-
ज्झाणं cdd. य. L. 2. AYZ अहियं E °अवच्छियं G °अवच्छियं Z °अवच्छियं
cdd. °यणिच्छियं (X °अणिच्छिअं Z °च्छिं) E °भावां G °तभोगं C °तावग्गाणिं
ABFX उच्चरियं G उव्वरिअ CDEY उव्वरियं Z उच्चरिअं. L. 3. A अन्नुइउ C
उण्णइउ X उण्णइउ Z उण्णइओ X हुंकारः X शब्दस्य BCFX उच्चरियं Z मनीप्सितं. L. 4.
C om. निश्चितं Z नापो cdd. अगणितं (Z गणितं) X पंचार्थः. L. 5. B
काणत्थिं A °विक्खित्तचित्तभवेसु D om. चित्त DZ °वत्तेसु C °विक्खित्तचित्तवत्तेसु
X °चित्तेसु A उज्झरियं CD उज्जं C 2. hd. उज्झं cdd. °रियं (E °रिय). L. 6.
A उव्वाडुअं BCDFX उव्वाडुअं EGYZ °डुअं C °णिमं A सुरएसु X रएसु. L. 7.
BFGX उज्झरियं C उज्जरियं 2. hd. उज्झं XZ om. क्षिप्तं CGXZ उति cdd. उज्झारिय-
मित्यपि (C अज्जं) L. 8. cdd. (G 1) उव्वाडुअं (Z °व्वां) X परान्मुखं B पराङ्मुखं C
निर्मर्यादं. L. 9. ABCDEFGXYZ गीयां ABF °सूच्चाउलं A °मुरुपुल्लो G अपुव्वखिच्चिसु E
°वक्खेच्चे तु X अपुव्वमिस्सेसु Z अपुव्वखिच्चिसु As to खिच्च compare Marāṭhī खिचडा
and खिचडी, °डो Gujarāṭī खिचडी, °डो, खिची Sindhī खिचु, खिचिणी Urdū खिचडी, a
mixture of rice and pulse, medley (as of various grains) &c. L. 10.
ABCEFGYZ अहियं AG °पमाणं X °प्पमाणुं ABCDEFGXYZ °वज्जियं BE
उच्चिडिमो. L. 11. BF, C 2. hd. (G 1) X उच्चां CZ गीतसुपं Z उरुपुल्लो CX
°मिस्रा BF उच्चिडिमो GZ °धिकं.

उच्छुंडिओ सपत्तिअहरिएसूज्जंगलं हहे दीहे ।

उप्पिंजलं च सुरए धूलीए तह अकित्तीए ॥ १३५ ॥

उच्छुंडिओ सपत्तिः । बाणादिनातिव्यथितः । अपहृतश्चेति द्व्यर्थः । उज्जंगलं बलात्कारो दीर्घं च । उप्पिंजलं सुरतं रजोऽक्रीतिश्चेति त्र्यर्थम् ॥ [१३५]

रणरणयाणिट्टेसूव्वाहुलमुण्णालिअं किसोण्णमिए ।

5

उच्चेल्लरं अखेडिअभूमीए जहणरोमे अ ॥ १३६ ॥

उव्वाहुलं औत्सुक्यं द्वेष्यं च । उण्णालिअं कृशमुन्नमितं च । किसोण्णमिअं इति समाहारः । उच्चेल्लरं खिलभूमी जघनरोमाणि च । उत ओति ओच्चेल्लरं इत्यपि ॥ [१३६]

रुसिआकुलेसु उम्मच्छिअमुडुहिअमूढकुविअउच्छिट्ठे ।

10

उग्गाहिअं च गहिए उक्खित्तपवट्टिएसुं च ॥ १३७ ॥

उम्मच्छिअं रुषितमाकुलं च । उडुहिअं ऊढायाः कुपितमुच्छिष्टं च । ऊढकुवि-अउच्छिट्ठे इति द्विपदः समाहारः । प्राकृते द्वित्वमपि । तेन उडुहिअं इत्यपि । उग्गा-हिअं गृहीतमुत्क्षिप्तं प्रवर्तितं चेति त्र्यर्थम् ॥ अत्र । उरिसकइ मुञ्चति उत्क्षिपति च । उत्थंघइ रुणद्धि उत्क्षिपति चेति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [१३७]

15

L. 1. A उच्छुंडिउ BCFX उच्छुंडिउ D ओच्छुंडिओ Z °डिउ ABCDFGYZ सपत्तिव°
A °हरिएसुज्जं° X °हृ° B °एसु° C °गल BF दीहो. L. 2. G तह य कित्तीए.
L. 3. CX उच्छुंडिउ G °डिउ cdd. °त्रितो GX बाणा° C °दिना अति° X °दिना अति°
and om. अपहृतश्चेति द्व्यर्थः । L. 4. X वजात्कारो X ठप्पिंजलं X om. s.
L. 5. C रणरणयअणि° X °णिट्टोसू° BD, C 1. hd. °सूव्वा° G °सूव्वाहुलमुण्णा° Z
°सूव्वाहुलमुण्णा° cdd. °लिअं X किसोण्णमीए Y °न्नमिए Z °ण्णमए. L. 6. AG (D!)
YZ उच्चेल्लरं E उव्वि° or उच्चि° X उव्वि° C °लरं BX अखे° Z आख° ABCDFGYZ
°डिय° Cf. Gajaratī खेडवुं Sindhī खेडणु to cultivate, to plough. BF °रोमो A यं
BCDFGYZ च D यां. L. 7. X द्वेष्य GZ उतालिअं cdd. °लिअं G only
कृशमुन्नमितमिति समाहारः BF किसोन्नमियं इति C °न्नमयं DZ °न्नमियामिति X °न्नमियः
L. 8. GXZ उव्वे° C °लरं X अखिलभूमी G उत्ति CXZ उत्ति B ओच्चेल्लरमित्यपि
ACXZ उव्वेल्लरमित्यपि D उव्वेल्लरमित्यपि F उच्चेल्लरमित्यपि. L. 10. ABCDFGXYZ
रुसिया° cdd. °च्छियमु° cdd. °डुहियमु° (X °डु°) cdd. °कुविअ° ADEY
°उच्छिट्ठे G °उव्विट्ठो Z °उव्विट्ठे. L. 11. A °हियं BCDFEGXYZ °हियं BF
उक्खित्त° C °ह्ति°. L. 12. cdd. °च्छियं (X °धियं) cdd. उडुहियं B om.
च. L. 13. cdd. °कुविअ° B °उच्छिट्ठे CF °उच्छिट्ठे G °उव्विट्ठे Z °उव्विट्ठे G
द्विपदसमा° Z °त्वमपि is given twice. G उडुहियमित्यपि BFX उडुहियमित्यपि C उडुहिय-
मित्यपि D उडुहियं Z उडुहियमित्यपि cdd. उग्गाहियं (X °ग्रा°) om. D. L. 14. X °मुक्षिप्तं
G चे CX मुचइ. L. 15. BCDFD उच्छुण्णह.

उवकसिओ सणिहिए परिसेविअसज्जिएसुं च ।

उलुङ्कुटिअं च विणिवाडिअम्मि उवसन्तयम्मि तहा ॥ १३८ ॥

उवकसिओ संनिहितः परिसेवितः सजितश्चेति त्र्यर्थः । उलुङ्कुटिअं विनिपातितं प्रशान्तं च ॥ [१३८]

5 उच्चत्तवरत्तं पासत्थूलम्मि अणवत्थभमणे अ ।

ऊआ जूआ ऊलो गइभङ्गे ऊसणं च रणरणए ॥ १३९ ॥

उच्चत्तवरत्तं पार्श्वयोः स्थूलमसमञ्जसविवर्तनं च ।

॥ अथ द्यक्षरादिक्रमेणैव ऊकारादयः ॥

ऊआ यूका । ऊलो गतिभङ्गः । ऊसणं रणरणकः ॥ यथा ।

10 ऊआउलवत्थाणं रिऊण गिरिभमणजायऊलाणं ।

पिअविरहऊसणेणं तइ कुविए कह सुहं कुमरवाल ॥ १०७ ॥ [१३९]

ऊसारो कूसारे ऊसयमुवहाणमूसलं पीणे ।

ऊहट्ठं ऊहसिअम्मि ऊरणी तह उरच्चम्मि ॥ १४० ॥

ऊसारो गर्तविशेषः । ऊसयं उपधानम् । शयने मस्तकोत्तम्भनाय यन्निवेश्यते ।

15 ऊसलं पीनम् । ऊहट्ठं उपहसितम् । ऊहसिअं इति तु उपहसितशब्दभवं रूपम् । ऊरणी

उरध्रः ॥ यथा ।

ऊसलऊसयतूलिं मोत्तुं सहि णइतडे अहिसरन्ती ।

होहिसि ऊहट्ठपयं पखलन्ती ऊरणि व्व ऊसारे ॥ १०८ ॥ [१४०]

L. 1. C उकसिउ 2. hd. °ओ E °किसओ ABDEFGX °सिउ EGX सज्जि° C °दिए ABCDEFGXYZ परिसेविय° D परिसेवेय° G °एसु X °सच्छिएसुं Z °एसुं. L. 2. CF उल° BF °कुटियं ACEGXYZ °कुटियं D उलुङ्कुटियां (sic) cdd. °डियम्मि. L. 3. C उकसिउ GX °सिउ G °सेचितः X °सेवित सज्जित° CDGZ सज्जितश्चेति cdd. °टियं. L. 4. B वं. L. 5. ADGYZ उवत्त° AGXZ °परत्तं CX °च्छूलम्मि D °च्छल° E °थूल° CD अणवच्छ° ABDEFGXYZ य C या. L. 6. EXY have ऊकारादिः (X °दि) before ऊआ. D has here line 8. BF ऊआ A कूआ G जूआ E गभंणे. L. 7. GZ उवत्तपरत्तं D उवत्ति° X उच्चत्तंपरत्तं वधूवरत्वं पार्श्वयोः BF पार्श्वयोः XZ स्थूलं असा° D adds : श्रीः ॥ श्रीः ॥ श्रीः ॥ L. 9. G अआ G रणरणको. L. 10. G ऊआ° C °वच्छाणं C °भमणु°. L. 11. cdd. पिअ° C तुविं BF कुविए X कुविर C कुमार°. L. 12. BFGXYZ ऊसयमु° X °मुहाण°. L. 13. A ऊहट्ठं C ऊहट्ठं पीहसि° BF ऊसि° ABCDEFGYZ °सियम्मि A उरज्जम्मि. L. 14. GZ ऊसयं. L. 15. Z ऊहट्ठं cdd. ऊहसियमिति. L. 16. C ऊरध्रः G उरध्रो. L. 17. C °ऊसूयत्तलिं X मोत्तु BF णइतडे CGZ णइअडे X °अडे बहिं C खहिं. L. 18. C ऊहट्ठं GZ पखलन्ती BCF य X ड; om. D.

आणन्दिअम्मि ऊणंदिअमूसलिअं सरोमञ्चे ।

विकिखत्ते ऊसाइअमूसायंतो अ खेअसिठिलम्मि ॥ १४१ ॥

ऊणंदिअं आनन्दितम् । ऊसलिअं सरोमाञ्चम् । ऊसलिअं उल्लसितमिति तु
उल्लसिधात्वादेशसिद्धम् । ऊसाइअं विक्षिप्तम् । ऊसाइअं उत्क्षिप्तमिति धनपालः ।
ऊसायंतो खेदे सति शिथिलः ॥ यथा ।

5

ऊसायंतसरीरं ऊसाइअवलयाणिवडणभएण ।

उद्धकरं ऊसलिअं ऊणंदय सुहय विरहतणुइं तं ॥ १०९ ॥ [१४१]

ऊसुक्किअं विमुक्के ऊमुत्तिअमवहपासघायम्मि ।

ऊसुंभिअऊसुरुसुंभिआ य रुद्धगलरुण्णम्मि ॥ १४२ ॥

ऊसुक्किअं विमुक्तम् । ऊमुत्तिअं उभयपार्श्वघातः । ऊसुंभिअं तथा ऊसुरुसुंभिअं 10
रुद्धगलं रोदनम् । ऊसुंभिअं उल्लसितमिति तु उल्लसिधात्वादेशसिद्धम् ॥ यथा ।

ऊसुक्किअहासाए ऊमुत्तिअदुत्थिआइ तुह विरहे ।

ऊसुंभिएण तीए कयमूसुरुसुंभिअं सहीणं पि ॥ ११० ॥ [१४२]

॥ अथानेकार्थाः ॥

- L. 1. *edd.* आणंदियम्मि ऊणंदियमूसलियं. L. 2. *edd.* ऊसाइयमू° GX °सायन्तो
Z °सायन्तो Y च BGYZ खेय° X खेअ°. L. 3. *edd.* ऊणंदियं *edd.* ऊसलियं twice.
L. 4. G °धात्वादेशसिद्धं C °देशे सि° X उल्लसिधात्वादेश° *edd.* ऊसाइयं twice X
om. ऊसाइअं विक्षिप्तम् । B इति च धन° L. 5. GZ ऊसायंतो X *om.* from ऊसाअंतो
to यथा incl. L. 6. X ऊसायंत° *edd.* ऊसाइय° B *om.* वलय BCFX °निवडण°
L. 7. BZ ऊद्ध° C उद्ध° *edd.* ऊसलियं G ऊणंद GZ सुभय BF सुह B °तणुइ X तः for तं.
L. 8. *edd.* ऊसुक्कियं (X ऊसक्कियं) C विसुक्के 2. *hd.* °मु° G *om.* मुक्के ऊ *edd.*
°त्थि° BF °मुहयपास° E °मभयपास° DX °मुभय° C °पासघंमि. L. 9. *edd.* ऊसुंभिय°
G °ऊसुर° E °शुं Z °मु° *edd.* °भिया E रुद्ध° C °रुण्णमि Z °रुणम्मि. L. 10. BFG
ऊसुक्कियं CZ ऊमुक्कियं X ऊसक्कियं *edd.* ऊमुत्तियं C पार्श्वे घातः *edd.* °भियं G ऊसुर° BF
°सुभियं GX °सुंभियं Z ऊसरुंभियं C ऊसुंभियं रुद्ध° C 2. *hd.* रुद्ध°. L. 11. BFG
ऊसुंभियं CX ऊसुंभियं Z ऊसुंभियं C उल्लसि° X तु ल्लसि°. L. 12. *edd.* ऊसुक्कियं
(X ऊसक्कियं) GZ ऊमुत्तियं BFXZ °त्थियं C ऊसुत्तियं *edd.* °दुत्थियाइ C तु.
L. 13. CX ऊसुंभिएणं C कयसूसुरुसं X कयस्तसुरुसं G °सुर° *edd.* भियं.

गामे सङ्गे ऊरो जिम्भिअपज्जाउलेसु ऊसत्थो ।

ऊसविअं उव्वन्ते तहेअ उद्धीकए होइ ॥ १४३ ॥

ऊरो ग्रामः सङ्गश्च । ऊसत्थो जृम्भितमाकुलश्च । ऊसविअं उद्भ्रान्तमूर्ध्वी-
कृतं च ॥ [१४३]

5 ॥ अथ एकारादयो व्यक्षरादिक्रमेण प्रस्तूयन्ते । ऋवर्णलृषर्णयोः प्राकृते प्रयोगाभावात् ॥

एलो कुसले एक्को णेहपरे चन्दणम्मि एक्कंगं ।

एत्तोप्पं एअप्पहुदि अ पविसन्तम्मि एमाणो ॥ १४४ ॥

एलो कुशलः । एक्को स्नेहपरः । एक्कंगं चन्दनम् । एत्तोप्पं एतत्प्रभृतीत्यर्थः ।
यस्तु एत्तोप्पं एदहमेत्तं इति व्याचष्टे सोऽभिमानचिह्नसूत्रं विवृण्वंस्तदभिप्रायं नाव-
10 बुध्यते । यतो देश्यन्तरेष्वपि एत्तोप्पं एअप्पहुदि एतावदेव दृश्यते । उदाहृतं चाभि-
मानचिह्नेनैव स्ववृत्तौ । यथा ।

दिअहं थुडुंकिअमुही जूरइ अहए तुमं वहु दिअर ।

अम्हं सह कायंदिं एत्तोप्पं मा करिज्जासु ॥ १११ ॥ इति ।

एमाणो प्रविशन् ॥ यथा ।

15 एमाणमयणवाणोद्विए जरे तीइ तुज्झ एक्काए ।

एत्तोप्पंएलाणं एक्कंगरसो वि णाहिमओ ॥ ११२ ॥

अत्र च । एत्ताहे इदानीम् । एदहं इयत् । एक्कारो अयस्कारः । एते शब्दानु-
शासने साधिता इति नोक्ताः ॥ [१४४]

L. 1. EXYZ ऊरे CX जंभियं D जंपियं ABEFGYZ जिम्भियं E °पव्वाउलेसु
C 2. hd. ऊसच्छो E ऊसत्थे X ऊसुत्थो. L. 2. cdd. ऊसवियं C तुज्झते 2. hd
तुम्भन्ते ABCFGZ तहेय Y तहेव D तह च AZ उद्धी° G उद्धी°. L. 3. GX
जंभित° cdd. °वियं G उद्भ्रान्तः XZ उद्भ्रान्तं ऊ°. L. 4. BFX ऊद्धीकृतं C ऊद्धाकृतं
L. 5. X om. अथ X प्रस्तूयते °वर्णयो Y has only एकारादिः ॥ L. 6. E कुशले
E एक्कंतं. L. 7. Z एत्तोप्प ABCFGYZ एयं D एयपयं A °प्पहुडि C °प्पहुदि
BCDEFGXYZ च. L. 8. G कुसलः B वंदनं X चंदन. L. 9. CGZ °मेत्त-
मिति BF एदहमिति D एदहमित्तमिति X एहमित्तमिति CX अभिमानं G om. चिह्न Z °चित्र°
cdd. विवृण्वन्तद° (X विवृण्वन् । तद°) L. 10. CGXZ एयप्पहुदि BF पयप्प°. L. 11.
GZ °चिह्नेन GXZ om. यथा. L. 12. GZ दियहं BCF दियसं X निदिय BGZ थुडुं
कियं C थुडुंकियं F थुडुंकियं X संवुडुंकियमुही CDX अहरे Z बहू BFX दियर C दियरे.
L. 13. X अमूं C कायंदिं GZ °दीं G करेज्जासु G om. इति. L. 14. X प्रमाणो.
L. 15. GZ °वाणो° C तज्झ ए (sic). L. 16. BCF एत्तोप्प° cdd. °हिमउ. L. 17.
BF एत्तादे C ताहे X शब्दं for एदहं CX °स्कार.

एककेकममण्णोण्णे एककणडो तह य कहयम्मिं ।

सा एमिणिआ जीए सुत्तेण पमिज्जए अङ्गं ॥ १४५ ॥

एकैकमं अन्योन्यम् । एककणडो कथकः । एमिणिआ यस्याः स्त्रियाः सूत्रेण शरीरप्रमाणं गृहीत्वा दिक्षु प्रक्षिप्यते कस्मिंश्चिद्देश आचारविशेषे सैवमुच्यते ॥ यथा ।

एमिणिआए तीए रूवं दडूण कामसरविद्धा ।

5

एकैकमं कहन्ता तरुणा जायन्ति एककणडा ॥ ११३ ॥

अत्र एकवई स्थित्येकपदीशब्दभवत्वान्नोक्तम् ॥ [१४५]

एककघरिल्लो दिअरे सहोसिए एककसाहिल्लो ।

सा एककसिंबली जा सिंबलिपुप्फेहि णवहलिआ ॥ १४६ ॥

एकघरिल्लो देवरः । एकसाहिल्लो एकस्थानवासी । एकसिंबली शात्मलीपुष्पैर्नव- 10 फलिका ॥ यथा ।

एकघरिल्ल ण लज्जसि किमेकसाहिल्लमाणुसाणं पि ।

जं एकसिंबलिमिसा पुणो पुणो णिअसि मालारिं ॥ ११४ ॥ [१४६]

एककल्लपुडिगं विरलम्बुकणे एणुवासिओ भेके ।

एराणी इन्दाणी पुरंधिआ तव्वयत्था य ॥ १४७ ॥

15

- L. 1. B एकैकममण्णोणे X एकैकमण्णोण्णे C एकडो GZ एकनडो. L. 2. ABGYZ
 एमिणिआ D जाए Z मुत्तेण A पमिज्जए C पमज्जिए X पमज्जए Z ममज्जिए. L. 3. X
 एकैकं GZ एकनडो C णको cdd. एमिणिआ C om. स्त्रियाः X सूत्रेण. L. 4. cdd.
 °द्वेषे C °द्वेषे षे om. आचारविशेषे; 2. hd. विशेषे cdd. सा एवमु°. L. 5. cdd.
 एमिणिआए (X साएमिणाव) RE रूचं C °विद्धा. L. 6. X तहंता GZ एकनडा BF
 एकण. L. 7. X अत्रे BF एकवई XZ स्थित्येति एक° X °भवान्नोक्तं. L. 8.
 ABCDEFX द्विरे C सहोसिउ Z, C 2. hd. °सिओ G °सि X एकसाहिल्लो.
 L. 9. C एक° GZ एत्थ° BCFGYZ °सिंबली BEFG सिंबलिपु° (E °लिं) ADXZ
 °पुष्पेहि BCFGY °हिं cdd. नव° C नवहिं E °लिंआ ABCDFGYZ °लिया. L. 10.
 G एकस्थान° C एकसिंबली BFGZ °सिंबली X शल्मलैपु°. L. 12. X एकसा-
 हिल्ल° (omitting किम्). L. 13. B °सिंबलिं X °सिंबलिं C om. पुणो once.
 BCFXZ णियसि G णियरि. L. 14. A °लंबुकणे व एणु° E °कणे Y °लंबुकणे D
 विरलंबिंदुचरसाण (sic) X एणु° ADG, C 1. hd. XZ °वासिउ After भेके EXY add
 अयानेकार्थाः L. 15. E पुरिं cdd. °धिया BCF तच्चय° CD °च्छा य.

एकलपुडिंगं विरलबिन्दुवर्षः । एणुवासिओ भेकः ॥ यथा ।

सुन्दर गोरङ्गीए गोरी अज्जेअ तीइ सुपसण्णा ।

एकलपुडिंग हु एणुवासिए आगओ सि जं काले ॥ ११५ ॥

अत्र एकसरिअशब्दः शीघ्रार्थे निपातेष्वस्माभिरुक्त इति नोक्तः ॥

5

॥ अथानेकार्थाः ॥

एराणी इन्द्राणी तद्वतस्था च स्त्रीति द्वार्था ॥ [१४७]

एलविलो धणिओसहा अधम्मरोरप्पिएसु एकमुहो ।

ओली कुलपरिवाडी ओज्झमचोक्खम्मि विमलणे ओप्पा ॥ १४८ ॥

एलविलो आढयो वृषभश्च । एकमुहो निर्धर्मो दरिद्रः प्रियश्चेति त्र्यर्थः ॥

10

॥ अथ ओकारादयः । ऐकारस्य प्राकृतेऽभावात् ॥

ओली कुलपरिवाडी । पडिक्कवाचकस्त्वालीशब्दभवः । ओज्झं अचोक्षम् । ओप्पा शाणादिना मण्यादेर्मार्जनम् ॥ यथा ।

णिवमउडोप्पिअपयणह किन्ती तुज्झ धवलेइ ओज्झं पि ।

ससिकुलभवान् अहवा ओलिसहावो अयं कुमरवाल ॥ ११६ ॥ [१४८]

15

ओअं वत्ता ओरं रुचिरे करिबन्धखायमोवं च ।

ओसारोसक्का गोवाडोसरिआ हिमम्मि ओग्गीओ ॥ १४९ ॥

- L. 1. B एकलपुडिंगं C °डिंगं G °विडु° X °विहु° C एणि° X एण° C 1. hd. GX
°वासिउ C भेकाः. L. 2. BFGXZ अज्जेअ C अद्देशेय GZ तीए Z मुप° GZ °सन्ना.
L. 3. CGX आगउ. L. 4. *cdd.* एकसरिअ° GZ °वार्थं X °रुक्तः. L. 5. B अथा-
नेका. L. 6. C 1. hd X च C 2. hd. व F व *cdd.* स्त्री इति C *om.* द्वार्था BDFGXZ
द्वर्थः. L. 7. C एला° ABCDEFGYZ °विला ACDFGXZ °उसहा C अधम्मरार° °मुहे
2. hd. °सुहे. L. 8. Before this line EY insert ओकारादिः D अथ ओकारादायः
X उकारादि The MSS. constantly confound उ and ओ in the beginning of
the words. This v. l. will not be noted in this chapter. E °पडिवाडी A उज्ज-
मचो° BDF °वो° C मज्झमवोरकम्मि E उज्झमवोक्ख° G वऊमचोक्ख° (sic) Z वरथमचो°
C ओप्पा Z उप्पा. L. 9. C एलविलो C एकमुहो X निर्धर्मो B दरिद्रश्च. L. 10. X
ऐकारस्य CX अभावात्. L. 11. *cdd.* °वाचकस्तु आली° C ओज्झं अवोक्षं Z उज्झं C
ओप्पा. L. 12. X शोणादिना G मण्या°. L. 13. *cdd.* °पिय° X °पयणहे Z °पयणह
C ओज्झं. L. 14. BCDEF °कुलहवाण X °तुलहवाण B अहवा ण अहमा ओलि°.
L. 15. E चत्ता BG °वंध° X वा for च. L. 16. E °रोसुङ्गा गोवाडो° X गोचडो°
cdd. °सरिआ E हिहम्मि ADFG, C 1 hd. XZ उग्गीउ.

ओअं वार्ता । ओरं चारु । ओवं गजादेर्बन्धनार्थं खातम् । ओसारो गोवाटः ।
ओसक्को अपसृतः । ओग्गीओ नीहारः ॥ यथा ।

चइआजिओवओअं रिउणो ओग्गीअओरजस तुङ्ग ।

मीआ ओसारेसुं वसन्ति समराउ ओसक्का ॥ ११७ ॥ [१४९]

केसविवरणे ओच्छिअमोंडलमवि केसगुम्फम्मि ।

5

ओसिअमबले ओणीवी णिव्वे ओत्थरो वि उच्छाहे ॥ १५० ॥

ओच्छिअं केशविवरणम् । ओंडलं केशगुम्फो धम्मिल्लप्रायः । ओसिओ अबलः ।
ओणीवी नीवम् । ओत्थरो उत्साहः ॥ यथा ।

अणओत्थरोसिआणं जरउडओणीविसङ्गजडिलेसु ।

तुङ्ग रिऊणं रण्णे कहमोच्छिअमोंडलं च केसेसु ॥ ११८ ॥ [१५०] 10

ओग्गालो ओआलो वहोलए ओत्थओ अ अवसण्णे ।

ओक्किअमुसिए रप्फे ओणिव्वो णीविआइ ओवट्टी ॥ १५१ ॥

ओग्गालो तथा ओआलो अल्पं स्रोतः । ओत्थओ अवसन्नः । ओत्थयं पिहि-
तमित्यन्ये । ओक्किअं उषितम् । वान्तमित्यन्ये । ओणिव्वो बल्मीकः । पिपीलिको-
त्खातो मृद्राशिरित्यर्थः । ओवट्टी परिधानैकदेशः ॥ यथा ।

15

- L. 1. X उअ for ओअं G उयं for ओवं. L. 2. G अपसृतः X उग्गीहो. L. 3. BFG वइयाजिं CX चइयां Z चेइयाजिं G उवउव (sic) X जिउवअ रिणो Z ओवं cdd. उग्गीयं CXZ उरजस C तुङ्ग. L. 4. cdd. मीया Z ओसारेसुं CZ समराओ. L. 5. cdd. ओछियमं (X उच्छिं Z उंछिं) E उणमवि C गुंफिं. L. 6. A ओसियमं बले BDGXZ उसियमं CY ओसियमं GZ वले C ओणावी AC णिव्वे AB, C 1. hd. DFG उच्छरो E, C. 2. hd. ओच्छरो. L. 7. G उंचियं and has यथा before it. BX उच्छियं CFZ यं X केसं (twice) उडलं R गुको In C the words from केश-गुको to केसेसु 1. 10 are written twice BFGZ अवलः. L. 8. C नीदं Z तीवं cdd. ओच्छरो C उच्छाहः X उवाहः. L. 9. BDFGX अणओच्छरो cdd. सिआणं GZ जरउडवोणीं C 1. hd. उदं C 2. hd. उडणीविं GZ जडिलेसु X जडिलेसु. L. 10. C तुङ्ग C. 1. hd. कहमोछियमं C 2. hd. कहमोत्थियमं X कहमो BFGXZ छियमं Z व C. 1. hd. om. च केसेसु. L. 11. ADX उयालो BCFY ओयालो C वहोल वहोलए A उत्थउ C ओच्छउ DGX उच्छउ Y य CGZ om. अ CE अवसत्ते G, C. 2. hd. Z ने X असन्नो. L. 12. cdd. कियमुं A णिउच्चो C ओणिव्वो G उणव्वो cdd. णीवियाइ GZ याए BCFXY ओवट्टी D उवाट्टी E उव्वट्टा GZ उव्वट्टी. L. 13. CFX उयालो B ओयालो B श्रोतः BCFX ओछओ BF अवसण्णः CX ओच्छयं. L. 14. cdd. ओक्कियं (Z उक्कियं) BF ओणिव्वो C ओणिव्वो. L. 15. X मृद्राशिरित्यर्थः cdd. (C?) ओवट्टी (Z उवट्टी) X परिवानैकं C नैकविशेषः.

बाहोग्गालघणोआलपूरिओणिव्वणिग्गयाहिभया ।

गलिओवट्ठी तुह रिउवहू वणे ओत्थओक्किआ लुड्ड ॥ ११९ ॥ [१५१]

ओसाओ पहररुजा ओच्छत्तं दन्तधावणए ।

ओसीसं अववत्ते ओवट्ठो मेहवारिमेअम्मि ॥ १५२ ॥

5 ओसाओ प्रहारपीडा । ओच्छत्तं दन्तधावनम् । ओसीसं अपवृत्तम् । ओवट्ठो मेघजलसेकः ॥ यथा ।

ओ ओच्छत्तमिसेणं पहिओ ओसीसिउण जन्तो वि ।

णवमयणसरोसाओ मोडइ ओवट्ठफुल्लणीवल्लयं ॥ १२० ॥ [१५२]

ओहंकोहट्ठोलिप्पा हासे छण्णरमणमोलुंकी ।

10 ओलिंभा उदेही ओचुल्लं चुल्लिएगदेसम्मि ॥ १५३ ॥

ओहंको ओहट्ठो ओलिप्यं हासः । ओलुंकी छन्नरमणम् । नष्ट्वा यत्र शिशवः क्रीडन्ति । चक्षुःस्थगनक्रीडेति केचित् । ओलिंभा उपदेहिका । ओचुल्लं चुल्ल्येकदेशः ॥ यथा ।

ओहंकिरि ओहट्ठं च य ओलुंकिं च सारवेसु घरं ।

ओचुल्ले ओलिंभं दट्ठं ओलिप्विही तुह णणन्दा ॥ १२१ ॥ [१५३]

L. 1 *cdcl.* बाहो° *cdcl.* °घणोयाल° G °पूरिउणिव्वग्गया° X °पूरिउ° C °णिच्च° X °णिगाया° . L. 2. G गलिउव्वट्ठी XZ गलिउ° BX °वट्ठी C °उट्ठी FZ °वट्ठी C रिओहूण X णं for वणे Com. वणे B ओत्थउक्किआ CG °क्किआ X उत्थउक्किआ Z उत्थक्किआ RF लुड्ड C लुड्ड. L. 3. Z ओच्छत्तं. L. 4. G उत्तीयं *cdcl.* अववत्ते AX उवट्ठो C आहो EG उवट्ठो A महवारि° Z om. मेह ABY °सेयम्मि G °वारिवरिसम्मि. L. 5. Z ओआओ C ओच्छत्तं G उलत्तं BF ओसासं Z ओसीसं C ओवट्ठो X उवट्ठो Z उवट्ठो. L. 6. [X मेपजल° L. 7. GZ उ X om. ओ G उच्छत्तं C ओत्तत्तं G °मिसेण G उत्तीसिउण. L. 8. G °सरोजाउ Z °जाओ X °साउ CZ ओवट्ठं G उवट्ठं X उवट्ठं C °णावल्लयं. L. 9. A °हट्ठो EX °हट्ठो A °लिप्पा GXZ छन्नं G °रवणं C °लुंका. L. 10. C ओलुंभा Z आलिभा C ओदेही BF ओचुल्लं CZ ओवुल्लं D उवुल्लं E उचल्लं G उचुल्लं X उचत्तं C चुलि° ABCDF °एक°. L. 11. G उहट्ठो Z ओहट्ठो ओहट्ठो C ओलुंका G उलुकी° G लन्नरवणं C °रमणं 2. hd. °रमणं CX नष्टा. L. 12. CZ ओनिभा G उमिभा X उलंभा BF ओचुल्लं C ओवुल्लं C चुल्ल्येक° G चुल्ल्ये° C 1. hd. om. यथा. L. 13. C ओहंकिरि G उहंकिरि Z ओहंकिरि C हट्ठं (sic) X उहट्ठं Z व for च (first time) C सारवेस X घर. L. 14. C ओचुल्ले X चुल्ले (sic) C ओलुंभं दट्ठं ओ° X ओलिप्विही C तु for तुह.

बलिए ओज्जल्लो गज्जिअम्मि ओअंकओज्जाया ।

दीहरमुहरझुणीए ओरल्ली ओल्लणी सिंहरीणीए ॥ १५४ ॥

ओज्जल्लो बलवान् । ओअंको तथा ओज्जाओ गर्जितम् । ओरल्ली दीर्घमधुरध्वनिः । ओल्लणी मार्जिता ॥ यथा ।

ओज्जल्लमडोज्जाअं करिओअंकं च सुणिअ संगामे ।

5

ओल्लणिमहुरोरल्लीमुहला जे हुन्ति ते पुरिसा ॥ १२२ ॥ [१५४]

ओसणमुव्वेअम्मि अ ओरिल्लो अइरकालम्मि ।

ओड्डणमुत्तरिए ओइत्तं ओइत्तणं च परिहाणे ॥ १५५ ॥

ओसणं उद्वेगः । ओरिल्लो अचिरकालः । ओड्डणं उत्तरीयम् । ओइत्तं तथा ओइत्तणं परिधानम् ॥ यथा ।

10

ओरिल्लमयणवत्तोसणाइ ओइत्तणम्मि ल्हसिअम्मि ।

परिहिअमोड्डणमोड्डिअमोइत्तं तुज्झ दंसणतुराए ॥ १२३ ॥ [१५५]

ओड्डं रत्ते ओलत्थो दलिए णयम्मि ओहत्तो ।

ओसण्णं तुडिए ओरुंजं णत्थि त्ति भणिअकीलाए ॥ १५६ ॥

ओड्डं रक्तम् । ओलत्थो विदारितः । ओहत्तो अवनतः । ओसण्णं त्रुटितम् । ओरुंजं नास्तीति भणितगर्भा क्रीडा ॥ यथा ।

अण्णोड्डो दइओ तुह ओहत्तो वि णवणहोलत्थो ।

ओरुंजं मुक्कलिओ मा मह ओसण्णणेहिआ होसु ॥ १२४ ॥ [१५६]

L. 1. BCEFGZ बलिए C ओल्ललो CX गज्जि^० cdd. °वम्मि G उयंक^० Z ओयंक^० C °उज्झाया ABCDEFGXY °ज्जाया. L. 2. A °मुहुरझुणीए E °मुहर^० [!] XYZ °भहुर^० G उरणी ABCDFZ सिंहरीणीए. L. 3. C ओल्ललो 2. hd. °हुं C ओल्ललाउ 2. hd. °ओ B °द्वनिः. L. 4. G उत्तणी. L. 5. C ओल्लल^० GZ °लडो^० CX °झायं Z °ज्जायं X om. च .BCF सुणिय GZ मुणिय. L. 6. GZ °सुहल^० CX °मुहुजा G हि for जे; om. Z. G om. ते. L. 7. G °सुव्वेयम्मि DYZ °व्वयम्मि A °मुव्वेअ^० ABCDEFGYZ य G उइल्लो Y अचिर^०. L. 8. E ओड्डण^० GZ उट्टण^० Z °मुत्तरीए A उइत्तउइत्तणं X om. ओइत्तं. L. 9. G om. ओसणं G उट्टणं Z उट्टणं. L. 10. CGZ ओइत्तणं च परि^०. L. 11. G °चत्तो^० C ण्हसियम्मि BEFGZ °सियम्मि X ण्हसियम्मि. L. 12. cdd. परिहियमोड्डण^० (C °ट्टुं X °ट्टुं) BEFGZ °मोड्डियम^० C °ट्टिं Z °मोइत्तं C तुइत्त. L. 13. B ओड्डं G उदट्टं Z ओदट्टं cdd. ओल्ललो GZ दलिए अ AEXY णत्तम्मि BCF णत्तम्मि D णत्तस्सिम्मि. L. 14. B ओसण्णं G उसण्णः Z ओसण्ण B ओरुंजं X उसण्णं CG णत्ति cdd. भणिय^०. L. 15. C ओड्डं G ओड्डं Z ओदट्टं cdd. °ल्लो B °रित GZ ओसण्णं. L. 16. Z उरुंजं X उरुंजं. L. 17. BF °डट्टो C °डट्टो G °डट्टो X °दट्टो Z °दट्टो G उणत्तो X उहत्तो Z ओणत्तो G णवलणहोणत्तो BCF °ल्ललो Z °णत्थो. L. 18. X उसण्णं C मुक्कलिओ G °लिउ G उसण्णं Z ओसण्णं cdd. °हिया.

विहलम्भि ओहुडं ओहुरं च खिण्णम्भि ओवरगे णिअरे ।

ओसुद्धं विणिवडिअम्भि ओज्झरी अन्तआवरणे ॥ १५७ ॥

ओहुडं विफलम् । ओहुरं खिन्नम् । ओहुरं अवनतं स्रुतं चेत्यवन्तिसुन्दरी ।
यदुदाहरति स्म ।

5

खणमित्तकलुसिआए लुलिआलयवल्लीसमोत्थरिअं ।

भमरभरोहुरयं पङ्कयं व भरिमो मुहं तीए ॥ १२५ ॥

किं तं पि हु वीसरिअं णिक्खि व जं गुरुअणस्स मज्झम्भि ।

अहिधाविऊण गहिओ तं ओहुरउत्तरीआए ॥ १२६ ॥

ओवरो निकरः । कप्रत्यये ओवरओ । ओसुद्धं विनिपतितम् । ओज्झरी

10 अन्त्रावरणम् ॥ यथा ।

पहरोसुद्धहओज्झरिओवरखलणोहुरा रणा रिउणो ।

तुह कुमरवाल ओहुडभुअदण्डा जन्ति रण्णेषु ॥ १२७ ॥ [१५७]

ओसित्तं ओलित्ते अहिहूए ओहुओग्गिओणुणया ।

ओइल्लं आरूढे ओसीओहाइआ य हेट्टमुहे ॥ १२८ ॥

15 ओसित्तं उपलिप्तम् । ओहुओ ओग्गिओ ओणुणओ एते त्रयोऽप्यभिभूतार्थाः ।

ओइल्लं आरूढम् । ओसीओ तथा ओहाइओ अधोमुखः ॥ यथा ।

ओइल्ले गयमोग्गिअगिरिं मओसित्तमुहमणोसीअं ।

तइ ओहुअहरिचरिए ओणुणओहाइआ हुआ रिउणो ॥ १२८ ॥ [१५८]

- L. 1. X उहुडं A खिण्णम्भि G खिन्नम्भि Z खित्तम्भि *cdd.* णिअरे (X °रो). L. 2. X उसद्धं *cdd.* °विडियम्भि A ओज्झरी E उज्झरिय C ओइशरी X उज्झरियंअन्तं C चन्तआव°. L. 3. G ओहुडं X उहुडं *cdd.* ओहुरमवनतं (Z °त) C वेत्थं G चेति वन्ति° Z चेति अवन्ति°. L. 5. *cdd.* °कलुसियाए BFGZ लुलिया° BCFXZ °समोच्छयं G °समोच्छरियं. L. 6. GZ °हुरियं BF च सरिमो GZ मुहीए (sic). L. 7. C विसं *cdd.* °रियं GZ गुरुयणस्स. L. 8. G *om.* तं C 1. *hd.* ओहुरओत्तरइसाए 2. *hd.* °उत्तरं G °रउत्तरी° BFGZ °रीयाए X °रिज्जाए. L. 9. X निकरयेति C ओइशरीयं शवरण 2. *hd.* आवरणं X उज्झरीअं. L. 11. C पहरोसुद्धहभूओवइशरिओवरखलणो (sic. all) X पहरोसुद्धभूऊतुज्झरिउवरखलणो Z °सुद्धहभूओउज्झं Z रिउणा. L. 12. X उहुडं C जन्ते. L. 13. X उसित्तं GZ अवलित्ते X अहिहूँ C 1. *hd.* बहुओ° G °ग्गिअणुणया X °ग्गीयउ° X °णुणया Z °णुणया. L. 14. *cdd.* °हाइया BF हेट्टमुहे C 1. *hd.* °सुहे. L. 15. G उहयं उग्गीउ Z ओहयं उग्गीओ C ओहु *om.* ओ ओग्गिओ C 2. *hd.* has ओग्गि GX उणुउ *cdd.* त्रयोऽपि अभि°. L. 16. G ऊसीउ C अधोमुखम्. L. 17. *cdd.* °मोग्गियं CX °गिरि C °सुहम्°. L. 18. CX तेइ हुअहिरिवरिए X उणणं *cdd.* °हाइया X इ for हुआ.

ओलिक्ती ओलिप्पंती असिदोसम्मि ओक्कणी जूआ ।

ओज्झायं ओहट्टिअमण्णं पेळ्ळिअ करेण जं गहिअं ॥ १५९ ॥

ओलिक्ती तथा ओलिप्पंती खड्गादिदोषः । ओक्कणी यूका । ओज्झायं तथा ओहट्टिअं अन्यं प्रेर्य यत्करेण गृहीतम् ॥ यथा ।

दुरिओलिक्ती असिओलिप्पंती ओक्कणी अ णववत्थे ।

5

कहइ रिऊण तए जसमोहट्टिअयं सिरिं च ओज्झायं ॥ १२९ ॥ [१५९]

सेणे ओलयओलावया य फलहग्गलाइ ओहडणी ।

ओलयणी णववहुआ ओलइणी दइअभूआ य ॥ १६० ॥

ओलओ तथा ओलावओ श्येनपक्षी । ओलओ अपलाप इत्यन्ये । अत्र । ओहइ अवतरति । अयं धात्वादेशेषूक्तत्वान्नोक्तः । ओमाल-ओज्झर-ओसत्तशब्दा 10 निर्माल्य-निर्क्षर-अवसक्तशब्दभवा इति नोक्ताः । ओहडणी फलहकार्गला । ओलयणी नववधूः । ओलइणी दयितीभूता ॥ यथा ।

ओलइणी ओलयणी रिऊण ओलयपिए रणे खग्गो ।

ओहडणिदीहभुअ तुह मडचडओलावओ रुआवेइ ॥ १३० ॥ [१६०]

- L. 1. A उप्पंती G उलिप्पत्ती Z ओलिप्पत्ती E जुआ. L. 2. C ओज्झायं Y ओज्झाअं C ओहिट्टियमं A °ट्टियमं BFX Y °ट्टियमं D उंहिट्टियामं GZ °हट्टियमन्नं C पळ्ळिय ABDFGYZ पेळ्ळिय X पिळ्ळिअ AD गहिय BCFYZ गहियं. L. 3. GZ ओलिप्पत्ती C ओज्झायं. L. 4. BXZ ओहट्टियं CG(F 1) °ट्टियं. L. 5. C °लक्ती G °लिपत्ती Z °लिप्पत्ती G णववत्थे C णवववत्थे Z ववत्थे. L. 6. R °हट्टिययं G °हट्टेअअं X °हट्टिययं Z °हट्टियअं C सिरि च ओज्झायं X उज्झाउ. L. 7. X °तुलावया This stanza is given twice in X. CGZ फलहग्गलाइ. L. 8. C ओलइणी D उलइणी GXZ ओलयणी A णववहुआ D णवहुआ E णवहुआ BCGXZ °वहुआ Y °वहुआ A उलअणी G उलइणी दइअभूआ twice. X om. लइणी दइअभूआ first time; °अलइणी दइअभूआ in its place second time. cdd. दइयं EGZ °भूआ X अ. L. 9. Z om. तथा B श्येनपक्षी GZ श्येनः पक्षी Z अउ for अत्र. L. 10. C अवतरि C °देवूकं BFX धात्वादेशत्वान्नोक्तः C °ओज्झरं X °उसत्तशब्दा. L. 11. B निर्माल्यं C निर्माल्यं G अवण्वक्कं Z अवण्वक्कं C ओलयिणी GXZ ओलयणी. L. 12. C ओलयिणी G ओलइणी X उअलइणी दयिती. L. 13. CGXZ ओलयणी C अलआणी GZ ओलयणी X उअलअणी G उलापिए Z ओलापिए CX °तिए. L. 14. B ओहडणी CX °भुय Z om. भइ G °चडउरुलावउ B रुआवेइ GZ रुआवेइ.

ओसुंखिअं च उप्पेक्खिए अलिन्दम्मि ओमरिआ ।

ओआवलो अ बालायवम्मि ओहाडणी पिहाणीए ॥ १६१ ॥

ओसुंखिअं उत्प्रेक्षितम् । ओसरिआ अलिन्दः । ओआवलो बालातपः ।
ओहाडणी पिधानी ॥ यथा ।

5

ओसुंखिअ पिअमिन्तं ओआवलमोसरिं सरन्तं च ।

णन्दीह खिविअ जारं असई ओहाडणिं देइ ॥ १३१ ॥ [१६१]

ओआअवो वि अत्थक्खणम्मि ओवट्ठिअं च चाटुम्मि ।

ओअग्घिअमोसिंघिअमङ्गपिणद्धम्मि ओलइअं ॥ १६२ ॥

ओआअवो अस्तसमयः । ओवट्ठिअं चाटु । ओअग्घिअं । ओसिंघिअं घ्रातमि-
10 त्यर्थः । ओसिंघिअशब्दोऽपि देश्य एव । अनया तु भङ्ग्या निबद्धः । ओलइअं अङ्गे
पिनद्धम् ॥ यथा ।

ण हु ओअग्घइ कमलं ओलइअं ण सहए जलद्धं पि ।

ओवट्ठिएहि ओआअवे वि ओसिंघए ण सा असणं ॥ १३२ ॥ [१६२]

ओलुंअओ अ तविआहत्थे ओहीरिअं च उग्गीए ।

15

मुत्ते ओल्लुरिओ विहिकयम्मि ओसाणिहाणं च ॥ १६३ ॥

L. 1. A ओसुंखिअं X उसंखियं YZ °खियं AE उप्पेक्खिए C अलिंदिमि ABCDFGXYZ
°रिया. L. 2. E °बलो G उयावलो Z ओयावलो A य BCFG वाला° E °चम्मि Y बला-
वयम्मि E पिहाणाए Z पिहाणीणीए. L. 3. cdd. ओसुंखियं BCFX ओसरिया
C अलिहः G वाला°. L. 4. C ओहाडणा. L. 5. cdd. ओसुंखिय पिअमिन्तं
(X पिअमन्तं) C °लमोसार X सरंसरन्तं. L. 6. BGZ खिविय C देई. L. 7. BF
ओआअवो C ओआववो Y ओआववो C अच्छ° G उहट्ठियं AY °ट्ठियं BCFGX
°ट्ठियं D °ट्ठियं Z ओअट्ठियं BCF वाडु° EX चाटु°. L. 8. cdd. ओअग्घियमोसिंघियम°
C °णट्ठमि E °णधम्मि EGXYZ ओलइयं. L. 9. C ओआववो G ओआ B ओवट्ठियं
CF °ट्ठियं G उअट्ठिअं Z ओअट्ठियं C वाडु cdd. ओअग्घियं BCFX ओसिंघियं. L. 10.
BX ओसिंघियशब्दो C उसिंघिय° CZ ओलइयं X उलइय G अंगपिनद्धं Z अंग-
पनद्ध. L. 12. BF ओहग्घइ C ओअग्घ CZ ओलइयं G उअइअं X उलइयं cdd. न C
जलद्धमि. L. 13. G उअट्ठि° CX °ट्ठि° Z ओअट्ठि° cdd. °एहिं BF ओआअवेहिं C ओआ-
अव वि G उआवे GZ ओसिंघिए. L. 14. X उलुअओ Y य A ताविया° BFDEGYZ
ताविया° C तंविआ° X ताविच° BF ओदी° E ओह° cdd. °रियं G उग्गीवे. L. 15. G
°णियाणं E °हाणिं Y °निहाणं.

ओलुंपओ तापिकाहस्तः । ओहीरिअं उद्गीतम् । अवसन्नमित्यन्ये । यस्तु ओहीरिअशब्दो निद्रार्थः स धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । ओल्लरिओ सुप्तः । ओसाणि-
हाणं विधिवदनुष्ठितम् ॥ यथा ।

णिसि ओल्लरणे ओसाणिहाणिअं किं पि तीइ जं तुमए ।

तं चिअ ओहीरइ सा ओलुंपयकम्मवावडा वि दिणे ॥ १३३ ॥

5

अत्र । ओरुम्माइ उद्वाति । ओहामइ तोलयति । ओलुंडइ विरेचयति । ओसु-
कइ तेजयति । ओग्गालइ रोमन्थयति । ओरसइ अवतरति । ओअंदइ ओद्दालइ
आच्छिनत्ति । ओअग्गइ व्याप्नोति । ओहावइ आक्रामति । ओवासइ अवकाशते ।
ओअक्खइ पश्यति । ओवाहइ अवगाहते । एते धात्वादेशेष्वस्माभिरुक्ता इति
नोच्यन्ते ॥ [१६३]

10

॥ अथानेकार्थाः ॥

णिसजलहिमेषु ओसा सेवयअपहावलेसु ओलुग्गो ।

ओआली असिदोसोली ओलुट्टमघडन्तमिच्छासु ॥ १६४ ॥

ओसा निशाजलं हिमं चेति द्वर्था । ओलुग्गो सेवको निश्छायो निःस्थामा
चेति त्र्यर्थः । ओआली खड्गदोषः पंडिक्तश्चेति द्वर्था । ओलुट्टं अघटमानं
मिथ्या च ॥ [१६४]

15

ओअल्लो पल्हत्थप्पकम्पगोवाडलम्बमाणेसु ।

ओरत्तो वि विदारिअगव्विट्ठकुसुम्भरत्तेसु ॥ १६५ ॥

- L. 1. C ओलुओ X उलुएउलुएउ BCF ओहीरियं X उहीरं. L. 2. BCF
ओहीरियं GXZ °रियं X उमाणिहाणं. L. 3. GX °नुष्ठितं. L. 4. C
ओल्लरणे X उसाणिहाणिअ BF तीइ C तीइं जं वुमए X वुमए. L. 5. cdd.
चिय (C 1. hd. विय) G उल्लिपयं Z ओल्लिपयं CX °पइं BF °वाचडा. L. 6.
C ओरुम्माइ G °म्मा X om. ओरुम्माइ C ओद्दति C ओसक्कइ Z ओमुक्कइ. L. 7. C (F1)
GZ ओसरइ G उअअइ. L. 8. C ओअग्गइ व्याप्नोति । ओअग्गइ व्याहावइ आक्रामति
(sic) X उअगइ व्यप्नोति G °काशति. L. 9. BF ओक्खइ X °देशेष्वस्माभिं
L. 11. B om. अथ. L. 12. RDEFGYZ णिसिजलं C निसिं E हिमेष C om.
from ओसा to °बलेसु E सेवयपहां ADEGZ °बलेसु AC ओलुग्गो. L. 13. Y ओयाली
CX °दोसोली GZ °दोसो om. ली A उलट्टमघडन्तमिज्जासु XZ ओलुट्टं E °मज्जन्तं. L. 14.
G निसां C द्वर्थाः XZ द्वर्थः CFXZ निच्छायः B निश्छायः BFGX निस्थामा C
निस्थामो. L. 15. Z द्वर्थः G अआली CX ओयाली X खड्गदोष G पंडिक्तश्चेति C om.
श्चेति द्वर्थां G ओलुट्टं XZ अघटमानं. L. 17. A पल्हत्थं C पल्हत्थं EX पल्हत्थं
C °गोवडे° A °लंचमाणेसु. L. 18. X उरको, om. वि Z ओरण्णो ABFGYZ
विदारियं C विदारियं A °गच्चिट्ठं C °गव्विट्ठं A °मचेसु Z °रण्णेसु.

ओअल्लो पर्यस्तः कम्पो गोवाटो लम्बमानश्चेति चतुर्थः । ओरत्तो विदारितो गर्विष्ठः कुसुम्भरक्तश्चेति त्र्यर्थः ॥ [१६५]

ओहट्टो ओसरिए अवगुण्ठणणीविआमुं च ।

गामेसहरिअआणाबन्धणखाएसु ओआओ ॥ १६६ ॥

5 ओहट्टो अपसृतोऽवगुण्ठनं नीवी चेति त्र्यर्थः । ओआओ ग्रामाधीशोऽपहत आज्ञा हस्त्यादीनां बन्धनार्थं खातं चेति चतुर्थः ॥ [१६६]

ओहारो कच्छवए अन्तरदीवम्मि भागे अ ।

ओविअमारोविअरुण्णचाटुमुक्केसु हरिए अ ॥ १६७ ॥

ओहारो कच्छपो नद्यादीनामन्तर्दीपिमंशश्चेति त्र्यर्थः । ओविअं आरोपितं रुदितं 10 चाटु मुकं हतं चेति पञ्चार्थम् ॥ [१६७]

ओहित्थं च विसाए रहसम्मि विआरिए तह य ।

चन्दणासिलासु ओहंसो ओसव्विअमसोहसादेसु ॥ १६८ ॥

ओहित्थं विषादो रमसो विचारितं चेति त्र्यर्थम् । ओहंसो चन्दनं चन्दनघर्षणशिला चेति द्व्यर्थः । ओसव्विअं गतशोभमवसादश्च ॥ [१६८]

- L. 1. X पर्यस्तकंप° C कंपा C गोवाटः BF गोवाडो X उरत्तो. L. 2. BGX गर्विष्ठः
 L. 3. C ओहट्टो A °गुंछण° XYZ °णीविआमुं C वा. L. 4. A गामेसं° ABCFGYZ
 °हरियं° G °बंधणं° Y °खाएसुं. L. 5. C 1. hd. GZ ओअट्टो C अपसृतः
 अव° Z अवगुंठनं C °धीशः अप°. L. 6. X हस्तादीनां. L. 7. A भागेसु
 BCFGYZ च. L. 8. A उवियम° BCEFGXYZ ओविअं° cdd. °रोविअं°
 C °रुण्णे° E °चाटु° C 1. hd. °सुक्केसु BCFGYZ च. L. 9. CF ओविअं BGXZ
 ओविअमारो° C om. रुदितं. L. 10. B चाटु C हतं 2. hd. हतं GXZ पंचार्थः.
 L. 11. A उहिल्ल घ विभाए (sic) C ओहिच्छं G ओहिद्धं Y रमसम्मि BCEFGXYZ
 वियारिए. L. 12. A उसत्तिगमसोहं° BF ओसच्चियमसोदेसु C ओसच्चिअमसोहमोदेसु
 DE ओसच्चियम° X उसच्चियमासाहमवसादेसु YZ ओसच्चियं°. L. 13. C ओहिच्छं B
 त्र्यर्थः X om. चंदनं. L. 14. BCFX ओसच्चियं Z ओसच्चिअं G °सादश्चेति CXZ
 °सादश्चेति द्व्यर्थम् ।

ओसिंघिअम्मि चन्दणघसणसिलाए अ ओहरिसो ।

ओत्थरिओ अक्कन्ते अक्कममाणे अ णायव्वो ॥ १६९ ॥

ओहरिसो घ्रातश्चन्दनघर्षणाशीला च । ओत्थरिओ आक्रान्त आक्रम-
माणश्च ॥ [१६९]

ओसाअंतो जिम्भालसम्मि सीअन्तसविअणेसुं च ।

ओघसरो अ अणत्थे घराण वारिप्पवाहे अ ॥ १७० ॥

ओसाअंतो जृम्भालसः सीदन् सवेदनश्चेति त्र्यर्थः । ओघसरो अनर्थो गृह-
वारिप्रवाहश्च ॥ [१७०]

हेट्टामुहकाणेक्खिअआकिण्णेसुं च ओसरिअं ।

ओदंप्पिअं च ओरंप्पिअं च अक्कन्तणट्टेसु ॥ १७१ ॥

ओसरिअं अधोमुखमक्षिनिकोच आकीर्णं चेति त्र्यर्थम् । ओदंप्पिअं आक्रान्तं
नष्टं च । एवं ओरंप्पिअं । चकारौ द्वयोरपि द्व्यर्थतासूचकौ । यदाह । ओदंप्पिअ-
ओरंप्पिअशब्दौ नष्टे तथाक्रान्ते ॥ न चात्र यथासंख्यभ्रमः । ओदंप्पिअं ओरंप्पिअं इत्य-
न्योन्यपर्यायतया सर्वैरभिधानात् । मित्रार्थानां ह्यन्योन्यपर्यायित्वं न घटत
इति ॥ [१७१]

15

L. 1. A उासीचियंमि BYZ °घियंमि CF ओसंघियंमि G उसिंघियंमि E ओसिंघियम्मि X
उसंघयम्मि A चंदणमिसणसिलाए G °शिलाए A त BCFGYZ य. L. 2. A उच्छरेउ C
ओच्छरिओ G अच्छरिओ A अकुच्चि (sic) अक्कममाणे X अक्कसमाणे cdd. य
C णेयणेयव्वो. L. 3. B °सिला CG ओच्छरिओ Z आक्रान्तः L. 5. In Z
the whole stanza is omitted. X उसायंतो A सीसंत° BCEFGXY सीयंत°
A °सवेयणेसुं भ BCFY °सविअणेसुं G °सचिय° X °सवेय°. L. 6. C 1. hd.
अण्णसरो EGY य BF अणच्छे G अणत्ते A चराण वारेप्पवाहेयं E वारिप्पभावे BCEFX Y य.
L. 7. X उसायंतो C जम्भा अलसः B °लस X जंभालसं सीतल सवेदन° GZ सचेतनश्चेति.
L. 9. E हेट्टा° C हेट्टोमुहकयण° AEX °क्खिय° BCFYZ °च्छिय° G °च्छिअ° C
°आक्कि° E °न्नेसुं ACEXYZ ओसरियं BF उरियं. L. 10. cdd. °पियं (twice) A
च रंप्पिय and in margin चउ to be inserted before रं G °णट्टेसु. L. 11.
BCFX °रियं Z °रिअमघो° B °निकोनिक्कोच cdd. पियं. L. 12. XZ एवमोरं cdd.
°पियं. L. 13. CGX °पियओरंप्पिय° Z °पियउरंप्पिय° G °क्रन्ते X यसंख्य° GXZ
°पियं C °पियंत cdd. ओरंप्पियमिति अन्यो° (X उरिपियमिति अन्यो°). L. 14. cdd.
हि अन्यो° BCFX घटते. L. 15. CX om. इति.

ओअग्गिअमहिहूए केसाईपुअकरणे अ ।

अण्णासत्ते तण्हापरे अ ओलेहडो पवुड्डे अ ॥ १७० ॥

ओअग्गिअं अभिभूतं केशादीनां पुञ्जीकरणं च । ओलेहडो अन्यासक्त-
स्तृष्णापरः प्रवृद्धश्चेति व्यर्थः ॥ [१७२]

5

चन्दणरइजोग्गे ओवसेरमोहसिअमंसुअधुएसु ।

ओसिक्खिअं च गमणव्वाघाए अरइणिहिअ अ ॥ १७३ ॥

ओवसेरं चन्दनं रतियोग्यं चेति द्वर्थम् । चन्दणरइजोग्गे इति समाहारद्वन्द्वः ।
ओहसिअं वस्त्रं धूतं चेति द्वर्थम् । उपहसितार्थस्तु ओहसिअशब्दः संस्कृतभव एव ।
ओसिक्खिअं गतिव्याघातोऽरतिनिहितं च ॥ [१७३]

10

ओहरणं विणिवाडणमत्थस्सारोवणं चेअ ।

परओ ठिअसंजोए उकारओकारविणिमओ होइ ॥ १७४ ॥

ओहरणं विनिपातनमसंभवतोऽप्यर्थस्य संभावनं च । अत्र ओंबालइ
छादयति प्लावयति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोच्यते । इह च कचिदुकारस्थान
ओकारं पठन्ति ओकारस्थाने च उकारम् । तत्र विषयविभागो दर्शयते । परतः स्थिते
15 संयोग उकारओकारयोर्विपर्ययो भवति । यथा । उक्कंदी ओक्कंदी । उक्खली

- L. 1. BCEFGXYZ °गियम° GZ °भूए X °ग्गिहूए °करणा ABCFGXYZ च.
L. 2. BGZ अन्ना° X अण्णी° EX °सण्णे Y च B पवुड्डे CEFXXZ पवुड्डे *cdd.* य.
L. 3. BCFX ओअगियं BF प्रतिभूतं X *om.* च GZ °ज्या° GX °सक्तः.
L. 5. E जुग्गे *cdd.* °हसियमं° ABCFGXYZ °सुय° X °पुएसु. L. 6. X
उसक्खि° *cdd.* क्खियं X गमणि° अरइणिहिअ ABCFGXYZ य. L. 7. X *om.*
from ओवसेरं to द्वर्थम् X चंदन° G °जोग्ग°. L. 8. BGXZ ओहसियं X पूतं
BZ ओहसिय° C उपहसिय° GX उहसिय°. L. 9. *cdd.* °क्खियं BCFXZ अरति°.
L. 10. E ओहरण BCF °मच्छस्सा° G °मच्छसा° Z °मत्थस्स° ACFGYZ चेय BX
वेय. L. 11. ABCDFGZ परउ ABFZ द्विय° CEY ठिय° G द्विय° D विया (i. e.
दिय) X विअ° G °संज्जेए Y °संजोगे Z °संज्जेए X उकारउकार° Z ओकारउकार° E विणि-
म्मिओ F विणिमयो C होई. L. 12. G *om.* च BG ओम्बालइ C उम्बालइ Z उम्बालइ.
L. 13. C धात्वादेशेषूक्त° CX *om.* च *cdd.* °स्थाने C *ins.* ओकारस्थाने. L. 14. Z
उकारं Z उकारस्थाने BF *om.* च X विषयविभागे *cdd.* पुरः instead of परतः. L. 15.
cdd. संयोगे BCFXZ उकारयोर्वि° G उकारउकारयोर्वि° X *om.* ओक्कंदी Z उक्खलीइ.

ओक्खली । इत्यादि । एतच्चोपलक्षणमिकारएकारयोरपि । यथा । इल्लो एल्लो दारिद्रः ।
इत्यादि । यदस्मराम । ओत्संयोगे । इत एद्दा । ह्रस्वः संयोगे । इति च ॥ [१७४]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां स्वोपज्ञदेशीनाममालायां प्रथमो वर्गः ॥

L. 1. X *om.* ओक्खली X एतच्चाप^० *cdd.* °लक्षणं इकार^० G °इकारयो^० C °एकारनि पि (2. *hd.* °रे) *cdd.* दारिद्र. L. 2. CZ °स्मरामः *cdd.* उत्संयोगे C *om.* इत Z इत् C एतद्दाव X ह्रस्वसंयोगे (sic) see Siddhah. I, 116. 85. 84. L. 3. A adds in margin: स्वरवर्गः BCDEFZ read इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां स्वोपज्ञ-देशीशब्दसंग्रहवृत्तौ प्रथमः स्वरवर्गः । ग्रन्थाग्रं (D ग्र G ग्रन्थाः) ॥ ८०२ ॥ EY only इति प्रथमः स्वरवर्गः ॥ X °देशीशब्दसंग्रह वृत्तौ प्रथमस्वरवर्गः ॥ ग्रन्था० ८०२ ॥

संगृहीताः स्वरादयः शब्दाः । इदानीं व्यञ्जनादयः संगृह्यन्ते । तेऽपि वर्गक्रमेणेति कवर्गादयो द्व्यक्षरादिक्रमेण स्वरक्रमेण च प्रस्तूयन्ते ।

अन्धिकवाडुआसुं कत्ताओ मूलए कंदी ।

कंतू कामे कंची मुसलाणणलोहवलयम्मि ॥ १ ॥

5 कत्ता अन्धिकायूतकपादिका । कंदी मूलकशाकम् । कंतू कामः । कंची मुसल-
मुखे लोहवलयम् ॥ यथा ।

मुसलमुहं कंचीए कच्छपणसो अ कंदीहिं ।

कत्ताहि वडुजूअं रईइ कंतू अ सोहन्ति ॥ १ ॥ [१]

कल्ला कविसं मज्जे कलिकल्लोला विवक्खम्मि ।

10 कच्चं कोटुंबं कज्जे कस्सो कच्छरो अ पडुक्कम्मि ॥ २ ॥

कल्ला तथा कविसं मयम् । कल्लाशब्दः कल्याशब्दमवोऽप्यस्ति । स तु कवीनां नातिप्रसिद्धः । कली तथा कल्लोलो शत्रुः । कच्चं तथा कोटुंबं कार्यम् । कस्सो तथा कच्छरो पङ्कः ॥ यथा ।

पिअ कविसकच्छर तुमं कल्लं कस्सं व मुच्च इमिणा हि ।

15 कल्लोलाकलिकच्चाकोटुंबाणं मुणिज्जइ ण भेओ ॥ २ ॥ [२]

L. 1. X संगृहीताः GZ शब्दा X व्यञ्जनादयः. L. 2. X om. स्वरक्रमेण च. L. 3. A अंचियं B C E F G Y Z अंधियं X अंधिंधियं C °वट्टिं GZ °वट्टिं cdd. °यासुं D अंधि-
यासुं (sic) A D X कत्ताउ E मूल G कंदी. L. 4. E °लोहवलयम्मि. L. 5. X
अंधिकाद्वातं B F °दूतं X कंतू कामंची मुसं B कंची G मुसलं. L. 6. B F G °मुखं.
L. 7. G मुसलं मुहं B कंचीए Z कच्छपणसो GZ च C कंदीहिं G कां. L. 8. cdd.
कत्ताहिं (Z कत्ताहिं) B चडुं (!) GZ वट्टं Should it be वट्टं cf. Skr. वट ? D G X Z
°जूयं. L. 9. Z कल्लो C मज्जे corr. 2. hd. L. 10. B F कच्चकोटुंबं C X Z कच्चं E कोटुंबं
Z कोटुंबं X कोटुंबं C कस्सं A X कच्छरो A B C F G Y Z च. L. 11. G कविसं G om.
from कल्ला° to प्रसिद्धः in the next line B C G कल्ला° D कल्ला°. L. 12. cdd.
कच्चं B F कोटुस्वं C Z कोटुस्वं G कोटुंबं X करसा. L. 14. cdd. पिअ C तुमं कल्लस्सं व
B F X च X मुच. L. 15. C कल्लोलाकलिकच्चकोटुंबाणं X °कलिकच्चकोटुंबाणं Z °कच्चा°
B °कोटुंबाणं G °टुंबाणं C मुणिज्जइ cdd. न C 1. hd. G X Z भेउ.

कवयं भूमिच्छत्ते णालिअवल्लीइ अ कलंबू ।

उवसप्पिअम्मि कमिओ कीडीभेए करोडी अ ॥ ३ ॥

कवयं भूमिच्छत्रम् । यद्वर्षासु प्ररोहति । कलंबू नालिकाभिधाना वल्ली । कमिओ उपसर्पितः । करोडी कीटिकाभेदः ॥ यथा ।

किं ते रिद्धिं पत्ता पिसुणा जे पणइणो वि ताविन्ति ।

5.

कवयकलंबूउ वरं कमिअकरोडीण दिन्ति जे छाहिं ॥ ३ ॥ [३]

कयलं अलिअरे कंदलं कवाले छुरीइ कट्टारी ।

कसरो अहमबइल्ले कंटाली रिंगणीए अ ॥ ४ ॥

कयलं अलिञ्जरः । कंदलं कपालम् । कट्टारी क्षुरिका । कसरो अधमबली-
वर्दः । कंटाली कण्टकारिका ॥ यथा ।

10

तुह सिअकट्टारीफुट्टकंदलो बब्बरा कयलतुन्दो ।

कसरो व्व सिद्धणरवइ लुठेइ कंटालिसंकुलणईए ॥ ४ ॥ [४]

कउहं णिच्चे कणई लयाइ कलहं च पडिआरे ।

कक्किंडम्मि करेडू कवासकविसा य अद्धजंघाए ॥ ५ ॥

कउहं नित्यम् । कणई लता । कलहं प्रत्याकारः । असिपरिवार इति यावत् । 15
करेडू कृकलासः । कक्किंडशब्दोऽपि देश्यः । पर्यायमङ्गत्वा तूपात्तः । कवासो तथा
कविसा अर्धजङ्घा । मोचकमित्यर्थः ॥ यथा ।

- L. 1. X कवलं GZ णालियं ABCEFX Y णालयं D णालायां GZ य B कलंबू C कलम्बू. L. 2. cdd. °पियंमि ACGX कमिउ ABCDEFGYZ य. L. 3. BF प्ररोहति BG कलंबू C कलम्बू B नालकां X °काशभिधा G C 1. hd. X कमिउ. L. 4. C उवसं G करोडी X करोटी. L. 5. C ते हिं X ऋद्धिं C पइणो CX तावन्ति GZ ताविन्ति. L. 6. CG °कलंबूउ G वरि After वरं X adds कवियकलंबूउ वरं B कमियं G कमिअं Z कमियं X कवियकरोडीणा दिन्ति. L. 7. BF कअलं E कयलिं G कलयं X कायलं Z अलिंजर X कदलं C छुरीय G कट्टारी. L. 8. X कमरो BGZ °बइल्ले G कंटाली BCEFGXYZ रिंगणीए AGYZ य. L. 9. C कलयं G कायलिं C °जरं । कदलं B कपाल G कट्टारी CX क्षुरिका G °वली°. L. 10. BF °कारिक. L. 11. cdd. सियं G °कट्टारीकुट्टं C °फुट्टकंदरो X °फुट्टकदरो BCF वच्चरो GX वब्बरो Z कब्बरो. L. 12. C च सिद्धनरवइ X सिद्धनरवइ लुठेइ BFX °णईइ. L. 13. GZ णिव्वे C कल्ले Z व cdd. पडिआरे (G °र). L. 14. C कक्किंमि C अद्ध° L. 15. G असिवार. L. 16. B तूकलाश X तूपाकः. L. 17. Z अर्द्धजंघा.

तुह जयसिरिकणईदुम कलहुगयखग कउहमरिणिवहो ।

अकवासो कविसं संभरइ करेडु व्व वोरिवणमिन्तो ॥ ५ ॥ [५]

किंसारुअम्मि कणिसं कसिआ कसई अ रण्णचारिफले ।

कविलो साणे करमो झीणे कडसी मसाणम्मि ॥ ६ ॥

- 5 कणिसं किंसारुः । धान्यशीर्षवाची तु कणिसशब्दः संस्कृतभवः । कसिआ तथा कसई अरण्यचारीफलम् । कविलो श्वा । करमो क्षीणः । कडसी श्मशानम् ॥ यथा ।

कसिआकुलम्मि गामे कसईकणिसेसु वद्धसंतोसो ।

अलस ण लज्जसि किं तं करमो कविलो व्व कडसीए ॥ ६ ॥ [६]

कंटोलं कंकोडं करणी रूवे करीसए कउलं ।

- 10 अयदव्वीइ कडच्छू पहिअगुहासुं च कंपडकफाडा ॥ ७ ॥

कंटोलं कंकोडं । अन्योन्यविध्यनुवादभावो द्वयोरपि देश्यत्वात् । करणी रूपम् । आकार इत्यर्थः । एष यदि संस्कृते न दृश्यते तदा देशी । कउलं करीषम् । तच्च गोमयषण्डं तच्चूर्णं च । कडच्छू अयोदवीं । कंपडो पथिकः । कफाडो गुहा ॥ यथा ।

- 15 कंपडकरणीउ तुहारिवहूउ करेण भुगगकंटोलं ।

कडन्ति कउलजलणा कओ कडच्छू कफाडम्मि ॥ ७ ॥ [७]

- L. 1. BF °डुम X कलहुगाय° C °खग उहओमरि° B °निवहो. L. 2. G भरइ C करेडु च वोरिमितो 2. hd. करेडु वोचणमितो G om. वोरि X चोरिचण° Z वोरिवणमितो. L. 3. CEYZ °रुयंमि G °रुवम्मि cdd. कसिया Y कसइ C °वारि° X °फला. L. 4. X करिमो E ममाणम्मि. L. 5. BF कणिसं cdd. किंसारुः CZ कणिश° G कणिशशब्दभवः संस्कृतशब्दभवः X कणिशशब्दः Z संस्कृतशब्दभवः cdd. कसिया. L. 6. C °वारी° F °चारि° G कविला C क्षाणः B कडमो GZ कडशी. L. 7. cdd. कसिया° C °कुलमि BGZ वद्ध° F वद्ध°. L. 8. GZ न C च BF कडसी. L. 9. Y कंटोलं E कंकोलुं. L. 10. BEF अइदव्वीइ cdd. पहिय° Z °गुहासुं च and omits from कंपड to देशी in 1. 12. G कंफड° C °कफाडो. L. 11. BCFX अन्योन्यं विध्य°. L. 12. X रूपमाकार. L. 13. C om. तच्च CGZ °खंडं X °खंडतच्चूर्णं Z om. च B, C 1. hd. °दव्वी G कंपडा C कफाडो G कंफाडो. L. 14. G om. यथा. L. 15. C 1. hd. °करणीओ BF C 1. hd. °वहूओ X °चहुउ G om. करेण. L. 16. BCFXZ कटंति G कटुंति Z °जलणी BFGXZ कउ C कफाडमि.

कमणी णिस्सेणीए सुकतजाए करंजो अ ।

कज्जालं सेवाले मालिअवंसेसु कम्हिअकलंका ॥ ८ ॥

कमणी निःश्रेणिः । करंजो शुष्का त्वक् । कज्जालं शेवालः । कम्हिओ मालिकः । कलंको वंशः ॥ यथा ।

कमणीकलंककज्जालिओ वि सकरंजओ वि धण्णो सि ।

5

उच्चतरुकुसुमगहणे कम्हिअ तरुणीइ छिप्पसि सया जं ॥ ८ ॥ [८]

कविडं च पच्छिमङ्गणमुप्पलए कलिमकंदोद्वा ।

कल्होडो वच्छयरे बगम्मि कंडूरकाउल्ला ॥ ९ ॥

कविडं गृहपश्चिमाङ्गणम् । कलिमं तथा कंदोदं नीलोत्पलम् । वल्होडो वत्स-
तरः । वत्सतरी चेत्कल्होडी । कंडूरो तथा काउल्लो बकः । अकारान्तककारादिशब्द- 10
प्रस्ताव आकारान्तककारादेर्निर्देशोऽर्थानुरोधात् ॥ यथा ।

कंदोदच्छी कविडे उड्डिअकंडूरकलयलं सोउं ।

कल्होडपायणमिसा सरं सकाउल्लकलिममाहिसरइ ॥ ९ ॥ [९]

णालिअरम्मि कडारं वंसङ्कुरए करिल्लं च ।

कव्वाडो दाहिए हत्थे चोरम्मि कलमकुसुमाला ॥ १० ॥

15

कडारं नालिकेरम् । करिल्लं वंशाङ्कुरः । कव्वाडो दक्षिणहस्तः । कलमो तथा
कुसुमालो चौरः । कलमशब्दः संस्कृतसमोऽपि कवीनां नातिप्रसिद्ध इति निबद्धः ॥ यथा ।

सेलम्मि करिल्लकडारएसु वावारिऊण कव्वाडं ।

कुच्छिभरी हव तुमं मुच्चसु कुसुमाल कलमत्तं ॥ १० ॥ [१०]

- L. 1. C णिस्सेणीए G °तज्जाय ADYZ य. L. 2. ACE कज्जालं E सेवाले
ABCEFGXYZ मालियं E °वंसेसुं X °चंसेसु ABCFGXYZ कम्हियं E कम्हियं D
कम्हिअं. L. 3. BF निश्रेणी CX निश्रेणिः BF कज्जालः CX कज्जालं BCFXZ शेवालः
G C 2. hd. X कम्हिउ. L. 5. GZ कयणीं CX °कज्जालिउ 2. hd. °कज्जालिओ Z
°लियो BF वि स° C विकरंजउ 2. hd. °जओ XZ °जउ Z om. वि BF वण्णो GZ धन्नो.
L. 6. C उम्भ° G उव्व° X उव° cdd. कम्हियं Z तरुणीए. L. 7. G
°मुप्पलए Y कलम° ACGX °कंदुद्वा E °लंदुद्वा Z °कंदुद्वा. L. 8. E
कल्होवडो वसयरे Y वच्छतरे CEGZ वगम्मि C °काउल्लो. L. 9. C कंदोदं X कंदोदं.
L. 10. C चकः corr. 2. hd. G वकः B अकारान्तकारादिं. L. 11. cdd. °प्रस्तावे X
आकावेआकारान्तकारादे° C °ककारादिनिवेशो. L. 12. X कंदोदच्छी BGXZ उड्डियं C
उड्डियं C °कलयं B सोओं X सोउ. L. 13. C कल्होडे BF °पायणम्मि सा BF °सरइ.
L. 14. ABCDFGYZ णालियं E °कुरिए Z वं for च. L. 15. G (A!) कच्चाडो
C हत्थो E °कुस. L. 16. G कडाचं X णालिकेरं Z कवाडो. L. 17. C कुसुममालो
GZ चोरः X कमलशब्दः G निबद्धः. L. 18. GZ कडिल्लं C om. करिल्लं G वारेऊण
(sic) G कच्चाडं (?). L. 19. C कुसुमालमत्तं.

पुञ्जं कयारकज्जवकतवारा कक्खडो पीणे ।

तह य कल्लिंजकिलिंचा लहुदारु कच्छुरी वि कविकच्छू ॥११॥

कयारो कज्जवो तथा कतवारो तृणाद्युत्करः । कज्जवो विष्टेत्यन्ये । कक्खडो पीनः । कर्कशवाची तु संस्कृतभव एव । कल्लिंजं तथा किलिंचं लघुदारु । कच्छुरी ५ कपिकच्छूः ॥ यथा ।

मुणइ मणीउ कयारं कज्जवमिन्दुं विसाइ कतवारं ।

खलइ किलिंचे कक्खडथणिआ कच्छुरिकल्लिंजछित्तं व ॥ ११ ॥ [११]

कस्सयकोसलिआ पाहुडे कराली अ दन्तवणे ।

कंकेली अ असोए तुम्बिकरङ्कम्मि कलवुकुउआओ ॥ १२ ॥

10 कस्सयं तथा कोसलिअं प्राभृतम् । कोसलिआ इत्याकारान्तमित्यन्ये । लकारस्य द्विर्भावे कोसल्लिअं इत्यपि । कोसलिअशब्दस्यात्र पाठोऽर्थानुरोधात् । एवमन्यत्रापि । कराली दन्तपवनकाष्ठम् । कंकेली अशोकवृक्षः । कलवू तथा कुउआ तुम्बीपात्रम् ॥ यथा ।

कंकेलिलट्टिकोअण्डकस्सयं चूअवाणकोसलिअं ।

15 उवणेइ वसन्तसिरी जगजयकामस्स कामस्स ॥ १२ ॥

अज्ज वि को वि करालिं ण करइ कलवूकरो तुमं भमसि ।

भिकखू को तुह कुउअं पूरिस्सइ पिण्डवाएण ॥ १३ ॥ [१२]

L. 1. C °कइस्व° E कडकडो. L. 2. A किल्लिंज° BF °किलिंवा C 1. hd. D °कलिंवा C 2. hd. °चा E °कलिंवा X °कलिंचा BCFX लहुदारु Y लघुदारु C कच्छुरा GZ इ Z कविकच्छू. L. 3. C कज्जवो G om. तथा C कइस्वो CG विष्टेत्य° X विष्टैत्ये. L. 4. CX किलिंचं G कलिंचं D कलंचं X कच्छुरी. L. 5. G °कच्छू. L. 6. C 1. hd. मणीओ F मणिउ X मणीइ F कायारं C कइस्व° BF विसाइ. L. 7. B किलिंवे C 2. hd. °वे F कलिंवे BCFZ °थणिआ GX °थणिआ G कच्छुरिकल्लिंज° X कच्छुरि° Z °किल्लिंज° BF °छित्ते च CX °छित्ते व G °छित्ते व्व Z छित्ति व्व. L. 8. Y कस्सअ° cdd. °कोसलिया AGYZ य. L. 9. CGYZ य C असाए A तुंवि° F तुंवि° G तुम्बि° Z तुम्बि° BF कलवु° E कलवु° C 2. hd. E °कुओआओ GZ °कुइयाउ X कुउआउ. L. 10. BF कस्सयं CX कस्सअं C कोसलियं BFGXZ °लियं C प्राभृतं cdd. °लिया G इत्येके । रांतमि° C °रान्त इत्य°. L. 11. X द्विभावे cdd. कोसल्लियमित्यपि cdd. कोसलियाशब्द°. L. 12. X दन्तपावन° B °काष्ठ CGX °काष्ठं C कंकेली G कंकेली X केलि BF °वृक्ष Z कलवू BCFX कुउया G कुइया Z कुइया. L. 13. BF तुम्बीपात्रं X तुम्बीपात्रं. L. 14. BF कंकेलि° C कंकेली° BF °कोयंडकस्स । अंभूअ° CGZ °अं X °कोडंकस्सअं GZ चू° CGXZ °वाण BFGZ °लियं C °लियं. L. 15. G जयजय° GZ om. कामस्स. L. 16. C अइइ BF विं X को वि twice. BF कर BF कलवू° C कबू° Z कलबू°. L. 17. B भिखू Z पूरिस्स.

णिअरे कडप्पकइअंका कइअंकसइकुक्कुरुडा ।

विण्णाणे कंवरकोत्थरा य तरुणे कहेडो अ ॥ १३ ॥

कडप्पो कइअंको तथा कइअंकसई तथा कुक्कुरुडो एते चत्वारः शब्दा
निकरवाचकाः । कडप्पो कटप्रशब्दभवोऽप्यस्ति । स च कवीनां नातिप्रसिद्ध इति
निबद्धः । कडप्पो वस्त्रैकदेश इति केचित् । कंवरो तथा कोत्थरं विज्ञानम् । उदो- 5
तोर्व्यत्यये कुत्थरं इत्यपि । कहेडो तरुणः ॥ यथा ।

अवकंवरय कहेडय कोत्थरकइअंकसेवणा लहसि ।

गुणकइअंकसई तह जसकुक्कुरुडं सिरीकडप्पं च ॥ १४ ॥ [१३]

मज्जपरीसणभण्डे करिआ तह कोत्तलंका य ।

कण्णासोऽन्तम्मि करम्बे कक्कसकक्कसारा वि ॥ १४ ॥

10

करिआ तथा कोत्तलंका मयपरिवेषणभाण्डम् । कण्णासो पर्यन्तः । कक्कसो तथा
कक्कसारो दध्योदनः ॥ यथा ।

मयकोत्तलंका सउणं रच्छाकण्णासयम्मि ददूण ।

मणरुइअकक्कसासव मयकरिअं लहसि कक्कसारं च ॥ १५ ॥ [१४]

L. 1. BCFGXYZ णियरे BF °कइअंक GZ °कइयंका X °कयअंक BF om. कइअंक
(only सह) GZ °कइयंक BF °कुरुडा CE °कुक्कुरुडा X °कक्कुरुडा. L. 2. GZ
विन्नाणे A कम्बर° B कंवर° C कम्बर° G कम्बरा° Z कम्बरा° ABCFGXYZ °कोच्छरा
CEGXYZ य. L. 3. GZ कइयंको C कइअंकसई GZ कइयंक BF °सह BF कुरुडो
C कुक्कुरुडो X कक्कुरुडो BCF शब्दाः. L. 4. X °वाचकाचका X °शब्दभावो Z °प्रसिद्धः.
L. 5. GX निबद्धः BF कडपो GZ तथा क्वरो B कम्बरो F कम्बरो C कम्बरं cdd. कोच्छरं.
L. 6. BF कुच्छरमित्यपि C कच्छुरमित्यपि GZ कोच्छरमित्यपि X कुच्छुरमित्यपि X कहेडो.
L. 7. B °कम्बरयं C °कम्ब GZ °कंव° X कहेडय कहेडय B कोच्छरि° CFG कोच्छर° GZ
°कइयंक. L. 8. GZ °कइयंक C °सई अ तह BF °कुक्कुरुडंमि C °कुक्कुरुडं X °कक्कुरुड
X चा. L. 9. C मइक्ष° cdd. करिया. L. 10. GZ कन्नासो B ज्तामि C त्तमि E अंतम्मि GZ
अन्तम्मि C करेवे BF करेवे C कक्कस्त° BF om. कक्कस E विं. L. 11. BCFXZ करिया
G करिया G कोत्तलंका Z कांतलंका BG °भाडं G कण्णासो. L. 12. G दध्योदनः
L. 13. GZ °कोत्तलंक C सउलं G °कन्नास°. L. 14. cdd. °रुइयं C °कसास° (om. क्क)
cdd. °करियं.

दोवारिअम्मि कंठिअकडइल्लो तह य कडअल्लो ।

कडअल्लो कण्ठे कदमिओ महिसम्मि करमरी बन्दी ॥ १५ ॥

कंठिओ कडइल्लो कडअल्लो एते त्रयो दौवारिकवाचकाः । कंठिअ इत्यत्र
डकारयुक्तं ठकारं केचित्पठन्ति । अत्र । कम्मणं वश्यादि । कलावो तूणः । कच्चाओ
5 राक्षसः । इति कर्मण-कलाप-क्रव्याद-शब्दभवत्वान्नोक्ताः । कडअल्लो कण्ठः ।
कदमिओ महिषः । करमरी हठहता स्त्री ॥ यथा ।

कडइल्लाणं मज्झे कडअल्लो कंठिण तोरविओ ।

कदमिओ व्व सरोसो करमरिकडअल्लिअं लेइ ॥ १६ ॥ [१५]

थूलम्बरे करयरी कडंतरं जुण्णसुप्पाई ।

10 कच्छुरिअं ईसिअए कणोवअं उण्हतोअम्मि ॥ १६ ॥

करयरी स्थूलवस्त्रम् । केचिदन्त्यरेफस्थाने डकारं पठन्ति । कडंतरं जीर्ण-
शूर्पाद्युपकरणम् । कच्छुरिअं ईर्षितम् । कणोवअं उष्णोदकम् । उदकमुपलक्षणम् । तेन
घृततैलाद्यप्युष्णं कणोवअं ॥ यथा ।

करयरिकडंतरपरिगहकहिअसइत्तणाइ कच्छुरिए ।

15 सावजलं व विलोअणकणोवअं होइ दूसहं मूढ ॥ १७ ॥ [१६]

L. 1. *cdd.* °रियम्मि C कंनिय° E कंठिय° ABFGXYZ कंठिय° BF °कडइल्लो GZ अ.
L. 2. GZ कडयल्लि य E कंठे twice AGXZ कदमिउ BFGZ वंद्दी. L. 3. GX
कंठिउ In C कडअल्लो only 2. hd. C त्रयोऽपि दोवा° XZ त्रयोऽपि दौवा° BCFX कंठिय
GZ कण्ठिय. L. 4. C कलादो G कलावा Z तूणः GX कच्चाउ. L. 5. *cdd.* राक्षस
G °भवत्वाशेकाः Z° न्नोक्तः GZ कडयल्लो G कंठा Z कंठ. L. 6. G कदमिउ XZ कदमिउ. L. 7.
X कडअल्लाणं C मज्झे CX कडइल्लो GZ कडयल्लो X कंठेण B तोरविओ C 2. hd. X विउ.
L. 8. CGXZ कदमिउ C च्व C °कडअल्लि° X °कडिअल्लि° *cdd.* °ल्लियं. L. 9.
AB थूलम्बरे C 1. hd. FGZ °लंब° Y करयरी BF कडंतरं C जुण्ण° ABCFX
°सुप्पाई. L. 10. ABCFY कच्छुरियं ABCFGYZ ईसियए CY कणोवयं X कणोवमं
cdd. °तोयम्मि. L. 11. BF *om.* स्थूल X केचित् अ° BF °स्थाने तु ड° X डकार
C जीर्ण. L. 12. *cdd.* सूर्पा° *corr.* 2. hd. C. BCF कच्छुरियं X कच्छुरियं C इण्णितं *cdd.*
कणोवयं (X कणोवमं) G *om.* उदकम् BF ते. L. 13. X तैलादिपूष्णं *cdd.* कणोवयं
(X कणोवमं). L. 14. GZ करयरी *cdd.* °कहिय° C कच्छुरिए X कच्छुरिए. L. 15.
G °जल BCF च GZ विलोअण° BFGZ °कणोवयं B जूसहं X मूढः.

कज्जउडो अ अणत्थे कण्ठयपोअम्मि कंटउच्ची अ ।

कडिखंभो कडिहत्ये करइल्ली सुक्करुक्खम्मि ॥ १७ ॥

कज्जउडो अनर्थः । कंटउच्ची कण्ठकप्रोतः । कडिखंभो कटीन्यस्तो हस्तः ।
कट्याघात इति केचित् । करइल्ली शुक्कवृक्षः ॥ यथा ।

कज्जउडसील विरइअकडिखंभो हिण्ड कंटउच्चिपओ ।

5

करइल्लि व्व कटोरा ण तुमं सिविणे वि सा महइ ॥ १८ ॥ [१७]

कल्लविअकराइणिकरयंदी तिम्मिअयसिंबलीमल्ली ।

कण्ठे वत्थाईणं णिवद्धगण्ठिम्मि कंठकुंची अ ॥ १८ ॥

कल्लविअं तीमितम् । विस्तारितमित्यन्ये । कराइणी शाल्मलितरुः । करा-
णीति कश्चित् । करयंदी मल्लिका । कंठकुंची वस्त्रादीनां कण्ठे निबद्धो ग्रन्थिः ! 10
कंठकुंची कण्ठे समुत्तुङ्गो नाडिग्रन्थिरित्यन्ये ॥ यथा ।

अणुकरयंदिकराइणितलम्मि इअमंसुकल्लविअअङ्गी ।

बन्धेइ कंठकुंचीं तं ण सुहं धरसु बाहुम्मि ॥ १९ ॥ [१८]

L. 1. C 2. hd. कइस् Y य cdd. °पोयंमि BF (E!) YZ कंटउब्बी X कंटउंबी
ABCFGZ य. L. 2. X कडिखंभो G °हच्छे BF कडइल्ली Z सुक्करुक्खम्मि. L. 3.
BF जनर्थः BFZ कंटउब्बी X कंटउंबी C कडी° C कटि° G न्यस्तः om. हस्तः L. 5. B
कज्जउडु° F कज्जउडु° C कइओड° 2. hd. °उड° C चिरइय° GXZ विरइय° BF विडहिक्° C
°कक्खंभो डिहिंड Z °कडिखंभो GZ om. हिण्ड CXZ कंटउब्बि° C 2. hd. कंटओब्बि° X °यउ
Z °पउ. L. 6. G करइ व्व C च्च CX कररा G कटोरा Z कटोरा C महइ BF om. महइ.
L. 7. cdd. °विय° Y °करायणि° C °करअंदी X °करमंदी EGXY तिम्मियय° AZ
तिम्मिय° C तिम्मिअअ° BF °सिंचलं° G °सिंबली°. L. 8. X कठे C वच्छाईणं BF
निबद्ध° EGX णिवद्ध° A निविहं BY °गंठम्मि F °गंठम्मि C °गंविम्मि E °ट्टि° E° कट्ट° G कंठ-
स्तुंची BF °कुंची Z °तुंबी ABCFGYZ य. L. 9. cdd. °वियं G तीमितं C कराइणि
C शाल्मलीतरुः X शल्मलि° C कराय°. L. 10. G केचित् X करमंदी BF कंठकुंची C
°कुंची G °कुंचं Z °कुंबी G वेखा° G निविडो X ग्रंथि. L. 11. X om. कण्ठे X समुत्तुंगो
BF नाडि° C नाडिग्रं° G °ग्रंथि° X नाडिग्रंथि°. L. 12. G °करचंदि° GXZ °करायणि°
BFGZ इयम° CX इगम° cdd. °विय° C °अंगा. L. 13. C बंधेइ G वंधेइ BF °कुंची X
°कुंचि त BFG तण्ण CX न CX मुहं G सुहं BCF बाहुम्मि G बाहुम्मि X बाहुम्मि.

सहिआइ कक्खडंगी आउहमेए कडतला य ।

कण्णछुरी कुडुगिलोइआ य घरगोहिआए अ ॥ १९ ॥

कक्खडंगी सखी । कडतला वक्रमेकधारं लोहायुधम् । कण्णछुरी तथा कुडु-
गिलोई गृहगोधा ॥ यथा ।

5

जाणेइ कक्खडंगी कडतलवकाइ तुज्झ चरिआइ ।

कण्णछुरिआलावं कुडुगिलोइ च्चिअ मुणेइ ॥ २० ॥ [१९]

कण्णोड्डिआ निरङ्गिका मुअवहणे कंठमल्लं तु ।

कप्परिअकडंतरिआ दलिअम्मि कडंभुअं च कुडकण्ठे ॥ २० ॥

कण्णोड्डिआ नीरङ्गिका । कंठमल्लं मृतप्रवहणम् । येन मृतकमुह्यते ।
10 सामान्येन यानपात्रमिति केचित् । कप्परिअं कडंतरिअं च दारितम् । कडं-
भुअं कुटकण्ठः । कुटस्येव कण्ठो यस्य स कुम्भग्रीवाख्यो भाण्डविशेष इत्यर्थः ।
कडंभुअं घटस्यैव कण्ठ इति शीलाङ्कः ॥ यथा ।

दन्तकडंतरिआहर णहकप्परिअङ्ग मुच्च कण्णोड्डिं ।

तं चिअ कडंभुअथणि वच्च ण जा कंठमल्लजुग्गासा ॥ २१ ॥ [२०]

L. 1. ABCEFGXYZ सहिआइ C °याई C कक्खं C 1. hd. कतला 2. hd. कडला Y
कडतला. L. 2. GZ कन्नं C °चुरा EGZ कुडं C कुटं 2. hd. कुटं Y कुडं [°ण्णु
is here required by the metre] G °गिलोया ABCFGXYZ °लोइया G घराणां
ABCEFGYZ °हियाए cdd. य. L. 3. C कक्खं C 1. hd. चक्रमे° G वजमेक° Z वज-
मेक° BF °युधां C 1. hd. कण्णचुरी C कुडुं G कुडं. L. 5. C जा जाणेइ
BF कक्खडंगी C कक्खं C तुज्झ BF वरियाइं C वरियाइ X चारयाइं Z चरियाइ. L. 6.
GZ कन्नं cdd. °छुरियां G °लाचं cdd. च्चिअ (Z विय) Z मुणेइं. L. 7.
AC (?) °ड्डिया BFX °ट्टिया E °ह्या GZ °ट्टिया Y °ट्टिया GYZ मुयं C °वहाणं
G कंठमल्ल X कंठमुल्लं. L. 8. ABCFGYZ कप्परियं X कप्पडिअं AG °कडत्तं or
कडन्तं ? C °कडत्तं Z कडत्तरि (om. आ) ABCFGY °रिया cdd. दलियंमि E करं G om.
कडं cdd. °भुयं C कुडं GZ °कंठं. L. 9. BEGXX °ट्टिया C °ट्टिया z. e. °ड्डिया C
नीरङ्गिका X नीरङ्गी CX मुत्तं BF मृतमुह्यते C °मृत्कमु X मृतमुह्यते. L. 10. BF सामान्ये-
न्यन cdd. कप्परियं cdd. कडंतरियं C दारियं BF कडंभुयं CX °भुयं G कडंभुअं. L. 11.
G कुटकण्ठ X कुडं G om. कुटस्येव कण्ठो BX °विशेषतः. L. 12. BCFX कडंभुयं C
घटस्येव. L. 13. BF दन्तकडंतरिआहर C दन्तकलत्तं X दन्तकलत्तं CGXX °रिया cdd.
°रियं (X °डियं) CX कणो° BF °ट्टिं = ट्टिं CGZ °ट्टिं X °ट्टिं. L. 14. BF विय
CGXX चिय BFX कडकुयघणिं C कडंछुयघणिं GZ °भुयं Z °थणि वच्च C वच्चणिं वच्च
G °जग्गा°.

कणइल्लकीरकुंता सुगम्भि कइउल्लकीलया थोवे ।

गुञ्जाए अ कणेड्डिअकाहेणूकाइणीओ वि ॥ २१ ॥

कणइल्लो कीरो कुंतो त्रयोऽपि शुक्वाचकाः । कइउल्लं तथा कीलं स्तोकम् ।
कणेड्डिआ काहेणू काइणी त्रय एते गुञ्जार्थाः ॥ यथा ।

अग्निकणकाइणीणं आसमकणइल्लपल्लिकुंताणं ।

5

कइउल्लं पि ण जाणसि जमन्तरं तं कणेड्डिमित्तमई ॥ २२ ॥

कीलयमई कई जह काहेणुं सीअहारिणिं सिसिरे ।

तह कीरपाढगव्विअ अविज्जमवि मण्णसे विज्जं ॥ २३ ॥ [२१]

थवइम्मि कडइओ कग्घायलकरघायला किलाडम्मि ।

कण्णोढत्तीकण्णोच्छडिआओ दिण्णकण्णाए ॥ २२ ॥

10

कडइओ स्थपतिः । कग्घायलो तथा करघायलो किलाटाख्यः क्षीरविकारः ।
कण्णोढत्ती तथा कण्णोच्छडिआ दत्तकर्णा । या भाषणार्थं परवाक्यं गृह्णाति ॥ यथा ।

कग्घायलं कडइओ परधरभुत्तकरघायलो कहइ ।

कण्णोढत्तिपिआए कण्णोच्छडिआ ण सा विसंसेइ ॥ २४ ॥ [२२]

L. 1. GZ शुगंमि X °कीलिया C 1. hd. X घोवे. L. 2. ABCFGYZ य A
कणेड्डिय° BFGYZ कणेड्डिय° C कलेहेय° E कणिड्डिय° G कणेड्डिया° X कणिड्डिय° C °काइणीए
GX °णीउ G वि [1] but Z which generally agrees with this ms. has य. L. 3
G °वाचकः G करउल्लं Z कउल्लं. L. 4. BFGXZ कणेड्डिया C °ड्डिया CX काइणी C °र्थः
L. 5. CX °कणिका° C om. पल्लि X °कुंभाणं. L. 6. B न G कतं नेड्डिमित्त° BF
कणट्टि° C कणेड्डे° Z कणेड्डि° BF °मइ. L. 7. X कीलइमई BF कहई C काहेणू GZ
सीय° CX सिसिरे Z सिसिरे. L. 8. X कारगाढ° BF °गच्चिय C °गच्चिय 2. hd. °गव्वीय
GXZ °गव्विय C वियज्जमवि सण्णसे GZ मन्त्रसे C 2. hd. विज्जं. L. 9. EX
थवयंमि GZ थवयम्मि A, C 1. hd. GX कडइउ Z कग्घायतल° E °घाघला
GZ °करवोइला A किराडंमि. L. 10. GZ कन्नोढत्ती G °कन्नोछडिउ E °कण्णाछ° BFGYZ
°ड्डियाओ AEG °ड्डियाउ X °ड्डियाउ A दिद्वौणकण्णाए GZ दिन्न° G °कन्नाए. L. 11. X
om. कडइओ स्थपतिः । कग्घाय. C कडइओ C 2. hd. G °इउ G कघोइलो Z °इलो C °रव्याः.
L. 12. GZ कन्नोढत्ती cdd. °च्छडिया CX °कर्ण BFGX भण्णा° Z भाषणार्थ BF
गुह्णाति CX गृह्णाति. L. 13. GZ कडइउ X कडइउ C °मुत्तं. L. 14. GZ
कण्णोढत्ति cdd. °पियाए B कणो° GZ कन्नो° cdd. °च्छडिया C °सेई.

कण्णाआसं कण्णंवालं कण्णस्स आहरणे ।

कण्णाइंधणमित्थ य कसणसिओ मीणाणिम्मि ॥ २३ ॥

कण्णाआसं कण्णंवालं कण्णाइंधणं त्रयोऽप्येते कर्णव्याभरणे कुण्डलादौ
वर्तन्ते । अत्र करंजइ भनक्ति । कम्मवइ उपभुङ्क्ते । कमवसइ स्वपिति । इत्यादयो
5 धात्वादशेषूक्ता इति नोच्यन्ते । कसणसिओ बलभद्रः ॥ यथा ।

भगं कण्णंवालं कण्णाइंधणपिण् जइ तुहेकं ।

कसणसिअस्स वि कण्णा कण्णाआसं तुहं दाहं ॥ २५ ॥ [२३]

छिहम्मि कंठदीणारकुडिअकुणिआकुडीरकुच्छिह्ला ।

कणिआरिअकण्णस्सरिआ काणच्छी वई कलंकवई ॥ २४ ॥

10 कंठदीणारो कुडिआ कुणिआ कुडीरं कुच्छिह्लं एते पञ्च वृत्तिविवरार्थाः ।
कणिआरिअं कण्णस्सरिअं काणच्छी त्रयोऽप्येतेऽन्योन्यपर्यायतया काणाक्षिदृष्ट-
वाचकाः । कण्णोस्सरिअं काणाक्षिदृष्टमित्यन्ये । कलंकवई वृत्तिः ॥ यथा ।

आवन्ति कंठदीणारण कुडिअभमिरा भुअङ्ग ति ।

कुच्छिह्लपूरणे तं कण्णस्सरिआइ किं कुणसि ॥ २६ ॥

15 अज्जेअ कलंकवई तुह पइणा णिकुडीरिआ रइआ ।

तुह कणिआरिअविच्चेहि तेहि कुणिआसयं कयं तत्थ ॥ २७ ॥ [२४]

L. 1. G throughout कन् in this and the next lines. C °आसां ABCFGZ
°वालं X कण्णवालं B आहरणे EX °रण Y आभरणे corr. 2. hd. Z रणा. L. 2. E
केणा° C °मिच्छ C om. य A कसिणसिउ YZ कनिण° X °सिउ Z °सीओ C सारणाणिम्मि
X सारणाणिम्मि. L. 3. G अन्नाआसं Z अण्णाआसं cdd. °वालं G कण्णाआसां. L. 4.
X वर्तन्ते C रअइ Z भनक्ति G कम्मवई X कम्मवसइ स्वपिति इ स्वपिति Z स्थपिति. L. 5.
G om. इत्यादयो G नोच्यन्ते GX °सिउ Z कणसिओ BF बलिभद्रः F वल°. L. 6.
BCFX कण्णंवालं Z कण्णवालं G कन्नावोलं. L. 7. BF कण्णोसिअ जयस्स
(sic) C कसणा° CGXZ °सियस्स X कण्णाआसं (om. कण्णा). L. 8. G
छिहम्मि कंठणार° cdd. कंठ° but cfr. vi. 67 The meaning attributed
here to the word is probably due to an error. C °कडिय° BF °कुडिया° AEGYZ
°कुडिय° cdd. °कुणिया° E °कुच्छिह्ला. L. 9. EGXZ कणिआरिअ° C कणयारिअ° Y °रिय°
G °कन्नासं Z °कण्णसं CEGXYZ °रिया GZ काणच्छे X काणच्छि B वई C कलंकवई Z
कलवई. L. 10. cdd. कंठदी° cdd. कुडिया कुणिया C om. वृत्ति X वृत्ति°. L. 11. cdd.
कुणियारिअं C. 1. hd. Z कण्णसं G कन्नासं cdd. °रियं cdd. अन्योन्य°. L. 12. GZ
कण्णोच्छ° cdd. °रियं. L. 6. BF कलंकवई CFX वृत्तिः. L. 13. cdd. कंठदी° cdd. कुडिय°
X °रुमिरा cdd. भुयंग. L. 14. BF कण्णस्ससियां GZ कन्नासं CGXZ °रियां. L. 15.
BFGXZ अज्जेअ C अइक्षेय CXZ णिकुडी° cdd. °रिया रइया. L. 16. CGXZ कणिआरिअ° GZ
°रियं cdd. °विच्चेहि (Z °विच्चेहि) CXZ तेहि cdd. कुणिया° BF कयं twice C तच्छ Z तत्था.

जवणीइ कंडपडवा कइलबइल्लो थ सइरवसहम्मि ।

पासजुअलाववत्ते कडाहपल्हत्थिअं चेअ ॥ २५ ॥

कंडपडवा यवनिका । कइलबइल्लो स्वच्छन्दचारी वृषभः । कडाहपल्हत्थिअं पार्श्वद्वयापवृत्तम् ॥ यथा ।

कइलबइल्लो व्व तुमं घरा घरं किं भमेसि णिल्लज्ज ।

5

कंडपडवाइ मज्झे कडाहपल्हत्थिअं णिअसु तिस्सा ॥ २८ ॥ [२५]

॥ अथ आकारान्तककारादयः ॥

कावी णीला काओ लक्खे कालं तमिस्सम्मि ।

काराकोणू लेहा कारं कडुअम्मि काहली तरुणी ॥ २६ ॥

कावी नीलवर्णा । काओ लक्ष्यम् । वेध्यमित्यर्थः । अन्ये तु लक्ष्यशब्देन 10
यो येन गुणेन लक्ष्यते तमुपमानभूतं पदार्थमाहुः । कालं तमिस्सम् । कारा तथा कोणू
लेखा । कारं कटु । काहली तरुणी ॥ यथा ।

हयकाविकाललहरीइ विरहिकाराइ चन्दकाराए ।

मयरद्वयधाणुको काहलितणुकोणुकाय माहणइ ॥ २९ ॥ [२६]

कारिममावि कित्तिमए कासारं सीसपत्तम्मि ।

15

काहारो परिसंधे कासिजं कागथलदेसे ॥ २७ ॥

- L. 1. E जन्वणीइ A कंडपडवा *cdd.* °वइल्लो AGYZ य. L. 2. A पासु G °जयला°
C जुयअला° 2. *hd.* °झु° YZ °जुयला° *cdd.* °लापवत्ते C °पल्लच्छियं E °पल्ल° ABFGXYZ
°त्थियं AGZ चेव C वेय C 2. *hd.* Y चेय E चेअं X वेअ. L. 3. X कंडवा C 1. *hd.*
जवनिका G यवनिका *cdd.* °वइल्लो C °पल्लच्छियं X °पल्लत्थियं BFGZ °त्थियं. L. 4.
BF °याप्रवृत्तं G °यापवर्त्तनं. L. 5. BFGZ °वइल्लो C च BFG घरिं BF निल्लज्जं.
L. 6. C मज्झे C °पल्लच्छियं X °पल्लत्थियं BFGZ °त्थियं BCFX नियसु GZ नियसु X विस्सा.
L. 7. G अथाकारांतः कका° L. 8. C णाला G कड B ओ (sic) X काड G लक्खं
B तमिस्संमि A °स्समि X तिमिस्सम्मि. L. 9. X काराकाणू *cdd.* लेहा C 1. *hd.* कोरं
BCFGYZ कडुअम्मि X कडुअम्मि. L. 10. X णीलवर्णा CGX काड G लक्ष° X
लक्षणश°. L. 11. X योन B *om.* गुणेन GZ तदुप° B तमिस्सं G काला X काण्ह for
कोणू. L. 12. G *om.* कारं कटु. L. 13. G °काविकाललहरीइ X °काविकाललहरीइ Z °ए
BF विरहिकाचीइ GZ °काराए C वंद°. L. 14. CX °तनु° G °कोणु°. L. 15. GZ
°वत्तम्मि. L. 16. G परिसंधे C 2. *hd.* कासिजं A °देशे.

कारिमं कृत्रिमम् । कासारं सीसपत्रकम् । काहरो परिखंधो । जलादिवाही
कर्मकर इत्यर्थः । कासिजं काकस्थलाभिधानो देशः ॥ यथा ।

कासिज्जदेसलुण्ठणकादाराणिज्जमाणकणयाई ।

कासारं च बुहाणं अकारिमं देसि चालुक्क ॥ ३० ॥ [२७]

५ कायंदी काणद्धी परिहासे काहिलो अ गोवाले ।

धुत्तासहणधणूसुं कालयकावलिअकालवट्टाई ॥ २८ ॥

कायंदी तथा काणद्धी परिहासः । काहिलो गोपालः । कालओ धूर्तः ।
ठक इत्यर्थः । कावलिओ असहनः । कालवट्टं धनुः । कालपृष्ठशब्दो यदि धनुर्मात्र-
वाची संस्कृते रूढस्तदा संस्कृतमव एवायम् । अन्यथा तु देश्य एव । अस्माभिस्त्वेक-
10 देशीष्वविगानेन दर्शनादयं निबद्धः ॥ यथा ।

चय हरिअं मज्झ मणं कालय का काहिलाहि काणद्धी ।

कायंदीइ वि मयणो कावलिओ हणइ कालवट्टेण ॥ ३१ ॥ [२८]

काणत्थेवो विरलम्बुकणे कालिंजणी अ ताविच्छे ।

कायंधुओ अ कायंचुलो अ कामिंजुलविहङ्गे ॥ २९ ॥

L. 1. BFX सीसकं GZ सीसपत्रं C परिक्रंधो.

L. 2. C कासिज्जं X कासिज्ज.

L. 3. C कासिज्जदेशलुण्ठणका° BFGZ °लुण्ठण° X °लुण्ठण° C °णिज्जमाण° GXZ °याई.

L. 4. GZ व CX बुहाणं C अकारिमं BF देसु X देस BF चालुक्क. L. 5. Y

कायंदी AXZ काणद्धी C °द्धी Y gives from काणद्धी to ताविच्छे l. 13

after °विहङ्गे l. 14. EG कालो Z काणहिलो AGZ य E गोवालो X गोवालो.

L. 7. Z धुत्तासहण° BCF °धणूसुं X °धणूसुं cdd. °कावलिय° BEF °वट्टाई

C °वट्टाई. L. 7. C (G?) XZ काणद्धी G काहिललोयो धुत्तासहण इत्य° X कालय Z

कालयो BCFZ धूर्तप्वक इत्य° X धूर्त पदक°. L. 8. BF कावलिओ GX °लिउ B

°वट्टं Z °पृष्ठ° X धनुमात्र°. L. 9. GZ रूढः तदा X रूढस्तथा X °भव चायं Z एव (om.

अयम्). L. 10. C 2. hd. °विमानेन X °विगाहनेन G णिचद्धः. L. 11. BCFX

चय BFGZ हरियं CX हरिमं C 1. hd. G मज्झ C. 2. hd. मज्झ BF काहिसाहि Z कादितोहि

CX °लाहिं काणद्धी. L. 12. C 1. hd. मयण्ये corr. 2. hd. GX °लिउ om. हणइ X

कालवट्टेण. L. 13. AC काणच्छेवो BG °लंबु° GZ कालंजणी E °लिंजणी GZ वि for

अ X इ. L. 14. C कायंधुओ C 2. hd. GX °धुउ Y य C कायंचुलो 2. hd. °मुलो X

कायंचुलो Z कायंचुलो G °जुले Y य E °विहङ्गे,

काणत्थेवो विरलाम्बुकणवृष्टिः । कालिंजणी तापिच्छलता । केचित्कालिंजणं
तापिच्छमित्याहुः । कालेजं तापिच्छकुसुममित्यन्ये । कायंधुओ तथा कायंचुलो कामिं-
जुलाख्यः पक्षी । कामिंजुलशब्दोऽपि देश्य एव भङ्ग्या निबद्धः । एते त्रयोऽपि
जलपक्षिविशेषवाचकाः ॥ यथा ।

कालिंजणिसामलघणकाणत्थेवे रुअन्ति विरहिजणा ।

5

रे कायंधुअ कायंचुलीइ सहिओ सि कूजसु तुमं ता ॥ ३२ ॥ [२९]

कारंकडो अ फरुसे कायपिउच्छा य कलकण्ठी ।

कामकिसोरो अ खरे किण्णं सोहन्तए किरो कोले ॥ ३० ॥

कारंकडो । कप्रत्यये कारंकडओ पुरुषः । कायपिउच्छा कोकिला । काम-
किसोरो गर्दभः ॥

10

॥ अथ इकारान्तककारादयः ॥

किण्णं शोभमानम् । किरो सूकरः ॥ यथा ।

सा कत्थ ललिअकिण्णा किरो व्व कारंकडङ्ग कत्थ तुमं ।

कह कलकायपिउच्छा कामकिसोरो कडुज्जुणी कत्थ ॥ ३३ ॥ [३०]

किंवोडो खलिए किंकिअं च धवलम्मि किंपओ किवणे ।

15

किंजक्खो अ सिरीसे रच्छाए किलणिकीलणिआ ॥ ३१ ॥

L. 1. C कोणच्छेवो X लत्थेवा G °लांबु° G कालिजणी X केचित् का°. L. 2. G °जणिं CX कालिंजं G कायंधुअ X कायंधुअ Z कायंबुओ C कायंबुलो BF °बुलो Z कायंबुलो GZ कामिंजला°. L. 3. BF कामिंजुल° GZ कामिंजल° C एवं G निबद्धः. L. 4. C °विशेषः X om. विशेष. L. 5. C कालंज° X कामिंज° GXZ °जलिं C °सामण° C °काणच्छेदे G °च्छेवे Z °काणत्थेवो GZ रुयंति X विरहज and om. from रे to सहि next line. L. 6. CZ कायंधुय BF कायंबुलीइ Z °बुलीइ G सहिउ X उ (om. सहि) CZ कूजसि X कजसि G om. कूजसु. L. 7. GZ य C 2. hd. पुरुसे GZ फरुसो X पुरुसे A कलकण्ठी C °कंची G °यंची YZ °यंठी. L. 8. X कामसोकिरो Z °किसोरे Y य G किन्नं Z कित्तं X कि for किरो E कोलो. L. 9. G कारंकडओ X कारंकडउ BF पुरुषः CG पुरुषः. L. 12. GZ किन्नं CGXZ सूकरः. L. 13. C कच्छ X का for कत्थ cdd. ललिय° G °किन्ना GZ किरु X कियो C च C कच्छ G कात्थ. L. 14. GZ कह G किलकाय° C कयकाय° GZ °पिउत्था C कडुज्जुणी X कडुज्जु C कच्छ. L. 15. AC किंवोडो BF किंवोडो GZ किंवोडो A वखलिए GZ खलियं X संखलिए ABEFGXYZ किंकियं C 1. hd. om. च ACGX किंपउ E कविणो GZ किविणे. L. 16. C किंजक्खो X किंजरेका (misread) AGYZ य B रत्थाए E रिच्छाए cdd. °कीलणिआ.

अत्र किर किलार्थे । किणो कीस प्रथे । किडी सुकरः । एते शब्दानुशासने
सिद्धा इति नोक्ताः । किंवोडो स्वलितः । किंकिअं धवलम् । किंपओ कृपणः ।
किंजक्खो शिरीषः । किलणी तथा कीलणिआ रथ्या ॥ यथा ।

कीलणिकिंजक्खतले वेसं ददूण किंकिअदुगूलं ।

3 किंपय तुमं मुह चिअ किलणीए भमसि किंवोडो ॥ ३४ ॥ [३१]

लहुमच्छे किंधरकुंधरा य सप्पम्मि किंकिंडी ।

कहिए किलिम्मिअं तह लक्खारत्तम्मि किमिरायं ॥ ३२ ॥

किंधरो तथा कुंधरो लघुमत्स्यः । किंकिंडी सर्पः । किलिम्मिअं कथितम् ।
किमिरायं लाक्षारक्तम् । यस्तु रुधिरोद्भवकीटमुखोद्धान्ततन्तुनिष्पन्नं तद्वाची किमि-
10 रायशब्दः कृमिरागशब्दभव एव । अत्र च । किलिक्किंचइ रमते । इति धात्वादेशेषूक्त
इति नोच्यते ॥ यथा ।

किंकिंडिवेणि किमिरायणिवसणे किंधरच्छि तुह विरहे ॥

तम्मइ थोवजले कुंधरो व्व सो इअ किलिम्मेमि ॥ ३५ ॥ [३२]

किमिहरवसणं कोसेअए णववहूइ कीलकुकुलाओ ।

15 वेणुमयउच्छुपीडणकण्डे कुंडं च कुडुमच्छरिए ॥ ३३ ॥

किमिहरवसणं कौशेयं वस्त्रम् ॥

अथ ईकारान्तकारादिशब्द एक एव ॥ कीला नववधूः ।

- L. 1. X om. किर C किच C कीणो BF किरी CGZ शुकरः. L. 2. X सिद्धाः BFG
किंवोडो C किंभोडो C 1. hd. G सचलितः X स्वलितः cdd. किंकिअं C 1. hd. GX किंपउ
C 2. hd. क्षपणः L. 3. B किंजल्को F किजल्को X किंजरेका (misread) C किलणि
cdd. °णिया. L. 4. CX कीलणियं किंज° X किंजल्कतले C ददूण BF
किंकिअं C किंकय° GXZ किंकिअं CGZ °दुगूलं. L. 5. BF चय CGX चिय Z
व्विय G कीलणिए CFGZ किंवोडो B किंचोडो X किंवाडो. L. 6. X लहुःमच्छे
AE किंकिंडी G किंकिंडी Y किंकिंडी. L. 7. C किलिम्मिअं ABEFGXYZ
°म्मियं. L. 8. BF लघुमप्पः X °मच्छः cdd. °म्मियं. L. 9. G किमिरायं
XZ यत्तु G रुधिररोद्वरकीट° X रुधिरोद्भव° Z रुधिररोद्वरकीट°. L. 10. X om.
एव BF °किंचइ Z °बूक्कमिति. L. 12. GZ °निवसणे. L. 13. BF थोवजले
C थोवजले G कुंधरु Z कुंधरु CX च cdd. इय CX किलिम्मेमि. L. 14. C
किमिर° GY कोसेअए Z कोसेअएय A °अहि C 1. hd. णववहूइ A °वहूइ X कीला° C
1. hd. °ककुलाओ A °कुकुलाओ GX °लाउ. L. 15. E °उच्छ° GZ °पाण° X कुंडे
C कुडुम°. L. 16. GZ कौसेयं X कौशेयवस्त्रम्. L. 17. C अथ ईकारान्तशब्द BF
°शब्दः G om. एक X नववधूः.

॥ अथ उकारान्तककारादयः ॥

कुकुला नववधूरेव । कुंडं वेणुमयं जीर्णमिक्षुपीडनकाण्डम् । यदाह । वेणुमय-
मिक्षुपीडनकाण्डं जीर्णं विदुः कुंडं ॥ कुंडं आश्चर्यम् । केचित्कोडुं इत्याहुः । तच्च
परओ ठिअसंजोए इत्यादिना (१, १७४) उकारओकारविनिमये सिद्धम् ॥ यथा ।

उअ णायरकीलाए कुंडं पेच्छन्तिआइ परिलहसइ ।

5

किमिहरवसणं कुडा छिप्पन्तं हलिअकुकुलाहिं ॥ ३६ ॥ [३३]

कुक्खी कुच्छी कुल्हो अ सिआले पोड्डले कुंटी ।

कुंभी सीमन्ताई कुदं बहु मज्जरी कुंती ॥ ३४ ॥

कुक्खी कुक्षिः । कुक्षिशब्दस्य प्राकृतेऽक्ष्यादिपाठाच्छत्वे कुच्छी इत्येव भवतीति
कुक्खीशब्दो देश्यः । कुल्हो शृगालः । कुंटी पोड्डलम् । वस्त्रनिबद्धं द्रव्यम् । 10
कुंभी सीमन्तालकादिः केशरचना । कुदं प्रभूतम् । कुंती मज्जरी ॥ यथा ।

घेतुं सम्बलकुंटीं चइअ पिआकुंभिकुंतिकम्माइं ।

रणम्मि कुदकुल्हे तुह रिउणो खामकुक्खिणो जन्ति ॥ ३७ ॥ [३४]

कुट्टाकुमारिकुट्टयरीकोसट्टइरिआउ चण्डीए ।

कुहिअं लिच्छम्मि कुहेडो अ गुरेडम्मि तीमणे कुसणं ॥ ३५ ॥ 15

कुट्टा कुमारी कुट्टयरी कोसट्टइरिआ एते चत्वारश्चण्डीवाचकाः । अत्र कुडो घट इति
संस्कृतकुटशब्दभव एवेत्युपेक्षितः । कुहिअं लिच्छम् । कुहेडो गुरेडकारण्यो हरितकवि-
शेषः । कुसणं तीमनम् ॥ यथा ।

L. 1. BF अथ उकारादयः. L. 2. X वणूमय. L. 3. C कुडं *add.* कौडुमित्याहुः
(C °स्तच्च X °स्तच्चा) L. 4. CGX परउ BF विअ° X ठिय° G द्विसंजोगेए Z ठियसं-
जोगे G *om.* इत्यादिना BFX *om.* ओकार. L. 5. GZ उच X णारेकीलाए GX पेच्छि-
त्तियाइ BFGZ °न्तियाइ X परिलसइ. L. 6. X कुडा GZ लिप्पन्तं C छिप्पितं *add.* हलिय° BF
°कुलाहिं. L. 7. X कुक्खी कुक्खी कुच्छी A कुल्हो GYZ य ABFGXYZ सिआले C सिआलो
EX पोड्डले C पोड्डलो. L. 8. A सीमन्ताई BF सीमन्ताइ. L. 9. BF *om.* कुक्खी कुक्षिः
C जुक्षि° X क्षिशब्दस्य *add.* अक्ष्या° (X अक्ष्या°) BCF °पाठात् छत्वे X °पाठात् छत्वे C
कुक्खी X कुच्छीत्येव BCFXZ भवति इति. L. 10. G *om.* इति BF कुक्खी २ देश्यः Z
कुक्षीशब्दो C कुण्हो G गालः BCFX पोड्डलं. L. 11. X सीमन्तां CX °लकादिकेश° G
om. केशरचना X *om.* यथा. L. 12. BFG संवल° X संवलकुटि Z संवलि° BFGXZ
चइय C 1. *hd.* विइय 2. *hd.* चिइय *add.* पिआ° G °कम्माइ. L. 13. C कुदं कुल्हे.
L. 14. C कुड्डा° E कुद्धा° illegible in G. Z कुट्टाकुम्मरि° BF °इरियाओ ACEGYZ
°इरियाउ X °इरिड. L. 15. *add.* कुहियं AGYZ य C गुरेडम्मि EG °डमि AE तीमणे
C ती-णे Z तीणे. L. 16. G कुट्टा! X *om.* from कुट्टा to °इरिआ CGZ कुमारि GZ
कुट्टयरी GZ कोसट्ट° *add.* °इरिया B चत्वारो चंडी° X कुट्टो. L. 17. BFX °भव इत्युपे°
CGZ °भव एव इत्यु° *add.* कुहियं B गुरेड° (sic) C गुरेकटा° BF हरितक°. L. 18.
G तीमनं यमनं.

कोसट्टइरीपिउणो कुमारिसिहरे सकुट्टमच्च हला ।

कुट्टयरिवइं सकुसणवलीहि वुसिणकुहिअं कुहेडेहिं ॥ ३८ ॥ [३५]

हालम्मि कुंतलो कुक्कुसो तुसे कुप्पढो घरायारे ।

कुहडो खुज्जम्मि मणोरहे कुतत्ती अ कुंचलं मउले ॥ ३६ ॥

- 5 कुंतलो सातवाहनः । कुक्कुसो धान्यादितुषः । कुप्पढो गृहाचारः । समुदाचार इत्यन्ये ।
कुहडो कुब्जः । कुतत्ती मनोरथः । कुंचलं मुकुलम् । कुंपलं इति तु कुड्मलशब्दप्रभव-
मितीह नोक्तम् ॥ यथा ।

अहरिअकुंतलकुप्पढ अदोसकुक्कुस कुमारवाल णिव ।

कुहडिअसत्तुकुतत्ती दिसासु जसकुंचलं विआसेसु ॥ ३९ ॥ [३६]

- 10 मत्तम्मि कुक्कुडो कुंदओ किसे कुंडिओ वि गामेसे ।

कुट्टाओ चम्मयरे कुडयकुडंगा लयाहरए ॥ ३७ ॥

कुक्कुडो मत्तः । कुंदओ कुशः । कुंडिओ ग्रामाधिपतिः । कुट्टाओ चर्मकारः ।
कुडयं तथा कुडंगं लतागृहम् ॥ यथा ।

कुंडिअपुत्तो कुडया कुडंगए भमइ तुज्झ अणुरत्तो ।

- 15 कुंदयकुट्टाअं पिव णेच्छसि जं कुक्कुडा सि तं पुत्ति ॥ ४० ॥ [३७]

L. 1. C °सहिरेसं C °कुट्टमच्च X °कुट्टमव्व BF °कुट्टमव्व GZ °कुट्टिमव्व. L. 2.
BFGZ कुट्टइरिं G °यइं Z °यइं From सकुसण to कुहि broken off in G. XZ °वलीहिं
cdd. °कुहियं (X कुहिय). L. 3. E कुंमलो C कुंक्कुसो E कुक्कुसो A तुमो तुसे BF तुसो C वुडोसा.
L. 4. C खुज्जं AGZ य X मउलं मउले Z मचले. L. 5. BF तुंतलो C सालवाहनः
broken off in G. X कुप्प. L. 6. C कुहुडो X कुहु (१) डो B कुब्ज Z कुहुः B मनो-
रथ Z कुंचलं X मुकुल XZ कुंपलमिति BCFX om. तु C कुसलं X कुट्टमलं GZ °शब्द-
भव°. L. 8. BFGZ अहरियं X °कुप्पढ; om. कुक्कुस BF कुवारं X °पाल. L.
9. cdd. कुहडियं C 2. hd. °डिअं C °सतुं BF °कुंतलं X °कुंचल cdd. वियासेसु (X
वियारेसु). L. 10. AGZ कुंदउ X कुंडउ A किसि G किंसे X कुसे AGX कुंडिउ X गामेसो.
L. 11. E कुट्टाओ AGZ °उ X कुदाउ BF वम्मयरे A °यारे B °कुंडंगा. L. 12. CX कुकुडो
GX कुंदउ X कुशः GX कुंडिउ G कुट्टाउ X om. कुट्टाओ चर्मकारः. L. 13. C °कुंडंगं
X कुंगं. L. 14. cdd. कुंडियं C कुडंगए X कुडंग C तुज्झ अणुरत्तो. L. 15. C
कुंदायं CGZ °कुट्टायं X °कुट्टाय C पिवा.

गत्ताइ कुंभिणी कुंतली करोडीइ कुदणो रासे ।

णीवीए अ कुऊलं कुत्थुहवत्थं च कोसलं चेअ ॥ ३८ ॥

कुंभिणी जलगर्तः । कुंतली करोटिकाख्यं परिवेषणोपकरणम् । कुदणो रासकः ।
कुऊलं कुत्थुहवत्थं कोसलं इत्येते त्रयोऽपि नीवीवाचकाः । कुऊलं परिहितवस्त्रप्रान्त
इति केचित् ॥ यथा ।

5

वरणाही कुंभिणिकुंतलिकम्मं चइअ खेळ कुदणयं ।

दढकोसलसहिआहिं कुत्थुहवत्थं दढेसु सुकुऊले ॥ ४१ ॥ [३८]

कुंमिल्लं खण्णे कुंदीरं कोल्हाहलं च बिम्बम्मि ।

अणइट्टम्मि कुरुच्चं कुमुली कुलसंतई अ चुल्लीए ॥ ३९ ॥

कुंमिल्लं खननीयम् । कुंदीरं तथा कोल्हाहलं बिम्ब्याः फलम् । कुरुच्चं अनिष्टम् । 10
कुमुली तथा कुलसंतई चुल्ली ॥ यथा ।

दढं कुंदीरोट्टिं पहिआ कोल्हाहलाइ चुण्टन्ति ।

कुलसंतइमवि खणिरो कुरुच्चकुंमिल्लकुमुलिओ हवइ ॥ ४२ ॥ [३९]

कुररी पसू मिलाणे कुम्मणकुंटारकुरुमाणा ।

पिसुणे कुसुंभिलो कोडिल्लो अ कुडिल्लयं कुडिले ॥ ४० ॥

15

L. 1. E कुदणो C रासे. L. 2. BX नीवीए BCFGY य G कुरुणं A कोत्थुह° C
कंच्छुह° E कुच्छुहवत्थं Y कुत्थह° Z om. from कुत्थुह° to इत्थु incl. in l. 4. AGY
चेय BFX वेअ C चेयं. L. 3. X रासः. L. 4. G कुजलं कुत्थुं (sic) X कुऊहलं
कुत्थु° C कुच्छुह° च X च कोसलं G om. इत्थु G कुजलं X कुऊहलं X °वस्त्रोपांत. L. 6.
BF °कंम GZ चइअ CX कुदलयं. L. 7. cdd. °सहियाहिं (X °सा°) BF कुत्थह°
CX कुत्थुह° G सुऊले. L. 8. GZ खन्ने In BF कुंमिल्लं खण्णे twice B °हलं G विवम्मि
X म्मि only. L. 9. EX अणइत्थम्मि CZ कुरुच्चं C corr. 2. hd. E कुरुच्चं X कुरुत्थं
AC कुसली X कुमली C कुलसंतई AGYZ य A चुल्लीया B वु°. L. 10. G बिम्ब्याः C
विज्जाः 2. hd. विइशाः X विवाफलं C 1. hd. Z कुरुच्चं X कुरुच्चं. L. 11. CX कुमली
G कुमुई BF चुल्ली. L. 12. G दढं X °रोट्टि BF पहिओ CGZ पहिया X एहिया GZ
कुल्हा° cdd. °हलाइ B वुंटंति CF वुंटंति. L. 13. BF षणिरो C षणिरो CXZ कुरुच्चं
X °कुंमिल्ल° i.e. °कुंमिल्ल° GX. °लिउ BF हव. L. 14. E पसू X पसू C कुम्मर° GX
°कुदर°. L. 15. C पिसुणा कुसुं AGYZ य GZ कडि°.

कुररी पशुः । कुम्भणं कुंठारं कुरुमाणं त्रयमपि म्लानार्थम् । अत्र कुप्पिसो
कञ्चुक इति कूर्पासशब्दभवः । कुसुमिलो तथा कोडिलो पिशुनः । कुडिलयं
कुटिलम् ॥ यथा ।

अकुसुमिला कुडिलयकेसी कोडिल सा खु कुरुमाणा ।

5

कुंठारेइ सहीउ वि अकुम्भणो पुण तुमं कुररी ॥ ४३ ॥ [४०]

कुरुचिल्लं गहणे कुसुमणं घुसिणे कुडुच्चिअं सुरए ।

गम्भिणिकुलीरकन्दुइआ कुच्छिमइकुरुचिल्लकुल्लरिआ ॥४१॥

कुरुचिल्लं ग्रहणम् । कुसुमणं कुङ्कुमम् । कुडुच्चिअं सुरतम् । कुच्छिमई
गर्भिणी । कुरुचिल्लो कुलीरः । कुल्लरिओ कान्दविकः ॥ यथा ।

10

ओ कुरुचिल्लइ पहिओ कुरुचिल्लणिहो कुडुच्चिअस्स कए ।

छणकुसुमणविलित्तं कुल्लरिअं कुच्छिमइअं पि ॥ ४४ ॥ [४१]

कुसुमालिओ अ सुण्णमणे कुरुकुरिअं च रणरणए ।

कुलफंसणो कुलकलङ्कम्मि छुहाए अ कुडुलेवणिआ ॥ ४२ ॥

कुसुमालिओ शून्यमनाः । कुरुकुरिअं रणरणकः । कुलफंसणो कुलकलङ्कः ।

15 कुडुलेवणी सुधा ॥ यथा ।

L. 1. BF कुप्पासो X कप्पासो. L. 2. X om. from इति to कुसुमिलो Z कूर्पोसं
G पिशुशः X कुटिलयं. L. 3. GZ om. यथा. L. 4. X अकुसुमिया CX कुडिलया के° GZ
°ल्लयकेसी C कुरामाणा GZ कुर° X रुमाणा. L. 5. BCF सहीओ GZ om. वि CX विष
कुम्भ° X तुमं कुमं कुररी. L. 6. ABCDEFGYZ कुरुविल्लं E कुरुचिल्ल A गहणेल्लं E कुसुमल्लं
X कुसुमिल्लं Y कुसु- मल्लं A कुडु° B कडु° Z कुडु° X कुडु° ABCEFGXYZ °च्चियं. L.
7. A गम्भिणि° AG °कंदुइया BF °कंदुइया CYZ °इया E °इय X °कादुइया C °कुरुचिल्लं
A °चिल्लं Z °विल्लं ABCFY °कुल्लु° cdd. °रिया. L. 8. cdd. कुरुविल्लं GZ कुसुमल्लं
X कुसुमल्लं B कुडुच्चियं CFGXZ °च्चियं. L. 9. BFZ कुरुविल्लो X °चिल्ले B कुल्लूरि-
ओ CFGXZ कुल्लु° GX °रिउ X कांदविकः. L. 10. C 1. hd. GX उ CZ कुरुविल्लइ
GXZ पहिउ C कुरुविल्ल CGXZ °च्चियस्स. L. 11. C °कुसुमिणं G °मल्लं X °मणं
BCFX कुल्लुरियं GZ कुल्लुरियं CX °मइयं BFGZ °मइयं. L. 12. BXZ °मालिउ
AEGXYZ य GZ सुन्नं B कुरिकु° cdd. °रियं (X °रिय). L. 13. GZ सुहाए AGYZ
य cdd. °लेवणिआ. L. 14. BGX °लिउ CGZ अशून्यमनाः X °मनः B कुरिकु° CGXZ
°रियं C कुलफंसणो Z कुरुफंसणो. L. 15. BFX कुडुलेवणी

मा कुडुलेवणीधवलकुट्टिमे परवहुं णिएऊण ।

कुसुमालिअ कुरुकुरिअं करेसु कुलफंसणो होही ॥ ४५ ॥ [४२]

कुंडिअपेसणकुंतीपोट्टलया बम्भविट्ठिचउकोणा ।

कूलं बलपच्छा कूडो पासे कूवलं जघणवसणे ॥ ४३ ॥

कुंडिअपेसणं ब्राह्मणविट्ठिः । कुंतीपोट्टलयं चतुष्कोणम् ॥

5

॥ इत ऊर्द्धमूकारान्तककारादयः ॥

कूलं सैन्यस्य पश्चाद्भागः । कूडो पाशः । अत्र कूरं भक्तमिति संस्कृतसमत्वान्नो-
क्तम् । कूवलं जघनवसनम् ॥ यथा ।

कुंडिअपेसणकारीइ कुसुमसरकूलकूवलवईए ।

कुंतीपोट्टलभवणे उअ पडइ दिओ कडक्खकूडम्मि ॥ ४६ ॥ [४३] 10

कूणिअमीसिमउलिए गत्ताकारम्मि कूसारो ।

केआ रज्जू केली असई केऊ अ कन्दम्मि ॥ ४४ ॥

कूणिअं ईषन्मुकुलितम् । कूसारो गत्ताकारः ॥

॥ अथ एकारान्तककारादयः ॥

केआ रज्जुः । केली असती । केऊ कन्दः ॥ यथा ।

15

कूसारखलन्तपओ केउकए पहिअ मा भमसु कच्छे ।

जं केलीए कूणिअपेच्छिअकेआण पडसि पासेसु ॥ ४७ ॥

- L. 1. C °लेवणा° BFX °कुड्डिमे C परवहुं X निएऊण. L. 2. C कसुमा°
BCFXZ °लिय CGZ °रियं X °रिय C होहा. L. 3. The whole line is wanting
in A. EGXYZ कुंडिय° BF कुड्डिअ° C कुड्डियकेस° BEFGY °पोट्टलया C °पोट्ट°
X °पोट्ट° Z °पोट्टलिया BF वंभविट्ठि° G चंभविट्ठि° Z वंभवेट्ठि° C °विट्ठि°. L. 4. A
कंकूलं वपत्था GZ बल° X कूडो पासे twice. E कूवलं C कूवडं. L. 5. BFGXZ
कुंडिय° C कुड्डिय° C ब्राह्मणं BGZ ब्राह्मण° X ब्राह्मणानां cdd. °वृष्टिः BFG °पोट्ट° C °पोट्ट°
X °पोट्ट° GZ चतुःकोणं X °कोणा. L. 6 X ऊर्द्ध ऊका° Z ऊर्द्ध ऊका°. L. 7.
BF भक्तमंति. L. 8. X कूलं B °वसणं X °वल्लम्; यथा twice. L. 9. BF
कुड्डिय° C कुड्डिय° XZ कुंडिय° CGXZ °कारी G. °सरकूवकूवलपईए Z °सरकूवकूवलपईए X
om. कूल. L. 10. cdd. °पोट्टल° C °भवणा ओअ पडइ X पडइ cdd. दिउ C °कूलामि
C. 2. hd. X °कूलंमि Z °कूडम्मि. L. 11. GYZ कूणियम° A °यउलिए. L. 12.
ABCEFX Y केया GZ कया BF रज्जु G रज्जू G कऊ GYZ य. L. 13. BF कूणितं
CGXZ कूणियं. L. 14. G एकारतिक°. L. 15. BCFX केया X रज्जू G कोई for
केली G केउ. L. 16. CGX °पउ C पहि BFGXZ पहिय. L. 17. G ज BF
केलीलीए cdd. कूणियं (Z कूणियां) CX °पिच्छियं BFGZ °पेच्छियं cdd. °केयाण B
पडिसि F पोसेसु.

अत्र केदहं कियदिति शब्दभवम् । केलायइ समारचयतीति धात्वादेश इति नोक्तौ ॥ [४४]

केआरवाणकोट्टा किंसुअणयरेमु कसिणए कोणो ।

कोलो गीवा कोप्पो अवरारहे गेहकोणए कोण्णो ॥ ४५ ॥

5 केआरवाणो पलाशः ॥

॥ अथ ओकारान्तककारादयः ॥

कोट्टं नगरम् । कोणो कृष्णवर्णः । लकुट इत्यन्ये । कोलो ग्रीवा । कोप्पो अप-
राधः । कोण्णो गृहकोणः ॥ यथा ।

केआरवाणओडयकोण्णे कोणाणणा णमिअकोला ।

10 मण्णन्ति हरिअकोट्टा तुह रिउणो कोप्पमप्पणयं ॥ ४८ ॥

अत्र कोओ चक्रवाक इति कोकशब्दभवत्वान्नोक्तः ॥ [४९]

कोच्चप्पं अलिअहिए इत्थिरहस्सम्मि कोज्जप्पं ।

कोलीरं कुरुविन्दे कोहल्ली ताविआए अ ॥ ४६ ॥

कोच्चप्पं अलीकहितम् । कोज्जप्पं स्त्रीरहस्यम् । कोलीरं कुरुविन्दम् । कोहल्ली
15 तापिका ॥ यथा ।

दइअम्मि सावराहे इन्ते कोलीरत्तणयणेअं ।

कोहल्लिपूरयणा कोच्चप्पं कुणइ अहह कोज्जप्पं ॥ ४९ ॥ [४६]

L. 1. X केलाइ BF समारचरति X °रसयति BFG °ति इति CZ om. इति CX धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तौ. L. 3. cdd. केयार° ABCFG °दाणो X °वाणं° YZ °वाणं° CGYZ किंसुय° C °णाय° X कोण्णो. L. 4. A कोट्टो X कोला X कोपो X गृहकोणए E °केणए° केण्णो Z कोणो. L. 5. cdd. केयारवाणो G पलाशः. L. 6. BF om. this line. X उकारांत°. L. 7. X कोपों. L. 8. X अवरारधः । कोणो. L. 9. cdd. केयारवाण° CX °उडय° GZ °उण्णय° X °कोण्णे cdd. णमिय°. L. 10. GZ मण्णन्ति BF हरिउ° CGXZ हरिय° GZ °कोट्टा. L. 11. GX कोउ X चक्रवाकः C °न्नोक्तम् G °क्तं L. 12. E कोच्चप्पं GXYZ कोव्वप्पं ABCFGYZ अलिय° X अलिर° AC इच्छि° C कोज्जप्पं. L. 13. C क्येली corr. 2. hd. G कोहल्लं for कोलीरं E° कुरुविन्दे cdd. ताविआए ACEGYZ च X आ. L. 14. XZ कोव्वप्पं X अलीकहितं C कोइस्सप्पं X कुरुविन्द. L. 16. cdd. दइयंमि (X इदयंमि) BFGZ °णयणेयं CX °णेणं In G from कोलीर° to °रयणा l. 6. twice. L. 17. CXZ °कोव्वप्पं C कोइस्सप्पं.

कोलंबकोल्लरा पिठरे कोसयकोडिआ लहुसरावे ।

कोट्टिंबो दोणीए कोट्टुंभं करहए तोए ॥ ४७ ॥

कोलंबो तथा कोल्लरो पिठरम् । कोलंबो गृहमित्यन्ये । कोसयं तथा कोडिअं लघुशरावः । कोट्टिंबो द्रोणी । कोट्टुंभं कराहतं वारि ॥ यथा ।

कोल्लरकोडिअवाणिअ छड्डिअकोलंबकोसओ कीस ।

णिवडसि कयकोट्टुंभो णईइ कोट्टिंबठिअमिमं णिअ वि ॥ ५० ॥ [४७]

कोट्टम्मि कोत्थलो कोमुई तहा पुण्णमासीए ।

भेएण गामभोत्ता य कोडिओ कोउआ करीसग्गी ॥ ४८ ॥

कोत्थलो कुशूलः । कोमुई सर्वा पूर्णिमा । शरद्येव पौर्णमासी कौमुदी रूढा । इह तु या काचित्पूर्णिमा सा कोमुई । अत एव च देशी । यदाह ।

कोमुइमाह च शाम्बो या काचित्पौर्णमासी स्यात् ॥

कोडिओ भेदेन ग्रामभोक्ता । ऐकमत्यं ग्रामीणानामपास्य यो मायया ग्रामं भुनक्ति । कोउआ करीषाग्निः ॥ यथा ।

कोत्थलकम्माणिउत्ता कोडिअपुत्तस्स दिण्णसंकेआ ।

मण्णइ गामणिवहुआ कोमुइजोण्ह पि कोउअसरिच्छं ॥ ५१ ॥ [४८] 15

L. 1. A कोलम्ब° B कोलंब° CEF कोलम्ब° Z कोलंबा° X पिठरे C कोसया° GZ कोसयं° X कोसियं° cdd. °डिया BF लसरावे A °सरोवे. L. 2. AXY कोटिंबो BFGZ कोटिंबो C कोटिंबो E कोटिंबो E कोट्टुंभं GZ कोट्टुंभं Y कोट्टुंभं X कोट्टुंभं करा°. L. 3. BFGZ कोलंबो C कोलम्बो X add तंबो after कोलंबो BF कोल्लरं G पिठरं BFG कोलंबो C कोलम्बो X कोसियं C. 1. hd. कोटियं BFGXZ °डियं. L. 4. GZ °सरावः C कोडिम्बो BF कोटिंबो G कोटिंबो XZ कोटिंबो C कोट्टुंभं G कोट्टुंभं X कोट्टुंभं Z कोट्टुंभं X कराहनं. L. 5. C कोल्लार° cdd. °कोडियवाणिय छड्डिय° BFG °कोलंब° C °कोलम्ब° C. 2. hd. GX °कोसउ C कास 2 hd. कोस. L. 6. C °कोट्टुम्बो G °कोट्टुलो X °कोट्टुंबो Z °कोट्टुलो G णईए XZ णईए BF कोटिंब° CX कोटिम्ब° G कोटिंब° Z कटिंब° cdd. °डियमिमं BCF निय GZ निय X मिय G रि. L. 7. E कोत्थम्मि Z कोट्टम्मि C कोच्छलो. L. 8. Y ग्रामभुत्ता CG कोडिउ C 2 hd. °ओ AX कोण्डिउ E कोण्डिओ Z कोडिओ C 2. hd. कोओआ GZ कोडिया Y कोउया. L. 9. C कोच्छलो कुशूलाः X कुशूलः X पूर्णिमासी. L. 10. C काचित्पौर्णमासी Z काचित् पूणिमा CX om. सा CX कौमुदी BF ते for अत X om. च. L. 11. BCFZ व BFG शांबो C शांता X साचो C °मासा X °पूर्णिमासी. L. 12. C काडिओ. GX °उ G आमभोक्ता X ग्रामः भोक्ता BCFXZ एकमत्यं. L. 13. C कोओआ G कोअआ Z कोडिया. L. 14. C कोच्छलि° X कोत्थलि° BF °कमा° C °णिपुत्ता X °णिपुत्ता cdd. कोडियं, Z कोडियं) GZ दिन्नसं cdd. °केया. L. 15. G मन्नेइ GXZ गामिणि° BFGXZ °बहुया C °बहुया GZ °जुण्हं BFX कोउयं C 1. hd. कोओयं G कोउथससरिच्छं Z कोउथसरिच्छं,

कोंडुल्ल अ उल्लअम्मि सिवाए कोविआ होइ ।

कोलित्तं च अलाअम्मि कोइला कट्टअङ्गारा ॥ ४९ ॥

कोंडुल्ल उल्लः । कोविआ शृगाली । कोलित्तं उल्मुकम् । कोइला काष्ठा-
ङ्गाराः ॥ यथा ।

5

णिसि णइमिन्ती कोविअकोंडुल्लणं डरेमि तस्स कह ।

कोलित्तकोइलेहिं इअ लिहिअं दूइआइ कहइ वहू ॥ ५२ ॥ [४९]

कोलाहलो खगरुए साविहजन्तुम्मि कोंडलिआ ।

कोक्कासिअं विअसिए आपूरिअअम्मि कोज्झरिअं ॥ ५० ॥

कोलाहलो खगरुतम् । तुमुलमात्रवाची त्वयं संस्कृतसमः । कोंडलिआ श्वावि-
10 त्संज्ञः प्राणिविशेषः । कोंडलिआ कीट इत्यन्ये । कोक्कासिअं विकसितम् । कोज्झरिअं
आपूरितम् ॥ यथा ।

कोक्कासिअच्छि सायं जलमाणिन्ती ण किं तुमं डरसि ।

कोलाहलकोंडलिआकोज्झरिए एत्थ तूहम्मि ॥ ५३ ॥

L. 1. BCFXY कोंडु° damaged in G. Z कोण्डल्ल YZ य E उल्ल X अल्लअम्मि Y
उल्लअम्मि BF सिवा EXY कोविआ GZ कोइया. L. 2. C कोहित्तं X कोलित्त BF
आलायंमि C आलाइम्मि EGXYZ अलायंमि A कट्ट° GZ कट्ट°. L. 3. BF कोडुल्ल
C कोडु° [1] G कोण्डुल्ल X कोंडुल्ल Z कोण्डल्ल BCFX कोविआ GZ कोइया BX शृगाली
GZ कोइला. L. 4. C काष्ठा° From घा° to ण° 1. 5 gnawed off in G. L. 5.
X णिस BF णइमिती काचिय° CX कोविअ° GZ कोविआ° B °कोडु° F °कोडु° G कोण्डुल्ल
X °कोंडुल्लण Z °कोण्डल्लण BCFX कहा. L. 6. GZ °लेहि cdd. इय लिहिअं (Z
लिहिअं) GZ दूइयाइ. L. 7. A कत्तग° C °रुए X साविअ° From म्मि to °सिअं 1. 2.
gnawed off in G. BFYZ कोंडलिआ A कोडलिआ C कोंडलिआ EX कोडलिआ. L.
8. ABCFGXYZ °सियं ACGXYZ विअसिए ACGZ आपूरियंमि Y आवूरियंमि EX
°रियम्मि A कोसारिये C कोइक्ष° cdd. °रिय. L. 9. X कोलाहलं C 1. hd. X तुमल°
C त्वं यं 2. hd. य BF त्वयं यं BF कोडलिआ (F °य) C कोण्डलिआ GZ कोडलिआ X
कोंडलिआ. L. 10. X श्वाविसंज्ञः C कोण्डलिआ BFZ कोंडलिआ G को rest gnawed
off. X कोंडलिआ C कील cdd. °सियं C कोइक्ष° cdd. °रिय. L. 12. X कोका°
BCFX °सियच्छि GZ साअं जलमाणंती B कि. L. 13. BFZ °कोंट° C °कोंड° G
°कोण्ट° cdd. °लिया° C °कोइक्ष° BFX इत्थ C इच्छ BF तूहन्ति CX वूहम्मि.

अत्र कोहण्डीकोहलीशब्दौ कूष्माण्डीशब्दमवौ । कोकइ व्याहरति । कोआसइ विकसति । कोट्टुमइ रमते । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [५०]

॥ अथानेकार्थाः ॥

कंदो दढमत्तेसुं कंडो दुब्बलविवण्णफेणेसु ।

कंडो सूअरसीमासु कडो झीणे उवरए अ ॥ ५१ ॥

5

कंदो दढो मत्तश्च । स्तरणेऽपीत्यन्ये । कंडो दुर्बलो विपन्नः फेनश्चेति व्यर्थः ।

कंडो सूकरो मर्यादा च । कडो क्षीणो मृतश्च ॥ [५१]

णिच्छिद्धे कडिवत्थे दारत्थविवक्खआसीसु ।

गहणे वणे कडिल्लं कम्मन्तघरेसु कव्वालं ॥ ५२ ॥

कडिल्लं निश्छिद्रं कटीवस्त्रं दौवारिकः शत्रुराशीर्गहनं वनं चेति सप्तार्थम् । कव्वालं 10 कर्मस्थानं गृहं चेति द्व्यर्थम् ॥ [५२]

कङ्कालकरालेसु कलेरो थेवोल्लवहलेसु ।

वप्फे अ कसव्वं कग्घाडोऽग्घाडे किलाडे अ ॥ ५३ ॥

L. 1. BF कोहंटी BCF कुष्मा°. L. 2. C कोट्टुमइ GZ कोट्टुमइ X कोट्टुमइ B °क्ताः om. इति नोक्ताः X नोक्ता. L. 4. Z om. from कंदो to व्यर्थः in l. 6. E कंदो for कंडो BEFX दुब्बल° C दुब्बल° G °विवन्° Y °विपन्नपेणेसुं. L. 5. X कंडो BFY सूअर° E झीणे A inserts य after झीणे ABCFGY य. L. 6. G मत्तश्च C 1 hd. G सूरणो C 2. hd. स्तरणो X शूरणे° X अर्थः for व्यर्थः L. 7. X सूरु C मयादि X कंडो. L. 8. CY °वच्छे C दोरच्छ° EX वारत्थ° Y बारत्थ° E °क्खयासीसु X °क्खया-रासीसु. L. 9. C om. कम्म° क° 2. hd. notes उपरितो लेखः । कव्वालं कम्मठणं च गेहंमि A कव्वालं GZ कव्वाडं. L. 10. BF कडिल्लं निःछिद्रं CX निछिद्रं G नित्थिद्रं C कटि° X दौवारिक CGZ शत्रुः C आशीः X शत्रुराशीर्गहनं B कव्वालं. L. 11. B वेति GZ °थः (sic) L. 12. BF कंकालो करालेसु A °करालेसु कलेसु कलेरो G °कराले करालेसुं कलेरो X °करालेसुं YZ °करालेसुं B घवो° E थेवल्ल° C 1. hd. चेवल्ल° 2. hd. व्वेल्लव° X थेवाल्लवहलेसु Y थेवल्लवहलेसु. L. 13. A वप्फे BFGZ वप्फे C वप्फे E वप्फे Y वप्फे ABCFGYZ य BF C 2. hd. कसव्वं A कसच्चं X कसव्व C कग्घाडो BF om. ऽग्घाडे BF किलाडे twice X किलाडे cdd. य C adds कालेरे and om. कलेरो.

कलेरो कङ्कालः करालश्च । कसच्चं स्तोकमार्द्रं प्रचुरं वाष्पश्चेति चतुर्थम् । कग्घाडो
अपामार्गः किलाटश्च ॥ [५३]

णालिअरकागउसहेसु करोडो पिठरपडहेसु ।

मुहहरिणेषु अ कमलो कलओऽज्जुणतरुसुवण्णयारेसु ॥ ५४ ॥

5 करोडो नालिकेरं काको वृषभश्चेति त्र्यर्थः । कमलो पिठरः पटहो मुखं हरिणश्चेति
चतुर्थः । कलओ अर्जुनवृक्षः सुवर्णकारश्चेति द्व्यर्थः ॥ [५४]

भिक्षापत्तअसोएसु करंकं वग्घलट्टासु ।

सवले वि अ करडो कमढो मन्थणिपिठरहलधरमुहेसु ॥ ५५ ॥

करंकं भिक्षापत्रमशोकवृक्षश्चेति द्व्यर्थम् । करडो व्याघ्रो लट्टा कर्बुरश्चेति त्र्यर्थः ।

10 काकादिवाची तु करडो करटशब्दभव एव । लट्टायां तु लिङ्गपरिणामे करडा ।
कमढो दधिकलशी पिठरं हलभृन्मुखं चेति चतुर्थः । कच्छपे भिक्षुभाजने दैत्ये च
कमठशब्दभव एव ॥ [५५]

मूलयमुसलेसु कडंतं कुसुमुच्चयइसूसु कणओ अ ।

गव्विअणउलसहीसुं कलिओ कउअं पहाणचिन्धेसु ॥ ५६ ॥

15 कडंतं मूलकशाकं मुसलं च । कणओ कुसुमावचय इषुश्च । कलिओ
गर्वितो नकुलः सखी चेति त्र्यर्थः । सख्यां लिङ्गपरिणामे कलिआ ।
ज्ञातार्थस्तु कलितशब्दभव एव । कउअं प्रधानं चिह्नं च । अत्र कम्मइ

- L. 1. X कंकाल BF कसच्चं C^०द्रं च प्रचुरं BFG वाष्पश्चेति Z वाष्पश्चेति C^०श्चेति.
L. 2. GZ अपामार्गः. L. 3. *cdd.* णालियर^० BEF^० कागओस^० A कडोरो C
करोडो A पितुर^० C^०पहेरेसु L. 4. BF *om.* अ YZ य A कलउ जुण^० BF कालउ
ज्जुण^० C कलओ (2. *hd.* 'लु') जुण^० G कलउ । ज्जुणतरुमु^० X कलउ ज्जुण^० Y^० सुवन्न-
आरेसु. L. 5. G कोको^०श्चेति C^०त्र्यर्थः. L. 6. CZ कलुओ X कलउ G कर्णिकारश्चेति.
L. 7. BF^०पत्तं C करंकं A करथल^० G वग्घा^०. L. 8. C सरलो EXY सवले
cdd. य G मंथणि^० A पिठर^०. L. 9. C *om.* वृक्ष G^०र्थः G करोडोव्याघ्रो BF लट्टी
C लट्टा X लट्टा (*sic*) BF कर्बुर^० C कर्बुर^० G कर्बुर^०. L. 10. B करडो F करंडो C^०भवः
CX *om.* एव BF लट्टायां C लट्टायां BF करटा X करडाः. L. 11. BF दधे^० CX
^०कलसी C पिठरं Z पिठरं BCFX हलभृत् CX कच्छपि Z भिक्षुभाजने. L. 12. B^०शभव.
L. 13. A^०मुशलेसु E^०मुशलेसु BF^०मुसले A कडंतं G^०चअं EGX^०ईसूसु Z^०व्वग्गइसूसु
C 1. *hd.* GX कणउ BF कणए ABCFGYZ य X *om.* अ L. 14. E *om.* गव्वि-
अ CGXYZ गव्वियं BF^०णओल^० C 1. *hd.* GX कलिउ Z कउअं C अं (*om.* कउ)
BF^०विधेसु. L. 15. G^०शाकः GX मुशलं X कणउ BF^०माववायः X^०माववाय C^०
^०चय GX कलिउ. L. 16. C सख्यां XZ सख्या *cdd.* कलिआ. L. 17. CX
ज्ञातार्थश्च BF कलिशब्द एव GZ कउअं B *om.* च C कम्मइ.

क्षुरं करोति भुङ्क्ते चेति धात्वादशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [५६]

चञ्चूत्तंसेसुं कण्णोल्ली घण्टझसएसु कडुआलो ।

अल्लयकयचित्तिअकणइण्णेसुं कणइअं चेअ ॥ ५७ ॥

कण्णोल्ली चञ्चुरवतंसश्च । कडुआलो घण्टा लघुमत्स्यश्च । झषशब्दाद्धस्वार्थे कप्रत्यये झषक इति रूपम् । कणइअं आर्द्रं कृतं चित्रितं कणाकीर्णं चेति ५ चतुर्थम् ॥ [५७]

पाडलिपसिद्धएसुं कलयंदी काहलो मिउठगेसु ।

कायकलन्तरमेहेसु कालिआ कायलो पिए काए ॥ ५८ ॥

कलयंदी पाटला प्रसिद्धश्च । केचित्पाटलायां कणयंदीत्याहुः । अत्र काही इत्य-
तीते भविष्यति च प्रत्यये कृगो रूपमिति नोक्तम् । काहलो मृदुष्कश्च । कातरवाची 10
तु कातरशब्दभव एव । कालिआ शरीरं कालान्तरं मेघश्चेति व्यर्था । कायलो प्रियः
काकश्च । केचित्प्रिये कायरो इत्याहुः ॥ [५८]

वयगरणताविआसुं काहल्ली तणुघणेसु कालिंबो ।

कासिअकिण्हा सण्हे वत्थे तह सेअवण्णम्मि ॥ ५९ ॥

L. 1. Z भुक्तं. L. 2. BF वंचूत्तं Z चळत्तं GXZ °सेसु ACX कण्णोल्ली G
कणोल्ली A घंटकुसं BEF °ज्झसं C °सुएसु BF कटुं X कडं GY °यालो Z °याले.
L. 3. GZ अल्लअ C °वित्तिअं BEFGXYZ °त्तियं A °कण्णां C °कण्णं GZ
°इल्लेसुं EX °सु cdd. कणइयं A वेय BFGYZ चेय X वेअ. L. 4. CX कण्णोल्ली
G कण्णोल्ली Z कणोल्ली BF वंचुरं C कटुं X कडुं GZ °यालो Z om. लघु cdd. °शब्दात्
ह्रस्वा°. L. 5. C कण्णं BCFX °इयं BF आर्द्रं X आर्द्रं X कण्णाकीर्णं.
L. 7. C °सिद्धएसु C मिउठगेसु E °ढगेसु GZ °वगेसु Y °ठगेसुं. L. 8. C कायलन्तरं
ABCEFX Y कालिआ GZ कायला Y काणे. L. 9. G °लीयां BF कणयंदीत्याहुः G
कलयंदीत्याहुः. L. 10. G इत्यती भवि° X भविष्यजि C मृदुष्कश्च G मृदु-
र्वकश्च X मृदुठगश्च. L. 11. cdd. कालिआ BCFZ व्यर्थः X व्यर्थाः BF प्रिय.
L. 13. XZ चयं GZ °करणं cdd. °वियां A °सु BCF °थणेसु A कालिंबो C कालिंबो
BF कालिंबो E कालिंबो. L. 14. Z om. from कासिअं to कालिंबो in l. 1.
p. 106 ABCFGXY कासियं G °किण्हो X सण्णे C वच्चे GY सेयं.

काहली व्ययार्थं धान्यादि तवणीति प्रसिद्धमपूपादिपचनभाण्डं च । कालिंबो शरीरं मेघश्च । कासिअं तथा किण्हं सूक्ष्मवस्त्रं श्वेतवर्णं चेति द्वावपि द्वर्थौ ॥ [५९]

किविडी पासदुवारे घरपच्छिमअङ्गणे चेअ ।

किविडं तह णिद्धिट्ठं धण्णखले तत्थ जाए अ ॥ ६० ॥

5 किविडी पार्श्वद्वारं गृहपश्चिमाङ्गणं चेति द्वर्था । किविडं धान्यखलं तत्र धान्य-
खले यच्च जातम् ॥ [६०]

कण्णोवगणिआए कौऊहलए अ किरिइरिआ ।

कुल्लो गीवाइ तहा असमत्थे छिण्णपुच्छे अ ॥ ६१ ॥

किरिइरिआ कर्णोपकर्णिका कौतूहलं च । कुल्लो ग्रीवा असमर्थश्छिन्नपुच्छश्चेति
10 व्यर्थः ॥ [६१]

हरिआणुगमे हरिअच्छडुवए तह य कुढकूवा ।

कुहिणी कुप्पररच्छासु कुंभिलो चोरपिसुणेसु ॥ ६२ ॥

कुढो तथा कूवो हतानुगमनं हतत्याजकश्चेति द्वावपि द्वर्थौ । कुहिणी कूर्परो
रथ्या च । कुंभिलो चौरः पिशुनश्च ॥ [६२]

L. 1. G कौहली BF प्रसिद्धो G °द्व X °द्व BCFGX अपूपा° BF (G!) °पचन°. BFG कालिंबो C कोलिम्बो. L. 2. In B का° श° मे° are written twice. Z शरीरं twice. cdd. कासियं X श्वेतवर्णश्चेति CX द्वावप्येतौ Z द्वावपि एतौ. L. 3. C किचिडी G °दुवारेसुं X घरपश्चिम° A चेम्ब C चेय Y चेया corr. into चेय Z वेअ. L. 4. BF आकिविणं X किविडं G णिद्धिट्ठं GZ धन्नं C तच्छ ABCFY य. L. 5. C किचिडी X °पश्चिमांगनं C द्वर्थं X द्वर्थाः C om. धान्यखलं तत्र G inserts यच्च before तत्र. L. 6. CX धान्ये खले. L. 7. G °गण्हि° cdd. °याए ABCFGYZ य GZ किरिय° cdd. °रिया. L. 8. B गीवाए C छिन्नपुच्छि Z छिन्न° ACGYZ य. L. 9. G किरिकि° Z किरियंकि° cdd. °रिया X has कण्णोवगणिआ कौतूहलक्रिया द्वर्थः for किरि-
रिआ to च BCF °थैः छिन्न° X °थं छिन्न°. L. 11. ABCFGXY हरिया° Z हहिया° ABCFGYZ हरियं Z °छडवए B कूडं C (F!) कुडं X कुडुं Z कुडक्कवो. L. 12. BF कुहणी C कुहिणी A °रत्थाकु Y °रत्थासु G सु (1) Z °सुं A सुंभिलो BF °सुण्णेसु. L. 13. CX कुडो Z क्ववो X हतानुगमं Z °गमन X कुर्परो. L. 14. G चोरः.

चुल्लीए लहुभण्डे अ कुंढयं कुल्लडं चेअ ।

अदयणिउणेषु कुरुडो कुरुलो पुण कुडिलकेसे वि ॥ ६३ ॥

कुंढयं तथा कुल्लडं चुल्ली लघुभाण्डं चेति द्वावपि व्यर्थौ । कुरुडो निर्दयो निपुणश्च ।
कुरुलो पुनरदयनिपुणयोः कुडिलकेशोऽपीति व्यर्थः ॥ [६३]

कीलाघाए समुआचारे णम्मे अ कुप्परं भणिअं ।

छिदकुडीतुडिएसु कुडिच्छं कोट्टी दु दोहखलणासु ॥ ६४ ॥

कुप्परं कीलाघातः समुदाचारो नर्म चेति व्यर्थम् । कीला सुरत उरःप्रहणनविशेषः ।
कुडिच्छं वृतिविवरं कुटी त्रुटितं चेति व्यर्थम् । कोट्टी दोहो विषमास्खलना च ॥ [६४]

कोसो कोसुम्भजलहिसु कोलिओ तन्तुवायलूआसु ।

उच्छुणिवीलणजन्तम्मि कोल्हुओ तह सिआलम्मि ॥ ६५ ॥ 10

कोसो कुसुम्भरक्तवस्त्रं जलधिश्च । कोलिओ तन्तुवायो जालकारकृमिश्च ।
कोल्हुओ इक्षुनिपीडनयन्त्रं शृगालश्च ॥ [६५]

॥ अथ स्वरक्रमेण द्यक्षरादिक्रमेण च खकारादयः ॥

खड्डा खाणी खल्ला चम्मे खड्डं च मंसुम्मि ।

खण्णं खत्तं खाए तिलपिण्डीए खली चेअ ॥ ६६ ॥ 15

खड्डा खानिः । पर्वतखातमित्यन्ये । खल्ला चर्म । खड्डं श्मश्रु । खण्णं तथा खत्तं
खातम् । खली तिलपिण्डिका ॥ यथा ।

L. 1. B चुल्लीए G °भंड AGYZ य GXZ कुंडयं which is perhaps the reading to be adopted cfr. Tel. कुंड C कुल्लडं Z कुल्ल ACYZ चेय BF वेअ G चेयं. L. 2. E आदयं X दयं (om. अ) Z अवयं G °णिउणसु Y °निउणेषु. L. 3. GZ कुंडअं X कुंडयं तथा कुडल्लं BF चुल्ली BG °भाडं Z om. द्वावपि. L. 4. X कुरुलो X पुतर Z पुनरुदयं G °णयाः C °केशो BF व्यर्थं. L. 5. X कीलाघाये BCFZ समुदाचारे Y समुयां A °चरे BF om. अ AGYZ य ACEGXYZ भणियं. L. 6. C °मुडिएसुं GXZ °सुं GZ कुडित्थं BF om. कोट्टी X कोट्टी Z कोट्टी GZ °णेषु X °णासुं. L. 7. CX °चारे BF °चारो चारो नर्म C वेरेति for चेति X व्यर्थः CGXZ सुरते BF सुरतेः BF om. उरः G °प्रहरणं. L. 8. F कुडिच्छं Z कुडित्थं CFX वृत्तिं X °विवर तुटी त्रुटितं C मुटितं BG वेति Z कोट्टी cdd. दोहविषमां C 2. hd. °लता. L. 9. C कुसुमं A °हिंसु AG, C 2. hd. X कोलिउ BCFZ °लूयासु E °लूआसु. L. 10. AGZ °निवीलणं C °निपीलं BF कोल्हुओ AG °उ X कोल्हुउ C त for तह CEXY सिया. L. 11. CXZ °रक्तं वं GX कोलिउ G °काराक्रमिश्च. L. 12. BF कोल्हुओ G कोल्हुउ X कोलउ. L. 13. A ॥ अथ खादि ॥ EY ॥ अथ खादिः ॥ BFX om. द्यक्षरां BF व. L. 14. C खड्डा G खड्डा BF वम्मे X मंसुम्मि. L. 15. BF वेय ACYZ चेय X वेअ. L. 16. G खन्ना C पर्वतखानिः पर्वतं G °घातमिं G चर्म C खण्डं CX श्मश्रु GZ खन्तं. L. 17. C om. खातं.

खडा घरेसु खत्तं वप्पे खण्णं च वासभवणम्मि ।

खलिभोअणाण खल्लम्बराण तुह वेरिआण धी खडुं ॥ ५४ ॥ [६६]

खट्टं कट्ठिआइ खडं तिणम्मि खद्धखरिआ य भुत्तम्मि ।

खवओ खन्धे असईइ खंडई खड्डिओ मत्ते ॥ ६७ ॥

- 5 खट्टं तीमनम् । खडं तृणम् । खद्धं तथा खरिअं भुक्तम् । खद्धं प्रचुरार्थेऽपि लक्ष्येषु दृश्यते । खवओ स्कन्धः । खंडई असती । खड्डिओ मत्तः । खलगंडिओ मत्त इत्यन्ये ॥ यथा ।

खंडइ तइआ जन्ती णच्चिरखवया ण देसि घरकिडिअं ।

खरिअखडखड्डिअवसहखद्धं खट्टं णिएसि किं इण्हि ॥ ५५ ॥ [६७]

- 10 खडुआ मुत्ता खणुसा मणदुक्खे खंजरो वि मुक्कदुमे ।

खट्टंगं छाया खव्वुल्लं वयणम्मि खण्णुओ कीले ॥ ६८ ॥

खडुआ मौक्तिकानि । खणुसा मनोदुःखम् । खंजरो शुष्कद्रुमः । खट्टंगं छाया । खव्वुल्लं मुखम् । खण्णुओ कीलकः ॥ यथा ।

दुक्खव्वुल्ले का तुह खणुसा खडुआवल्लिं ण जं लहसि ।

- 15 खण्णुअभूए सहि खंजरम्मि किं होइ खट्टंगं ॥ ५६ ॥ [६८]

L. 1. GZ खन्ना BFZ थरेसु BF डप्पे GZ खन्नं ॥ BF व. L. 2. GZ °भोय°
X om. from °आणण to खरिअं भु in l. 5 B °ल्लंवरण CFGZ °ल्लंवर°
Z °ल्लंवरणे (misread) cdd. वेरियाण G धीरच्छु (i. e. धिरत्थु!) instead
of धी खडुं Z धी रत्थु C खंडं. L. 3. CX खट्टं G खट्टं cdd. कट्ठिआइ (X°डि°)
BCFX खट्टं Z खत्तं cdd. °खरिया BF भुत्तं X भूत्तम्मि Z सुत्तम्मि. L. 4. AGXZ
खवउ C खंडिई AX खड्डिउ BCFYZ खड्डिओ G खंडिउ E मत्तो G मत्ते. L. 5. C खट्टं
Z तथो CGZ खरियं X om. खट्टं C प्रखट्टं. L. 6. G खवउ X खचउ Z खवओ BCF
खंडिओ X खंडिउ G खड्डिउ मत्त CZ °खंडिओ GX °डिउ Z खलगंडिओ X मत्तः
L. 8. BCFX तइया GZ खड्डिया G खच्चिर° Z खविर° cdd. °किडियं. L. 9.
BFGZ खरियं CX खरियं GZ °खड्डि° om. खड्डिअ BF °खंडिओ वसह° CX °खंडियं°
GZ °उसह° C °खट्टं BF खण्णं for खट्टं X खट्टं. L. 10. In X this line is also
given in the commentary to the last stanza after इण्हि with the following
readings: खडुया-खलुसा-मुक्कदुमे A खडुया BCFGXYZ खडुया X मोत्तिअ for मुत्ता In
G मण° खं is torn off. A C 1. hd. Z मुक्क°. L. 11. A छाया AC खव्वुल्लं A खणुउ
C खणुओ G खण्णुउ X खिण्णउ. L. 12. cdd. खडुया X खणसा X श्व-द्रुमः L. 13.
BGX खच्चुल्लं (?) In G from मुखं to दुक्ख l. 5. incl torn off. X खण्णुउ Z om. यथा.
L. 14. BCFX °वुल्ले G °वुल्ले Z °तुल्ले G खणुसा डुं खं cdd. खडुया°. L. 15.
BF खणुअभूए C (X!) Z खण्णुअभूए G खण्णुअभूए सहि जं खं G कि BG कडुंगं.

खच्चल्लो रिच्छे खप्परो वि लुक्खे उडुम्मि खज्जोओ ।

खच्चोलखंजणा वग्घकइमा खग्गिओ वि गामेसे ॥ ६९ ॥

खच्चल्लो अच्छभल्लः । खप्परो रूक्षः । खप्पुरो इत्यन्ये । खज्जोओ नक्षत्रम् ।
खच्चोलो व्याघ्रः । खंजणो कर्दमः । खञ्जरीटवाची तु संस्कृतभव एव । खग्गिओ
ग्रामेशः ॥ यथा ।

5

खच्चल्ला खच्चोला खंजणाविसमा मही जहिं गामे ।

खप्परखग्गिअदुत्थे मा वस तस्सिं सुखज्जोअ ॥ ५७ ॥ [६९]

खट्टिको सूणवइम्मि खल्लिरी खुल्लिरी अ संकेए ।

थूलैन्धणअग्गीए खंधग्गी खोडपज्जाली ॥ ७० ॥

खट्टिको सौनिकः । खल्लिरी तथा खुल्लिरी संकेतः । खंधग्गी तथा खोडपज्जाली 10
स्थूलैन्धनाग्निः ॥ यथा ।

गुणखल्लिरी तए खुल्लिरिं अणित्तेण कम्मखट्टिक ।

सा विसइ विरहखंधग्गिपीडिआ खोडपज्जालिं ॥ ५८ ॥ [७०]

लहुवारम्मि खडकी तह खवडिअखुंडया खलिंए ।

वाहुम्मि खंधयट्ठी अ खंधमंसो अ खलइअं रित्ते ॥ ७१ ॥

15

खडकी लघुद्वारम् । अत्र खसिओ खचित इति खचितशब्दभवः । खडइ

L. 1. XYZ खच्चल्लो BF अच्छे Y कच्छे E खिप्परो In G from म्मि in उडुम्मि to
खंजणा l. 2. torn off. C खइक्षोओ AXZ °उ. L. 2. ABCFGY खच्चोल° X
खच्चोल° Z खच्चोल° AX खंजणो A कसयिउ GXZ खग्गिउ E गामेसो. L. 3. XZ
खच्चल्लो CX खप्परो इत्यन्ये Z खप्पूरो C खइक्षोओ GXZ °उ. L. 4. C 1. hd. XZ
खच्चोलो In G खच्चो illegible G खच्चजणो From रिट° to संस्कृत torn off in G
X खग्गिउ. L. 6. GXZ खच्चल्ला G (?) Z खच्चोला. L. 7. खप्परखग्गिअ illegible
in G. BF °स्वप्पिय° CXZ °खग्गिय° CGZ °दुच्छे BF तम्मि BFGZ सुखज्जोय C
सुखइक्षोय X सुखज्जोया. L. 8. X खट्टिक्खो Z खट्टिको BF °वइम्मि CX सूणइम्मि CX
खल्लिरी In G खल्लिरी is torn off. ABCFGXY खुल्लिरी Z खुरी AY य. L. 9. BF
थूलैधण° C थूलैधण° GXZ थूलैधण° C 1. hd. खंधखिग्गीडपइक्षाली Z खोडपज्जाली.
L. 10. B खट्टिको Z खट्टिको GZ शौनिकः BF खल्लिडी BCFXZ खुल्लिरी BF खंधग्गी.
C °पइक्षाली. L. 11. X °नाग्गिः L. 12. BF खुल्लिरिं CX खल्लिरिं G खुल्लिरिमणित्तेण
Z खुल्लिरिमणित्तेण CGZ °खट्टिका X °खट्टिका. L. 13. B °पीरिया CFG °पीडिआ [1]
XZ °पीडिआ BFZ °पज्जालि C °पइक्षालि. L. 14. BCFZ लहुवारम्मि EG °वारम्मि
BFZ खडिय° ACEGXY खवडिय°. L. 15 A वाजम्मि BFG वाहुम्मि AB (E!) FGXZ
°यट्ठी AGYZ य X om. अ BF कंधमंसो AGYZ य AXYZ खलइयं BF खलियं E
खइयं G थूलयं. L. 16. GXZ खसिउ BFG इति शब्दभवः BFGX खंडइ.

मृद्वातीति धात्वादेशेषूक्त इत्येतौ नोक्तौ । खवडिअं तथा खुंडयं स्खलितम् । खुडिअं
खण्डितमिति तु खण्डितशब्दभवम् । खंधयद्दी तथा खंधमंसो बाहुः । खलइअं
रिक्तम् ॥ यथा ।

सा ललिअखंधयद्दी तमाखुंडयलोअखलइए मग्गे ।

5 सहिदिण्णखंधमंसा अखवडिअमहिसरिआ खडक्कीओ ॥ ५९ ॥ [७१]

तरुमक्कडे खडहडी खंधीधारो अ उण्हजलधारा ।

खडइअखवलिअखरहिअसद्दा संकुचिअकुविअपोत्तेसु ॥ ७२ ॥

खडहडी तरुमर्कटः । खंधीधारो अत्युष्णजलधारा । खडइओ संकुचितः ।

खवलिओ कुपितः । खरहिओ पौत्रः ॥ यथा ।

10 उअ विहि खरहिअणन्दणउज्जाणे खडहडी खडइओ वि ।

सीआलोअणखंधीधारं दट्टूण खवलिओ तुज्झ ॥ ६० ॥

अत्र खउरइ क्षुभ्यतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [७२]

खारयखाइअखारंफिडीउ तह मउलपरिहगोहासु ।

खाडइअं पडिफलिअम्मि सिक्खिखरी डुम्बचिन्धलट्टीए ॥ ७३ ॥

L. 1. C मृद्वातीति G मृद्वातीति X मृद्वातीति C °क इति नोक्तः *cdd.* खवडियं CGZ तथा
खुडियं. CX खुडियं BFGZ खुडियं L. 2. BF खंचिनामिति GZ खंडियमिति CXZ
संखंडितशब्दभवः (X °व) C खंधियद्दी BFGXZ °यद्दी BFG बाहुः X बाहु X
खलइयं Z खलइयं. L. 4. BCFX ललियं GZ लइयं B °खंधी GXZ °यद्दी C
°यद्दी F °खंधी X नमखुंडयं Z तमखुंडयं GZ °लोयं BF मग्गे. L. 5. GZ °दिन्नं G
°मसा BFGXZ अखवडियं C अवखडियं *cdd.* °रिया G °क्कीउ X खडक्कीउ. L. 6
खंधी C 2. hd. only BF °वारो X खंधीधारा GZ य C नुण्हं E उण्णं L. 7.
cdd. खडइयखवलियं AB खवलिय twice ABCFXYZ °खरहियं G °खरहपं BF
संकुरिअं AEGXY संकुचियं Z संकुचियं E *om.* कुविअ AGXYZ °कुवियं E °पुत्तेसु.
L. 8. C °मर्कटः BF खंधीवारो X खंधीधारा GZ °ज्युण्णं C अनुण्णं X अतुण्णं Z °जलधारा
BF खडओ C खडहओ GX °इउ. L. 9. GXZ °लिउ X °हिउ पोत्रः L. 10. BF
उय C 2. hd. ओअ *cdd.* °हियं C 1. hd. °ओइज्जाणे BF *om.* खडहडी G खडहडी Z
खडहडी BF खडहिओ G °इउ GZ य for वि. L. 11. CXZ भीयां BFG सीयां GZ
°लोयणं GXZ °लिउ C तुज्झ. L. 12. X °बूक इति. L. 13. C खाइयं *cdd.*
°खाइयं E °खारफिडी C 1. hd. Y °डीओ GZ नउलं. L. 14 C खाडिं *cdd.* °इयं G
°पालिअम्मि Z °पालिं BCFXYZ °लियंमि E सिक्खिखरी C सिक्खिरी AX °डी BF दुंबविधं
C दुंबं A दुंबविधं G दुंबं G °लट्टीए.

खारयं मुकुलम् । खाइआ परिखा । खारंफिडी गोधा । खाडइअं प्रतिफलितम् ।
खिक्खिरी डुम्बादीनां स्पर्शपरिहारार्थं चिह्नयष्टिः ॥ यथा ।

खाइअलङ्घण खारयमुहिआ खिक्खिरिकरा तुहारिवहू ।

खाडइअणिअरवेसु वि डरिआ खारंफिडि व्व लुक्केइ ॥ ६१ ॥ [७३]

खिज्जिअखिंखिणिखिक्खिंडा य उवालम्भभसुअकिक्किंडा । 5

कुडिलहुतुट्टेसुं खुल्लुखुडुखुट्टा चहुट्टए खुत्तं ॥ ७४ ॥

खिज्जिअं उपालम्भः । खिंखिणी शृगाली । खिक्खिंडो कृकलासः । अत्र खिरइ
क्षरतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । खुल्लं कुटी । खुडुं लघु । खुट्टं वृद्धितम् ।
खुत्तं निमग्नम् ॥ यथा ।

खिक्खिंडो व्व तथा तुममुग्गीवो खिंखिणीइ व भमेसि । 10

किं अज्ज खुडुखुल्ले खिज्जेसि विहिं अखुट्टदुहखुत्तो ॥ ६२ ॥ [७४]

खुण्णं मट्टिए खुंपा वुट्ठित्ताणम्मि खुड्डिअं सुरए ।

खुल्लुहो गुप्फे खुवओ गण्डुअसमकण्टकिल्लतिणे ॥ ७५ ॥

खुण्णं परिवेष्टितम् । खुंपा तृणादिमयं वृष्टिनिवारणम् । खुड्डिअं सुरतम् ।
खुल्लुहो गुल्फः । खुवओ गण्डुत्संज्ञतृणसदृशं कण्टकितृणम् ॥ यथा । 15

L. 1. C om. खारयं मुकुलं Z खारइयं BF कुमुलं GZ नकुलः cdd. साइया BF °पिडी
cdd. खाडइयं in G twice. L. 2. C खिकिरी Z लिक्खिरी BF दुवा° C डुंठा° 2. hd.
डुंठा° C डुंठा° G स्पर्श°. L. 3 cdd. साइय° cdd. °मुहिया C किक्खि° X विक्खि° Z
तुहारिवहू. L. 4. GZ सोड° cdd.. °इयनियं BF °चेसु cdd. डरिया C °पिडि° BF C
1. hd. च C लुक्केइ. L. 5. ABEFGXYZ खिज्जियं C खिक्खियं B °खिक्खिंडा
F °खिक्खिंडा X °खिक्खिंडा G उवालंलः A °लंभसुयं CEGYZ °भसुयं BF °भमुह° X
°लंभसियालिकक्किंडा AEY °कक्किंडा C 2. hd. G °खिक्खिंडा. L. 6. BF °लंहुं X
°लहुकुट्टेसु A खल्ल° C वल्लुल्ल° BF °कुडु° CG om. खुडु BF °खुट्टा E °खुट्टा X °खुट्टं BF
वहुट्टए CZ वहुत्तए X चउहुट्टए. L. 7. BFGXZ खिज्जियं C खिक्खियं GZ उवा° BF शृगाली
B खिक्खिंडो BFG °लाशः B खरइ L. 8. G नोक्काः B खुडु X लघुः C खुट्टं
for खुट्टं X कटितं. L. 10 BFG खिक्खिंडो X खिक्खिक्खिंडो CXZ व BF च X खिंखिणीइ
Z खिंखिणीइ BF भमेसि. L. 11 C अइश BF खुंडखुल्ले C खुडुल्ले खिक्खिसेसि CGZ विहियसु°
GXZ °खुडु°. L. 12. GZ खुत्तं A मट्टिएसुं E वुट्ठि° ABFGXYZ वुट्ठियं CE° खुट्ठियं
C 1. hd. सुखए. L. 13. X खुल्लुहो A गुप्फे C गुप्फो EX गुंफे AGX खुवउ BF वओ
(sic) Y गंडुयं BF °तिण्णे C °किल्लतेणे. L. 14. GZ खुत्तं X खुणं G °ष्ठितं BCFX
खुट्ठियं GZ खुट्ठियं. L. 15. C खुल्लुहो. BF गुल्लुः X गुल्लुः (misread) C खवओ GX
°वउ B गंडुत्संज्ञः F गंडुत्संज्ञः GZ °संज्ञं CX गंडुत्संज्ञं BF °सदृशः CX कंटक° GZ कंटकिल्लं
तृणं X om. यथा.

खुंपाखुण्णतणूओ खरखुवयप्फाडिअन्तखुलुहाओ ।
वासारत्ते कुलडाउ खुडिअत्थं अहिसरन्ति ॥ ६३ ॥

अत्र । खुप्पइ मज्जति । खुट्टइ खुडइ तुडति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति
नोक्ताः ॥ [७५]

5 खुंखुणिखुंखुणयखुण्णकखुडिआओ रच्छणक्कसिरघाणा ।
पणयपकोवे खुरुडुक्खुडी तथा खेल्लिअं हसिए ॥ ७६ ॥

खुंखुणी रथ्या । खुंखुणओ घ्राणसिरा । खुणक्खुडिआ घ्राणम् । खुरुडुक्खुडी
पणयकोपः । खेल्लिअं हसितम् ॥ यथा ।

खुरुडुक्खुडिअपणत्थीपयघायच्छुट्टखुंखुणो भट्टो ।

10 खुंखुणिआइ खुणक्खुडिमुअ धोअन्तो जणेण खेल्लिअइ ॥ ६४ ॥ [७६]

खेआलू असहे खोड्डी दासी दन्तुरम्मि खोसलओ ।
खल्लं वडिविवररईसु वामकररासहेसु खव्वखवा ॥ ७७ ॥

खेआलू निःसहः । असहन इत्यन्ये । अत्र खेडुइ रमते धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ।
खोड्डी दासी । खोसलओ दन्तुरः ॥ यथा ।

L. 1. G खुपाखुन्न° X °खुण्णा° BF °तणूओ GX °णूउ BF °यफाडियंत° CX °यफाडियंतु° Z °यफाडियंतु° C 2. hd. GXZ °हाउ. L. 2. BCF कुलडाओ BFGX खुट्टियत्थं C खुडियच्छं. L. 3 C खुडइ खुट्टइ B तुडति CF तुटति XZ तुटति BF पूकाः om. इति नोक्ताः CX इति नोच्यन्ते. L. 5. BF °खुंखुणि° G °खुंखुणिय° Y °खुंखुणय° BF °खुण्णखुडिया C °खुण्णखुडियाओ AEX °खुण्णखुडियाउ GZ °खुण्णक्खुणिघाउ Y °खुण्णक्खुडियाउ E °णिक्क° BF °सिण्ण°. L. 6. EX °पकोपे B खुरुडुक्खुडी X खुरुडुक्खुडी Z खुरुडुक्खुडी CGZ खिल्लियं AB E F Y खेल्लियं X खल्लियं. L. 7. B खंखुणी GXZ °णउ BF °शिरा BCFX खुण्णखुडिया G खुण्णक्खुणिया Z खुण्णक्खुणिया BF घ्रातं C °डुखुडी X खुरुडुक्खुडी Z खुरुडुक्खुडी. L. 8. X °कोपाः C खिल्लियं BFGZ खेल्लियं X खल्लियं. L. 9. B खरुडु° Z खरुडु° C खुरुडुक्खुडियं BFGZ °डियं X °खुडियं BFG °पणेळी° X °पणेत्थी° BCF °खंखुणो. L. 10. C खुखु° X खुंखु° cdd. °णियाइ (Z °णिया) C खुण्णखुडि° X वुण्णखुडि° GZ °डिमुय BF धोअतो GZ धोयंतो C जणाण X जलणेण BF खिल्लियइ CGXZ °लियइ. L. 11. ABCFGZ खेआलू C खोड्डी Z लोटी BF खोमसलओ AGX °लउ E adds: ॥ अथाज्जेकार्थः XY अथानेकार्थाः ॥ L. 12. C °रइसु G om. वामकररासहेसु Z °राहेसु corr. in margin. C खव्वखवा 2. hd. °खवा G °खथा. L. 13. cdd. खेआलू BF निस्सहः BF रमते इति धा°. L. 14. G खोड्डी (1) GX °लउ.

रे खेआलुअ खोसल इमाण खोटीण मज्झमावडिओ ।

छुट्टिस्ससि कह व तुमं अकुट्टिओ टकराहि फुडं ॥ ६५ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

खल्लं वृत्तिविवरं विलासश्च । खव्वो तथा खवो वामकरो रासभश्चेति द्वावपि
वर्थौ ॥ [७७]

5

खंडं सिरसुरभण्डेसु खंडिओ मागहाणिवारेसु ।

खरथउडेसु खरुल्लं जिण्णोवालद्वएसु खज्जिअयं ॥ ७८ ॥

खंडं मुण्डं मद्यभाण्डं चेति द्वर्थम् । खंडिओ मागधोऽनिवारश्च । खरुल्लं कठिनं
स्थपुटं च । खज्जिअं जीर्णमुपालब्धं च ॥ [७८]

रणमणदुहेसु खम्मकखमो खरडिअं च लुक्खमग्गेसु ।

10

खल्लइअं संकुइअमुइएसु खित्तयमणत्थदित्तेसु ॥ ७९ ॥

खम्मकखमो संग्रामो मनोदुःखं च । मनोदुःखविशेषोऽनुशयनिःश्वसितमित्यन्ये ।
खरडिअं रूक्षं भग्नं च । खल्लइअं संकुचितं प्रहृष्टं च । खित्तयं अनर्थो दीप्तं च । दीप्तं
प्रज्वालनमित्यर्थः ॥ [७९]

खोडो सीमाकट्टे धम्मिअए खज्जए चेअ ।

15

खोलो लहुगद्वहए वत्थस्स य एगदेसम्मि ॥ ८० ॥

- L. 1. C रो सआ° BF खेयालुअ GZ खेयालुय C मज्झमावडिओ G °डिउ X °आवडिउ.
L. 2. C 2. hd. X बुट्टि° GX अकुट्टिउ Z अकुट्टिउ BF टकराहि G फुट्टं X फुड.
L. 4. C वृत्ति° CX °विवरणं G पिलासश्च C खव्वो Z om. खव्वो. L. 6. A
°संडेसु C °भंडेसु BFGX खंडिउ E वागहा°. L. 7. BFZ खरथउडेसु E °खरउडेसु G
°खरउ° C खरुणं X खरुल्लं A °वालद्वएसु BF °वालव्वएसु C °लद्वएसु 2. hd. यसु G °लद्वएसु
BF खज्जियय C खज्जिययं AEGXYZ °ययं. L. 8. G सुंडं B °भाडं B द्वर्थौ GX
खंडिउ Z खंडिउ BCFX अनिवारश्च CX खरुल्लं. L. 9. BFXZ खज्जियं C °खज्जियं B
°लध्वं व G °लध्वं च. L. 10. CEX °समो GZ °कसमो य cdd. °डियं GZ om. च A
°भंगो य. L. 11. C खेल° cdd. इयं G सकुइ° ABCFGYZ °कुइयं EX °कुइयं X
°सुइएसु E खेत्यम° B °यमाणत्थं A °मणत्थं C °मणत्थं. L. 12. G सम° BCF
°समो X समो for खम्मकखमो CGZ संग्रामः C °विशेषोऽभ्यूयः नि° G °पो । तुशयः निःश्व° BF
अनुशय° Z अनुशयः BCFX °निश्व°. L. 13. BF खरडि CGXZ °डियं cdd. खल्लइयं G
संकुचितं B व B खित्तियं GZ खित्तयं. L. 14. G प्रहाल° BFX प्रज्वालनमित्यर्थः.
L. 15. C 1. hd. सीता° G °कट्टो C धम्मिअए BYZ धम्मियए GYZ चेअ X om. चेअ.
L. 16. Y लघुगद्वहए AC वत्थस्स.

खोडो सीमाकाष्ठं धार्मिकः खञ्जश्चेति व्यर्थः । खोलो लघुगर्दभो वस्त्रैक-
देशश्च ॥ [८०]

॥ अथ द्वक्षरादिक्रमेण स्वरक्रमेण च गकारादयः ॥

गंजो गल्ले गड्डी सयडे गज्जो जवे गढो दुग्गे ।

5 गड्डुं सयणे गलिअं सुमरिअमक्खवलए गणेत्ती अ ॥ ८१ ॥

गंजो गल्लः । गड्डी गन्त्री । गज्जो जवः । गढो दुर्गम् । गड्डुं शय्या । गलिअं
स्मृतम् । गणेत्ती अक्षमाला ॥ यथा ।

मयणगढं गज्जस्स वि गंजं गड्डुम्मि गड्डिचक्कडिं ।

गलिअं गालिउं भिक्खू गणिअगणेत्ती वि मुच्छेइ ॥ ६६ ॥ [८१]

10 गहणं अजलट्टाणे गंडीरी उच्छुखण्डम्मि ।

गत्ताडी तह गाणी गवायणी कडुझुणिम्मि गद्दम्भो ॥ ८२ ॥

गहणं निर्जलस्थानम् । गंडीरी इक्षुखण्डम् । गत्ताडी तथा गाणी गवादनी ।
गत्ताडी गायिकेति गोपालः । गद्दम्भो कटुध्वनिः ॥ यथा ।

गद्दम्भसदकरहोचिअम्मि गहणम्मि धवल मा वच्च ।

15 तत्थ ण दुव्वागाणी दूरे गंडीरिगत्ताडी ॥ ६७ ॥ [८२]

- L. 1. CGX °काष्ठं GZ लहु° BF °गर्दभः. L. 3. om. A; EY only गकारादिः
G °क्रमेण च स्वर°. L. 4. BF गजो E गड्डी C गद्दो a v. l. which will not be
noted any more. GZ गज्जे E जवो B गढो G दुग्गे. L. 5. A गड्डुं BCFGZ गढं
XY गढं cdd. गलियं ACEGXYZ °रियम् A °क्खवलए C om. क्खवलए गणे; 2. hd.
remarks अपूर्ण पद्यं C त्री for गणेत्ती C om. य ABFY य GZ ए X आ. L. 6.
BCF गनो C 2. hd. गद्दो X गंजां C om. from गल्लः to गज्जो incl. 2. hd. remarks
उपरितो लेखः । गंजो गल्लं गड्डी शकटं च BF यवः BF गढो BF गढं CGZ गढं X गढं
शज्जा BFZ गलियं C गलिअ G. गलितां. L. 8. G गज्जच्छ Z गज्जत्थ BF
गड्डुम्मि CGXZ गढं BF गड्डि चक्कं C गटिं G °वक्क°. L. 9. BCFX गलियं GZ गणियं
Z गलिओ C भिक्खु BCFX गणियं GZ गलियं. L. 10. G °ट्टाणे Z °ट्टाणे X इच्छु°. L. 11. E गत्ताणी Y गवाइणी C 1. hd कडुझुणिं E °ज्झुणम्मि X °झुणम्मि. L. 12.
B निर्जलं स्थानं G गंडीरी BF गत्ताणीडी G गवादना. L. 14. BCFX °होचियं GZ
°होचियं B वद्ध F वद्ध Z वव्व. L. 15. C दुव्वा° BF गट्टीरि° C गंडीरी.

गंधिअगद्धिअगद्धहसद्वा दुग्गन्धदरिअकुमुएसु ।

गंदीणी चक्खुथगणकीला गंजिल्लगाडिआ विहुर ॥ ८३ ॥

गंधिओ दुर्गन्धः । गद्धिओ गर्वितः । गद्धर्हं कुमुदम् । गंदीणी चक्षुःस्थगनक्रीडा ।
गंजिल्लो तथा गाडिओ विधुरः ॥ यथा ।

गंधिअ गद्धिअ उइए गद्धहणाहम्मि कामगंजिल्लो ।

5

भमिअ किमिमाइ गोसे करसि विरहगाडिआइ गंदीणिं ॥ ६८ ॥ [८३]

गड्डुरिगामेणीओ छगलीए गंछओ वरुडे ।

गहणी तह बन्दीए गहरो गिद्धे धणुम्मि गंडीवं ॥ ८४ ॥

गड्डुरी तथा गामेणी छागी । गंछओ वरुडः । गहणी हठहता स्त्री । गहरो गुधः ।
गंडीवं धनुः ॥ यथा ।

10

गंछ व्व दल्लिअ वंसं गहणिं गामेणिअं च ताडन्ति ।

धी गड्डुरिभोअणया पावा गंडीविणो गहरघोरा ॥ ६९ ॥ [८४]

गहिअगवत्ता वंकिअघासा गहिआ य कम्ममाणाए ।

णासाए गंधलया य गडयडी वज्जणिग्घोसे ॥ ८५ ॥

- L. 1. A गंधिय° or गंधिय° BCEFGXYZ गंधियगद्धिय° G °कगट्टह° A °सव्वा cdd. °दरिय° C 1. hd. °कुसु°. L. 2. G गंधीदीणी A चक्खुवगण° C चक्खुत्थग° Z चक्खुच्छ° G °व्वगण° E °कीला जिल्ला° Y गंजेछ° cdd. °गाडिया (X °गाडिया). L. 3. X गंधिउ X गद्धिउ BF कुडुदां G कुमुदांगं G गंधिणी. L. 4. X गाडिउ. L. 5. cdd. गंधिय गद्धिय. L. 6. cdd. भमिय BF किमिमाघ Z °माइ C गरसि cdd. °गाडियाइ X गंदीणि. L. 7. C गड्डुरी° ABFGX °णीउ AGX गंछउ X वरुडे. L. 8. BCEFGZ वंदीए C गिद्धे. L. 9. X गड्डुरी From णी to व in वरुडः torn off in G. X गंछउ वरुडः C वरुडः BF वरुटः L. 11. BCF च cdd. दल्लिय BF गहेणिं Z गहणं BF गामेणिं यं XZ गामेणिंयं Z व X ताडंमि. L. 12. B गडरि° CGZ °भोयणया X °भोयणआ BF यावा In G गहरघोरा is torn off. L. 13. A गहियं गव° BCEFGXYZ गहिय° In G from गहिय° to °घासा excl torn off. A वंकियंयासा BF वंगिअ° CEXYZ वंकिय° C °घोस X °घोसो cdd. गहिया Z °साणाए. L. 14. BF साणाए C गंधलयाए गडयडी BCFY °निग्घो° C °सा E °णिघो.

गहिअं वक्रितम् । गवत्तं घासः । गहिआ काम्यमाना स्त्री । अत्र गहिलगगरशब्दौ
ग्रहिलगद्गदशब्दभवौ । गञ्जिओ कल्पपाल इति गाञ्जिकशब्दभवः । गज्जा हि सुरागृह-
मुच्यते । इति नोक्ताः । गंधलया नासा । गडयडी वज्रनिर्घोषः ॥ यथा ।

मेहम्मि गडयडन्ते अगहिअचित्तं विणा गहिअजुवई ।

5

सिंघइ गंधलयाए को णु गवत्तं व मालईदामं ॥ ७० ॥ [८५]

गोठ्ठीरए गणसमो गल्लप्फोडो डमरुअम्मि ।

गहकल्लोलो राहु विवाहगणए गणायमहो ॥ ८६ ॥

गणसमो गोष्ठीरतः । गल्लप्फोडो डमरुकः । अत्र । गन्धुत्तमा सुरेति संस्कृतभवः ।
गण्ठिच्छेओ ग्रन्थिच्छेदक इति ग्रन्थिच्छेदशब्दभव इति नोक्तौ । गहकल्लोलो राहुः ।

10 गणायमहो विवाहगणकः ॥ यथा ।

गणसम गल्लप्फोडं मुहेण वाएसि किं गणायमह ।

गहगणविवरीअगइ गहकल्लोलं णया णेसि ॥ ७१ ॥ [८६]

गणणाइआ य चण्डीइ गलत्थलिअं गलत्थिए ।

गयसाउलो विरत्ते गंधपिसाओ अ गन्धिअए ॥ ८७ ॥

- L. 1. BF गहियं CXZ गहियं From गहिअं to घासः incl illegible in G. BF
om. गवत्तं घासः CX घोषः cdd. गहिया From हिल° to दशब्द torn off in G.
L. 2. X °गर्गर° X गंजिउ BCFX कल्पपालः (C °ल) BF °भव G °भवेः. L. 3.
From च्यते to नोक्ताः incl illegible in G. CXZ नोक्ता Z गंधूलया CX नासा G om.
नासा CX गडअडी X वज्रनिर्घोषः. L. 4. From हम्मि to अग° excl. torn off in
G. cdd. अगहियं G चिणा cdd. गहियं G °जवई X °जुवई. L. 5. CX गंधलियाए
X गवत्तं वत्तं C च. L. 6. A गोठ्ठीरए Y गुठ्ठीरए BF णसमो E गल्लफोडो BFY
डमरुयंमि. L. 7. X गहकल्लो C om. विवाह A नणाय° E °महे. L. 8. CGX
गोष्ठी° G डमकः X गंधुत्तसा GZ सुरा इति. Z संस्कृतसमः L. 9. BF गंठिओछेओ X
°छेउ X °छेदकः X om. शब्द GZ °भवः G गयकल्लोलो X °कल्लोलोलो X राहु. L. 11.
C मुहे X गणायमहं Z गणायमहा. L. 12. cdd. °विवरीय° (X विवरीइ°) C 1. hd. मह°. L. 13.
cdd. गणणाइया EZ इ for य, but य superscr. G गल्ल° C गलच्छनियं E
गलथ° ABFGXYZ °लियं A गलछियए C गलच्छयए BFGYZ° थियए. L. 14.
C °फिसाओ AGX °साउ AGYZ य cdd. गंधियए.

गणणाइआ चण्डी । गलत्थलिओ क्षिमः । गलत्थिअं इति तु धात्वादेशेषु क्षिपेर्धातोः सिद्धमित्यनेनार्थनिर्देशः कृतः । गयसाउलो विरक्तः । केचित् गयसाउल्लो विरक्त इत्याहुः । तत्र साउल्लो अनुरागो वक्ष्यते । स गतो यस्य स गयसाउल्ल इत्येव सिद्धम् । गंधपि-साओ गान्धिकः ॥ यथा ।

गणणाइआइ भत्तोसवम्मि ण समागउ त्ति वेसाए ।

5

गयसाउलचित्ताए गंधपिसाओ गलत्थलिओ ॥ ७२ ॥ [८७]

गयणरई मेहे गज्जणसद्धो हरिणवारणरवम्मि ।

गागेज्जं गेज्जं मन्थिअम्मि णवपरिणिआइ गागेज्जा ॥ ८८ ॥

गयणरई मेघः । गज्जणसद्धो मृगवारणध्वनिः । गागेज्जं तथा गेज्जं मथितम् । गागेज्जा नवपरिणीता ॥ यथा ।

10

गागेज्जवावडा गागेज्जा गेजारवं मिउं कुणइ ।

गयणरइगज्जिगहिरं गज्जणसद्धं सुणान्तिआ पइणो ॥ ७३ ॥ [८८]

गाहम्मि गाहुली गायरिगोआ गग्गरीए अ ।

गामपहाणे गामणिगामउडग्गामगोहगोहा य ॥ ८९ ॥

L. 1. *cdd.* गणणाइया B (F!) गलत्थलि उक्षिप्तः C गलच्छलि उक्षिप्तः C 2. *hd.* °लिओ उक्षिप्तः GX °लिउ BZ गलत्थियमिति CG (F!) गलच्छियमिति X गलत्थलियमिति BFX क्षिपेः सि°. L. 2. G *om.* कृतः GZ केचिद्गय° X विरक्तः. L. 3. XZ गयसाउल्लो Z इत्येव C 1. *hd.* गंधपि° GX °साउ. L. 5. *cdd.* °इयाइ (X °इयाय Z °इया) C भत्तोसवं C 1. *hd.* मण 2. *hd.* गण C वि for त्ति X वेसाउ. L. 6. GX °साउ C गलच्छ° GX °लिउ. L. 7. C 1. *hd.* गयणरई X गयणरई A मिहे E °वारण° GZ °वाहण° G °रचेण A °रयम्मि C °वरंमि. L. 8 C गइसं EX गिज्जं C मन्थिय° ABEFGXYZ मन्थिय° ABCFGYZ °णियाइ EX °णीयाइ A गारोज्जा. L. 9. BF गणरई CGXZ °शब्दो C *om.* from गागेज्जं to मथितं incl; 2. *hd.* remarks अपूर्णेयं टीका. L. 11. C गेज्जा for गागेज्जा C कुणइ. L. 12. C °रई° G °गज्जिय° C °रहिरं X °गहिरज्जं गज्जणसुद्धं C °सट्ठं GZ सुणंतिआ Z पेयणो. L. 13. AY गाअरि° X गोयरि° Z गावरि° GZ °गोया A गयरीए C गरीए ACGYZ य. L. 14. GZ गामिणि° C 2. *hd.* गामणी° 1. *hd.* *om.* णि BF °गामउग्गा A °उडगाम° G °ग्गामगोमा (sic) C °ग्गामगोहा य; C 2. *hd.* °गोहागोहा य Z °गोहगोमा य.

गाहुली कूरजलचरः । गायरी तथा गोआ गर्गरी । गग्गरीशब्दोऽपि केषांचिद्देश्यः ।
अस्माभिस्तु गर्गरीशब्दभवत्वान्नोक्तः । यदि भवति तदा पर्यायभङ्ग्या दार्शितोऽस्ति ।
गामणी गामउडो गामगोहो गोहो एते चत्वारोऽपि ग्रामप्रधानार्थाः । गोहो भट इत्यन्ये ।
पुरुष इत्येके । गामणिसुअशब्दोऽपि ग्रामप्रधानवाचीत्यन्ये ॥ यथा ।

5

गामणिसुएण केण वि गोहसुआ भग्गगायरी कहइ ।

गामउडगामगोहघरिणीण गाहुलिहयं गोअं ॥ ७४ ॥ [८९]

गामहणगामरोडा गामट्टाणछलगामभोईसु ।

गुंफो कारा गुम्मी इच्छा गुंठी अ णीरंगी ॥ ९० ॥

गामहणं ग्रामस्थानम् । गामरोडो छलेन ग्रामभोक्ता । अन्तर्भेदं कृत्वा यो मायया
10 ग्रामं भुनक्ति । गुंफो गुप्तिः । गुम्मी इच्छा । गुंठी नीरङ्गी ॥ यथा ।

तइआ तं कयगुंठिं गामहणे सुहय गामरोडवहुं ।

उवभुज्जसि गुम्मीए इण्हि लज्जेसि किं गुंफे ॥ ७५ ॥ [९०]

गुंफी अ सयवईए गुलं गुडोलद्धिआ य चुम्बिअए ।

मुत्थसमुत्थम्मि तिणे गुंडं तुरयाहमे गुंठो ॥ ९१ ॥

15 गुंफी शतपदी । गुलं तथा गुडोलद्धिआ चुम्बनम् । गुंडं मुस्तोद्भवं लचकाख्यं
तृणम् । गुंठो अधमहयः ॥ यथा ।

L. 1. X गोवरी GZ गोया BFZ गर्गरीशब्दो CX गर्गरी° G गर्गरीशब्दोऽपि GZ देश्य
एव केषांचित् (Z केषा°) C °चित् दे° L. 3. BF गामउरो G गामगाहो BG (F1) om.
गोहो. L. 4. X गामगणिसुअ° GZ °सुय° L. 5. BF गोअ° C गोहसुआ GXZ
°सुया C °कायरी BF कहइ. L. 6. G °गोहाहणीण C गाहुविहं GZ गाहुलियं X गाहुविहय
GZ गोयं. L. 7. A °गामगेडा C °रोडो A गामडु—छल° E गामडाण°. L. 8. E गुंफे
GZ कारी E इत्था गुंठोई णी° XYZ य G स्तीरंगी. L. 9. G ग्रामरोडो. L. 10. BF
गुल्मी C गुंठी BF निरंगी C नारंगी. L. 11. cdd. तइया BF कहगुंठिं G °गुंठि C °बहुं.
L. 13. AGYZ य C गुलं G गुंडं C गुडो° B °लद्धिया F °लद्धिया G °लद्धिया EYZ
°द्धिया X °लद्धिय GZ om. य AYZ चुंविअए BFG चुंविअए. L. 14. CY मुच्छस-
मुच्छंमि G तुच्छ° A °समुच्छम्मि तिणे BF गुंडं GZ गुंडं A गुंडो or गुंडो. L. 15. B
गुलोडोलद्धिया F गुलोडोलद्धिया CGZ °लद्धिया X °लद्धिया BCFX गुंडं FZ गुंडं BCFZ
लचका° X लचकाक्षं. L. 16. BF गुंठो GZ अधमहयः.

गुंफिसमाए जीए रत्तो गुंठु व्व गुंडिणिमहीए ।

तीए च्चिअ कुणसु गुलं मज्झ गुडोलद्धिअं मुच्च ॥ ७६ ॥ [९१]

मूलोच्छण्णभमिअभासेसुं गुम्मिअगुलुच्छगुत्थंडा ।

गुंजेल्लिअं च गुडदालिअं च पिण्डीकयत्थम्मि ॥ ९२ ॥

गुम्मिअं मूलोत्सन्नम् । गुलुच्छं भ्रमितम् । गुत्थंडो भासपक्षी । अत्र गुलुच्छो गुच्छ 5 इति संस्कृतसमः । तथा । गुंठइ उद्धूलयति । गुमइ भ्रमति । गुंजइ हसति । गुम्मइ मुह्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । गुंजेल्लिअं तथा गुडदालिअं पिण्डीकृतम् ॥ यथा ।

गुंजेल्लिअणीसासं गुडदालिअहणुकरं च गुत्थंड ।

विरहगुलुच्छं तह गुम्मिअं च उड्डिअ कहेसु मं तस्स ॥ ७७ ॥ [९२] 10

गुत्तण्हाणं पिउजलदाणे गुलुगुंछिओ वयन्तरिए ।

गुफगुमिओ सुरही गेंडगेंडुआ य थणवत्थगण्ठीए ॥ ९३ ॥

L. 1. B गुफिं C गुफीं F गुफीं C गुण च X गुंड व्व BF गुद्रिणिं C गुद्रिणिं GZ गुंद्रिणिं X गुद्रिणिं C °महाए. L. 2. BCFX तीइ cdd. चिय G गुल X मज्झ गुंडोलद्धियं BF °लद्धियं CGZ °लद्धियं. L. 3. G मूलुच्छन्नं C °च्छन्नं Z मूलुच्छन्नं ACEGXZ °भमियं BFGZ °भासेसु cdd. गुम्मियं X °गुलुच्छुं BFX Y °गुच्छंडा C °गुच्छंडा. L. 4. A गुंडे X गुंजिं ABCFGYZ °ल्लियं E °जियं X °ल्लिय A व E गुडुं cdd. °दालियं A °कयल्लम्मि C °कयल्लम्मि. L. 5. cdd. गुम्मियं BF °च्छण्णं CGXZ °च्छन्नं B गुलुच्छं X गुलुक्षं BF गुत्थंडो CX गुच्छंडो BF गुलुछो X गुच्छ. L. 6. C गुम्मइ CX भ्रमयति B गुंजइ X गुमाइ. L. 7. BF गुजिल्लियं CXZ °ल्लियं G गुंजेल्लेयं BCFX °दालियं G °दाडियं Z °दाडियं. L. 9. BF गुजे cdd. °ल्लियं C गुंडं cdd. °दालियं G °करः Z व C गुच्छंड BF om. गुत्थंड. L. 10. BF om. विरह BF °गुच्छं C °गुलुच्छं G °गुलुच्छं Z °गुलुच्छं BF गुम्मियं CGXZ गुम्मियं BFGZ उड्डियं C उड्डियं X उड्डिय B काहसु. L. 11. A सुत्तण्हाणं E गुत्तण्हाणं X गुत्तण्हाणं EX गुलुगुं BCF °छिउ G °लिउ X °ठिउ Y °ठिओ. L. 12. A गुलुगुंमिउ BCFGYZ गुपं CX °मिउ GZ °गुम्मिउ A गेंडगेणया BF गेंडगेंडया C गेण्हगेण्हया E गेंडगेंडुआ G गेंडगेंडुआ X गेंडगेंडुआ Y °गेंडुआ Z गेंडगेडुआ GZ om. य C थणवत्थगंठीए E °वत्तगंठीए GZ °गंथीए.

गुत्तण्हाणं पितृभ्यो जलाञ्जलिदानम् । अत्र गुञ्जहरो रहस्यभेदीति गुह्यहरशब्दभवः ।
तथा । गुललइ चाटु करोति । गुंजुलइ उल्लसति । गुम्मडइ मुह्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता
इति नोक्ताः । गुलुगुंछिअं वृत्यन्तरितम् । उन्नमितार्थं तु उन्नमेरुक्षिपेर्वादेशसिद्धम् ।
गुफगुमिअं सुगन्धि । गेंडं तथा गेंडुअं स्तनयोरुपरि वस्त्रग्रन्थिः ॥ यथा ।

5

गुलुगुंछिअ मयगुफगुमिअङ्गो महसि किमगेंडमिमं ।

गुत्तण्हाणकए छुट्टगेंडुआ जाइ जं सरिअमेसा ॥ ७८ ॥ [९३]

गेंडुलं गोविल्लं कुप्पासे गेण्हिअं च थणसुत्ते ।

कीलाइ गेंडुई गेज्जलं च गेवेज्जए वणे गोंडं ॥ ९४ ॥

गेंडुलं तथा गोविल्लं कञ्चुकः । गेण्हिअं उरःसूत्रम् । गेंडुई कीडा । गेज्जलं ग्रैवे-
10 यकम् । गोंडं काननम् ॥ यथा ।

गेंडुइगोंडे गेरिं सगेज्जलं पुलयफुट्टगोविल्लं ।

उअ दहुं रइतिसिओ गेंडुलं गेण्हिअं च अवहरइ ॥ ७९ ॥ [९४]

गोच्छागोंठीगोंडीगोंजीओ मञ्जरीए अ ।

गोलो सक्खी गोल्ला बिम्बी गोली अ मन्थणिआ ॥ ९५ ॥

L. 1. G गुत्तण्हाणं X गुत्ताणं C गुद्ध (i. e. गुञ्ज) BFX om. इति. L. 2. Z गुल्ल BCFX गुंजुलइ B °पूकाः. L. 3. X नोक्ता G तथा गुलुगुंछि (sic) Z तथा गुलुगुंछियं X °गुंछिअं X उन्नमितम् G °पेवां आदेशसिद्धा X °पेवां आदेश. L. 4. C गुपम्मियं BFGZ गुपगुमियं X गुपगुम्मियं Z सुगंधिः गेण्हं X गेंडं BFXZ गेंडयं C गेण्हयं G गेणुयं CX °गन्धिः. L. 5. X गुलुगुंछियं cdd. °छियगुपगुमियंगो BFGXZ किं अगेंडं C किं आगं Z °गेंडमिम. L. 6. X गुत्तण्हाणकए Z उत्तण्हाणं CX छुट्टगेंडया BF छुट्टगेंडया G °गेंडु (sic) CX जाय C सं जरियमेसा RFX सरियमेसा Z °मेस. L. 7. BFZ गेंडुलं A गेंडल्ल X गेंडुलं ABCFXXY गेण्हियं X व थणसुत्ते C 1. hd. थण. L. 8. X कीलाइ BCFZ गेंडुई Y गेंडुई Z व for च Y गेवेज्जए X वामणे for वाणे. L. 9. BCF गेंडुलं G गेविल्लं B गोविल्लं X कञ्चुकगेणियं उरसूत्रम् BCF गेण्हियं BCF गेंडुई GZ गेंडुई. L. 10. C ग्रैवेयके X वामनं. L. 11. B गेंडुई C (F1) गेंडुई G °गोंडे BFG गेरि X गरिं CX सग्गे BF सग्गे BF पुलपुट्टं G पुलइफुट्टं Z पुलइ. L. 12. CX उअ C दहुं X रयतिं GX °तिसिअ Z °तिसिअं B गेंवुण्ण CXZ गेण्हल्लं F गेंवुण्ण G गेण्हल्लं BCFX गेण्हियं GZ गेंडुयं BF व X अवहचाहरइ. L. 13. G गोच्छागोच्छीगोंडीगोजीवगोजीउ AXZ °जीउ E °गोजीओ Z गोंछा B °गोंडी BF °गोज्जीउ ACXYZ यं. L. 14. X सक्खी C गोण्हा Z गोल्ही BFZ विवी G विवी E बिंबो AEGXYZ यं cdd. °णिआ.

गोच्छा गोंठी गोंडी गोंजी एते चत्वारो मञ्जरीवाचकाः । गोलो साक्षी । गोल्हा बिम्बी । गोली मन्थनी ॥ यथा ।

गोंडी गण्डे गोच्छा भाले गोंडी उरे थणे गोंजी ।

गोलीसमजलफुसिआउ एत्थ गोल्होहि को गोलो ॥ ८० ॥ [९५]

गोवी बाला गोसं गोसग्गं गोवरं करीसम्मि ।

5

गोमद्दा गोअग्गा रच्छाए गो रं च गोविट्ठा ॥ ९६ ॥

गोवी बाला । गोसं प्रभातम् । गोसर्गशब्दो यदि संस्कृते रुढस्तदा तद्भवो गोसग्ग-
शब्दः । अन्यथा तु देशी । पर्यायभङ्ग्या त्विहोपात्तः । गोवरं करीषम् । गोमद्दा तथा
गोअग्गा रथ्या । गोहुरं गोविष्टा ॥ यथा ।

गोवरगोहुरकज्जे गोअग्गं गोवि मा भमसु गोसे ।

10

विप्पिज्जसि जं तस्सिं केण वि गोमद्वसहेण ॥ ८१ ॥ [९६]

गोंदीणं सिहिपित्ते गोणिक्को गोसमूहम्मि ।

पवयणजडेसु गोच्चयगोसण्णा गोविओ अजंपिरए ॥ ९७ ॥

गोंदीणं मयूरपित्तम् । गोणिक्को गोसमूहः । गोच्चओ प्राजनदण्डः । गोसण्णो
मूर्खः । गोविओ अजल्पाकः ॥ यथा ।

15

गोसण्ण गोविअमिमं गोणिक्कं गोच्चएण किं हणसि ।

मोरं कडक्खमाणिं गोंदीणपिअं णिवारसु बिडालिं ॥ ८२ ॥ [९७]

L. 1. C गोच्छा G गोष्टी गोण्डी BF om. गोंजी XZ चत्वारोपि. L. 2. BF विवी
G विवी X विवी । गोलो BF मंघनी G मथनी. L. 3. G गोण्डी B गेंडे Z गोंडा X भाला
CX गोण्डी C ओरे CX वणे BFG गोजी. L. 4. BFGXZ °सियाउ C °सियाओ BFX
इत्थ C इच्छा GZ एत्थ C कोल्हाहि X कोल्होहि GZ °हि. L. 5. ABCFGXZ वाला A
गोब्वरं BF गोब्वरं E गुव्वरं GXZ गोव्वरं Y गोव्वरं. L. 6. C गोमद्दो E गोमुद्दा BFGYZ
रत्थाए C गोहुरं. L. 7. cdd. वाला C तद्भावो. L. 8. CG गोसर्गशब्दः CZ गोव्वरं G
°व्व° or °व्व° X गोब्वरं C om. गोमद्दा तथा. L. 9. X रथा GXZ °विष्टा X has गोहुरं
गोविष्टा । यथा twice. L. 10. GZ गोव्वरं C °कड्ढो. L. 11. G डिप्पि°. L. 12.
CXZ गोदीणं A °दीण C सहि° EX °पत्ते. L. 13. C गोव्वय om. गोसण्ण XZ गोव्वय°
GZ °गोसन्ना AGXZ गोविउ G य जंपिरए Z अजंपिरए. L. 14. BCF गोदीणं X
मयूरपित्तं गोंदीणं BF (G 1) Z गोव्वओ X गोव्वउ G °उ GZ गोसन्तो. L. 15. X गोविउ.
L. 16. GZ गोसन्ना cdd. गोवियमिमं CGZ गोव्वएण but in C व्व is corrected from
व्व X गोव्वए. L. 17. BF मोरं G मोर BF कडक्खमाणिं C कडक्खडमितं X कडक्खडमितं cdd.
गोदीणपियं (X गोंदीण°) Z णिवारिसु cdd. बिडालिं.

गोअंटा गोचरणेसु गोअला दुद्धविक्रइणी ।

गोआलिआउ पाउसकीडा गोरंफिडी गोहा ॥ ९८ ॥

गोअंटा गोचरणाः । गोअंटे स्थलशृङ्गाट इत्यन्ये । गोअंटगोखुरलशब्दौ वृद्धत्व-
वाचकाविति तु प्रज्ञाप्रमादः । गोअला दुग्धविक्रयकर्त्री । अत्र गोइलो गोमानिति
5 मतोरिल्लादेशसिद्धम् । तथा गोमुहं उपलेपनमिति गोमुखशब्दभवत्वान्नोक्तम् । यदाह ॥
गोमुखमुपलेपनेऽपि स्यात् ॥ इति (हलायुधः ९, ११) । गोआलिआ प्रावृषि कीट-
विशेषः । गोरंफिडी गोधा ॥ यथा ।

रेल्लिअ गोअंठपयं गोआलिपिए घणम्मि वरिसन्ते ।

गंत्तीसु गोअलासुं गोरंफिडि मा कुणासणिणिवायं ॥ ८३ ॥ [९८]

10

॥ अथानेकार्थाः ॥

घुम्मिअमुए गयं वणतलारवालमिगण्हाविए गंडो ।

गत्तं ईसापङ्केसु इच्छरयणीसु गंधोली ॥ ९९ ॥

गयं घूर्णितं मृतं च । गंडो वनं दाण्डपाशिको लघुमृगो नापितश्चेति चतुर्थः ।
समाहारत्वादेकवचनम् । गत्तं ईषा पङ्कश्च । गंधोली इच्छा रजनी च ॥ [९९]

L. 1. C गोअंटा X गोअंटा BF (A!) गोवरं GZ गोइला A दुडुं C दुद्धं C 2. hd. दुद्धं C विक्रयणी. L. 2. BF गोअलिं C गोआलीं GYZ गोवां cdd. चाउ G पाउ-
कंसकीला Z कीला C गोरंफिडी C 2. hd. गोरं G गोधहा. L. 3. G गोयंटा G स्थूल-
शृंगाट CX गाटः C गोखुरलं C वृहत्त्व. L. 4 X om. तु C om. प्रज्ञा Z गोयला
BFGX कर्त्री C 1. hd. कत्तण 2. hd. कर्त्ता Z वाची for कर्त्री. L. 5. X मनो-
रिल्लां C छोदे C गोमुखमुप BF नमिति तु G भवत्वात् G नो om. यदाह. L. 6.
BFGXZ स्यादिति In G गोआलिआ प्रा torn off. CXZ गोवां BCFX लिया.
L. 7. X विशेषाः G गोरंफिडां Z गोरंफिडी. L. 8. BFZ रेल्लिय CX रेल्लिय G
गोअंठं GZ गोवां C मूणंमि संतो. L. 9. CX गोत्तीसु GZ सुं C margin adds
य CGXZ गोयलासुं BF गोरं मा कुणाइसं (इ = स) C मक्कुणासं G फिणि Z वाअं
From वायं to मुर l. 11 torn off in G. L. 11. BCFXZ घुम्मियं C 1. hd.
सुएं A चणं ABCFGZ वालं A मितं BF विओ. L. 12. C गोत्तं A गत्त BF
पंके E इत्थं E गंधुली G गंधोली X गंधोली L. 13. From णितं to वनं excl torn
off in G. CX च मृतं च C दांटापाशिका G मृगः From नां to हारं l. 14. torn off
in G. L. 14. BF गत्तं X गंधोली.

गंधेल्ली छायासरहासु गहवई अ गामिअससीसु ।

गंजोल्लिअमुद्धुसिअं हासट्टाणे अ अङ्गमालिद्धं ॥ १०० ॥

गंधेल्ली छाया मधुमक्षिका च । गहवई ग्रामीणः शशी च । ग्रहपतित्वमादित्य एव
रूढं न शशिनीति नायं ग्रहपतिशब्दसमुद्भवः । गंजोल्लिअं रोमाञ्चितं तथा हास्यस्थाने
ऽङ्गस्पर्शो यत् गिलिगिलाविअं इति लोके रूढमिति द्वर्थम् ॥ [१००]

बिन्दुअहमेसु गुंपागुंदागुंछाउ दाढिआए वि ।

गुत्ती बन्धणइच्छावयणलयामउलिमालासु ॥ १०१ ॥

गुंपा तथा गुंदा बिन्दावधमे चेति प्रत्येकं द्वर्था । गुंछा तु बिन्दुधमयो-
रुत्तरोष्ठश्मश्रुणि चेति त्र्यर्था । गुत्ती बन्धनमिच्छा वचनं लता शिरोमाल्यं चेति
पञ्चार्था ॥ [१०१]

सेज्जाए संमूढम्मि गोविए तह य गुप्पंतं ।

गुमिलं मूढे गहणे पक्खलिआवुण्णएसुं च ॥ १०२ ॥

गुप्पंतं शयनीयं संमूढं गोपितं चेति त्र्यर्थम् । गुमिलं मूढं गहनं प्रखलितमापूर्णं
चेति चतुर्थम् ॥ [१०२]

L. 1. BFY गंधेल्ली C छासर° Y °सरघासु AEGXYZ य cdd. गामिय° (Y गाविय°)
Z °सीसुं. L. 2. GZ गंधो° cdd. °छियमु° C °मुद्धु° cdd. °सियं Z हासट्टाणे CXYZ य
In G अङ्गमालिद्धं is torn off. C 1. hd. °लिद्धं 2. hd. °लिद्धं. L. 3. GZ °पतिमा°. B °मादि°ये. L. 4. G रूढः न शशीति BCFX °छियं L. 5. BCFX अंग° X
°स्पर्शे GZ यद्विलि° BFG °वियमिति CXZ °विअमिति X लोकरूढ° C द्वर्थः. L. 6.
BCFG बिन्दु° G om. गुंपा° Y गुंफा° Z om. गुंदा BFZ °गुंछाओ C °गुंछाओ E
°गुंछाउ X गुंफागुंछाउ cdd. दाढियाए. L. 7. C गुत्ता G बंधण° X °इत्थीव°
L. 8. BX गुंफा Z गुपा BFG विंदाव° C °दाववधमेति XZ वेति CX प्रत्येकं द्वावपि द्वर्थाः
C 2. hd. विदौ अधमश्च प्र° द्वावपि द्वर्थौ Z द्वर्थाः B विंद्दधम° C विंद्दधमयोरुत्तरोष्ठश्मश्रुणि
G विंद्दधमयोरुत्तरैः श्म° X विंद्दधमयोरुत्तरोष्ठश्मश्रुणि. L. 9. XZ त्र्यर्थाः BFG बंधन° C
वचनलता. L. 10. BX पंचार्थाः. L. 11. BF सेज्जाए CGZ सज्जाए G समू° BF
om. य In C from गुप्पंतं to च 1. 2. twice. L. 12. A मूढ cdd. पक्खलिया°
AX °पुण्ण° CGZ °वुन्न° E °चण्ण° C 1. hd. °एसं च. L. 13. BF सन्मूढं X त्र्यर्थः
C 1. hd. मंगुलि corr 2. hd. X प्रखलित° B °लितं मापूर्णं.

बुसिआविलोडिएसुं कण्डुअथवएसु तह गुलिआ ।

संचलिअखलिअविहडिअपूरिअ मूढेसु गुम्मइओ ॥ १०३ ॥

गुलिआ बुसिका विलोडितं कन्दुकः स्तवकश्चेति चतुर्थी । गुम्मइओ संचलितः
स्खलितो विघटितः पूरितो मूढश्चेति पञ्चार्थः ॥ [१०३]

पङ्कजवेसुं गेहुं गोगोदाणइसहासु गोला य ।

सीअक्खिगगीवासुं गोरा गोणो अ सक्खिउसहेसु ॥ १०४ ॥

गेहुं पङ्को यवश्च । गोला गौर्गोदावरी सामान्येन नदी सखी चेति चतुर्थी । गोरा
लाङ्गलपद्धतिश्चक्षुर्ग्रीवा चेति त्र्यर्था । गोणो साक्षी वृषभश्च । अत्र गोलाशब्दः संस्कृत-
समोऽपि कवीनां नातिप्रसिद्ध इत्युपात्तः । गोणशब्दस्तु गवि शब्दानुशासने साधितोऽपि
10 गोणादिप्रपञ्चत्वादस्य प्रबन्धस्येहोपात्तः ॥ [१०४]

॥ अथ घादयः ॥

घण्णा उरत्थले घल्लो अणुरत्ते घरे घंघो ।

घडिघडिअघडा गोढी घरगोलीए घरोली अ ॥ १०५ ॥

घण्णो उरः । घण्णो रक्त इत्यन्ये । घल्लो अनुरक्तः । घंघो गृहम् । घडी तथा
15 घडिअघडा गोष्ठी । घरोली गृहगोलिका ॥ यथा ।

L. 1. AEX बुसिया° BFGYZ बुसिया° C 1. hd. तुसिया° 2. hd. चुसिया° BF
°विलोडिएसुं A कंदुअ° BFY कंदुअ° C कंदुय° GZ कंदुय° ABCFGXYZ गुलिया.
L. 2. ABFZ संचलिय° E सवलिअ° GY संवलिय° C °स्खलिअ° ABCFGYZ °खलिय°
GZ °विहलिय° ABFY °डिअ° ACFGXYZ °पुरिय° C गुंमइओ E °ईओ AG °इउ
X ईउ. L. 3. BCFXZ गुलिया G गुलिका BFGXZ बुसिका C चुसिका C कण्डुक
GX कंदुक BFG स्तव° X स्तवु° G चतुर्थं X °रर्थाः Z °रर्थः GX गुम्मइउ G संवलितः X
संचालितः L. 4. BF om. स्खलितो C खलितो XZ पंचार्थाः. L. 5. A पङ्क° X
जवेसुं BFY गेहुं C गेहुं Y गोगोवाण°. L. 6. G सीय° Z सिय° AGYZ च BFZ
सक्खिओस°. L. 7. BF गेहुं C गेहुं CX जवश्च C गोला X om. चेति C चतुर्थीः
X चतुर्थीः BF गोला. L. 8. GZ °पद्धतिः चक्षु° B °क्षुग्रीवा X °क्षुग्रीवाश्चेति C
2. hd. त्र्यर्थाः Z गोणी GZ वृषभश्चेति. L. 9. X इत्युपात्तः. L. 10. Z °दस्याप्रबंध°
L. 11. A om. अथ घादयः EX अथ घादिः. L. 12. C 1. hd. घणो A उरछले C
गढ्भो G घरे घं (sic) X om. घरे; घं for घंघो. L. 13. G घाडि° cdd. °घडिय° C °घड
गोडी E गोडी G गोडी ABCFGYZ च. L. 14. C 2. hd. adds स्थलं after उरः
X adds स्थलः G घण्णा C णो. L. 15. G घडीय तथा घडा BCFXZ घडिय° BF
गोडी CGX गोष्ठी CGZ गृहगोलिका X °शोधिका.

घल्लस्स घंघवइणो घण्णे लग्गाइ कह घडीरुइणो ।

घडिअघडा णीसङ्का भमइ जमत्ता घरोलि व्व ॥ ८४ ॥ [१०५]

घरभोअणे घरोलं सधम्मिणीए घरिल्ली अ ।

घंघोरो हिण्डणए घम्मोई गण्डुअतिणम्मि ॥ १०६ ॥

घरोलं गृहभोजनभेदः । घरिल्ली पत्नी । घंघोरो भ्रमणशीलः । घम्मोई गण्डुत्संज्ञं 5
तृणम् ॥ यथा ।

सह तीए हिण्ड तुमं घम्मोईसदलाइ घंघोर ।

मुंजिहिसि घरोले पुण सुरसे दिण्णे घरिल्लीए ॥ ८५ ॥ [१०६]

जहणत्थवत्थमेए घग्घरमादरिसियम्मि घरयंदो ।

घणवाही इन्दे घरघंटो चडए अ सउलिआ घारी ॥ १०७ ॥ 10

घग्घरं जघनस्थवस्त्रभेदः । घरयंदो आदर्शः । घणवाही इन्द्रः । घरघंटो चटकः ।
घारी शकुनिकाख्यः पक्षी ॥ यथा ।

घणवाहिधणुमणहरे काले घरघंटघारिसंघरणे ।

सयलकलाघरयंदो को जं सिढिलन्तघग्घरा सरसि ॥ ८६ ॥ [१०७]

पायारम्मि अ घारो घारंतो घेवरे चेअ ।

15

गाणम्मि घायणो भच्छिण घिअं खुज्जए घिट्ठो ॥ १०८ ॥

- L. 1. BF घघल्लस्स C घंल्लस्स G घडीरुणो. L. 2. *cdd.* घडिय GZ जमुत्ता G च.
L. 3. CEGXYZ °भोयणे ABCFGYZ य. L. 4. C घंघोरो A गंटुअ° CYZ
गंटुय° G गंडय° X °तणंमि. L. 5. X घघो After घम्मोई B repeats the words
from गण्डुअ° l. 4. to घम्मोई l. 7. and for the second time reads घम्मोई BF
गंडुत्संज्ञं CXZ गंडुत्संज्ञं°. L. 7. B घम्मोई° BF °सदलाइ BF घंघोर CXZ घंघोर G
घघोर. L. 8. BF मुंजिहिसि C मुंजि° BCFX सुरासदिण्णे B घरिल्ली य. L. 9.
C 1. *hd.* जहणच्छ° C °वच्छभेदे C 1. *hd.* घरमा° 2. *hd.* *corr.* घग्घरा° G
°रिसियम्मि CEGZ घाईंदो Y घरअंदो. L. 10. BFX वटए C चलिए Z वडए RF *om.*
अ AGYZ य *cdd.* °लिया. L. 11. C 2. *hd.* Z घरइंदो G घरअंदो X घनवाही X
घरघरघंटो. L. 12. C शकुनीकाख्यः. L. 13. BF °घणमहरे C कोले. L. 14.
XZ °घरइंदो C सिधिलंत°. L. 15. C पायारम्मि ABFGYZ य Z घोरो A घारंचो E घेचरे
C 2. *hd.* घुयऊरे वेआ ABFX चय GYZ चव. L. 16. C गाणम्मि EX गाणयम्मि C
घायलो EX घायरो BFYZ भत्थिए ABF घिअं CEXY घियं BF खुज्जए X खुज्जए
AGZ घिट्ठो.

घारो प्राकारः । धारंतो घृतपूरः । घायणो गायनः । धिअं भर्त्सितम् । धिटो कुब्जः ॥ यथा ।

धारंते भिक्खन्तो गेहदुवारे धिओ परिअणेण ।

ओ धिट्टघायणो धिट्टयाइ धारम्मि आरुहइ ॥ ८७ ॥

5

अत्र । विसइ ग्रसते । इति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [१०८]

भेके घुग्घरिघुरुघुरिणो घुत्तिअघुसिणिआ गविट्ठम्मि ।

घुंघुरुडो उक्केरे घुग्घुस्सुसयं ससङ्कभणिअम्मि ॥ १०९ ॥

घुग्घुरी तथा घुरुघुरी मण्डूकः । घुत्तिअं तथा घुसिणिअं गवेषितम् । घुंघुरुडो उत्करः । घुग्घुस्सुसयं साशङ्कभणितम् ॥ यथा ।

10

पसरिअघुग्घरिघुरुघुरिणिरवे सां घुत्तिण्ह घुंघुरुडे ।

तां घुसिणसु दूइ तुमं इअ घुग्घुस्सुसइओ चवइ को वि ॥ ८८ ॥

अत्र घुसिणं कुङ्कुममिति घुसृणशब्दभवम् । तथा । घुडइ पिवति । घुलइ घुम्मइ घुर्णते । घुसलइ मघ्नाति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [१०९]

कण्णोवअण्णिआए घुणघुणिआ घुसिरसारमवण्हाणे ।

15

घुट्टघुणिअं गिरिगडे घुग्घुच्छणयं च खेअम्मि ॥ ११० ॥

L. 1. BFZ घोरो G धारा BCF घाअणो X घायरो गायन *cdd.* धियं G घटो Z धिटो.
L. 3. G धारते C 1. *hd.* GX धिउ *cdd.* परिअणेण. L. 4. *cdd.* उ X धिट्टघणो
Z धिट्ट° C °घायणो BF °घाअणो BF धिट्ट° C धिट्ट° B धरंमि. L. 5. C ग्रस इति
GXZ ग्रसत इति. L. 6. Z भूके A घुग्घरि° BF घुग्घुरिघुरिणो GZ °घुरिघुरिणो *cdd.*
घुत्तिय° C *om.* from घुसिणिआ to घुसिणिअं *excl.* 1. 8. ABIEFGXYZ °णिआ G
गविट्ठम्मि. L. 7. EX घुघु° Y घुंघुरुडो X °स्सुसयं EX ससंकु° BFGYZ °भणिअम्मि.
L. 8. BFGXZ घुत्तियं *cdd.* घुसिणियं. L. 9. BFG घुग्घुस्सुसं X घुग्घुस्सुसं
CX घुघु°. L. 10. CGZ परिसयं BFX पसरियं GZ °घुरिघुरिणि° GZ *om.* सा CX
घुत्तियति (X °वि°) मिरघुंघुरुडे BF घुंघुरुडो GZ घुंघुरुणे. L. 11. C तो BF घुसिणि
Z दूइ G तुमं *cdd.* इय X घुग्घुसं Z घग्घुस्सं BFGXZ °सइउ BFG ववइ CXZ ववई.
L. 12. X कुकुममिति C °शब्दसंभवं BF पिवति G पिवति C घुम्मई. L. 13. C
घुसलई BF सघ्नाति G मघ्नाति X नोक्ता. L. 14. CGZ °कण्णि° *cdd.* °याए AGZ घणघु°
Y घणघु° ABCFGXYZ °णिआ GZ घुसिण°. L. 15. GZ घुट्ट° C °घुणिणयं ABFG
XYZ °घुणिणयं E °णिअ Z गिरं GZ °गडे EX घुघु° G °णयं X °च्छयं Z °स्थणयं BCF व
EGYZ खेअम्मि.

घुणघुणिआ कर्णोपकर्णिका । घुसिरसारं अवस्नानम् । मसूरादीनां पिष्टम् । घुट्ट-
घुणिअं गिरेर्गडम् । पृथुशिला । घुग्घुच्छणयं खेदः ॥ यथा ।

तुह आगमघुणघुणिअं सोउं चइऊण घुसिरसाराइं ।

घुट्टघुणिएसु घुग्घुच्छणेण वच्चन्ति रिउवहुआ ॥ ८९ ॥

अत्र घूओ उलूक इति घूकशब्दभवः ॥ [११०]

5

घोरी सलहविसेसे घोसाली सरयवल्लिभेअम्मि ।

घट्टो कुसुम्भरत्ते सरिआतूहम्मि वंसे अ ॥ १११ ॥

घोरी शलभविशेषः । अत्र घोडो अश्व इति घोटशब्दभवः । घोसाली शरदुद्भवो
वल्लिभेदः ॥ यथा ।

सिरिकुमरवाल णरवइ तुह तुरया घोरिणो व्व अगणिज्जा ।

10

कवलन्ति वेरिपत्थिवबलाइ घोसालिआदलाइं व ॥ ९० ॥

अत्र । घोलइ घूर्णते । इति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

घट्टो कुसुम्भरक्तं वस्त्रं नदीतीर्थं वेणुश्चेति त्र्यर्थः ॥ [१११]

- L. 1. GZ घुणघु° cdd. °णिया GZ घुसिण° BFGXZ °सारमवस्नानं X मसूरादीनां.
L. 2. B °घुणिय CG (F!) XZ °घुणियं G गिरेर्मंडं Z गिरेर्गडं B °सिला G घुग्घुच्छणियं.
L. 3. G °घुणघुणिय Z °घुणघु° X om. घुण BCFXZ °णियं C वइऊण Z घुसिण°.
L. 4. G घुट्टघुणेएसु X °घुणिएसु X °च्छलेण CGXZ °वहुया. L. 5. C घूओ
GX घूउ BX उलूकः G घूक°. L. 6. EGYZ °भेयम्मि EXY insert here अथाऽने-
कार्थाः. L. 7. A घट्टो B कुसुम्भ° ABCFGXYZ सरिया° A °विहम्मि C °त्तहम्मि X
°त्तहम्मि Z वंसे ABFGYZ य. L. 8. CXZ शलभपक्षिविशेषः X घोडा X °शब्दभवा.
L. 9. B सरदु°. L. 10. X om. सिरि GZ नरवइ CG कुह XZ तुरिया BF
घोरणि GZ घोरिणा BCF (G!) च B अगणिज्जा. L. 11. Z कवलन्ति BF °पच्छिवचलाइ
C °पच्छिव° G °बलाइं Z °बलाइं BCFXZ घोसालिया° G घासापलिया° CX च. L. 12.
BFZ पूर्णत C घूर्णीत G घूर्णुत. L. 14. B कुसुम्भ°.

घम्मोडी मज्झण्हे मसए गामणिणिणे चेअ ।

घोरो णासिअगिद्धेसु घोलिअं सिलयले हठकए अ ॥ ११२ ॥

घम्मोडी मध्याह्ने मशको ग्रामणीसंज्ञं तृणं चेति त्र्यर्था । अत्र घत्तइ क्षिपति
गवेषयति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । घोरो नाशितो गृध्रपक्षी च । घोलिअं
5 शिलातलं हठकृतं च ॥ [११२]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां द्वितीयो वर्गः ॥

L. 1. A मज्जणे EG मज्झण्णे C मज्झण्हे (i. e. = मज्ज^०) X मसिए CGZ गामिणि^०
AY चेय BF वेय C चेव Z वेअ. L. 2. E घोरा *cdd.* णासिय^० (Y नासिय^०) C
०गिद्धेसु G ०गिद्धेसु AB EFGXYZ घोलिअं C घोलिअं C सिलयले G हठकथे ACGYZ य X
adds इति द्वितीयो वर्गः ॥ L. 3. BCFX मध्याह्नः G मध्याह्ने C शमको X ०संज्ञ णंतु
CGXZ त्र्यथाः C क्षपति. L. 4. C ०देशेषूक्त इति BF ०पूक्तं इति BF घोरे BF नाशिता
G नाशितो *cdd.* घोलिअं. L. 5. G घ for च CXZ *add.* उभय २७२. L. 6. BCFGXZ
read : इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्ता द्वितीयो वर्गः । ग्रंथा (G ग्रथ Z ग्रंथ)
२६० (C २६० ग्रंथाग्रं X ग्रंथाग्रं २६०) श्री (om. CGXZ) । E only has ॥ इति द्वितीयो
वर्गः ॥ Y ॥ द्वितीयो वर्गः ॥

॥ अथ चादिः ॥

चत्तो तक्क चंगं चारुं चडचोडिआउ सिहा ।

चट्टू अ दारुहत्थे चंभो चासो अ सीरसीमन्ते ॥ १ ॥

चत्तो तर्कुः । चंगं चारु । चडो तथा चोड्डी शिखा । चट्टू दारुहस्तः । चंभो तथा चासो हलस्फाटितभूमिरेखा ॥ यथा ।

5

रे चंगचोडिअ चडं तोडिस्सं चट्टुएण य हणिस्सं ।

चासक्खमं घडकुसिं ण हु चंभं करइ चत्तमित्तकुसी ॥ १ ॥ [१]

चत्थरिचहुट्टचंडिका हासणिमग्गरोसेसु ।

चंदिलचउक्कचक्कोडा णाविअचच्चरग्गिभेएसु ॥ २ ॥

चत्थरी हासः । चहुट्टं निमग्नम् । चंडिको रोषः । चंदिलो नापितः । चण्डिल 10 इति तु संस्कृतसमम् । चउक्कं चत्वरम् । चक्कोडा अग्निभेदः ॥ यथा ।

तीइ विरहचक्कोडाजलिओ सो चंदिलो सहि इआणिं ।

हियचउक्के चत्थरिचहुट्टणक्खो वि कुणइ चंडिकं ॥ २ ॥

चत्तरिचतुक्कशब्दौ येषां संस्कृतेऽपि संमतौ तन्मते चत्थरिचउक्कशब्दौ न देश्यौ ॥ [२]

15

पीणच्छिण्णविगाणेसुं चंडिलचंडिअचवेणा ।

जुअकरपुडे चवेडी तजा चक्कप्पा चुडुप्पा य ॥ ३ ॥

L. 1. om. A; BCFGXZ ॥ अथ चक्रादिः ॥ Some of the Mss. constantly confound च and व in the beginning of the words. This v. l. will not be noted in this varga. L. 2. AX तक्कु E चक्कु E चंगं ACGX चारु Z चारु BF चडवोडिआउ E °दियाउ C °दियाओ AXYZ °याउ. L. 3. C चट्टू (sic) EX चट्टू AEGXYZ य E दारुहत्थे BF °हस्थे X दारुहत्थे Z दारुहत्थो A चंभो AGYZ य C °सीमन्तो. L. 4. G तर्कुः X तर्कः Z तर्कुः C चट्टू. L. 5. CX हलपाटितं L. 6. cdd. °दिय BF तोडिस्सं G °डिस्स C चट्टुएण FZ चट्टएण G चट्टुएण. L. 7. GZ घरकुडिं cdd. न. L. 8. B वच्छरिं CF चच्छरिं X °चंडिक A हाराणिं Z °णिम्मग्गं C °गसरोसेसु. L. 9. C °चक्कोड Z °चक्कोडा C 1. hd. णोवियं ABFGYZ णावियं A णावियचच्चग्गि-भेएसु. L. 10. B वच्छरी CF चच्छरी B वउट्टं X चहुट्टे BFX चंडिको चंडो रोषः BF चंडिलो नापिः. L. 11. C चच्चरं X om. from अग्निभेदः to °चक्कोडा in l. 12. L. 12. CGZ तीए G °जलिउं X °जलिउ GZ om. सो GZ चंडिलो cdd. इयाणिं. L. 13. BCFX हिययं C चच्छरिं GZ °णक्खे इ C कुणइ. L. 14. C चसुरिं BCF चच्छरिं X चत्तरिं BF °चतुक्कं X येषं. L. 16. BF °छिणं GZ °च्छिन्नं E °विगारसुं G °णेसु सट्टा चंडिलं X °णेसु Z चंडिलं E चण्डिलचिण्डियं ABFGXYZ °चंडियं. L. 17. BF जुअपुडे EGYZ जुयं C चवेडा X चवेडी EX तथा G थक्कप्पा BF चं From चुडुप्पा t) पीनः page 130 l. 1. illegible in G.

चंडिलो पीनः । चंडिओ कृत्तः । चवेणं वचनीयम् । चवेडी श्लिष्टं करसंपुटम् । चवेडी संपुटमित्यन्ये । चकप्पा तथा चुडुप्पा त्वक् । चुडुप्पं त्वग्विदलनमित्यन्ये ॥ यथा ।

चंडिअचकप्पवसणा चुडुप्पकन्दासणाहुअचवेणा ।

रिउणो अचंडिला तुह कुणन्ति मिलाण वि चवेडिं ॥ ३ ॥ [३]

5

चच्चिकचित्तला मण्डिअम्मि कुमुअम्मि चंदोज्जं ।

चक्खुडुणं च पेक्खणए चंचप्परमसच्चम्मि ॥ ४ ॥

चच्चिकं तथा चित्तलं मण्डितम् । चित्तलं रमणीयमित्यन्ये । चंदोज्जं कुमुदम् । स्वार्थे के चंदोज्जयं । अत्र चन्दिमा चन्द्रिका । चवला विद्युत् । इति चन्द्रिकाच-
पलाशब्दभवौ । चवइ कथयति । चयइ शक्नोति । चज्जइ पश्यति । चच्छइ तक्ष्णोति ।
10 इत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । चक्खुडुणं प्रेक्षणीयम् । चंचप्परं अस-
त्यम् ॥ यथा ।

चंचप्परं ण भणिमो कुणेसि चक्खुडुणे कडक्खेहिं ।

चंदुज्जयचच्चिका दिसाउ मयणाहिचित्तलकवोले ॥ ४ ॥ [४]

मोरम्मि चंदइल्लो चउक्करो कत्तिकेअम्मि ।

15

चडिआरो आडोवे अहिभेए चक्कुलंडा य ॥ ५ ॥

L. 1. Z चंडिलो X चंडिउ C क्षत्तः X क्षत्तः BF ववेणं X चवेण C चवनीयं X वचनीं
BF चवेडं From वेडी to 'संपुटम् excl. torn off in G. BF 'संपुट. L. 2. BF
चुडुप्पां X चुडुक्का C चुडुप्प C 1. hd. त्वाक् C चुडुक्कं G त्वाग्निदलं G मित्यन्ये । यथा is
illegible. L. 3. In G चंडिअ° is illegible. BCFXZ चंडिय C चंडियक्कप्प°
BCFX 'हुय° चवेणा illegible in G. L. 4. From रिउणो to कु torn off in G.
B रिउणो X मिलाणि G चवेडि. L. 5. 'BF थव्विक्कचित्तला E मडि° ABCFGYZ
मंडियं GXYZ कुमुयम्मि. L. 6. EG चक्खुडुणं C चक्खुडुणं Z चक्खुडुणं X 'डुणयं
BFZ व BF पिक्खणए A चच्च° Z वंच°. L. 7. B चच्चिकं From मण्डितं to त्यन्ये
torn off in G. L. 8. cdd. विद्युदिति. L. 9. From चज्जइ to च्छइ torn off
in G XZ चत्थइ GZ तक्ष्णोतीत्यादयो. L. 10. B 'षूक्ताः G नोक्ताः X नोक्ता BF वक्खुडुणं
G 'डुणं (1) BXZ 'प्परमसत्तयं C चप्परमसत्तयं. L. 11. Z om. यथा. L. 12. C 1.
hd. चंचप्परं G चच° CX न G भणिमो C कुणसि C कडक्खेहिं. L. 13. Z 'चच्चिका C
दिसाओ BF 'लववोले Z 'कवोले. L. 14. EY कत्तिकेयम्मि ABCFGXZ 'केयम्मि.
L. 15. ABCFGXYZ 'यारो G चक्कुलंडा X चक्कुलंडा Z चक्कुलंडा C या.

चंदइल्लो मयूरः । चउकरो कार्तिकेयः । चडिआरो आटोपः । चकुलंडा सर्प-
विशेषः ॥ यथा ।

गणवइगज्जिअणच्चन्तचउकरचंदइल्लसदेहिं ।

तटगलचकुलंडो णच्चइ रुद्धो सचडिआरं ॥ ५ ॥ [५]

णामम्मि चरुल्लेवं चक्खडिअं जीविअव्वम्मि ।

चंदट्टिआ य खवए उम्मीए चक्कणाहयं चेअ ॥ ६ ॥

चरुल्लेवं नाम । चक्खडिअं जीवितव्यम् । चंदट्टिआ भुजशिखरम् । स्तवक इत्यन्ये ।
यदाहुः ॥ स्तवकश्चंदट्टिआसंज्ञः ॥ इति । अत्र । चञ्चरीओ भ्रमरः । चंदसाला जालकृता
गृहोपरि कुटिका । इति चञ्चरीकचन्द्रशालाशब्दभवौ । चच्चुप्पइ अर्पयति । चमडइ
भुङ्क्ते । चक्कमइ भ्रमति । इत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोच्यन्ते । चक्कणाहयं 10
ऊर्मिः ॥ यथा ।

णीसासचक्कणाहयताविअचंदट्टिआइ तुह विरहे ।

कण्ठम्मि तीइ वट्टइ चक्खडिअं तुह तहा चरुल्लेवं ॥ ६ ॥ [६]

हालम्मि चउरचिंधो णारङ्गफलम्मि चक्कणभयं च ।

चंदवडाया अद्धावरिअङ्गी चक्खुरक्खणी लज्जा ॥ ७ ॥

चउरचिंधो सातवाहनः । चक्कणभयं नारङ्गफलम् । चंदवडाया अर्धप्रावृतदेहा ।
चक्खुरक्खणी लज्जा ॥ यथा ।

- L. 1. Z चंदइल्लो BF चंडियारो C 2. hd. GX चडियारो Z चटियारो GZ चकुलुंडा
L. 3. BF गणवइगज्जिअं C °गडिअयं GXZ °गज्जिअं CX °नच्चंतं Z °णच्चंततच°
°BF °चउकरं चंदं X °चउहरं. L. 4. BFGZ तटं C °गलकुलंडो X °लंडो G
°चकुलुंडो Z °चक्कुलुंडो cdd. °डियारं (X °डिआरं). L. 5. C चरुल्लेयं Y चक्कं cdd.
°डियं C जीवियंमि Y जीवयम्मि XZ जीवियं. L. 6. GZ चंदिं cdd. °ट्टिया (Z °ट्टिया)
cdd. चक्खणां BFX वेअ A चेयं C चेय Y चेथ (1). L. 7. C चरुल्लेयं B वक्खुं F
चक्खुं cdd. °डियं GZ चंदिं cdd. °ट्टिया BEG स्तवक CX सूचक. L. 8. CX यदाह
BF स्तवकश्चं G स्तवकचंदं C सूचकचं X सूचकश्चं BCFXZ °ट्टियां G °ट्टियां cdd.
°संज्ञ G °रीउ चंदसाला Z चंदशाला B °रुतो X °रुत्. L. 9. cdd. कुटिकेति X
चच्चुप्पइ Z चमडइ. L. 10. X भुक्ते CX चक्कमइ G चक्कमइ Z चक्कमइ B °पूकाः GZ
इति नोक्ताः X चक्कणाहयं Z पक्कणाहयं. L. 12. B नीसासं X °चक्कणां cdd. °तावियं
(X °तोवियं) BFX °ट्टियाइ C °ट्टियाइ GZ °ट्टियाइ. L. 13. G वीइ cdd. °डियं BF
हहा. L. 14. ABC 1. hd. Z °विंधो E नारंगं E चक्कमयं. L. 15. X चंदवडाया C
अद्धां cdd. °वरियंमी CX °रक्खुणी. L. 16. C 1. hd. Z °विंधो X चउरचिंधो C 1. hd.
°वाहनाः BF नारंगफलं X नारंगं C चंदवडाया. L. 17. CX °रक्खुणी.

ददूण तुमं चकणभयत्थणी अवरचउरचिंधं व ।

तम्मइ चंदवडाया मुद्धा वि हु मुक्कचक्खुरक्खणिआ ॥ ७ ॥

अत्र चलेणाउहो कुक्कुट इति चरणाग्रुधशब्दभवः ॥ [७]

चडुलातिलयं कञ्चणसङ्कुलिआलम्बिरयणतिलयम्मि ।

६ सढतण्डुलसिरभूसासु चाडचाउलयचालवासा य ॥ ८ ॥

चडुलातिलयं काञ्चनशृङ्खलालम्बिरत्नतिलकम् । चडुला रत्नतिलकमित्यन्ये । चाडो मायावी । चाउला तण्डुलाः । चालवासो शिरोभूषणभेदः ॥ यथा ।

जीए तुज्झ णिहित्तं चडुलातिलयं च चालवासो अ ।

तं चेअ चाड अणुसर किं चाउलखण्डणीइ मए ॥ ८ ॥ [८]

10 गण्ठिच्छेअयगिम्हाणिलेसु चारणयचारवाया वि ।

चिल्ला सउलीए चिविडणासए चिच्चिच्चरया ॥ ९ ॥

चारणओ ग्रन्थिच्छेदकः । कप्रत्ययाभावे चारणो । चारवाओ ग्रीष्मानिलः । चिल्ला शकुनिकाख्यः पक्षी । चिच्चो तथा चिच्चरो चिपिटनासः ॥ यथा ।

ण हु मेल्लइ पहरन्तो ही चिच्चं चिच्चरं च चिल्लं च ।

15 उअ मयणो माणिणि माणगण्ठिचारणयचारवायसहो ॥ ९ ॥ [९]

- L. 1. C ददूण Z चकणभयं C °भयच्छणी G °त्थणे Z °विंधं BCFXZ च. L. 2. C चंतं C सुद्धा G मुद्धा G सुक्कं CX °रक्खुं cdd. °णिया. L. 3. X कुट्ट for कुक्कुट. L. 4. BF कंचणकलिं cdd. °लियां B °लंचिं AG °लंविं. L. 5. E °तुंडुलं BX °तंडुलं EX om. सिर X °भूसासुं चाउडं G बाभुचाउलयभालं. L. 6. B वडुलां GZ चटुं BF °लंविरत्तं BG चडुला (!) Z चटुला B °लिलकं. L. 7. X तंडुला C रोभूषणं 2. hd. delete रो. L. 8. C तुज्झज्ज णीहित्तं B चडुला (!) GZ य L. 9. X त for तं BF रेअ. L. 10. E गंठिं BF °छेअअं G °छेययं YZ °छेययं E °गेम्हां X °णिलेसुं B °वारिवाया Z °चारवाया. L. 11. C चिल्लो X चिल्ली BF चिव्वविच्चरया YZ चिव्वचिच्चरया. L. 12. GX °णउ BF °छेदः GX °वाउ X ग्राष्मानिलः B विल्लः F चिल्लः. L. 13. BFGZ चिव्वो C चिल्लो C तचा BF विच्चरो G चिच्चिरो Z चिच्चरो CZ °नासिकः X °नाशिकः. L. 14. BCF न BF विच्चं विच्चरं च GZ चिव्वं GX चिच्चिरं C चिरं Z चिच्चरं. L. 15. BCFX उअ GZ मअणो C माणिणि X माणिणि.

बालम्भि चिल्लचेडा चिच्चं रमणे हुआसणे चिच्ची ।

चिंचिणिचिंचा अम्बिलिआए तह चिंचणी घरट्टीए ॥१०॥

चिल्लो तथा चेडो बालः । चिच्चं रमणम् । चिच्ची हुताशनः । चिंचिणी तथा चिंचा अम्बिका । कैश्चित् चिंचिणिचिंचाशब्दः समस्त एव अम्बिकावाचकत्वेन प्रोक्तः । चिंचणी घरट्टिका ॥ यथा ॥

5

चिंचवणे चिंचिणिआचडिए चेडाम्भि चिच्चठिअचिल्ला ।

उअ धावइ जणणी चइअ चिंचणीचिच्चिकम्माइ ॥ १० ॥ [१०]

मसयम्भि चिल्लिरी रोमसम्भि चिमिणो कुडीइ चिरया य ।

चिक्खल्लो कदमए मुसले चिल्लूरचेलुंपा ॥ ११ ॥

चिल्लिरी मशकः । चिमिणो रोमशः । चिरया कुटी । चिक्खल्लो कर्दमः । चिल्लूर 10 तथा चेलुंपं मुसलम् ॥ यथा ।

चिक्खल्लिअचिरयाए चिल्लिरिडसिआ तुहारिणो चिमिणा ।

कण्डन्ति सयं चिल्लूरएण चेलुंप्पाणितुल्लबला ॥ ११ ॥

अत्र चिंचइ मण्डयतीति धात्वादशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [११]

L. 1. BEFGXZ बालम्भि C चिल्लाचेडा X चिल्ला° BF चित्तं E चित्तं GZ चित्तं ABCFGYZ हुआसणे E चित्ती Z चिच्ची. L. 2 C चिंचिणि BF चिंचिणिचिंचा Z °चिंचा ABFG अवि° X अवि° cdd. °लियाए BF चिंचणी ACEFG चिंचिणी X चिंचिणा G घरट्टीए. L. 3. BFGXZ बालः G चिच्चं Z चिच्च B वेवा F चेवा. L. 4. X कैश्चित् Z कैश्चित् चिंचि° BF चिंचिणिचिंचाशब्दः G °चिंचाशब्दः कैश्चित् समस्त एव अम्बिकावाच° X °चिंचाशब्दः समस्तमेव. L. 5. CGXZ चिंचिणी. L. 6. G चिंचि° cdd. °णिआ° X चेडोमि BF चिच्च° GX चिच्च° C च° cdd. °ठिय°. L. 7. BF उअ C उअ धाव BF वइय C चइ (sic) GZ रइय X चइय BF चिंचिणी° G चिंचिणी° X चिंचण° BF °विचि° C °चिंच° BF °कम्माइ C °कम्माइ. L. 8. B मसयंमि G मसयम्मे X चिच्चिरी AGZ कुडीए C या. L. 9. E चिक्खल्लो G चिक्खल्लो E मुसले A चेलूर° C चिच्चूर° GZ चेलूर° X °चेलूयां. L. 10. BF चिल्लिरी X चिच्चिरी G चिल्लिरी रोशः । चिरिरिया कुटी । G चिक्खल्लो In C चि° क° from 2. hd. only CX चिच्चूरं G चिल्लूरं. L. 11. X चेलूयं CGX मुशलं. L. 12. G चिक्खि° cdd. °ल्लिय° BF °दसिय CGXZ °दसिया. L. 13 Z सय C चिच्चूरएण GZ चिल्लूरएण X चिल्लूरएण चेलुंप° BF °पाणिणितुल्लबला CX °बलो G °बल Z °बलो. L. 14. BF चिंचइ X om. मण्ड.

उल्ले चिलिच्चिलचिलिच्चिला परितोसिअम्मि चित्तठिओ ।
चिरिहिट्टी अ चिणोट्टी महुपडले चित्तदाऊ अ ॥ १२ ॥

चिलिच्चिलं तथा चिलिच्चीलं आर्द्रम् । चित्तठिओ परितोषितः । चिरिहिट्टी गुञ्जा ।
चिणोट्टीशब्दोऽपि देश्यः । पर्यायमङ्गत्वा तूपात्तः । चित्तदाऊ मधुपटलम् । केचित् ।
5 तिणिसम्मि चित्तदाऊ इति पठन्ति तिणिसं च वृक्षविशेषमाचक्षते । अस्माभिस्तु सारतर-
देशीदर्शनेन तिणिसशब्दो मधुपटलार्थो व्याख्यातः । तत्र युक्तायुक्तत्वे बहुदृश्वानः
प्रमाणम् ॥ यथा ।

सवरो सेअचिलिच्चिलमंसुचिलिच्चीलमरिवहुं तुज्झ ।

चिरिहिट्टिलोअणो महइ चित्तदाऊं च चित्तठिअचित्तो ॥ १२ ॥ [१२]

10

चण्डातकम्मि चिंफुल्लणी चिरिचिराचिरिंचिरा धारा ।

चलिअम्मि अ चिंचइओ णिण्णासिअयम्मि चिद्विओ ॥ १३ ॥

चिंफुल्लणी स्त्रीणामर्थोरुकवस्त्रम् । चिरिचिरा तथा चिरिंचिरा जलधारा । चिंचइओ
चलितः । चिंचइओ मण्डित इति तु मण्डितात्वादेशो सिद्धः । चिद्विओ
निर्नाशितः ॥ यथा ।

L. 1. C 2. hd. ओल्ले A चिलिच्चिलचिलिच्चिला BF विलिच्चिलचिलिच्चिला C चिलिच्चि-
लिच्चिला C 2. hd. चिलिच्चिलं चिं E चिलिच्चिलचिलिच्चिला GZ चिलिच्चिलचिलिच्चिला (Z °चीला)
X चिलिच्चिलचिलिच्चिला Y चिलिच्चिलचिलिच्चिला ABCFGYZ °सियम्मि AXZ चित्तविउ
BF चित्तचिओ CGY चित्तविओ. L. 2. A चिरिहिट्टी C °हिट्टी EX °हेट्टी Y °हट्टी
Z °हिट्टी AGYZ य C चिणोट्टी Y महुपडले E चित्तदाऊ X चित्तदाऊ Z चित्तदाऊ
ABCFGYZ य X आ. L. 3. BF विलिच्चिलं तथा विलिच्चीलं G चिलिच्चीलं Z चिलि-
च्चीलं X आर्द्र BF चित्तचिओ CZ °विओ GX °विउ B चिरिहिट्टी CGXZ चिरिहिट्टी. L. 5.
BCFX तिणिसम्मि G चित्तदाऊ X om. पठन्ति BCFX तिणिसं G तिनसं Z तिनिसं. L. 6.
X तिणिसशब्दो GZ चित्तदाऊशब्दो. G व्यातः cfr. 5. 11. X युक्तत्वेन. L. 8. cdd.
सेय° B °विलिच्चिल° C (F!) °विलिच्चिल° G °चिलिच्चिल° BF °चिलिच्चिलमरि° C
°चिलिच्चिल° G °चिलिच्चिल° Z °चिलिच्चिल° GZ °वहु C तुज्झ X कुञ्ज. L. 9. CXZ
°हिट्टी G °हिट्टी GZ °लोयणो C महइ BF व चित्तवियवित्तो C व CGXZ चित्तविय°.
L. 10. A चिंफुल्ल EX °ल्लिणी X वि चिरिचिरा° BF चिरिचिरा° C चिरिचिरा° Y °चिरिचिरा
C om. धारा. L. 14. ABCFGXYZ चलियम्मि AGYZ य C चि BC चिंचइओ F
चिंचइओ AG, C 1. hd. X °इउ BFY णिण्णासियम्मि (Y °यम्मि) GZ निन्नासिय°
ACEGXY °सिय° C चिण्णविओ AGXZ °विउ. L. 12. X °मद्धोरुक् वस्त्रम् B
(F!) चिरिचिरा C twice तथा चिरिचिरा G तथा चिरा (sic) X तथा चिरिचि BF om. जल
BF चिंचइओ GX °इउ. L. 13. B चलितः C 1. hd. GX °इउ BF मंडितः BCFX
om. तु मण्डि G °देशसिद्धि CXZ सिद्धं X चिद्विउ.

घणजलचिरिचिराचिद्विआ पवसिअवहूउ चिंचइआ ।

णयणंसुचिरिचिरोल्लिअचिंफुल्लणिआउ पिअहुत्तं ॥ १३ ॥

अत्र चिंचिल्लइ मण्डयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [१३]

दहिए चिरिडिहिल्लं चीही मुत्थासमुत्थतिणे ।

चीवट्टी भल्लीए चुक्को मुट्टीइ चुज्जमच्छरिए ॥ १४ ॥

5

चिरिडिहिल्लं दधि । चीही मुस्तोद्भवं तृणम् । चीवट्टी भल्ली । चुक्को मुष्टिः । चुज्ज आश्चर्यम् । ओत्संयोगे । इति चोज्जं इत्यपि ॥ यथा ।

सा हिण्डरे तइ चिरिडिहिल्लमत्त णवचीहिसमयम्मि ।

ददचुक्ककामचीवट्टिताडिआ जं जिणइ तं चुज्जं ॥ १४ ॥ [१४]

परिसोसिअम्मि चुंछो ससिणेहे चुप्पचोप्फुच्चा ।

10

चुल्ली सिलाइ चुडुली उक्का चुणिओ विधारिअए ॥ १५ ॥

चुंछो परिशोषितः । चुप्पो तथा चोप्फुच्चो सस्नेहः । चुल्ली शिला । अत्र । चुच्छं तुच्छम् । इति तुच्छशब्दभवत्वान्नोक्तम् । चुडुली उल्का । चुणिओ विधारितः ॥ यथा ।

सुन्दर तइ चोप्फुच्चा अचुप्पविरहगिचुडुलिचुंछा वि ।

बालधरिअ व्व चुल्ली सा अच्छइ आसतन्तुचुणिअप्पा ॥ १५ ॥ [१५] 15

- L. 1. BF °जलचिरिचिरिचिरा° cdd. °विया C एवसिअ° BF पसिय° GXZ पवसिय° BCFZ °वहूओ BF विंवइया CGXZ °इया. L. 2. CX °चिरचि° cdd. °ल्लिय° BF °चिफुल्ल° X °चिंफुल्लु° BFX °णियाउ C °णियाओ GZ °णिया हु cdd. पिच° G °हुत्तं. L. 3. X चिल्लइ मंडइतीति B °पूक्तः X °पूक्तं. L. 4. B विरिडिहिल्लं C चिरिडि° FXY चिरिडि° A चीहं C मुच्छासमुच्छ° X मुच्छा° A °चिणे. L. 5. CG चिवट्टी Z चीवट्टी In C भल्ली only 2. hd. margin. E चुट्टो ABEFX मुट्टीए A भुंज्जम°. L. 6. B विरिडि° C चिरिडि° X चिरिडि° X मुस्तोद्भवो GZ चीवट्टी BF मुष्टि. L. 7. X आश्चर्य GZ उत्संयोगे X उत्संयोग cfr. Siddhah. १. ११६. C °संयोग BF व इति BF वोज्जमित्यपि C चोइसमित्यपि GXZ चोज्जमित्यपि. L. 8. GZ तइ BF चिरिडि° CX चिरिडि° G चिरिडि° G णववीहि° X णववीहि°. L. 9. CZ °चीवट्टि° G °चावट्टि° X °चीचट्टि° cdd. °ताडिया BCFX चोज्जं. L. 10. BF परिसोसयम्मि ACGYZ °सियम्मि X परिपरिसोसिअम्मि BF वुच्छो C 1 hd. भुंछो corr 2. hd. AY °चोप्पुच्चा BF चुप्पचोप्पुवा C चोप्पचोप्फुच्चा E °चोप्फुच्चा G °चोप्पुथो X °चोप्फुच्चा Z °चोप्पुवा. L. 11. C 1. hd. चुल्ला C चुडुली E चुट्टुली X चट्टुली BF चुणिउ E चुणीओ X चुणीउ Z चुणिउं BF विधा° AREFYZ °रिए C 1. hd. om. विधा° C 2. hd. reads विहारिए. L. 12. X चुबो C 2. hd. margin चुंछो परिशोषः with the remark मूलपुस्तके नास्ति; om. C 1. hd. G °पित C चिप्पो C चोप्फुच्चो BFGX चोप्पुच्चो Z चोप्पुच्चो Z चुत्थं. L. 13. G चुत्थमिति XZ तुच्छमिति X चुणिउ Z विधीरितः. L. 14. C तइ B चोप्पुच्चा C चोप्फुच्चा G चोप्पुच्चा Z चोप्पुच्छा X अचुप्प° BF °वुडिलि° C °चुडलि° X °टुडलि°. L. 15. cdd. वाल° G °धरिय Z °चरिय C च्व Z मिव्व for व्व BF आसवंतु° Z °तुणिअप्पा.

चुण्णासी दासी चुंचुअचुप्पलचुंभला य सेहरए ।

चुण्णाया य कलाए छागम्मि अ चुक्कुडचुलुप्पा ॥ १६ ॥

चुण्णासी दासी । चुंचुओ तथा चुप्पलो तथा चुंभलो शेखरः । चुण्णाया कला ।
चुक्कुडो तथा चुलुप्पो छागः ॥ यथा ।

5 चुण्णासीइ सचुण्णायाए चुप्पलचुलुप्पिदुद्धाई ।

रे जडचुंभलचुक्कुड अप्पसु किं चुंचुआइणा मज्झ ॥ १६ ॥

अत्र चुक्कुड भ्रश्यतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोच्यते ॥ [१६]

चुप्पालओ गवक्खे वत्थे णवरत्तयम्मि चुप्पलिअं ।

चुल्लोडओ वि जेट्ठे चुण्णप्पहयम्मि चुण्णइओ ॥ १७ ॥

10 चुप्पालओ गवाक्षः । चुप्पलिअं नवरक्तं वस्त्रम् । चुल्लोडओ ज्येष्ठः । चुण्णइओ
चूर्णाहितः । चुण्णिओ रेणुविच्छुरित इति तु चूर्णितशब्दभवः ॥ यथा ।

चुप्पालयदारेणं णवचुप्पालिआइ पिच्छपहरन्ती ।

ओ चुल्लोडयजाया चुण्णइआ देअरेण फग्गुच्छणे ॥ १७ ॥ [१७]

अलसम्मि चुंचुमाली चुंचुलिपूरो अ चुलुअम्मि ।

15 वलयावलिथणसिहवामणएसुं चूडचूअचोला य ॥ १८ ॥

- L. 1. AZ चुंचुय° BF चुंवय° C चुम्बअ° E चुंचुअ° G चुंवय° C °चुप्पलं. L. 2.
C चुण्णाया GZ अ X कलए AGYZ °म्मि य BCF चुक्कुड° E चक्कुडं B °चुलुप्प X
°चुलुप्पा. L. 3. BF चुंचुओ C चुम्बओ G चुंवुउ X चुंउउ BCF om. तथा चुप्पलो
P, C 1. hd. X शेखरः. L. 4. CX चुक्कुडो G चुलुंपो G om. यथा. L. 5. B
°बुलुप्पि° X °चुलुप्पि° C °दुद्धाई. L. 6. B °बुक्कुड CFX °चुक्कुड BF चुंवुणाइणा G
चंवुआ° C मज्झं Z मज्झं. L. 7. BF भ्रश्यतीति C भ्रश्यतीति G पश्यतीति X अम्पतीति
B °देष्क° G °मिति नोक्तः । Z नोक्तः. L. 8. G °लउ X °णउ OY वच्छे G नव° Z
नरवत्त° cdd. चुप्पलियं. L. 9. AGX °डउ C जेट्ठि E जेट्ठे AX °इउ In G from
इओ to वाक्षः l. 10 torn off. L. 10. X चुप्पाणउ cdd. °लियं GX °डउ ज्येष्ठः GX °इउ.
L. 11. X चूर्णहित GX चुण्णिउ In G तु चूर्णितशब्द is illegible. L. 12. C नवचुप्प°
X नवचुप्प° CXZ °लियाई BF °लियाइ In G from वचु° to ओ l. 13 incl. torn off. Z
पिच्छपरिहन्ती. L. 13. CX उ cdd. चुण्णइया CX देवरेण G देभरेणे Z फग्गुच्छणे.
L. 14. A अलसम्मि BF अलसं C चुंचुमाली A °मीली X चुंचुमाली EXY चुंचु° B चुंवु°
CE चुंचु In G चुंचु is illegible AGYZ य ABFGZ चुलयम्मि C चुलुयम्मि Y चुलुयम्मि
X लुअम्मि (om. चु). L. 15. BCEF चलया° X वलिया° CE °चलिथण° XX
°घण° BF °वावणेसुं E °सिहमणएसु X °मणएसु From वाम° to य torn off in G. E
चूड° BF चूडचूओअचोला Z अ.

चुंचुमाली अलसः । चुंचुलिपूरो चुलुकः । अत्र चुलुचुलइ स्पन्दत इति धात्वादेशे-
षूक्तमिति नोक्तम् । चूडो वलयावली । चूओ स्तनशिखा । चोलो वामनः ॥ यथा ।

तुह जलचुंचुलिपूरो वि दुल्लहो चुंचुमालिणो चोल ।

मणिचूडमण्डिआ चारुचूअआ कामिणीउ किं महसि ॥ १८ ॥ [१८]

मालूरतोत्तणहसिइचोदसिआ चोढचोत्तचोरलिआ ।

5

चच्चा य हत्थबिम्बे तलप्पहारे अ णायव्वा ॥ १९ ॥

चोढो बिल्वः । चोत्तं प्रतोदः । चोरली श्रावणकृष्णचतुर्दशी ॥ यथा ।

चोरलिपवित्तयछणे चोढदलेहिं तए हरो महिओ ।

मयणसरचोत्तणुण्णा जं तुममेसा अहिसरेइ ॥ १९ ॥

चोप्पडइ अक्षतीति धात्वादेशेषूक्तमितीह नोक्तम् ।

10

॥ अथानेकार्थाः ॥

चच्चा स्थासकः प्रसृतहस्ताघातश्च ॥ [१९]

चंडिज्जो खलकोवेसु चप्पलं सेहरे असच्चे अ ।

कुण्डलवड्डुलदोलाफलयविसालेसु चक्कलयं ॥ २० ॥

L. C (G1) चुंचु° C चुंचुलि° *add.* चुलुकः BFX *om.* अत्र BF चुलुचुलइ C चुलुचुल इति X चुलचलइ G स्पन्दत *om.* C. L. 2. C चलयावली BF चुओ XZ चूड BF स्तनशिखा C 2. *hd.* also सून्° From चोलो to यथा torn off in G. L. 3. C च for वि C चुंचु G °माणिणो. L. 4. BF मणिव्वड° *add.* °मंडिया BF चारुअआ G °चूयआ CX °चूअया Z °चूयया C कामिणीओ G किं. L. 5. G °सिख° BF °वोद्दसि- सिया X °वोद्द° ABCEFXYZ °सिया In G सिआ चो torn off. BF °चोरलया G °वोत्तलिया XYZ °लिया EXY insert ॥ अथानेकार्थाः ॥ L. 6. GZ चच्चा BFG °विंवे B तलप्प° GYZ य C णायच्चा. L. 7. BF चोढो BFG बिल्वः X बिल्वः X °चतुर्दशी. L. 8. GZ °पवियत्तछणे GXZ महिउ. L. 9. C °सरा° GZ °णुन्ना X ज BF तुममेसा. L. 10. CX चोडप्पइ Z अक्षयतीति CX °कमिति नोक्तं GZ °षूक्त इतीह नोक्तः. L. 11. *om.* A and E here. L. 12. BF चत्वा G प्रसृत° CX प्रसृति°. L. 13. BF °कोनेसु A °कोवेसु B चप्पलं E चप्पलं B ऽसच्चे ABCFY य. L. 14. BF °वड्डुल° C °वड्डुल° E °वड्डुल° Z °चट्टुल° B °दोलापल° C चक्कलयं G चक्कलयं.

चंडिज्जो पिशुनः कोपश्च । चप्फलं शेखरविशेषोऽसत्यं च । सामान्यशब्दा अपि विशेषे वर्तन्त इति हि न्यायः । चक्कलं कुण्डलं वर्तुलं दोलाफलकं विशालं चेति चतुर्थम् । अत्र चड्डइ मृद्राति भुङ्के पिनटि चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [२०]

चारो पिआलगुत्तीच्छासुं चिक्राप्पतणुअधारासु ।

5 चम्ममयवारिभण्डे तणुधारादिणमुहेसु अ चिरिका ॥ २१ ॥

चारो पियालवृक्षो बन्धनस्थानमिच्छा चेति त्र्यर्थः । चिक्रा अल्पं वस्तु तनुधारा चेति द्व्यर्था । चिरिका चर्ममयजलभाण्डं तनुधारा प्रत्यूषश्चेति त्र्यर्था ॥ [२१]

चिंधालं रम्मे उत्तमे अ चुल्लो सिमुम्मि दासे अ ।

पाणप्पवालमुक्कच्छन्दारुइवइअरेसु चुणओ वि ॥ २२ ॥

10 चिंधालं रम्यं मुख्यं च । चुल्लो शिशुर्दासश्च । चुणओ चण्डालोऽल्पो बालो मुक्त-
श्छन्दोऽरोचको व्यतिकरश्चेति सप्तार्थः । चुणओ विअरओ इति धनपालः । आप्रातार्थे-
ऽपीति केचित् ॥ [२२]

चञ्चुचुलएसु चुंचुलि अवगमिअसइण्हयासु चुंचुलिअं ।

चुंचुणिआ चुअपडिरवरमणम्बिलिमुट्टिजूअजूआसु ॥ २३ ॥

L. 1. B वप्फलं X चुप्कुलं BX शेखरं BCFX असत्यं. L. 2. XZ वर्तन्ते BX
om. हि. L. 3. BFG चड्डइ Z चड्डइ or चड्डइ C 1. hd. मृद्राति G मृद्राति X मृद्रानाति
X पिनाटि BF °बूक्त इति X °बूक्तः इति BFG नोक X नोकः. L. 4. CZ चोरो
ABCFGXYZ पियालं C °गुभीच्छासुं E °गुत्तीच्छासुं GX °छासु Z °च्छसु BF
चिक्रा अल्पं Y चिक्राप्पं Z चिक्रप्पे CGYZ °तणुयं. L. 5. BF °वाडिभंडे E
°भंडे Z °मुहे (om. सु) Y च. L. 6. CZ चोरो C पियालं X अल्पवस्तु. L. 7.
X द्व्यर्थाः B त्र्यर्थः X त्र्यर्थाः L. 8. ABCFGYZ य (twice). L. 9. A
पाणपायां ABCFGZ °वालं Z °छंदां ABCFGXYZ °वइयरेसु E °चइयरेसु X चुणउ
Z वुणउ. L. 10. G रम्य om. G; X मुख्यं BF व CZ वा B शिशुः दासश्च C शिशुर्दा
G युणउ X चुणउ XZ चंडालः अल्पो BFGZ बालो GZ मुक्तछंदो BX मुक्तः छंदो.
L. 11. B आरोचको CX अरोचको CGZ चुणउ X चुरउ BF वियरओ Z चिअं
C 1. hd. GXZ °रउ. L. 13. ABCEF °चुलएसु GZ °चुरएसु X only चंचुलएसु
ABCFGY अवगमियं E °गम्मियं CGZ °सइण्हिं cdd. °यासु AC चंचुलियं B वुवुलियं
EFGXYZ °लियं L. 14. C चंचुं cdd. °णिया BF वुअं Y चुयं X वुअं C 1.
hd. °पडिरं X °पडिरं ABFGZ °णंविलिं C °णंचिलिं X °णंमळिं A °मुहं E °मुडिं
G °मुडिं X °मुट्टिजूयं X adds ॥ अथ छादिः ॥

चुंचुली चञ्चुञ्चुलकश्च । चुंचुलि इति लुप्तविभक्त्यन्तो निर्देशः । चुंचुलिअं अवधारितं सतृष्णता च । चुंचुणिआ च्युतं प्रतिरवो रमणमल्लिका मुष्टिद्युतं यूका चेति षडर्था । प्रतिरव इति सामान्यशब्दोऽपि विशेषे गोष्ठीप्रतिरवे वर्तते । यदाह ॥ चुंचु-
णिआ प्रतिरवो गोष्ठ्याम् ॥ केचित् चुंचुणिअं चलितेऽप्याहुः ॥ [२३]

॥ अथ छादिः ॥

5

छल्ली तजाइ छद्दी सेजाए वज्जुलाइ छडा ।

कविकच्छू छंकुइछुंछुईउ छलिआ छइल्लछप्पणा ॥ २४ ॥

छल्ली त्वक् । छद्दी शय्या । छडा विद्युत् । अत्र छणो उत्सव इति क्षणशब्द-
भवोऽयमिति नोक्तः । छंकुई तथा छुंछुई कपिकच्छूः । छलिओ छइल्लो छप्पणो
इत्येते त्रयोऽपि विदग्धार्थाः । अन्योन्यपर्यायमङ्गत्वा तु निबद्धाः ॥ यथा ।

10

कयलीछल्लिं छंकुइमम्बुजछद्दिं पि छुंछुई मुणइ ।

छलिएण छइल्लपिआ तेण विणा छडचलेण छप्पणा ॥ २० ॥ [२४]

छवडी चम्मं छप्पंती णिअमो जत्थ लिहिअए पउमं ।

तणुए छउअच्छिक्कोलिआ छमलओ अ सत्तछए ॥ २५ ॥

L. 1. C चुंचुली G om. चुंचुली C चुञ्चुलकश्च (sic) BFGZ चुंचुः जु° GZ °चुलकश्च
X चुंचुश्च° BCFX चुंचुलीति GZ चुंचुलीति Z चुंचुलीति C चुंचु° G Z °लियं. L. 2. X
°धारितमृत्° C चुंचु° cdd. °णिया X only चुणिया B च्युतं C 1. hd. च्यतं 2. hd. च्युतं
X सुतं X °मल्लिका°. L. 3. BCFXZ षडर्थाः G षडर्थं C विशेषे 2. hd. चशेषे BF
विशेषगोष्ठी° CG °गोष्ठी° GZ °रवे पि G युचुणिया BCFXZ °णिया. L. 4. BFGX
गोष्ठ्यां C om. केचित् BCFX °णियं G चुंचुअं चलिते X चलते. L. 5. om. A;
BCFXZ छादयः Y om. अथ. L. 6. GZ तजाए B विज्जुलाइ C विजु° A विज्ज° Y
°लाए. L. 7. A °कत्थु E °छुंछुईओ BGXY °छुंछु° C °ईओ X °इउ ABCFGYZ
छलिया X छइल्ल° Y °छप्पणा. L. 8. BF छणा उत्स इति C छाणा उत्सव इति,
L. 9. B छंकुइ B छुंछुइ BF छइल्लिउ GXZ छलिउ. L. 10. CX om. इत्थं
B °धार्था B °बद्धा. L. 11. BF छंकुणइमंभुजछद्दिं GX °इमंभुज° Z °इमंभुज° C °छट्टि
BF छुंछुई CX छुंछुई G छुंछुयं Z छुंछुई. L. 12. CX छलियेण cdd. °पिया Z चिणा
°वलेण. L. 13. C 1. hd. छम्मं cdd. णियमो (Y नियमो) CGXYZ लिहियए E पउमो
L. 15. A छउअच्छिक्कोलिआ BCEF छओअ° GYZ छउय° X छउलं° C °छिक्कोलिआ
ABFGYZ °लिया ABFGXZ छमलउ AEY च BF सत्तछ.

छवडी चर्म । छप्पंती नियमविशेषो यत्र पद्मं लिख्यते । छउअं तथा छिकोलिअं तनु । छमलओ सप्तच्छदः ॥ यथा ।

जस्स कए छप्पंतिं करेसि छउअङ्गि सो वि तुज्झ कए ।

छमलयतलम्मि छिकोलिऊण मिल्लेइ मिगछवडिं ॥ २१ ॥

5 अत्र । छडुइ मुञ्चति । छज्जइ राजति । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [२५]

खन्दे छडक्खरो वि हु छासी तक्कम्मि रिच्छए छारो ।

छाही खे छाईओ माईओ लहुअमच्छए छिहो ॥ २६ ॥

छडक्खरो स्कन्दः । छासी तक्कम् । छारो अच्छमल्लः । छाही गगनम् । छाया-
वाचकस्तु छाहीशब्दश्चायाशब्दभव एव । छाईओ मातरः । छिहो लघुमत्स्यः ॥ यथा ।

10 छाइछडक्खरछाहीमणी ण पणमेसि कहसु कस्स कए ।

छासीहारिणि धूए छारसिरे छिद्दगन्धिहे ॥ २२ ॥ [२६]

छिल्ली सिहाइ छित्तं छिविए जारेसु छिण्णछिण्णाला ।

छिव्वं कारिममुच्छुदले छिविअं वाहलीइ छिंछोली ॥ २७ ॥

छिल्ली शिखा । छित्तं स्पृष्टम् । छिण्णो तथा छिण्णालो जारः । जारेष्वित्येक-

15 शेषाद्बहुवचनात् छिण्णा छिण्णाली स्त्रीत्यपि । छिव्वं कृत्रिमम् । छिविअं इक्षुखण्डम् ।

छिंछोली वाहली । वाहलीशब्दश्च लघुजलप्रवाहवाचको देश्य एव वक्ष्यते ॥ यथा ।

- L. 1. B छप्पंती C पमं X पद्म GZ छउअं G लिक्को° *edd.* °लियं. L. 2. C तनु
X तनुः GXZ °लउ. L. 3. B छप्पंति C छप्पंती X छप्पती GZ छउअंगि. L. 4.
BF छिकोलिओ ण X °लिउण G मिल्लोइ C °च्छिवडीं X °च्छिवडिं G °छिउडिं Z °छउडिं.
L. 5. BF छडुइ G छडइ X मुंचइ GX राजते C °पूको इति X °पूक्ता इति. L. 6.
A छडक्खरो Y कडक्खरो B छासी BF लिथुए G छारो. In G छ and ल are frequently
confounded in the beginning of the words. L. 7. BF छाईओ AX छाईउ
Z लाईउ BF माईओ AZ माईउ X माइउ G *om.* माईओ CGYZ लहुअ° A °मत्थए C 1.
hd. विहो E छिहो. L. 8. BX कलंदः G स्कदः G °भल्लं L. 9. BCF
°शब्दः छा° X °शब्द छा° BF छाईओ X छाईउ Z छोहो G लघ°. L. 10. C
छइ° BCF °मणि. L. 11. C °हारिणी X °हारणि GZ छारसिरे G छेह° C °गंधेहे.
L. 12. Z छित्त X छिविए GZ छिन्नछिन्नाला. L. 13. GX छिच्चं Z छिव्व C °ममुच्छुदले
छिछिइं ABEFGXYZ छिविअं E वाहलीइ. L. 14. BF छिल्ला GZ छिन्नो तथा छिन्नालो.
L. 15. C °त्येकशपो बहु° BCFX °षाद्बहु° X °वचनात् G °नाच्छिन्ना छिन्नाली इत्यपि Z
छिच्छिन्ना छिच्छिन्नाली स्त्री इत्यपि X छिच्चं BCFXZ छिविअं G लेविअं. L. 16. Z छिंछोली X
वोहली° CX °शब्दस्तु.

छिब्वसिणेहच्छित्तच्छिल्लिं छिविएण भोलिऊण सिसुं ।

जं चलसि घडकरा तं छिण्णे छिंछोलिआइ छिण्णालो ॥ २३ ॥ [२७]

छिप्पीरं च पलाले छिप्पालो सस्ससत्तउसहम्मि ।

छिल्लरमवि पल्ललए मुहविकोणे अ छिब्वोल्लो ॥ २८ ॥

छिप्पीरं पलालम् । छिप्पालो सस्यासक्तो गौः । छिल्लरं पल्ललम् । छिब्वोल्लो 5
निन्दार्थं मुखविकूणनम् । विकूणितं मुखमेवेत्यन्ये ॥ यथा ।

तुज्झ कए बाहेहिं सा छिल्लरयं भरेइ दुट्ट तुमं ।

छिब्वोल्लेण तमिक्खसि छिप्पीरतिणं व छिप्पालो ॥ २४ ॥

अत्र । छिब्व इहिइ स्पृशति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोकौ ॥ [२८]

छिप्पालुअछिक्कोअणछिहंडया पुच्छअसहनदहिसरा ।

10

छिण्णोब्भवा य दुब्बा तह छिण्णच्छोडणं सिग्घे ॥ २९ ॥

छिप्पालुअं पुच्छम् । छिक्कोअणो असहनः । छिहंडओ दहिसरः । छिण्णोब्भवा
दूर्वा । छिण्णच्छोडणं शीघ्रम् ॥ यथा ।

वरछिप्पालुअ छिण्णोब्भवाछिहंडेहि धवल पुट्ठो सि ।

छिण्णच्छोडणगमणे हक्काछिक्कोअणो हवसु इण्हि ॥ २५ ॥ [२९] 15

- L. 1. C सिब्वसिणेह° X छिब्व° Z om. च्छित्त B °छित्तत्थिल्लिं CX °छित्ता छिल्लिं G °छित्तं छिल्लं Z °छिल्लं B छिचिएण C विएण F छिविएण BF भोलिऊण G °उण X भोजिऊण.
L. 2. CGXZ चलसि C 2. hd. दलसि C घडकरां GZ छिल्लो BCFX °लियाइ GZ °लियाइं GZ छिन्नालो. L. 3. F छिप्पीरं C om. च BF व G सस्सचत्त° Z सस्सवत्तसहम्मि.
L. 4. C छिण्णरमवि G °विकोळे X °विकोणो Z om. अ BFY य G वि BCF छिब्वोल्लो AGDX छिब्वोल्लो Z विब्विल्लो. L. 5. GZ सस्यसक्तो X सस्यासस्यासक्तो BXZ छिब्वोल्लो C (FGI) छिब्वोल्लो D छिब्वोल्लो. L. 6. G सुत्तच्चि° X °विकूणनं Z °विकूणनं BF विकूमुख° or विकूमुख° X विकूणितं Z विकूणितं CZ मुखसेवे° X मुखसेवे° (i). L. 7. BCFXZ बाहेहिं G बाहेहिं C छिल्लरयं X छिल्लरयं B दुट्ट C दुट्ट F दुट्ट G दुट्ट Z पुट्ट C तमं.
L. 8. BF छिब्वोल्लेण C छिब्वालेण D विब्वोल्लेण GZ छिब्वोल्लेण CXZ °तिणे G °तिण C च. L. 9. X छिब्व इहिइ छिइ छिइ G स्पृशति स्पृशयति धात्वाविति नोकौ (sic) Z स्पृशति स्पृशयतीति धात्वादेशे° B °नूका नोकौ. L. 10. GYZ °लुय° BFG °छिक्कोणय° Z °छिक्कोयण° GZ °छिहंडया A पुत्थ° C दहिसरा X adds य. L. 11. GZ छिन्नो° B छिण्णोद्भवा Y छिण्णु° EX °भवा BF दुब्बा GZ छिन्न°.
L. 12. G °लुयं पुच्छं Z °लुयं X °लूअं पुच्छ BF विकोअणं X छिहंडिउ B छिण्णोद्भवा XZ छिन्नोद्भवा C छिन्नोब्भवा G छिन्नोब्भवा. L. 13. GZ तथा छिन्न°. L. 14. GZ °लुय BX छिण्णोद्भवा° Z छिन्नोद्भवा° G छिन्नो BF °छिहंडेसि CX °डेइ GZ °डेहिं BX पुट्ठो F पुट्ठो. L. 15. GZ छिन्न°.

दहिए छिहिंडिभिल्लं छिंछटरमणं च मिंचणकीला ।

छुंदं बहुअम्मि बलायाइ छुई लिच्छए छुहिअं ॥ ३० ॥

छिहिंडिभिल्लं दधि । छिंछटरमणं चक्षुःस्थगनक्रीडा । छुंदं बहु । छुई बलाका । छुहिअं लिप्पम् ॥ यथा ।

5

छुंदवणच्छुहिअं णहमुट्ठीणछिहिंडिभिल्लधवलछुइं ।

जाव हुअं ता तीए छिंछटरमणं सहीहि कयं ॥ २६ ॥ [३०]

छुरिअछुरमडिछुंछुमुसया मट्टिछुरहत्थअरईसु ।

छेडी लहुरच्छाए छेली थोवप्पसूणमालाए ॥ ३१ ॥

छुरिआ मृत्तिका । छुरमडी क्षुरहस्तः । नापित इति यावत् । छुरहत्थशब्दोऽपि
10 देश्यः । पर्यायमङ्गचा तूपात्तः । छुंछुमुसयं रणरणकः । छेडी लघुरथ्या । छेली अल्प-
प्रसूना माला ॥ यथा ।

जुत्तं छुंछुमुसयं करोसि छुरमडिआइ छुरहत्थ ।

छेलि च्चिअ अणुरूवा छुरिआवडिअस्स छेडिजक्खस्स ॥ २७ ॥ [३१]

L. 1. GYZ छिहंदि° BF चिंचट° G छिछट° BF मिंचण° EG मिचण° This is no doubt the correct form. cfr. M. मिचकणें, मिचकविणें etc. G. मीचवुं U. मिचना It does not, however, suit the metre. L. 2. BCFG बहु° CEGYZ °यम्मि BCFG बलायाइ Y बलाआइ BF छुइ X च्छई A तित्तर BF छिहियं ACEFGXYZ छुहियं. L. 3. X छिहंदि° दधिः BF छिंचट Z छिछड° G छुंछु BX बहु G बहु X छई GZ बलाका. L. 4. GXZ छुहियं X om. यथा. L. 5. GZ छुंदप्पण° X छुंदवण° BFG °छुहियं XZ °छुहि (om. अं) C om. च्छुहिअं णह GZ ण हु BF °मुंडीण° C °मुट्ठीण° Z मुट्ठीण° X णमुट्ठीण Z °छिहिड°. L. 6. CGZ हुयं X हुय C ताए cdd. सहीहिं. L. 7. cdd. छुरिच° BF °छुरछुरमंडिछुंछुमु° C °छुरिमंडिछुंछुमुसया G °छुरमडिछुंछुमुसय X °छुरमडिछुंछुमु° Y °छुरमंडि° Z °छुंछुमुसया E मडि° B °अरईसु. L. 8. E छेडी G छिडी YZ छिडी BX थोव° BF °मालासुए. L. 9. cdd. छुरिया Z m. छुरिआ मृत्तिका BCF छुरमंडी X क्षुरमट्टी cdd. क्षुरहस्तो (X क्षुरहस्तो) C 1. hd. जुर° BF छुरहस्त°. L. 10. BCFX छुंछुमु° GZ छुछु° X रणरणरणकः BFZ छेडी C छेण्डी G छेण्डी X छेडी In G छेली अल्प is torn off. Z अप्रसूता. L. 12. BCF छुछु° G छुंछु° GZ °मसयं X °पुसयं BF करोसि X करंसि BF °मंडियाइ CX °मुंडियाइ GZ °मडियाए BF छुरहच्छ. L. 13. BF, C 1. hd. X विय G च्छिय Z चिय cdd. छुरियाघडियस्स C छेण्हिक्खस्स.

छेत्तरमणव्वमुप्पाइ छेमओ हत्थविम्बम्मि ।

छागम्मि छेलओ खेत्तजागरे छेत्तसोवणयं ॥ ३२ ॥

छेत्तरं जीर्णं शूर्पाद्युपकरणम् । छेमओ स्थासकः । छेलओ छागः । कप्रत्ययाभावे
छेलो इत्यपि । छेत्तसोवणयं क्षेत्रे जागरणम् ॥ यथा ।

मसिछेमइल्लवसणं परिहरिउं छेत्तरं व मं बहिणि ।

तीइ कए सो छेलो णिसि वच्चइ छेत्तसोवणमिसेण ॥ २८ ॥ [३२]

छोब्भो पिसुणे दासम्मि छोइओ अप्पिअम्मि छोब्भत्थं ।

छंटो जलच्छडासिग्घेसुं छाओ अ भुक्खिअकिसेसु ॥ ३३ ॥

छोब्भो पिशुनः । केचित् छोब्भो खल इति पूर्वदेशीषु पाठं दृष्ट्वा खलशब्द-
विप्रलब्धाः खलं पिण्याकं व्याचक्षत उदाहरन्ति च । अस्माभिस्तु सारतरदेशीपर्या-
लोचनेन छोब्भो पिशुन इति दृष्टमुदाहृतम् । तत्र बहुदृश्वानः प्रमाणम् । छोइओ
दासः । छोब्भत्थं अप्रियम् । ह्रस्वः संयोगे । इति छुब्भत्थं इत्यपि ॥ यथा ।

तीए कडिल्लवत्थं उत्तरिअं करिअ मज्झ दंसन्तो ।

किं काहिसि इह अण्णं रे छोइअ छोब्भ छोब्भत्थं ॥ २९ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

15

L. 1. From रम° to छेम torn off in G. C छेत्तरमणव्वमुप्पाइ C 2. hd. °सु° BF °मुप्पाइ AGX छेमउ BF °विंविं G °विंविं. L. 2. AGXZ छेलउ. L. 3. BF जीर्णशूर्पा° C 1. hd. GX °सूर्पा° Z सूर्पा° From दुप to स्थासकः incl. not legible in G. X छेमउ GX छेलउ In G from कप्र° to इत्यपि torn off. L. 4. C छेत्ता-
सवणयं C क्षेत्रजागरणं. L. 5. C °छेमइल्ल° X °छेमउइल्ल° BF परिउं C परिहरियुं X परिहरियं GX च Z मिव for व B बहिणि C (F1) बहिणी G बहिणी X विहिणि. L. 6. BF तीसे Z लेलो From ण in मिसेण to भु in भुक्खिअ l. 8. torn off in G. L. 7. CZ छोभो A छोइउ X छोईउ cdd. अप्पियम्मि BF छोब्भच्छं C छोभत्थं Y छोब्भत्थं Z छोक्षत्थं E here inserts अथऽनेकार्था (sic) X अथानेकार्थाः Y अनेकार्थाः. L. 8. X छदो C जलत्थडा° E °च्छडु° X °छटा° Z °च्छटा° AX छाउ CZ य BCFGYZ भुक्खिय. L. 9. CGZ छोभो G om. केचित् CGXZ छोभो Z छोभो केचित् X पूर्वदशेषु From दृष्टा to दे in देशी l. 10. torn off in G. L. 10. BF खलपिण्याकं BCFXZ °क्षते X उदाहरन्तिस्म (sic). L. 11. CGZ छोभो C दृष्टमु° G दृष्ट उदा° Z दृष्ट उदा° From णम् in प्रमाणम् to कडिल्ल° l. 13. torn off in G. CX छोइउ. L. 12. C छोभत्थं F छोब्भच्छं X छोभच्छं Z छोक्षत्थं BCFX °ह्रस्व C संयोग C 1. hd. बुब्भ° BFX °च्छमित्यपि CZ °त्थमित्यपि. L. 13. C कडिल्ल° X कडिल्ल° cdd. उत्तरियं करिय (Z उत्तरिय करिय) Z दंसन्ता. L. 14. X काहिसि corr. into काहिसि BFX अह GZ अन्नं C र BF छोइअय छोअब्भ CX छोइय C छोण्ण छोभच्छं. L. 15. om. ABEF. In G only अथ, the rest being torn off.

छंटो जलच्छटा शीघ्रश्चेति द्वयर्थः । छाओ वुभुक्षितः कृशश्च । ननु । छातोदरी
युवदृशां क्षणमुत्सवोऽभूत् ॥ इत्यादौ छातशब्दस्य कृशार्थस्य दर्शनात्कथमयं देश्यः ।
नैवम् । छेदनार्थस्यैव छातशब्दस्य साधुत्वात् । न च धात्वनेकार्थता । उत्तरमत्र ।
अनेकार्थता हि धातूनां लोकप्रसिद्ध्या । लोके च छातशब्दस्य छेदनार्थं मुक्तास्यैव
५ कवेः प्रयोगो नान्येषामित्यलं बहुना ॥ [३३]

धण्णाईणं मलणे गोमयवत्थेसु तह छाणं ।

छाया किञ्चीभमरीसु छारयं उच्छुसकमउलेसु ॥ ३४ ॥

छाणं धान्यादिमलनं गोमयं वस्त्रं चेति त्रयर्थम् । छाणीत्यपि केषांचित्पाठः । छाया
कीर्तिभ्रमरी च । छारयं इक्षुशल्कं मुकुलं च ॥ ३४ ॥

10 छाइल्लो अ पईवे सरिसे ऊणे सुरूवे अ ।

छिदकुडीसुं छिल्लं छिडं सिंहछत्तधूवजन्तेसु ॥ ३५ ॥

छाइल्लो प्रदीपः सदृश ऊनः सुरूपश्चेति चतुरर्थः । छिल्लं छिद्रं कुटी च । छिडं
वृत्त्यन्तरमपीति केचित् । छिडं चूडा छत्रं धूपयन्त्रं च । संयोगे पर इदेतोः कामचार
इति छेडं इत्यपि ॥ [३५]

15 छिप्पं भिक्खापुच्छेसु छित्तछीएसु छिकं च ।

छिवओ समूहणीवीसु छिंछओ देहजारेसु ॥ ३६ ॥

L. 1. Z छंटो From छंटो to छाओ incl. torn off in G. BF जलच्छटा C
जलच्छय X छ ॥ उ वभुक्षित CG न तु. L. 2. Z युवदृ for युवदृशां B °दृशा BCFX
भूदित्यादौ L. 3. In G नैवम् to त in छात is torn off. BF om. from साधुत्वात्
to छेदनार्थं excl. l. 15. GZ साधुत्वान् X व for च. L. 4. X om. हि C °प्रसिद्धय
G °प्रसिद्ध्या च लोको छात° L. 5. X के for लोके C छातशब्दस्य साधुत्वात् छेदना°
BCFX मुक्ता अस्यैव G मुक्तास्यैव. L. 6. C धण्णाईणं GZ धन्ना° BF मलणे BF
om. from गोमय. to °मलनं incl. l. 8. C °वच्छेसु Z च्छाणं. L. 7. A °सुकं.
L. 9. XZ इक्षुः शल्कं X चा. L. 10. C छाइल्लो AY य GZ वि B सुरूवे
ABCFGYZ य. L. 11. A छिदं A छिडुं E छिडं G छिड X छिडुं G °धूवजन्तेसु Y
धूपजन्तेसु Z °धूवजन्तेसु. L. 12. CX सदृशः B सुरूपश्चेति. L. 13. G वृत्त्यन्तरं X छिडुं
C संयोगपरे. BFGXZ परे BCFXZ इदेतोः G इतोतोः L. 14. BFX छेडमित्यपि
CGZ छेडमित्यपि. L. 15. C छित्तछीएसु. L. 16. AGX छिवउ Z छिवओ C °नीवीसु
GZ °णीवीसु AGX छिंछउ.

छिप्पं भिक्षा पुच्छं च । छिकं स्पृष्टं क्षुतं च । छिवओ समूहो नीवी च । छिछओ देहो जारश्च । केचित् छिछयं शलाटुफलमाहुः ॥ यथा ।

धूआइ पढमगब्भं व रक्खए उअह आढिआ घरिणी ।

तुम्बीइ पढमणिगयमाबन्धुरबन्धणं छिछं ॥ ३० ॥ [३६]

छिप्पंती वयऊसवभेए पिट्टे वि छिप्पिंडी ।

5

छिकोड्डली अ पयरवपामद्वाछाणखण्डेसु ॥ ३७ ॥

छिप्पंती व्रतभेद उत्सवभेदश्चेति द्वयार्था । छिप्पिंडी व्रतोत्सवभेदौ पिष्टं चेति त्रयार्था । छिकोड्डली अंहिरवः पादाभ्यां धान्यमलनं गोमयखण्डं चेति त्रयार्था ॥ [३७]

छिप्पंदूरं गोमयखण्डम्मि तहेअ विसमम्मि ।

सिसुससिसु छुद्धहीरो छेओ अन्तम्मि दिअरे अ ॥ ३८ ॥

10

छिप्पंदूरं गोमयखण्डं विषमं चेति द्वयर्थम् । छुद्धहीरो शिशुः शशी च । छेओ अन्तो देवरश्च ॥ [३८]

छेधो थासयचोरेसु सिहाणोमालिआसु छंडा वि ।

छोहो गणविकखेवा छोब्भाइत्ती अछेप्पवेसासु ॥ ३९ ॥

L. 1. G भिक्षा C 1. hd. िच; del. 2. hd. GXZ छिवउ GXZ छिछउ. L. 2. B केचि च G om. from केचित् to छिछ incl. 1. 4. L. 3. BF धूयाय CZ धूयाइ X only धूय BF °गब्भं च BF om. रक्खए Z रक्खप C ओअह cdd. आढिया (Z आढिया). L. 4. BF तुम्बीइ X °णिगाय° R °मावंधुर°. L. 5. G छिप्पती BF om. वय BF °भेएसु BFGX पिट्टे E पोड्ड BEEGZ छिप्पंडी X छिप्पंती. L. 6. GZ छिकोड्डली ABCFGYZ य Y °छाणाखंडेसु. L. 7. B व्रतभेदः Z °भेदः X यार्थाः BF छिप्पंडी C छिप्पिंडा X छिप्पंती C °भेदो X om. पिष्टं X त्रयार्थाः twice. L. 8. C अङ्घ्रि°. L. 9. A °खण्डम्मि ABFY तहेय CGXZ तहेव C 1. hd. विसमम्मि X विसमम्मिसिमम्मि. L. 10. Y ससु° C om. ससिसु C छुद्धहीरो X छिद्धहीरो AGX छेउ X अन्तम्मि ABFY दिअरे C दिअरे ABCFY य. L. 11. X छिप्पंदूरं BC गोमयखंडंमि तहेय विसमंमि चेति (sic!) C त्रयर्थं C 1. hd. बुद्धहीरो C 2. hd. छुट्ट° C शिशुः X शिशुत्तशी GXZ छेउ. L. 13. B छेधो Y छेवो C थासय° cdd. °णोमालियासु ACZ छंडा E छंडा X छंडो. L. 14. BYZ छोहा C (F!) छाहा E छोइब्भ° G छोभ° BF अउप्प° E अवप्प° Y अछिप्प° cdd. °वेसासु.

छेधो स्थासकश्चौरश्च । छेडा शिखा नवमालिका च । छोहो समूहो विक्षेपश्च ।
छोम्माइत्ती अस्पृश्या द्वेष्या च ॥ [३९]

॥ अथ जादयः ॥

जंगा गोअरभूमी जच्चो पुरिसे तुसे जंभो ।

5 जयणं हयकवचम्मि जरंडो वुड्डम्मि जण्हली नीवी ॥ ४० ॥

जंगा गोचरभूमिः । जच्चो पुरुषः । जंभो तुषः । जयणं हयसंनाहः । जरंडो
वृद्धः । जरंडो इत्यन्ये । जण्हली नीवी ॥ यथा ।

जयणेहि हया गामा जंगाहि कणा य जंभवेण ।

महिलाओ जण्हलीहि सहन्ति गेहा जरंडजच्चेहि ॥ ३१ ॥ [४०]

10 जडिअं खचिए जगलं पङ्कसुरे जंबुलो अ वाणीरे ।

णङ्गलसिहाइ जवणं जडम्मि जंभलजहाजाया ॥ ४१ ॥

जडिअं खचितम् । जगलं पङ्किला सुरा । पङ्किलसरको जगलं इत्यन्ये । जंबुलो
वानीरः । जंबुलं मद्यभाजनमिति सातवाहनः । जवणं हलशिखा । जंभलो तथा जहा-
जाओ जडः ॥ यथा ।

15 मणिजडिअवासभवणे जगलं जंबुलघरोचिअं णिन्तो ।

जहजाय कीस लज्जसि जवणोचिअहत्यजंभलत्तेण ॥ ३२ ॥

- L. 1. GZ °कश्चौरश्च X °कचौरश्च CGZ छेडा X छिडी CX समूहो. L. 2. G
छेधवेभाइत्ती BF अस्पृश्या C अस्पृश्य द्वेष्या च X अस्पृशा. L. 3. om. A; EXY
जकारादिः. L. 4. CEGYZ गोअर° C 1. hd. Z जच्चो A तुजे. L. 5. BF जय
हय° G °कवचम्मि X °कवच्चम्मि ABCFG जरण्डो E जरडो X जरडो C वुड्डम्मि GZ चुट्टम्मि
वण्हली CX नीवी. L. 6. X जं for जंगा C गोवर° BFZ जच्चो BF पुरुष Z जंसो B
तुसः C °सन्नाहा BCF जरण्डो G जरण्डो Z जरण्डो. L. 7. Z जरंडो GZ जण्हली GZ
नीवी. L. 8. BCFX जयणेहि CZ हय C गोमा G जंगाहि X जगाहि. L. 9.
GXZ महिलाओ BF जजण्हलीहि CX °लीहि G जण्हलीहि Z जण्हलीहि B जरण्ड° G °जच्चोच्चि Z
°जच्चोहि. L. 10. cdd. जडियं B, C 1. hd. Y खचिए GZ खइए GZ पंके सुरे BY
जंबुलो C जंबुलो G(?)Z जंबुलो X जंबुलो GYZ च E वाणीरे A वाणीरो. L. 11. BF
जंगल° C णणंगल° C 2. hd. णणंगल° A °सिहाइ G जवेडं X om. जडम्मि X जंभलजहाज-
हाजाउ BF °जाहा° Y °जाआ. L. 12. cdd. जडियं CZ °सुरको G om. from पङ्किल°
to इत्यन्ये BFX जगलमित्यन्ये CZ जलमित्यं. L. 13. X जंबुलो G वाणीरः BCFX
जंबुलं G जंबुलं L. 14. X जहाजाउजाउ. L. 15. C मडि° cdd. °जडियं BF insert
जंबुलं after जगलं cdd. जंबुल° (X जंबुल°) B °घरोवियं C °घरोचिअ F °घरोवियं GZ
°घरोचियं. L. 16. BCFZ जवणोवियं G जवणोचियं.

अत्र जगरो संनाह इति संस्कृतसमः । जंपइ कथयति । जवइ यापयति । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [४१]

जहिमा विअडुगाहा जवयजवरया जवङ्कुरए ।

जंधामओ अ जंधालुअम्मि जंबालयं च जलणीली ॥ ४२ ॥

जहिमा विदग्धरचिता गाथा । जवओ तथा जवरओ यवाङ्कुरः । जंधामओ तथा 5 जंधालुओ द्वावप्येतावन्योन्यपर्यायतया जङ्गलवाचकौ । जंबालं जलनीली । शेवाल-मित्यर्थः । जलनीलीशब्दो यदि संस्कृते न रूढस्तदा देश्यः ॥ यथा ।

जंधालुए णइअडं गया मि जं तुह तणुम्मि जंबालो ।

तह जवरयगोवीओ तुह जहिमं तत्थ गायन्ति ॥ ३३ ॥

तं जवयगोरयङ्गिं भरिउं जंधामओ हविअ वच्च ।

10

जलणीलिदुग्गमगो ण विअम्भइ पाउसो जाव ॥ ३४ ॥ [४२]

जच्छंदओ सतन्तम्मि जक्खरत्ती अ दीवाली ।

जण्णोहणो णिसिअरे जंधाछेओ अ चच्चरए ॥ ४३ ॥

जच्छंदओ स्वच्छन्दः । कप्रत्ययाभावे जच्छंदो । जक्खरत्ती दीपालिका । जण्णो-हणो राक्षसः । जंधाछेओ चत्वरम् ॥ यथा ।

15

- L. 1. BCFXZ जगरः G जगर X सन्नाहः. L. 3. BX जहमा A वियडु° BCEFXZ वियडु° GZ वियटु° B °जचरया E जंवंकुरए B °कुरए. L. 4. CGXZ जंधामउ GYZ य GYZ °लुयम्मि BCFGY जंबालयं C जवणणीला YZ जलनीली. L. 5. BX जहमा CX विदग्धरचिता X जवउ C om. तथा X जवरउ BGXZ जंधामउ. L. 6. G °लुउ X °लउ X °पर्याय (om. तथा) B जंचालं CG (F!) जंबालं. L. 7. CX सेवा° CX जलणीली° X om. यदि F संस्कृत BF om. न, GZ have it after तदा. L. 8. X जंधालुग् CX णइयडं GZ णइतडं G गयालि BF जंवण्णो CDG जंबालो I do not think it necessary to correct this to जंबालं The word may also be a masculine. L. 9. G °गोवीए XZ °गोवीउ X जहमं जत्थ. L. 10. BFX जचअ° C जवअ° GZ °गोरयंगिं C °अंगि C 1. hd. भरिओ C 2. hd. भरिउ C 1. hd. GX °मउ cdd. हविय Z वच्च. L. 11. C om. ण CZ वियंभइ G वियंभइ. L. 12. B जत्थंदओ AGX °दउ ABCFGYZ य E दीवाली. L. 13. A जण्णोहणो BCFG जण्होहणो ABFGYZ णिसिअरे C णिसिअरं AX °छेउ GYZ य BF वच्चरए C 2. hd. चत्तरए. L. 14. G जुच्छंदउ X जच्छंदउ स्वच्छंदकः C जत्थरत्ती. L. 15. cdd. जण्होहणो G जंधालेउ X जंधाछेउ BF वच्चरं C. 1. hd. चत्वारं.

मणिवलएहि कुणन्ती जंवाछेअम्मि जकखरत्तिं व ।

जण्णोहणाण वि तुमं णिसि जच्छंदेण किं डरसि ॥ ३५ ॥ [४३]

विद्विअम्मि जगडिओ जंभणआई जहिच्छमणिराई ।

जरलद्धिअजरलविआ गामीणे ऊरुए जहणरोहो ॥ ४४ ॥

- 5 जगडिओ विद्रावितः । कदर्थित इत्यर्थः । जंभणओ यथेष्टवक्ता । जंभणमणो इति केचित् । उभयत्रादिग्रहणात् । जंपिच्छओ यथादृष्टमभिलषिता । जंपेच्छिरमगिरो यो यद्यदृष्टं तदेव मृगयते । इत्यादि । अत्र । जयडइ त्वरते । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । जरलद्धिओ तथा जरलविओ ग्रामीणः । जहणरोहो ऊरुः ॥ यथा ।

जरलद्धिआइ दहुं पवणल्हसन्तंसुअं जहणरोहं ।

- 10 ओ कामसरजगडिआ जरलविआ हुन्ति जंभणया ॥ ३६ ॥ [४४]

जहणूसवमद्धोरू जंकयसुकओऽप्पसुकयगिज्झम्मि ।

जाँडी गुम्मं जाई सुरा कविट्ठम्मि जाऊरो ॥ ४५ ॥

- L. 1. *cdd.* °वलएहि GZ °छेयम्मि G जकखरत्तिं BCFX च. L. 2. CGXZ जण्णोहणाण G तुमा. L. 3. A विद्वं *cdd.* °वियम्मि AGX °डिउ A जंभणउ वि जहिच्छमणिरे य C जंभणिआई BEG जहिस्थ° Y जहेच्छ° X जहत्थमणिरोय G °भणिराइ. L. 4. C जरलद्धिय° BFX °द्विय° AEGYZ °द्विय° C °जरलवि (sic) ABEEFGXYZ °विया GZ गामीणे CX ऊरुए C जहणरोहा. L. 5. X जगडिउ G विद्रावितः X has द्रावि twice. C जंभणेओ GZ °णउ X °णोउ B जंभण° G °भणे. L. 6. B उभयत्राविग्र° X उभयत्राविग्रह° GXZ °च्छउ BFX °लखिता BF जंपेच्छिर° G जंपेच्छर° X °मगिरोउ. L. 7. CGXZ *om.* यो BFX *om.* यद् once. C reads यद्दृष्टं CG मृगयत CX अत्र च । C 1. hd. जडइ C 2. hd. X अडइ GZ जयडइ त्वरयतीति. L. 8. C जरलद्धिओ C 2. hd. °द्विओ F °लद्धिओ X °लद्धिउ Z °लद्धिउ C *om.* तथा C जरलविओ XZ जरलविउं G जरविउ BF गामीण C जहणराहो उरू X ऊरू. L. 9. B °द्वियाई OX जरलद्धियाइ C 2. hd. °द्वि° G °द्वियाए Z °द्वियाए C दहुं G दहु BF पवणल्हसन्तं X °ल्हसन्तं G °सुवं Z °सुवं. L. 10. C 1. hd. GX उ C कावा° X रावासरजगडिआ *cdd.* °डिया CX जरल° *cdd.* °विया BF *om.* हुन्ति जं CGZ जंभणिया. L. 11. AG °मद्धोरू BF °मद्धोरू C °मद्धोरू G °मुकयो BF °कयो AGXZ °कउ A °गिज्झम्मि C °गिज्झम्मि Y °गेज्झम्मि. L. 12. E करिट्ठम्मि.

जहणूसवं अर्धोरुकम् । जंकयसुकओ अल्पसुकृतयाह्यः । जाडी गुल्मम् । जाई सुरा । जाऊरो कपित्थः ॥ यथा ।

जाऊरजाडिकण्टयफट्टिरजहणूसवा वि तेण समं ।

जाईलुद्धा वच्चसि जंकयसुकया सि तं पुत्ति ॥ ३७ ॥ [४५]

जालघडिआ सिरहरे जिग्घिअमोसिंघिअत्थम्मि ।

जिण्णोब्भवा य दुव्वाइ जीवयमई अ वाहमई ॥ ४६ ॥

जालघडिआ चन्द्रशाला । जिग्घिअं घ्रातम् । अत्र जिमिअं भुक्तमिति भुजि-
धात्वादेशभवम् । जिण्णोब्भवा दूर्वा । जीवयमई मृगाकर्षणहेतुर्व्याधमृगी ॥ यथा ।

जालघडिआइ जा तं ण णिअसि जीवयमई व मयणस्स ।

ता भम हरिणो व्व तुमं कुलडाजिण्णोब्भवाउ जिग्घन्तो ॥ ३८ ॥

अत्र जीहइ लज्जते । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [४६]

जुण्णो छेगे जुअलो तरुणे अपरिग्गहम्मि जुंजुरुडो ।

जुअलिअजुरुमिल्ला दुगुणिअगहणा जूअओ अ वप्पीहे ॥ ४७ ॥

जुण्णो विदग्धः । जुअलो तरुणः । जुंजुरुडो अपरिग्रहः । जुअलिअं द्विगुणितम् ।
जुरुमिल्लं गहनम् । जूरुम्मिलयं इति गोपालः । जूअओ चातकः ॥ यथा ।

- L. 1. BF जहणूसवमर्द्धोरुकं (F °र्द्धा°) G जहणोसवं XZ अर्द्धोरुकं GX °कउ From जाडी to ऊ torn off in G. X जाडी. L. 3. From दय to सवा illegible in G. Z °पट्टिजहणू° BF °जहणूसया X रि BF तेण. L. 4. G जोई° C °लुद्धा X °वुद्धा CX वुच्चसि Z चच्चसि G °सुकया In G from तं to घिअ° l. 5 torn off. L. 5. cdd. °घडिआ X सिरहरे Y सिरघरे ABCFYZ जिग्घिय° X जिग्घिअ° BF °मोसंघि° ABCFGYZ °घिय° A °यच्छम्मि and then adds again l. 8. X °अत्थम्मि. L. 6. EY जिण्णोब्भवा BF °ब्भव X इ for य B दुव्वाइ A दुव्वा य X दुव्वा In G व्वाइ जी° is illegible. A जीविय° Y जीवअ° Z जीविय° cdd. य C om. अ वाहमई 2. hd. remarks अपूर्णम् G थाह° X °मयी. L. 7. cdd. °घडिआ BF चंद्रशाला BCFXZ जिग्घियं In G from गिअं to दूर्वा incl. l. 8. torn off. BCFXZ जिग्घियं. L. 8. BF om. भुजि X भुजिधादेश° X जिण्णोद्भवा Z जिणोब्भवा GZ जीविय°, the next word in G is illegible down to मृ B °हेतुव्याध.° L. 9. BFGXZ °घडिआइ C °घटिआइ From ण to जिग्घन्तो l. 10. incl. torn off or illegible in G. BCFXZ णियसि Z जीवियमयं च मअणस्स C मणं यस्स. L. 10. C रिणो X कुडलाजिण्णोद्भवाउ C °ब्भवाओ. L. 11. अत्र जी° ल° torn off in G. C लज्जन. L. 12. From जुण्णो to णा in गहणा l. 13. torn off in G. BCFXY छेके YZ जुयलो Z तरुणो BCF परिग्ग° A जुंजुरुडो X जुंजुरुडो. L. 13. EX जुयलिअ° Y जुअलिय° Z जुयलियजरु° BF दुगुणिय° CYZ दुगुणिय° E °गहणो BF जुअउ GZ जूअउ X जूअउ ABEFYZ य G ज CG वप्पीहे C 2. hd. च°. L. 14. G जियलो Z जुयलो From ण in तरुणः to कः in चातकः l. 15 torn off in G. BF जंजुरुडो X जंजुरुडो C जुअलियं Z जुयलियं. L. 15. B गहणं BCF °मिल्लयमिमि X °मिल्लयमिति Z °म्मिलयमिति B गोपाल Z जूयओ.

जुंजुरुडाए घणरवजुअलिअविसमसरवेअणाइ मह ।

दुहजुरुमिल्लावत्थं कह जूअय तस्स जुण्णजुअलस्स ॥ ३९ ॥

अत्र । जूरवइ वञ्चति । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [४७]

जेमणयं दाहिणए अंडे जो रं च जो किरत्थम्मि ।

5 जोक्खमचोक्खे जोओ चन्दे जोग्गा य चाटुम्मि ॥ ४८ ॥

जेमणयं दक्षिणमङ्गम् । हस्तादि । जो रं यः किरेत्यर्थे । जोक्खं मलिनम् । जोओ चन्द्रः । जोग्गा चाटु ॥ यथा ।

जंयसिरिणिवासजेमणभुअ तुह गुणवण्णणम्मि का जोग्गा ।

जो रं जसेण चालुक्क जोक्खमवहरसि जोअस्स ॥ ४० ॥ [४८]

10 जोक्खत्ते जोडं जोइसं च जोई अ विज्जूए ।

खलिअम्मि जोइरो जोइक्खो दीवम्मि जोडिओ वाहे ॥ ४९ ॥

जोडं तथा जोइसं नक्षत्रम् । जोई विद्युत् । जोइरो स्खलितः । जोइक्खो दीपः । जोडिओ व्याधः ॥ यथा ।

मेहम्मि पिहिअजोइसवइजोडे रुइरजोइजोइक्खे ।

15 हिण्डन्ति अजोइरया वम्महजोडिअसराहया कुलडा ॥ ४१ ॥ [४९]

L. 1. C जुंजुराडाए BF जंजुरु° G जंजरु° G °जुयलिय° Z °जयलिय° CX °लिय° BFZ °वेयणाइ X °वेइणाइ In G from अणाइ to कमिति l. 3. torn off. L. 2. BF दुजुरु° C °वच्छं C जुअअ Z °जुयय Z जुन्नजुयलस्स. L. 3. CXZ वंचतीति. L. 4. A जेमणचं. L. 5. From जोक्ख° to वसं in जोक्खं l. 6. torn off in G. BX जोउ E जाओ E जाग्गा X जोग्गे Z जोया E चाटुम्मि. L. 6. X दक्षिणं । जोरं हस्तादि । Z हस्तादिति BF कः for यः C य C 2. hd. अ, om. DX. Z किलेत्यर्थे; this is perhaps the correct reading, the form किर being foreign to Sanskrit, though usual in Pāli and Prākṛit. As to जो रं cf. ṛs ṛa. L. 7. GX जोडं C जोग्गे G चाटुः L. 8. CX °निवास° CXZ °भुअ From भुअ to जोअस्स l. 9. torn off in G. Z गुह Z णवणम्मि for गुणवण्णणम्मि X °वण्णणम्मि. L. 9. C °हरोसि X °हरसि CX जोअस्स. L. 10. B नक्खत्ते In G ण is torn off. E जोडं A जोइमं BCFGYZ य BF विद्यु G विज्जूए. L. 11. cdd. खलियम्मि AX जोडिउ GZ वाहो. L. 12. From जोडं to स्खलितः incl. torn off in G. BF खलितः. L. 13. GX जोडिउ. L. 14. ABEFGZ पिहिय° C पिहिया° X विहियोइ° G om. वइ B om. जोइ. L. 15. G हिंडंति य जो° Z हिंमंति य जोयरया BFGZ °जोडिय° CX °जोडिय° BF °सरहया G सराहडोडियसराहया as it seems.

णयणम्मि जोअणं तह खज्जोए जोइअं जाण ।

जोइंगणे अ इन्दोवे जोवारीइ जोण्णलिआ ॥ ५० ॥

जोअणं लोचनम् । जोइओ खद्योतः । जोइंगणो इन्द्रगोपः । जोण्णलिआ जोवारी ।
धान्यम् । जोवारीशब्दोऽपि देश्य एव ॥ यथा ।

चलजोइअजोइंगणमिक्खिअ जोण्णलिअकारणं कालं ।

कासयवहूउ हरिसा उप्फुल्लयजोअणा हुन्ति ॥ ४२ ॥ [५०]

जोव्वणणीरं तह जोव्वणवेअं जोव्वणोवयं च जरा ।

जण्हं लहुपिठरे कसिणए अ जंपणमकित्तिवयणेसु ॥ ५१ ॥

जोव्वणणीरं तथा जोव्वणवेअं तथा जोव्वणोवयं वयःपरिणामः । जोव्वणणीरो
जोव्वणोवओ ऋक्ष इति चतुष्पदवर्गे यत्केनाचिदुक्तं तस्य संमोह एव ॥ यथा । 10

जोव्वणणीरं तरुणत्तणे वि विजिएन्दिआण पुरिसाण ।

जोव्वणवेए वि ण जोव्वणोवयं होइ इअराण ॥ ४३ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

जण्हं लघुपिठरं कृष्णं चेति द्वर्थम् । जंपणं अकीर्तिर्वक्त्रं च ॥ [५१]

वेडिसवरुणेसुं जंबुओ अ गामणिविडेसु जणउत्तो ।

जच्चंदणमगरू कुङ्कुमं च जोवो अ बिन्दुथोवेसु ॥ ५२ ॥

15

L. 1. BCFGYZ जोयणं A जोइअं BEFGXYZ जोइयं Z जाणं. L. 2. BF
जोइंगणे X जोइंगणो ABCFY य GZ वि A इंदोवे G इंदोवे A जोवारी G जोवारी वि Z
जोवारी व्वे E °रीइ cdd. °लिया. L. 3. CGXZजोयणं X लोचनं BEFGX जोइउ cdd.
°लिया. X युगंधरा for जोवारी L. 4. C जोवारि° X जावारी.° L. 5. C (F!)
G वल° Z बल° B °जोइया° CG (F?) XZ जोइय° cdd. °मिक्खिय जोण्णलिय° X °कारण.
L. 6. C °वहूओ BF उफुल्लिय° C ओफुल्लिया° X उफुल्लिया° Z उफुल्लय° CGXZ °जोयणा.
L. 7. C 2. hd. जोव्वणणीरं GZ °नीरं A तहा cdd. °वेयं A °णोव्वयं After जरा EX
add. अथाऽनेकार्थाः Y अथानेकार्थाः. L. 8. Y लघुपिठरे X °पिठरे ABCFGYZ य.
L. 9. C om. तथा cdd. °वेयं (X °विंयं) X °वय. L. 10. C °णोव्वओ G °वउ X
°वउ. L. 11. BF तरुणत्तंमिणे C जिइदि° GX °जिइदि° Z तिजिइदि° cdd. °दियाण.
L. 12. C °वेए वि न जोव्वणवेए वि न जोव्वणावय X सि न Z om. वि ण BF जोव्वणवयं
add. इअराण. L. 13. om. A, and E here. L. 14. cdd. जंपणमकीर्ति° G
°त्तिक्कं च Z °त्ति वक्त्रं. L. 15. BF जंबुओ G जंबुउ XZ जंबुउ AEGXYZ य BCFX
गामिणि° G °विडेसुं. L. 16. B जच्चंद° G जच्चंद° EG °गरू X °गरू BF कुंकुमं
ABCFGYZ य G बिटु° GZ °थोएसु.

जंबुओ वेतसवृक्षः पश्चिमदिक्पालश्च । जणउत्तो ग्रामप्रधानपुरुषो विटश्च । जच्च-
दणं अगुरुः कुङ्कुमं च । जोवो बिन्दुः स्तोक्ं च । अत्र जूरइ खिद्यते कुध्यति चेति
धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [५२]

॥ अथ ज्ञादयः ॥

5 संततवरिसम्मि झडी झंखो तुट्टे झला य मयतण्हा ।

झंटी लहुद्धकेसेसु पीलुमायासु झंडुअझमाला ॥ ५३ ॥

झडी निरन्तरवृष्टिः । झंखो तुष्टः । झला मृगतृण्णा । झंटी लघूर्ध्वकेशाः । झंडुओ
पीलुवृक्षः । झमालं इन्द्रजालम् ॥ यथा ।

ण झडिं झंखो वि रवी कुणइ झलं चेअ इत्थ मरुदेसे ।

10 मुच्च झमालाइ लुलन्तझंटीओ झंडुआइ चुण्टेसु ॥ ४४ ॥ [५३]

झंडलिझंखरझरया असईसुक्कतरुसुण्णआरेसु ।

झज्झरिझरुआ खिक्खिरिमसएसुं झंपणी पम्हे ॥ ५४ ॥

झंडली असती । झंखरो शुष्कतरुः । झरओ सुवर्णकारः । झज्झरी स्पर्शपरिहारार्थं
चण्डालादीनां हस्तयष्टिः । खिक्खिरीति । झरुओ मशकः । मशकवाचकशब्दाश्चीर्यामपि
15 वर्तन्ते । यदाह । मशकाख्याश्चीर्यामप्युच्यन्ते काव्यतत्त्वज्ञैः ॥ इति । झंपणी पक्ष्म ॥ यथा ।

L. 1. BF चंबुओ G जंबुउ X जंबूउ G पच्छिमदिग्वा° Z °दिक्वा° L. 2. BF
वच्चदणं GX जच्चदणं CGZ अगुरु X om. form रुः in अगुरुः to स्तो in स्तोक्ं B कुङ्कुमं
BF चिंदुः B om. चेति. L. 4. A. om. EY ॥ झकारादिः ॥ L. 5.
X सतत° C °वरिसम्मि BF झुडी A कडी G om. झडी A कंखो G झखो X महतण्हा. L. 6.
A कंडी C लहुद्ध° G लहुद्ध° Z लहुद्ध° X °कोसेसु A °माया य Z °मायामु झंडुय° BF झंडुअ°
C झंडुअ° EX झंडुय° GY झंडुय°. L. 7. BF, C 1. hd. X झंखो G गंखो G झटी.
X °केशः B झंडुओ FZ झंडुओ G झंडुउ om. C; C 2. hd. झण्टु X झंडुउ L. 8. C om.
पीलु° C 2. hd. पीलुः. L. 9. X. झंखो add. चेय (Z वेय) BCFX °देशे. L. 10.
CFGXZ झमालाइ C °झंटीओ G °झाटिउ X °झडिउ BFG झंडुयाइ C झंडुयाइ X झंझुयाइ Z
झंडुयाइ BF चुण्टेसु C चुण्टेसु. L. 11. B झंडलि° G °झंरया X असई° BF °सुण्णतरु° GZ
सुच्चआरेसु C °सुण्णया° X °सुवण्ण°. L. 12. A झज्झरि° B झझरि° C झझरि° C °झआ
GYZ °झरया AX खिक्खिरि° BF खिक्खिरि° C खिक्खिरि° E खिक्खिरि° B °मसएसु Z झयणी X
पम्हो. L. 13. X झंडलि C झखरो G झंखउ X झरउ G om. झरओ सुवर्णकारः C झझरि G
झझरी X झज्झरी CX add खिक्खिरी. L. 14. C 1. hd. चन्द्राला° F चाण्डा° G om.
हस्त CX om. here खिक्खिरीति BCF झरओ GX झरउ BF °श्रीयं C °श्रियां X °श्र चीयां°
L. 15. B °वर्त्तते BF °श्रीयां C °श्रियां G काष्ट° BCFXZ °झैरिति G
°झैरिति.

झरुआउलम्मि मीलिअझंपणिअं झञ्जरीकरविरुवं ।

झंखरतलम्मि झरयाहमं हहा झंडली रमइ ॥ ४५ ॥ [५४]

वयणिज्जे झक्किअझिंखिआ झरंको अ तिणपुरिसे ।

झंठिअझंटलिआओ पहरिअचङ्क्रमणअत्थेसु ॥ ५५ ॥

झक्किअं तथा झिंखिअं वचनीयम् । उज्झिंखिअं वचनीयमिति तु उत्पूर्वेण झिंखि- 5
अशब्देन सिद्धम् । झरंको तृणमयः पुरुषः । झरंतो इति केचित् । झंठिअं प्रहृतम् ।
झंटलिआ चङ्क्रमणम् ॥ यथा ।

ण कुणन्ति झंठिअं ण य झंटलिअं झक्किआइ अगणन्ता ।

तुह कुमरवाल रिउणो अझिंखिअ रणाजिरे झरंक व्व ॥ ४६ ॥

अत्र । झडइ शीयते । झंपइ भ्रमतीत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [५५] 10

दड्डुम्मि झलुसिअं तह झलुंकिअं झामिअं चेअ ।

झंकारिअझंखरिआ अवचयणे झोलिआइ झलझलिआ ॥ ५६ ॥

L. 1. BF गझया° CX ऊसआ° Z झरुया° BCGXZ मीलिय° F मीलिय° G °झपणियं
BCFXZ °णियं BF झझरी° C झझरी° G झझरी° L. 2. BF हा हा G हडा.
L. 3. cdd. झक्किय° (Z कक्किय°) E °झंखिअया G °झिंखिअ X झंखिअ ABCFYZ
°खिअ A झरंजो BCFGYZ य C °पुरुसे G °पुरिसो. L. 4. BFZ झटिय° ACGY
झंटिय° X झटिय° C झंखलियाओ ABFGXZ °लियाउ Y °लियाओ ABFGXYZ
पहरिय° C पहरियंचक° BEGZ °हत्थेसु X °अच्छेसु. L. 5. cdd. झक्कियं ABCEFXZ
झिंखियं G झिंखियं G om. वच° उज्झिं C उज्झिअखियं BF °खियं XZ उज्झिअखियं BF उत्पूर्व-
यझिंखियं G उत्पूर्वस्य X उत्पूर्वेण CXZ झिंखियं G झिंखिलशब्देन सिद्धः L. 6. BX
°मयपुरुषः G झरता X ऊरंतो G om. केचित् cdd. झंटियं BF प्रहतं G प्रहितं L. 7.
cdd. °लिया. L. 8. cdd. झंटियं G अ CXZ °लियं G अगियाइ BF °याइ CXZ
°याइ GZ अगणन्ता. L. 9. C तुमर° C 2. hd. तुमर° BCFZ अझंकिअ CX अझंखिअ
B झरंक्क C चं G व्व. L. 10. BEGZ शीयते BF भ्रमेती° C भ्रमती° C 2. hd.
भ्रमती° G भ्रमत्यादयो BEGZ °षूक्ताः X °षूक्ता G om. इति नोक्ताः. L. 11.
AXZ दड्डुम्मि BEG दड्डुम्मि C दड्डुम्मि C 2. hd. झलु° cdd. °सियं A झलु°
ABCEFXZ °कियं BF झामि (sic) ACEXY झामियं A भेए EY चेअ. L. 12.
ABFGXYZ झंकारिय° AEGYZ °झंखरिया BF °झंखरियं C °झंखरिया X °झंखरिया
BF अवचयणे A कोलियाइ BEG कोलियाइ CEXYZ झोलियाइ cdd. °झोलिया C
2. hd. झुलिया.

श्लुसिअं श्लुंकिअं श्लामिअं त्रयमपि दग्धार्थम् । शंकारिअं तथा शंखरिअं अवच-
यनम् । श्लश्लिआ श्लोला । श्लोलिकाशब्दो यदि संस्कृते न रूढस्तदायमपि
देश्यः ॥ यथा ।

तावश्लुंकिअद्वश्लुसिओ तुह पयावश्लामिओ अ रिऊ ।

5 फलशंकारिअदलशंखरिआइं कुणइ श्लश्लिअहत्थो ॥ ४७ ॥ [५६]

झाडं लयगहणे झामरो जरी झाउलं च वउणिफले ।

झारुअझिरिडंझीरा चीरीजरकूवलज्जासु ॥ ५७ ॥

झाडं लतागहनम् । झामरो प्रवयाः । झाउलं कर्पासफलम् । झारुआ चीरी । झिरिडं
जीर्णकृपः । झीरा लज्जा ॥ यथा ।

10 झाउलचुण्टणकज्जे अझीर कह झामरं णिओएसि ।

झारुअझाडच्छण्णे झिरिडए एस जं पडिही ॥ ४८ ॥ [५७]

झुंखो वज्जविसेसे झुत्ती छेअम्मि झुट्टमलिअम्मि ।

झुल्लुरिझुंढणझुंझुंसया गुम्मप्पवहमण्डुहेसु ॥ ५८ ॥

- L. 1. BFXZ श्लुसिअं C श्लुसियं G श्लुसियं BZ श्लुकिअं C श्लुंकिअं F श्लुकिअं
GX श्लुंकिअं *cdd.* श्लामिअं BF त्रयमपि यं त्रयमपि दग्धार्थं CXZ दग्धार्थं *cdd.* शंकारिअं (X
शंकारिअं) Z *om.* तथा CXZ शंखरिअं. L. 2. BFG C 1. *hd.* XZ श्लोलिया C. 1.
hd. कलं C. 2. *hd.* श्लोलिया BFZ श्लोलिका *cdd.* श्लोलिकाशब्दो *cdd.* तदा अयमपि
G न देश्यः. L. 4. BFGZ श्लुंकिअं X श्लुंकिअं C श्लुंकिअं B (F !) Z
श्लुसिउ [C !] श्लुसिओ G श्लुउ X श्लुसिउ C पयावशां X पयवं GXZ श्लुमिउ BX
रिउ C रिओ. L. 5. *cdd.* श्लुसिअं *cdd.* श्लुसिअं (X श्लुसिअं) G *om.* कुणइ BF श्लु-
श्लुसिअं G श्लुहं CGXZ श्लुसिअं. L. 6. C लगहणे C 2. *hd.* लतां C शरी जाउलं
C 2. *hd.* झाऊलं BF व A वयणिं BF वउलिं X उणिफले. L. 7. C झारअं GZ
झाउयं Y झारयं X झारअं B श्लिरिडं A श्लिरिडं B श्लुज्जीरा X श्लुजीरा . AREF
वीरी. L. 8. Z प्रवयाः C झाऊलं C कर्पासं फलं F कर्पां X वीरी B झरिडं X झरिडं
L. 9. G क्रीर्णक्रीर्णकृपः C शरी. L. 10. BF श्लुंढकज्जे B अज्झीर Z अझीरं BFGX
णिउएसि. L. 11. CX झारयं C श्लच्छण्ण G श्लच्छण्णे Z श्लच्छे X झिरिडए C पडिही.
L. 12. B झुल्लो AEX झुल्लो A झुत्ती Y जुत्ती CGYZ छेअम्मि REXY झुट्टमं BCFGYZ
श्लुयम्मि. L. 13. AC झुल्लुरि BF श्लुंढणं C 2. *hd.* श्लुंढणं *om.* C 1. *hd.* BF
श्लुंझुंझुं XZ श्लुंझुंझुं E श्लुंझुंझुं X श्लुंझुंझुं.

झुंखो तुणयाख्यो वायविशेषः । झुत्ती छेदः । झुट्टं अलीकम् । झुल्लुरी गुल्मः ।
झुंढणं प्रवाहः । अत्र झुणइ जुगुप्सते । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । झुंझुमुसयं
मनोदुःखम् । झुमुझुमुसयं इत्यन्ये ॥ यथा ।

तुह णत्थि झुट्टुझुत्ती झुंढणतडझुल्लुरीसु णाओ सि ।

झुंझुमुसयवईए मह कहिअं तत्थ झुंखवाएहिं ॥ ४९ ॥ [५८]

5

झूरं कुडिले झेरो जरघण्टे झेंडुओ वि कण्डुअए ।

अद्धमहिसीइ झोटी झोडप्पो चणयधणम्मि ॥ ५९ ॥

झूरं कुटिलम् । अत्र झूरइ स्मरतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । झेरो जरघण्टः ।
झेंडुओ कन्दुकः । झोटी अर्धमहिषी । झोडप्पो चणकधान्यम् । शुष्कचणकशाक-
मित्यन्ये ॥ यथा ।

10

झोडप्पछेत्तकण्टे झोटीओ कण्ठबद्धझेराओ ।

उअ चारइ गोववहू खेळन्ती झेंडुएण झूरगई ॥ ५० ॥ [५९]

वाहम्मि झोडिओ झोंडलिआ रासयसरिच्छकीलाए ।

टङ्कुच्छिण्णाजसतडतडत्थदीहगहिरेसु झससद्धो ॥ ६० ॥

- L. 1. BF झुखो X झंखो CX तृणया° BF झट्टं X झुट्टं GZ झुट्टमलीकं CGXZ झुल्लुरी
GZ गुल्मं. L. 2. C झुट्टणं BF प्रवाह C प्रवाहाः GZ जुगुप्सत CGZX झुंझुमुसयं.
L. 3. BF झुंझुमुसयमित्यन्ये CX झुंझुमुसयमित्यन्ये Z झुंझु (मु!) झुंझुसयमित्यन्ये
G °सयमेत्यन्ये. L. 4. CG णत्थि B झुट्टं XZ झुट्टं G °जुत्ती X झुंढण
CX °तहं GZ °तणुं CX °झुल्लुरीमु B °झुल्लुं Z °झुल्लुरीसु GXZ णाउ. L. 5.
cdd. झुंझु (Z झुंझु) Z म for मह cdd. कहियं B झुंझु° and so several times
ज्झ instead of झ in the beginning of the words. BF °वाएहि. L. 6.
BF ज्झेरा X झूरो Y झरो AXY जरघंटो E घरं GZ झरघंटो AX झंडुअ BF
झेंडुओ E झेंडुओ G झेवुउ Y झुंढुओ Z झेवुओ C अ for वि Y य BEFG कंडुअए Y कंडुयए
cfr. II, 103. L. 7. AF अद्धं C अद्धं A °सीए EG झोटी A झोडणो BF वणय°
AGZ °धन्नाम्मि. L. 8. B (F) GX कुडिलं Z झरइ CX स्मरति इति X झूरो BF ज्झेरो
BFZ झरघंटः C जरघंटः X जरघंटः. L. 9. BF झेंडुओ C झंडओ G झंडुअ X झुंडुअ
Z झेवुओ BF कंडुकः C कण्डुकः G कंडुकं X झोटी From झोटी to प्पो torn off in G. C
झोडणो G °चणकधाशा°. L. 11. Z °कंडे G झोटीउ XZ झोटीउ BF °वद्धं G
°चद्धं C °झेरोओ GX °राउ. L. 12. BCFX उय BFZ वारइ X चारय From
खेळन्ती to लिआ l. 13 torn off in G. BF झेंडुएण X झुंडएण Z झेंडुएण. L. 13.
AX झोडिउ C झोडं Y झोटं cdd. °लिया BF °सरिच्छं C °सरिच्छं EX add ॥
अथाज्जेकार्थाः ॥ Y ॥ अथानेकार्थाः ॥ L. 14. Cटक्छिण्णा° BFGZ °छिन्ना° E °दिण्णा°
X om. तड X °गुहिरेसु झसंसद्धो.

झोडिओ व्याधः । झोडलिआ रासकसदृशी क्रीडा ॥ यथा ।

झोडलिआए खेळन्तु ताव बालाउ हरिणिआउ व्व ।

आरोविऊण चावं पहरै ण कामझोडिओ जाव ॥ ५१ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

5 झसो टङ्कच्छिन्नमयशस्तटस्तटस्थो दीर्घगम्भीरश्चेति पञ्चार्थः ॥ [६०]

गयणट्टेसुं झत्थं च झंपिअं तुट्टघाट्टिएसुं च ।

झसुरं तम्बोलत्थेसु झंडुली असइकीलासु ॥ ६१ ॥

झत्थं गतं नष्टं च । झंपिअं व्रुडितं घट्टितं च । झसुरं ताम्बूलमर्थश्च । झंडुली असती क्रीडा च ॥ [६१]

10 पल्हत्थाकुट्टेसुं झसिअं चीहिमसएसु झिल्लिरिआ ।

अङ्गकिडएसु झीणं अच्चत्थे अच्छए अ झूसरिअं ॥ ६२ ॥

झसिअं पर्यस्तमाकुट्टं च । अत्र झंखइ संतप्यते विलपति उपालभते निःश्वसिति च । झरइ स्मरति क्षरति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । झिल्लिरिआ चीहीतृणं मशकश्च । झीणं अङ्गं कीटश्च । झूसरिअं अत्यर्थं स्वच्छं च ॥ [६२]

15 ॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां तृतीयो वर्गः ॥

L. 1. X झोडिउ From डिओ to उ in बालाउ l. 2. torn off in G. BF झोडलिआ C झोडिलिया XZ °लिया B क्री (sic). L. 2. BF झोडलिआए X झोडलिआए Z °लियाइ C डलिआए (sic) Z खेळन्तु BF ताच चालाउ CX बालाउ cdd. °णिआउ BF व्या C च. L. 3. BF चावं cdd. न GXZ °डिउ Z जाम्व In G जाव is torn off. L. 4. BF om. this line. In G from this line to पिअं l. 6. torn off. L. 5. CX °छिणम° cdd. om. तटस् CX पञ्चार्थाः. L. 6. A °ट्टेसु C झच्छं cdd. झंपियं X तुट्टिघट्टि° BF °घट्टिओसुं G °घट्टिएसुं. L. 7. BF झसरं BFGZ तंबो° X तंबो° GZ °लच्छेसु B झंडुली C(F!) झंडुली EG झंडुली X झंडुई Y झंडुली Z झंडुली EX असइ° From इकी° to त्थ in पल्हत्थ° l. 10 torn off in G. L. 8. CX झच्छं cdd. झंपियं C च्छट्टितं for व्रुडितं B झंडुली CX झंडुली G झंडुली Z झंडुली. L. 10. BF पल्हत्थकुट्टेसुं C ल्हत्थाकुट्टेसुं EZ °कुट्टेसुं G °कुट्टेसुं cdd. झसियं BCFGZ वीहि° C 2. hd. ins. तिण X झिल्लिरिआ cdd. °रिआ. L. 11. G अगकि; from डएसु to लभते l. 12 torn off. B °कडएसु C(F!) °कीडएसु XZ °किडिएसु E ज्झीणं X झीणञ्चछे A सछंदए for अच्छए Y अत्थए ABCFGY य C झसि° cdd. °रियं. L. 12. cdd. झसियं C मारुट्टं च X °माकुट्टं C झंपइ X झखइ CX उपलभते BF निःश्वसितं C निस्वसिति X निस्वसति G om. निःश्वसिति. L. 13. BF स्मरेति BF om. क्षरति From मिति to चन्द्र l. 15 torn off in G cdd. °रिया BCFXZ वीही°. L. 14. B मसकश्च C झीणमङ्गकण्टश्च XZ झीणमंगं C 2. hd. °कीटः BFXZ कटश्च C 1. hd. झसियं BF, C 2. hd. X °रियं. L. 15. C स्वस्थं च । CXZ add उभयं ३३५॥ BCFGXZ इत्या° स्वोपज्ञदेशी-शब्दसंग्रहवृत्तौ (C om संग्रह). वर्गः is torn off in G. BCFZ add ग्रंथाय (C only ग्रं X ग्रंथ) २५१॥ EY (X in text) have only इति वृ° व°.

॥ अथ टादयः ॥

टमरो केसचए टंकिअं पसरिए विमोडणे टसरं ।

टसरोट्टं सेहरए टट्टइआ जवणिआए अ ॥ १ ॥

टमरो केशचयः । टंकिअं प्रसृतम् । टसरं विमोढनम् । टसरोट्टं शेखरः । टट्टइआ तिरस्करिणी ॥ यथा ।

5

मा संठवेसु टमरे टसरिअचूअङ्कुराण टसरोट्टं ।

टंकिअमयङ्कजुण्हाइ अन्तरे देसु मामि टट्टइअं ॥ १ ॥ [१]

टंबरओ भारिए करालकण्णम्मि टप्परओ ।

अरणिअकुसुमे टक्कारिआ य टारो अहमतुरए ॥ २ ॥

टंबरओ भारिकः । गुरुरित्यर्थः । टप्परओ करालकर्णः । टक्कारी अरणिकुसुमम् । 10 टारो अधमतुरङ्गः ॥ यथा ।

टारम्मि चडिअमित्तो टंबरओ टप्परो अ वामणओ ।

अत्ति पडिओ हसिज्जइ टक्कारीचुण्ठणीहि वणे ॥ २ ॥ [२]

टिप्पी टिकं तिलए टिंवरु तुम्बुरु च टिग्घरो थेरे ।

टुंटो छिण्णकरे टेंटा जूअपयम्मि टेक्करं च थले ॥ ३ ॥

15

L. 1. *om.* AE. Y has only टकारादिः In G from अथ to टट्टइ l. 3. incl. torn off. L. 2. Z केसचए *add.* टंकिअं X पसरिए BF विमोडने ACEXYZ °टणे Z पसरं. L. 3. EX टट्टइया ABCFGYZ °इया BF जंव° EY जम्ब° G जम्ब° ABCFGYZ °नियाए X जवणि अ ABFGYZ च C व. L. 4. PCFX टंकिअं B प्रशृतं In G from सरं to अङ्कुरा l. 6. incl. torn off. B शेखरः BCFZ टट्टइया X टट्टइया तिरस्करिणी. L. 6. BF टसरिअ°. L. 7. *add.* टंकिअं C °जुण्हाइ BF अंत-टट्टइअं (sic) *add.* °इअं. L. 8. A टम्बरउ B(F)G टंव° C टम्ब° E टम्ब° X टवरउ In G from रओ to ह in अहम° 1. 9. torn off. ABCFGYZ भारिए Z °कल्लम्मि E टप्परओ AXZ °रउ. L. 9. ABEFX Y अरणिअं C अरणीअं Z अरणिअकुसुमेसु BFZ टक्कारिअ ACEY °रिया X टक्कारिअ Z *om.* च. L. 10. B(F) टंबरओ C टम्ब° G टंबरउ X only टंभ Z टंबरउ *add.* भारिको (X only रिको) GX °रउ BF टिक्कारी X टकारी C अरणी°. L. 11. X °तुरेगः In G from यथा to अ incl. l. 12. torn off. L. 12. BF टारंसि BF चडि° CXZ चडिअं B(F) टंव° C टम्ब° X °रउ BFZ च BF वामवणओ GX °णउ. L. 13. C पहिओ X पहिउ Z पडिउ BF °वुंठणीहि CX °णीहि GZ °चुटिरीहि. L. 14. E टप्पी BF टिवरु A टिम्बरु C टिम्बरु E टिम्बरु B तुंचरु CZ तुम्बरु EX तुम्बरं F टुंचरु G तुंचरु BFGXZ घेरे C घेरे 2. hd. थोरे E थिरे. L. 15. CGZ छिन्न° BF °करो CG टेंटो X टेंटा Y टिंटा Z टेटो *add.* जूअ° BF टेक्करं च EY टिक्करं Z टक्करं A थूले X थले.

टिप्पी तथा टिकं तिलकम् । टिकं शिरसि स्तवक इत्यन्ये । टिंवरु तुम्बुरु । टिग्घरो
स्थविरः । अत्र । टिविडिक्कइ मण्डयति । टिरिटिल्लइ भ्राम्यति । एतौ धात्वादेशेषूक्ता-
विति नोक्तौ । टुंटा छिन्नकरः । टेंटा द्यूतस्थानम् । टेकरं स्थलम् ॥ यथा ।

चन्दणटिक्किअपरवहुमिह टेक्करए रमन्तिअं दुट्टं ।

5 टिंवरुजोगय टिग्घरटुंटयटेंटाअ करेसि किं टिप्पिं ॥ ३ ॥ [३]

टोलो सलहे टोलंबटोक्कणा महुअमज्जमण्डेसु ।

असिछिण्णखायजङ्गाखणित्तभित्तीतडेसु टंको वि ॥ ४ ॥

टोलो शलभः । टोलो पिशाच इत्यन्ये । यदाह ॥ टोलं पिशाचमाहुः सर्वे शलभे
तु राहुलकः ॥ टोलंबो मधूकः । टोक्कणं मद्यपरिमाणभाण्डम् । केचित् टोक्कणखंडं
10 मद्यमानभाण्डमाहुः ॥ यथा ।

टोलो व्व मा पड तुमं उज्जाणे वाणिणीउ जं पुरओ ।

टोलंबवणे टोक्कणहत्था मयणग्गिजालाओ ॥ ४ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

टंको खड्गश्छिन्नं खातं जङ्गा खनित्रं भित्तिस्तटं चेति सप्तार्थः ॥ [४]

- L. 1. B टिप्पी G स्तवक RF, C 2. hd. सूचक BG टिंवरु C(F!) टिम्बुरु X
टिंवरु B तुंवरु G तुचुरु Z तुंवरु X तुंवरु Z तुटिग्घरो L. 2. B °टिक्कइ. CX टिरिटिल्लइ
BF भ्राम्यति X भ्राम्यति L. 3. CX छिण्ण° BF टंटा CX टेंटा 2. hd. टिट्टो Z
प्रतस्थानं X टिक्करं. L. 4. CX चन्दन° cdd. °टिक्किय° X om. the words from
टिक्किअ° to टिंवरुजो incl. 1. 5. and substitutes in their place टिरिटिल्लइ भ्राम्यति एतौ
धात्वादेशेषूक्ताविति Z °परचहु° C °वहु टिक्करए रमं दुट्टं BFGZ रमंतियं G दुट्टं. L. 5. B टिंवरु°
C(F!) टिम्बरु° Z टेंवरु C °जोग G टिग्घय° Z डिग्घय° cdd. °टेंटिय (om. Z) Z किं G टिप्पिं
X टिप्पिं. L. 6. BFG टोलंब° Z टोलंब° C टोलम्बटोक्कणा E °णो A मुहुअ° EGXYZ महुय°
X °मय° BF °भांडेसु Y adds अथानेकार्थः X अथानेकार्थाः. L. 7. GZ °छिन्न° G
°खाणित्त° EX °सणेत्त° C °तहेसु BF टंको. L. 8. Z om. टोलो शलभः B पिशामाहुः.
L. 9. BF राहुलकाः । आचार्यः ॥ BF टोलंबो C टोलम्बो G om. टोलंबो G om. मधूकः.
L. 10. Z मद्यपान°. L. 11. X टोलंब मा C च X पडं C उज्जाणे 2. hd. ओज्जाणे BF
°णीओ C °णीअ GX पुरज. L. 12. BF टोलंबतले C टोलम्ब° G टोलंब° X °तणे C
°हच्छा BFGX °जालाउ. L. 14. BF खड्गं CX खड्गः CX छिण्णं X जघा G खनित्रः
GZ भित्तिः,

॥ अथ ठादिः ॥

ठल्लयठइअट्टविआ णिद्धणउक्खित्तपडिमासु ।

ठाणो माणे ठाणिज्जो गोरविअम्मि सिण्हए ठिकं ॥ ५ ॥

ठल्लो निर्धनः । ठइओ उत्क्षिप्तः । ठइओ अवकाश इत्यन्ये । ठविआ प्रतिमा ।
ठाणो मानः । ठाणिज्जो गौरवितः । अयं दन्त्यादिरपीत्येके । थाणिज्जो । ठिकं ५
शिश्रम् ॥ यथा ।

ठाणो ण ठल्लयाणं ठाणिज्जत्तं ण यावि ठइआणं ।

ण य ठिकं सण्ढाणं अठविअउवलाण ण य पूआ ॥ ५ ॥ [५]

॥ अथानेकार्थाः ॥

गोरविउद्धेसुं ठरिअं ठिविअं उद्धाणिअडहिकासु ।

10

दन्तग्गहिण्ड डकं डव्वो डावो अ वामकरे ॥ ६ ॥

ठरिअं गौरवितमूर्ध्वस्थितं च । ठिविअं ऊर्ध्वं निकटं हिक्का चेति त्रयर्थम् । उर्ध्वार्थं
ठिअअं इत्यन्ये ॥

॥ अथ डादयः ॥

डकं दन्तगृहीतम् । दष्टार्थं तु दष्टशब्दभवम् । डव्वो तथा डावो वामकरः ॥ यथा । 15

डव्वे फरयमडावे खगं गहिऊण तुह पई समरे ।

पहुपच्चक्खं पसरइ अमरिसडक्काहरो एसो ॥ ६ ॥ [६]

L. 1. om. A. Y has ठकारादिः. L. 2. A °ठइयं B C E F G X Y Z °ठइयं C °ट्टविआ
E G Z °ठविआ A B F X Y °ट्टविआ B णिद्धनं F णिद्धनं A C °उक्खित्तं E °उक्खेत्तं. L. 3.
B F G Y Z °वियम्मि B F सिण्हए C सिण्हए. L. 4. Z निर्धनः G X ठइउ (twice) B F
ठविअ C G X Z ठविआ. L. 5. C 1. hd. ठाणा X दन्त्यादिरपीत्यन्ये B F ठाणिज्जो for था°
G °णिज्जो. L. 6. C 2. hd. शिल्पं. L. 7. C ठाणा Z बल्लयाणं B C F X ठाणिज्जत्तं
B F G Z ठइयाणं C X ठविआणं. L. 8. C णिकं B F G Z संठाणं C सट्ठाणं X सट्ठाणं B F
अठवियवलाण C °वियओव C 2. hd. °उव° X °वियउ° G Z °वियउविलाण B F (G!) पूय C पूया
X धूया. L. 9. B °कार्थाः [1] X °कार्थाः Y Z °कार्थो. om. A. L. 10. C गौरवि° C F
°उद्धेसुं X °उद्धेसुं Z उद्धेसुं cdd. ठरिअं (X ठरिय) A B F Y ठिवयं C E X ठविअं Z ठिविअं
om. G. C उद्धं A B C F G X Y Z °णियडं E °डिक्कासु E adds ॥ अथ डकारादिः ॥ X Y
डकारादिः only. L. 11. E X °गहिण्ड G om. डकं B C F डक्को E डक्को X डक्को
A B C F G Y Z य E चाम° B F वास° Y वामकरे. L. 12. B C F X ठरियं X गौरवित-
मूर्ध्वस्थितं G X Z ठविअं B F ठिवयं C G Z ठिविअं X ऊर्द्धं C ऊर्ध्वार्थो X ऊर्ध्वार्थं. L. 13.
B F ठिअअमित्यं C विविअमि° 2. hd. ठि° G Z ठिययमित्यं X ठविअमित्यं. L. 14.
om. A and E here. L. 15. X दष्टशब्द° C डक्को B om. यथा. L. 16. X
डक्को C डक्को फार° C संगं. L. 17. C °पव्वक्खं B X एस.

डंडं डिंडी सीविअकप्पडखण्डेसु तह डलो लोढे ।

डप्फं सेल्ले डल्लं पिडिआइ अलिञ्जरे डहरी ॥ ७ ॥

डंडं तथा डिंडी सूच्या संघटितानि वस्त्रखण्डानि । डंडीत्यप्यन्ये । डलो लोष्टः ।
डप्फं सेल्लाख्यमायुधम् । डल्लं पिटिका । डहरी अलिञ्जरम् ॥ यथा ।

5 डंडपरिहाणडिंडीपाउरणा चइअ डप्फया तुज्झ ।

रिउणो पल्लिवणिहरे डहरीडल्ले वहन्ति डलखलिरा ॥ ७ ॥ [७]

डहरो सिसू सिरहरम्मि डग्गलो दवपहम्मि डड्ढाडी ।

रच्छाइ डंडओ डंभिओ अ कितवम्मि डंवरो घम्मे ॥ ८ ॥

डहरो शिशुः । डग्गलो भवनोपरि भूमितलम् । डड्ढाडी दवमार्गः । डंडओ रथ्या ।

10 डंभिओ धूतकारः । डंवरो घर्मः ॥ यथा ।

गिण्हअ डहरे उत्तरिअ डग्गला डंडएण तुह रिउणो ।

डड्ढाडिडंवरिल्ले जन्ति वणे डंभिअ व्व जरवसणा ॥ ८ ॥

अत्र । डल्लइ पिबति । डरइ त्रस्यति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [८]

डाली साहाए णयणे डायलडोलडोअणया ।

15 डिअली थूणा भेगम्मि डिडुरो डिंफिअं च जलपडिए ॥ ९ ॥

L. 1. C डंडी Y डिंडी ABCFGXYZ सीविअ R °कडप्प° C °डकखंडेसु G दलो GZ लोढे Y लोडे. L. 2. BCEF डप्फं A सेल्लो BFGZ सिल्ले Z डप्फं for डल्लं ABFGXYZ पिडिआइ C पिडिआइ E पिडिआइ BF अलंजरे. L. 3. C श्रम्या X श्रम्या G संघटितानि X संघटितानि CX डंडीत्यन्ये. L. 4. BF डप्फं C डस्यं Z डप्फं BF डहरं X अलिंजरां. L. 5. C °डंडी° BFGZ चइअ C वइअ BCFXZ डप्फया C तुज्झ G तुज्झा. L. 6. CX पल्लिवणि° G परिल्लिवणि° or परिल्लि° BF डलखलिरा. L. 7. AX सिरि° BF सिरहरम्मि E डलेग्गो G डग्गलो AE डड्ढाडी BF डंडाली C डड्ढाली GZ डड्ढाडी X डड्ढाली. L. 8. BF डंडिओ XZ डंडउ AGXZ डंभिउ ABCFGYZ य BF डंवडो C डंभरो G डंवरो. L. 9. X भवनोपरि BF डंडाली C 1. hd. डड्ढाली 2. hd. डंडाली G डंडाडी X डड्ढाली Z डड्ढाडी GXZ डंडउ. L. 10. GX डंभिउ C °कारकः BFG डंवरो G घम्मे. L. 11. cdd. गिण्हय C डरे cdd. उत्तरिय BF तु for तुह. L. 12. B डंडालि° C (F!) X डड्ढालि° GZ डड्ढाडि° BG °डंव° C (F!) °डंभ्य° BF वण्णे cdd. डंभिय C च X व. L. 13. C 1. hd. डल्ल BF पिचति G पिबति C डरइ स्यति X त्रस्यति Z एते. L. 14. G साहाइ Z साहारइ A डोअल° EGZ डायल° X डोयल° A °डोल° C 1. hd. om. डोल C 2. hd. डोलो GZ °डोयणया C 2. hd. °डोआणया. L. 15. B डियंली ACEGXYZ डियली F डियल्ली B धूणे CX धूणा F धूणे A भेयम्मि X मेकम्मि A डिडुरो EXY डिडुरो I should have preferred this reading but for Sindhi डेडुर cfr. Gujarātī डेडको GZ डिडुरो BF फियं (sic) ACEXYZ डिंफियं G डिंफियं BF °पडए Y °वडिए.

डाली शाखा । डायलं डोलो डोअणं त्रयोऽपि लोचनार्थाः । डिअली स्थूणा ।
डिडुरो भेकः । डिंफिअं जलपतितम् ॥ यथा ।

गयडोल डोअणेहिं ण णिअसि डालिं लुणेसि डिअलिकए ।

ता तरलिअडायलओ गुत्तिद्रहे डिडुरो व्व डिंफेसु ॥ ९ ॥

अत्र । डिंभइ संसते । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [९]

5

डिंडिल्लिअं च खलिए वत्थे डीरं च कन्दलए ।

ओइण्णम्मि अ डीणं तहेअ डीणोवयं उवरि ॥ १० ॥

डिंडिल्लिअं खलिखचितं वस्त्रम् । डिंडिल्लिअं खलिते हस्ते इति केचित् । यदाह ॥
डिंफिअडिंडिल्लिअया पतिते च खलितहस्ते च ॥ डीरं कन्दलः । डीणं अवतीर्णम् ।
उडीनवाचकस्तु संस्कृतभव एव । डीणोवयं उपरि ॥ यथा ।

10

विण्हू डीणो सि तुमं बलिणिवडीणोवयं पयं देसि ।

डीरं लिहन्ति डिंडिल्लिअं च परिहन्ति तेण तुह रिउणो ॥ १० ॥ [१०]

डुंभो सवचे डुंघो उअञ्चणे डुंगरो सेले ।

घण्टम्मि डुंडुओ डोला सिविआ दारुहत्थए डोओ ॥ ११ ॥

L. 1. C 1. hd. GZ डायलं X डोअलं C 1. hd. डोअलो C डोआणं GZ
डोयणं BFGZ डियली C स्थूणी G स्थूणार्थाः L. 2. CX डिडुरो G डिडुरो Z डिंडुरो
BCFZ डिंफिअं G डिंफिअं X डिंफिअ. L. 3. Z डयडोल GZ डोयणेहिं cdd. णियसि CGXZ
डियलिं. L. 4. CGXZ तरलिअं BF तरलिडां GZ डायलउ C डायरओ X लउ BCFXZ
गुत्तिद्रहे G डिडुरो Z डिंडुरो C च डिंफेसु X डिंफेसु. L. 5. B डिंभ (sic) X भंसते B om.
संसते. L. 6. CX डिंडिं G डिंडियं cdd. छियं B व A ए (om. खलि) X खलिए CZ वच्छे
GZ कंदले. L. 7. AY उइण्णम्मि C उइणम्मि GZ उइणम्मि X उइणम्मि ABCFGYZ य
Z डीण ACY तहेय GZ तहेव Z डीणोवय EX उवरि. L. 8. CX डिंडिं cdd. छियं
(X छिल्लियं) C 2. hd. खलिते खचितं X om. खलि GX डिंडिं cdd. छियं CX खलिते
In G हस्ते twice. Z वच्छे for हस्ते X घेति for इति. L. 9. cdd. डिंफिअं BF
डिंडिल्लियया C डिंडिल्लियया GZ डिंडिल्लियया X छियया G सतिते BF पतने C वा G
हस्ते व G डीरं च. L. 10. G om. संस्क 6. G उवरि. L. 11. BF चिण्हू
G विण्हू BF डीणो BCF चलिणिव GXX वलिं BCF डीणोचयं B देसी. L. 12.
BF लिहन्ति Z डिंडिं cdd. छियं BF परिहन्ति Z परिहरन्ति X रिउणो. L. 13.
BFG डुंभो E कुंभो BF सवचे BF डुंभो C डुंभो E डुंभो X डुंभो C उदंचणे GZ
उयंचणे E डुंगुरो but delet ~ (u) under ग AX सेलो. L. 14. C घण्टम्मि B डुंडुओ
AGXZ डुंडुउ cdd. सिविआ AX डोउ GZ डोवो.

डुंभो श्वपचः । डुंघो उदञ्चनविशेषो नालिकेरमयः । डुंगरो शैलः । डुंडुओ जीर्ण-
घण्टः । डोला शिविका । अन्दोलनवाचकस्तु दोलाशब्दभवः । डोओ दारुहस्तः ॥ यथा ।

डुंगरआणिअडोलाडोए विक्रिन्तयस्स तुह रिउणो ।

डुंडुअसरस्स डुंभो त्ति छिविअ डुंघयजलेण लेइ जणो ॥ ११ ॥ [११]

5

तम्बोलभायणे डोंगिली तहा डोलिओ कसिणसारे ।

डाऊ फलिहंसदुमे गणवइपडिमाविसेसे अ ॥ १२ ॥

डोंगिली ताम्बूलभाजनविशेषः । डोंगिली ताम्बूलिनीत्येके । डोलिओ कृष्ण-
सारः ॥ यथा ।

दइअम्मि सावराहे एन्ते डोलिअविसालणयणाए ।

10

डोंगिलिणिहित्तवीडयकडुणमिसओ परंमुहीइ ठिअं ॥ १२ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

डाऊ फलिहंसकवृक्षो गणपतिप्रतिमाविशेषश्च ॥ [१२]

डोंगी अ हत्थविम्बे तम्बोलट्टाणभेए अ ।

ढड्डो भेरी ढंको अ वायसे, ढंढणी अ कविकच्छू ॥ १३ ॥

L. 1. B डुवो G डुंभो Z स्वपचः C डुंघो G डुंघो BF ओदंचन° G om. डुंगरो शैलः.
BF डुंडुओ GX डुंडु C जीर्णघटः L. 2. X °घंटा G सिविका BF °वि° GZ आंदो-
लवाच° X अंदोलवाच° GX डोउ. L. 3. cdd. °आणिय° G °डोलाए CG
विक्रंतयस्स. L. 4. C डुंडुय° GXZ डुंडुय° BFG डुंभो cdd. छिविय.
L. 5. BFG तंबोल° AEZ डोंगिली BF डोंगिणी GX डोलिउ E adds ॥ अथानेकार्था ॥
X adds अथानेकार्थाः ॥ Y ॥ अथानेकार्थौ ॥ L. 6. Z माऊ C फलिहंस° A डमे Z
°दुमे X °विसेसो ABCFYZ च G यं. L. 7. C डोंगिनी G डोंगेली From त्येके to ण
torn off in G. B डोलिओ X डालिउ. L. 9. cdd. दइयंमि C सावरोहे BCFX
इंते Z पंते cdd. डोलिय° B °नयणाए. L. 10. BF डोलिणि° C डोंगिलि° CX °निहत्त°
GZ °निहत्त° BF °वीडाय° C °वाडय° X °वीडया° BF °कंडिण° CZ °कटण° GX °कटण°
C 2. hd. GX °मिसउ cdd. ठियं (X छिअं). L. 11. om. A and E here. In G
from कार्थाः to शेषश्च l. 12 torn off. L. 12. C °हंसवृक्षौ X °हंसवृक्षो गणपतिप्रतिमावि°.
L. 13. C डोनी ABCFGYZ च B °विबे E °विबे G विवी G तंबो° B °लट्टाण° F
°लट्टाण° ABCFGYZ च E ins. here ॥ अथ ढकारादिः ॥ XY ins. here ॥ ढकारादिः ॥
L. 14. BF ढड्डो CXY ढड्डो G ढड्डो E ढड्डो for ढंको ABCFGYZ च (twice) From
कवि° to सः in वायसः l. 3 next page torn off in G.

डोंगी स्थासकस्ताम्बूलभाजनविशेषश्च ॥

॥ अथ ढादयः ॥

ढड्डो भेरी । ढंको वायसः । ढंढणी कपिकच्छूः ॥ यथा ।

गोसुहिअढंकउले देउलवाइजमाणढड्डे अ ।

उढविओ वेसाए ढंढणिछित्तो व्व तम्मइ भुअङ्गो ॥ १३ ॥ [१३]

5

मंकुणए ढंकुणढेंकुणा तहा ढंकणी पिहाणीए ।

ढंसयमजसे वीणाइ ढंखरी ढक्कयं तिलए ॥ १४ ॥

ढंकुणो तथा ढेंकुणो मत्कुणः । ढंकणी पिधानिका । ढंसयं अयशः । ढंखरी वीणाभेदः । ढक्कयं तिलकम् ॥ यथा ।

ढंखरिअ ढंकुणहरे इमाइ मा वच्च ढक्कयं दहुं ।

10

ढेंकुणखद्धो ढंकणिहणिओ णीहरसि ढंसयं लहिअ ॥ १४ ॥

अत्र । ढक्कइ छादयति । ढंसइ विवर्तते । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [१४]

चिक्खल्ले ढंढरिओ ढंढसिओ गामजक्खम्मि ।

णिच्चम्मि ढिक्कयं ढिंढयं जलगए बलाइआ ढेंकी ॥ १५ ॥

- L. 1. BF डोंगी स्थासकः X om. च. L. 3. BFX ढंढो C ढड्डो Z ढट्टो C ढेको BFX ढंकणी BF कवि° X कपिकच्छू. L. 4. BCF गोसुहिय° GZ गोसोहिय° X गोमुहिय° G देवल° From णढड्डे to भुअङ्गो torn off in G. BF °ढंढो वि CX °ढंढे Z °ढट्टे CXZ य. L. 5. C उढुविओ X उढुविउ Z उढइओ C वेसण C °छित्तो च X भुयंगो. L. 6. AXYZ मक्कुणए C मत्कुणए CY °ढेंकुणा X °ढंकुणा C तहा BF om. ढंकणी In G this line down to णीए is torn off. L. 7. E वीणाइ BF वीणोइ C ढंखरी X ढक्करी for ढंखरी A तिलये. L. 8. In G from था in तथा to कु in ढंकुण 1. 10 torn off. X ढंकुणा for ढेंकुणो X ढंकनी C अयः X अयसः X ढक्करी. L. 10. cdd. ढंकरिय (X ढक्करिए) C चच्च BF ढंक्कयं Z ढंकयं C दहुं. L. 11. C ढेकुण° XZ ढंकुण° CF °खट्टो G °खट्टो (!) Z ढंकणिउणीउ From कणि° to नोक्तौ 1. 12 torn off in G. CX °हउ C ढंकिंसयं F ढंसियं BFZ लहिय CX लहिया. L. 12. C विवर्तत. L. 13. CGX °रिउ AGX °सिउ Z गोम°. L. 14. EXZ णिव्वम्मि From यं in ढिक्कयं to ढ in ढंढसिओ 1. 1 next page torn off in G. ABCF ढिंढयं E ढिंढियं BZ बलाइया AC (F!) बलाइया EX बलाइया C 1. hd. om. ढेंकी C 2. hd. X ढंकी Y ढिंकी.

ढंढरिओ कर्दमः । ढंढसिओ ग्रामयक्षः । केचित् ग्रामवृक्ष इत्याचक्षते । यदाहुः ॥
ढंढसिओ ढंढरिओ ग्रामतरौ कर्दमे चाख्ये ॥ अत्र । ढंढलइ भ्रमति । ढंढोलइ गवेषयति ।
इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । ढिक्कयं नित्यम् । ढिंढयं जलमध्यपातितम् । ढेंकी
बलाका ॥ यथा ।

- 5 ढंढसिअपूअणपरा ढेंकीओ भणइ ढिक्कयं का वि ।
ढिंढो कह वि मह पई ढिंढो ढंढरिअखुत्तो वा ॥ १५ ॥

अत्र । ढिक्कइ वृषभो गर्जति । ढुमइ ढुसइ भ्रमति । इति धात्वादेशेषूक्ता इति
नोक्ताः ॥ [१५]

अधणे ढेल्लो ढेंढिअढोंघरया धूविअब्भमिरएसु ।

- 10 ढंढो पङ्कणिरत्थे ढंढरढयर पिसायईसासु ॥ १६ ॥

ढेल्लो निर्धनः । ढेंढिओ धूपितः । ढोंघरो भ्रमणशीलः ॥ यथा ।

सिरिकुमरवाल रिउणो तुह ढवडज्जन्तपीलुधूमहया ।

णवअगरुढेंढिआणं सुमरन्ते ढेल्लढोंघरा रण्णे ॥ १६ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

- 15 ढंढो पङ्को निरर्थकश्चेति समाहारः । ढंढरो तथा ढयरो पिशाच ईर्ष्यायां चेति
द्वावपि द्वर्थौ ॥ [१६]

L. 1. X °रिउ °सिउ X ग्रामय (om. क्षः) Z केचिद्ग्राम°. L. 2. G ढंढसिउ
ढंढसिउ कर्दमे चाख्ये (sic) X °सिउ °रिउ Z ढंढसिओढंढओ C चाख्यो X वाच्ये
C ढंढोलइ X ढल्लइ From इ in ढंढोलइ to यथा incl. l. 4. torn off in G.
cdd. गवेषयतीति धा°. L. 3. BF ढेंकी CXZ ढंकी BF बलाका. L. 5. cdd.
ढंढसिय° CGXZ °पूयण° BF ढेंकीउ C ढंकिओ G ढिंकीउ X ढंकिउ Z ढिंकीउ X ढक्कयं.
L. 6. G ढिंढो From वि to इति excl. l. 7 torn off in G. B ढिंढो B ढिंढरिय° C(F!) ढिंढरिअ°
X ढिंढरिअ° Z ढंढरिय°. L. 7. cdd. भ्रमतीति C °षूकाविति नोक्तौः L. 8. X नोक्ता.
L. 9. BF अधण Y ढिल्लो BEF ढेढिय° AYZ ढेढिय° G ढेढिंढों X ढेंढिय° Z °ढोष°
X °ढोष° C °घरिया BF धूलिय° Z धूवियभूमि° EXY add ॥ अथानेकार्थाः ॥ (Y om. ऽ).
L. 10. Z ढंको From ढो in ढंढो to ण in भ्रमण° l. 11 torn off in G. A °णिरत्थे X
°निरत्थे Z °निरत्थो ढंढय° BF °ढइरा BF पिसाईसासु. L. 11. Z निर्धनः B ढेंढिओ X
ढेंढिउ BF ढेंघरो X ढोंघरो. L. 12. G तुव G ढवडज्जन्त° X दत्त° Z दुवडज्जन्त° C °डइक्षं-
तपीलुधूमहया X °पीलहया GZ °मरया. L. 13. GZ णवअगरु° BF ढेढियाणं CZ °ढेंढि-
याणं GX °ढेढिया From णं to ढ्ढो l. 15 torn off in G. BF °ढोघरा Z °ढोघरा. L. 15.
CGZ पिशाचे.

पिठरोणहजलेसुं ठमरं ढेंका हरिसकूवयतुलासु ।

णत्था णासारज्जू आउत्ते णव्वणोव्वा य ॥ १७ ॥

ठमरं पिठरमुणजलं चेति द्वर्थम् । अत्र । हुंदुल्लइ भ्रमति गवेषयति चेति धात्वा-
देशेषूक्त इति नोक्तः । ढेंका हर्षः कूपतुला चेति द्वर्था ॥

॥ अथ णादिः ॥

5

णत्था नासारज्जुः । णव्वो तथा णोव्वो आयुक्तः ॥ यथा ।

भक्खन्तेणं गामं णत्थारहिओसहेण व समगं ।

णव्व तए णोव्वाणं अण्णाण वि भञ्जिओ मग्गो ॥ १७ ॥ [१७]

णद्धो आरूढे णंदाणंदीणंदिणीउ गाईए ।

परिवञ्चिअम्मि णडिओ अ णच्चिरो रमणसीलम्मि ॥ १८ ॥ 10

णद्धो आरूढः । णंदा णंदी णंदिणी त्रयोऽप्येते गोवाचकाः । अत्र । णक्खा
नखाः । णवि वैपरीत्ये । णइ अवधारणे । एते शब्दानुशासने साधिता इति नोक्ताः ।
णडिओ वञ्चितः । खेदित इत्यन्ये । णच्चिरो रमणशीलः ॥ यथा ।

अम्बरणद्धे मेहे णंदावालीण णंदिणीगोढे ।

ण सुणेसि णच्चिराणं जइ गीअं णंदिपुत्त णडिओ सि ॥ १८ ॥ [१८] 15

L. 1. BF पिठरो X पिठरोण्जं Z om. ठमरं AY ढेंका BF ढेंका EX ढेंका BF
°कुवयं EX ॥ अथ णादिः ॥ Y ॥ णकारादिः ॥ L. 2. X नासा° GZ आवत्ते C (AG!)
णच्चणोच्चा X °णाव्वा. L. 3. BF पिठरमुणजलं G पिठरमु° X हुंदुल्लइ X om.
चेति L. 4. BF °शेषूक्तमिति नोक्तं BCF ढेंको X ढेंको BCF द्वर्थः X द्वर्थाः.
L. 5. om. A, and E here. C णादयः. L. 6. C (G!) णद्धो C 1. hd. णोद्धो C 2.
hd. (G!) णोच्चो. L. 7. B भक्खन्तेणं G गाम CGX °रहिउसहेण. L. 8. C 1.
hd. णच्च G णत्थ C 1. hd. (G!) णोच्चाणं BF अण्णाण ण वि GZ अन्नाण G भंजिउ X
भंजउ C मणो. L. 9. C 1. hd. णद्धो 2. hd. णद्धो GZ om. णंदी C °णंदिणीओ. L.
10. BF परिवेचियंति CGZ परवंचियम्मि AEXY °वंचियम्मि AGX णडिउ ABCFGYZ य X
om. अ GZ णच्चिरो. L. 11. C णद्धो X आरूढे B णंदीणी CX णंदीनी BCFX त्रयोऽपि गो° X
णक्खा. L. 12. B नखा X विपरीत्ये G णयइ वधारणे Z णय for णइ BF इति for एते
G ण्नोक्ताः L. 13. GX णडिउ BF खेदित Z णच्चिरो. L. 14. BEG अंवरं C °णद्धे X
°णद्धो C णंदोवा° GZ णंदीवा° B (F!) °वालीणं G °गोढे. L. 15. cdd. गीयं C णंदी-
पुत्त GXZ णडिउ.

मलिणम्मि णज्जरो णंदणो अ भिच्चम्मि णज्जरो विमले ।

णलयमुसीरे सीहे णंदिकखो णंदिअं च सीहरुए ॥ १९ ॥

णज्जरो मलिनः । णंदणो भृत्यः । णज्जरो विमलः । णलयं उशीरम् । णंदिकखो सिंहः । णंदिअं सिंहरुतम् ॥ यथा ।

5 णज्जरजस तुह रिउणो णरवइणंदिकख णंदिअं साउं ।
णज्जरवत्था णलयकरा मालिअणंदणा हविअ जन्ति ॥ १९ ॥ [१९]

दुहिअम्मि णद्धिओ णडुरी अ भेगम्मि मन्दिरे णलिअं ।

णहरी छुरीइ णडुली कच्छवए णहमुहो घूए ॥ २० ॥

णद्धिओ दुःखितः । णडुरी भेकः । णलिअं गृहम् । णहरी क्षुरिका । णडुली
10 कच्छपः । द्वित्वे णडुली इत्यपि । णहमुहो बृकः ॥ यथा ।

णहमुहणलिए रण्णे रुण्णं सोऊण तुह रिउवहूणं ।

णहरीहय व्व णडुरिणडुलीउ वि णद्धिआ हुन्ति ॥ २० ॥

अत्र । णवर केवले । णवरि आनन्तर्ये । एतावव्ययौ । णव्वइ णज्जइ ज्ञायते ।
णडइ गुण्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [२०]

L. 1. A णज्जरो E णंदरो BFGYZ य C om. अ ABCF णज्जरो. L. 2. C
णयलमुं G सीहो cdd. णंदियं BF सीहरए C °रुए. L. 3. C मलिना BCFX णज्जरो
C णयलं CX उसीरं G णलयमुसीरं Z णलयमुशीरं G णंदिको L. 4. BX सीहः G सिंहः
cdd. णंदियं BX सीहरुतं C °रुतं. L. 5. BCFX णज्जरजस cdd. णंदियं BF सोओ
X सोउ. L. 6. CG °वच्छा cdd. मालियं BF °णंदिणा cdd. हविय. L. 7.
ABCFGYZ दुहिअम्मि E दुहिअम्मि AGX णद्धिउ E णंदिओ AC णडुरी a form
which is perhaps equally correct. E णहरी G णंदुरी Y णंदुरी Z णंदुरि
ABCFGXYZ य E भोगम्मि X भेकम्मि cdd. णलियं. L. 8. BF छुरी GZ छुरीए
AC णडुली A कच्छवए Z कच्छवए. L. 9. GX णद्धिउ X दुखितः C णडुरी GZ णंदुरी
BCFXZ णलियं G ललियं. L. 10. G om. णडुली कच्छपः Z कच्छए G णडुली BCF
णडुलीत्यपि X णडुलीत्यपि. L. 11. G णमुहं CZ रणे G रण्ण B रुणं F रुणं GZ रिऊण
वहू (Z बहू). L. 12. C 1. hd. च BF णंव्वुरिणडुलीओ C च हुरिणडुलीओ G णडुरि-
डुलीउ Z °लीओ BFG णद्धिया GXZ णद्धिया. L. 13. BF णवरं BF णवरि C वरि
यानंतर्यं X यानंतर्यं BCF णव्वइ G णव्वइ BF णडुइ. L. 14. BF णरइ X नोक्ता.

जत्थ पलासलयाए जणेहि पइणाम पुच्छिआ जुवई ।

अकहन्ती णिहणिज्जइ णिअमविसेसो णवलया सा ॥ २१ ॥

यदाह ॥ नियमविशेषश्च णवलया ज्ञेया । आदाय पलाशलतां भ्राम्यति लोको-
खिलो यस्याम् । पृष्टा पतिनाम स्त्री निहन्यते चाप्यकथयन्ती ॥ यथा ।

दोलाविलाससमए पुच्छन्तीहिं सहीहि पइणामं ।

लढीहि हणिजन्ती बहुआ णवलयवयं भरइ ॥ २१ ॥ [२१]

णवरिअ सहसा ओआइए णमसिअं तडिम्मि णहवल्ली ।

णव्वाउत्तो भोगी कण्हे णक्खत्तणेमी अ ॥ २२ ॥

णवरिअ सहसा । णमसिअं उपयाचितकम् । णवसिअं इत्यन्ये । णहवल्ली विद्युत् ।
णव्वाउत्तो ईश्वरः । नियोगिसुत इत्यन्ये । णक्खत्तणेमी विष्णुः ॥ यथा ।

णमसिअसएहि पाविअसिरीइ णक्खत्तणेमिसममप्यं ।

णवरिअ णव्वाउत्तय मा मुण णहवल्लिचञ्चला एसा ॥ २२ ॥ [२२]

जलभवफलमेए णइमासयमुच्चिट्टए णवोद्धरणं ।

णाओ गव्विट्ठे णाउल्लो गोमी बिलम्मि णारोद्धो ॥ २३ ॥

L. 1. In X, which gives the text and gloss separately, this stanza is omitted in the text portion and given in the gloss. C पलासयाए E जाणेहिं ABCFXYZ जणेहिं G जणेइ X पयणाम *edd.* पुच्छिआ AE जुअई B जुवइ. L. 2. CX णिहणज्जइ BF नियमं C नियमे विसेसे AEGXYZ नियमं Z विसेसे E णवभया Z *om.* सा. L. 3. Z नवलया G सा for ज्ञेया The first verse is incomplete. BF आदादाय X पलाशतां C का for लोको. L. 4. X *om.* खिलो C निहन्यते BF चाप्य-
कथयन्ती C वाप्यकथं. L. 5. BF विलासमये BFGZ सहीहिं CX सहीहिं BF वइणामं. L. 6. BFG लढीहिं X लढं हि BF चहुया CGXZ बहुया BF णवलयवयं Z णवलययं CX वावयं. L. 7. BF णवरिअ Y णवरिय AC उआइए GZ उवयाइए X उयाइए *edd.* णम-
सियं (X णुमं) BF तडंमि. L. 8. ACGX णव्वाउत्तो Y णव्वीउत्तो X कण्हे BF णक्खत्त-
णामी ABFY य E या. L. 9. BFX णवरियं C णवरियं *edd.* णमसियं (X णुमं)
BF उपयाचितकं C 1. *hd.* तत्त्वं 2. *hd.* तत्तं *edd.* णवसियमित्यन्ये B णहं L. 10.
C (G) X णच्चां G उत्ता X जेमा. L. 11. *edd.* णमसियं CGX सएहिं *edd.*
पावियं GZ सिरीए BF णषत्तं BF सममप्यं C प्य X समप्यं. L. 12. BF णवरिय
C चरिय GXZ णवरिय CXZ णव्वाउत्तय CXZ सुण C वल्ली BF वंचला एसा-
L. 13. BF णइमासयं CEX णयमां A मुव्विट्ठए BFG चिट्ठए Y चट्ठिए Z व्विट्ठए
AY णवुद्धं GZ णचो C द्दरणं. L. 14. AGX णाउ BF गव्विट्ठे E गव्विट्ठो GZ द्द
X गव्विट्ठे C 1. *hd.* णाउल्लो *edd.* बिलम्मि C द्दो E द्दो.

णइमासयं जलोद्भवः फलभेदः । णवोद्धरणं उच्छिष्टम् । णाओ गर्विष्ठः । णाउल्लो
गोमान् । णारोहो बिलम् । कूसार इत्यन्ये ॥ यथा ।

णाउल्ल णवोद्धरणेण तूस् मा विससु णायउडुणयं ।

दुलहणइमासयकए सया वि गोहा ण होइ णारोहो ॥ २३ ॥ [२३]

5

णालंबी जूडे णाहिदाममुल्लोअमज्झदामम्मि ।

णालंपिअमकन्दे जहणम्मि अ णाहिविच्छेओ ॥ २४ ॥

णालंबी कुन्तलः । णाहिदामं उल्लोचमध्यदाम । णालंपिअं आकन्दितम् । णाहि-
विच्छेओ जघनम् । णाहीए विच्छेओ इति वाक्यमपि जघनवाचकम् । यदाह ॥
णाहीए विच्छेओ जघनं कैश्चित्तु णाहिविच्छेओ ॥ यथा ।

10

पुणजम्मे कुसुमाइं गयाइ णालंबिणाहिदामेसु ।

इअ णालंपन्ते तुह रिऊण पिहुणाहिविच्छेओ ॥ २४ ॥ [२४]

णामोक्कसिअं कज्जे णिज्जणुवण्णा य सुत्तम्मि ।

भूए णिडो हलिद्दा णिग्गा णिहसो अ वम्मीए ॥ २५ ॥

णामोक्कसिअं कार्यम् । णिज्जो तथा णुवण्णो सुतः । णिडो पिशाचः । णिग्गा
15 हरिद्रा । णिहसो बल्मीकः ॥ यथा ।

L. 1. CX णयमासयं BGZ णवुद्धरणं F णवुद्धं C णवोद्धं C उच्छिष्टं GX णाउ
BFG गर्विष्ठः C 1. hd. om. णाओ गं 2. hd. गर्विष्ठः. L. 2. C नारोहो G णारोहो
BFX णारोहं BFG बिलं Z बिल. L. 3. CX णोउल्ल B णवुद्धरणण F णवुद्धरणण C णवुद्धं
GXZ णवुद्धं which is of course equally correct. BF, C 1. hd. तस
G विससु CX उडुणयं GZ उडुणयं. L. 4. GZ दुलहं GZ णारोहो X णारोहो.
L. 5. A णेयंबी BFG णालंबी A जूडे A मज्जं C मज्झं A दारुम्मि. L. 6.
BCEFGZ णालंपियमं X णालंपियमं Y लंपियमं A पियसुकंदे BF जहमि ABCFGYZ
य AGX च्छेउ. L. 7. B णालंबी G णालंबी G दामः BF उल्लोडं X दामी B
णालं BCFX पियं. L. 8. GXZ च्छेउ After जघनं G inserts णाहीए विच्छेउ
जघनं GX च्छेउ. L. 9. GX च्छेउ X के-तु GX च्छेउ. L. 10. BF कुसुमाइ
CXZ गयाइ BFGZ णालंबिं C om. णालंबिं. L. 11. cdd. इय C णालंपन्ते G णालंपन्ते
BF विच्छेय CGXZ विच्छेया. L. 12. EXY णामुक्कं cdd. सियं BF णिधं GXY
णिज्जं Z णिज्जं GZ णुवण्णा G इ for य X लुत्तम्मि. L. 13. E णिडो C 1. hd. om.
हलिद्दा 2. hd. हरिद्दा ABCFGYZ य. L. 14. cdd. सियं Z कार्यं GXZ णिज्जो BF
णुव Z सुवण्णो X लुप्तः. L. 15. G हरिद्दा BF णिहसोओ G चल्मीक.

णामोक्कसिअं तुमए किं रे णिड णिग्गराग णिहसमुह ।

तीए च्चिअ जं णामं लवसि णुवण्णो अणिज्जो अ ॥ २५ ॥ [२५]

णिहुणं वावारे कामिआइ णिहुआ य णिज्जरं जुणे ।

णिवहो सामिद्धीए णिअडी डम्भे णिहूअमवि सुरए ॥ २६ ॥

णिहुणं व्यापारः । णिहुआ कामिता । णिज्जरं जीर्णम् । णिज्जूरं इत्यन्ये । 5
णिवहो समृद्धिः । णिअडी दम्भः । यदि निकृतिशब्दस्य प्रत्यादौ [सिद्धहेम० १,
२०६] पाठ इष्यते तदा न देश्यः । णिहूअं सुरतम् ॥ यथा ।

णिहुआणिहूअयाणं मा संभर मुच्च णिअडिणिहुणाइं ।

जं णिज्जरो सि इण्हि कुणसु मणं पुण्णणिवहम्मि ॥ २६ ॥ [२६]

तुण्हिकम्मि णिउक्को णिरुली मयराकिइग्गाहे ।

णिहणं कूले णिगढो घम्मे णिसुअं णिसामिअं च सुए ॥ २७ ॥

णिउक्को तूष्णीकः । णिरुली मकराकृतिग्राहः । णिहणं कूलम् । णिगढो घर्मः ।
णिसुअं तथा णिसामिअं श्रुतम् ॥ यथा ।

णिसुए णिरुलीरावे णिसामिए सउणिकलयले अ वहु ।

णइणिहणागयजारं मुणिअ णिउक्काहिसरइ णिगढे वि ॥ २७ ॥ [२७] 15

L. 1. *cdd.* °सिचं Z रि for रे BCF *om.* णिड. L. 2. BF (G¹) X चिय
C 1. *hd.* (G¹) Z चिय CX जण्णामं G णुमण्णो व्व णिज्जो Z णुमण्णो XX अणिज्जो *cdd.* य.
L. 3. X णिहुयं चावारे *cdd.* कामियाइ CGXYZ णिहुया BEF अ X *om.* य A रिज्जरः
BCF णिज्जरं E जुण्णो G जुन्ने X जुणे. L. 4. CGXYZ णियडी A डंले BF दंभे
C णिहयमं EX णिहयमं GZ णिहयमं. L. 5. X णिहुयं CGXZ णिहुया BCFX
णिज्जरं BCFX णिज्जूरमित्यन्ये G णिज्जरमित्यं Z णिज्जूरमित्यं. L. 6. G *om.*
णिवहो समृद्धिः B समृद्धिः F समृद्धिः *cdd.* णियडी. L. 7. GXZ णिहुयं C *om.* णि
हुं यथा. L. 8. CX णिहुयाणिहुआयाणं (X °ण) GZ °हूअआणं X
संभर *cdd.* णियडिं CX °निहुं. L. 9. BCFX णिज्जरो Z णिज्जरो In G from
जं to ण in कुणसु torn off. X इण्हि BX °निव° X °हम्म. L. 10. BF
तुण्हिकम्मि BF मयकाराकिइ° Y मगराणिइ° C मग्गाहे (sic) GZ महरा° A
°ग्गाहो. L. 11. A णिहलं BF णिहण G णिहसं CZ णिगढो GZ णिसुअं ACEXY °सुअं
cdd. °मियं. L. 12. *cdd.* तूष्णीकः BF णिउली C णिहुणं X णिणं. L. 13. *cdd.*
णिसुअं *cdd.* णिसामियं. L. 14. BF णिरुली° G °रावे From सामिए to वि l. 15 torn
off in G. BCFXZ य. L. 15. CX णय° X °णिहयागय° BFZ मुणिय CX पुणिय
X णिउक्काहिं° Z °क्काहिसरइ B णिगढे.

णिउरम्मि णिअलमविसेसिअम्मि णिरिअं च णिक्खुडमकम्पे ।

णिव्वेढणिव्वढा णग्गे निज्जुहो अ णिव्वम्मि ॥ २८ ॥

णिअलं नूपुरम् । णिरिअं अविशेषितम् । णिक्खुडं अकम्पम् । णिव्वेढो तथा णिव्वढो
नयः । णिज्जुहो नीत्रम् ॥ यथा ।

5 णिरिअद्वाणाठाणय किं णिअले णिअसि णिक्खुडो चोर ।
जरणिज्जुहम्मि घरे णिव्वेढो णिव्वेढेण पेळ्ळिअइ ॥ २८ ॥ [२८]

अरिभवणम्मि णिआरं णिव्वूढं पच्छिमङ्गणए ।

कठिणम्मि णिक्कडं तह णिप्फेसो सदणिग्गमणे ॥ २९ ॥

णिआरं रिपुगृहम् । णिव्वूढं गृहपश्चिमाङ्गनम् । णिक्कडं कठिनम् । णिप्फेसो
10 शब्दनिर्गमः ॥ यथा ।

धणुकङ्कणणिक्कडभुअ चालुक तुहं णिआरणिव्वूढे ।

णीसङ्कविलसिराणं सिवाग उल्लसइ णिप्फेसो ॥ २९ ॥ [२९]

णट्ठम्मि णिरादो णिच्छिए णिरुत्तं णए णिरिंको अ ।

संतुट्ठम्मि णिसत्तो वि णिमेलं दन्तमंसम्मि ॥ ३० ॥

L. 1. cdd. णियल° B °विशे° ABCFGXYZ °सियम्मि ABCEFX Y णिरियं GZ
णिणियं From पे to वे 1. 3 torn off in G. L. 2. A णिद्वेढ° BF, C 1. hd.
णिचेढ° A °णित्ता C 1. hd. °णिच्चा X णटे C 1. hd. निज्जुहो A णिज्जुहो ABCFY Z च
BCF णिच्चम्मि E णिवम्मि. L. 3. CXZ णिलयं BCFZ णिरियं X णिणिरियं BF
णिचेढो C णिचेढो BF णिच्चाढो C णिच्चाढो X णिव्वटो नटः. L. 5. BF णिरिहा°
CGXZ णिरियं From टा° to पेळ्ळिअइ incl. torn off in G. Z °ढाणोढाणय CX
°णाढाणय BCFXZ णियले णियसि BF णिक्खुडों चौर. L. 6. CX °निज्जु°
X घर BCF णिचेढो णिच्चेढेण B पेळ्ळयइ C (F!) XZ पेळ्ळयइ. L. 7. E अणिभव°
ABCFGXZ णियारं ABCFY णिच्चूढं X णिच्छूढं A पश्चिम°. L. 8.
From ढ in कडि° to न in कठिनम् 1. 9 torn off in G. X णिव्वूढं तहं तह णेप्फेसो
E णेप्फेसो. L. 9. BCFXZ णियारं BCF णिच्चूढं X णिव्वूढं C 1. hd. °ङ्गण X
णिव्वूढं. L. 11. BF धणुकंढण° C धणुकंढण° GZ धणुकंढण° X °कंढणणिव्वूढं BF
°डभुअ C °डभुय In G from ढ to णिच्छिर 1. 13 torn off. BF चालुकं Z चालुक BFX
तुह BCFX णियारं BF °णिच्चूढे C °णिच्चूढो X °णिव्वूढो. L. 12. C णीसंका° X
°विलिसि° X सिवाल BF णिप्फेसो. L. 13. A णमे BCFGX YZ णते AC (F!)
णिरिंको ABCFGY Z च. L. 14. A संथदुम्मि E °ट्टम्मि AX णिसत्तो C णिसत्तो
From मेलं torn off in G. A दत्त°.

गिरादो नष्टः । गिरुत्तं निश्चितम् । गिरिको नतः । गिसत्तो संतुष्टः । गिमेलं
दन्तमांसम् । गिमिला इति धनपालः ॥ यथा ।

तुह घायगिमेलुच्छुद्धुदन्तया रिउगया गिरिकमुहा ।

जन्ति गिरादा तह वि हु जए गिरुत्तं तुमं सि ण गिसत्तो ॥ ३० ॥ [३०]

गिल्लंकागिलंका पडिगहम्मि गिज्जोमिणोमिणो रस्सी ।

5

अंगुट्टीइ गिरंगीणीरंगीउ अहिअम्मि गिप्पट्टो ॥ ३१ ॥

गिल्लंको तथा गिलंको पतद्ग्रहः । गिज्जोमी तथा गोमी रश्मिः । रज्जुरित्यर्थः ।
गिरंगी तथा गीरंगी शिरोऽवगुण्ठनम् । गिप्पट्टो अधिकः ॥ यथा ।

गिज्जोमिखंचिओसहरहओइण्णे पिअम्मि लेइ वहु ।

गिप्पट्टेप्पेम्मविरइअणिरंगिआ करयगिल्लंके ॥ ३१ ॥

10

किं मामि रोअसि तुमं गीरंगिं चइअ आचम गिल्लंके ।

पेक्खसि ण चिरा दइअं गोमीवद्धं पुरो बइलं व ॥ ३२ ॥ [३१]

गिम्मंसू तरुणे गिब्भुग्गो भग्गम्मि गिक्खयं गिहए ।

सुत्तोट्ठिअम्मि गिब्वित्तो गिस्संको अ गिब्भरए ॥ ३२ ॥

L. 1. C गिरादो In G from गिरादो to इति 1. 2. torn off. C (F ?) X गिरंको X
गिस्तुत्तो. L. 2. G धनपालो. L. 3. BFG थाय° GZ °लुवुद्ध° C 1. hd.
रिओगया From या in °गया to गिज्जोमि° 1. 5 torn off in G. X गिरंक्रमुहा. L. 4.
Z गिगदा C तमि सि ण गिसित्तो. L. 5. Z गिल्लंका Y पडिगहम्मि X गिज्जोमिणो corr.
°मिणा (om. मिणो). L. 6. A अडाडीइ E अंगुट्टीइ GZ अंगुट्टीउ A गिरंगी° X गिरंगी°
G om. गिरंगी° ACE °गीओ ABCFGYZ अहियम्मि BF गिप्पट्टे G गिप्पट्टो Y गिप्पट्टो.
L. 7. In G from गिल्लंको to शिरो° torn off. C om. तथा गिल्लंको X रश्मिः X रज्जुमित्यर्थः.
L. 8. B गिप्पट्टो X गिप्पट्टो. L. 9. BF गिज्जोसि° CGX °खंचिउसह° CGX °उइण्णे Z °उइलं
B पिअसि CGZ पिअमि F पिअसि. L. 10. CZ गिप्पट्ट° Z गिप्पट्ट° From गिप्पट्ट° to
मामि 1. 11. torn off in G. BF °पिम्म° BFZ °विरइय° C °विरइय° BCFXZ °गिरंगिया Z
करइ° C °गिल्लयंके. L. 11. BF सामि GZ रोयसि C गीरंगी° add. चइय BF आवम.
L. 12. C om. ण BF विरा GZ दइयं X दययं G गोमा° BG °वद्धं X °वद्धे om. पुरो BFG
वइलं (G °लं) BF वा CXZ च. L. 13. A गिम्मस्त B तरुणे A वरुणे In G
गिब्भु° म° पि° are torn off A गिबुग्गो BF गिज्जुग्गो C गिबुग्गो A लेग्गम्मि BF गिक्खयं
C गिक्खयं Z गिहए. L. 14. G सुत्तोट्ठियम्मि BCFYZ °ट्ठियं CX गिब्वित्तो GZ गिब्विहो
ABCFGYZ य A गिब्भरए.

णिम्मंसु तरुणः । णिब्भुगो भग्नः । णिक्खयं निहतम् । णिव्वित्तो सुप्तोत्थितः ।
णिस्संको निर्भरः ॥ यथा ।

णिस्संककामसरणिक्खया इमा सिविणए तुमं दहुं ।

णिम्मंसुअ णिव्वित्ता णिब्भुगमणोरहा होइ ॥ ३३ ॥ [३२]

5 णिज्जोओ पयरे परिहिए णिअत्थं चलम्मि णिक्कज्जो ।

णिव्वाणं दुहकहणे थड्डे णिट्ठहणिव्वूढा ॥ ३३ ॥

णिज्जोओ प्रकरः । पुष्पावकर इत्यन्ये । णिअत्थं परिहितम् । णिक्कज्जो अनव-
स्थितः । णिव्वाणं दुःखकथनम् । णिट्ठहो तथा णिव्वूढो स्तब्धः ॥ यथा ।

णिक्कजे जं मण्णसि णिअत्थहारं फुलिज्जणिज्जोअं ।

10 णिट्ठहे णिव्वाणं कुणसु अणिव्वूढयाण तं अम्ह ॥ ३४ ॥ [३३]

गयकुसलोवकिईसुं णिम्मयणिग्घट्टणिज्जाया ।

सेदोचिअउज्जाणा णिवायणिव्विट्ठणिब्भग्गा ॥ ३४ ॥

L. 1. C णिडुगो C 2. hd. °धु° G णिग्गयं X भग्नः Z णिययं BCF णिच्चित्तो X
णिच्चित्तो G °त्ते सुप्तः । L. 2. Z निर्भरः. L. 3. GZ °क्खयाइं मा सि° L. 4.
cdd. णिम्मंसुय (Z °व्व°) BF णिच्चित्तो C णिच्चित्ता G णिव्वित्तो BFG °मणोरहो C होइ.
L. 5. BFGXZ णिज्जोउ G परिहियस्सियत्थं चलम्मि CE णिअच्छं XYZ णियत्थं C
चलम्मि B णिक्कज्जो XY णिक्कज्जो. L. 6. C °कहणा X °करणे A व्वड्डे BF थंटे C
तटे G थटे X थटे Z वटे B णिट्ठह° CF णिट्ठह° Y णिट्ठह° Z णिव्वूढाणिव्वूढा G om. णिट्ठह°
BF °णिव्वूढा A °णिट्ठहा (?) C °णिच्छूढा G °णिट्ठहा E °णिव्वूढा. L. 7. GXZ
णिज्जोउ B प्रकारः BF पुष्पप्रकर X पुष्पावकरः Z णियत्थं G om. णिअत्थं परि° X परिहितं
G णिक्कज्जो X णिव्वज्जो. L. 8. GZ जनव° G णिज्जाणं (?) B णिट्ठहो C 1. hd.
णिच्छूढो 2. hd. °ट्ट° G णिच्छूढो Z णिव्वूढो GZ om. तथा CG णिच्छूढो G स्तब्धः । C 1. hd.
X om. यथा. L. 9. B णिक्कज्जे BGZ मन्नासि cdd. णियत्थं G पुल्लिग° BF °णिज्जोय.
L. 10. BF om. णिट्ठहे C निट्ठहे G णिट्ठहे Z णिव्वूढे C निव्वाणं BF अनि° C अनिच्छूढ G °ट्ट°
X अनिव्वूढया X om. तं. L. 11. E °कुशलो° Y °लोवकईसु G °छिईसु X °किईसु C
णिम्मिय EX णिम्मयं Y णिम्मअ° BF णिम्मयग्घट्ट° A णिग्घट्ट EX °णिग्घट्टाणिज्जाया
(X om. हा) GZ णिज्जाया Y °णिज्जाया. L. 12. C 1. hd. सेदा° ACZ °विय°
BFGY °चिय° E °विअ° BFY °उज्जाणे A °णिव्विट्ट° BE °णिच्चिट्ट° F °णिच्छिट्ट°
BF °णिज्जग्गा.

णिम्मओ गतः । णिग्घटो कुशलः । णिज्जाओ उपकारः । णिवाओ स्वेदः ।
णिव्विहं उचितम् । उपभुक्तार्थं तु निर्विष्टशब्दभवम् । णिब्भग्गं उद्यानम् ॥ यथा ।

णिब्भग्गणिम्मयं तं ददुं पयडिअणिवायसिदिलङ्गी ।

तम्मइ तुज्झ कए णिव्विहयणिज्जायणिग्घट ॥ ३५ ॥ [३४]

सुत्तपसुत्तम्मि णिसायं चामुण्डाइ णिम्मंसा ।

5

णिद्धम्मो एगमुहम्मि णिंदिणिणिआणिआ कुतिणहरणे ॥ ३५ ॥

णिसायं सुप्तप्रसुप्तम् । चण्डालवाचकस्तु णिसायशब्दो निषादशब्दभवः । णिम्मंसा
चामुण्डा । णिद्धम्मो एकमुखयार्थी । णिंदिणी तथा णिआणिआ कुतृणोद्धरणम् ॥ यथा ।

केआरणिंदिणिकए णिआणिआमुल्लज्जपणमिसेण ।

णिम्मंसदेउलं णिद्धम्म पिआ वच्चइ णिसाए ॥ ३६ ॥ [३५]

10

णिण्णाला णोलच्छा णोलइआ चेअ चञ्चुम्मि ।

णिग्गिण्णं णिल्लसिअं च णिग्गए पाडिए णिसुद्धं च ॥ ३६ ॥

णिण्णाला तथा णोलच्छा तथा णोलइआ चञ्चुः । णिग्गिण्णं तथा णिल्लसिअं
निर्गतम् । णिसुद्धं पातितम् ॥ यथा ।

णोलइआइ हणन्तो णोलच्छिवरो विसालणिण्णालो ।

15

णिग्गिण्णजिओ हूओ आसमणिल्लसिअरावणणिसुद्धो ॥ ३७ ॥ [३६]

- L. 1. GX णिम्मउ G गतः G णिग्घटो कुशलः G णिज्जोउ XZ णिज्जाउ GX णिवाउ.
L. 2. BF णिच्चिहं GZ णिव्विहं G णिज्झग्गं. L. 3. BF णिउग्गं GZ
°णिम्मियं cdd. पयडियं BF om. णिवाय C has it twice. C °ङ्ग. L. 4. C
तुम्मइ तुज्झ BF णिच्चिहयिं C 1. hd. णिच्चिहं 2. hd. णिव्विहं CX अणिज्जा°
BF °णिज्जाइ° BCF °णिग्घिट G °णिग्घट Z °णिग्घट्टा. L. 5. Z सुत्तए°
C °पसत्तमि X चामुंडाय. L. 6. In X णि° ए° are added in the
margin. C णिद्धम्मो Y एगमुहम्मि C एगमुहं णिगंदि° A °दिणी° ABCFGZ °णिया-
णिया EXY णिआणिआ Z °हरणेणि. L. 7. C 1. hd. om. सुप्त C चाण्डाल°.
L. 8. BF णिहंसो C णिद्धम्मो CG तथा णिया कु° BFXZ णियाणिआ X
कुतृणो°. L. 9. BFGXZ केयार° C कयार° BF °णंदिणि° X °णिंदिणिकार BFX
णियासिया° CGZ णियाणिआ° C °सुल्लज्जप° G °जपण°. L. 10. C णिद्धम्म cdd. पिआ BF
णिसारं. L. 11. BF णिल्लाला BFZ णोलत्था om. C 1. hd. cdd. णोलइया ABFY चेय C
चेयं B चञ्चुमि F चञ्चुमि Z वञ्चुम्मि. L. 12. BZ णिग्गिहं C (F?) णिग्गिलं E णिग्गिण्ण
cdd. °सियं EX णिसुद्धं C 2. hd. GZ णिसुद्धं. L. 13. BF णिल्लाला G °ल cdd.
णोलइया BCFX णिग्गिहं cdd. °सियं. L. 14. C णिसुद्धं. L. 15. cdd. णोलइयाइ
(X णोभ°) C णोलच्छविरो B °णिल्लालो. L. 16. BX णिग्गिहं C (F?) णिग्गिहं GX
°जिउ CGX हूउ cdd. °णिल्लसियं B °णिसुद्धं C °हो F °हे.

णिज्झाओ णिच्छुंडो णिराहणिग्घोरणिप्फरिसा ।

णिद्धंधसो अ णिव्वेरिसो अ अदए णिमेणमवि ठाणे ॥ ३७ ॥

णिज्झायादयः सप्त शब्दा निर्दयवाचकाः । णिव्वेरिसशब्दोऽत्यर्थेऽपि दृश्यते ।
णिमेणं स्थानम् ॥ यथा ।

5 णिग्घोरे णिच्छुंडो अणिराहे को व्व ण हु अणिप्फरिसो ।

णिद्धंधसे अणिव्वेरिसो अणिज्झाय कत्थ वि णिमेणे ॥ ३८ ॥ [३७]

अविभिण्णगेहए णिद्धमणिद्धयणिद्धमाया वि ।

णिअरट्टिए णिअरिअं णिअंधणणिअंसणा वत्थे ॥ ३८ ॥

णिद्धमो तथा णिद्धओ तथा णिद्धमाओ अविभिन्नगृहः । अत्र । णिअइ पश्यति ।
10 णिवाइ विश्राम्यति । णिमइ न्यस्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । णिअरिअं
निकरेण स्थितम् । णिअंधणं तथा णिअंसणं वस्त्रम् ॥ यथा ।

णिअरिअगुण सुणिअंसण णिअंधणं कड्ड णिद्धमो हविअ ।

णिद्धय वयम्मि रमिमो किं पेम्ममणिद्धमायाण ॥ ३९ ॥ [३८]

L. 1. A णिज्जाउ BF णिआउ GX णिज्झाउ BF णिहडो C णिच्छंडो BF णिसहं C
णिरोहं A °णिप्फरिया BF °णिफरिसा E °णिप्फरिसा Y °निप्फरिसा. L. 2. BF णिद्धो-
धसो C णिद्धंधसो BFGY य ABCFG णिच्चेरिसो G णिव्वोरिसो Z णिच्चेरिसो X om. अ
AY य G दए ABCEFX चदये X णिगेण° EX ट्ठाणे. L. 3. BF णिज्झादयः G
णिज्झाओ आदयः X णिज्जाउ अदय C शब्दाः G पदा BCF णिच्चेरिस° BCFX अत्य° G
णिवेरिससहोऽत्यर्थे. L. 4. G णिमेणं X णिगेणं Z णिमेसं. L. 5. BF णिग्घोरे
X णिग्घोरो BF णिच्छुंडो G णिज्झुंडो C अणिराहे CX को CZ च्च G हु य णि° BF
अणिप्फु° Z यणिप्फ° C °फणिसो. L. 6. C णिद्धंधसे BCF अणिच्चेरिसो CX
अणिज्झाअ णिच्छ वि णमेणा BF णिमेण GZ णिमेणो. L. 7. EGZ °भिन्न°
C °गेह णिद्धमणिद्धयमाया 2. hd. णिद्धमणिद्धओणिद्धमाओ X °गेहे अणिद्धम-
णिद्धय° G णिद्धम्म°. L. 8. C 1. hd. नि° EXY णियर° E °टिए ABF
णिअरिअं CEGXYZ णियरिअं BF णियधण° CEGXZ णियंधण° EGYZ °णियंसणा C
वच्छे. L. 9. C णिद्धमो C निद्धओ G णिट्टउ X णिट्टउ C निद्धमाओ G °माउ X
निद्धमाउ. L. 10. C णिच्चाइ X णिव्वाय विस्वाति BF न्यस्यति C न्यस्याति BF °बुक्ताः
C om. इति नोक्ताः X नोक्ता GZ णिअरिअं X णियरिअं. L. 11. X णियंधणं GZ om.
तथा CGXZ णियंसणं. L. 12. Z णियरिअं CGZ णियंधणं B कंठ CGXZ कह F कंठ
C णिमेसो GZ णिग्गमो X reads all अ's in this line as य and om. मो हविअ । णिद्ध
BF हविअ CZ हविआ. L. 13. CZ णिहय G णिट्टअ F णिट्टअ BFX वइम्मि X रमिमो
C कि BF पेम्ममणि° X °मणिद्धणिच्चायमायाण F °णिद्ध° BFG °याणा C om. वम्म.

णिद्धमणं ओघसरे णिअकलं वडुले चेअ ।

णिव्वमिअं परिहुत्ते पाणिग्गहणम्मि णिव्वहणं ॥ ३९ ॥

णिद्धमणं गृहजलप्रवाहः । णिअकलं वर्तुलम् । णिव्वमिअं परिमुक्तम् । णिव्वहणं विवाहः ॥ यथा ।

गन्धवे णिव्वहणे तुह णिव्वमिअं णिअकलथणीए ।

विरहे सुमरन्तीए बाहेहिं वहइ णिद्धमणं ॥ ४० ॥ [३९]

अदढम्मि अ णिक्खुरिअं णिरन्तरे चेअ णित्तिरिडी ।

ओआरणे णिवच्छणणेवच्छणया चुअम्मि णिस्सरिअं ॥ ४० ॥

णिक्खुरिअं अदढम् । णित्तिरिडी निरन्तरम् । णिवच्छणं तथा णेवच्छणं अवतारणम् । णिस्सरिअं स्रस्तम् ॥ यथा ।

णित्तिरिडिविरहणिक्खुरिअतणू णिस्सरिअ अंसु पत्तपिए ।

णेवच्छणगहखलिआ सयमेव णिवच्छणीहुआ वहुआ ॥ ४१ ॥

अत्र । णिअच्छइ पश्यति । णिरप्पइ तिष्ठति । णिम्माणइ णिम्मवइ निर्मिमीते । णिज्झरइ क्षीयते । णिहुवइ कामयते । णिआरइ काणेक्षितं करोति । णिरिग्घइ निलीयते । णिव्वडइ

L. 1. C णिद्धमणं AG उघ° C उघरे X उघघरे Z उघसरे BFY णिय° G णिअकलं BFY चेय Z वेअ. L. 2. C णिच्च° ABCEFX Y °मियं CYZ °भुत्ते G °कुत्ते C °हम्मि G °ह्णिम्मि C 1. hd. णिच्च° Y निव्व°. L. 3. C णिद्धमणं Z om. गृह GZ णियकलं G चडुलं C 1. hd. णिच्चमिअं BFX °मियं G °मिअ C 1. hd. णिच्चहणं. L. 4. CG जल-प्रवाहः G om. यथा. L. 5. BF धंधवे C 1. hd. णिच्चहणे BCFZ णिच्चमियं G णिव्व-हणं X °मियं cdd. णियकल° L. 6. BF सुमरन्ती C °रन्ताए cdd. बाहेहिं C निद्धमणं. L. 7. ABFGYZ य C om. अ C 1. hd. नि° 2. hd. णिक्खुरियं ABEFYZ °रियं C णिरन्तरे 2. hd. णिरन्तरे A वेअ C 2. hd. वेय BFY चेय GZ णित्तिरिडी. L. 8. BFG C 1. hd. X उआरणे Y ओआरणे C 1. hd. णिव्वच्छणया 2. hd. णिच्च° om. णणे-वच्छ G णिवक्कुणणाधुच्छणया Z णिवत्थणणेवच्छ° C भुयंमि EY चुयंमि ABCEFX YZ °रियं G °रणं. L. 9. G णिक्खुरिअं BCFX °रियं BGZ णित्तिरिडी C 1. hd. X णित्त-रिडी Z णिरन्तरे C 2. hd. णेवच्छणं Z णिवत्थणं C om. तथा णे° BF णेवच्छणं Z णेवत्थणं X अवतारणं L. 10. BCFX °रियं. L. 11. BCFX णित्तिरिडि° G णित्तिरिडि° BCFX °रियं B णिस्सरिय अंसु C (F!) X °रिअंसु C पत्ते पिए. L. 12. Z णेवत्थणं cdd. खलिआ Z णिवत्थ° Z वहुआ G om. हुआ. L. 13. BF णिच्छइ CGXZ णियच्छइ BEGX तिष्ठति BF णिम्माण BF om. णिज्झरइ क्षी° । णि° कामं C णिज्झरइ. L. 14. GZ णिहुवइ BCFX णियारइ BCFX निरि° G णिरिग्घइ CX निव्व° Z णिव्वडइ.

पृथक् स्पष्टो वा भवति । गिदुहइ निष्ठम्भं करोति । गिन्वोल्डइ मन्युनोष्ठं मलिनं करोति ।
गिळुंछइ मुञ्चति । गिउडुइ मज्जति । गिच्छल्लइ गिज्झोडइ गिल्लूरइ छिनत्ति । गिसुदइ
भाराकान्तो नमति । गिदुअइ क्षरति । गिदुहइ विगलति । गिम्महइ गच्छति ।
गिल्लसइ उल्लसति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [४०]

5 गिदुहिअणिकखसरिअणिरुवक्कया थुक्कमुसिअअकएसु ।

गित्तिरडिअं च तुट्टे णीसारो मण्डवे चेअ ॥ ४१ ॥

गिदुहिअं थूक्कतम् । निष्ठ्यूतमित्यर्थः । गिक्खसरिओ मुषितः । अपहतसार इति
यावत् । गिरुवक्कयं अकृतम् । गित्तिरडिअं व्रुटितम् । अत्र । गिरुवारइ गृह्णाति ।
गिरिणज्जइ पिनष्टि । इत्येतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । णीसारो मण्डपः ॥ यथा ।

10

तुह गित्तिरडिअथामा रिउणो गिक्खसरिआ वसन्ति वणे ।

गिरुवक्कयणीसारे तण्हाइ सुसन्तगिदुहिआ ॥ ४२ ॥ [४१]

णीसंपायं परिसन्तजणवए तह झुणिम्मि णीहरिअं ।

णीसीमिओ अ गिन्वासिअम्मि वाणम्मि णीलकंठी अ ॥ ४२ ॥

L. 1. *om.* वा BF गिदुहइ C निडुहइ G गिदुहइ X निदुहइ G निदुंभ Z निष्ठम्भं.
C (F!) निच्चो° BG निच्चो° X निव्वो° BCFX मन्युना ओष्ठं (C ओष्ठं X उष्ठं) GZ मलि-
नीकरोति X मलिनं L. 2. BF गिउशइ X गिळुंछइ C निउडुइ 2 hd. 'डुइ Z गिऊडुइ Z *om.*
मज्जति G गिल्लच्छइ C निज्झो° X निज्झो° Z गिच्छो° BF 'ज्झो° L. 3. C 'क्रान्तेन भमति BF
निह्हुअइ G गिदुअइ or गिदुअइ Z गिदुअइ C क्षरति BCF गिदुहइ G गिदुहइ X गिदुहइ Z गिदुहइ.
L. 4. X उल्लइ. L. 5. C गिदु° G गिदु° Z गिदु° ABCEFY 'हियं G 'सरिए ABCEFY Z
'सरियं X 'सरिअं E 'गिरुव° C 'गिरुवक्कया BF सुक्क° X मुक्क° Z पुक्क° *cdd.* 'मुसियं.
L. 6. BFGZ गित्तिरि° X गित्तिरि° ABCEF 'हियं XY 'डियं A तुट्टे BCFG तुट्टे BFY मंडवो
ABCFGY चय. L. 7. C गिदु° BCFXZ 'हियं G गिदुदिय BF धूक्कं C थूक्कं G
थूक्कं X थूक्कं BF निष्ठ्यू° G निज्जू° (!) X निष्ठ्यू° BF गिक्कक्खं X गिक्खरिउ CGZ 'सरिउ
BFX मुषितः C मुळिताः 2 hd. मुळिताः. L. 8. यावत् । गि° अ° torn off in G.
C गिरुवक्कयं Z 'वक्कं GZ गित्तिरि° X गित्तिरि° BFX 'डियं Z गिसवारइ B C 1. hd.
गृह्णाति X गृह्णाति. L. 9. GZ पिनष्टीति एतौ CX *om.* इत्य् BF इति From यथा
to स in वसन्ति torn off in G. L. 10. BFZ गित्तिरि° X गित्तिरि° BCFXZ
'डियं BCFX 'सरिया. L. 11. C तण्हाइ *cdd.* 'हिया. L. 12. E परिसंतं From
जणवए to णीसंपायं incl. 1 1 next page torn off in G. XYZ झुणम्मि BCFXY
'रियं. L. 13. X णीस° AX 'मिउ YZ य BF गिन्वागियम्मि A गिच्चा° ACEXYZ
'सियम्मि BEFZ वाणम्मि C नील° A णील° X णीलकंची ABCFY य.

णीसंपायं परिश्रान्तजनपदम् । णीहरिअं शब्दः । णीसीमिओ निर्वासितः । णील-
कंठी बाणवृक्षः ॥ यथा ।

बोलिअवहू णिसमुहं णीसंपाए अणीहरिअकच्ची ।

अहिसरइ णीलकंठीवणम्मि णीसीमिअस्स तस्स कए ॥ ४३ ॥ [४२]

णीसणिआ णिस्सेणी णीआरणमवि बलिघडीए ।

5

णूला साहाए पट्टवासिआए अ णेडाली ॥ ४३ ॥

णीसाणिआ निःश्रेणी । कप्रत्ययाभावे णीसणीत्यपि । णीआरणं बलिघटी । अत्र ।
णीइ णीणइ णीलुक्कइ गच्छति । णीरंजइ भनक्ति । णुव्वइ प्रकाशयति । एते धात्वादे-
शेषूक्ता इति नोक्ताः । णीहम्मिअं निर्गतमिति तु निर्वृत्तस्य हम्मिधातोः सिद्धम् । णूला
शाखा । अत्र णूमइ छादयतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । णेडाली पट्टवासिता । 10
शिरोभूषणभेदः ॥ यथा ।

णेडालिसुन्दर तुमं पुत्तय मा चडसु उच्चतरुणूलं ।

जं णीसाणिपडिएसु वि णीआरणवळहा ण होइ छलं ॥ ४४ ॥ [४३]

णेउड्डो सम्भावे कूवतुलाए अ णेलिच्छी ।

रविवणिअसचिवसण्ढा णेसरणेसत्थिणेलच्छां ॥ ४४ ॥

15

L. 1. X णीसंपा रिश्रान्तं C° श्रान्तं जनं cdd. °रियं X ध्वनिः for शब्दः G णीसीमिउ X णीसमिउ.
BCFX नीलं X णीलकंठी From ल torn off in G. L. 2. BF बाणं. L. 3. From
बोलिअं to म्मि in °वणम्मि l. 4. torn off in G. BCFX बोलियं Z बोलिअं C° बहू C
°मूहं X णीसंपाए BCFXZ °हरियं C° कंचा. L. 4. X °कंठीयणंमि cdd. °मियस्स B (F)
om. तस्स. L. 5. cdd. °णिया From णीआरणं to णीसणीं l. 7 torn off in G. CYZ
णीयारं A बलिघडी य C° घडिए BFX Y बलिं BF °घडिए. L. 6. B पट्टं ABCDEFXYZ
°वासिआए ABFY Z य A णेडाली. L. 7. BCFXZ °णिया BFX निश्रेणी CGXZ
णीयारणं BF बलिघडी GX बलिं. L. 8. C om. अत्र णीइ X om. णीइ X णीलइ
From णीलुक्कइ to मिति l. 10 torn off in G. L. 9. B णीहंसियं F णीहंसीयं X णीहं-
मिय Z णीहम्मियं निगगतं Z निर्वृत्तं X °धातो From णूला to द l. 12 torn off in G.
L. 10. X °षूक्तमिति. L. 12. C णेलाडिं CXZ °सुंदरि BF वडसु X
°तरुमूलं. L. 13. In G from जं to णेसरं incl. l. 15 torn off. C जं
X om. जं X णीसाणिपाडिएसु BF °पडिएसु X णीयारं C च्छलं Z छणं. L. 14.
BF णेउड्डो A णेउड्डो BF सम्भावेः BF कूवतुलाए cdd. य BCF णेलच्छी E
णेलिच्छी Z णेलिच्छी. L. 15. X रविं A °चणियं BCFYZ °वणियं BF °सविवं
BCF °णेसच्छि, G not quite legible. BX °णेल्था.

गेउडो सद्भावः । गेलिच्छी कूपतुला । गेसरो रविः । गेसत्थी वणिक्सचिवः ।
गेलच्छो षण्ढः । वृषभ इत्यन्ये ॥ यथा ।

गेसत्थि अगेलच्छो तं गेउडुण गेसरत्थमणे ।

गेलिच्छिरवं सोउं वच्चइ जं जलमिसेण तुह जाया ॥ ४५ ॥

5 अत्र गेडुं नीडमिति तु नीडशब्दभवमिति नोक्तम् ॥ [४४]

भद्वओज्जलदसमीऊसवभेअम्मि गेडुरिआ ।

उच्छुणिवीडणकण्डे तहेअ कुण्डम्मि णंदं च ॥ ४५ ॥

गेडुरिआ भाद्रपदोज्ज्वलदशम्यां कश्चिदुत्सवविशेषः ॥ यथा ।

संकेअमागए उववइम्मि वूईइ जत्ति संलविआ ।

10 अहिसरइ णायरवहू गेडुरिआदंसणमिसेण ॥ ४६ ॥

अत्र णोल्लइ क्षिपतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ।

॥ अथानेकार्थाः ॥

णंदं इक्षुनिपीडनकाण्डं कुण्डाख्यो भाण्डविशेषश्चेति द्वर्थम् । केचित्तु । इक्षुनि-
पीडनकाण्डवाचकावेव णंदकुंडशब्दौ देश्यावित्याहुः । यदाह ॥ इक्षुनिपीडनकाण्डं णंदं

15 कुंडं च गो णंदी ॥ न तु कुण्डाख्यभाण्डवाची णंदशब्दो देश्यः । अस्माभिस्तूभयमपि
दृष्टमित्यनेकार्थेषूपानिबद्धम् ॥ [४५]

L. 1. BF गेउडो BFZ सद्भावः From गेलिच्छी to रवं l. 4 torn off. in G. BCFX गेलच्छी Z गेलिच्छी C 1. hd. गेसच्छा C 2. hd. X °च्छी Z वणिक्त्त°. L. 2. Z गेलत्थो शंडः X षंडः X वृषभः. L. 3. BF गेसत्थि C गेसच्छि Z यगेलत्थो X. om. तं C वं BF गेउत्तोणे X गेउडुणि CX °च्छमणे. L. 4. CX गेलच्छि° Z गेलत्थि° Z वच्चल X जलमिसेण. L. 5. BF गेशं CX गेडं G णडु cdd. णीडमिति GX om. तु From ड in नीड° to डे in °कण्डे l. 7 torn off in G. L. 6. ABCFX Y भद्ववउज्ज° (C °उज°) Z भद्ववऊज्ज° Y °भेयम्मि BF गेडुरिया C गेडुरिया AEYZ °रिया E ins. here अथानेकार्थाः XY अथानेकार्थाः. L. 7. C उच्छु° YZ °णिवीलण° ABCFY तहेय G तह अ C कुंडमि X व for च. L. 8. C गेडुं 2. hd. गेडुं BCFGX °रिया. L. 9. GZ संकेयः From मागए to वहू l. 10. torn off in G. BF संकेअमाए उवचउम्मि X उचव° BCF जत्ति X ज्जइत्ति Z संलविया BCFX °विया. L. 10. Z °वहू G ण्णेडुरिया° C गेडुरिया° BFXZ °रिया. L. 11. In X from अत्र to भाण्डविशेष l. 13 omitted here and given after दृष्टमित्यने in l. 16. L. 12. GZ °कार्थः. L. 13. BF णंद From डन to शेण° torn off in G. B °पीडण° C °कांड B °षश्चे व्य° BF om. तु. L. 14. From काण्ड to °निपीडन omitted in X. B °निपीडण° X °कांडं X नंदकुंडं L. 15. BFGZ नद्दी CX नदी X तु । कुं । कुंडा° C जंडाख्य° G कुडा° CGX नंदशब्दो Z नदशब्दो G देश्य CX °भिस्तु उभयम् L. 16. C 1. hd. °ष्टमिमि नेका° X °मित्यन्येका° G °वद्धां ।

घाणे मूके णक्को णण्णो कूवे खलग्गजेसुं च ।

कद्धमिए वइविवरे पओअणे णल्लयं णिमित्ते अ ॥ ४६ ॥

णक्को घ्राणं मूकश्च । ग्राहे तु णक्कशब्दो नक्कशब्दभव एव । णण्णो कूपो दुर्जनो ज्येष्ठो भ्राता चेति त्र्यर्थः । णल्लयं कर्दमितं वृत्तिविवरं प्रयोजनं निमित्तं चेति चतुर्थम् ॥ [४६]

5

रयदुद्धिणेषु णडुलमह णद्धंभवयमधिणणिन्दासु ।

सब्भावेऽभिप्पाए णाउड्डो चोरकश्चणे णिकखो ॥ ४७ ॥

णडुलं रतं दुर्दिनं च । णद्धंभवयं अध्वणा निन्दा चेति द्व्यर्थम् । णाउड्डो सद्भावोऽभिप्रायश्च । मनोरथ इत्यन्ये । णिकखो चोरः काञ्चनं च ॥ [४७]

कउहछउमेषु णिव्वं णिअयं रयसयणसासयवडेसु ।

सुत्तोद्धिए गिरासे उब्भडअकिवेसु अ णिविद्धो ॥ ४८ ॥

10

णिव्वं ककुदं व्याजश्च । पटलान्ते तु णिव्वशब्दो नीत्रशब्दभव एव । णिअयं रतं शयनीयं शाश्वतं घटश्चेति चतुर्थम् । णिविद्धो सुप्तोत्थितो निराश उद्भटो नृशंसश्चेति चतुर्थः ॥ [४८]

- L. 1. BF घाणे B णण्णो A कल्लग्ग° C °जेसुं corr. 2. hd. L. 2. A कद्धमिए E °चिचरे AX पउअणे CGZ पउयणे Y पओयणे A णल्लयं BF निमित्ते G णिरित्ते ABFYZ य G यं, om. C. L. 3. X भवः; om. एव G णक्को for णण्णो. L. 4. B ज्येष्ठो GX ज्येष्ठो X चत for भ्राता G णल्लअ- Z णल्लअं C वृत्ति°. L. 5. Z चेति त्र्यर्थं चतुर्थम् । L. 6. G °दुद्धिणेषु AC णडुल° X णेडुल° C णद्धंभवय° BF णद्धंभवय° Z णद्धंभवय° AEGXY णद्धंभवय° A °माधिण°. L. 7. BF सम्भावे G सम्भा YZ om. s A विप्पाए BF भिप्पा णाउड्डो. L. 8. C णडुलं X णेडुलं G रवं X adds । मह । after च C णद्धं BF °चचयं CGX °ववयं Z °चवयं G अध्वणा BF सम्भावः G सम्भावो भिप्रा° L. 9. X अभिप्राय° BF om. णिकखो चोरः Z चौरः X काञ्चनं. L. 10. B कद्धं BF °छउमेषु C 2. hd. (A!) Y णिव्वं E नियय CGXZ निययं Y णिअअं BF रयणसासय° C रयसयणे. L. 11. E सुत्तोद्धिए C °द्धिओ Y सुत्तोद्धिए E निराए C गिरासो C उब्भडअकिवेसु X °यकिवेसु Y य ABF णिविद्धो G णिविद्धो CXY णिविद्धो Z णिविद्धो. L. 12. BF, C 1. hd. Z णिव्वं CX ककुदं C पढल° BCFX तु नीत्रशब्दभव (BF नीव्व°) एव णिव्वशब्दः । add. निययं L. 13. Z शयनीयं X घटश्चेति च चतु° BCF निविद्धो G णिविद्धो Z णिविद्धो C निरंशा BF उब्भटो C उद्भटो C नृशंसश्चेति L. 14. G °रथाः.

सेअगणेषु णिहाओ पुढे उव्वेडिए णिरप्पो अ ।

चोरट्ठिअपुढेसुं णिरक्कमुज्जुअदढेसु णिप्पिच्छं ॥ ४९ ॥

णिहाओ स्वदेः समूहश्च । णिरप्पो पृष्ठमुद्वेष्टितं च । णिरक्को चोरः स्थितः पृष्ठं चेति
व्यर्थः । णिप्पिच्छं ऋजु दृढं च ॥ [४९]

5 पयडोज्जुरिऊसु णिराओ णिट्ठकं च टड्डिए विसमे ।

णिहुअं णिव्वावारे तुण्हिके तह य सुरयम्मि ॥ ५० ॥

णिराओ प्रकट ऋजू रिपुश्चेति व्यर्थः । णिट्ठकं टड्कच्छिन्नं विषमं च । णिहुअं
निर्व्यापारं तूष्णीकं सुरतं चेति व्यर्थम् ॥ [५०]

णिव्वलिअं जलधोए पविगणिए विहडिए चेअ ।

10 वायसमूकेसु णिउक्कणो णिहेलणमगारजघणेषु ॥ ५१ ॥

णिव्वलिअं जलधौतं प्रविगणितं विघटितं चेति व्यर्थम् । णिव्वलेइ दुःखं मुञ्चति
निष्पद्यते क्षरति चेति धात्वादेशे सिद्धम् । णिउक्कणो वायसो मूकश्च । णिहेलणं गृहं
जघनं च । अत्र । णिव्वरइ दुःखं कथयति छिनत्ति च । णिहोडइ निवारयति पातयति
च । णिलुक्कइ तुडति निलीयते च । णिव्वहइ णिरिणासइ गच्छति पिनष्टि नश्यति च ।

L. 1. BF सेयाग° ACFGYZ सेय° X °गणासु AGX णिहाउ A उव्वेडिए C उव्वेडिरे
E उव्वो° GXZ णिरग्घो Y णिरिप्पो *cdd.* य. L. 2. A चोर° C चोरे ABCFEFXYZ
°द्विय G °द्विय° GZ °पुढेसुं X °पुढेसु ABFGYZ णिरिक्क° BF °मुज्जुअ° C °सुज्जुय° 2. *hd.*
°ऋजुय° X °मुज्जुय° (?) Y °मुज्जुय° BF दडिछु C णिप्पिच्छं Z णिप्पित्थं. L. 3. GX
णिहाउ GXZ णिरग्घो *cdd.* पृष्ठमु° GZ णिरिक्को BCFX चौर Z चौरः *cdd.* पृष्ठं (X पृष्ठं)
and व्यर्थं L. 4. G *om.* from णिप्पि° to च *incl.* X णिणिप्पिच्छं Z णिप्पित्थं.
L. 5. X पयडो° A पयडोउज्जु° BF पयडोउ° Y पयडुज्जु° CGXZ °डोज्जु° E °कोज्जु°
AGX णिराउ GXZ णिट्ठकं X डंकिए. L. 6. CEXY णिहुयं. L. 7. GX
णिराउ Z प्रकटः *cdd.* ऋजुः (X ऋजु) GXZ णिट्ठकं *cdd.* णिहुयं L. 8. G व्यर्थः.
L. 9. *cdd.* °लियं A पविगलिए C विगणिए BF वेव ACGYZ चेय C 2. *hd.* वेय.
L. 10. X वासय° BF °मूहेसु Z णिउक्को A °लणमगरे ज° X °मग्गर° AC °णेसुं. L. 11.
G णिच्च° (?) *cdd.* °लियं X प्रविगणितं BCF णिच्चलेइ. L. 12. BF *om.* क्षरति G
°देशसिद्धं C 1. *hd.* °शे दिं X °देशे पूका । णिउक्को काक मूकश्चेति । L. 13. C जघनं
C 2. *hd.* णिच्चरइ G णिव्वइ B (F1) X *om.* च X णेहोहोइ. L. 14. BF तुडयति
X तुडति Z तुटति X णिवणिवहइ णिरिणासइ.

णीलुंछइ निष्पतति आच्छोटयति च । णीरवइ बुभुक्षते आक्षिपति च । णीहरइ
निःसरति आक्रन्दति च । णुमइ न्यस्यति छादयति चेति धात्वादेशेषूक्ता इति
नोक्ताः ॥ [५१]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां चतुर्थो वर्गः ॥

5

L. 1. B निष्प° X निःष्प° BF णीरवइ C णारवइ. L. 2. C 1. hd. निःसति
X निःसरति C आक्रन्दति G लादयति B °षूक्ताः L. 3. X नोक्ता. L. 4. C इत्याय°
BCFGXZ °तायां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तौ च° व°. ग्रंथाग्रं (G °ग्रंथाः) २३२ (X २३३). E has
only : ॥ इति चतुर्थवर्गः ॥ Y ॥ चतुर्थो वर्गः ॥ छ ॥ X has चतुथो वर्गः at the end of stanza 51.

॥ अथ तादयः ॥

तंवा गाई तंतं पुढं सुचोप्पलेसु तग्गतणा ।

तट्टी वईइ सोगम्मि तमो तवणी अ भक्खम्मि ॥ १ ॥

तंवा गौः । तंतं पृष्ठम् । तग्गं सूत्रम् । सूत्रमिति सामान्याभिधानेऽपि सूत्रकङ्कण-
 5 मुच्यते । यदाह ॥ तग्गं च सूत्रकङ्कणकम् ॥ तणं उत्पलम् । तट्टी वृत्तिः । तमो शोकः ।
 तवणी भक्षणयोग्यम् । कणादि ॥ यथा ।

तंठवहणतट्टिविहीहि तंवचारणय तग्गवलणेहिं ।

तणलोअणा ण तवणिं कुणन्ति विरहे तमं जडा जन्ति ॥ १ ॥ [१]

तमणं चुल्ली तहरी वहलसुरा वावडे तवओ ।

10 तसिअं सुक्के सयणे तल्लडमोल्लम्मि तण्णायं ॥ २ ॥

तमणं चुलिः । तहरी पङ्किला सुरा । तवओ व्यावृतः । तसिअं शुष्कम् । तल्लडं
 शय्या । तण्णायं आर्द्रम् ॥ यथा ।

विरहम्मि तुज्ज सूहव तसिए तण्णायकमलतल्लडए ।

तमणं व तप्पइ सही तहरीतवओ ण जाणसि तुमं तु ॥ २ ॥ [२]

L. 1. om. A; E ॥ अथ तादिः ॥ Y ॥ तकारादिः ॥ L. 2. ABFGX तंवा
 C 1. hd. तंवा 2. hd. तंवा E तंवा C तंतं E तंतं A पोढुं C 1. hd. मुढं GZ सुढं AXY
 सुचुप्पं E सुचुप्पं GZ °प्पणेसु E तग्गुं GZ om. तग्ग. L. 3. X तट्टी E तट्टी वई य
 cdd. य X भिक्खम्मि. L. 4. BFG तंवा X तंवा BF गोः X तंतं cdd. पृष्ठं CX °मिति
 तु सां C सूत्रं कं Z सूत्रकङ्कणं BX °कणकमुच्यते L. 5. X तु for च G तट्टी X
 तट्टी CX वृत्तिः. L. 6. X कणादिः. L. 7. BF °विहिं CGXZ °विहीहिं BF
 तंवचारणय C तववारं X तंववार Z तंवचार G तंववार or चार BCFX °चलणेहिं. L. 8.
 CGXZ °लोअणा X तुमं BF जरा C जड. L. 9. B तहरी ABCFG वहलं E
 वावडे B, C 2. hd. तवओ GX तवउ. L. 10. cdd. तसियं Z सुक्के E तलडं Y °मुल्लम्मि.
 L. 11. C चुलिः 2. hd. चुल्ली BGX तवउ cdd. तसियं G सुष्कं L. 12. B
 तन्नायं. L. 13. BCF तुज्ज BCF सूह X सूहव C तवसिए BF तण्णायं G तन्नायं.
 L. 14. CX च C om. तहरी CXZ °तवउ G तवउ X इसि for जाणसि
 X om. तु.

तच्छिडं च कराले णयरारक्खे तलारो अ ।

तत्तिळो तल्लिच्छो अ तप्परे तणचए तणेसी अ ॥ ३ ॥

तच्छिडं करालम् । तलारो नगरारक्षकः । तत्तिळो तथा तल्लिच्छो तत्परः । तणेसी तृणप्रकरः ॥ यथा ।

दोसगवेसणतात्तिळ तलारभया तणेसिअन्तरिआ ।

5

उअ तइ तल्लिच्छा सा तमतच्छिडे पडिच्छइ कुडङ्गे ॥ ३ ॥ [३]

तरसं मंसे तंवेहितंबटक्कारिआउ सेहाली ।

इच्छाइ तक्कणा तंतडितोंतडिआ करम्बम्मि ॥ ४ ॥

तरसं मांसम् । तंवेही तथा तंबटकारी शेफालिका । तक्कणा इच्छा । तंतडी तथा तोंतडी करम्बः ॥ यथा ।

10

चय तंवेहिकुडङ्गं ण तंबटक्कारित्तवसणोऽअं ।

ण हु तरसतक्कणं कङ्कुतंतडी कलमतोंतडी अ हरे ॥ ४ ॥ [४]

गोहुमकुङ्कुमिआए अ तंबिरा तंबरत्ती अ ।

तरवट्टो पउमाडम्मि तडवडा आउलितरुम्मि ॥ ५ ॥

- L. 1. E त for च A णगरा° Z णवरारक्खे G करालो X तरो *edd.* य. L. 2. BF तच्छिडोछो *edd.* य BF तप्पर ACZ तणवए X तणए Y तिणचए ABCFGXYZ य.
L. 3. Z तस्थिडं B °डं च करा° G तणारो CX नगरारक्षकः C तहिच्छो; *om.* GX. L. 4. X तृणप्रकारः G *om.* यथा. L. 5. B °भाया CX तणेसियंतं *edd.* °रिया. L. 6. BF ओअ CZ तइ CX तच्छिळा G तमतच्छिडे Z तमतवच्छिडे BF °च्छिडो BF कुडिगे.
L. 7. A तम्वेहि° BCFGXYZ तंवे° E तम्वे° BFGZ °तंबट° X °तंबट° C तम्ब° E तम्ब CX (F!) °ट्कारि° ABFGXZ °रियाउ C °रियाओ. L. 8. E इच्छा य C(F!) तंतडिया *om.* तोंतडि X °तोंडडिया ABFGXYZ °डिया A करम्बम्मि C करवंमि BFZ करवंमि. L. 9. C 1. *hd.* मंसं 2. *hd.* अंसे C(F!)GXZ तंवेही B तंवेहि C(F!) तंबटकारी X तंबटकारिका G टंट° BZ तंब° B ईच्छा L. 10. X तोंडडी G करंवः.
L. 11. CX वय BF तंवेहि° CGXZ तंवेहि° BGZ तंबट° C (F!) तम्बट° X तंबट° C °वसाणो BCFX यं G यं Z ज्जं. L. 12. G णं C त्तरस° X नरस° BF कंगुतंतडी CZ कंगुतोंतडी G कंगुतोतडी GZ कमलतंतडी C °तोतडी BFG य CXZ °डी हरइ.
L. 13. EFGXYZ °मियाए *edd.* य A तंबिरा BF तंबरा C तम्बिरा E तम्बिरा GYZ तंबिरा BFGZ तंबरत्ती ACE तम्ब° *edd.* य. L. 14. BF पउमाडंमि C पउणा° E पउमारंमि Y पउनाडम्मि C °तरंमि.

तंबिरा तथा तंबरत्ती गोधूमेषु कुङ्कुमच्छाया । तरवट्टो प्रपुनाटः । तडवडा आउ-
लिवृक्षः ॥ यथा ।

सहि तंबरत्तिरम्मे छेत्ते सुत्तम्मि तंबिरच्छि पिए ।

तरवट्टतडवडाउलकुडङ्गए कीस चलिआ सि ॥ ५ ॥

5 अत्र । तल्लिणं सूक्ष्ममिति तल्लिनशब्दभवम् । तरइ शक्नोति । तच्छइ तक्ष्णोति ।
तडइ तडइ तडुवइ तनोति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [५]

इन्दोवे तंबकिमी तणसोली मल्लिआए अ ।

सुरयम्मि तत्तुडिल्लं पसारिए चेअ तणरासी ॥ ६ ॥

तंबकिमी इन्द्रगोपः । तणसोली मल्लिका । तत्तुडिल्लं सुरतम् । तणरासी प्रसा-
10 रितम् ॥ यथा ।

जइ तत्तुडिल्लपण्डिअ तणसोलीवल्लहो गओ कालो ।

तुह विरहे तणरासिअतंबकिमी पाउसो कहं तीए ॥ ६ ॥ [६]

सालिम्मि तलप्फलतालहला खुहिए तडमडो अ ।

तंतुक्खोडी अ तुरी उडुवे तरिअव्वतणवरंडीओ ॥ ७ ॥

L. 1. BFGXZ तंबिरा C तम्बिरा G तचा BFGZ तंव° C तम्ब° G °धूमेष्वाकु°
B तरवट्टो GZ तरवट्टो X प्रशटः (1). L. 3. X सहे BFZतंव° G तम्ब° X तम्बर°
C तम्बरम्मे GZ छित्ते मुत्तम्मि BCF तंबिर° G तंबिर° X तंबिरि°. L. 4. X वरवट्ट°
In G तरवट्ट is torn off. C °कुंडगए CGZ चलिआ. L. 5. X अ for अत्र G तल्लिणं
X वल्लिणं X शक्नोति. L. 6. C om. तडुवइ, in G it is torn off. From
एते to सो in तणसोली l. 7. torn off in G. X वि for इति. L. 7. A तम्ब°
C तम्ब° BF तंव A तण्ण° X °सोली cdd. मल्लियाए ACEGXYZ य. L. 8. A C
1. hd. EGX तत्तुडिल्लं BF तत्तुडिल्लं X पसारिए AGXYZ चेअ BF वेव CE वेव EX तणरासी.
L. 9. BFGX तंव° C तम्ब° From तणसोली to छी° in l. 11. torn off in G.
BF का for मल्लिका B C 1. hd. FX तत्तुडिल्लं. तण° प्र° twice in B. L. 11.
X तुडिल्ल° BCFG तत्तुडिल्लं cdd. °पंडिय B °वल्लओहो CGX गउ. L. 12. cdd. °रासिय°
From यतंब to रं in °वरंडीओ l. 2. next stanza torn off in G. BFZ तंव C °किना
B पासो. L. 13. X सलम्मि BFZ सलम्मि BF तलहला A तलप्फता° Z तलप्पलता° E तलप्पल-
तालफला X तलप्पलतालहलो ABCFYZ य. L. 14. B तंतुक्खोडी C (F1) तंतुक्ख°
X तंतुक्खोडी cdd. य BEXY तरियव्व° C (E1) तरियव्व° (E °व्व !) Z तडियव्व°
AGXZ °डिउ.

तलप्फलो तथा तालहलो शालिः । तडमडो क्षुभितः । तंतुक्खोडी वायकत्तन्त्रोप-
करणम् । तरिअव्वं तथा तणवरंडी उडुपः ॥ यथा ।

कीस तलप्फलगोवीतडमडिओ जासि तालहलछेत्तं ।

तंतुक्खोडिअ वच्चसु तरिअव्वणिउत्त तणवरंडीए ॥ ७ ॥ [७]

तद्धिअसं अणुदिअसे तहल्लिआ चेअ गोवाडे ।

5

तद्धिअचयं च णच्चे तलयागत्ती अ कूवम्मि ॥ ८ ॥

तद्धिअसं । अदूरविप्रकर्षात् तद्धिअसिअं तद्धिअहं इत्यपि । अनुदिवसम् । तह-
ल्लिआ गोवाडः । तद्धिअचयं नृत्यम् । तलयागत्ती कूपः ॥ यथा ।

तरुणतहल्लिअरक्खय भुमयातद्धिअचएण तद्धिअसं ।

तलयागत्तिं वच्चइ णिसि बहुआ पाणिअमिसेण ॥ ८ ॥ [८]

10

तडफडिअं परिचलिअम्मि कुरवए तंबकुसुमो अ ।

गालिअअङ्गुलिएसुं तलसारिअतणयमुद्धिआओ अ ॥ ९ ॥

L. 1. Z तलप्फलो From लिः in शालिः to जासि l. 3. torn off in G. Z तममडो BFX क्षुभितं C तंतु° BFX य वायक°. L. 2. C तरियच्चं XZ तरियच्चं Z उडुपः. L. 3. C किसलतल° X कासलतलफल° C °गावी° X °तलमडिउ Z °मडिउ. L. 4. C तंतु° cdd. °डिय BF वच्चसु From च to णि in पाणिअ° l. 10. torn off in G. BF तरियच्च° X तरिच्च° C तरियच्चणिउच्चण तणवरंडीओ Z तरियणिउच्च तणवरंडीण. L. 5. ABCFG तद्धियसं ABCFGX अणुदियसे Z अणुदिवसे ABCFGXZ तहल्लिया BFZ चेव C वेय Y चेय. L. 6. cdd. तद्धिय° CXZ °वयं EZ णच्चे Z तलया° BF °मत्ती X °गत्ता CEXZ य In A the whole stanza is omitted. L. 7. cdd. तद्धियसं अ° तद्धियसियं तद्धियहं Z अनुदिवसः. L. 8. cdd. तहल्लिया cdd. तद्धियच (X व) यं Z तलयागत्ती. L. 9. C वरुणवह° cdd. °ल्लिय° X सुमया° cdd. °तद्धियच (XZ व) एण तद्धियसं. L. 10. BF चच्चइ C उच्चइ BF ओ for णिसि Z उ for णिसि BFZ बहुया CX बहुया cdd. पाणिअ°. L. 11. A तडफडियं BFXYZ °फडियं G °फलियं From परि° to वकः in कुरवकः l. 1. next page torn off in G. BFXYZ °चलियं A कुरवए E कुरवए Y कुरवए Z कुरवए BF तंबकुसुमो C तस्वकुसुमो XZ तंब° cdd. य. L. 12. E गोलियं ABCFXYZ गालियं X °अङ्गुलिएसु cdd. °सारियं BF °तणअ° BEFYZ °मुद्धियाओ CX मुद्धियाउ cdd. य Y वि.

तडफडिअं परितश्चालितम् । तंबकुसुमो कुरवकः । तलसारिअं गालितम् । अन्ये तु तलसारिओ नालिक इति पठन्तस्तलसारिअं मुग्धमाचक्षते । तणयमुद्दिआ अङ्गुलीय-
कम् ॥ यथा ।

अइ तलसारिअपेम्मय तुह विरहे तीइ इत्थ तडफडिअं ।

5 तंबकुसुमस्स मूले ओपडिआ तणयमुद्दिआ कहइ ॥ ९ ॥

अत्र । तलयंठइ भ्रमति । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [९]

ताला लाजा रम्मम्मि तामरो रोअणम्मि ताडिअयं ।

तारत्तरो मुहुत्ते जलभवफुल्लम्मि तामरसं ॥ १० ॥

ताला लाजाः । तामरं रम्यम् । ताडिअयं रोदनम् । तारत्तरो मुहूर्तः । तामरसं
10 जलोद्भवपुष्पम् । पद्मवाचकस्तु तामरसशब्दः संस्कृतसम एव ॥ यथा ।

ताडिअयपरं बालं कुलडा तालाहि भोलविअ जाइ ।

तारत्तरेण तामरतामरसे सरिअतूहम्मि ॥ १० ॥ [१०]

तालप्फली अ दासी तिच्ची सारम्मि दूसहे तिच्चं ।

तिरिडो तिमिरे तिणिसं महुपडले तिमिणमल्लदारुम्मि ॥ ११ ॥

L. 1. *cdd.* °फडियं BF तंब° XZ तंब° C चकुसु° B कुरवक C (F!) X
कुरुव (X व) कः BFGXZ °सारियं From तु to तीइ excl. l. 4. torn off in G.
L. 2. X लसारिउ (omitting त) Z तलसारिउ B नालिकनालिक X पठंतूल° *cdd.*
°सारियं Z °सारिय *cdd.* °मुद्दिआ. L. 4. *cdd.* अयि BF तणसारय° CXZ
°रियं C इच्छ; illegible in G. Z एत्थ *cdd.* °डियं. L. 5 BFGX तंब° C
तंब° X °कुसुमस्स BF ओपडिआ CZ उपडिय GX उपडिया *cdd.* °द्विया From कहइ
to णम्मि in l. 7. torn off in G. L. 6. X अत्र अंठइ Z तलयंठइ. L. 7.
C लाज C 1. hd. रम्मम्मि X तामरसो BF ताम रोअणंमि Z रोरोयणम्मि AEX
ताडिययं GZ °डिअअं Y °डियअं. L. 8. C ताउत्तरो X तारंतरो C 1. hd. मुहुत्ते BF
मुहत्ते E जलवरकु°. L. 9. B लाजा; From: to चकस्तु l. 10. torn off in G. X
तामरसं BFZ ताडिययं X तारंतरो. L. 10. C °द्रवं पु° B °कुण्णं. L. 11. BXZ
ताडिययं C (F) ताडिअयपरं *cdd.* बालं B कुलडा X कुलडा CGXZ तालाहि BFZ
भोलविय X तोलविअ GZ जाइ. L. 12. GXZ तारंतरेण CX om. तामर° Z मरतामरसे
From तामरसे to सी in दासी in l. 13. torn off in G. BFZ सरिय° X सरिइ°
F °तूहंमि C °तहंमि X °तूहमितामरसं. L. 13. BZ तालाफली ABFYZ च
E दूसहो G (A?) तिच्चं E तिच्चं. L. 14. ABFGXZ तिणिसं C तिणिसं off II I, 12.
G महुपडणे BF तिमिण दारुम्मि A तिमिणदारुमल्लम्मि; Y तिमणं C °दारुम्मि GZ °दारुम्मि.

तालफली दासी । तिची सारम् । तिक्वं दुर्विषहम् । तिक्वं अत्यर्थमिति सात-
बाहनः । तिरिडो तिमिरवृक्षः । तिणिसं मधुपटलम् । तिमिणं आर्द्रदारु ॥ यथा ।

वयणाइं तालफली असुणन्ती तिणिसतित्तिमहुराइं ।

तिक्वविलिअस्स पइणो ओ पहरइ तिरिडतिमिणेण ॥ ११ ॥

अत्र । तालिअंठइ भ्रमति । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [११]

5

उण्हपवणे तिरिड्डी तिङ्गिच्छी तिङ्गिआ य कमलरए ।

तिविडी पुडिआ गुरु तिचुअं च ण्हाणोल्लिअम्मि तित्तिरिअं ॥ १२ ॥

तिरिड्डी उण्णवातः । तिङ्गिच्छी तथा तिङ्गिआ कमलरजः । तिविडी पुटिका ।
तिविडा सूचीति केचित् । तिचुअं गुरु । तित्तिरिअं स्नानार्द्रम् ॥ यथा ।

तिङ्गिच्छिसुरहिजसभराणिव कलुसिअतिङ्गिए तिरिडुम्मि ।

10

तिचुअदुहा तुह रिऊ णइतित्तिरिआ जिमन्ति तिविडीए ॥ १२ ॥ [१२]

तिमिरिच्छतिमिच्छाहा करअपहिआ तिभिङ्गिलो मीणे ।

तिण्हीकयम्मि तिक्खालिअं तह तिरोवई वयन्तरिए ॥ १३ ॥

L. 1. XZ तालफली G om. तालफलीदासी G तिच X om. तिक्वं दुर्विषहम् cdd. तिक्वमत्यर्थमिति X तिक्वं मित्यर्थः मिति. L. 2. G °वाहनः GZ तिणसं X मधुपवुलं BF तिमिरं. L. 3. BCF तिणसं CX °महुराई. L. 4. CGXZ °विलियस्स B (F!) °विलियस्स X पयणो CG उ Z तिरिड्ढतिमिणेण. L. 5. BF तातिअंठइ C 1. hd. वालि° BF भ्रमयतीति CGXZ भ्रमतीति G °ति ति धा° BFCX °शेषूक्त इति नोक्तः (B नोक्तः). L. 6. A तिरिड्डी C तिरिड्डी C तिङ्गिच्छी E तिङ्गिच्छी GZ तिङ्गिच्छी ABFGXXYZ तिङ्गिया C तिङ्गिया X कमलरए. L. 7. cdd. पुडिआ ABXY तिचुअं C (F!) GZ तिचुअं A ण्हाणुत्तियंमि Y ण्हाणुल्लियंमि Z °णोल्लियंमि EX °णोल्लियं च A तित्ति° BF तित्तिरियं GZ तिचुरियं ACEXY °रियं. L. 8. C तिरिड्डी BF तिङ्गिच्छी GZ om. तथा C तम्पा (sic) BF तिङ्गिया CGXZ तिङ्गिया GZ च कमलर°. L. 9. BCFX सूचीति BX तिचुअं CG (F!) Z तिचुअं B तित्तिरियं C (F!) X °रियं G स्नानार्द्रा. L. 10. C तिङ्गिच्छि° G तिङ्गिच्छि° Z तिङ्गिच्छि° C सिङ्गुलियं G ऋतु° XZ ऋतु° BFGXZ °सियं BF °तङ्गिए C तिरिड्ढिंमि X °ट्टिमि. L. 11. BF तिचुअं CZ तिचुअं GX तिचुअं X °दुहा C रिणऊ णइतिञ्जि° Z णतित्ति° cdd. °रिया. L. 12. ABFGXXYZ तिमिरिच्छि° E °च्छाडा° cdd. °पहिआ C 1. hd. °पिहिआ B तभिङ्गिलो F तभिङ्गिलो Y तिभिङ्गिलो. L. 13. ABFGXXYZ °लियं C °लयं E विरो° G °वइ Z वयन्तरिए.

तिमिरिच्छो करञ्जद्रुमः । तिमिच्छाहो पथिकः । तिमिच्छओ इति कश्चित् । तिमि-
गिलो मीनः । मत्स्यविशेषवाचकस्तु संस्कृतसमः । तिकखालिअं तीक्ष्णीकृतम् । तिरो-
वई वृत्त्यन्तरितः ॥ यथा ।

हणिओ तिमिगिलधएण एस तिकखालिएण व सरेण ।

5 मुच्छइ तिमिरिच्छतले तिरोवइपिओ तिमिच्छाहो ॥ १३ ॥ [१३]

तुंगी रयणी तुण्ही अ सूअरे तुच्छमोमुक्क ।

तुलसी सुरसलयाए तुंडीरं मधुरबिम्बम्मि ॥ १४ ॥

तुंगी रात्रिः । तुण्ही सूकरः । तुच्छं अवशुष्कम् । अत्र तुदं उदरम् । तुंडं आस्थम् ।
तुंबी अलावूः । एते संस्कृतसमत्वाच्चोक्ताः । तुलसी सुरसलता । तुंडीरं मधुरबिम्बम् ॥ यथा ।

10 तुंडीरउट्ठि तुमए अतुच्छतुलसीहि अच्चिआ चण्डी ।

तुंगीवइपुण्णकलं जमाइतुण्हीवलं वरं लहसि ॥ १४ ॥ [१४]

तुण्हिक्को मिउअचलम्मि तुलग्गं कागतालीए ।

तुच्छयतुच्छइआ रज्जिए जरघडम्मि तुंडूओ ॥ १५ ॥

तुण्हिक्को मृदुनिश्चलः । तुलग्गं काकतालीयम् । तुच्छयं तथा तुच्छइअं रज्जितम् ।

15 तुंडूओ जीर्णघटः ॥ यथा ।

- L. 1. *cdd.* तिमिरिच्छो GZ करंजः GXZ तिमिच्छउ. L. 2. G तिमिगिलो X
तिमिगिलो X °विशेषः वा° *cdd.* °लियं. L. 3. G वृत्त्यन्तरितः. L. 4. GX हणिउ B
तमिगिलोधएण F तमिगिलो° X तिमिगिलएण G स BF सरंमि. L. 5. C. मुच्छइ
BFGZ तिमिरिच्छ° C तिमिरिच्छ° CGXZ °पिउ C तिमि° G °च्छाउ Z °च्छाओ.
L. 6. BCF तुण्णी EGXYZ तुण्णी GYZ च BGXYZ सूअरे C (F!) सुअरे X
तुच्छमवसुक्के ABC 1: hd. (F!) °मोमुक्के. L. 7. A सरस° BF °सल्लयाए Z तुंडीरं
G °विबमि. L. 8. BCF तुण्णी G तुंगी X तुण्णी Z तुण्णी Z तुत्थं BFGXZ तुंदमुदरं
C तुंदरं *cdd.* तुंडमास्थं. L. 9. BFG तुंबी BFG अलावूः C 1. hd. अलात्तः X
अलावू B °त्वात् नो° G तुंडी मधुर° G °विंव. L. 10. C तुंडीरउट्ठि B °उट्ठि
FZ °उट्ठि G उट्ठि or उट्ठि *cdd.* °तुलसीहिं BFGZ अच्चिआ C अच्चिआ. L. 11. *cdd.*
तुण्णी BFGXZ °वलं C वरं. L. 12. Y मिओअ C °वलंमि Y काकतालीए. L. 13. Y
तुत्थयतुत्थइया B °तुत्थयइया F °तुत्थइया ACEGXZ °इया X जिरघडंमि A तुंडू BFX
तुंडूओ (X उ) E तंडूओ Z तुंडूओ. L. 14. B काग° B *om.* तुच्छयं G तुत्थयं
BCFXZ तुच्छइयं G तुत्थइयं. L. 15. BFX तंडूओ (X उ) CZ तुंडूओ *corr* 2.
hd. in C. G तुंडू GZ *om* यथा.

अस्मिं तुलगादिहे तुच्छइआ मेल्लिऊण तूडुअं ।

किं अहिसरसि सहितुं ण तुच्छओ एस होहि तुण्हका ॥ १५ ॥ [१५]

तुणओ तूरविसेसे तुंतुक्खुडिओ तुराजुत्ते ।

दारु तुसेअजंभं तूओ तह उच्छुकम्मयरे ॥ १६ ॥

तुणओ झुंखाख्यस्तूर्यविशेषः । अत्र त्वरो रसविशेष इति संस्कृतसमत्वान्नोक्तः । तुंतु- 5
क्खुडिओ त्वरायुक्तः । तुसेअजंभं दारु । तूओ इक्षुकर्मकरः ॥ यथा ।

तूओ वायइ तुणयं उच्छुणिवीडणतुसेअजंभठिओ ।

तं सुणिअ गोवहुआ तुंतुक्खुडिआ अहिसरेइ ॥ १६ ॥

अत्र तूहो सरिदवतार इति तीर्थशब्दभवत्वान्नोक्तः ॥ [१६]

पुरिसम्मि तूहणो तोलणो अ सिंवलितरुम्मि तूलिणिआ । 10

तेंडुअमवि तुम्बुरुए तोसं दव्वम्मि तोमरी वल्ली ॥ १७ ॥

तूहणो तथा तोलणो पुरुषः । तूलिणी शाल्मलिः । तेंडुअं तुम्बुरु । अत्र तेअवइ
प्रदीप्यत इति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । तोसं धनम् । तोमरी वल्ली ॥ यथा ।

तूहण तूलिणितेंडुअतोमरिगहणे गिरिम्मि किं भमसि ।

मुत्तूण तोलणवयं ण हु तोसं लब्भए कह वि ॥ १७ ॥ [१७] 15

L. 1. CX अस्मि BF अस्मि BF तुलगां X तुलगिं G दिहे BF तुत्थइया
CGZ तुच्छइया X तुच्छया B मेल्लिऊण BFX तंदूयं CZ तंदूयं (Z अं). L. 2. X
सहसि C छओ G तुत्थउ X तुउ BFX होई (X इ) X तुण्हको. L. 3.
AGX तुणउ AC चरं C °विसोस BF तंतुक्खरिओ E °खुडिओ G कुडिउ AX
°डिउ C 2. hd. °डिउं C °जत्ते E °जुत्तो G जुण्णे. L. 4. BEFXZ दारु CGYZ
तुसेयं C चउ A, C 2. hd. चओ GX तूउ BF तूओ BF तुच्छं C उच्छुं; corr 2. hd.
GZ तुच्छुं X इच्छुं C °कम्मयरो. L. 5. G तुणउं X तुणउ BF ज्झंसां C कूंभां
(१) X जंभां C °ख्यसूर्यं Z तुवरो XZ °विशेषः. L. 6. B तुंतुक्खुडिओ F तंतुक्खं
XZ °डिउ C तुंतु त्वारां (sic) G om. तुंतु त्वरां CGXZ तुसेयं X दा for दारु
C तूओ G तूइउ X तूउ. L. 7. C तूउ GX तूउ CX वाअइ BF उछं CX
नीवीडणं GZ °तुसेयं BF °विओ GXZ °डिउ. L. 8. BCFXZ झुणिय G झुणेवि
cdd. °वहुया BCFX तुंतुक्खं cdd. °डिया. L. 9. C 1. hd. चहो BZ °तारः.
L. 10. Y तोणो ABCFGYZ च BCFGY सिंवलिं E °त्तरुम्मि BCFGXZ तूलं
cdd °णिया. L. 11. AGY तेंडुअमवि BF तेंडुअमं C तंसयं 2. hd. तंपूयं E तेन्डयं
X तेडुयं Z तंडुयं BF तुंवरं G तुंवुं E तुमुं X तुंवं BF तासं E दवम्मि. L. 12.
BF तथा तोहणो BFX तूलणी C 1. hd. चलिं BF तेंडुअं C तंडुअं 2. hd. तंपूअं G
तेंडुयं Z तंडुयं BCF तुंवुरु X तुंवुरु BF तेवइ. L. 13. G °बूकः X दव्वं for धनम्.
L. 14. BF तोहण C तुहणि XZ तुहणि C चलिं 2. hd. तूलणिं X तूलणं BF °तेंडुअं
GZ °तेंडुयं X गिरिम्मि. L. 15. B मूत्तूण BF तोलवयं GZ न.

अणिमित्ततप्परे तोक्कओ तथा तोडणो असहणम्मि ।

तोअयतोमरिआ वप्पीहयसत्थप्पमज्जएसुं च ॥ १८ ॥

तोक्कओ अनिमित्ततत्परः । तोडणो असहनः । तोअओ चातकः । तोमरिओ शस्त्र-
प्रमार्जकः ॥ यथा ।

5 वम्महसरतोमरिए माणंसिणिमाणतोडणे काले ।

तोअय मज्झ अवत्थाकहणे दइअस्स तोक्कओ होहि ॥ १८ ॥ [१८]

॥ अथानेकार्थाः ॥

तंडं सलीणलालयसिरहीणसराहिएसुं च ।

गामणिसेज्जासु तलं तल्लं पल्ललयवरुअसेज्जासु ॥ १९ ॥

10 तंडं कविकालालकं शिरोविहीनं स्वराधिकं चेति व्यर्थम् । तलं ग्रामेशः शय्या च ।

तल्लं पल्लवं वरुकाख्यतृणं शय्या चेति व्यर्थम् ॥ [१९]

तप्परआएसेसुं तत्ती तमणी अ बाहुमुज्जेसु ।

तलिमो कुट्टिमसेज्जाघरोद्धभूवासभवणभट्टेसु ॥ २० ॥

तत्ती तत्परता आदेशश्च । तमणी भुजो भूर्जं च । तलिमो कुट्टिमं शय्या गृहोर्ध्व-
15 भूमिर्वासभवनं भ्राष्ट्रश्चेति पञ्चार्थः ॥ [२०]

L. 1. EX अणमित्तं X °तप्परे B तोक्क GXZ तोक्क Z तोडणा. L. 2. Y तोअ°
BF om. तोअय cdd. °रिया BFGZ वप्पीह°. L. 3. GZ तोक्क X तोक्क BCFX
अणमित्तं तत्परः BF असहनः G तोयउ X तोअउ Z तोयओ GX °रिउ. L. 5.
C °सरि°. L. 6. C अवच्छा° BCFX दइअस्स CGX तोक्क BCFX होइ.
L. 7. om. A, X °थानेका° given twice. E °था. L. 8. E सडीलाल° AX
°तालय.° L. 9. EGXZ गामिणि B °सिज्जासु G तल C तं, corr 2. hd. GZ om.
तल्लं C तलं EX पल्लय° BFX °वरुअ° GZ °वरुअ° Y °चरुय°. L. 10. BFG कविकला°
G °डालकं X °तालकं Z °लीलकं X चतुर्थं for व्यर्थम् BF शज्जा व. L. 11. C तलं
पल्लव BFZ चरुका° GX वरुका° BF शया G भेति. L. 12. BF तसणा for
तमणी BFY य G तमणीइ om. अ BFG बाहु°. L. 13. A °घरोव्व° C °घरोद्ध°
G °घरोद्ध° X °घरोद्धभूमीवा° CGX °भट्टेसु X °सहेसु. L. 14. G भूर्जो C भूर्ज
Instead of भूर्जं च one should expect to find भूर्जश्च cdd. गृहोर्द्ध°. L. 15. C
°भूमिवासिभ° G °भूमिवास° C भ्राष्ट्रश्चेति G भ्राष्ट्रश्चेति X शब्दश्चेति.

कण्णाहरणविसेसे वरङ्गए चेअ तलवत्तो ।

तालूरो फेणकविट्ठेसु तिरिडिअं सतिमिरविचिएसु ॥ २१ ॥

तलवत्तो कर्णाभरणविशेषो वराङ्गं च । तालूरो फेनः कपित्थतरुश्च । तालूरो आवर्त-
श्चेति केचित् । तिरिडिअं तिमिरयुतं विचितं च ॥ [२१]

कोउअविवाहसरिसवहविअसिणिद्धकुतुवेसु तुप्पो वि । 5

पीणम्मि तुरीसद्धो उवगरणे तूलिआणं च ॥ २२ ॥

तुप्पो कौतुकं विवाहः सर्वपो म्रक्षितः स्निग्धः कुतुपश्चेति षडर्थः । तुरी पीनं
तूलिकानामुपकरणं चेति द्वयार्था ॥ [२२]

णायव्वा तुंबिल्ली महुपडले उक्खले चेअ ।

तेड्डो सलहपिसल्ला तउवट्ठिअकण्णिआसु तोवट्ठो ॥ २३ ॥ 10

तुंबिल्ली मधुपटलमुदूखलं चेति द्वयार्था । तेड्डो शलभः पिशाचश्च । तोवट्ठो त्रपुपट्टि-
कारुयः कर्णाभरणभेदः कमलकर्णिका चेति द्वयर्थः ॥ [२३]

॥ अथ थादिः ॥

थग्घो गाधे णिलए थहो थरो दहिसरे थरु छरुए ।

थंवं विसमे थक्कोऽवसरम्मि पसुम्मि थट्ठियवा ॥ २४ ॥ 15

- L. 1. Y कण्णाभरणं BF वेय C चेव AGYZ चेय. L. 2. *cdd.* °डियं (X डयं)
A सतिमिरं Z भतिमिरं G °चिचिएसु. L. 3. X वराः (sic) G कपित्थश्च. L. 4.
cdd. °डियं BF विवं C *om.* विचितं. L. 5. E कोउविं ABCEFXYZ
°हवियं G °हचिये° G सिणिब्ब°. L. 6. C उवकरणे X °गरणा ABFXYZ
तूलियाणं C तल्लियाणं G तालियाणं. L. 7. *cdd.* म्रक्षितं CFX स्निग्धं BF
कुतपं C 1. *hd.* कुतुपं X कुभपं X तुरो सद्धो पीनं From तुरी to द्वयार्था torn
off in G. L. 8. Z मूलिकानां C °कानामुपकरणं BCFXZ द्वयर्थः. L. 9.
C णायव्वा तुम्बिल्ली E तुम्बिल्ली GZ तुम्बेल्ली BF महुपडवे C °पडिले ACFY चेय
B वेय. L. 10. BF तेशे C तेड्डु GZ तिड्डो *cdd.* °वट्ठि (X ट्टि) यकण्णिआसु E तोवट्ठो
C °ट्टो (!) From तोवट्ठो to वट्ठो l. 11. torn off in G. L. 11. BF तंवेल्ली C तुम्बे°
2. *hd.* तुम्बि° X तुम्बेल्ली Z तुम्बेल्ली B °लमुदूखलं F °लमुदू° BFX द्वयर्थः BF तेशः CXZ
तिड्डो X शशलभः G वाओपु त्रपु°. L. 12. B °पट्टिकारुयकण्णां GZ °भरणविशेषः.
L. 13. *om.* A. Y थक्कादिः In G from अथ to पसुम्मि l. 15 torn off. L. 14.
A वग्घो BF थप्पा C थग्घो. It will not be noted in this chapter that some of
the Mss. very often confound थ and घ in the beginning of the words.
X गाधे ABE णिलये Z णिलए E थरो थहो थहिं AC थरु EY छरुए. L. 15. C
1. *hd.* थंथं ABC 2. *hd.* EFGZ थंथं X थंथं Z *om.* s C पसुम्मि BEFY थंथिं X थंथिं
Z थंथिं C थगी.

थग्घो गाधः । थहो निलयः । थरो दधिसरः । थरू त्सरुः । थवं विषमम् । थक्रो
अवसरः । थट्टी तथा थवो पशुः ॥ यथा ।

दहिअं थरेण खग्गा थरूहि कूवा य थग्घसलिलेहिं ।

सोहन्ति थंबथक्का भडेहि थट्टीथवेहि गामथहा ॥ १९ ॥ [२४]

5 वित्थिण्णम्मि थसथसलथामा थविआ पसेविआए अ ।

थंडिल्लथमिअथलया मण्डलविम्हरिअमण्डवेसुं च ॥ २५ ॥

थसो थसलो थामो एते त्रयोऽपि विस्तीर्णार्थाः । थवी प्रसेविका । थंडिल्लं मण्ड-
लम् । थमिअं विस्मृतम् । थलओ मण्डपः ॥ यथा ।

थामत्थणथंडिल्ले थसकडि तुह थविअसुण्णहिअयाए ।

10 थलयागओ वि दइओ थमिओ किं थसलदोसो व्व ॥ २० ॥ [२५]

भल्लायए थउडुं वीसामे थत्तिअं चेअ ।

चञ्चूइ थग्गया थवइल्लो दीहोरुजुअलउधविट्ठो ॥ २६ ॥

L. 1. BF थप्पो C थग्घो X गाधः From निलयः to अ l. 3. torn off in G. CXZ दधिसरः XZ थरू BF om. थरू त्सरुः BF थंव CXZ थवं. L. 2. B थंडी F थंडी C om. यथा. L. 3. cdd. दहिअं CZ थग्गा C थरूहिं X थरूहिं Z कूवा B थग्गं Z पशुं X थग्घलिलेहिं. L. 4. BF थवं C थंवं X थवक्का From व to थसलो l. 7. torn off in G. B भडेहिं B थंडीं F थंडीं cdd. थवेहिं CZ गामथहा. L. 5. ACX विच्छिं Y वित्थं Z विच्छिण्णम्मि BF थवथसलं E थंसथसलं E थामो C 2. hd. थसो ABCFXYZ थविआ ABCFXYZ पसेवियाए ABCFYZ य. L. 6. A थंडिल्लमिअं BEXYZ थमिअं F थमविं C थलियं BF मंडलया मंडलविम्हलियं X मंडलं ACEXYZ रियं. L. 7. X थसो G वसलो From विस्तीं to गओ l. 10. torn off in G. L. 8. BFZ थमिअं CX थविअं X थलउ. L. 9. C थागच्छणं BF थविअं C थडियं X थडियं Z पइयं BF छुन्नं Z मुन्नं cdd. हिययाए. L. 10. CGX गउ C दओ C 2. hd. X दउ C 2. hd. XZ थमिउ Form ओ in थमिओ to सुअं l. 3. next page torn off in G. C 2. hd. व. L. 11. Y वल्लायए Z भल्लायए थउडुं BIFYZ थत्तिअं X थत्तिअ BF चेव YZ चेंव. L. 12. Z वंचूइ X om. चञ्चूइ X थग्गासया AY जुयलं BF जअलं C दीहोसज्जुअं C 2. hd. Z होसज्जुं BF उज्जुचिट्ठो.

थउडुं भल्लातकम् । थत्तिअं विश्रामः । थग्गया चञ्चुः । थवइल्लो प्रसारितोरुद्वयो-
पविष्टः ॥ यथा ।

णिव तुह भएण णट्ठा भुज्झिअ सुअथग्गअद्धखद्धफला ।

रिउणो कुणन्ति खिण्णा थवइल्ला थत्तिअं थउडुतले ॥ २१ ॥ [२६]

थरहरिअं कम्पिअए घणम्मि थारो थिरे थिमिअं ।

5

थिरणामो चलचित्ते दरिए थुण्णो अ वट्टिए थुल्लो ॥ २७ ॥

थरहरिअं कम्पितम् । थारो घनः । थाणयं आलवाल इति स्थानकशब्दभवः ।
थिमिअं स्थिरम् । थिरणामो चलचित्तः । यः कचिदपि धृतिं न बध्नाति । थुण्णो
दृप्तः । थुल्लो परिवर्तितः ॥ यथा ।

थुण्णत्तणथुल्लमुहो माणिणिलोओ पिअम्मि थिरणामो ।

10

थारत्थणिअं सोउं थरहरिअतणू हवेइ थिमिअमणो ॥ २२ ॥ [२७]

थुलमो दूसे थुक्किअमुण्णयए थुडुहीरमवि चमरे ।

थुरुणुल्लणयं सेज्जा वाअयभण्डम्मि थूरी अ ॥ २८ ॥

थुलमो पटकुटी । थुक्किअं उन्नतम् । अम्बूकृते तु थुक्किअं थूकृतशब्दभवमेव ।
थुडुहीरं चामरम् । थुरुणुल्लणयं शय्या । थूरी तन्तुवायोपकरणम् ॥ यथा ।

15

L. 1. C 1. hd. Z थउडुं C 1. hd. भल्लाकं cdd. थत्तिअं BF om. थग्गया
चञ्चुः X थग्गो अनुदिनः C चञ्चु B प्रसरि° X °रुद्वयो°. L. 3. cdd.
भुज्जिय BCFX सुय° CF अद्धखद्ध° BFX °फले From ला to लो in थुल्लो
l. 6. torn off in G. L. 4. B रिउणो cdd. थत्तिअं X थउडुतले. L. 5.
Z थरि° cdd. °हरिअं AEXY कंपियए C कंपियपयणंमि A थणंमि C om. थिरे E
थिमिअं ABCFXYZ थिमिअं. L. 6. C 1. hd. चलचित्ते 2. hd. चलचित्ते Z दरिए E
थुण्णो XZ थुणो Y च CZ वट्टिए A वट्टि X चट्टिए A चुल्लो E थुल्लो. L. 7. cdd.
°हरिअं BF थनः From नः to तः in परिवर्तितः l. 9. torn off in G. C थालयं. L. 8.
B थमिअं C (F ?) XZ थिमिअं B च BX थुणो. L. 9. XZ चुल्लो. L. 10. G
थुल्लत्तण° BF थुण्णतूण° X पुण्णत्तण° X माणिणिलोउ C 1 hd. GX °लोउ cdd. पिअंमि
From थिर° to रमवि l. 12. torn off in G. L. 11. C थारच्छ° X थारथ°
cdd. °णियं B सोओ F साओ BF थरथरिअं CXZ °हरिअं cdd. थिमिअं C गणां.
L. 12. C दूसे C 1. hd. वुक्कियसुण्णेय 2. hd. °णय ABC 2. hd. FXYZ थुक्किअं
BFYZ °मुन्नयए X थुडुहीर° C 1. hd. °रमडि. L. 13. C थुरुणुल्ल° 2. hd. °णुल्ल°
E थुरुणुल्लयं GZ थुरुणू° Y थरणु° X °णय GYZ वाअय° A थूरी ABF या GXYZ च.
L. 14. F °मो पटकुटी torn off in G. X पटकुटी C °कुडी cdd. थुक्किअं From तं in
उन्नतं to शय्या l. 15 torn off in G. BF अंभूकृते cdd. थुक्किअं. X थूकृत° L. 15.
C थुडुडु° X थुथुरु° C °णुल्लु° Z °णुल्लु° B शय्या X सेज्जा C थुराः

तुह थुक्किअंसरिउणो थुरुणुल्लणथुडुहीरथुलमाइं ।

ओमुत्तूण पण्ठा थूरिकरा तन्तुवायवेसेण ॥ २३ ॥ [२८]

थूणो तुरए कोलम्मि थूलघोणो अ विन्दुए थेवो ।

थेरो के थेरासणथेवरिआ पउमजम्मतूरेसु ॥ २९ ॥

5

थूणो अश्वः । थूलघोणो सूकरः । थेवो बिन्दुः । स्तोकवाचकस्तु थेवशब्दः स्तोक-
शब्दभव एव । थेरो ब्रह्मा । थूणो थेणो चोर इति स्तेनशब्दभवौ । थेरासणं पद्मम् ।
थेवरिअं जन्मनि तूर्यम् ॥ यथा ।

उक्कणिअ रविथूणाइ थूलघोणं अणज्झयणथेरं ।

थेरासणक्कजिग तुह थेवरिअं जणइ हरिसजलथेवे ॥ २४ ॥ [२९]

10

कमपिहुवट्टे थोरो बलम्मि थोहं च खोलए थोलो ।

ठाणोण्डपिहुसु थाहो णिण्णेहदयदरिएसु थिण्णो वि ॥ ३० ॥

थोरो क्रमपृथुपरिवर्तुलः । स्थूलार्थस्तु स्थूलशब्दभव एव । थोहं बलम् । थोलो
वस्त्रैकदेशः ॥ यथा ।

15

थोरमुअथम्म इण्हि तुह थोहेणं रणे हयवईओ ।

सुअभिकखणिमित्तं रिउसुद्धन्तवहूउ थोलमुडुन्ति ॥ २५ ॥

L. 1. B थक्कियंसं C (F!) X थुक्कियंसं G चुक्कियंसं Z सक्कियंसं BF थुरु-
णल्लणं G °णुल्लणं C °थुडुहीरं X °थुडुहीरं. L. 2. C 1. hd. GX उमुत्तूण
From वायं to लम्मि l. 3. torn off in G. L. 3. F थूणो BF तुरए X तुरए
CE थूलघोणो ABEFGXYZ च BG विन्दुए EX थोवो C 2. hd. थेवो. L. 4.
C 1. hd. थेसो C क cdd. °रिया C °ज्जम्मवूरेसु. L. 5. BGZ °श्वः X थूलथूणो
G सूकरः C थेवो X om. शब्दः स्तोक. L. 6. BFX °भवः om. एव C थेरा.
X थेरो B चौर C (F!) चोरः X चौरः C थेरोसणं X °सण. L. 7. GXZ °रियं
C (F!) °रयं C तूर्या 2 hd. तूर्या G तूर्यं X तूर्यं. L. 8. BCFZ उक्कणिअ G उक्कणिअ
X उक्कणिअ BF थूमघोणंमि C थूसथोणं X थूणथोणं C अणज्झयणं X अज्झयणं B °थेरं
C °थेरां F °थेरं. L. 9. X थेरासणंक्कजिग G त्वेवं Z स्वेवं cdd. °रियं X °जलथेव.
L. 10. E °विहिं BF °चट्टे EXY थेरो BF चलिम्मि GZ बलम्मि C 1. hd. Z थोलं G
थोल C व G च रे वालो (sic) Z च रे वालए Z थालो EXY ins. here अथाऽनेकार्थाः
(Y om. s). L. 11. BF घोणोवपिहुसु C 1. hd. वाणडपिं 2 hd. ठणउडं E ठाणोडं
GZ वाणोडं Y थाणोण्डं X ठणोउडपिहुसु थाहे GZ निज्जेहं X om. दय G °दसेसु A थिणो
GZ थिहो. L. 12. X थेरो BF स्थूलार्थे तु Z थूलशब्दं BCFX °भवः om. एव.
Z वलं X थेलो Z थालो. L. 14. BCFX °भुवं G °थाम G थोएणं CG °वईउ
X °वई. L. 15. cdd. सुयं BCF °वहूओ BF थोलमुडंति G थोलमुडुन्ति X थोलयुडुन्ति.

॥ अथानेकार्थाः ॥

तत्र थकइ तिष्ठति फकति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । ठाणं स्थानम् ।
उण्डं गम्भीरजलम् । पृथु विस्तीर्णम् । तत्र त्रयेऽपि थाहशब्दः । थाहो दीर्घ
इत्यन्ये । थिण्णो निःस्नेहदयो दृप्तश्चेति द्वर्थः । थिप्पइ विगलति तृप्यति चेति धात्वा-
देशेषूक्तमितीह नोक्तम् ॥ [३०]

5

भयरहिअणिब्भरेसुं बद्धसिरक्क अ थिरसीसो ।

दरकुविअवयणसंकोअणमोणेसुं थुडुंकिअं चेअ ॥ ३१ ॥

थिरसीसो निर्भीको निर्भरो बद्धशिरस्त्राणश्चेति त्र्यर्थः । थुडुंकिअं दरकुपितवदन-
संकोचनं मौनं चेति द्वर्थम् ॥ [३१]

पासायसिहरवप्पीहएसु रप्फे तहा थूहो ।

10

थेणिल्लिअं हरिअभीएसु रजगमूलएसु थोओ वि ॥ ३२ ॥

थूहो प्रासादशिखरं चातको वल्मीकं चेति त्र्यर्थः । थेणिल्लिअं हतं भीतं च ।
थोओ रजको मूलकश्च ॥ [३२]

॥ अथ दादिः ॥

दरमद्धे दयमम्बू दंतो कडए दवो अ गगगरए ।

15

दच्छं तिकखे सुत्तकणयम्मि दंडी दसेरो अ ॥ ३३ ॥

L. 1. om. A. L. 2. XZ तिष्ठति BF °देशेषूक्त इति X °देशेषूक्त° BFG नोकः
G om. धात्वादेशेषूक्तमिति B थाणं. L. 3. GZ गगीरं जल (Z °लं) GZ त्रयो X
°शब्दाः । थोही. L. 4. BF पिण्णो C थिन्णो 2. hd. थिण्णो X थिन्णो cdd.
निस्नेह° X निःस्नेहः दरियो X विप्पइ. L. 5. B °शेषूक्त इतीह. L. 6.
cdd. °रहिय° C °निब्भरेसुं BEFGZ वद्ध° C (F1) बद्ध° cdd. य C °सीमो.
L. 7. cdd. °कुविय° GYZ °संकोचण° EZ °मोणेमु G °मोणेसु Y °मउणेसुं A वुडुंकियं BF
थुडुंकियं C थुडुंकियं E थुडुंकियं GXZ वुडुंकियं Y थुडुंकियं AYZ चेय BF वेय C
चेय G चिय. L. 8. C 2. hd. °सीमो BCF निर्भीको corr C 2. hd. G निर्भीरा
BFG om. निर्भरो CXZ निर्भरः C वसशिर° G वस्सं शिर° XZ सशिरस्त्राण° BCFZ थुडुंकियं
GX थुडुंकियं X दरसंकुपित°. L. 9. Z om. चेति. L. 10. C सोरसिहर°
CEGZ °वप्पीह° E रप्फे X रफे. L. 11. A थणिलियं X थिणिलियं BCEFGYZ
°ल्लियं cdd. हरिय° Z हरिभीएसु G °भीए XY रजक° GZ थोवो X थोउ A वि.
L. 12. X त्र्यर्थं cdd. थेणिल्लियं. L. 13. GZ थोवो X थोउ. L. 14. om. A.
Y has दकारादिः. L. 15. E दरमद्धे C °मद्धे Z °मद्धेउ AY दअम° B °मम्बू G °मंबू
E °मम्बू X °मंबू BF दंतं A दत्तो cdd. य C गगगरए. L. 16. Z दत्थं BF
तिरेकसुत्तकयानि ABCFGYZ य.

दरं अर्धम् । दयं जलम् । दयं शोक इत्यन्ये । दंतो पर्वतैकदेशः । दवो गद्गदः ।
परिहासवाचकस्तु दवो द्रवशब्दभवः । वनवह्निवाची तु संस्कृतसमः । दच्छं तीक्ष्णम् ।
दंडी तथा दसेरो सूत्रकनकम् । दंडी डंडीवत्सूचीसंघटितवस्त्रयुगलमपीत्यन्ये ॥ यथा ।

दच्छतवं केण कयं दंते सहि दरदयम्भि को पडिओ ।

5 जो दंडिमण्डिअउरो सदसेरं दवसरं तुमं रमइ ॥ २६ ॥ [३३]

सोअम्भि दसू दयरी सुराइ दमओ दरिद्वम्भि ।

दत्थरदक्खज्जा करसाडयगिद्धेसु दंतिओ ससए ॥ ३४ ॥

दसू शोकः । दयरी सुरा । दमओ दरिद्रः । दत्थरो हस्तशाटकः । दक्खज्जो
गृध्रः । दंतिओ शशकः ॥ यथा ।

10 दक्खज्जेण झडप्पिअदत्थरसंछण्णदंतिअयमंसे ।

कुणइ दसुमारडन्ती दयरीपाणाउला दमयवेसा ॥ २७ ॥ [३४]

दवरदहिट्ठा तन्तुकविट्ठेसु दइअदयाइआ अविए ।

दडवडदहिउप्फदयावणा य धाडिणवणीअदीणेसु ॥ ३५ ॥

दवरो तन्तुः । दहिट्ठो कपित्थः । अत्र । दरिओ दृप्त इति दृप्तशब्दभवः । दंसइ
15 दर्शयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तौ । दइअं तथा दयाइअं रक्षितम् । दडवडो धाडी ।
दहिउप्फं नवनीतम् । दयावणो दीनः ॥ यथा ।

L. 1. XZ अर्द्धं CX दअं B अं (sic) CGZ दअं शोक X दअ G पर्वतो पर्वतैक°. L. 2.
B °वह्निवाची Z दत्थं C दी तथा Z दंती. L. 3. BFX डंडीवत् C दण्डीवत् see IV.
7. BF °सूची° G °शूची° BF °संघटितवस्त्रमपित्यन्ये (F °ट्टि°). L. 4. BF दच्छंतयं G
दच्छतयं Z दत्थतवं G सेहि BF दरदयम्भि CXZ दरिद्वम्भि G दरदमिय GX पडिउ.
L. 5. X जं BF om. जो दंडि BFGZ °मंडियं C °मंडि° X मंडिउरो CX रमई GZ
रइइ. L. 6. GZ सोयम्भि BF om. दसू GXZ दमउ Z दरिद्वम्भि. L. 7. CG दच्छरं X
दत्थरं B °दक्खज्जा F °दक्खज्जा C °गिद्धेसु X °गिद्धेसु G om. गिद्धेसु A दत्तिउ G दंतिउ X
दंतिउ C 1. hd. समए X ससउए. L. 8. G शोक cdd. दयरी G दमउ X दमिउ C
दच्छरो BF हत्थ° BF दक्खज्जो. L. 9. GX दंतिउ X ससकः. L. 10. BF दक्ख°
G दक्खा° BCFZ झडप्पियं C °दच्छरं CGXZ °संछण्ण° BF दंतियसंसे C °दंतिययं GZ
°दंतितियं X °दंतियमंसे. L. 11. Z कुणइं C °मारडन्ती G °रदंती BCF दयरी° GZ दमअं.
L. 12. E °दहिट्ठा A °कविट्ठेसु E °कचि° cdd. दइय (C यं) दयाइ (C ई) या C आदिए.
L. 13. BF °दहिउप्फं C °दयावणो BF धारि° G वारि° ABCEFX Y °णवणीयं°. L. 14.
GXZ दरिउ Z दृप्तः GX om. दृप्त इति X दृप्तः शब्द° B. om. शब्द X दंसय दर्शयतीति.
L. 15. C नोक्तो cdd. दइयं तथा दयाइयं B धाडी.

दइअ दयावणय तुमं दवराहतणू दहिद्ववट्ठणी ।

दहिउण्णकोमलङ्गी विरहदडवडा दयाइउं जोग्गा ॥ २८ ॥ [३५]

दवहुत्तं गिम्हमुहम्मि दहित्थारो दहिसरम्मि ।

दहबोल्ली थालीए दरवल्लदयच्छरा य गामेसे ॥ ३६ ॥

दवहुत्तं ग्रीष्ममुखम् । दहित्थारो दधिसरः । दहित्थरो इत्यन्ये । दहबोल्ली स्थाली । 5
दरवल्लो तथा दयच्छरो ग्रामस्वामी ॥ यथा ।

सदहित्थारदहिणा णवदहबोल्लीइ विरइअकरम्बं ।

दवहुत्ते अलहन्तो दरवल्ल दयच्छरो सि कहं ॥ २९ ॥ [३६]

णिविडम्मि दरुम्मिल्लं दरमत्तदरंदरा हठोल्लासा ।

दरवल्लहो अ दइए दरवल्लणिहेलणं च सुण्णघरे ॥ ३७ ॥

10

दरुम्मिल्लं घनम् । दरमत्ता बलात्कारः । दरंदरो उल्लासः । दरवल्लहो दयितः ।
दरवल्लणिहेलणं शून्यगृहम् ॥ यथा ।

दरवल्लहाइ तुह तइ ण सिणेहदरंदरो दरुम्मिल्लो ।

ता जइ दरमत्ताए दरवल्लणिहेलणम्मि तं रमसि ॥ ३० ॥

अत्र । दव्वीअरो सर्प इति दवीकरशब्दभवः । दक्खवइ दर्शयतीति धात्वादेशेषूक्त
इति नोक्तौ ॥ [३७] 15

- L. 1. *cdd.* दइय BF °तणू X दहिद्व° L. 2. Z दहिउण्ण° C दयाइउ X दयाइउउं.
L. 3. E गेम्ह° X गिह्ल° C °सुहंमि Z °मुहुंमि E दइत्थारो C दहिच्छारो. L. 4.
ABFGXYZ °वोल्ली C °चोल्ली EX थालीए GZ सालीए BFY °दअत्थरा C °दअच्छरो GZ
°दयत्थरा C गामेसु X गामेसो. L. 5. C °सुखं C दहिच्छारो X दधित्थारा C दधिच्छरो
BFG C 1. *hd.* XZ °वोल्ली C 2. *hd.* °चोल्ली G छली. L. 6. BX दअत्थरो C (F 1)
दयच्छरो GZ दयत्थरो. L. 7. C सदहित्थार° XZ °रयदहिणा *cdd.* °वोल्लीइ *cdd.* विर-
इय° X विरईइ° BFG °करंवं. L. 8. G दवहुंने X अलहतो BFGXZ दअत्थरो.
L. 9. A निविड° X णिविड° CEX दरुम्मिल्लं C दरमित्त° E दरमल्लं E हवो°. L. 10.
GZ °वल्लहा BCFGYZ च A *om.* दर BFG सुण्णघरे Y सुण्णघरे Z सुण्णघरो. L. 11.
CG दरुम्मिल्लं BF दरामत्ता C °मत्तो X दरवल्लहो. L. 12. X शून्यगृहं G *om.* यथा.
L. 13. X तुह त ण सणेह° C दरुम्मिल्लो. L. 14. G °मत्ता X दक्खल° C °वलि° X त G
रमंसि. L. 15. X *om.* अत्र B दवीकर° CG दव्वी° GZ दर्शयति C °षूकाविनि X
षूकमिति. L. 16. G इति नो (sic) Z नोक्तः.

दाओ पडिहू कञ्चीइ दारदोरा य दालिअं णयणे ।

दारिअदारद्धंतादादलिआ वेसपेडअङ्गुलिआ ॥ ३८ ॥

दाओ प्रतिभूः । दारो तथा दोरो कटिसूत्रम् । दालिअं चक्षुः । दारिआ वेश्या ।
अत्र दावइ दर्शयतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । दारद्धंता पेडा । दादलिआ
५ अङ्गुलिः ॥ यथा ।

चलदालिअदादलिआण रणिरदाराण दारिअजणाण ।

दोररवो दारद्धंताए जणयत्थवल्लणयदाओ ॥ ३९ ॥ [३८]

दिअहम्मि दिओ सुण्णाराणत्थेसुं दिअज्झदिप्पंता ।

दिव्वासा चामुण्डा जडे दिअलिओ दिआहमो भासे ॥ ३९ ॥

10 दिओ दिवसः । दिअज्झो सुवर्णकारः । दिप्पंतो अनर्थः । दिव्वासा चामुण्डा ।
दिअलिओ मूर्खः । दिआहमो भासपक्षी ॥ यथा ।

पुरिसदिआहम दिअलिअदिअज्झ दिक्खसि ण तीइ दिप्पंतं ।

जं दिव्वासाभवणे दिअन्तसमयम्मि णागओ सि तुमं ॥ ३९ ॥ [३९]

L. 1. AGX दाउ A पडिहू G पडहू X दारोदोरा BF °दोरो X om. य cdd. दालियं BF नयणे. L. 2. ABCFGXYZ दारियं E दोरियं A °दारद्धंता° BX °दारिद्धंता F दारिद्धंता° C °दारद्धंता° BEFXYZ °दादलिया C °दाहलिया G om. दाद° E वेसापडं G वेसा अंगुलिम्मि दंदलिया ABEFYZ °लिया. L. 3. AG दाउ X दाऊ G प्रतिभू । दाउ तथा BFGZ दालियं cdd. दारिया. L. 4. X दाखवइ B दारद्धंता F दारिद्धंता C दारद्धंता Z पेडा G om. पेडा and has here again । दारिआ वेश्या । G दंदलिया C 2. hd. दाहलिआ BFXZ °लिया. L. 5. G अंलिः (sic). L. 6. cdd. °दालियं° G दंदलयाणा Z °दंदलियाण cdd. दारियं. L. 7. G दाररउ Z दोररओ C दोरद्धंताए GZ °ताइ BF जणयत्थल्लण° C जणअच्छ° BFGX °दाउ. L. 8. E दियंमि ABCFGYZ दियहंमि X दिउ G दिवो GZ सुन्नारा° AC(F!) दिअज्ज° B दिअय° EGZ दियज्ज° X दियज्ज°. L. 9. B दिव्वासा ABCFGYZ दियं C 1. hd. X °लिउ cdd. दियं° E °हमे Z भासो. L. 10. GX दिउ B दिअज्जो C (F!) दियज्जो GXZ दियज्जो X चामुडा From चामुण्डा to क्षी torn off in G. L. 11. Before दिअलिओ C 2. hd. margin inserts जडशब्दो. cdd. दियलिओ (X उ) CZ om. मूर्खः X जडः for मूर्खः cdd. दियाहमो X भाषा for भासपक्षी X om. यथा and illustrative stanza following it. L. 12. cdd. °दियाहम दियलियं° BF °दिअय° CGZ °दियज्ज BF दिक्खंतसि. L. 13. C °भवं णे In G वणे दिअन्तसम is torn off. BCF दियन्त° Z °सयणम्मि G °णम्मि BF णोगओ C णागउ From गओ to °हुत्तं l. 1. next page torn off in G.

सइभोअणे दिअसिअं पुव्वण्हयभोअणे अ दिअहुत्तं ।

बाले दिल्लिंदिलिओ अ दुद्धगंधिअमुहो चेअ ॥ ४० ॥

दिअसिअं सदाभोजनम् । दिअसिअं अनुदिनमित्यन्ये । दिअहुत्तं पूर्वाह्णभोजनम् । दिल्लिंदिलिओ तथा दुद्धगंधिअमुहो बालः ॥ यथा ।

मह दुद्धगंधिअमुहा दिल्लिंदिलिअस्स तस्स सेवाए ।

5

दूरे दिअसिअवत्ता दिअहुत्तकए वि तम्मन्ति ॥ ३३ ॥ [४०]

दिअधुत्तओ अ कागे कक्किंडे दीवओ चेअ ।

सङ्गम्मि दीहजीहो दुल्लं वत्थम्मि दुत्ति सिग्घम्मि ॥ ४१ ॥

दिअधुत्तो काकः । अत्र दिवाइत्ती चाण्डाल इति दिवाकीर्तिशब्दभवत्वान्नोक्तः । दीवओ कृकलासः । दीहजीहो शङ्खः । दुल्लं वस्त्रम् । दुत्ति शीघ्रम् ॥ यथा ।

10

ओ दीहजीहउज्जलदुल्लो गामणिजुआणओ दुत्ति ।

दिअधुत्तमुक्कमलकलुसमत्थओ दीवओ व्व उम्मुहइ ॥ ३४ ॥ [४१]

दुत्थं दुक्खं जहणे दुली अ कुम्मम्मि दुद्धओ णिवहे ।

माघण्हाणे दुक्करमवि दुव्वोल्लो उवालम्भे ॥ ४२ ॥

L. 1. BCFXZ सयं BEFY °भोयणे YZ °णे दियं BCFXY °सियं C पुव्वण्हं E पुव्वण्हियां X पुव्वण्हिय cdd. °भोयणे Y भोयणम्मि and om. अ. cdd. य दियं ABCFY दियहत्तं EF दियहुत्तं. L. 2. BCFGZ बाले CGZ दिल्लं X °दलिउ AC °लिउ ABCF (G!) YZ य C दुद्धं A °गंधियं BEFXYZ °गंधियं G °गंधयं BF °मुहे G °मुहे AGYZ चेय BF वेव C चेव. L. 3. B दिवं XZ दियसिअं BGX °सियं B दियसियं From दिअं अनु° to गंधिअ 1. 4. torn off in G. Z °मिस्वेके BF दियहत्तं Z दियहुत्तं CX °हत्तं C पूर्वाण्हं L. 4. Z दिल्लिंदिलिउ X °दलिउ F दुद्धं BZ गंधियं C 1. hd. °मुहो BF बालः. L. 5. BFGZ °गंधियं In G दिल्लिंदिलिअ is illegible. BCFXZ °लियस्स C सेचाए X सेवाए. L. 6. From रे to सिग्घ incl 1. 8. torn off in G. BFX दिअसियं Z दियसियं C दियसेयचत्ता cdd. दियं हत्तं C तम्मन्ति X तंम्मन्ति. L. 7. ABCFXYZ दियं E पदियं XZ °धुत्तउ cdd. य X कक्किंडो BF दीवओ य चेव X दीवउ वेअ CZ चेव AY चेव. L. 8. C वच्छंमि X वत्थंमि Z पुत्ति E सिग्घम्मि. L. 9. cdd. दियं X कागः From त्र to मणि 1. 11. torn off in G. Z चंडालः C om. शब्द. L. 10. C दिवओ X दीवउ X शखः. L. 11. C om. ओ XZ उ BF °जीहओज्जलं BF °जुयाणउ Z °जुयां CGX °णउ. L. 12. BFX दियं BF °धुत्तमुक्कं C दियधुत्तिं C °मच्छओ X °मत्थउ CXZ दीवउ cdd. च X om. व्व BF उम्मुहइ CX म्मुहइ (sic) In G from धुत्त to तथा 1. 1. next page torn off. L. 13. C दुच्छं X दुत्थं F दुत्थं X दुक्खं EX दुलि cdd. य BF कम्मंमि A दुइउ C दुट्ठव X दुट्ठउ C णिवहे. L. 14. X माघण्हाणे A दुक्करं BCF °रमचि A दुव्वोल्लो BFXZ दुव्वोल्लो EY दुव्वो C दुव्वो EX उवां X °लंभो.

दुत्थं तथा दुक्खं जघनम् । दुली कूर्मः । अत्र दुहं असुखमिति दुःखशब्दभवत्वा-
नोक्तम् । दुद्धो समूहः । दुक्करं माघे रात्रौ चतुर्यमिस्नानम् । दुब्बोल्लो उपा-
लम्भः ॥ यथा ।

दुक्करवेविरतणए पिहुदुत्थे णिअयदुक्खभारेण ।

5

जइ दुलिदुद्धयखुद्धा पडसि तुमं ता णु कस्स दुब्बोल्लो ॥ ३९ ॥ [४२]

दुद्दोली अ दुमाली दुल्लगं अघडमाणम्मि ।

दूहवजणम्मि दुत्थोहदूसला दूहलो चेअ ॥ ४३ ॥

दुद्दोली वृक्षपङ्क्तिः । दुल्लगं अघटमानम् । दुत्थोहो दूसलो दूहलो त्रयोऽप्येते
दुर्भगवाचकाः । दूहवशब्दस्तु दुर्भगशब्दभव इति नोपात्तः ॥ यथा ।

10

दूसल अदूहलाणं पेम्मं दुत्थोहए सुदुल्लगं ।

किं कह वि कया वि मरुत्थलम्मि पल्लवइ दुद्दोली ॥ ३६ ॥ [४३]

दुम्मुहदुमणीओ कविछुहासु दुग्घुट्टदूणया हत्थी ।

दुजायं वसणे दुक्कुहो असहणम्मि दुद्धमो दिअरे ॥ ४४ ॥

दुम्मुहो मर्कटः । दहिमुहशब्दोऽपि देश्यः कपिवाची कैश्चिदुक्तः । दुमणी सुभा ।
15 दुग्घुट्टो तथा दूणो हस्ती । दुजायं वसनम् । दुक्कुहो असहनः । अरोचकिन्यपि
लक्ष्येषु दृश्यते । दुद्धमो देवरः ॥ यथा ।

L. 1. C दुच्छं तथा तदुक्खं X जघणं From कूर्मः to विर° l. 4. torn off in G. X
दुक्खशब्द°. L. 2. CX दुद्धो (X °उ) C 1. hd. दुक्करं BFXZ दुब्बोल्लो C
दुब्बोल्लो. L. 4. BF दुक्करवेविरतणए C 1. hd. दुक्कर° X दुक्कर° X पिहुदुत्थे CG °दुच्छे
BF नियय° CX णियय° Z णिअअ° G णे and then torn off from अय° to
हदूसला l. 7. L. 5. CX ण BFZ दुब्बोल्लो C दुब्बोल्लो X दुब्बोल्लो. L. 6. cdd. य
X दुल्लगा. L. 7. ACX दुच्छोह° A °दुसहा A दूसला AY चेय BC 1. hd. F
वेय X वेअ. L. 8. B दुद्दोली G दुल्लोली From क्षपङ्क्तिः to यथा l. 9. torn off in G.
C दुच्छोहो. L. 9. C दूहव° Z °भवः BF om. भव X om. इति. L. 10. GZ
दूमलयदूह° cdd. दुच्छोहए G सुदुल्लगं. L. 11. From किं to दुज्जा incl. l. 13
torn off in G. X ह for कह C मरुच्छ° Z रुत्थलम्मि R दुद्दोली. L. 12.
BF दुम्मह° C 1. hd. दुम्मुदुम° 2. hd. दुम्मुहोदुम° AXZ °णीउ B दुग्घट्ट° Y दुग्घुट्ट° Z
°दोणया. L. 13. A दुक्कुहो X दुक्कुहो B दुद्धमो G दिअरो ABCEFX Y दिअरे. L. 14.
BFX दुम्महो BF मर्कटः From °कटः to दुक्कुहो l. 15. torn off in G. B देश्यं
Z दुमुणी. L. 15. X दुग्घुट्टो Z दुग्घोहो BF दुक्कुहो X दुक्कुहो BF अरोचकिन्यपि CX
अरोचकिन्यपि. L. 16. G लक्ष्येषु.

दुग्धुदूणतद्वा दुमणिसिअघरे तुह प्पिआ णट्ठा ।

ता दुम्मुहबलदुद्धम विसेसु मा दुक्कुहत्तदुज्जायं ॥ ३७ ॥

अत्र दुमइ धवलयतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [४४]

दुहओ खुण्णे दुण्णिक्कदुण्णिखित्ता य दुच्चरिआ ।

दुंदुमिणी रूववई गलगज्जिअयम्मि दुंदुमिअं ॥ ४५ ॥

5

दुहओ चूर्णितः । दुण्णिक्को तथा दुण्णिखित्तो दुश्चरितः । दुण्णिखित्तो दुर्दर्श इत्यन्ये । दुंदुमिणी रूपवती । दुंदुमिअं गलगर्जितम् ॥ यथा ।

दुण्णिक्क दुण्णिखित्तं भज तं चिअ मयणबाणदुहयज्जो ।

सुकुलुम्भवदुंदुमिणिं द्दुं किं करसि दुंदुमिअं ॥ ३८ ॥ [४५]

दुल्लसिआ दासीए दुरंदरं दुक्खउत्तिण्णे ।

10

दुद्धोलणी दुहिअदुज्जाए तिमिरे दुरालोओ ॥ ४६ ॥

दुल्लसिआ दासी । दुरंदरं दुःखोत्तीर्णम् । दुद्धोलणी या दुग्धापि दुह्यते । दुरालोओ तिमिरम् ॥ यथा ।

रक्खसु दुद्धोलणिअं दुल्लसिआपुत्त घणदुरालोए ।

जीइ पसाएण सया दालिदुदुरंदरा अम्हे ॥ ३९ ॥ [४६]

15

L. 1. G दुग्धुदू° X दुग्धद° Z दुग्धुदूणतद्वा BFX °दूणि° C °दूणितद्वा CX इमणि° GZ दुम्मणि° BCFX °सिय° C °घरेसु BF प्पिआ CXZ पिया From प्पिआ to मा ।
2. torn off in G. CX नट्ठा. L. 2. BX दुम्मह° B °वल° Z °चल° G डक्कुहुत्त° X हुक्कहत्त° Z °हुत्त° C om. दुक्कुहत्त CX दुज्जाय. L. 3. B नोक्तः. L. 4. AX दुद्ध GZ दुन्निक्कदुन्नि° AE °क्खित्ता BF 2. hd. °त्ताइ दु° BFGZ दुक्व° ABCEFX YZ °रिया. L. 5. B दुंदुमिणी X दुदुमिणी G °मिणी चई (रूव being torn off) EX °गज्जियं C 1. hd. °गज्जिय° ABC 2. hd. FGYZ °गज्जिय° cdd. दुंदुमियं Z दुंदुवियं. L. 6. GX दुहउ G दुण्णिक्खो GZ दुन्निखित्तो X दुण्णिक्खित्तो and om. दुश्चरितः G दुन्निखित्तो X om. दुण्णिखित्तो X दुदर्श L. 7. G दुमिणी BFX दुंदुमणी cdd. दुंदुमियं C om. गल. L. 8. G दुन्निक्क दुन्नि° B °क्खित्तं G रज Z त विय cdd. चिय cdd. °वाण°. L. 9. X सुकुलुम्भव° G °लुपुच° G °मिणि X द्दुं C करस cdd. दुंदुमियं. L. 10. cdd. °सिया A °उत्तिन्ने C उत्तिण्णे. L. 11. C दुद्धोलिणी X दुद्धोलणी G °णी चा दुहिया वि दुज्जाए Z °णी वा दुहियावि दुज्जाए ABCEFX XY दुहिय° C 1. hd. °उज्जाए 2. hd. °ओज्जाए AX °दुज्जाए G तिमिरे AC 2. hd. GX °लोउ E °लोए. L. 12. cdd. °सिया X दुरोदुरं B दुक्खो° G दुद्धो° X °त्तीर्ण C 1. hd. दुद्धोलणी 2. hd. दुद्धोलिणी G °लण्णि FZ °लणिया X दुद्धोलणिया Z om. या B दुग्धापि L. 13. GX °लोउ L. 14. C दुद्धोल° GX दुद्धोल° cdd. °णियं cdd. °सिया° X om. घण C लोओए 2. hd. लोउप (sic). L. 15. BF जीए CX दुरंदरा BF अम्हे ण,

सण्डे दुअक्खरो तह दुमंतओ केसवन्धम्मि ।

दुम्मइणीदुत्थुरुहंडाओ तह कलहसीलाए ॥ ४७ ॥

दुअक्खरो षण्डः । दुमंतओ केशवन्धः । दुम्मइणी तथा दुत्थुरुहंडा कलहशीला स्त्री । दुत्थुरुहंडो पुरुषोऽपि ॥ यथा ।

5 दुत्थुरुहंडदुअक्खर दुम्मइणीए दुमंतए तीए ।

बन्धसु कुसुमामेलं अम्हे ण हु तुज्झ जोगाओ ॥ ४० ॥

अत्र । दुगुच्छइ दुगुंछइ जुगुप्सते । दुहावइ छिनत्ति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [४७]

सरिआइ दुंबवत्ती दुक्कुक्कणिआ पडिग्गहए ।

10 लज्जदुमणम्मि दूहट्टो देहणिदोहणीउ पङ्कम्मि ॥ ४८ ॥

दुंबवत्ती सरित् । दुक्कुक्कणिआ पतद्ग्रहः । दूहट्टो लज्जादुर्मनाः । अत्र दूमइ परितापयतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । देहणी तथा दोहणी पङ्कः ॥ यथा ।

मा लज्ज दुंबवत्तीदोहणिखुत्ता चिरेण आविन्ति ।

धोएमि देहणिं तुह पयाण दुक्कुक्कणीइ दूहट्ट ॥ ४१ ॥

15 अत्र देक्खइ पश्यतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [४८]

- L. 1. X सण्डे E दुअक्खरो AZ दुमत्तओ G दुमत्तउ X तउ RFG वंधंमि. L. 2. C दुम्मइणी X दुम्मणीइ A दुत्थुरुहं BFY दुच्छरहं C दुच्चिरहं G दुत्थुरुहं Z दुत्थुरुहं AG इउ X डीउ BF तह च. L. 3. C षण्डः 2. hd. शण्डः GZ दुमत्तउ (Z ओ) X तउ G वधः B दुत्थुरुहंडा F दुत्थुरुहंडा Z दुत्थुरुहंडा C पुच्चुरु 2. hd. पुच्चुरु G दुत्थुरुहंडा X हंडी B सीला. L. 4. BF दुत्थुरुहंडः C दुत्थुरुहंडः G दुत्थुरुहंडः (sic) Z दुत्थुरुहंडः X हंडः. L. 5. BF दुत्थुरुहंडः C दुत्थुरुहंडः G दुत्थुरुहंडः Z दुत्थुरुहंडः BF दुअक्खरा G om. दुअक्खर C दुमंतए तीए. L. 6. BFG बंधसु C om. from अम्हे to जो X उ for हु BF तुज्झ G जुग्गाओ X जोगाउ. L. 7. B यथा । अत्र BF दुगुंछइ X दुगुच्छइ X दुहावदु C षूक्ताः om. इति नोक्ताः. L. 9. E सारि ACEFGXYZ रियाइ BF रियाइ BF दुव CE दुम्ब GZ दुम्ब ABCFX दुक्कं cdd. णिया. L. 10. AX लज्जा A दुम्म BF दूहट्टो ACGY दूहट्टो A वेहं C देहणीओ (sic; om. निदोह). L. 11. B दुम्ब C(F!) दुम्ब GZ दुम्ब BCFX दुक्कं cdd. णिया C एतद्ग्रहः 2. hd. परियहः BCFX दूहट्टो BF लज्जदुं CX मना BF दुमइ. L. 12. G पयति धां Z पयति इति B षूक्ताः C(F!)Z षूक्ता X षूक्ता cdd. इति नोक्तः X दहणी. L. 13. BF लज्ज BF दुव C दुम्ब G दुम्ब Z दुंबवत्ती C दोहणीखुत्ता C आचिनिं X अविनि. L. 14. BF दोहणि C 1. hd. दुक्कं BC 2. hd. FGXX दुक्कं G णीप Z णीए BCF (G!)XZ दूहट्ट. L. 15. X अव for अत्र B षूक्ता इति नोक्तः.

पिकम्मि देवउप्पं पुप्फे दोग्गं च जुअलम्मि ।

कूवयसवउसहेसुं दोद्धिअदोहूअदोआला ॥ ४९ ॥

देवउप्पं पक्कपुप्पम् । दोग्गं युग्मम् । दोद्धिओ चर्मकूपः । दोहूओ शवः ।
दोआलो वृषभः ॥ यथा ।

दोहूअमुहा दोआलवाहणा गलिअबाहुदोग्गवला ।

5

जीअन्ति दोद्धिअवहा तुह रिउणो महुअदेवउप्फेहिं ॥ ४९ ॥ [४३]

दोवेली सायंभोअणम्मि तह दोणओ अ आउत्ते ।

जुण्हाइ दोसिणी कडिअडम्मि दोहासलं चेअ ॥ ५० ॥

दोवेली सायंभोजनम् । दोणओ आयुक्तः । हालिक इत्यन्ये । दोसिणी ज्योत्स्ना ।
दोहासलं कटीतटम् ॥ यथा ।

10

तुह दोहासलदंसणपरव्वसो गामदोणओ बहिणि ।

ता एहि मह घरे दोवेलिमिसा दोसिणी ण जा फुरइ ॥ ४३ ॥ [५०]

दोसाणिअं च विमलीकयम्मि दोणक्किआ सरहा ।

दोसाकरणं कोवे दोसणिजंतो अ चन्दम्मि ॥ ५१ ॥

दोसाणिअं निर्मलीकृतम् । दोणक्का सरघा । दोसाकरणं कोपः । दोसणिजंतो
चन्द्रः ॥ यथा ।

15

L. 1. B पिकम्मि X पक्कम्मि C °उप्पं E °उप्पं A उप्फे EXY पुप्फे X दोग्गे ABEFYZ
जुयलम्मि G जयलम्मे. L. 2. Y कूअअ° AY °सव° BF °ओसहेसुं C °ओउस° BEY
दोद्धिय° F दोद्धिय° om. C 1. hd.; C 2. hd. दोद्धिय° G दोच्छिय° X दोद्धिया° Z दोच्छिअ°
BF °दोहूअ° Y °दोहूयदोआला. L. 3. B पक्कपुप्पं F पक्कपुप्पं X पक्कपुप्पं X दाग्गं C
(BF!) X दोद्धिओ (X उ) GZ दोद्धिउ (Z ओ) B दोहूओ F दोहूओ XZ दोहूउ.
L. 5. X दोआल° G वामृणा cdd. गलियवाहुदोग्गवला. L. 6. BCFXZ जीअन्ति
G जीयन्ति BF दोद्धिय° CXZ दोद्धिय° G दोद्धिय° GZ °मुहा X रिउणो B °पुक्फेहिं. L. 7.
CGYZ °भोयणंमि E °भोअमम्मि GX दोणउ ARCEFGY य C आउत्तो. L. 8. A
जुण्हा य XY जोण्हाइ Z जुण्हाइ ACEXY कडियडंमि G कडय° Z कडियम्मि X दोहासल
BF चैव ACY चैय. L. 9. B सायं G °भोयणं GX दोणउ. L. 10. X
दोहासलं C कटीतटं. L. 11. G दोहासण्ण° C 1. hd. °परव्वसो C 1. hd. GX °दोणउ
cdd. बहिणि. L. 12. X तो एहिं. L. 13. BF दोसासियं ACEGXYZ °णियं cdd.
°क्किआ Y सरघा. L. 14. C दोसण° AZ °ज्जंतो cdd. य. L. 15. BF दोसालियं C
GXZ °णियं C 2. hd. सरघा Z दोसणिज्जंतो.

दोसणिजंतयदोसाणिअसीलाए इमाइ अहरदलं ।

दोणकाए दहं दोसाकरणं करोसि किं इत्थं ॥ ४४ ॥ [५१]

॥ अथानेकार्थाः ॥

दलिअं णिकूणिअच्छे दारुम्मि अ अङ्गुलीए अ ।

5 दीहविरलेसु दरविंदरं च पसवणयणेसु दामणिआ ॥ ५२ ॥

दलिअं निकूणिताक्षं दारु अङ्गुली चेति त्र्यर्थम् । दरविंदरं दीर्घं विरलं च । दामणी प्रसवो नयनं च ॥ [५२]

उदेहिवाहहरिणीसु दीविआ दुहकडीसु दुगं च ।

जहणाट्टिअम्मि वत्थे जहणे वि अ दुण्णिअत्थं च ॥ ५३ ॥

10 दीविआ उपदेहिका मृगाकर्षणी व्याधमृगी चेति द्व्यर्था । दुगं दुःखं कटी च ।
दुण्णिअत्थं जघनस्थितवस्त्रं जघनं च ॥ [५३]

दुच्चंवालो कलही दुच्चरिओ फरुसवयणो अ ।

णेहट्ठावणभण्डे तुम्बीए तह य दुद्धिणिआ ॥ ५४ ॥

दुच्चंवालो कलहनिरतो दुश्चरितः परुषवचनश्चेति त्र्यर्थः । दुद्धिणिआ कप्रत्यया-
15 भावे दुद्धिणी स्नेहस्थापनभाण्डं तुम्बी चेति द्व्यर्था ॥ [५४]

L. 1. Z दोसणिजंतं BF दोसणियं CGXZ साणियं X अहरदल. L. 2. C दहे BF जं for किं G अत्थ X इच्छा. L. 3. om. A; BE कार्था. L. 4. cdd. दलियं CY निकू BF णियत्थे ACEGXY णियच्छे cdd. य ABCFY लीए य
L. 5. X दरविंदरे C वा C 1. hd. पसव 2. hd. पसव्वं ABCFGXY दामणिआ.
L. 6. cdd. दलियं णिकू X विकूणिताक्षं X अर्थं for त्र्यर्थं G दरं च दीर्घ.
L. 7. X दामिणी. L. 8. B उदेहिं ABCEFXXY दीविआ GZ द्विआ G कडी
L. 9. EX जहणं BF णियंकि ACEGXYZ णियम्मि C वच्छे BF om. अ EXZ
य CY ह्नु C दुण्णियच्छं E दुण्णियत्थं G दुन्नियत्थं X दुण्णियत्थं Z दुन्नियत्थं. L. 10.
cdd. दीविआ G कषाणी BFZ मृगीति द्व्यर्था X मृगीति द्व्यर्था: C मृगो X दुगा.
L. 11. BF दुण्णियत्थं C दुन्नियत्थं GZ दुन्नियत्थं X दुन्नियत्थं. L. 12. Z
दुव्वं ABCFY वालो G चालो AGX रित AGZ वयणे ABFGY य C om. अ.
L. 13. A नेहं C om. णे X ट्ठावणभण्डे G तुम्बीए AX णीया C दुद्धिं E दुद्धं F दुद्धिं
BCEFGYZ णिया. L. 14. Z दुव्वं BCF वालो G चालो कलहनिरतः दुव्वं Z
निरतः दुव्वं G वघनं X वघनेति अर्थः C दुद्धिं F दुद्धं X दुव्विं cdd. णिया. L. 15.
C दुद्धिणी F दुद्धिणी BFG तुम्बी X तुम्बी BX द्व्यर्थाः.

दुच्चंडिओ अ दुल्लिअम्मि तहा दुव्विअड्डम्मि ।

दुप्परिअल्लमसक्के दुउणम्मि तहा अणब्भसिए ॥ ५५ ॥

दुच्चंडिओ दुर्ललितो दुर्विदग्धश्च । दुप्परिअल्लं अशक्यं द्विगुणमनभ्यस्तं चेति
अर्थम् ॥ [५५]

दूणावेढमसक्के सरे अ दोसोऽड्डुकोवसु ।

5

दोहणहारी पाणिअहारीए पारिहारिणीए अ ॥ ५६ ॥

दूणावेढं अशक्यं तडागश्च । दोसो अर्धं कोपश्च । दोहणहारी जलहारिणी पारि-
हारिणी च ॥ [५६]

॥ अथ धादिः ॥

धरधव्वा तूलरया भमरे धंगधुअगायधूमंगा ।

10

धयधंधा णरलज्जा धवलो जच्चोत्तमे घरे धयणं ॥ ५७ ॥

धरं तूलम् । धव्वो वेगः । धंगो धुअगाओ धूमंगो एते त्रयोऽपि भ्रमरार्थाः । धओ
पुरुषः । धंधा लज्जा । धवलो यो यस्यां जातावुत्तमः । धयणं गृहम् ॥ यथा ।

धयणधरसयणधंधा धयधवले चइअ कत्थ चलिआ सि ।

णिसि धंगकेसिधव्वा परिमलभमिरधुअगायधूमंगि ॥ ४५ ॥ [५७]

15

L. 1. AG दुच्चड्डिउ or दुव्वड्डिउ X दुच्चड्डिउ BF दुव्वड्डिओ Y दुच्चड्डिओ Z दुव्वड्डिओ
EGXYZ य cdd. °लियंमि A दुव्वियड्डम्मि BEFYZ दुव्विय° C दुव्वियट्टंमि GX दुव्वि-
यड्डम्मि. L. 2. ABEFGZ °रियल्ल° BF दुअणंमि Y दुगुणम्मि E तहा य ण° C
अणज्झ°. L. 3. G दुच्चड्डिउ X दुच्चड्डिउ Z दुव्वड्डिओ C 1. hd. दुप्परि, corr. 2. hd.
BF °यल्लं G °यल्लेमशक्यं । Z °यल्लमशक्यं X °मनस्पस्तं. L. 4. G °यथा. L. 5. C
°मसक्को cdd. य X दोसे A लड्डुकोवेसुं XYZ ड्डुकोवेसु. L. 6. BCFG पाणी° X
पाणि° Y पाणी° Z पाणीहारी B °हारी C °रीए पाणिहारी Z पाणिहारिणी ABCFX Y य.
L. 7. B दूणावेढेमशक्यं GXZ °वेढेमशक्यं GZ दोहनं GZ °हरी C °हारिणी च. L. 10.
C °धच्चा° Z भूलरया A वमरे वंग° BFY धंग° C 2. hd. X धुंग° E गंध° cdd. °धुयगा°
X °धुयगा° Z °धूमगा. L. 11. ABCFGZ नर° AC धवले A जेच्चो° C जेवु° X
जातो° Y जच्चु° Z जव्वो° A धणयं GZ धअणं. L. 12. C (G!) धव्वो CX धुंगो
CGXZ धुय° GX °गाउ GZ भ्रमरार्थाः एते त्रयोऽपि BGX धउ. L. 13. X यस्यं B
धणयं G गृही. L. 14. cdd. चइय C कच्छ BCFZ चलिआ X वलिआ From चलि°
to मल° l. 15. torn off in G. L. 15. BF धुगकेसि° C °धच्चा CGXZ °धुय°
BFX °धूमंमि.

धणिअधरग्गा दढकप्पासेसु पिहुम्मि धसलधुत्ता य ।

धणिआ पिआइ धण्णाउसो कहिज्जन्तआसीसे ॥ ५८ ॥

धणिअं गाढम् । धरग्गो कार्पासः । धसलो तथा धुत्तो विस्तीर्णः । धणिआ प्रिया ।
धण्णाउसो कथ्यमानाशीर्वादः । धण्णाउसो आशीरेवेति केचित् ॥ यथा ।

5 धणिअधसलथणकलसं धुत्तणिअम्बं धरग्गसिअहसिअं ।
धणिअं लहिअ जुआणो मण्णइ धण्णाउसत्तणं सहलं ॥ ४६ ॥ [५८]

धंसाडिओ ववगए हंसे धवलसउणो लहुं धारं ।

धाराजिमुहे धाडी अ गिरसिए धाडिओ अ आरामे ॥ ५९ ॥

धंसाडिओ व्यपगतः । मुक्तार्थस्तु मुचिधात्वादेशासिद्धः । धवलसउणो हंसः । धारं
10 लघु । धारा रणमुखम् । धाडी निरस्तम् । धाडिओ आरामः । अत्र धाडइ निःसरतीति
धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ यथा ।

धाराइ धाडिअङ्गा अधारणिवधवलसउण तुह रिउणो ।

धंसाडिअसयलदुहा रमन्ति सुरधाडिए सुरवहूहिं ॥ ४७ ॥ [५९]

फलमेए धाणूरिअमिन्दाणी धुंधुमारा य ।

15 धुकुद्धुअधुकुद्धुगिआ उल्लसिए गजे धूणो ॥ ६० ॥

L. 1. A धणिवंचरया वूढकप्पासेसु BCFGXYZ धणियं C 1. hd. G धवलं In G
धुत्ता य is torn off. X यं. L. 2. *add.* धणिया पिआइ Z धन्नाउसो From धण्णाउसो
to विस्तीर्णः in l. 3 torn off in G. X कहिज्जन्तं Y आसीसो. L. 3. *add.*
धणियं BFXZ कर्पासः *add.* धणिआ G प्रियः. L. 4: G धन्नाजसो BX धण्णाउसा Z
धन्नाउसो G धन्नाउ and then torn off to इ in मण्णइ l. 6. Z धन्नाउसा X आशीसेवेवि.
L. 5. BFXZ धणियं C धणियाधसणघणं B णिअंवं Z णियंवं BFXZ सियं BCFXZ
हसियं. L. 6. *add.* धणियं लहिय Z जुआणो CX वण्णाउसं. L. 7. E साडिओ
AGXZ डिउ A हम्मे X हसे From धवलं to धवलं l. 9. torn off in G. C 1. hd.
धरं. L. 8. C धाराजिमुहे Z जमुहे X धाडि ABEFGXY य Z इ C om. अ
ABCFGZ निरसिए E निरसिओ X निरसिए C 1. hd. X धाडिउ Y य X आसमे Z
आरामो. L. 9. X धंसाडिउ C स्तु विधा 2. hd. चि X विधा BF मुविं C धात्वादेशे
सिद्धं X हसः. L. 10. From लघु to धवलं l. 12. torn off in G. BF रणधुसं
B निस्सरं X ति इति. L. 12. Z धाडिअंगा BF अंगा धारणिवधवलं तुह णिउणो From
उणो to मारा l. 3. next page torn off in G. L. 13. BFZ धंसाडियं CX
लियं C रगन्ति Z सुरधारिए. L. 14. E फलमेए *add.* रियमिं BF धुधुं. L. 15.
C धुकुद्धुगिया (sic) BF धुकुद्धुधुकुद्धुगिया X धुकुद्धुधुकुद्धुं AEZ धुकुद्धुयं E धुकुद्धुं
AEXYZ णिया E उच्चिए गजे,

धाणूरिअं फलभेदः । धुंधुमारा इन्द्राणी । धुकुद्धुअं तथा धुकुद्धुगिअं उल्लसितम् ।
धूणो गजः । अत्र धूआ दुहितेति दुहितृशब्दभवत्वान्नोक्तम् ॥ यथा ।

धूणगय धुंधुमारापइसमविक्रम तुहारिणारीओ ।

धुकुद्धुअधाणूरिअमडन्ति धुकुद्धुगिअभया अडविं ॥ ४८ ॥ [६०]

णीहारे धूमरिधूमिआउ धूमसिहधूममहिशीओ ।

5

धूलीवट्टो तुरए धूमद्वारं गवक्खम्मि ॥ ६१ ॥

धूमरी धूमिआ धूमसिहा धूममहिशी एते चत्वारो नीहारार्थाः । धूलीवट्टो अश्वः ।
धूरिअवट्टो इत्यन्ये । धूमद्वारं गवाक्षः ॥ यथा ।

धूममहिशीइ धूमरिअजले को चडइ धूमिआकाले ।

धूमसिहाओ भीओ धूलीवट्टे अ धूमदारे अ ॥ ४९ ॥ [६१]

10

धूरिअअं दीहे धूमद्धयमहिशीउ बहुलासु ।

भज्जापज्जत्तीसुं बद्धयणीसङ्कए अ धणी ॥ ६२ ॥

धूरिअं दीर्घम् । धूमद्धयमहिशीओ कृत्तिकाः ॥ यथा ।

धूमद्धयमहिशीसुं गए दिणेसे अधूरिआओ वि ।

पिअविरहविहुरिआणं रयणीओ जुगसमा हुन्ति ॥ ५० ॥ [६२]

15

L. 1. *add.* °रिं BF धुधुमारा BF धुकुद्धुयं C धुकुद्धुयं X धुकुद्धुअं Z धुकुद्धुयं BF धुकुद्धुयं C धुकुद्धुयं X धुकु (कु!) धुगियं Z °गियं. L. 2. C धूया. L. 3. F धंधुंधु° In G पइसम is illegible. BF सुहारि° BCF °णीरीओ XZ णारीउ From णारीओ to गव° incl. l. 6 torn off in G. L. 4. BF धुकुद्धुअं C धुकुद्धुयं X धुकुद्धुयं Z धुकुद्धुयं *add.* °रियं C °मंडन्ति X °मडन्ति Z °मडन्ते BF धुकुद्धु° C धुकुद्धु° X धुकुद्धु° BCFXZ °गियं X डविं. L. 5. ABFY °धूमियाउ Z °धूमियाओ C 1. *hd. om.* धूमिआउ धूमसिह 2. *hd.* धूमिआ धूमसिहा AXZ °सीउ. L. 6. C धूली° A °धट्टो BY °वट्टो BF °द्वारं E गवक्खम्मि L. 7. GZ धूमिया X धूमिआ C धूमसिहा धूममसिहा From ममहि° to मिआकाले l. 9 torn off in G. CXZ चत्वारोपि C धूलि°. L. 8. BF धूरियवट्टो CX धूरियवट्टो Z धूरिय° B धूमद्वारं. L. 9. CX °महिशीय Z °महिशीए *add.* धूमरिय° *add.* धूमिया°. L. 10. GX °सिहाउ भीउ C धूलि° BF (G!) °वट्टे *add.* य (twice, in Z only 1st.) From दारे to दीर्घम् incl. l. 13. torn off in G. L. 11. BCF धूरियंअं E धूरिअअ A धूरियंअं Y धूरियय Z धूरियं C धूमद्धयं CEY °सीओ EXY *add* ॥ अथानेकार्थाः ॥ L. 12. A °पज्जत्तीसुं B °पयं BFZ वट्ट° C वट्ट° BF *om.* अ ACEXYZ य. L. 13. BFZ धूरियं X धूरिअअं CG धूमद्धयं X °महिशी G °सीउ X रुत्तिका. L. 14. C धूमद्धयं C दिणो स Z दिणेसे य धूरियाओ From णेसे to पर्याप्ति° l. 1. next page torn off in G. BF, C 2. *hd.* °रियाओ C 1. *hd.* X °रियाउ. L. 15. *add* पियविरहविहुरिआणं C 1. *hd.* X रयणीउ BF जुगसमा.

॥ अथानेकार्थाः ॥

धणी भार्या पर्याप्तिर्बद्धोऽपि निःशङ्कश्चेति त्रयर्थो धणीशब्दः ॥

चउरङ्गुलहृत्थवणे चण्डिणरबलिम्नि धम्मओ तह य ।

धारावासो घणमेगेसुं धूमद्धओ सरे महिसे ॥ ६३ ॥

5 धम्मओ चतुरङ्गुलो हस्तव्रणश्चण्डीपुरुषोपहारश्च । यदाह ।

चोरा दुर्गापुरतो हत्वा पुरुषं तदङ्गरुधिरेण ।

गहने कुर्वन्ति बलिं धर्मार्थं धम्मअं तं तु ॥

धारावासो मेघो मेकश्च । धूमद्धओ तटाको महिषश्च ॥

नकारादयस्तु देश्यामसंभविन एवेति न निबद्धाः । यच्च वादाविति सूत्रितमस्माभि-

10 स्तत्संस्कृतभवप्राकृतशब्दापेक्षया न देश्यपेक्षयेति सर्वमवदातम् ॥ [६३]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां पञ्चमो वर्गः ॥

L. 1. om. A. L. 2. BCFX पर्याप्तिः B वद्धो G वद्धो F वद्धो GZ om. अपि Z निशङ्कश्चेति X श्रेति चतुरर्थो शब्दः. L. 3. C °हृच्छ° X चण्डिणबलिम्नि C °णखलिम्नि E °णखलिणम्नि BFGZ °बलिम्नि AG, C 2. hd. X धम्मउ From घण° to हस्त° l. 4. torn off in G. L. 4. XY °मेकेसुं C(F) धूमद्धओ C 2. hd. °द्धउ X °द्धउ C भरे X महिसि X adds ॥ इति पंचमो वर्गः संपूर्णः ॥. L. 5. XZ धम्मउ X °व्रणश्चण्डी°. L. 6. B चोरा °पुरतो X चौरः चण्डीपुरतो पुरुषं हत्वा तदंग°. L. 7. CG om. बलिं B धम्मार्थं धम्मअं GZ धम्मयं. L. 8. G om. मेकश्च C धूमद्धओ G धूमद्धउ X धूमद्धउ GZ तडागो. L. 9. X °मसंभवन CX सूचितम् [cfr. सिद्धहेमच° I. 229.]. L. 10. Z °भवः प्राकृत° X देश्यः पेक्ष° XZ add at the end of line उभयं (Z य) २२७ ॥ L. 11. BCFGXZ °तायां स्तोत्रदेशीशब्द (X देशीयशब्द) संग्रहवृत्तौ B वर्गः । छ । ग्रं २२९ ॥ G ॥ छ ॥ ॥ श्लो. २२९ ॥ छ ॥ X ॥ ग्रंथाय २२९ ॥ Z ॥ श्लो २२९ ॥ E has only ॥ इति पंचमो वर्गः ॥ Y has only ॥ पंचमो वर्गः ॥

॥ अथ पादिः ॥

पड्डी पढमपसूआ पच्छी पिडिआ पलं पसेअम्मि ।

गामढ्ढाणे पढं धवले पडुमहिरोहिणी पज्जा ॥ १ ॥

पड्डी प्रथमप्रसूता । पच्छी पिडिका । पलं स्वेदः । पढं ग्रामस्थानम् । पडुं धवलम् ।
पज्जा अधिरोहिणी । अधिकारवाचकस्तु पज्जाशब्दः प्रबन्धभेदवाचकपर्यायशब्दभव एव । 5
मार्गवाचकस्तु पद्याशब्दभवः ॥ यथा ।

पड्डीपयपडुजसो पढवई एस जुवहपलजणणो ।

गुणपच्छी जस्सेसे भुजपज्जाए चडेइ जयलच्छी ॥ १ ॥ [१]

पत्तिपसाइअपत्तपसाइअसद्दा पुलिन्दसिरपण्णे ।

पत्तपिसालसमित्थ य पंती वेणी गुहाइ पडुंसो ॥ २ ॥

10

पत्ती तथा पसाइआ तथा पत्तपसाइआ तथा पत्तपिसालसं इत्येते चत्वारः शब्दाः
पुलिन्दाशिरसि यत्पर्णपुटं तद्वाचकाः । पंती वेणी । केशरचना । पडुंसो गिरिगुहा ॥ यथा ।

पडुंसे पत्तिकरो पत्तपसाइअसिरो रिऊ तुज्झ ।

पत्तपिसालसहत्थं सपसाइअपंतिअं रमइ सवरिं ॥ २ ॥ [२]

L. 1. Y has पकारादिः. L. 2. BF पंडी CGZ पट्टी Z मढम° ABCFGXYZ
°पसूया E °पसूया BX पडिया ACE(F)GZ पिडिया Y पडियाए ABCFGYZ पसेयम्मि
X पसयम्मि. L. 3. E गोम° BFZ °ढ्ढाणे C °ढ्ढाणे G °ढ्ढाणे BCFGYZ पढं E पडं
X पडं BCF पंडमहिं GZ °मधिं X °माहिं GXYZ °रोहणी. L. 4. BF पंडी CZ
पट्टी G पिडिका GZ प्रस्वेदः cdd. पढं. BCFX पंडं L. 5. G रोहणी Z °रोहणी. G
°पर्याशब्द° X पज्जाशब्द एव. L. 6. CZ °भव एव. L. 7. BF पंडी° C पट्टी° X
पड्डी is given twice. G °वेय° X °पय° BF °पंडजसो X °मंड° C °पड° cdd. पढवई
X पंडवई X एसु जवई°. L. 8. XZ गुणपत्थी BFX वडेइ BF जयलच्छी C भुजलच्छी.
L. 9. cdd. °पसाइय° (twice Z om. प second time) E पुलिगंद°. L. 10. A
°समितु BCFG °समिच्छ C गुहाई पडुंसो X पडुंसे. L. 11. G पत्तिपसाइया तथा पत्तपसा-
इया तथा पत्तपिसालसं तथा इत्येते X पसाईआ Z पसाइया C om. तथा पत्तपसाइआ Z पत्त-
साइया RFX °पसाइया (twice) X पित्तपिसा° C °लस X शब्दा. L. 12. BX °सिरसि
C यत्पर्णापुटं BX °का. L. 13. C पडुंसे GZ पत्तिकरा BF om. पत्त cdd. °पसाइय°
X °पसायसिरो G °सिरा C तुज्झ. L. 14. BCF °हच्छं GZ सपिसा° cdd. °साइय° C
पत्तियं BFGXZ °पत्तियं Z रमइ CXZ सवरिं.

पलसू सेवा पणिआ करोडिआ पण्हओ अ थणधारा ।

पडिवेसिए पएसो पम्हारो पम्हरो अ अवमच्चू ॥ ३ ॥

पलसू सेवा । पणिआ करोडिका । पण्हओ स्तनधारा । पएसो प्रातिवेशिकः ।
पम्हारो तथा पम्हरो अपमृत्युः ॥ यथा ।

5

जह पण्हओ तहेही पम्हरभीए सुओ अपम्हारो ।

किज्जुअ अज्ज पएसिणि सुरपलसू चइअ पणिअकम्माइं ॥ ३ ॥ [३]

कप्पासम्मि अ पलही पविआ खगपाणपत्तम्मि ।

पउढपऊढा गेहम्मि मिगविसेसम्मि पसओ अ ॥ ४ ॥

पलही कर्पासः । पविआ पक्षिणां पानभाजनम् । पउढं तथा पऊढं गृहम् । पउढो
10 गृहस्य पश्चिमप्रदेश इति केचित् । पसओ मृगविशेषः ॥ यथा ।

कत्थ य गुणमणिपउढं लायण्णणिही कलापऊढं सा ।

पसयसमपलहिदसणो पविआपाणो अ कत्थ तुमं ॥ ४ ॥ [४]

परडा सप्पविसेसे पडलं णिव्वे रविम्मि पच्चूहो ।

पहणं कुले दिणे पउओ पहणी संमुहागयणिरोहे ॥ ५ ॥

L. 1. G पलसू *cdd.* पणिआ ABEFGXYZ °डिया C °टिका 2. *hd.* °डिका C पण्हपण्हओ AX पण्हउ *cdd.* य. L. 2. BF पडिवेसिओ पयएसो or पपएसो ABCFGXYZ पम्मारो BF पम्हरो ACGYZ य. L. 3. *cdd.* पणिआ X करोडिया GX पण्हउ X °वेशिकं. L. 4. *cdd.* पम्मारो BF पण्हरो X पम्हारो अपमृत्यु. L. 5. C कुह GX पण्हउ BF तहेही X पम्हारो C 1. *hd.* GX सुउ GZ य पम्मारो BCF अपम्मारो X अम्मारो. L. 6. C किज्जुओ X किज्जुए Z किज्जुओ From पएसिणि to चइअ *incl.* is given twice in X. *cdd.* चइय Z वइय BF पणय° X पिणिय° Z पणिय° CX °कंमाइं. L. 7. C प्पासंमि X °संमि *cdd.* य ABF फलही EX पहली *cdd.* पविआ X °पत्तमि L. 8. C पउढपऊढो X पउढा Y मिगविसेस° G °वेसेस° X °विसेसमि ABCFGX पसउ. C या ABEFGYZ य. L. 9. BF फलही *cdd.* पविआ C °भोजनं B पओढं. L. 10. BF गृहपश्चिम° X पश्चिमदेशः G पसओ X पसउ. L. 11. BFGXZ °निही C °निहा X उढं. L. 12. BF °दसणे BFGXZ पविआ° C पविआए X °याएणो GZ य. L. 13. E पट्टलं G पडल X पडल BF, C 2. *hd.* णिव्वे A निव्वे or निव्वे. L. 14 C 1. *hd.* पुले BF पओओ GXZ पउउ Y पओउ ABCF °गअ° G °निरोहे Z °निरोह.

परडा सर्पविशेषः । पडलं नीत्रम् । पच्चूहो रविः । पहणं कुलम् । पउओ दिनम् ।
पहणी संमुखगतनिरोधः ॥ यथा ।

तइ पहणिअरिउवहुआ परडाउलजुण्णपडलउडएसु ।

पउअम्मि लिअन्ति सया डरिआ चालुकपहणपच्चूह ॥ ५ ॥ [५]

पयला णिद्धा पययं अणिसं पडवा पडकुडीए ।

5

पहिअं महिए पसिअं पूगफले पडुसं सुसंजमिए ॥ ६ ॥

पयला निद्रा । पययं अनिशम् । पडवा पटकुटी । पहिअं मथितम् । पसिअं पूग-
फलम् । पडुसं सुसंयमितम् ॥ यथा ।

पडवन्तरे धणिवहू पयलं मुत्तुण पडुसिअणीविं ।

दहिपहिअं विरयन्ती पययं पसिएण कागमुडुवइ ॥ ६ ॥ [६]

10

पणिअं पयडे परिहो रोसे पणओ अ पङ्कम्मि ।

पयलो णीडे विपुले पइण्णपेढालपेज्जाला ॥ ७ ॥

पणिअं प्रकटम् । विक्रेतव्ये तु संस्कृतभवमेव । परिहो रोषः । पणओ पङ्कः ।
पयलो नीडम् । पइण्णो पेढालो पेज्जालो एते त्रयोऽपि विपुलार्थाः । पेढालं वर्तुलमिति
द्रोणः ॥ यथा ।

15

L. 1. Z °विशेषः BF तीव्रं G णीव्र C 1. hd. नीलुं 2. hd. नित्यं G पव्वूहो Z
रेविः. BZ पओओ GX पउउ. L. 3. GZ तइ cdd. पहणिय° BFGXZ °वहुया C
°वहुया BF, C 2. hd. परडाओल° Z परडउल° C °लज्जुण° GZ °जुन्न° BF °उडुएसु.
L. 4. C पउयंमि X पउयंमि CX लिहंति GZ लियंति cdd. डरिया. L. 5. B णिद्धा
GZ निद्धा In A द्वा पय is illegible Y पअअं BF om. पडवा. L. 6. A पडिय
BCEFGXYZ पहियं cdd. पसियं A पडुसे BF पंडसं. L. 7. X पयं X पटवा om.
पटकुटी cdd. पहियं. G मंथितं cdd. पसियं L. 8. BF पंडसं X पटसं BCF सुसंयमितं.
L. 9. BF धणवहू C सुत्तुण BF पंडसियं CGX पडुसियं Z पडुसीयं X °णीवि.
L. 10. cdd. °पहियं G चिर° BCFX विरइंती Z पयं BF कागमुंडवइ. L. 11. cdd.
पणियं AGX पणउ cdd. य. L. 12. BF णीडे CGYZ णीडु A डु (sic) X णीड C
पयण्ण° G पइन्न° Z पइत्त° In A ढालपे is illegible. BF °पेज्जाल C °पेज्जालो.
L. 13. cdd. पणियं BFGX पणउ. L. 14. C पय नीडं CX पयण्णो Z पइलो X
om. पेढालो. G पडालं वर्त्तमिति L 15. X om. यथा.

पेढालखन्ध पेज्जालवच्छ चालुक्क तइ पणिअपरिहे ।

रिउणो पइण्णपणए वसन्ति पयलाउले समुदतडे ॥ ७ ॥ [७]

चोरणिवहे पडीरो पत्तवहोलेसु पंखुडिपरक्का ।

चोरम्मि पलाओ पत्थरपडुलपडुआ चरणघाए ॥ ८ ॥

- 5 पडीरो चोरसमूहः । लिपिभ्रष्टास्तु चोरणिवहे पडीरं इति तरुवर्गे पठन्ति । पंखुडी पत्रम् । परक्कं अल्पं स्रोतः । पलाओ चोरः । पत्थरा पडुला पडुआ त्रयोऽप्यमी चरण-घातवाचकाः ॥ यथा ।

एस परक्कपडीरो पत्थरकुसलेण पडुअं दिन्तो ।

पंखुडिअ व्व विकिण्णो पलायरक्खेण पडुलाहिं पि ॥ ८ ॥ [८]

- 10 दरिअम्मि पहट्टो बालम्मि पडोओ पयाममणुपुव्वे ।

कुसुमे पसूअमोलिजलणभेएसुं पडालिपप्फाडा ॥ ९ ॥

पहट्टो द्रुमः । पडोओ बालः । पयामं अनुपूर्वम् । पसूअं कुसुमम् । पडाली पङ्क्तिः । पप्फाडो अग्निभेदः ॥ यथा ।

जिणइ पसूअसरो वि हु भुवणपडालिं पयामथोरोरु ।

- 15 एस पहट्टो मयणो अपडोअपयावपप्फाडो ॥ ९ ॥ [९]

L. 1 BFZ °वत्थ BF वालुक्क C वाउलुक्क X चाउलुक्क cdd. पणिय°. L. 2. X रिउणो G पइण्ण G पविसन्ति Z विसन्ति G पयइमाउले X °तटे. L. 3. BF वोर° C 1. hd. चार° C °निवहे EX °णिविहे G पत्तंडीरो E °बहोलेसु Y पंखुडि°. L. 4. A पलाउं GXZ पलाउ A पत्थरपडुलपडुलआ BF °पंडलपडआ C पच्छरपडुया (sic) E °पडुया GZ °पंडुआ X °पडुया Y °पडुया BF वरणप्पोए C चरणघाए L. 5. B वोरसमूह CX °भ्रष्टास्तु Z °चष्टास्तु BF वोर° CGZ चोर° X चौर° CX °निवहे cdd. पडीरमिति G om. तरुवर्गे Z तरुवर्य. C पठन्ति X पंखुली L. 6. BCFX श्रोतः GX पलाउ Z चौरः. C पच्छरो G पत्थला BF पंडला G पडुला BCF पडुआ G पडुया Z पडुया C एते त्रयो पि चरण° BF त्रयो पि ष्यमी वरण° X त्रयोष्येते L. 7. G om. घात. L. 8. Z पस C °पडीरो पच्छर° BF पंडुअं GXZ पडुअं G दिन्तो Z दिन्तो. L. 9. cdd. पंखुडिय BCF च GZ विकिन्तो CX °रिक्खेण BF पंडलाहिं. L. 10. cdd दरिअम्मि EGXZ पहिट्टो which is equally correct. cfr. Siddhah. I, 130. BEFGXYZ वालंमि BF परोओ AXZ पडोउ G डोउ (sic). L. 11. A कुसुमे EX पसुअ° GYZ पसूय° GZ °जलण° E °जणभेएसु GXZ °सु E °पप्फाडा GZ °पप्फाला BF °पप्फारा. L. 12. C पहट्टो GXZ पहट्टो BF परोओ GX पडोउ BFGX बालः G आनुपूर्व Z आनुपूर्व cdd. पसूय° L. 14 G om. हु G भुयलपडालि Z भुयल° CGX °रोरु. L. 15. C. पस पहट्टो X पहट्टो BF अफडोअ° G अपडोयावपप्फाडो BCF° पयाच°.

पत्थिअपसंडिपब्भोआ सिग्घसुवण्णभोएसु ।

पद्धरमुज्जू सइदिट्ठे पहदं पक्खरा तुरयकवचे ॥ १० ॥

पत्थिओ शीघ्रः । पसंडि कनकम् । पब्भोओ भोगः । पद्धरं ऋजु । पहदं सदादृष्टम् ।
पक्खरा तुरगसंनाहः ॥ यथा ।

पक्खरिअपत्थिअहओ पसंडिगोरो रणे जयसिरीए ।

5

पब्भोअकए पहदो सि पद्धरं कुमरवाल तुमं ॥ १० ॥ [१०]

सुरखायम्मि पहम्मं पत्थीणं थूलवत्थम्मि ।

पव्विद्धं पेरिअए घणे पवद्धो अ पज्जणं पाणे ॥ ११ ॥

पहम्मं सुरखातम् । पत्थीणं स्थूलवस्त्रम् । सामान्येन पत्थीणं स्थूलमित्येके । पव्विद्धं
प्रेरितम् । पवद्धो घनः । लोहकुट्टनोपकरणमित्यर्थः । पज्जणं पानम् ॥ यथा ।

10

एसो पवद्धहत्यो पत्थीणी तह य तेण पव्विद्धा ।

हयकामिणि किं वच्चसि पहम्मजलपज्जणमिसेण ॥ ११ ॥ [११]

पडिअपरेआ विहडिअपिसल्लएसुं च पंपुअं दीहे ।

पप्पीओ वप्पीहे पच्चूढो परिअली अ थालम्मि ॥ १२ ॥

L. 1. ABEFXYZ पत्थियं CG पच्छियं Z °पसंडे° B (F!) °पब्भोअ BF °मुवण्ण
X °सुचण्ण° GZ °भेएसु. L. 2. C पद्धरमुज्जू 2. hd. °रक्खजू X °रक्खजू E °सुज्जू G
°दिट्ठे G पक्खारा C तुरअं BF °कववे X °कयए Y °कवए. In G यकवचे is torn off.
L. 3. C पच्छिओ X पत्थिउ X om. from पसंडि to ऋजु incl. B reads: कनकं । पद्धरं
ऋजु । पब्भोओ भोगः Z पब्भोउ C पद्धरं ऋजुः. L. 4. C पक्खारो BF तुरसंनाहः.
L. 5. cdd. पक्खरियं BF °पत्थरहओ C °पच्छियं GX °पत्थियहउ Z °पत्थियं BF पेसंडि°
From जय° to सुर° l. 7 torn off in G. L. 6. BFZ पब्भोगं C पद्धरं. L. 7.
A पत्थीणं BCF पच्छीणं E थूलवत्थम्मि. L. 8. C वव्वहं E पव्विद्धं XZ पव्विद्धं F पव्विद्धं
cdd. पेरिअए (X परि°) BZ पवद्धो C पवद्धो F पवद्धो A om. अ BCEFXZ य From अ
to रितम् l. 10. torn off in G. BF दयणं. L. 9. C पच्छीणं CX थूल° C पच्छीणं.
C पव्विद्धं F पव्विद्धं X पव्विद्धं L. 11. From एसो to परेआ l. 13 torn off in G.
C °हच्छो पच्छीणी X पत्थीणं C (F!) पव्विद्धा B पव्विद्धा. L. 12. X वव्वसि पहम्मि°
CX °पज्जल°. L. 13. BF पयडियं ACEXYZ पडियं cdd. °परेया ABEFGX
YZ विहडियं C विहडियं X °पिसूल° BCF व GZ पंपुअं Y दीए. L. 14. E वप्पीओ
AX °उ From वप्पीओ to ली l. 2. next page torn off in G. Y वप्पीहे C पच्चूढो
BF परिअलि AZ परिअली ABFYZ य C या घानि (sic; corr. 2. hand).

पडिअं विघटितम् । परेओ पिशाचः । पंपुअं दीर्घम् । पप्पीओ चातकः । पच्चूढे
तथा परिअली स्थालम् । भोजनभाण्डमिति यावत् ॥ यथा ।

अपडिअपंपुअपिम्मं जीइ समं भुत्तमेक्कपच्चूढे ।

तं किं परेअ नेच्छसि परिअलिपडिअं जलं व पप्पीओ ॥ १२ ॥ [१२]

5 पच्चुत्थं पडिवविए पद्धारो छिण्णणङ्गूले ।

पम्हलपसरेहा केसरे पवसिअम्मि परिउत्थो ॥ १३ ॥

पच्चुत्थं प्रत्युसम् । पद्धारो छिन्नलाङ्गूलः । पम्हलो तथा पसरेहो किञ्जल्कः ।
परिउत्थो प्रोषितः ॥ यथा ।

परिउत्थ चलसु काले केअइपसरेहणीमपम्हलिए ।

10 पच्चुत्थदुहा मरिही तुह दइआ चमरिअ व्व पद्धारा ॥ १३ ॥ [१३]

जीवाइ पडंचपडंसुआ य भल्ली पलासिपासाला ।

पत्तलपडुवइआ पत्तिसमिद्धं चेअ तिकखम्मि ॥ १४ ॥

पडंचा तथा पडंसुआ ज्या । प्रतिश्रुतिवाचकस्तु पडंसुआशब्दः प्रतिश्रुत-शब्द
भव एव । पलासी तथा पासाला भल्ली । पत्तलं पडुवइअं पत्तिसमिद्धं एते त्रयोऽपि
15 तीक्ष्णार्थाः । पत्तलं कृशमित्यन्ये । पत्तलं पत्रबहुलमिति तु पत्रलशब्दभवम् ॥ यथा ।

L. 1 CXZ पडिअं X परेउ B पिशाचः X पिशाच XZ पप्पीओ. L. 2. Z परियली
X घरिज्यली C थालं । भोज° X °मांडमिमिति° From यावत् to °रो 1. 5 torn off
in G. L. 3. CXZ अपडिअ cdd. °पंपुय° C जाइ CX °मेक° X °पव्वासि Z °पव्वूढे.
L. 4. X om. from तं to नेच्छसि incl. cdd. परेय BFXZ परियलि° C परिचडि° cdd.
°पडिअं CZ च BF om. व BF पप्पीओ X पडिउ Z पप्पीउ. L. 5. A पच्चुत्थं C
पव्वुच्छं X पच्चत्थं Z पच्चुत्तं A °ववए पव्वारो Z छिन्न° C लंगूले From गूले to काले 1. 5.
torn off in G. L. 6. X पम्हल° AE पवि° X पवे° EX सयम्मि ABC FYZ
°सियम्मि C परिउच्छो. L. 7. C पव्वुच्छं Z पच्चुत्तं BF प्रलुप्तं C प्रत्युसं C °लांगुलः C
C पम्हलो X पम्हलो. L. 8. C परिउच्छो X प्रोषितः L. 9. C परिउच्छ चलसु
XZ चलसु Z कयइ° BF केयइपसरेहणिसि° From सरेह° to °व in पडुव° 1. 12 torn
off in G. X °पम्हलिए. L. 10. C पच्चुच्छ° X पच्चत्थं Z पच्चुत्त° cdd. दइया
BF चमलिय XZ °रिय cdd. चं CF पद्धारा. L. 11. E जीजाइ X जीवाय BF
°पंडमुया ACEXY °सुया Z अ BF °पासाला. L. 12. A °पडुवइया C 1. hd. °वडु°
2. hd °पड° E °पडुव्व° BCEFXYZ °वइया In G इआ is torn off. ACXY पत्त°
CF °समिद्धं ABCFGYZ चेय From तिकख to दं 1. 5 torn off in G. L. 13
BFZ पडंवा BF तथा पडंमुया उजा CXZ °सुया C °श्रुतवाच° X. प्रतिसुतिवाचकसु पडंसु° Z
°श्रुद्धाच° cdd. °सुया° cdd. °श्रुतशब्द° (X °श्रुति°) Z पडंसुयाशब्दस्तद्वव. L. 14.
C पड° cdd. °वइयं (X °चइय) cdd. पत्त° L. 15. From मित्य° to ण in उण
1. 2. next page torn off in G. BF °वहुल° Z पत्रशब्दभवं.

महुमासे भमरोली वम्महवीरस्स धणुपडंच च ।

सहयारमञ्जरी उण पत्तिसमिद्धा पलासि च ॥ १४ ॥

तद्वा रणाउ रिउणो पडंसुअप्फालणे वि चालुक्क ।

पत्तलकोवो पडुवइपासालाहिं करेसि किं तुमयं ॥ १५ ॥

अत्र । पवित्तो दुर्भः । पयरो शरः । इति पवित्रप्रदरशब्दभवौ । पल्लत्थो पल्लट्ठो पर्यस्त 5
इति पर्यस्तशब्दभवौ । तथा पट्टइ पिबति । पंगइ गृह्णाति । परइ भ्रमति । इति धात्वादे-
शेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [१४]

पच्चेडं पच्चवरं मुसले पग्गेज्जपहयरा णिअरे ।

पलहिअपुरोहडा विसमे परिअट्ठो अ रजगम्मि ॥ १५ ॥

पच्चेडं तथा पच्चवरं मुसलम् । पग्गेज्जो तथा पहरो निकरः । पलहिअं तथा पुरो-10
हडं विषमम् । यदाह ॥ पलहिअं विषममसमं च पुरोहडं गदितम् ॥ इति । अत्र
चतुरक्षरपकारादिशब्दप्रस्तावे उकारसहितपकारादिपुरोहडशब्दपाठोऽर्थानुरोधात् । अन्ये
तु पलहिअं पुरोहडं इत्यन्योन्यपर्यायतया आवृतमहीवास्तुवाचकावित्याहुः । यदाह ॥
आवरिअमहीवत्थू पुरोहडो पलहिओ तह य ॥ पुरोहडं पच्छोकडमिति तु सातवाहनः ।
परिअट्ठो रजकः ॥ यथा ।

15

- L. 1. X °चीरस्स cdd. °पडंच. L. 2. X उणा cdd. पत्त° CF °समिद्धा XZ पलास
C पलासव च Z व्व. L. 3. CGXZ तद्वा Z रणाउ BFX पडंसुय° C पडयप्फालणो
X °फालणे Z °णो From सुअ° to r: in शरः l. 11 torn off in G. X चालुक्क Z °क्कं.
L. 4. X पडुवइया° Z °पासालाहि C करेसि BF तुमय. L. 5. Z पवित्तो BFZ
पयरो CGZ शर C om. पल्लत्थो G पल्लच्छो C पल्लट्ठो. X. पल्लट्ठो. L. 6. From ति
to डं in पच्चेडं l. 8 torn off in G. C पर्यास्त° B विंचति Z परसइ Z एते for इति.
L. 8. C 2 hd. XZ पच्चेडं C 2. hd. Z पच्चवरं E मुसले C पग्गेज्ज° Z पग्गेज्ज° cdd.
णिअरे (Y निअरे) L. 9. ABCEFXYZ पलहिअ° G पहलिहिय° A °पुरोडा cdd.
परिअट्ठो य A रजगम्मि C रजगं° Y रजकम्मि From गम्मि to ज्जो l. 10 torn off in G.
L. 10 XZ पच्चेडं Z पच्चवरं C पग्गेज्जो C पयहरो. cdd. पलहिअं BF पुहडं L. 11. G
om. यदाह । पलहिअं विषमम् BCFXZ पलहिअं विषमं अस° XZ गादितमिति BFG इति चं.
L. 12. In G रसहित is torn off. cdd. °पाठः अर्था° (Z पाठः अनुरो°) BF °रोधा
L. 13. cdd. पलहिय BCFX °हडमिति अन्यो° (Z °हडमित्यन्यो°) CX आदत्त° G om.
मही. L. 14. C तदाह BF आचरिय° C आवरिय° GXZ आवरिय° C °महहीवच्छू G
°वत्था BF पलिहओ G पलिहउ CX पलिहउ X पुरोहडं Z पत्थो° GZ °क्कडमिति B नुसा सात°
L. 15. cdd. परिअट्ठो.

परिअइ सिलापहयरपुरोहडाओ जलं णईतूहा ।

सविलम्बं आणिजइ सुन्दर मा कुप्पसु इमाइ ॥ १६ ॥

तुह गयविसाणपच्चेडखण्डिआ पलहिआ वि रिउवप्पा ।

हयभडपगेज्जा हुन्ति पच्चवरपाणितुल्ल चालुक्क ॥ १७ ॥ [१५]

5

पडिसारपाडिसारा पडुआइ पडिच्छओ समए ।

पलिहस्सं पलिहाओ अ उद्धदारुम्मि पयवई सेणा ॥ १६ ॥

पडिसारो तथा पाडिसारो पटुता । पाडिसारो पटुरित्यन्ये । पडिच्छओ समयः ।
पलिहस्सं तथा पलिहाओ ऊर्ध्वदारु । पयवई सेना ॥ यथा ।

पलिहायत्थमिआए अपाडिसाराइ कह वि तुह विरहे ।

10

तीइ णिसा वोलीणा कह गोसपडिच्छए होही ॥ १८ ॥

तुह कुमरवाल पयवइदंसणमित्तेण थम्मिअ व्व रणे ।

रिउणो गयपडिसारा जाया पलिहस्ससंठाणा ॥ १९ ॥ [१६]

एरण्डदुमे पंचंगुली अ घग्घरगलम्मि पडिसाओ ।

पंफुल्लिअं गविट्ठम्मि पडिअरो चुल्लिमूलम्मि ॥ १७ ॥

15

पंचंगुली एरण्डवृक्षः । पडिसाओ घर्घरकण्ठः । पंफुल्लिअं गवेषितम् । पडिअरो
चुल्लिमूलम् ॥ यथा ।

L. 1. BFXZ परियट्ट C परिट्ट G परियट्ट CZ सिलाए (Z प) हयपुरो° GX °डउ CX
जलण्णईत्तहा BF नई° L. 2. B °लंचं G °लंवं X अलिज्जइ G पमाई. L. 3. Z
°व्वेड° G °क्खंडिया BCFXZ °डिया cdd. °हिया Z रिउवप्प. L. 4. Z हयभड° XZ
पच्चवर° X चालुक्का. L. 5. GZ °पाडिसारा पडिसारा BFGXYZ पडुआइ AGZ पडि-
च्छउ BF पडिछओ C पडुच्छओ X पाडिच्छउ. L. 6. C om. पलिहस्सं GX °हस्सं हाउ
ABEFGXYZ य C उद्ध° G पयवई X पयचई C सेणो. L. 7. BF परिच्छओ GX
°च्छउ. L. 8. X यथा for तथा X पालिहाउ G °हाउ C °हाओ अ. L. 9.
BFZ पलिहायत्थि° CG °हायच्छ° X °हायच्छि° BF °मिसाए CGXZ° मिसाए GZ °सारा वि.
L. 10. C ताइ G णैसा CX मोस° L. 11. cdd. थम्मिय (X थंधिय) C चा 2.
hd. व्वा. L. 13. X एरड° E °गुलीइ ABCFGXYZ °ली य Z घग्घरी° पड° AGX
°साउ. L. 14. A पप्पुल्लियं C कंकु° cdd. °ल्लियं A गविट्ठम्मि E गचि° Z गविट्ठम्मि C
गविट्ठं पेटियरो ABEFGXYZ पडियरो ABF, C 1. hd. वुल्लि° Y चूल्लि° C °मुल्लि.
L. 15. B पंचंगुली B परिसाओ X पडिसाउ G °साउ BF घग्घरः कंठः G घग्घरि° cdd
°ल्लियं XZ पडियरो. L. 16. B वुल्लि° C °मुल्लं.

पडिसाइल्ले पंचंगुलीसु किं कञ्चुअं गवेसेसि ।

पडिअरकम्मयरि तए वि कीस पंफुल्लिओ णलेसु इमो ॥ २० ॥ [१७]

पडिसुत्ती पडिसूरो पडिसंतं चेअ पडिकूले ।

पायवडणे परेवयपाडवणा पूअलम्मि पहएल्लो ॥ १८ ॥

पडिसुत्ती पडिसूरो पडिसंतं एते त्रयोऽपि प्रतिकूलार्थाः । पडिसंतं अस्तमितमिति तु ५ सातवाहनः । परेवयं तथा पाडवणं पादपतनम् । पहएल्लो पूपः ॥ यथा ।

पडिसुत्ती पडिसूरे परेवयपरम्मि जो अपडिसंतो ।

पाडवणं पहएल्ला य तस्स दिज्जन्तु गामजक्खस्स ॥ २१ ॥ [१८]

इन्दसुए पइहंतो लक्खारत्तम्मि पल्लविअं ।

पडिहत्थी बुड्डीए पडिहत्थपडिकया पडिकिदीए ॥ १९ ॥

10

पइहंतो जयन्तः । पल्लविअं लाक्षारक्तम् । पल्लविअं पल्लवाकारमिति तु पल्लव इवाचरतीति क्विबन्तसिद्धत्वान्नोक्तम् । पडिहत्थी वृद्धिः । पडिहत्थो तथा पडिकओ प्रतिक्रिया । पडिहत्थो वचनमिति तु सातवाहनः ॥ यथा ।

तुमइ पडिकयकुसले पइहंतसरिच्छपत्तपडिहत्थि ।

पल्लविउल्लणिवसणा णमन्ति पडिहत्थअक्खमा रिउणो ॥ २२ ॥ [१९] 15

पंडविअं पांडविअं जलउल्ले पल्लवम्मि पत्थरिओ ।

पक्खडिअं पफुरिए जडे पलिहओ पडित्थिरो सरिसे ॥ २० ॥

L. 1. Z पंचंगुलीसु C 2. hd. कंचुअं G कंचुअं (!) X कंचुअं. L. 2. BFGXZ पडियर° C पडिरय° G, C 2. hd. X °ल्लिउ X नलेसु. L. 3. X पडिसुत्ती is given twice. B परिसंतं ABCFGXYZ चेय Z पडिकूलो L. 4 BCF परेचय° EGZ पूयलम्मि A पहएल्लो C 2 hd Z पहएल्लो. L. 5. C परिसूरो X पडिसंव° CGXZ एते त्रयः प्रति° X अस्तमितमिति सात° BCF om. तु. L. 6. CZ पहएल्लो. L. 7. X पडि-सुत्ती C पडिसूरो B परेचअ° G परेवअ° L. 8. C पहएल्ला. L. 9. A इंदुसुए BF पइहंतो C पइहंतो G पाइहंतो ABCEFGYZ °विचं X °विचं. L. 10. C °हच्छी BF बुड्डीए E बुड्डीए G डड्डीए BF °परिक्रिया A °कउ BF पडिकिदीए. L. 11. X पइहंतो BFGXZ पल्लविचं C om. पल्ल° लाक्षा° cdd. °विचं L. 12. X क्विचंत° BF °हत्थिः CG °हच्छी C पडिहच्छो GXZ °कउ. L. 13. C वडिकिओ प्रतिवचनमिति X जडिकउ प्रतिवचन° Z प्रतिवचन° BFG om. तु. L. 14. BF परिक्रय° GZ पडिक्रम° B °कुशले X पइहन° Z सरिस्थ° CX °पल्लपडिहत्थो (X °त्थे) BF °पडिपत्थि Z °हत्थे. L. 15. BCFX °उण° G °सणा ण पडि° L. 16. cdd. °विचं (twice; Y only first time) E पल्लिवम्मि C 1. hd. Z पच्छ° GX °रिउ. L. 17. G पक्खडिय ABCEFX YZ °डिय BF पफुरिए C पणुरिए E पफुरिए B पडिहओ AGXZ हउ AG, C 1. hd. Z पडिच्छिरो G ससे.

पंडविअं तथा पांडविअं जलाद्रंम् । पत्थरिओ पल्लवः । पक्खडिअं प्रस्फुरितम् ।
पलिहओ मूर्खः । पडित्थिरो सदृशः ॥ यथा ।

पत्थरिअसत्थरे वि हु पंडविअं अंसुपांडविअसिहिणा ।

सा तप्पइ तुह पलिहय पक्खडिए सिहिपडित्थिरे विरहे ॥ २३ ॥ [२०]

5 पडिवेसो विकखेवे पचत्तरं चाटु परिहणं वसणे ।

परिहट्टी आयट्टी पडिहारीए पडिच्छिआ चेअ ॥ २१ ॥

पडिवेसो विक्षेपः । पचत्तरं चाटु । परिहणं परिधानम् । परिहट्टी आकृष्टिः । पडि-
च्छिआ प्रतीहारी । पडिच्छिआ चिरप्रसूता महिषीत्यन्ये ॥ यथा ।

किं परिहणं जलोल्लसि सयणे किं करसि कमलपडिवेसं ।

10 कुणसु पचत्तरणिउणे पडिच्छिए हिअयसल्लपरिहट्टिं ॥ २४ ॥ [२१]

पप्फिडिअं पडिफलिए पडोहरं पच्छिमङ्गणए ।

पडुवत्ती पडिसारी जवणीइ पसेवओ बम्भे ॥ २२ ॥

पप्फिडिअं प्रतिफलितम् । पडोहरं गृहपश्चिमाङ्गणम् । पडुवत्ती तथा पडिसारी
जवनिका । पसेवओ ब्रह्मा ॥ यथा ।

15 बाहपाडिसारिडुउणं पडोहरे चन्दिमाइ पडुवत्तिं ।

कुणइ मणोपप्फिडिए तइ मुणइ दिणं पसेवअदिणं सा ॥ २५ ॥ [२२]

- L. 1. *cdd* °विअं (twice) X जलाद्रं. C पच्छ° GX° रिउ *cdd*. °डियं X प्रस्फुरित.
L. 2. GX °हुउ X मूर्खः BF पडिःथरो C पडिच्छिरो. L. 3. C (F!) पच्छ-
रियसच्छरे PGX °रियं BCFXZ °विअं G °विग° X अंसुपाडं Z °विहसि° X °सिहणा.
L. 4. X वप्पय for तप्पइ G पक्खलि Z पक्खलिए CGXZ °पडिच्छिरे. L. 5. BF पडि-
सेसो A पचत्तरी BFZ पचत्तरं C पचित्तरं X पत्तरं Z चाटु A परिहरणं L. 6. C °हट्टी A
आयट्टी B आयट्टी C (F!) आयट्टी GZ आअट्टी X आयट्टी G पडिहारी EX पडिच्छया
ABCFGYZ °च्छिया A चेव BF वेय C वेया X वेअ Y चेय Z चेआ. L. 7. BC
EZ पचत्तरं X पचत्तरो C 1. hd. X चाटु X परिहरणं X पारिट्टी आकृष्टि BF आकृष्टि G
आकृतिः L. 8 *cdd*. °च्छिया CGXZ प्रतिहारी B प्रडि° *cdd*. °च्छिया. L. 9. OX
°ल्लसि य सय° G कि. L. 10. BF पच्चुत्तरणयणे CXZ पचत्तरं *cdd* हियय° (Z°हिय°)
G °परियहि Z °परिहट्टिं. L. 11. E पप्फि° G पप्फि° *cdd*. °डियं E पडोहणं. L. 12.
BF जम्बणीइ Y जम्बणीइ A पसेवउ C 1 hd. GXZ °वउ BF वम्भेका G वम्भे. L. 13.
B F पसेप्फि° *cdd*. °डियं BZ om. गृह CX °गनं. L. 14. X पाडे-री यवनिका GX
°वउ. Z ब्रह्मा. L. 15. *cdd*. बाह° BF °पडिसारिडुउणं X °सारिउणं C 2. hd. वंदि°
X वंदि° CG पडिवत्तिं X पडुवत्ति. L. 16. C °फकडिए X न for तइ GZ पसेवय°
X पसेवया°.

परिवाहो दुर्विणयम्मि पट्टिसंगं च कउहम्मि ।

रुद्धम्मि पंडरंगो पक्कग्गाहो अं मयरम्मि ॥ २३ ॥

परिवाहो दुर्विणयः । पट्टिसंगं ककुदम् । पंडरंगो रुद्रः । पक्कग्गाहो मकरः ॥ यथा ।

तद्द पंडरंगविसपट्टिसंगसमखन्ध कुमरवाल णिव ।

सासिअजए जइ परं पक्कग्गाहद्धयस्स परिवाहो ॥ २६ ॥ [२३]

परिलिअपडिछंदा लीणमुहा पच्छेणयं च पाहेज्जं ।

समुहागमणे पच्चुद्धारो पच्चोवणी चेअ ॥ २४ ॥

परिलिओ लीनः । परिअरो लीन इत्यन्ये । पडिछंदो मुखम् । पच्छेणयं पाहेज्जं ।
पाथेयमित्यर्थः । द्वावपि देश्यावन्योन्यपर्यायतया निबद्धौ । पच्चुद्धारो तथा पच्चोवणी
संमुखागमनम् । क्रियाशब्दावेतौ । तेन संमुखागते पच्चुद्धरिओ पच्चोवणिओ इत्याद्यपि 10
भवति ॥ यथा ।

लोअणचओरपच्छेणअन्तपडिछंदचन्दिमा कुणसु ।

हिअपरिलिआ वि पच्चुद्धारं पच्चोवणीपरे दइए ॥ २७ ॥ [२४]

पच्चुहिअं पण्हविए पडच्चरो सालसरिसम्मि ।

परिहायपरिच्छूढा झीणोक्खित्ता पडिक्खरो कूरे ॥ २५ ॥

15

- L. 1. BF दुर्विणयम्मि BEFGXZ पट्टिसंगं C पट्टि° BEF कउहम्मि G कउहम्मि Z कउम्मि. L. 2. C पंडुरंगो BF पक्कग्गा (sic) C पक्कग्गाहो ABEFGYZ य A मयरम्मि.
L. 3. BFG पट्टिसंगं Z पट्टिसंगं C 2. hd. पंडुरंगो G पंडरंगो C पक्कग्गाहो X पक्कग्गाहो.
L. 4. X तइ BF °पडिसमखंध CZ °पट्टिसंगं G °पडिसंगं C निव X निवा. L. 5. cdd. सासियं C om. जए X °जइ परिं पक्कग्गाहं C (F 1) °हद्धयस्स. L. 6. cdd. परि-
लियं C °पडिछंदा X °परिच्छिदा BF पत्थेणयं E पेच्छेणयं X पच्छेणयं Y पच्छेयणं BFY पाहेज्जं C 1. hd. पाहिसं 2. hd. °इसं. L. 7. X संमुहा° A पच्चु° C 1. hd. पच्चुद्धारो F, C 2. hd. पच्चुद्धारो X पच्चुद्धारो Z पच्चु° G पच्चोवणी X पच्चोवणी ABCFGYZ चेअ.
L. 8. GX °लिउ BCFX परियरो GZ परियलो In G न्ये पडि° मु is torn off. BFX परिछंदो CZ °छंदो BF पत्थेणयं GZ पत्थेणयं X पच्छेयणं C पाहेज्जं. L. 9. cdd. देश्यो
अन्यो. C (F 1) °द्धारो GZ पच्चु° X पच्चोवणी Z पच्चोवणी सम्मुत्ता° L. 10. X °गवनाक्रिया° From कदावे° to इया° torn off in G, Z सम्मुत्तागमने पच्चुद्धरिओ C (F 1)
°द्धरिओ X °द्धरिउ Z पच्चोवणिउ C °णियो X °णिउ. L. 12. CG लोयणं Z जौयणं
CGXZ °चउरं Z °पत्थेणयंतं G °णयंतपरिछंदं Z °परिछंदं BE °छंदं BFGZ °चंदिया
CX °चंदिया. L. 13. cdd. हिअपरिलिया Z पच्चुद्धारं C (F 1) °द्धारं From पच्चु° to
डिक्खं 1. 15 torn off in G. B °परे देइ. L. 14. A पच्चु° Z पच्चु° cdd. हिअं C
°विये C 1. hd. Z पडच्चरो. L. 15. C परिहाइपरिच्छूढा Y °परिच्छूढा ABF °छूढा
BF जीणो° C डिक्खो° E डिक्खो° X डिक्खो° Y डिक्खो° BZ °खित्ता E कूवे.

पच्चुहिअं प्रस्तुतम् । पच्चुअं प्रस्तुतमित्यन्ये । पडच्चरो श्यालप्रायो विदूषकादिः ।
परिहाओ क्षीणः । परिच्छूढो उत्क्षिप्तः । पडिक्खरो क्रूरः ॥ यथा ।

किं तं छुहपरिहाओ परिच्छूढकरो पडच्चर रडोसि ।

अपडिक्खरपच्चुहिआइ गदहीए थणंधओ होहि ॥ २८ ॥ [२५]

5 खेत्तसए परिवासो पयट्ठिओ तह पवट्ठिअए ।

पज्जत्तम्मि प्होइअमह खेत्ते पल्लवायपोरयया ॥ २६ ॥

परिवासो क्षेत्रशयः । पयट्ठिओ प्रवर्तितः । प्होइअं पर्याप्तम् । प्रभुत्वमित्यन्ये ।
पल्लवायं तथा पोरयं क्षेत्रम् । वल्लवायं इति दन्त्योष्ठ्यादिर्प्रायमिति गोपालः
॥ यथा ।

10 परिवास सालिपोरयगोवीदंसणपयट्ठिअमणो जं ।

ण णिएसि दिवा वि मिगे प्होइअं पल्लवायरक्खाए ॥ २९ ॥ [२६]

पञ्चाहिअपण्णासाए पंचावण्णपणवण्णा ।

पण्फोडिअं च पक्खोडिअम्मि सुरयम्मि परभाओ ॥ २७ ॥

L. 1. GZ पच्चु° X पच्चु° *add.* °हियं C प्रस्तुतं GXZ प्रस्तुतं C पच्चुयं G (1) Z पच्चुअं
X पच्चुयं BXZ प्रस्तुतं CF प्रस्तुतं G प्रस्तुत or प्रस्तुत° C पडच्चरो Z पडच्चरो From डच्चरो
to करो । 3. torn off in G. X विदूषादिः L. 2. X परिहाउ B परछूढो X उत्क्षिप्तः।
L. 3. XZ °परिहाउ BXZ परछूढ° CZ पडच्चर Z डोसि for रडोसि. L. 4. RCFX
°पच्चुहियाइ Z °पच्चुहियाइ In G from पच्चु to पयट्ठिओ । 7. torn off. C गदहीपथणंधउ
2 hd. °धओ XZ °धउ. L. 5. C परिहासो पयट्ठिओ 2. hd. °उ A पवट्ठिउ X पयट्ठिउ
Y पयट्ठिओ *add.* पवट्ठियए (Z पयट्ठियए). L. 6. BF पज्जत्तंमि C पज्जत्तंमि *add.* प्होइ-
यमंह C खेत्ते A °चोरयया E °पोरयया Y °पोरअआ L. 7. BF पवट्ठिओ C पयट्ठिओ
GX पयट्ठिउ From तः to ट्ठिअ° । 9. torn off in G. BCFXZ प्होइयं. L. 8.
C (F !) XZ पल्लवायमिति B °यमिति C (F !) दंतो° B दंत्योष्ठ्या° XZ दंत्योष्ठ्या° X
°रधयामिति X यथाः L. 10. *add.* °पयट्ठिय° (X °दि°) CX °सणो GZ जं.
L. 11. X णण for ण From णिएसि to तथा । 1. next page torn off in G. Z
दिवा मितिगे प्हो° X गिरो for मिगे *add.* प्होइयं (X प्होयं) C °रक्खा य Z रक्खयए.
L. 12. *add.* °पंचाहिय° Y °पंचासाए A °वण्णा व पण° X पंचवण्णा य पणवण्णा YZ
°पणवण्णा. L. 13. E पण्फो° *add.* °डियं Z om. च *add.* °डियम्मि A °भाउ,

पंचावण्णा तथा पणवण्णा पञ्चाधिकपञ्चाशत् । पप्फोडिअं पक्खोडिअं निझीटि-
मित्यर्थः । परभाओ सुरतम् ॥ यथा ।

रइपप्फोडिअ परभायलुद्ध वेसाइ देसु दीणारे ।

पञ्च वि पणवण्णसमे पंचावण्णं पि मा खु पञ्चसमं ॥ ३० ॥ [२७]

पडिअलिपविरइआ तुरिए पुण्णम्मि पडिहत्थपोणिअया ।

पडिखंधं पडिखंधी जलवहणे मत्थयम्मि पवरंगं ॥ २८ ॥

5

पडिअली तथा पविरइओ त्वरितः । पडिहत्थो तथा पोणिओ पूर्णः । पडिखंधं
पडिखंधी जलवहनम् । जलमुद्यतेऽनेनेति जलवहनम् । इत्यादि । अन्ये जलवाहमाहुः ।
पवरंगं शिरः । उत्तमाङ्गवत् शिरोवाचकत्वेन नायं कवीनां रूढ इति देश्येषु निबद्धः ॥
यथा ।

10

अणपडिअलि पविरइअं अपोणिए कुण जलेण पडिहत्थे ।

पडिखंधे पडिखंधीणिउत्त किं कण्डुएसि पवरंगं ॥ ३१ ॥ [२८]

णगरम्मि पइट्ठाणं रुक्खे पसुहत्तपरसुहत्ता य ।

पाणिअणिग्गमणम्मि अ परिहालो परिहलाविओ चेअ ॥ २९ ॥

L. 1 CX पणपण्णा GZ °वन्ना From पञ्चाशत् to णसमे l. 4 torn off in G *cdd.*
°डियं C om पक्खो° BFXZ °डियं X निझीटि° L. 2. X परभाउ. L. 3. *cdd.*
°डिय B परिभाय° C °लुद्धा F °लुद्ध. L. 4. CX °पणसमे BFZ °वन्नसमे G °न्न°
X पेवाणं for पंचावण्णं G °वन्नं From समं to ओ त्वरितः l. 7. torn off in G.
L. 5. *cdd.* पडिअलिपविरइया (Y °अलि°) B तुरिए A पडहत्थ° C पडिहत्थ° E पडहत्थ°
cdd. पोणिअया (X °पोणिय Y °पोणि मआ) L. 6. AC (Fi) °खंध B परिसंधी E °वहणा
X पवरंग Z पउरंगं. L. 7. BF पडिअली CXZ पडिअली X पविरइउ BG पडहत्थो G
पूणिओ X पाणिउ Form डिखंधं to शयेषु l. 9 torn off in G. BCF खंध. L. 8. Z
om. जलवहनम् B जलवह X जल-स्यते BXZ अनेने ति X इत्यादि X जलवाहमाहुः. L. 9.
Z °मांगवच्छिरो° B रूढः. L. 11. *cdd.* °पडिअलि BCF °रइयं G °रइअ X °रइयं
From ए to ता l. 13. torn off in G. CX कुणउ Z जणेण पड° X पडहत्थे C °हत्थे.
L. 12. BF °णिइत्त C °णियत्तसि X °णियत्त The above is D's reading. BF कि.
L. 13. CXY णयरम्मि C om. इत्तपरसु BF °परसुहत्ता C °हुत्ता. L. 14. *cdd.*
पाणिअ° X °णिग्गमणयम्मि BF °णंथि *cdd.* य C 1. *hd.* GXZ °विउ ABCFGXY
चेअ Z. स्वेय.

पइहाणं नगरम् । पसुहत्तो तथा परसुहत्तो वृक्षः । परिहालो तथा परिहलाविओ
लानिर्गमः ॥ यथा ।

महिकप्परसुहत्तय गुरुमुअपसुहत्त तुह पइहाणे ।

घरपरिहलाविआ करिमदपरिहालेहि हुन्ति अप्फुण्णा ॥ ३२ ॥

- 5 अत्र पंगुरणं प्रावरणमिति प्रावरणशब्दभवत्वान्नोक्तम् । तथा । पज्जरइ कथयति ।
पव्वायइ म्हायति । पल्हत्थइ विरेचयति । पलावइ नाशयति । पणामइ अर्पयति । पयरइ
पम्हुहइ स्मरति । पयल्लइ प्रसरति । पहल्लइ घूर्णते । पण्णाडइ मृद्नाति । पड्डुहइ क्षुभयति ।
पच्चारइ उपालभते । पच्चडुइ पच्छंडइ पदअइ गच्छति । पल्लइ पल्हत्थइ पर्यस्यति ।
पउलइ पचति । पज्जरइ पच्चडइ क्षरति । इत्येते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [२९]

- 10 पणयत्तिअं पयडिइ इत्थीपणए पणामणिआ ।

परिवारिओ अ घडिइ पुलोअणे पसवडक्कं च ॥ ३० ॥

पणयत्तिअं प्रकटितम् । पणामणिआ स्त्रीषु प्रणयः । परिवारिओ घटितः । पसवडक्कं
विलोकनम् ॥ यथा ।

तीए रइसव्वस्सं पणयत्तिअपसवडक्कलीलाए ।

- 15 कह लहसि णिट्ठुरक्खर अणपरिवारिअपणामणिओ ॥ ३३ ॥ [३०]

पव्वइसेल्लं वालमयकण्डए तरुणिआइ पडुजुवई ।

चिरसुअमहिसी परिहारिणी अ पडिअज्झओ उवज्जाए ॥ ३१ ॥

L. 1. X पयट्ठाणं From पइहाणं to रसुहत्तय l. 3. torn off in G. B परमुहत्तो
C 2. hd. °हुत्तो X °विउ. L. 3. BF °परमुह° GZ गुरुलुअ° C गुरुलुअ C पहाणे G
पइहाणे X पयट्ठाणे. L. 4. X घरः परि° BCFXZ °विआ In G आ is torn off. B
°हालेहि Z हालेहि° From न्ति to वृ l. 5. torn off in G. BF अफ्फणा. L. 5. X
°नोक्ताः L. 6. B, C 1. hd. FG पच्चायइ X पव्वावइ. L. 7. X पम्हुहइ In G पय-
ल्लइ प्रसरति is torn off B पहल्लइ X पहल्ल CX पण्णाणइ G मृद्नाति X मृद्नाति C (FGI)
पड्डुहइ (FG पड्डु!) Z पड्डु° L. 8. GZ पव्वारइ cdd. पच्छड्डुइ B पच्छड्डु X पच्छड्डु G om.
पदअइ. L. 9. B पओल्लइ C पउल्लइ. 2. hd. पओल्लइ BCF पज्जरइ XX पव्वडइ X
नोक्ता L. 10. EX पणय° cdd. °त्तियं C 1. hd. इच्छी° cdd. °णिया. L. 11. Z
परिवारियओ घडि° C 1. hd. GX °रिउ cdd. य C पलोयाण BEF पलोयणे GZ पुलोयणं
X विलोयणे Y पलोयणे. L. 12. C पण्णअ° G पणय° cdd. °त्तियं X पाणाम° cdd.
°णिया GX °रिउ X घटिः X पसरडक्कं. L. 14. X °सव्वस्सं GZ पणय° cdd. °त्तियं
X °डक्कं L. 15. G लहसि X कहसि BF णिट्ठुरक्खर cdd. °वारिय° GXZ °णिउ.
L. 16. In Z the whole stanza is omitted. A पव्वय° or पच्चय° XY पव्वय° C
पच्चय° BF वालमय कंडए ABCFG तरुणियाइ E तरुणिआइ A पडुजुवई G पडुजुवई B °जुवई.
L. 17. C वीरसुहत्तं AGY °सुय° cdd. य A पडियज्जउ BFG पडिअज्जउ C पडिअज्जओ
X पडिअज्जउ Y पडियज्जओ AC उवज्जाए BF वज्जाए.

पव्वइसेल्लं वालमयकण्डकम् । पडुजुवई तरुणी । परिहारिणी चिरमसूता महिषी ।
पडिअज्झओ उपाध्यायः ॥ यथा ।

पडिअज्झय तुह सीसो परिहारिणिदुद्धपाणदुल्लिओ ।

पडुजुवईण णिमित्तं पव्वइसेल्लाइ गुम्फेइ ॥ ३४ ॥ [३१]

पडिएल्लिओ कयत्थे भग्गे पडिरंजिअं चेअ ।

5

पज्जुणसरमुच्छुसरिसतिणम्मि पडिअंतओ अ कम्मयरे ॥ ३२ ॥

पडिएल्लिओ कृतार्थः । पडिरंजिअं भग्नम् । पज्जुणसरं इक्षुसदृशं तृणम् । पडिअंतओ
कर्मकरः ॥ यथा ।

पडिरंजिअपडिमाए किं रे पडिएल्लिआइ होइ फलं ।

पडिअंतय किं दिट्ठो पीडिअपज्जुणसराउ उच्छुरसो ॥ ३५ ॥ [३२] 10

पडिसारिअं सुमरिए परिल्लवासो अ अमुणिअगइम्मि ।

वम्मीअयम्मि पडिलगलं वसन्तम्मि पउमलओ ॥ ३३ ॥

L. 1. C पचयसेल्लं XZ पव्वयं C वालमयं All the four Mss BCFG (also XZ) read कंडकं (sic), D has कांडुकं Perhaps 'काण्डकम्' to be read! Z परिहारिणी C वीरमसूता L. 2. BCF पडिअज्झओ GX 'अज्झउ B om. यथा. L. 3. BCF पडिअज्झय C 'दुद्ध' GX 'लिउ. L. 4. C पडिजुव' CX निमित्तं C पव्वइ' X पव्वयं Z पव्वइ' cdd. 'सेल्लाइ. L. 5. A पडिएल्लिउ BF पडिअल्लिओ C 2. hd. पडियल्लिओ G 'पेल्लिउ X 'पल्लिउ Z 'पल्लिओ A कयत्थे BEF कयत्थे CG कयत्थे BF रुग्गे cdd. 'रंजियं ABFGXYZ चेय C चेव. L. 6. C 'सरमुच्छु' cor. 2. hd. A 'सरमुत्तारिअ' BF 'तिणं ABXYZ पडियं' AG, C2. hd. X 'तउ ABCFGXYZ य C कमयरे. L. 7. C पडियल्लिओ X पंडियं Z 'पलओ GX 'लिउ cdd. 'रंजियं (X रंजिअ) BF भवं BF इक्षुषंडसदृशतृणं X 'सदृशतृणं GX 'तउ. L. 9. X पडिसारंजि' cdd. 'रंजियं' X किं G पडे' X पडिप' cdd. 'ल्लियाइ. L. 10. C पडियंवय GZ पडियंतय BFX पीडियं C पाडियं GZ पीलियं BF 'पज्जुण' X 'पज्जुण' B उच्छु' X उव्व' BF रसे. L. 11. cdd. 'सारियं' O 1. hd om. अं सुमरिए परि E पडिल' cdd. य E असुणिअ' ABCFGXYZ अमुणियं AX 'गयम्मि C 'गइम्मि. L. 12. BF अम्मिअं A वम्मीयं G वम्मीयम्मि X वम्मिअम्मि Z ववम्मीअं BF पडिअगलं X 'लगल Between 'ग and लं the whole passage from 'न्तरिओ to माचक्षत्ते (st 37 l. 5-st. 42 l. 3) is inserted in G. A चसत्तम्मि Z वसंतंमि BF पउमलओ AGXZ 'लउ.

पडिसारिअं स्मृतम् । परिल्लवासो अज्ञातगतिः । पडिलगलं वल्मीकम् । पउमलओ वसन्तः ॥ यथा ।

हिण्डसि परिल्लवासो पउमलए सुहय कथ जं तीए ।

पडिलगलं व अरई पडिसारिअतग्गुणाइ वड्डेइ ॥ ३६ ॥ [३३]

5

पवहाइअं पयट्टे पडिपिंडिअमवि पवुड्डम्मि ।

पच्चबलोको पाडच्चरो अ आसत्तचित्तम्मि ॥ ३४ ॥

पवहाइअं प्रवृत्तम् । पडिपिंडिअं प्रवृद्धम् । पच्चबलोको तथा पाडच्चरो आसक्त-
चित्तः । चोरवाची तु पाटच्चरशब्दभवः ॥ यथा ।

पाडच्चरा तए सा पच्चबलोको तुमं सुहय तीए ।

10

अण्णोण्णं पवहाइअरसाण पडिपिंडिओ च्चिअ सिणेहो ॥ ३७ ॥ [३४]

पंथुच्छुहणी जा सासुराउ आणिज्जए वह् पढमं ।

पच्चुच्छुहणी पढमसुरा गुज्झहरे पलोट्टजीहो अ ॥ ३५ ॥

पंथुच्छुहणी श्वशुरकुलात्प्रथममानीता वधूः । पच्चुच्छुहणी नवसुरा । पलोट्टजीहो
रहस्यभेदी ॥ यथा ।

- L. 1. CGXZ °रियं GS ज्ञात° X अज्ञान° GX °लउ. L. 2. G om. यथा.
L. 3. BFX °चासो C कच्छ C ताए L. 4. CXZ च B अरइ G परिसाइनग्गु° Z
°सारियतग्गु° BF चड्डेइ C वट्टेइ GXZ वट्टेइ. L. 5. BF पचहा° cdd. °इयं (G °इयं)
X पवहायपट्टे पडि° CZ पवट्टे G पवट्टे B पविपिं F पविपिं° X पडिपिं° cdd. °डियमं (X °डियंमं)
A पवुड्डम्मि E °डम्मि G °टम्मि X पवट्टंमि° L. 6. ACFGXY पच्चव° B पच्चव° Z
पव्वव° G °लोको BF पापाडच्चरो A पडच्चरो C पडेच्चरो BCEFGXYZ य A om अ BF
°वित्तंमि. L. 7. cdd. °हाइयं cdd. °डियं B पव्वव° CG (F!) XZ पच्चव° G °लोको.
X असक्त°. L. 8. BF° वित्तः BXZ चौर° BF पाटच्चर° C पाटच्चर° G पाटतुर° X
पाटच्चरि°. L. 9. B पाडच्चरो X पाटच्चरा B पव्वबलोको CG (F) XZ पच्चव° BF
मुहप X सहय G तीसे. L. 10. CXZ अन्नोन्नं G अन्नुन्न cdd. °हाइयं X परिपेडिउ
CGZ °डिउ BFZ विय CGX चिय. L. 11. A पंथुत्थु° BF पंथुत्थु° C पंचुच्चं° G
पंथुत्थु° XZ पंथुव्व° E सामुराउ A साससउ G हू (sic) Y वह् AEG पढमं. L. 12.
BF पंथुत्थु° G पजुत्थु° or पज्जुत्थु° C 2. hd. पत्थुत्थु° X पच्चुत्थु Z पच्चुत्थु° BF गुज्ज° C
गुज्ज° 2. hd. गुज्ज° From पलोटे to °णी l. 13. torn off in G cdd. य. L. 13
X om. lines 13 and 14. BF पंथुत्थु° C पंथु-हणी Z पंथुव्व° BF स्वसुर° C °ममनीता BF
पंथुत्थु° Z पच्चुत्थु° G पव्वुत्थु.

ण हु महपच्चुच्छुहणी पिज्जइ ता कह पलोइजीहाहं ।

इअ कुलपंथुच्छुहणी सासुअगइपुच्छिराण कुप्पेइ ॥ ३८ ॥

अत्र पडिअम्मिअं मण्डितमिति प्रतिकर्मितशब्दभवमिति नोक्तम् । परिवाडइ घट-
यति । परिवालइ वेष्टयति । परिहट्टइ मृदाति । परिअल्लइ परिअलइ गच्छति । परि-
अंतइ श्लिष्यति । परिसामइ शाम्यति । इति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [३५] 5

पयलायभत्तपरिअट्टलिआ मोरपरिछिण्णेषु ।

कलकलिए पत्थरभल्लिअं पडिणिअंसणं च णिसिवत्थे ॥ ३६ ॥

पयलायभत्तो मयूरः । परिअट्टलिअं परिच्छिन्नम् । पत्थरभल्लिअं कोलाहलकरणम् ।
पडिणिअंसणं रात्रौ परिधेयवस्त्रम् ॥ यथा ।

पयलायभत्तसण्हय तीइ पडिणिअंसणं इहाणेसि ।

10

पत्थरभल्लिअमच्छउ परिअट्टलिओ सि चित्तेण ॥ ३९ ॥ [३६]

परिहारइत्तिआ रिउमईइ चूलाइ पासिपिच्छीओ ।

पारी दोहणभण्डे पाओ चक्के दिसाइ पाली अ ॥ ३७ ॥

L. 1. BF न CZ दु X जेषामेदु महपच्चु° BF महपछु° Z °पच्चुत्थु° From
ज्जइ to राण l. 2 torn off in G. C °जहाहं हं XZ °जहा हं. L. 2. cdd. इय
X कुसलपच्चुच्छु° BF °पंछुछुहणी C l. hd. °पछुछु° 2. hd. पच्चुछु° Z °पच्चुत्थु° cdd.
सासुय Z पत्थिराण. L. 3 BF पडिअंमियं C °यंमियं GXZ °यंमियं X पडिवाडइ
From परिवाडइ to परिसामइ l. 5 torn off in G. CXZ घयति L. 4. B
परिवालं चेष्टयति BF गृह्णाति X गृह्णाति C परिहल्लइ परिहअलइ (2 hd. परिअलइ) Z
परिहल्लइ परिअलइ X adds परिहल्लइ before the two froms given above. BF
om. परिअलइ. L. 5. Z परियंतइ. BF शाम्यति. B °पूकाः om. इति नोक्ताः G °काविति.
L. 6. From पयलाय° to °त्तो l. 8 torn off in G. A °सत्त° E °रुत्त° cdd.
°परियट्टलिया (Y °अट्ट°) X मोरपरिछिण्णेषु ABF °छिन्नेसु CZ °छिन्नेसु. L. 7. CZ
कलिकलिए A पत्थरभल्लिअं BCEFXYZ °भल्लियं BCFYZ °णियंसणं X °णियंसणं B, E
2. hd. Y णिसि.° L. 8. CZ °लाइयं X °लाइभत्तो BCFXZ परियट्ट° G परियट्ट° cdd.
°लियं B °छन्नं BF पत्थड° C परच्छ° BFX °भल्लियं CZ °भत्तियं Form पत्थर° to °ओ
सि l. 11 torn off in G. L. 9. BF °णियंसणं CXZ °णियंसणं. L. 10. C
ताइ cdd. °णियंसणं. L. 11. C पच्छर° cdd. °भल्लियं BF °छओ X °चउ Z °त्थउ
cdd. परियट्ट° C. 1. hd. GX °लियं Z स for सि. L. 12. CZ परिहारि° cdd. °इत्तिया
From आ to °ण्डम् l. 1 next page torn off in G. C चूला पइसि° X
तूलाइ A °पिछीउ (!) XZ °पिछीउ. L. 13. C पारी A दोह° A णउ BCFXZ
पाउ BF चक्के X दिसाय ABCFYZ य X यः.

परिहारइत्तिआ ऋतुमती । पासी तथा पिच्छी चूडा । पारी दोहनभाण्डम् । पाओ
रथचक्रम् । पाली दिक् ॥ यथा ।

पारीहत्थो पाअन्तरिओ पालीउ किं णिअसि गोव ।

चलपासिअ तुह पिच्छिं लुणेमि परिहारइत्तिअं महासि ॥ ४० ॥ [३७]

5

पावो सप्पे सवचे पाणो पाणाअओ अ पुणई अ ।

णयणम्मि पायलं पाउअं हिमे पारयं सुराभण्डे ॥ ३८ ॥

पावो सर्पः । पाणो पाणाअओ पुणई इत्येते त्रयः श्वपचार्थाः । पायलं चक्षुः । पाउअं
हिमम् । पारयं सुराभाण्डम् ॥ यथा ।

पारयहत्थो पाणो पाणाअयवाडयम्मि पुणइजुओ ।

10

पाउअपावयभीओ रत्तीए रत्तपायलो गाइ ॥ ४१ ॥ [३८]

पाडुंकी वणिसिविआइ पाइअं तुण्डावित्थारे ।

पाणद्धी रच्छाए पाडुच्ची तुरयमण्डणए ॥ ३९ ॥

L. 1. BF पारि° CXZ °हारि cdd. °इत्तिआ BFZ चूला C तली 2. hd. तलीओ
X तूला X दोहनं° BEFG, C 1. hd. X पाउ. L. 2. From कृ to न्तरिओ 1. 3
torn off in G. See note to stanza 33 l. 2. L. 3. Z परिहत्थे णअंत° X
पाउअंत° GX °रिउ BF पलिओ C पालिउ Z पालीओ C णयसि BEFGXZ णियसि.
L. 4. CX वल° cdd. °पासिय Z ह तुह C पिच्छिं BF लुणेसि X परिहारि° cdd. °इत्तिअं.
L. 5. G पाउ BF सवचे C 1 hd. सववे EZ सचवे C 1. hd. X °अउ GZ
°अवो. A om. अ BCEFGXYZ च E पुणइ cdd. च. L. 6. BF पायालं
CY पाअलं X पयणं AEGXZ पाउयं C पाउअं. L. 7. G पाउ Z पाओ G पाणयउ
Z पाणायओ X °अउ B पुणइ GZ om. इत्थू Z पश्वचार्थाः BCF पाअलं X पाअणं. GZ
पाउयं. L. 8. X विहिमं G °भांडी. L. 9. C °हच्छो G पाणोयय° B पाणाअअ°
Z पाणायय° C °वाडंमि X °चाडयंमि. GX °जुउ. L. 10. BF पाओअ° G पाउय° Z
पाओय° BF सावअ° CX °पावअ° CGX °भीउ BCFX °पाइलो. L. 11. A पांडुकी
E पाडुंकी G पाडुकी चणि° X वण° CXZ °सिवि° cdd. °याइ पाइयं (X णं°) C
विच्छारे. L. 12. C पाणद्धी X रत्तीए Z रत्थाए X पाडुच्ची C °मंडण.

पाडुंकी वणिशिबिका । पाइअं वदनविस्तारः । पाणद्धी रथ्या । पाडुच्ची तुरग-
मण्डनम् ॥ यथा ।

तुह विरहे पाडुंकीजोगा सा पाइअं ण पावेइ ।

मल्हसि पाणद्धीसुं तुमं तु पाडुच्चिअहएहिं ॥ ४२ ॥ [३९]

पायडमङ्गणए तह पामद्दा पायधण्णमलणम्मि ।

5

हत्थजुअलप्पहारे पाणाली पाहुणं च विकेज्जे ॥ ४० ॥

पायडं अङ्गनम् । पामद्दा पादाभ्यां धान्यमर्दनम् । पाणाली हस्तद्वयप्रहारः ।
पाहुणं विक्रेयम् ॥ यथा ।

खलपायडपामदं मोत्तुं पाहुणरइत्थिमालविरो ।

पाणालीइ हणिज्जइ हलिओ पिठागयाइ जायार ॥ ४३ ॥ [४०]

10

पारंकं सुरमाणयभण्डे मग्गीकयम्मि पाउकं ।

पाउग्गो सम्भे पासणिओ पासाणिओ अ सक्खिम्मि ॥ ४१ ॥

पारंकं सुरामानभाण्डम् । पाउकं मार्गीकृतम् । पाउग्गो सम्भ्यः । पासणिओ तथा
पासाणिओ साक्षी ॥ यथा ।

पासणिआ खु पमाणं भज्जइ पासणिएहि दिव्वं पि ।

15

पारंकयसङ्खभमे इअ पाउग्गोहि पाउकं ॥ ४४ ॥

- L. 1. B पाडुंकी X पोडुंका BFX वण° BFG °शिविका cdd. पाइयं B पणद्धी F पणद्धी C पाणद्धी. L. 3. B पाडुंकी° GZ पाडुंकीजाया C सा प पाइयं BFGXZ पाइयं GZ न BF पावेइ. L. 4. CF पाणद्धीसुं BGXZ पाडुच्चिय° C (F1) पाडुच्चिअहएहिं. L. 5. GZ पामद्दा GZ °घन्न° EY °मलिणम्मि.° L. 6. E हत्थु° G हत्थ° BFY °जुयल° GZ °जयल° C °प्पहारो B पाणाली GZ पाहुणं A विकिज्जे. L. 7. GZ अंगणं । पामद्दा X पामद्दा. L. 8. B पाहुणयं. L. 9. GZ °पामदं Z मोत्तुं BF पाहुणय° GZ °रएत्थि° C °रइच्छि° CX °विगे. L. 10. BF पायालीइ C हणिज्जइ CX हलिउ. L. 11. C 2. hd. °पाणय° X °भडे E माग्गी° X मग्गी° L. 12. E पाउग्गोसं Z पाउग्गे BF संभे X मज्जे BF पसीणओ पाणिओ य Z यासणिओ AGX °णिउ A पासणिउ य GX °णिउ cdd. य B सक्खिंमि C सक्खिंमि. L. 13. G पारंकं CX °पान° BF माग्गी° C 1 hd. माग्गी° GZ पाउक्को GX °णिउ (twice). L. 15. G पासा° cdd. °णिया BFGXZ °णिएहिं C दिच्चं. L. 16. cdd. इय पाउग्गोहि.

अत्र पामरो कुटुम्बीति संस्कृतसमः । पाहुडं प्राभृतमिति प्राभृतशब्दभवम् । तथा पाडिकं पाडिक्कं प्रत्येकमिति शब्दभवौ । पारइ शक्नोति । पासइ पश्यति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [४१]

पाउग्गिओ अ सहिए खलीणजुत्ताइ पाडिसिरा ।

5

पाडुहुओ पडिहूए मालाए पारिहच्छी अ ॥ ४२॥

पाउग्गिओ सभिकः । द्यूतकारयिता । अन्ये तु सहिअं सोढमाचक्षते । यदाह । पाउ-
ग्गिओऽपि सोढः ॥ पाडिसिरा खलीनयुक्ता । पाडुहुओ प्रतिभूः । पारिहच्छी माला ।
पाडिहच्छी शिरोमाल्यमित्यन्ये ॥ यथा ।

पाउग्गिअ सारविउं पाडिसिरामणिअपारिहच्छीओ ।

10

पाडुहुअं पुण मग्गसि किमेस पडिहाइ तुह णाओ ॥ ४५ ॥ [४२]

पाउरणी कवचे पासावयपारावरा गवक्खम्मि ।

जो पिउहरा पइहरं णेइ वहुं पाडिअज्झो सो ॥ ४३ ॥

पाउरणी कवचम् । पासावओ तथा पारावरो गवाक्षः । पाडिअज्झो यः पितृगृहात्पति-
गुहं बधूं नयति ॥ यथा ।

L. 1. B कुटुम्बीति X कुटुम्बीति G om. प्राभृतमिति BF om. प्राभृत cdd. °भवः
L. 2. X पाडिकं Z पाडिक्कं BFGZ पाडिअक्कं X शक्नोति B एते. L. 3. X
°देशेषूक्ता°. L. 4. BF पाउग्गि (sic) AG, C 1. hd. X पाउग्गिउ cdd. य
(X ५) X °जत्ताइ Z °जण्णइ X पाडिसिरा Z पामिसिरा. L. 5. A पाडुहुओ
B पाडुहुउ F पडिहुउ X पाडुहुउ Y पावुहुओ G पाडुहु AXYZ पारिहत्थी cdd. य.
L. 6. GXZ °ग्गिउ cdd. सभिको BF °कारयिता X °करइता cdd. सहियं From
माचक्षते to °मित्य° l. 8 torn off in G. BF पाउग्गिओ C पाडुग्गिउ (2. hd.
°ओ) विग्ग सोढ XZ °ग्गिउ X सोढ. L. 7. Z सोढा C खलिन् C पडुहुओ C
2. hd. पा° X पाडुहुउ Z पाडुहुओ BF प्रतिभूः BFXZ पारिहत्थी C 1. hd. पाडि° XZ
°हत्थी. L. 9. From पाउ° to °म्मि l. 11 torn off in G. cdd. °ग्गिय
BCFX °विचं B पाडिसिरा° cdd. °मणिय° (X °मा°) XZ °हत्थीउ. L. 10.
BFXZ °हुयं C °हुयं BF परिहाइ X णाउ. L. 11. BF °पारा गव° C °परोवरा X
°पारावरा A गवक्ख°. L. 12. E पिउरा From इ to वहुइ l. 5 torn off in G.
ACY बहुं AC °अज्झो E °अब्भो YZ °यज्झो X य for सो. L. 13. X पाउरणं
X पासावउ C गवाक्षे C °अइक्षो i. e. °अज्झो X °यज्झो य X पितृगृहात्.

पासावयप्पइट्टो वहूइ पारावरोवविट्ठाए ।

रोमोगमपाउरणीइ पाडिअज्झो हुओ मलयपवणो ॥ ४६ ॥ [४३]

णायव्वा वीसामम्मि पाडिअग्गो अ पारुअग्गो अ ।

पारंपरो णिसिअरम्मि पारुअल्लो पट्टुंकम्मि ॥ ४४ ॥

पाडिअग्गो तथा पारुअग्गो विश्रामः । पारंपरो राक्षसः । पारुअल्लो पृथुकः ॥ यथा । 5

रे हलिअ पाडिअग्गं कुण इण्हिमपारुअग्गदाढ तुमं ।

पारंपरो व्व तित्तिं ण मण्णसे पारुअल्लअसणम्मि ॥ ४७ ॥ [४४]

पालीहम्मं च वई मालीकयमाहु पारुहल्लं च ।

पालीबंधो अ सरे पायप्पहणो अ कुकुडए ॥ ४५ ॥

पालीहम्मं वृत्तिः । पारुहल्लं मालीकृतम् । पालीबंधो तडाकः । पायप्पहणो 10
कुकुटः ॥ यथा ।

लड्घइ जलहिं गरुडो पालीबंधं च पारुहल्लोम्मिं ।

पायप्पहण तुमं पुण पालीहम्मं पि फुडसि दुक्खेण ॥ ४८ ॥ [४५]

पाडलसउणो हंसे पिण्ही खामा जले पिब्वं ।

पिंचू पिक्ककरीरे पिल्हं लहुपाक्खिरुअम्मि ॥ ४६ ॥

15

- L. 1. BCF पासाचय° Z °प्पइट्टो. L. 2. G रोमु From गम° to पट्टुंकम्मि l. 4 torn off in G. Z रोमग्गमयाउर° X °ग्गमपा° C अज्झो Z °चज्झो C. 1 hd. X हुउ. L. 3. C णायव्वा विसा° A वीसासम्मि CEX पाडियग्गो cdd. च (X अ) C 1. hd. om. पारुअग्गो च 2 hd. marginal note and X पारुअग्गो A पारु° E °चग्गो cdd. च. L. 4. AE पारंपरो A °यरम्मि BCEFX Y °यरम्मि BF पारिअल्लो CEZ पारुअल्लो G पट्टुंकम्मि. L. 5. CX पाडियग्गो From विश्रामः to से l. 7 torn off in G. L. 6. cdd. हलिय पाडियग्गं (Z °अग्गं) BF इण्हिमपा° CX इण्हिम° Z °पारुअग्ग°. L. 7. Z पारंपरु BF तत्तिं C तित्तिं णं BFZ मण्णसे G तुसिणम्मि. L. 8. From वई to रुतम् l. 10 torn off in G. X पारुहल्ल. L. 9. BF °बंधो cdd. च (om. X) C सरो X पायहणो cdd. च (om. X) BF कुकुडओ C कुकुडए. L. 10. CX वृत्तिः BEGX °बंधो CX तडाकः GZ तडाकः. L. 11. C कुकुटः G कक्कुट° X कक्कुटः. L. 12. G लड्घइ C जहिं X लहिं BX गरुडो In G लहिं गरु is torn off. BEG °बंधं च C पारमल्ल X पारह° BCFX °ल्लोम्मिं Z °ल्लोम्मि From हल्लो° to पाडल° l. 14 torn off in G. L. 13. BF °हणे BF om. पि BF फुडसि C फुडसि. L. 14. A पाउल° C पाडुल° X हंसे G पिण्णी ABCFX YZ पिब्वं G पिब्वं. L. 15. B पिंचू EX पक्क° GZ पेक्क° E पिण्हं G पिण्हं Z पित्तं B °रुअम्मि C °रुयम्मि Y °रुवम्मि.

पाडलसउणो हंसः । पिण्ही क्षामा । पिच्चं जलम् । पिंचू पक्करीरम् । पिल्हं
लघुपक्षिरूपम् ॥ यथा ।

पाडलसउणयपिल्हय तुमयं मरुमण्डलाम्मि मा वच्च ।

5 तत्थ अपिच्चे पिंचुअमित्तफले होसि पिण्हितणू ॥ ४९ ॥ [४६]

पिंडी अ मज्जरीए पिरिडी सउलीइ पिच्छिली लज्जा ।

पिहुलं पिंसुलिपिंछोलीओ मुहपवणभरिअतिणवज्जे ॥ ४७ ॥

पिंडी मज्जरी । पिरिडी शकुनिका । पिच्छिली लज्जा । पिहुलं पिंसुली पिंछोली
त्रयोऽप्येते मुखमारुतापूरिततृणवाद्यवाचकाः ॥ यथा ।

10 रमिरं पिहुलेण समं पिंछोलिमुहीहि पिंसुलिकराहिं ।

पिंडीहि पलोहन्तो अपिच्छिलीपिरिडिलोल किं महसि ॥ ५० ॥ [४७]

पिअणं दुद्धे आणाइ पिणाई दाडिमम्मि पिंडीरं ।

उण्णापिपीलिआए अ पिप्पडा मक्कडम्मि पिंगंगो ॥ ४८ ॥

पिअणं दुग्धम् । पिणाई आज्ञा । पिंडीरं दाडिमम् । पिंडरयं इत्यन्ये । पिप्पडा ऊर्णा-
पिपीलिका । पिंगंगो मर्कटः ॥ यथा ।

15 लिह पिंडीरं पिअणं पिएसु मा कुणसु पिप्पडासङ्कं ।

जाव पिणाई दिन्तो पिंगंगमुहो ण एइ धणिभट्ठो ॥ ५१ ॥ [४८]

L. 1. In G पिच्चं चलम् 1 पिं is torn off. BCFXZ पिच्चं X पिंचू Z पिच्चं
for पिंचू.

L. 2. G करीरः GZ पिल्हं. L. 3. BF पडलं CX पाडलिं X
°सउणलिहय.

L. 4. C तच्छ अपिच्चि पिंचुअपिच्चे पि मित्तं BF अपिच्चे पिंचुउं X यपिच्चे
पिंतुअं GX om. the whole verse. L. 5. CE पिंडि cdd. य (X इ) X

मज्जरीए पिरिडी Z पिरिडी C सउणेइ GZ सउली य X पिच्छिली C लिज्जा. L. 6. BF

पिंसुलं पिच्छो C 1. hd. °लं सुलिं पिच्छो 2 hd. पिंसुलिं Z पिंसुलिं AGX °लीउ C

सुहएवणं E °पवभरिअं ABCFGXYZ °भरियं Y °तणं BF वज्जो. L. 7. B

पिछली G पिच्छिली X पिच्छिली. L. 8. Z पिछिली त्रयो B सुखं BF °वाद्यं C

om. वाय X om. यथा. L. 9. BF रमिरं or चं C पिछालिमुहोहिं X पिच्छोलिं

GXX °हीहिं C पिंसुलीं Z पिंसुलिं L. 10. BEGXZ °हिं C पिंडीहिं GZ

पलोअंतो य पिच्छिं (Z °छिं) BCFX °परिडिं BF महसिं. L. 11. cdd. पियणं

(Z as above) B दुद्धं C दुद्धं F दुद्धं CX आणाई Z पिणाइ. L. 12. cdd.

°लिआए cdd. य C पिप्पाड Z पिप्पला C पिंगंगो X पिंगो. L. 13. cdd. पियणं F दुद्धं

B दुद्धं C पिणाइ cdd. पिंडरयमित्यन्ये BF पिथडा GX ऊण्णां L. 14. BFZ पिंगंगो.

L. 15. cdd. पियणं (X °यं) C पिप्पाडां. L. 16. BF पिणाइ C पिंगणाई X पिणाई

CX दंतो BF पिंगंगो मुहो C पिंगंगमुहो G पिंगमुहो G एपइ धणं X धणिभट्ठो.

बलकारम्मि पिणाओ पिअमा फलिणीइ पिंजिअं विहुए ।
पिलणं पिच्छिलदेसे सही पिडच्छा गुदम्मि पिट्ठंतं ॥ ४९ ॥

पिणाओ बलात्कारः । पिअमा फलिनी । पिंजिअं विधुतं । पिंजिअयं इत्यपि ।
पिलणं पिच्छिलो देशः । पिडच्छा सखी । पिट्ठंतं गुदः ॥ यथा ।

पिअमासामाइ इमाइ एस उअ पिंजिओ पिणाअपरो ।

5

पुरओ वि पिडच्छाणं पिट्ठंतभरेण पडइ पिलणम्मि ॥ ५२ ॥

अत्र पिहडो पिठरः । पिउच्छा पितृण्वसा । इति शब्दभवौ । तथा पिज्जइ विवर्तीति
धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [४९]

पिंजरुडो भेरुण्डे जंकिंचिप्पडिअयम्मि पिप्पडिअं ।

तणुए पिहोअरो पङ्कसुरे पिट्ठखउरा य पेढा य ॥ ५० ॥

10

पिंजरुडो भेरुण्डः । वदनद्वयोपेतो भारुण्डाख्यः पक्षी । पिप्पडिअं यत्किंचित्पठि-
तम् । पिहोअरो तनुः । अत्र पिहुरोमो मीन इति पृथुरोमशब्दभवः । पिसुणइ कथय-
तीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । पिट्ठखउरा तथा पेढा कलुषा सुरा ॥ यथा ।

पिंजरुडो व्व दुवयणो पेढामत्तो सि पिट्ठखउरपिआ ।

सा तुह विरहुम्मत्ता पिहोअरा पिप्पडइ निच्चं ॥ ५३ ॥ [५०]

15

L. 1. AGZ बल° BF चल° GXZ पिणाउ ABCEFXXY पियमा GZ पिइमा Y
फणिणीइ ABCEFGXYZ पिंजियं C पिंजयं विहुए. L. 2. A पिलिणं B पित्थिलदेशे C
(F!) X पिच्छल° A पिच्छिण° X पिडिच्छा A अदम्मि X गुदंम्मि ACGZ पिट्ठंतं E पेढंतं X
पेढंतं. L. 3. GX पिणाउ cdd. पियमा B फलिणी BFGXZ पिंजियं C पिंजयं विधूतं.
BF पिंजियमित्यपि CGXZ पिंजियमित्यपि. L. 4. X विपिलणं B पिछ रो X पिच्छलो
GZ पिट्ठंतं L. 5. cdd. पियमा° C om. इमाइ BF एस ओअ cdd. पिंजिउ GZ पिणाय°.
L. 6. BFG पुरउ X पुरुउ BF पिडिछण Z पिडिछाणं पिट्ठंतं G पिट्ठंत°. L. 7. BF
पिहरो X विवर्तति. L. 8. B °बुका इति नोक्ताः. L. 9. GZ पिंजरुडो BFY
भारुण्डे X भेरुण्डे BF जंकिचि° A °पडि° ABCEFGXYZ °डियय° cdd. °डियं. L. 10.
CGZ पिहोअरो E पेढ° X पिट्ठखउरा B °बखउरा C 1. hd. om. पेढा य 2. hd. adds
पिंटा after °खउरा BF पेढा EX पेढा Y पिंटा. L. 11. BF भारुण्डो CGZ भेरुण्डो X
भेरुण्ड B °पेते cdd. पिप्पडियं. L. 12. X तनु C पेसुगइ X कथयति. L. 13.
B °बुका इति CXZ बुकाविति G °बुकाविति. BCFXZ नोक्ताः. GZ पिट्ठ° BF पेढा
CG पेढा. L. 14. BF भिंजमडो C पिज° BX दुव्वयणो CG पेढा° BF पिट्ठखपिया
CG पिट्ठ° X पिट्ठखउर° CX °पिया. L. 15. C तुहं विरहुमत्तो पिहोअरा C 1. hd.
(G!) निच्चं X निच्चंपि Z निच्चं.

पिअमाहविपीणा पिकिचउरंसा पीढमुच्छुजन्तम्मि ।

पीई तुरए पीलुट्टपीडरइआ य डडुचोरवहू ॥ ५१ ॥

पिअमाहवी कोकिला । पीणं चतुरस्रम् । पीढं इक्षुनिपीडनयन्त्रम् । पीई तुरंगमः ।
पीलुट्टं प्लुष्टम् । पीवलं पीतामिति तु पीतशब्दभवम् । पीडरइ चोरभार्या ॥ यथा ।

5

पीणउरपीइरोहे पीढठिआ पिकिखऊण पीडरई ।

पिअमाहविकालमुही पीलुट्टं मण्णए पळिं ॥ ५४ ॥ [५१]

पुंडे वच्चत्थे पुंडो गत्ते पिउसिआइ पुप्फा य ।

पुत्थं मिउ मेले पुंपुअं च पुव्वाडपुप्पुआ पीणे ॥ ५२ ॥

पुंडे इति शब्दो व्रजेत्यस्मिन्नर्थे । पुंडो गर्तः । पुप्फा पितृष्वसा । पुत्थं मृदु ।
10 पुंपुअं संगमः । पुव्वाडे तथा पुप्पुअं पीनम् ॥ यथा ।

पुव्वाडखन्ध पुप्पुअभुअ पुत्थालाव अण्णओ पुंडे ।

ण सहइ पुंपुअमम्हं पइपुप्फा पुंडसमगळा ॥ ५५ ॥ [५२]

L. 1. *cdd.* पियं BF पढिमुळं Z °मुत्थु° A जंभमि. L. 2. B पीई A
पीलुहं BEXZ पीलुट्टं CF पीलुट्टं G *om.* पीलुट्टं BF पीढं A °रइया E °रइया BCF
GYZ °रइया ABF दडुं GZ दडुं X °पुट्टं Y डंडं B वोरं E रोरवाहू X °चोखदू
Z °बहू. L. 3. *cdd.* पियं B चउरअं X चतुरस्रं F चउरस्रं BF रक्षुनिपीडणं.
B पीई. GZ *om.* पीई तुं L. 4. X पीलुट्टं G प्लुतं C °लं पीमिति GZ
पीडई G चोचोरं XZ चोरं. L. 5. BF °उरुं C पीरइं BFG °विया CXZ °डिया
C °रई. L. 6. *cdd.* पियं X °महाविं X पिळ्ळं C मए GZ मन्नए X मयूर Z पळि.
L. 7. C पुण्हे E पुण्डे C 1 *hd.* वच्छे 2 *hd.* वच्चच्छे G वथच्छे Z वथत्थे BXZ पुंडो.
CE (F1) पुण्डो G मुंडे BF पिसियाइ ACGXY °सियाइ EZ °सिया य AX पुप्फा BF
पुष्पा E पुत्था GZ पुष्पा. L. 8. CZ पुच्छं X पिच्छं C मउ E मिओ RF पुम्पुअं
C 1. *hd.* पुम्पुअं 2. *hd.* पुम्पुअं Y पंपुयं C 1. *hd.* *om.* पुव्वाड 2. *hd.* पुव्वाडं G °डे° X
°पुप्फा Y °पुष्पा. L. 9. X व्रजशब्दो BCFXZ पुंडो G *om.* पुंडो गर्तः BF पुष्पा.
BCFX पुच्छं L. 10. GZ पुंपुयं संघः C पुव्वाडं BF तथा पुणुओ X पुप्पुउ G पीनः.
L. 11. C पुव्वाडं C पुप्फां FG पुप्फुअं Z पुप्फुय GZ *om.* भुअ BCFX पुच्छालाव C
1. *hd.* X अण्णउ G अन्नउ Z अन्नओ. L. 12. CX रुहइ G पुंपुयमं X °महं Z
रइपुप्फा X पुंडसगळा.

तरुणम्मि पुअंडो पेंडओ अ पवरे पुरिल्लो अ ।

असईए पुण्णाली अ पुण्णवत्तं पमोअहिअवत्थे ॥ ५३ ॥

पुअंडो तथा पेंडओ तरुणः । पेंडओ षण्ठ इत्यन्ये । पुरिल्लो प्रवरः । पुण्णाली असती । पुण्णवत्तं प्रमोदहतवस्त्रम् ॥ यथा ।

पुण्णालिपुण्णवत्तं पुरिल्लपेंडय तुमं परिहिऊण ।

5

मल्हसु पुअंडमज्जे सुहयत्तणगव्विओ किमम्हेहिं ॥ ५६ ॥

अत्र पुक्खरो सारस इति पुष्करशब्दभवः । पुंछइ पुंसइ पुसइ मार्ष्टि । पुलोइ पश्यति । इति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [५३]

पुडइअपुंडइआ तह पेरुल्लीपेंडबालपेंडलिआ ।

पिण्डीकए पुआइणिपूआओ पुण पिसायगहिआए ॥ ५४ ॥

10

पुडइअं पुंडइअं पेरुल्ली पेंडबालं पेंडलिअं एते पञ्च पिण्डीकृतार्थाः । पिंडलइअं इत्यपि । पुआइणी तथा पूआ पिशाचगृहीता । पुआइणी उन्मत्ता दुःशीला चेत्यन्ये ॥ यथा ।

पुंडइआ पेरुल्लीसदा पुडइअअपेंडबालकचा ।

अपुआइणी वि पूअ व्व तुहारिवहू रुअन्ति पेंडलिअं ॥ ५७ ॥ [५४]

पुरुहूओ घूए पुडइणी अ णलिणी पुलासिओऽग्गिकणे ।

15

असुरे पुरिल्लदेवो उक्कण्ठाए अ पुरुपुरिआ ॥ ५५ ॥

L. 1. E पुअंडो E पिंडओ AG, C 1. hd. पेंडउ X पिंडउ ABCEFY य (twice) X य (second time) L. 2. C असइए C °लीए CGZ om अ ABEFFXY य BF पुण्णवत्तं GZ °वंत AEY पमोय° BFGYZ °हिय° C °वच्छे. L. 3. BF पेडओ GX पेडउ Z पेंडओ B F पिंडओ षण्ड G पेडउ खंड X पेडउ Z पेंडओ षण्ड. L. 4. G पुण्यवत्तः. L. 5. G °पुण्यवंतं BF पुगिल्लियवें° C पुरिल्लं वें° X परिहिऊणे. L. 6. X मल्लसु C °गव्विओ X °गचिउ Z °गव्वि (om. ओ) X किमम्हेहिं. L. 7. C पुष्करो X सारसः C इति पुष्करस इति पुंशब्दभवः । G om पुंछइ CX फुंसइ C om. पुसइ XZ फुंसइ. All mss read पुलोइ. L. 8. GZ पश्यति धात्वा° G नोक्ता. L. 9. ABEFGYZ पुडइय° C पुंडइय° A पुंडरिया X पुडइपुंडइया E पुण्ड° BCEFGYZ °इया E तहा परु° X पेरुल्ला° ABCFGXYZ °वाल° A पिंडु° GZ पेंडु° cdd. °लिया. L. 10. E पिण्डी° A पूआइ° GZ पुयायणि° AX °पूआउ GZ °पूयाउ X पिसाया° cdd. °गहियाए. L. 11. cdd. पुडइयं BFGXZ पुंडइयं G om. पेरुल्ली BFX पेंडवाली C °वाल G पेंडुवाल Z पेंडुवाल BF पेडुलियं C पेण्डलियं GX पेंडलियं Z पेंडुलियं. L. 12. B पिंडलियमित्यपि CG (F!) Z पिंडलइयमित्यपि X पिंडलइयमित्यापि BF पुअणी Z पुआअणी GZ पूया C पुआइणा. CX वेत्यन्ये L. 13. cdd. पुंडइया GZ पेरुल्लीसदा (Z°द्वा) cdd. पुडइय° BC FX अपिंड° cdd. °वाल° C °कवा GZ. °करा X °कवचा. L. 14. BF अपुइणी GZ पूय G व्वा CX मुहारि° BF पेडु° BCFXZ °लिउं. L. 15. AY पुर° GX °हूउ C घूओ cdd. य A पुणा° AG, C 1. hd. XYZ °सिउ BF अग्गि° L. 16. ACEYZ य AEGXYZ °रिया.

पुरुहूओ घूकः । पुडइणी नलिनी । संस्कृते तु पुटकिनीशब्दं केचिदेव निबध्नन्ति ।
पुलासिओ अग्निकणः । पुरिल्लदेवो असुरः । पुरुपुरिआ उत्कण्ठा ॥ यथा ।

पुरुहूअपिए काले पुरिल्लदेवारिविरहिआ राही ।

मयणपुलासिअतत्ता पुडइणिसयणे करेइ पुरुपुरिअं ॥ ५८ ॥

5 अत्र पुलअइ पश्यतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [५५]

आसीइ पुरिल्लपहाणा पूणी पिचुलया करी पूणो ।

पूरी वायगभण्डे पूअं दहिअम्मि पूरणं सुप्पे ॥ ५६ ॥

पुरिल्लपहाणा अहिदंष्ट्रा । पूणी तूललता । यन्मध्यात्सूत्रतन्तुर्निःसरति । पूणो
हस्ती । पूरी तन्तुवायोपकरणम् । पूअं दधि । पूरणं शूर्पम् ॥ यथा ।

10 पूअपूरीपूरणपूणीहिं जे जिअन्ति ते वि वरं ।

खुत्तपुरिल्लपहाणो मरसि अलं गारुडेण णरपूण ॥ ५९ ॥ [५६]

पूरोट्टी कज्जवए पूंडरिअं पेसणं च कज्जम्मि ।

पेल्लिअमवि पीडिअए पेआलं पेज्जलं पमाणम्मि ॥ ५७ ॥

पूरोट्टी अवकरः । पूंडरिअं तथा पेसणं कार्यम् । पेल्लिअं पीडितम् । पेआलं तथा
15 पेज्जलं प्रमाणम् ॥ यथा ।

- L. 1. GX °हूड B नलीणी. C केचिदेवं Z केचिदेन L. 2. BF मुला° GX °सिउ
X अरिल्लदेवो. BF पुरुपुरिया X °पुरिया Z उत्कंठा. L. 3. BF पुरुहूओअपिए C °हूव°
X पुरुहूउहपिए कालो cdd. विरहिया. L. 4. cdd. °पुलासिय° (X °स°) BF पुडइणी°
C पुडाचिणि° X पुडचणि° cdd. °रियं. L. 5. X om the whole line. L. 6.
A दुगिळ° In G पुरि° पूणी is torn off. C पुणी. L. 7. C पुरी A वाघण° Y वायक°
A पूअ BCEFGXYZ पूय BCEFGYZ दहियम्मि. L. 8. X °पहाणो In G णी तू°
is torn off. X पिचुलया B यन्मध्या° B °तंतु C (F!) X °तंतुः G °तं and then
torn off to यथा incl. 1. 9. L. 9. X पूय BCFZ सूयं X सूयं. L. 10
GZ पूययपूणीपूरणपू° X पुरी is given twice. X °पूणीहिं BCFX जियंति C ते चि
L. 11. X °परिल्ल° From णो to पेज्जलं l. 2 next stanza torn off in G. C मलति
यं गा° X गारुडेन BCFXZ नर° L. 12. ABFY पूरोट्टी C पूरोट्टी Z पूरोट्टी BF
कज्जवए C कज्ज° 2. hd. कज्ज° BF पूंडरिय ACE पूंडरियं X पूंडरियं Y पूंडरियं Z पूंडरिअं
X पसणं. L. 13 EX पेल्लियम° ABCFYZ पेल्लियम° BF पीडिअए CEXYZ पीडियए
cdd. पेआलं G पेज्जल पमाणम्मि. L. 14. BFGZ पूरोट्टी C पूरोट्टी B पूंडरियं C (F!)
X पूंडरियं Z पूंडरिअं C 1. hd. पसणं 2. hd. पेसणं In G from पेसणं to अपेज्जल°
l. 17 torn off. C (F!) पेल्लियं BX पेल्लियं. BCFXZ पेआलं.

पूरोद्विमपेआलं पेसणअणहिज्ज घल्लसु सखेत्ते ।

दारिद्रेपेल्लिअ अपेज्जलकणिसेहि जइ अत्थि पूंडरिअं ॥ ६० ॥ [५७]

पेरिज्जं साहिज्जम्मि पेच्छओ दिट्ठमित्तअहिलसिरै ।

पिच्छम्मि पेहुणं पेंडलो रसे गोवयम्मि पेंडारो ॥ ५८ ॥

पेरिज्जं साहाय्यम् । पेच्छओ दृष्टमात्राभिलाषी । पेहुणं पिच्छम् । पेंडलो रसः । ५ यदाह गोपालः ॥ पेहुणपेंडलशब्दौ पिच्छे च रसे च बोद्धव्यौ ॥ पेंडलो अरस इति तु अकारप्रश्लेषो मूढानाम् । पेंडारो गोपः । पेंडारो महिषीपाल इति देवराजः ॥ यथा ।

सिहिपेहुणावयंसो पीणो पयपेंडलेण पेंडारो ।

वम्महकयपेरिज्जो भत्तयहारीण पेच्छओ जाओ ॥ ६१ ॥ [५८]

पेंडोलीपेरणपेंडधवा कीलोद्धठाणखग्गेसु ।

10

पेडइओ कणवणिण पेसणआरी अ दूईए ॥ ५९ ॥

पेंडोली कीडा । पेरण ऊर्ध्वस्थानम् । अत्र । पेच्छइ पश्यति । पेडइ क्षिपति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । पेंडधवो खड्गः । अत्र पेंडइ प्रस्थापयति । अयं धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । पेडइओ कणादिविक्रेता वणिक् । पेसणआरी दूती ॥ यथा ।

L. 1. BXZ पूरोदि° C (F!) पूरोदि° BCFXZ पेयालं BF पेसणहिज्ज CX पेसणअणिहिज्ज घल्लसु BF सुखेत्ते. L. 2 BF दारिद्रे° BFXZ पेेल्लिय GZ य पेज्जल° BF कलिसेहिं GZ सेहिं X कणिसे इज्जि C 2. hd. अत्थि From स्थि to एमात्रा°
l. 3. next stanza torn off in G. CZ पुंड° X पुंड° cdd. रियं (Z as above).
L. 3. BF पेरिज्जं B साहिज्जम्मि X साहिज्जम्मि A पेत्थउ BFX पिच्छउ E पेच्छओ Z पेहुओ. L. 4. BY पेच्छम्मि X पेच्छम्मि Z पेहुलं A पेंडलो BF पेंडलो EXZ पिंडलो BFX रसो X गोवयंमि A पेंडारो BCFY पिंडारो X पेंडारो. L. 5. B साहाय्यं C पिच्छओ XZ पेच्छउ BF भिलाषः BFX पेच्छ. BFX पिंडलो L. 6. C पिंडरशब्दौ X पिंडलशब्दौ X व for च (twice). BF बोधव्यौ X बोधव्यौ BCFX पिंडलो In G from पेंडलो to महिषी° l. 7. torn off L. 7. BF पेंडारो गोपः । पिंडारो X पिंडारो (twice) CZ पालः From यथा to खग्गेसु l. 10. torn off in G. L. 8. BF सिट्ठ BF पेडलेण Z पेंडलेण BFZ पेंडारो CX पिंडारो. L. 9. C 1. hd. X पेच्छउ X जाउ.
L. 10. BF पेडो° C पिंडो° X पेंडो° Z पेंडो° BF पेडधवा X पेडधरो EX कीलोद्ध° C लोद्ध° Z कालोद्ध° BCFE द्वाण°. L. 11. E पेडइओ X पेंडइउ ACG इउ BF कणकणवणिण C कणवणिण (sic) From णव° to खड्गः l. 5 torn off in G. YZ पेसण-यारी ABEFGX य Y उ BZ इईए F इईए. L. 12. BF पेडोली BF उद्ध° X ऊद्ध° B क्षिपति ति एते L. 13. BF पेडधवो X पेंडधरो. C पचइ X पिवइ Form यति to स l. 15 torn off in G. L. 14. B पूका इ नोक्तः X पूकाविति नोक्तो. CX पेंडइउ 2. hd. ओ X वणिग् BFZ णयारी X पूर्ती.

पेडइअधूअपेंडोलिलम्पडो पेरणं कुणसि कीस ।

ण विणा पेसणआरिं हवन्ति कज्जाइ पेंडवहत्थ ॥ ६२ ॥ [५९]

पोट्टं उअरे पोच्चं सुकुमारे जूहणायगे पोंडो ।

काचम्मि होइ पोत्ती गामपहाणम्मि पोआओ ॥ ६० ॥

5 पोट्टं उदरम् । पोच्चं सुकुमारम् । पोंडो यूथाधिपतिः । पोत्ती काचः । पोआओ ग्रामप्रधानः ॥ यथा ।

तं पोच्चं तणुपोट्टिं मेळ्ळिअ पोआअपोंड निअवरिणिं ।

हालिअमहिलं एअं रमसि ण तं मुणसि पोत्तिमणिभेअं ॥ ६३ ॥ [६०]

दुत्थम्मि पोसिओ पोणिआ य सुत्तभरिअम्मि तक्कुम्मि ।

10 पोअंडो मुक्कभयम्मि पोउआ करिसअग्गिम्मि ॥ ६१ ॥

पोसिओ दुःस्थः । पोणिआ सूत्रभूतर्कुः । पोअंडो मुक्तभयः । षण्ड इत्यन्ये । पोउआ करीषाग्निः ॥ यथा ।

हालिअजालिअपोउअधूमं ददूण पोणिअं चइअ ।

पोसिअवरिणी छेत्तं उअ पोअंडा णिसाइ अहिसरइ ॥ ६४ ॥ [६१]

- L. 1. BCFZ पेडइय° X पेडइय° X °धूयधूयपिंडोलि° C °धूयपिंडोलि° Z °धूय° BF °पेडोलि°. L. 2. BFGZ पेसणवारि° X पेसणहारि C °आरिं य BCFXZ कज्जाइ From कज्जाइ to मारम् 1. 5. torn off in G. BF पेड° C °हच्छा X °हत्था. L. 3. A पोट्ट EX ऊअरे Y उअरे Z उआर A पाच्चं X पोच्च Z पुव्वं X सुकुमार A जूहणा° BF पांडो C पोंड. L. 4. X कचंमि X पुत्ती A पोहाउ EX °उ Z पोयाओ. L. 5. X पोदं BF पोडो X पेडो In G not quite legible. X कचे X पोआउ Z पोयाओ From आओ to त्थम्मि 1. 9. torn off in G. L. 7. Z तप्पोच्चं X तण° BF, C 2. hd. °पोट्टि BF मिळ्ळिअ C मेळ्ळिआ Z मेळ्ळिय C पाआअ° Z पोयाय° B निय° C (F1) XZ निय° BX °वरणि. L. 8. BCFZ हालिय° X होलिय° BCFXZ एयं C रमहिलंसि BF न X ग for ण BCFXZ °भेयं. L. 9. C दुच्छंमि AGX पोसिउ cdd. पोणिआ BCFGZ om. य cdd. °भरियम्मि BF तंकुमि From म्मि to पोउआ 1. 2 torn off in G. X तक्कुम्मि. L. 10. X पोअंडो Z पोचंडो BFY पाउया In G करि° not legible. L. 11. X पोसिउ In G पोसिओ not legible; from दुःस्थः to पोउआ 1. 12. torn off. BCF दुस्थः X दुत्थः BCFXZ पोणिआ B सूत्रभूतर्कुः C (F1) °भूतर्कु C 2 hd. °भूततर्कु XZ भूततर्कुः B पंड X वंड. L. 12. BF पाउआ. L. 13. BF होलिय° XZ हालिय° C °जालिपोउअ° Z °जालियपोउय X °जालिय° In G °जालियपोउयधूमं द° is torn off. C ददूण X दधूण BF पोणियं Z पाणियं BCFX चइय (३Z चअइ. L. 14. cdd. पोसिय° B °धरणी X च्छत्तं C उअ From उअ to वोलिअ 1. 2: next page torn off in G. C णिसाइ X णिसइ C अहिसरइ Z आसरइ.

पोआलो वसहे पोअंतो सवहम्मि पोत्तओ विसणे ।

पोलिअपोहणपोरच्छा सोणिअलहुअमच्छपिसुणेसु ॥ ६२ ॥

पोआलो वृषभः । पोअंतो शपथः । पोत्तओ वृषणः । पोलिओ सौनिकः । पोहणो लघुमत्स्यः । पोरच्छो दुर्जनः ॥ यथा ।

तं रे पोहणगन्धिं सपोत्तपोआलउ व्व रमिऊण ।

5

पोरच्छकम्म पोलिअ इण्हि पुण कृणसि पोअंते ॥ ६५ ॥ [६२]

पोइअपोअइआ णिद्वयरिलया पोइओ अ कन्दुइए ।

पोलच्चा खेडिअभू कुसुम्भरत्तम्मि पोमरयं ॥ ६३ ॥

पोइआ तथा पोअइआ निद्राकरी लता । पोइओ कान्दविकः । खद्योत इत्यन्ये । पोलच्चा खेटितभूमिः । पोमरं कुसुम्भरक्तं वस्त्रम् । अत्र पोक्कइ व्याहरतीति धात्वादेशे- 10
षूक्तमिति नोक्तम् ॥ यथा ।

पोइअचुण्टणमिसओ पोअइअवणम्मि पोइअघरिल्ली ।

पोलच्चछेत्तकण्ठे सुपोमरा पेच्छ अहिसरइ ॥ ६६ ॥ [६३]

॥ अथानेकार्थाः ॥

दरिअक्खमेसु पक्को पत्तणमिसुफलपुङ्खेसु ।

15

पइअं भच्छिअचक्केसु पप्फुअं दीहउड्डिअन्तेसु ॥ ६४ ॥

- L. 1. X पोआले Z पोआलो BCF वसहो A पोअंतो (!) E सचहम्मि AXZ पोत्तउ.
L. 2. BF पोरिचं CEGYZ पोलियं AZ °पोरत्था X °पोरिच्छा cdd. सोणियं CZ °लहु-
मच्छं EGXY °लहुयं BF °मत्थं. L. 3. GX पोत्तउ X पोलिउ In G पोलिओ
सौनि is torn off. BFX शोनिकः CZ शोनिकः L. 4. Z पोरत्थो. L. 5. X रो GZ
°पोआलउ X पेंतेपोआलउ BF, C 2. hd. XZ च. L. 6 Z पोरत्थं cdd. पोलिय.
L. 7. BCEFGXZ पोइयपोअइया Y °पोअइया Z णिद्वरिं AX °परिं G °अरिं AGX
पोइउ E पोईओ C om. अ ABEFGXYZ य A कंदुइए BF कयंदुइए EX °ईए. L. 8.
Z पोलव्वा cdd. खेडियभू A कुसंभं E कुशुभं A पोमरयं GZ °रअं. L. 9. cdd.
°इया twice; (Z only 2nd time) B °कंरि GX पोइउ X कांदविकः B पद्योत.
L. 10. BEGZ पोलव्वा C °चो BF पेडितं. L. 12. CGXZ पोइयं C °वुण्णं CGX
°मिसउ X पाइयवणंमि CGZ °अइयं cdd. पोइयं. L. 13. BFZ पोलव्वं BF °घेत्तं
CX °खेत्तं Z पेत्य C °रई. L. 14. om. A. L. 15. ABCEFXZ दग्गियं
C पत्तणमिसुं BF °पुत्तोसु L. 16. cdd. पइयं ABCFGYZ भच्छियं E भथियं X
भत्थियं Y °चक्केसु AGZ पप्फुअं E पत्थुअं Y पप्फुथं BF °उडीयंतेसु ACGYZ °उड्डियंतेसु.

पक्रो दसः समर्थश्च । पत्तणं वाणस्य फलं पुङ्खश्चेति व्यर्थम् । पइअं भर्त्सितं रथ-
चक्रं च । पप्फुअं दीर्घमुड्डीयमानं च ॥ [६४]

वइजवणीसु पडिल्ली पउणो वणरोहणिअमभेएसु ।

अइसोहन्ते भग्गे पिअंवए पक्कणी चेअ ॥ ६५ ॥

5 पडिल्ली वृत्तिस्तिरस्करिणी च । पउणो व्रणप्ररोहो नियमभेदश्चेति व्यर्थः । पक्कणी
अतिशयशोभमानो भग्नः प्रियंवदश्चेति व्यर्थः ॥ [६५]

णायरसविरलमग्गेसु पइट्ठो गणगुहासु पब्भारो ।

कोकिलजारसु पंसुलो पउत्थं घरप्पवसिएसु ॥ ६६ ॥

पइट्ठो ज्ञातरसो विरलं मार्गश्चेति व्यर्थः । पब्भारो संघातो गिरिगुहा च । पंसुलो
10 कोकिलो जारश्च । पउत्थं गृहं प्रोषितं च ॥ [६६]

वइविवरे तह मग्गे दुस्सीले कण्ठदीणारे ।

कण्ठच्छिद्दम्मि तहा य दीणणाए पएरो अ ॥ ६७ ॥

पएरो वृत्तिविवरं मार्गो दुःशीलः कण्ठदीनाराख्यभूषणभेदः कण्ठे विवरं दीननाद-
श्चेति षडर्थः ॥ [६७]

15 लहुपिठरम्मि पडुल्लं तह चिरकालप्पसूअम्मि ।

पत्तट्ठो णायव्वो बहुसिक्खिअसुन्दरेसुं च ॥ ६८ ॥

पडुल्लं लघुपिठरं चिरप्रसूतं च । पत्तट्ठो बहुशिक्षितः सुन्दरश्च ॥ [६८]

असहणसमत्थएसुं च पच्चलो पक्कणो चेअ ।

पव्वज्जो णहसरसिसुमिएसु गणमत्थरेसु पत्थारी ॥ ६९ ॥

- L. 1. X दसः BFG वाणस्य X वाणफलं CX द्वयः *cdd.* पइयं X भर्त्सितं
L. 2. GXZ पप्फुअं X दीर्घमुड्डीयमान. L. 3. E *om.* वइ BCF चइ° ABFGYZ
°णियम° C °णियमा°. L. 4. G भग्गे अंवए (sic) XYZ प्रियंवए ABCF वेय C 2
hd. Y चय. L. 5. BCF वृत्तिस्तिर Z °स्करणी GZ व्रणरोहो. L. 6. B °सोम° B
दश्चे (sic). L. 7. A नाय° X पइट्ठो Y पइट्ठो BEF गुणगुहासु X घाउगरिगुहासु A
पत्तारो. L. 8. G °जासेसुं X °जारसुं Z °जासेसुं C पंसुलो C पउत्थं Y उत्थं G °प्पव°
L. 9 G पइट्ठो BF संघातः C गिरिगुहा संघातश्च. L. 10. X कोकिलो C पउत्थं X
प्रोषितं. L. 11. BCF चइ° Z °विचरे X कठ° L. 12. C 1. hd. °छिद्दम्मि X
°छिद्दम्मि तहा ACGYZ च. L. 13. C पररा च BFX दुःशील C दुःशील X °दीराख्य°
Z राख्यं भूषण° C °भेद. BF *om.* दीन. L. 15. E °पिठर° BCF पडुल्लं X पटुल्लं
GYZ °सूयम्मि. L. 16. GZ पत्तट्ठो EX नायव्वो C 1. hd. °चो G बहु° BF बहु-
सिक्खियसुं च X °सिक्खिय° YZ °सिक्खिय°. L. 17. BFX पटुल्लं C पडुल्लं C लहु° X
पत्तट्ठो BG बहु° B °सिक्खितः. L. 18. C °समच्छएसुं BF *om.* च G पव्वणो Z पव्वलो
G पक्कलो ABCFY चय. L. 19. C (A?) पव्वज्जो Y °मिगेसुं C गणपच्छरसुं X
°सच्छरसुं C पच्छारी.

पञ्चलो तथा पक्कणो असहनः समर्थश्चेति द्वावपि द्वयर्थौ । पव्वज्जो नखः शरो बालमृगश्चेति त्र्यर्थः । पत्थारी निकरः प्रस्तरश्च ॥ [६९]

कप्पासे सेए पलसं पीडिअपडिअभीरुसु परद्धं ।

पडुत्थी बहुदुद्धाए पारीहारिणीए अ ॥ ७० ॥

पलसं कर्पासफलं स्वेदश्च । परद्धं पीडितं पतितं भीरु चेति त्र्यर्थम् । पडुत्थी बहुदुग्धा ५ दोहनहारिणी चेति द्वयार्था । अत्र परीइ भ्रमति क्षिपति चेति धात्वादेशेषूक्तामिति नोक्तम् ॥ [७०]

पइरिकं च विसाले एगन्ते तह य सुण्णम्मि ।

परिहच्छं पडुमणूसु भीअभग्गेसु पडिसिद्धं ॥ ७१ ॥

पइरिकं विशालमेकान्तं शून्यं चेति त्र्यर्थम् । परिहच्छं पटुर्मन्युश्च । पडिसिद्धं १० भीतं भग्नं च ॥ [७१]

पयलाओ हरसप्पेसु परिब्भंतो णिसिद्धभीरुसु ।

दाथायड्ढीमहिसीसु पयड्ढणिपारिहड्ढीओ ॥ ७२ ॥

L. 1. BF (G ?) Z पव्वलो C पक्कज्जो, C नख, X नख L. 2. BFGX बालं
X मगश्चेति C पक्कज्जो GZ प्रस्तरश्च. L. 3. X से for सेए cdd. पीडियं BCF
°पडियं YZ °पडियं X °पडिएसु A भीरुसु E °भीरुसु G °भीरुसु. L. 4. AY पडुच्छी
BF पंडःत्थी C पडच्छी GZ पडुत्थी X पडुत्थी G वहुं A °दुद्धाए C °दुद्धाए X दोहनहारिणीए
ABCEFGXYZ च. L. 5. C कार्पासं X °फलः B श्वेदश्च B परिद्धं C परद्धं F परिद्धं
CX भीरुश्चेति. BF पंडःत्थी CX पडुत्थी G पडुच्छी Z पडुच्छी BF बहुदुग्धा L. 6. Z
दोहनहारिणी B °हारीणी X द्वयार्थाः Z द्वयर्थः CXZ परीइ. BF om. क्षिपति
GZ °यूक्त L. 7. CGXZ नोक्तः, L. 8. E om. च BF सुण्णं वि C सुण्णं २ hd. °मि G
सुत्तं Z मुत्तम्मि. L. 9. ABFYZ परिहत्थं CX पडिहत्थं BF पडुण्णसु E पडुं A
°मणूसुं C 1. hd. °मणूसु 2. hd. °मणूसु GZ °मणूसु X °मुण्णसु Y भीयं B परिसिद्धं C
(F ?) °सिद्धं. L. 10. GZ °कांतः BFZ परिहत्थं CX पडिहत्थं, BF
पटुर्मन्युश्च or °टुं X पटुर्मन्युश्च BF पेडिं. L. 12. C पयलाओ AGX °लाउ Y
पयलाओ BF परिब्भन्तो A पयुत्तो GYZ परं X परिब्भन्तो C णिसिद्धं B °भीरुसु. L. 13.
A दात्ता° BCEFGYZ दात्ता° X दात्ता° C (F ?) °यट्ठी° GXZ °यट्ठी° E °माहिसी
GXYZ पयट्ढणिं C (F ?) पयट्ढणिं C °हत्थीओ E °हट्ठीओ GZ °हट्ठीओ AX °उ.

पयलाओ हरः सर्पश्च । परिभंसो निषिद्धो भीरुश्च । द्वाःस्था प्रतीहारी । आकृ-
ष्टिराकर्षणम् । महिषी सामान्योक्तापि चिरप्रसूतेह गृह्यते । एषु द्वाःस्थादिषु त्रिष्व-
र्थेषु पयङ्गुणपारिहृदिशब्दौ । यदाह गोपालः ॥ पयङ्गुणी स्यात्प्रतीहारी । आकृष्टिः
परिहृदी पयङ्गुणी चेति विज्ञेया ॥ द्वाःस्था च पारिहृदी आकृष्टिः
५ पारिहृदी स्यात् ॥ इति च । गोकुलप्रकरणे देवराजस्त्वाह । परिहारिणीपयङ्गुणपडि-
च्छिआ पारिहृदीए ॥ [७२]

वडमुक्खेसु परिअडी पहेणयं लाहणोसवेसुं च ।

पडुआलिअं पडूकयपरिताडिअधारिएसुं च ॥ ७३ ॥

परिअडी वृतिमूर्खश्च । पहेणयं भोजनोपायनमुत्सवश्च । अत्र । पञ्चालइ प्वाव-
10 यति छादयति च । पयलइ शिथिलीभवति लम्बते च । पम्हुसइ विस्मरति प्रमृशति
प्रमुष्णाति च । पक्खोडइ विकोशयति शीयते च । पलोडइ प्रत्यागच्छति पर्यस्यति च ।
पडिसाइ शाम्यति नश्यति च । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । पडुआलिअं पटू-
कृतं ताडितं धारितं चेति त्र्यर्थम् ॥ [७३]

परिहुत्तवडुविअपालिएसु पडिअग्गिअं चेअ ।

15 पविरंजिओ अ भणिओ सिणिद्धए कयणिसेहे अ ॥ ७४ ॥

L. 1. C पडलाओ G °लाउ X पडलाउ हर X परिभंसो B भिरुश्च BF दास्था-
न्दी C दास्था GXZ दास्था. L. 2. B °रुणि° X रुणि° (om. आ) B om. पि-
BFXZ दास्था° C दास्था° G दास्थादि BFX om. त्रिष्वर्थेषु C त्रिज्जथेषु L. 3. BCX
पयङ्गुणि° F पयङ्गुणि° GZ °यटु° B पारिहृदिणि F °हृदिणि C °हृदि° BF om. शब्दौ.
X गोपाल BF पाचन्डणी CX °ट्टि° GZ °ट्टि° BX आकृष्टि L. 4. B परिहृदी G परिहृदी
X पारिहृदी BF °न्द° C °ट्टि° GXZ °ट्टि° X ज्ञेया BFGXZ दास्था C दास्था BCF
व B °हन्दी (twice) B °ष्टि G om. आकृ° पारि L. 5. cdd. स्यादिति. G om.
च G गोपाल° CX °प्रकारणे B हारीणी° X पारिहारिणी° Z° परिहारीणी° B पयन्डणि° CG
X °ट्टि° Z° ट्टि°. L. 6. BCF °पडिस्थिया GZ °च्छिया X °पविस्थिया BF °हन्दीए.
L. 7. C 1. hd. °सुक्खेसु cdd. परिअडी (X as above) X पहेणयं C 1. hd. X
लाहे C 2. hd. भोय°. L. 8. EX पटु° Z पडू° cdd. °लियं B पजू° cdd. °डियं GZ
धाडिएसुं च X धारएसुं. L. 9. BCFX परिअडी G पडि° PCF वृत्ति° C °मुखं G °मुखं X
पहेणं. BF पञ्चालइ C पञ्चालइ GZX पञ्चालइ L. 10. CX पयलइ B सिधि° X °भवन्ति
BFG लंबते. GZ पम्हुसइ X पम्हुसइ L. 11. BF om. च after °ष्णाति CZ विकाशयति.
C पलोडइ X °गच्छति च C om. पर्यस्यति च X पर्यइयति L. 12. G डिसाइ (sic) BFX
पडिशाइ. B om. च B °पूकाः BF पटु° cdd. °लियं BF पटूकृतं C पटु° L. 13.
X °कृतं परिताडितं. L. 14. BF परिभुक्त° CX परिभुक्त° AEXY °वडुवियं B °वन्ड-
वियं C (F!) °वटुवियं 2. hd. °द्वं GZ °वटुवियं AEXY पडियं ABCEFX
°गियं From पडि° to सेहे अ 1. 2 written twice in C. A चेयं BF चेव C चेव य
CY चेय X वेअ. L. 15. ABF °रंजिउ C परिंरंजिउ 2. hd. °ओ C पविंरंजिउ E
पचि° G रंजिउ X पडिंरंजिउ CEGYZ य ABFG, C. 2. hd. भणिउ B सिणिद्धये C (F!)
°द्वर X भणिद्धए A कयसिणेहे EX °णिहे C °णिसिहे ABCFGXYZ य.

पडिअग्गिअं परिमुक्तं वर्धापितं पालितं चेति व्यर्थम् । पडिअग्गिअं अनुव्रजित-
मिति तु अनुव्रजिधात्वादेशसिद्धम् । पविरंजिओ स्निग्धः कृतनिषेधश्च । पविरंजिओ
भय इति तु भञ्जिधात्वादेशसिद्धः ॥ [७४]

सरहे वग्घम्मि अ पक्कसावओ पासमच्छिविरुवेसु ।

पालो सुण्डिकजुण्णेसु भत्तउच्छसु पाऊ अ ॥ ७५ ॥

5

पक्कसावओ शरभो व्याघ्रश्च । पासं अक्षि विशोभं च । दन्तकुन्तयोरपि पासं
इच्छन्त्यन्ये । पालो शौण्डिको जीर्णश्च । पाऊ भक्तमिक्षुश्च । स्वार्थे के पाउअं
इत्यपि ॥ [७५]

चच्चपडुसु पाडुको विप्पुअपडिसारएसु पालप्पो ।

हंसो विसेऽम्बुजे पाडलो दुवारतिरिएसु पासल्लं ॥ ७६ ॥

10

पाडुको समालम्भनं पटुश्च । पालप्पो विप्लुतः प्रतिसारश्च । पाडलो हंसो वृषभः
कमलं चेति व्यर्थः । पासल्लं द्वारं तिर्यक् च ॥ [७६]

पुव्वकयकम्मपरिणइआहेडअपीडिएसु पारद्धं ।

तुल्लणिसेह सरिसे समुआचारे अ पाडिसिद्धी अ ॥ ७७ ॥

पारद्धं पूर्वकृतकर्मपरिणाम आखेटकः पीडितश्चेति व्यर्थम् । पाडिसिद्धी स्पर्धा 15
सदृशः समुदाचारश्चेति व्यर्थः ॥ [७७]

L. 1. G परि° cdd. °अग्गियं (Z as above) C वाद्दा° XX वद्दा° In G पालित
twice. cdd. °ग्गियं (X as above). C add च after ग्गियं X °व्रजत° L. 2.
X om. तु अनुव्रजि° CXZ °देशे सिद्धं BFX पडि° GX °रंजिउ. CX परि° GX °रंजिउ
L. 3. BX भंजित्वा°. CGXZ °सिद्ध. L. 4. BF वर्धमि ABEF GYZ य C ए X
यं AGX °वउ C पासमिच्छि° A विसावेसु BF °विरुवेसु CX °विरावेसु G °विरुवेसु Z विरुद्धेसु.
L. 5. A मुण्डि° C सुण्डिकजुण्णेसु E भत्तओ उच्छसु C °उच्छसु E पाओ ABCEFX य Y
या. L. 6. X °सावउ In G सावओ श° is torn off. B सरभो BF पाशं, BF
दंडकुंत° X दत° C °पि णसमल्लमित्य° X पासमिच्छि° Z पाशमिच्छि° L. 7. CX शौडि°
B शौडि° C भक्ता° In G मिक्षुश्च is torn off. F भक्त इक्षुश्च BCFX पाउअमित्यपि G
पाउयमित्यपि Z पाऊयमित्यपि. L. 9. BF वव्व° CZ वच्च X चच्चपड पाडको From डुको
to विसे l. 10 torn off in G. C विष्कअ° C 2. hd. E विष्कूअ° XY विष्कूय° C °पडि-
पेसा X °पडिसारेसु. L. 10 X हंसो A विसंबुजे E अंबुजे X अबुजे In G जे पा° दुवार
is torn off. BEF दुवार° E °तिरिएसु BF पासल्लं Z पासल्ला. L. 11. BG पाडुको
Z पाडुको B समालनं om. पटुश्च From श्व to प्रति° torn off in G. B हंस वृषभश्च कमलं.
L. 12 From मलं to रद्द l. 13 torn off in G. C व्यर्थाः X व्यर्थाः X द्वार B
नियत्क X नियत्क. L. 13. BF °परिणय° ACXYZ °इय° E °डड° A °पीएसु BF
°पीडएसु F पारद्ध. L. 14. E उल्ल° X तुल्ल° CY समुया° GZ समुदा° BF, C l. hd.
°वारे ACEGXYZ य C °सिद्ध From पाडि° to री l. 1. next page torn off in
G. cdd. य. L. 15. X पूर्वत्वत°. L. 16. Z स्पर्धाः व्यर्थः read all Miss
(except X व्यर्थाः).

पाडुंगोरी विउणे मज्जासत्तम्मि दढवईए अ ।

मसउम्मत्तेसुं पिप्पओ अ पिचुपूणिआसु पिउली अ ॥ ७८ ॥

पाडुंगोरी विगुणो मयासक्तो दृढकृतावेष्टना च वृत्तिरिति त्र्यर्थः । यदाह ॥
पाडुंगोरी च वृत्तिर्दीर्घं यस्या विवेष्टनं परितः ॥ पिप्पओ मशक उन्मत्तश्च । पिउली
५ कर्पासस्तूललतिका च ॥ [७८]

गण्डुतिणचीरिघम्मसेसु पिछिरी पिप्परो विसे हंसे ।

वज्जविसेसविवण्णेसु पिहंडो वग्घसीहया पुल्ली ॥ ७९ ॥

पिछिरी गण्डुत्संज्ञं तृणं चीरी घर्मश्चेति त्र्यर्थाः । पिप्परो वृषभो हंसश्च । पिहंडो
वायविशेषो विवर्णश्चेति द्वयर्थः पुल्ली व्याघ्रः सिंहश्च ॥ [७९]

10

तरुणोम्मत्तपिसल्लेसु पुआई वयणविन्दुसु पुडिंगं ।

पूसो हालसुगेसुं पेड्डा भित्तिदुवारमहिंसीसु ॥ ८० ॥

पुआई तरुण उन्मत्तः पिशाचश्चेति त्र्यर्थः । पुडिंगं वदनं विन्दुश्च । पूसो सातवाहनः
शुकश्च । पेड्डा भित्तिद्वारं महिषी चेति त्र्यर्थाः । केचित्पेड्डशब्देन महिषमाहुः ॥ [८०]

- L. 1. X पाडुंगोरी E °रोगो चि° Y विगुणे A °णो B °वइए From ए to एनं l. 4.
torn off in G. ACEYZ च. L. 2. BF मसओउम्म° C. 2. hd. °ओम्म° X मस-
उम्मत्तेसु Z °उम्मत्तोसुं ABGXZ पिप्पउ cdd. य (twice). C °पूणिण° cdd. °यासु.
L. 3. Z पाडुंगोरी B मज्जा° C (F!) XZ °रुतवे° X °वेष्टना BF °ना व धृतिरिति CX
वृत्तिरिति B द्वयर्थः (sic) Z वृत्तिरिति त्र्यर्थः । L. 4. Z पाडुंगोरी B वृत्तिर्दीर्घं (sic) C
वृत्तिर्दीर्घं F वृत्तिर्दीर्घं (1) X वृत्तिर्दीर्घं Z °र्धं च यस्या G °एन BX पिप्पउ. B मशकः
From उन्मत्तश्च to छिरी l. 8 torn off in G. L. 5. Z च twice.
L. 6. BF गुंडु° E गुंडु° C °वीरि° 2 hd. °वारि° Z °चरि° X °घम्मोसु BF पिछिरी
Y पिछिरी Z पेप्परो X हंसे. L. 7. BF विश्वविसेविवण्णेसु C 1. hd. वज्ज° C °विसेसु°
X °चिवण्णेसु. L. 8. X पिरिछी. C गण्डसंज्ञं X गंडुसंज्ञं Z गंडुसंज्ञं C वारी In
G. from घर्मश्चेति to पुडिंगं l. 11 torn off. CX त्र्यर्थः. L. 9. B °विशेषश्च X
विवाण्णश्चेति. X व्याघ्र सिंहः द्वयर्थः. L. 10. A तरुणोम्मत्त° CYZ °णुम्म. EX
°णोम° CZ पुआई E पुई B वयणविन्दुसु E °चिंदुसु BF पुडिंगं C पुडिंगं E पुडिंगं.
L. 11. E हले° A °सु From लसु° to रं l. 14 torn off in G. BF पेड्डा C पेड्डा महिंसी-
दुवार° X पड्डु Z पेड्डु (1) मेहिंसीदुवार° X महिंसी (sic). L. 12. CZ पुआई X
तरुणोम्मत्तः B द्वयर्थः X त्र्यर्थः BF चंदनं X विदुश्चेति BF विंदुश्च । पूसो सातवाहनं विंदुश्च ।
पूसो सात° शु° L. 13. BF पेड्डा C पिड्डा X पिड्डा BFX भित्तिद्वारं C °द्वारं.
L. 13. BX त्र्यर्थः From केचित् to पोओ l. 3 next page torn off in G. BF
°स्पेड° C °स्पड° X °स्पड°.

खण्डवलएसु पेंडं पोओ धवरुक्खलहुअसप्पेसु ।

अस्सिणमासोसवए अपूअए तह य पोअलओ ॥ ८१ ॥

पेंडं खण्डं वलयश्च । पोओ धववृक्षो लघुसर्पश्चेति द्वयर्थः । पोओ बाल इति तु पोतशब्दभवः । पोअलओ आश्विनमासोत्सवोऽपूपश्च । यदाह ॥ भर्ता भुङ्क्तेऽपूपं यत्र गृहिण्याः करात्समादाय । आश्वयुजे पोअलओ स उत्सवोऽपूपभेदश्च ॥ पोअ- 5 लओ बालवसन्त इत्यन्ये ॥ [८१]

॥ अथ फादिः ॥

फग्गू महुच्छणे फलही ववणी फसुलफंसुला मुक्के ।

फरओ फलयम्मि अ फंसुली अ णोमालिआए अ ॥ ८२ ॥

फग्गू वसन्तोत्सवः । फलही कर्पासः । फसुलो तथा फंसुलो मुक्तः । फरओ 10 फलकः । फंसुली नवमालिका ॥ यथा ।

किं रे फरेसि फरयं फलहीलयहत्थ फंसुलहिरी अ ।

फग्गुम्मि फंसुलिघणे खलन्ति कामफसुला सरा गेत्थ ॥ ६७ ॥ [८२]

फलिआरी दुब्बाए फसलिअफसलाणिआ कयविहूसे ।

फंससओ लयमेए फिक्की हरिसम्मि कारिमे फिप्पं ॥ ८३ ॥ 15

L. 1. X सङ् E °वलएसु BF °सु पेंडं X पेंडो Z पोंडं BFXZ पोउ E °रुक्क° EXY °लहुय° Z °सप्पेसुं. L. 2. E °वे य पूयए ABCFY अपूपए X अपूप य Z पूयए BF तह अ EZ पोयलओ Y पोअलिओ X °लउ. L. 3. B पेंडं X पेंडो X पोउ (twice) CX °सर्पश्च om. द्वयर्थः From द्वयर्थः to श्वयुजे l. 5 torn off in G. B बाल. L. 4. BXZ °लउ C (F!) अश्विन° X मासोधावो अपू° Z अपूपश्च. L. 5. B गृहीण्याः. B पोअओ स ओत्सवो CGX लउ° B अपूप° From श्व to लिआए l. 9. torn off in G. L. 6. X °लउ BX बाल° L. 7. om. A. X has अथ कादिः in com. L. 8. A फग्गु X फग्गु अ BF फग्गु महुच्छणे पलही पवणी C चवणी E ववणी Z ववणीए BF °कुसला C °कंसला Z मुक्को. L. 9. E फेरओ A फरउ E फलयम्मि Y फलअम्मि Z फलहम्मि cdd. य BF फंसुलि याए अ (sic) E फंसुली AECXYZ य °लियाए य. L. 10. X °त्सव । फही From फलही to लहिरी l. 12. torn off in G. C कर्पासः BFX फसलो C फंसलो BF om. तथा BF फंसलो CX फंसलो X फरउ. L. 11. B फंसुली X फंसुला. L. 12. C कि BF फरसि CZ फेरसि BCFZ फंसल° X फंसल° cdd. य. L. 13. C फग्गु° X फंसल° Z सलति In G फसुला सरा गेत्थ is torn off. L. 14. cdd. फलियारी E दुब्बाए cdd. °लिय° From लाणिआ to हरि° l. 15 torn off in G. ABCEFXYZ °णिया BF कयविहरो. L. 15. A फंससउं XZ °सउ Y फिक्की From म्मि to लिआरी l. 1 next page torn off in G. XY फिक्कं.

फलिआरी दूर्वा । फसलिओ तथा फसलाणिओ कृतविभूषः । फंसओ लताभेदः ।
फिकी हर्षः । फिप्पं कृत्रिमम् ॥ यथा ।

फंसयमालफसलाणिओ अ फलिआरिआफसलिओ अ ।

फिप्पगहिलो जणाणं विरइअ हासं जणइ फिकिं ॥ ६८ ॥ [८२]

5. फिड्डो वामणए फुक्का मिच्छा केसबन्धणे फुंटा ।

फुकी रजई फुरिअं च निन्दिए फुंफुआ करीसग्गी ॥ ८४ ॥

फिड्डो वामनः । अत्र । फिडइ फिड्डइ अश्रयति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ।
फुक्का मिथ्या । फुंटा केशबन्धः । फुकी रजकी । फुरिअं निन्दितम् । चालितदीप्तियोस्तु
स्फुरितशब्दभवमेव । फुंफुआ करीषाग्निः ॥ यथा ।

10 संकेअफुक्किअहरे फुक्काफिडुं पिअमफुरिअफुंटा ।

दहुं विओअफुंफुअतत्ता तरुणी सुहाइ व णिवुड्डा ॥ ६९ ॥

अत्र फुडइ फुड्डइ अश्रयतीति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [८४]

फुल्लंधुओ अली फूओ लोहारे दलिदए फेल्लो ।

माउलवहुइ फेलाया वरुणे फेणबंधफेणवडा ॥ ८५ ॥

15 फुल्लंधुओ भ्रमरः । फूओ लोहकारः । फेल्लो दरिद्रः । फेलाया मातुलानी ।
फेणबंधो तथा फेणवडो वरुणः ॥ यथा ।

- L. 1. cdd. फलियारी GX °लिउ GX °णिउ X फंसउ. L. 2. CG (F ?)
XZ फिक्कं X कृत्रिमं From यथा to सलां 1. 3. torn off in G. L. 3. C 1. hd.
GXZ °णिउ BCFX य GZ उ cdd. फलियारिया° X °लिउ cdd. य (X अ) L. 4.
CG (F ?) XZ फिक्कं GZ °गहिलो cdd. विरइय BF °हासो BF फिक्कं C फकिं. (sic)
L. 5. BF फिडो C फिडो E वामणए Z मुच्छा BF °वेधणे G °बंधणे X फुंटी.
L. 6. B रजयी cdd. फुरियं (Z °य) ARF फुंकया CEGXYZ फुंकया X करिसग्गी.
L. 7. BF फिग्गो C फिड्डइ for फिडइ X पिट्टइ CGZ अश्रयति. L. 8. BF फुंटा X
फुंटा BFG बंधः. cdd. फुरियं. L. 9. GZ फुंकया. L. 10. cdd. संकेय°
BF °पुफियं CGXZ °फुफियं BFZ °णिडुं C वेडिं X पिडं cdd. पियमफुरियं B फुं.
L. 11. BCF विओयं GZ विउयं X विउअं BF फुंकुअं C °फुंकुअं GZ °फुंकुयं BF
णिवुड्डु C णिवुड्डा G णिववुड्डा X णिवुंडा Z णिवचुड्डा. L. 12. X अव BF फुड्डइ for फुडइ
CGZ अश्रयतीति X भ्रम्यतीति BF °ति इति CX एतौ धात्वा°. L. 13. AGX °धुउ E
धूओ ACGX फूउ BF फुओ G लाहारे C दलिदुओए 2 hd. °दुउए Y दरिदुए X फेल्लो.
L. 14. E °वहुइ Y फेलाआ C वरुणे बंधं G फेणबंधं BCF फेणचडा. L. 15. C फुल्लं
GX °धुउ F °धओ BF फुओ G पूउ X फूउ X फेल्लो G फेलाया. L. 16. G
फेणवणो Z फेणवडो C om. तथा फेणं G तथा फेणबंधो Z तथा फेणबंधो.

उअ फेलायाइ मुहं फेणवडदिसाइ फेल्लफूअहरे ।

फुल्लंधुओ व्व चुम्बइ एस गए फेणवंधदिसमके ॥ ७० ॥ [८९]

फेल्लुसणं पिलणे उगमम्मि फोसो भयदरवे फोंफा ।

फडमहिभोगफणेसुं फली अ लिङ्गम्मि उसहे अ ॥ ८६ ॥

फेल्लुसणं पिच्छिलो देशः । फेल्लुस इति पतनार्थः । क्रियाशब्दोऽयम् । स यदा 5
आधिकरणसाधनस्तदा फेल्लुसणं पिच्छिलो देशः । यदा तु भावसाधनस्तदा फेल्लुसणं
पतनमुच्यते । एवं च । फेल्लुसइ । फेल्लुसिऊण । इत्यादयो द्रष्टव्याः । फोसो उद्गमः ।
फोओ इत्यन्ये । फोंफा भीषयितुं शब्दः ॥ यथा ।

भूछत्तफोसकाले तरुणिं दहण करइ तह फोंफं ।

जह फेल्लुसणे खलिअं धरेइ धुत्तो णिअम्बम्मि ॥ ७१ ॥

10

॥ अथानेकार्थाः ॥

फडं सर्पस्य सर्वशरीरं फणश्च । फली लिङ्गं वृषभश्च ॥ [८६]

जुत्तमलिणेषु फंसणमह सारे थासए अ फसलं च ।

फेसो डरसम्भावेसु मुक्कविथारिएसु फोइअयं ॥ ८७ ॥

फंसणं युक्तं मलिनं च । फसलं सारं स्थासकश्च । अत्र । फंसइ विसंवदति 15
स्पृशति च । फुसइ मार्ष्टि भ्रमति चेति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । फेसो त्रासः
सद्भावश्च । फोइअयं मुक्तं विस्तारितं च ॥ [८७]

L. 1. BF ओअ CX उय C फेलायाहि X मुहां G वयंदिसाइ X दिसाइ पेहं
GZ °क्य.° L. 2. CGXZ °धुउ C च B वुंवइ G वुंचइ BF गए चंचदिसं X एग
for गए GX °बंध° L. 3. X फेल्लुसण C फेसो G फोसो AX भयदा CGXZ फोफा
EXY add here ॥ अथानेकार्थाः ॥ L. 4. BF °महिभं C °गफसुंफसुं BEXXZ
फलि cdd. य (X उ) BF लिगंमि cdd. य L. 5. B पिच्छिलो X पिच्छिलो BCFX
फेल्लुसण इति (X °छं) C पातनार्थः X पातनार्थः L. 6. G °सण. L. 7. CX
फेल्लु X फेल्लिसिऊण B °व्या L. 8. GX फोउ BFX फोंफो CZ फोफो G फोफा.
C भाषं X भीयितुं G °यितु. L. 9. GZ भूछत्तं G तरुणिं C °णिं तं दं G दहण
X तहा cdd. फोंफं (X फोंफं). L. 10. X फेल्लुसणे cdd. खलियं CX धरिए R णिअवम्मि
C (F !) णिअवम्मि G णियंवम्मि Z वम्मि. L. 11. om. A. L. 12. Z फडं G सयस्य
GZ सर्वं शरीरं X वृषभश्च. L. 13. X फंसणमहि X वासए AREFGXYZ य C
फमलं वा. L. 14. E फोसो BCF फोइयं AEGXZ फोइययं Y फोइअयं. L. 15.
B मलिणं X सलिणं G फासलं X सार BF फसइ. L. 16. C फुसइ Z फुसइ.
CG (F !) फोसो फासो L. 17. PX फोइयं.

फोडिअयं राई धूमिअं च सीहाइरक्खणविही अ ।

बंधो भिच्चे बब्भो वद्धे बप्पबलिआ सुहडपीणा ॥ ८८ ॥

फोडिअयं राजिका धूमितं । शाकादि । रात्रावटव्यां सिंहादिरक्षाप्रकारश्च ॥

॥ अथ बादिः ॥

5 बंधो भृत्यः । बब्भो वध्रः । बप्पो सुभटः । पितेत्यन्ये । बलिओ पीनः ॥ यथा ।

कासणिअबंधय तुमं गड्डीए चइअ बब्भकम्माइं ।

रे बलिअबप्पवरिणिं जंपन्तो लहसि झत्ति फलं ॥ ७२ ॥ [८८]

बंधोल्लो मेलयए बब्बाडो दाहिणकरम्मि ।

बहलं पङ्के हासम्मि बक्करं बद्धओ अ तउवट्टे ॥ ८९ ॥

10 बंधोल्लो मेलकः । बब्बाडो दक्षिणहस्तः । बहलं पङ्कः । बक्करं परिहासः । बद्धओ त्रपुपट्टारुख्यः कर्णाभरणविशेषः ॥ यथा ।

बब्बाडगमहणछणे बन्धुरबंधोल्लयम्मि तुज्झ पिए ।

चलबद्धयाण मयमयबहलिअआलीण बक्करं भरिमो ॥ ७३ ॥ [८९]

बप्पीहबंधणीओ चाअयहालाहलेसुं च ।

15 तुमुले बमालबोला य बब्बरी केसरयणाए ॥ ९० ॥

L. 1. CZ फोडियय EGX फोडिययं *edd.* धूमियं C °विहा *edd.* य (*om.* X) EX add here ॥ अथ बादिः ॥ Y बकारादिः ॥ L. 2. Some of the Mss. constantly confound ब with व or च in the beginning of the Deśī words of this varga. This will not be noted in detail. R भिच्चे BF वच्चे Y बंधो Z बब्भो E बद्धे X वद्धे (1) YZ वप्प° A. °बलिया BCFGYZ °बलिया EX °बलीआ G सुहड° R सुहपीणा. L. 3. CGZ फोडिययं X फोडियअयं X शाकादिः. L. 4. *om.* A. G बादिः. L. 5. X भृः for भृत्यः CX वध्रः G वद्धः. GX बलिउ Z पीतः. L. 6. *edd.* कासणिय° *edd.* चइय G °कम्माइ. L. 7. BGZ बलिय° C (F1) बलिय° X *om.* बलिअ B °घरिणिं CG (F1) X °घरिणि CX जंपन्तो B ज्झत्ति. L. 8. BF मेलवअए ACY मेलअए AB (G1) बब्बाडो C 1. *hd.* Y बब्बाडो 2. *hd.* बब्बाडो. L. 9. B बलहं A बक्करं च X बक्करं C बद्धउ 2. *hd.* °ओ G बद्धउ X बद्धउ Z बद्धओ *edd.* य A तउवट्टे BF तओवट्टे C तउच्चट्टे G तउपट्टे Z तउपट्टे. L. 10. BFG बब्बाडो C बब्बाडो C बेहलं X बेहलं X बक्कर. BG बद्धउ C (F1) बद्धओ X बद्धउ L. 11. BF त्रपुट्टारुख्यः C त्रपुपट्टारुख्यः X त्रपुट्टारुख्य. L. 12. BG बब्बाड° C (F1) बब्बाड° G बंधुर° Z °बंधुल्ल° X °बंधुल्लयम्मि C तुज्झ. L. 13. C बल° GZ बल° BCFXZ °लिय° G °लिया° X भरिमो. L. 14. AGXZ °णाउ BF वाअय° AY चाअअ CG चाअय° Z वायहाला° CGZ °हलासुं. L. 15. EX तुमुले X °बोलाबोला A ववरी BF ववरी GZ ववरी X ववरी Y ववरी BF केश.

बप्पीहो चातकः । बंभणी । स्वार्थे के बंभणिआ । हालाहलः । बमालो तथा बोलो कलकलः । बच्चरी केशरचना । अत्र बप्पीहबमालबोला दन्त्योष्ठ्यादयः कैश्चिदिष्यन्ते ॥ यथा ।

सा बंभणि व्व तप्पइ तुह विरहोम्हाइ लुलिअबच्चरिआ ।

बप्पीहबोलघणघणबमालकाले वि णेअ णिन्वाइ ॥ ७४ ॥ [९०]

5

उच्छुसमतिणे वरुअं गोकमलेमुं बइल्लबंभहरा ।

बलवट्टीबहुराणा सहिअसिधारा सिवाइ बहुरावा ॥ ९१ ॥

वरुअं इक्षुसट्टशतृणम् । बइल्लो बलीवर्दः । बंभहरं कमलम् । बलवट्टी सखी । व्यायामसहेत्यन्ये । बहुराणा खड्गधारा । बहुरावा शिवा । अत्र वरुअबलवट्टिशब्दौ दन्त्योष्ठ्यादी कैश्चिन्निबद्धौ ॥ यथा ।

10

कत्थुच्छु कत्थ वरुअं बंभहरं कत्थ कत्थ बहुराणा ।

बलवट्टी कत्थम्हं बइल्लबहुरावसद् कत्थ तुमं ॥ ७५ ॥ [९१]

बप्फाउलमइउण्हे हठे बलामोडिबलमड्डा ।

बहुमुहबालयबाउल्ली खलवाणिउत्तपुत्तिआसुं च ॥ ९२ ॥

बप्फाउलं अतिशयोष्णम् । अबाष्पाकुलेऽपि वृत्तेर्नायं बाष्पाकुलशब्दभवः । बलामोडी 15

- L. 1. Z बंभणी Z बंभा° cdd. णिया CGZ हालाहला X °हल G बेमोलो.
 L. 2. Z बोलो G कलहलः BF बच्चरी G वच्चरी X वच्चरी Z वच्चरी GZ om. अत्र. B °हमाल° X °वमाल° CXZ दन्तो° BGXZ °ष्ट्या° B °दिष्ट्यन्ते. L. 4. BCF च GZ विरहुम्हाइ X °ह्माइ cdd. लुलिय° BF °वच्चरिया C °बच्चरिया G °वच्चरिया X वच्चरिया Z °वच्चरिया.
 L. 5 X °बोल° X °घणावमाल° Z °वंमाल° BFGZ णेय CD णेइ C (G!) णिच्चाइ.
 L. 6. EX अच्छु° C उच्छुसमतणे EY वरुयं X वरुयं Z वरुअं C बइल्लं.
 L. 7. G बलवट्टी° BF सहिहिअसि° C सहियसि°. L. 8. BG बली° L. 9. BF व्यायासमहे° BF बहुधारा B सिवा GZ वरुयं L. 10. CXZ दन्तो°. cdd. °ष्ट्यादी.
 L. 11. BF कल्लु CX कच्छुउच्छु GZ कच्छुच्छु CX कषु वरुअ BF करु and X वरु for वरुअ BF हरं कत्थ रवहुराणा C कच्छ कच्छ बहु° L. 12. X बलवदी BF वत्थम्हं C कच्छम्हं G कत्थ ऽम्ह X कच्छम्हं BF कइल्ल° GZ om. सद् C कच्छ X तुमं. L. 13. BCFX बप्फाउल° E बप्फा° Y °मउइण्हे X हठे Y दठे G °मोलि° BF बलामड्डा Y °बलमड्डा.
 L. 14. C खल° E °वणिउत्त° Y °वणिपुत्त° cdd. °पुत्तिआसुं (Z °मुं).
 L. 15. B वप्पा° C (F!) X वप्पा° X °उलमत्तुष्णे । B °योष्णं X om. from अबाष्पा° to °शब्दभवः C अबाष्पाकुलेऽपि वृत्तेर्नाय BF बाष्पाकुल° CGZ om. बाष्पाकुल and भव, they have only शब्दः X बलामोडि, om. तथा.

तथा बलमड्डा बलात्कारः । बहुमुहो दुर्जनः । अत्र । बज्जरइ कथयति । बडबडइ विलपति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । तथा बाहिं बहिरिति शब्दभवत्वान्नोक्तम् । बालओ वणिक्पुत्रः । बाउली पञ्चालिका । अत्र बप्पाउलबाउलीशब्दौ केषांचिदन्त्योष्ठ्यादी ॥ यथा ।

5

अमरिसबप्पाउलिआ बहुमुह बाउलिअ व्व तुण्हिका ।

ण बलामोडीजोग्गा बालय पेम्मं खु हणइ बलमड्डा ॥ ७६ ॥ [९२]

बिग्गाइविआया जुअदो कीडा बीलओ अ ताडङ्के ।

असणम्मि बीअओ बीजमलणखलयम्मि बीअजमणं तु ॥ ९३ ॥

बिग्गाई । स्वार्थे के बिग्गाइआ । तथा विआया युतौ कीटौ । यदाह । यौ
10 कीटौ संलग्नौ भ्रमतो बिग्गाइआ ख्यातौ ॥ यस्तु । बिग्गाइआ विआया । इत्य-
भिमानचिह्नसूत्रे सति बिग्गाइआ चलाचित्तेति व्याचष्ट उदाहरति च । यथा ॥

जहिमं तिरो वईए गुलुगुंछिअ गोविआ पुलोएसि ।

बिग्गाइआइ काहिसि कायं तह कामवाणण ॥ ७७ ॥

इति । स महासाहसिकः । यदभिमानचिह्नेनैव स्ववृत्तावुदाहृतम् ॥ यथा ॥

L. 1. C बलमड्ड BF °मुहो कलिः । ते बड° वि° torn off in G. BF बडइ C बडबडइ X बलबडइ. L. 2. G बाहिरिति X नोक्तौ. L. 3. G बालउ X बालउ X वणिक्पुत्र Z वणिक्पुत्रः In G पुत्रः । बाउली प is torn off. BFX बप्पाउलीशब्दौ C बप्पाउल° Z बप्पाउलबाउली° G बप्पाउलीबाउलीश and then torn off to अ व्व l. 6. L. 4. Z °हुंतो° BCFXZ °ख्या° L. 5. BCF °बप्पाउलिआ X °बप्पाउलीया Z °बप्पाउलिआ B बहुमुहु BF °ल्लिय Z °ल्लियं CX °ल्लिया च BF तुण्हिका. L. 6. CX न C 2. hh. व CX om. व Z बलामोडी° C बाडय X वडय. L. 7. AB EF °विआया C 1. hd. X °विआ C 2. hd. °विआया Y °विआआ Z °विआय AEXYZ जुअदो Z कील AZ बीलउ BF विलओ C बीडओ X बलउ EXYZ य. L. 8. X असणम्मि BFY बीअओ X बीअउ BF °खलयं बिअ° Y °खिलयाम्म बीय° Z बीयंजमणं. L. 9. B बिग्गाइ cdd. °इया BXZ विआया C (F !) विआया From आया to चित्त° l. 12 torn off in G. CXZ युतौ द्वौ कीटौ (C कीयै misread for कीटौ). X यो for यौ. L. 10. BF भ्रमतः CX भ्रमतौ BCFZ °इया Z इत्यारुयौ तौ for ख्यातौ BCFXZ °इया From बिग्गाइआ to सति l. 12 omitted in X. BFXZ विआया C बिआबिआया L. 11. Z इति अभिमान° cdd. °इया B इने चल° X बलचित° CX °चित्ता चेति. cdd. व्याचष्ट C om. च. From च to ह्येनैव l. 3 next page torn off in G. L. 12. CX जहयं D जाहयं Z जहमं cdd. °ल्लिय BFZ गोविआ C गोबियाए लोएसि X मोबियाए लोएसि Z पलोएसि. L. 13. BFXZ °इयाइ C °इयाइयाइ BFZ जाहिसि BF काम-चाणण CX कामवाणण Z कामवाणाणेति. L. 14. C om. स BF om. चड BF स्ववृत्त्यावु° From यथा to बीलओ l. 3 next page torn off in G.

सम्भावसंदिआओ णिच्चं चिअ संगयाउ होज्जाह ।

ण मुअन्ति एकमेकं पुत्तय विग्गाइआओ वि ॥ ७८ ॥

अत्र विसकण्ठी बलाकेति संस्कृतसमत्वाच्चेतः । बीलओ ताडङ्कः । बीअओ असनवृक्षः । बीअणो इत्यन्ये । अत्र बीहइ बिभेतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । बीअजमणं बीजमलनखलम् । अत्रापि बीलयबीअजमणशब्दौ दन्त्योष्ठ्यादी केषां- 5 चित् ॥ यथा ।

विग्गाइआ वि हु वरं विणा पिअं बीलएहि किं इत्थ ।

इअ बीअजमणबीअयतलम्मि सलहइ विआइअं बाला ॥ ७९ ॥ [९३]

बुत्ती पुप्फवईए बुक्का मुट्टीइ बुक्कणो कागे ।

विन्दम्मि बुंबुअं बुंदिणी कुमारीसमूहम्मि ॥ ९४ ॥

10

बुत्ती ऋतुमती । बुक्का मुष्टिः । त्रीहिमुष्टिरित्यन्ये । बुक्कणो काकः । बुंबुअं बृन्दम् । बुंदिणी कुमारीसमूहः ॥ यथा ।

अज्ज वि ण हु बुत्ती सा बुंदिणिमज्झम्मि खेलए मुद्धा ।

दासीबुंबुअबुक्को विअ बुक्कण मा खु होहि उत्तालो ॥ ८० ॥

L. 1. °संदिआओ CX °संदिआउ Z निच्चं *add.* चिय (X विय) B संगयाउ Z हुज्जाह.
L. 2. C णे Z न BF मुवांति C सुवांति X सुणंति एकमेकं BF पुत्तिय *add.* °इयाओ (X °इउउ). L. 3. B विसकण्ठी C (F !) विसकण्ठी B संस्कृते सम° BF बीडओ C ताडओ G बीलउ XZ बीलउ G ताडेकः BFX बीअउ From ओ to णशब्दौ l. 5. torn off in G. L. 4. BF सन° Z असनसंज्ञो वृक्षः l बीयणो X इत्यान्ये B बिभेति धात्वा°
L. 5. Z बीयजमणं X °मलण° C °सलं Z बीयजमण° CZ दन्तो° B °ष्ठ्यादौ X दंत्येष्ठ्यादी Z °ष्ठ्यादी From णचित् to ईए l. 9 torn off in G. L. 7. BCFZ °इया X °ईया BFX धरं REZ पियं C बाल° CXZ °एहि C किं एहित्थ. L. 8. BCFXZ इय Z बीयजमणबीयय° BF °बीअयसमिलं C सलहइ यं बाला BFXZ वियाइयं X - लं for बाला. L. 9. B पुष्प° EXZ पुष्प° D °वइए A वुट्टीइ G वुट्टीइ X मुट्टीइ From कागे to मूहः l. 12 torn off in G. L. 10. A विंदुम्मि C (F !) विंदम्मि A बिंबुअं BF बंबुअं C बंधुअं X बुंबुअं Z बुंबुयं L. 11. C l. hd. °मता X बुक्कणो Z कागः C बुंबुअं BCFZ वृंदं X वृदं. L. 12. B बुदिणी L. 13. B अज्ज C अज्ज From ची to शेष्° l. 1 next page torn off in G. B °मज्जंमि C (F !) °मज्जंमि C (F !) X मुद्धा. L. 14. BF °बुंबुअं C °बुंबुयउक्को Z °बुंबुयमुको X °मुक्को *add.* विय C खु ओ होहि. X उत्तालो.

अत्र । बुक्कइ गर्जति । बुड्डइ मज्जति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [९४]

बुक्कासारो भीरु बुलंबुला बुब्बुए चेअ ।

बेली थूणा बेडो तरीइ मंसुम्मि बेडुबोडुरया ॥ ९५ ॥

बुक्कासारो भीरुः । बुलंबुला बुद्धदः । बेली स्थूणा । बेडो नौः । दन्त्योष्ठचादिरयं
5 केषांचित् । बेडु तथा बोडुरं श्मश्रु ॥ यथा ।

रे बेडिअसुअ बोक्कडबोडुर किं तुज्झ उग्गया बेड्डा ।

णइजलबुलंबुलाओ बुक्कासारो सि बेलिबिडिओ वि ॥ ८१ ॥ [९५]

धम्मिट्ठयम्मि बोडो बोव्वं खेत्ताम्मि चूचुए बोंडं ।

छागम्मि बोक्कडो बोदरं पिहू पवहणम्मि बोहित्थो ॥ ९६ ॥

10 बोडो धार्मिकः । तरुण इत्यन्ये । बोव्वं क्षेत्रम् । बोंडं चूचुकम् । बोंटणं इति
शीलाङ्कः । बोक्कडो छागः । बोदरं पृथु । बोहित्थो प्रवहणम् ॥ यथा ।

बोडाण पुण्णबोव्वे बोदरसंसारसिन्धुबोहित्थं ।

अवलम्बन्ताण समं वरबोंडा बोक्कडि व्व पडिहाइ ॥ ८२ ॥ [९६]

L. 1. X पअत्र C बुड्डताः । इ (sic) 2. hd. बुड्डताइ X °पूकाविति. L. 2. E
बुक्को BCEF भीरु From भीरु to नौः l. 4. torn off in G. A बुलंबुला Y °बुला A
बुट्टए BF बुब्बए C बुक्कए 2. hd. बुड्डए E बुच्छए X बुच्चए Y बुच्चए Z बुब्बुए A चेव
BF वेय CYZ चेय. L. 3. A छूणा A बिडं BE बेडं C बेंडं X चेडुरया (om.
बोडु) A °बोदरया BYZ °बोण्टरया C बोडरिया F वाण्टरया. L. 4. C भीरु X
बेडा. Z दंतो BGXZ °रुथा L. 5. C बेडो X बेडा From तथा to वि l. 7. torn
off in G. B बेण्टरं CX बोण्डरं F वण्डरं Z बोण्टरं CX श्मश्रु. L. 6. BFZ बोडेयं C
वेडियमुय X वेडियसुय Z °सुय B बोक्कडबोण्टर C बोच्छडबोण्डर F वाक्कडवाण्टर X व्वोक्कडबोंडर
Z °बोण्टरं C तुज्झय X बेडा Z बोड्डा. L. 7. B °बुलंबुलाओ Z °बुलुब्बुलाओ X °बुलाउ
C °ला उक्कासारो X बुक्कामा° BF °विडिओ C बिडिउ D °विडिउ X °विडिउ Z °विडिओ.
L. 8. C °ट्टं G °ट्टं X °ट्टि E वेडो G वोट्टो X बेडो AY बोच्चं BCFX बोच्चं Z
वाव्वं E खित्तं BF वूवुर C चुवुर E चूचुर Z बुच्चुर G चच्चु and then torn off to म्मि
बोक्क° l. 9. A बोटं BF वोटं C बोडं E बोण्डं X बोटं Y वोटं Z बोण्टं L. 9. C बुक्कडो.
AXZ बोदरं G बोंदरं BFX पिहू C °हूए वह° From णम्मि to बोंटणं l. 10. torn off in
G. A बोहे° EX बोहे° L. 10. BCFX बोच्चं Z बोव्वं BF बोंटं X बोडं CZ बोण्टं
C चूबुकं B बोटणमिति CZ बोंटणमिति G बोंटणमिति X बोडणमिति The correct reading
is probably बोंडणं इति. L. 11. G बोंदरं Z बोंदरं C पृथुः BF प्रवहणः L. 12.
Z °बोव्वे X °वोचे In C बोव्वे, in G बोव्वे to हित्थं torn off. C बोदरसं Z बोदर°
L. 13. BF अवलंबन्ताण G °लंबन्ताण समः BZ °बोण्टा C °बोण्ट FG °बोण्टा C व्वोक्कडि
च पडिच्च पडिहाइ 2. hd. व्व for च X पडिहाय.

सम्मज्जणीइ बोहारी बोहहरो अ मागहए ।

बहुणो चोरे धुत्ते अ सुहयपणसेसु बाणो अ ॥ ९७ ॥

बोहारी संमार्जनी । बउहारी इत्यन्ये । अत्र । बोल्लइ कथयति । इति धात्वा-
देशेषूक्तमिति नोक्तम् । बोहहरो मागधः ॥ यथा ।

बोहहरमङ्गलझुणीइ ज्ञात्ति मिहुणाण उट्टुमाणाण ।

5

रयतुट्टुहारमुत्ता उअ बोहारीहरीउ गेण्हन्ति ॥ ८३ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

बहुणो चोरो धूर्तश्च । बाणो सुभगः पनसश्च ॥ [९७]

बिंबोवणयं खोहे विकारऊसीसएसुं च ।

चुम्बिअकिडीसु बुंदी बुंदीरो महिसगरुएसु ॥ ९८ ॥

10

बिंबोवणयं क्षोभो विकार उच्छीर्षकं चेति व्यर्थम् । बुंदी चुम्बनं सूकरश्च । बुंदीरो
महिषो महांश्च ॥ [९८]

रूवमुहतणुसु बोंदी भूसिअआडोवएसु बोंगिल्लो ।

भल्लू रिच्छे भगं लिच्छे भंभी अ असईए ॥ ९९ ॥

बोंदी रूपं मुखं शरीरं चेति व्यर्था । बोंदं मुखमित्यन्ये । बोंगिल्लो भूषित 15
आटोपश्च ॥

- L. 1. BF सम्मज्जइ C सम्मझणीइ EX °णीए G °ज्जइणी *edd.* य X मागहिए EXY
add here अथानेकार्थाः. L. 2. BF बहुणे X बहुजणो A बहुणो भोगे धुत्ते घो BCEF
GXYZ य X सुहयपवणेषु Z °पवणेषु A बाणे *edd.* य. L. 3. B सम्मार्जनी X सम्मार्-
जनी CX बहुहारीत्य° GZ °रीत्य° X बोल्लइ C *om.* इति GXZ °यतीति. L. 5. B
°ज्जुणीइ X °डुणीइ BF ज्ञात्ति C ज्ञत्तं X मिहुणेण C उट्टुमाणाण GZ उट्टमा. X मुट्टमाणो.
L. 6. X रयतुट्टुहार° C °सुत्ता *edd.* उय C बोहरी° BF गिण्हंमि CX गि°. L. 7. *om.*
A. L. 8. X चोरो BF पनसवृक्षश्च X पवनश्च. L. 9. C वणियं Z °वयणं ABF
GXZ °उसीसएसुं (X °सु) C °उसीसु° EY °ओसी. L. 10. ACE (F ?) YZ
°चुंबिय° BG °चुंबिय° X चुंबिय A °किरीसु C °कीडीसु BF °किडी C बंदी EX बुंदी E बुंदीरो
X बुंदारो A गुरुएसु. L. 11. BF बिंबो° G बिंबो° G उत्थीर्षकं Z उच्छीर्षं X चुंबनं.
GZ सूकरश्च BF बुंदीरो G महाश्च. L. 13. BF रूव° E रूव° A °मुहू° C 1.
hd. °मह° 2. hd. °सुह° C तणसु AE बोदी ABCFGXYZ भूसिय° E भूसिआडो°
C °आरोविएसु A बोंगिल्ले BF चोंगिल्लो CE °ल्ला X adds here ॥ अथ भादिः ॥ Y
॥ भकारादिः ॥ L. 14. BF रिच्छे C रेच्छे *corr.* 2. hd. X लिच्छे EXY य C असईए.
L. 15. BF बोदी C सुखं B शरीरं BF व्यर्थाः CGXZ व्यर्थं BF बोदं C बोदं सुखमि° B
चोंगिल्लो X बोंगिल्लो. B भूषितः L. 16. BF आरोपितश्च CX आरोपितश्च ।

॥ अथ भादिः ॥

भलू ऋक्षः । भगं लिप्तम् । भंभी असती ॥ यथा ।

भलूसरिच्छकेसे पडम्मि अलसे सयालुए भंभी ।

चन्दणरसभगतणू उववइमहिसरइ जुण्हीए ॥ ८४ ॥ [९९]

5 भंभा भेरी भव्वो वहिणीतणए वइङ्गणे भंडं ।

भंडं मुण्डणए भइं आमलयम्मि भट्ठिओ कण्हे ॥ १०० ॥

भंभा तूर्यविशेषः । भव्वो भागिनेयः । भंडं वृन्ताकम् । भंडं मुण्डनम् । भइं आम-
लकम् । भट्ठिओ विष्णुः ॥ यथा ।

कयभंडुसिरो भंभासदो रे भव्व लिहइ तुह जणओ ।

10 भट्ठिअभत्तिविउत्तो भद्वयएगारसीइ भंडाइं ॥ ८५ ॥ [१००]

वरुअम्मि भमासो भलुंकी भसुआ भुरंडिआ य सिवा ।

पखलन्तम्मि भलंतं कलहावत्तेसु भंडणभममुहा ॥ १०१ ॥

भमासो इक्षुसदृशतृणम् । भमसो इति धनपालः । भलुंकी भसुआ भुरंडिआ इत्येते
त्रयोऽपि शिवावाचकाः । अत्र भुरंडिआशब्दो भुकारादिरर्थानुरोधात्पठितः । भलंतं
15 प्रखलत् । भंडणं कलहः । अत्र भसलो भ्रमर इति भ्रमरशब्दभवः । भरइ भलइ
स्मरतीति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । भममुहो आवर्तः ॥ यथा ।

L. 1. om. A. L. 2. B रुक्षः X भ्रं. L. 3. BZ °सरित्थ° BCF °केसे X
पयंमि BF सुयालुए. 4. G जण्हाण. L. 5. C भच्चो G भव्वा AB वहिणी° G वहिणि°
X वहितए AGZ वयंगणे ABCFYZ भंडं which is probably equally correct;
see Amarakos' a II, 4, 4, 2. G भंडं E भण्डं X भंटे. L. 6. CGXZ भंडं E भण्डुं
From णए to नम् L. 7. om G. A भट्टं Z आमलियंमि BEFY भट्ठिओ C भच्चिओ X
भदिउ Z भट्टिउ. L. 7. C भच्चो CXZ भंडं B मुंडं CXZ भंडं F मुंडं. L. 8. BC
FX भट्ठिओ (X °उ) G भट्टिउ. L. 9. CGZ °भंडं C भस्तासद्वा C (G !) भच्च X
जणिउ Z जणउ. L. 10. BCFX भट्टिय° CX °एगारि° C °सीइं G °रासीइं add. भंडाइं.
L. 11. ABCF वरु° E चरु GZ वरुयम्मि A भलुंकी X भल्लुकी ACEGXZ भसुया Z.
भसुया CE भुरंडिआ ABFGXYZ भुरंडिआ X सिवो. L. 12. E पखलाल° X पखललं A
कलहव° CZ भंडणंभमुहा X ° भमुहा. L. 13. CZ °सदृशं वृणं X समसो C om. इति
BF वनपालः G भल्लुकी BFZ भसुया. CGX भसुया C भुरं° X भुरं° BCFGXZ
°डिआ L. 14. BF शिवाचकाः C भुरंडिआ° BFGZ भुरंडिआ° X भुरंडिआ° C भकारा°
B °थानुपरोधाप° G भलंतं X भलं L. 15. BF प्रखललो X भंडणो. C भसरो BFX
om. भ्रमर इति BF भरइ लइ (sic) GZ भलइ भरइ स्म° L. 16. BF° देशेषूक्ताः
om. इति नो° G भममुहो CX भममुहो.

भंडणभममुहपाडिअं पेक्खिअ भल्लुंकिआइ सह भसुअं ।

णेइ भमासभलंतं तुह हयवेरिं भुरंडिआ अण्णा ॥ ८६ ॥ [१०१]

भद्दाकरिभद्दसिरी दीहमलयजा भरोच्छयं तालं ।

भयवग्गामो मोढेरयम्मि जेह्वहिणीवई भाओ ॥ १०२ ॥

भद्दाकरी प्रलम्बः । भद्दसिरी श्रीखण्डम् । भरोच्छयं तालफलम् । अत्र भम्मडइ 5
भमाडइ भमडइ भ्रमतीति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । भयवग्गामो मोढेरकम् । भाओ
ज्येष्ठभगिनीपतिः ॥ यथा ।

भद्दाकरिभुअदण्डं भयवग्गामम्मि भद्दसिरिहत्थो ।

वीरजिणमच्च भाउअ भरोच्छयफलं चयणसुरसेवं ॥ ८७ ॥

अत्र भाइ बिभेतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [१०२]

10

भासलभाविअभाउज्जा दित्तगहिअयभाउजायासु ।

भासुंडी णीसरणे भाउअमासाढगोरिऊसवए ॥ १०३ ॥

भासलं दीप्तम् । भाविअं गृहीतम् । भाउज्जा भ्रातृजाया । भासुंडी निःसरणम् ।
भाउअं आषाढे गौर्या उत्सवविशेषः ॥ यथा ।

ओ पिच्छ जारभाविअसंकेआ मयणअग्गिभासलिआ ।

15

भाउअमिसेण भवणा भासुंडइ तुज्झ भाउज्जा ॥ ८८ ॥ [१०३]

L. 1. BF °भममुहं प° C °सुह° X °भमुह° *edd.* °पडियं BFX पेक्खिय CGZ
पिक्खिय G भल्लुं X भल्लुं *edd.* °क्रियाइ G भसुयं X भसुहं Z भमयं. L. 2. X भगा-
इमभलंतं Z भमासलभंतं BCF भुरंडिया GXZ भुरंडिया C 1. hd. अत्ता 2. hd. GZ अत्ता.
L. 3. BGZ भरोत्थयं X भगच्छयं. L. 4. X भयवग्गामो Z भगवग्गामो EX
जिट् AGXYZ °वहिं E °वई AGZ भाऊ X भाउ. L. 5. BF सद्दाकरी अलंबः
C *om.* भद्दा° प्र° G प्रलंबः Z प्रवेधः BF भद्दसिरी CX °री चन्दनं । BF सरोत्थयं XZ °त्थयं.
X *om.* from अत्र to नोक्ताः । 6. L. 6. B भमाडइ भमाडइ भमड भ्रमति । एते C मोढे
मोढेरकारव्यं स्थानं XZ मोढेरकारव्यं स्थानं GX भाउ L. 7. BGX ज्येष्ठ° L. 8.
X भद्दाकरि° BF °करिसुअं C °भुयं G °दंड Z °भुअंदंडं C °ग्गामंसि. L. 9. BF भाअय
CGXZ भाउय C भरोत्थयं G भरोच्छयं X भरोत्थयं Z भारोव्वयं G चयंतुं Z चयत्तुसुरसुरं
BF °णसुसेवं. L. 10. B बिभेति इति G बिभे°. L. 11. *edd.* °भावियं BF
°भाउण्णा (?) *edd.* °गहियं (Y °ही°) against metre. L. 12. BF भासुंडी B,
C 2. hd. F भाओभ्रमा° EGXYZ भाउय°. L. 13. G *om.* भा° गृ° BCFXZ भाविं
C भातृ° C 1. hd. भासुंडी. L. 14. GXZ भाउयं B आसाढो X गौर्या. L. 15.
GXZ उ Z पिच्छला C जाभाविआ° BFGXZ °भावियं *edd.* °संकेया BF °भासलिआ C
°भासलया X °लिया. L. 16. CXZ भाउयं C भासुंड BF तुज्झ आउज्जा X आउज्ज.

भायलभासिअभाइल्ला जच्चतुरंगदिण्हल्लिएसु ।

भावइआ धम्मिअगेहिणीइ भिंगं च कसिणम्मि ॥ १०४ ॥

भायलो जात्यतुरंगमः । भासिअं दत्तम् । भाइल्लो हालिकः । अत्र भाइरो भीरुरिति विभेतेभदिशे तृन इरे सिद्धमिति नोक्तम् । भावइआ धार्मिकगृहिणी । भिंगं कृष्णम् ॥ यथा ।

5

इन्दिअभायलविवसो भावइआण णिअडे भम तुमं मा ।

भाइल्ल ताहि भासिअसावो कह होसि पाव भिंगमुहो ॥ ८९ ॥ [१०४]

भिसिआ विसी भिसंतमणत्थे चीरीइ भिंगारी ।

वारम्मि भित्तरं टङ्काच्छिण्णे भित्तिरूवं च ॥ १०५ ॥

भिसिआ वृसी । भिसंतं अनर्थः । दीप्तार्थस्तु भासोर्भेस इति धात्वादेशे सिद्धः ।

10 भिंगारी चीरी । मशक इत्यग्रे । भित्तरं द्वारम् । भित्तिरूवं टङ्काच्छिन्नम् ॥ यथा ।

भिंगारिसंकुलभित्तिरूवगुहभित्तरे वसन्ताणं ।

भिसिआपरिगगहाणं मुणीण कत्तो भिसंताइं ॥ ९० ॥ [१०५]

भुजे भुअं छुहाए भुक्खा कोलम्मि भुंडभुंडीरा ।

भुत्तूणो भिच्चे भुरुहुंडिअमुद्धल्लिए चेअ ॥ १०६ ॥

- L. 1. X भालय° Y भाअल° *add.* °भासिय° Y °भायल्ला Z जव्व° E °तुरंग° GZ °दिन्न°. L. 2. *add.* °इया B धम्मिय° C EFGYZ धम्मिय° C °गेहणीइ C भिंगं X भंगं A omits the whole verse. L. 3. BF भायालो C भायजो C 1. *hd.* °तुङ्गः 2 *hd.* X °तुङ्गः *add.* भासिय°. BF भसइरो CX भायरो Z भाइरे X भीरुरिति L. 4. G विभेतेभदिशे X विभेते° CX तुन X इतरे for इरे. *add.* °इया BCF भिंग. L. 5. CGXZ इंदिय° BFGZ °भाइल्ल° X यल is given twice. C °दिवसो *add.* °इयाण BF णियरे CGZ णियडे X णिवभमडे for णिअडे GZ भव X *om.* from म in भम to भोसिअ incl. 1. 6. L. 6. BCF ताहि *add.* भासिय° X पाव. L. 7. *add.* भिसिया विसी X भसंत° GZ °णच्छे C 1. *hd.* भिंगारी. L. 8. BF, C 1. *hd.* वारम्मि AG, C 2. *hd.* Z दागम्मि E भित्तरं Z भित्तिरं Y टंक° AGZ °च्छिन्ने C °रूवं E °रूवं. L. 9. B भिसि CGXZ भिसिया F भिसी *add.* वृषी BGXZ भिसंतमनर्थः B दाप्ता° G भासेभिस इति °देशसिद्धः X सिद्धं L. 10 BF चारी C *om.* चीरी X चीरी is given twice. Z °भित्तिरं X भित्तिरूवं BCF °च्छिण्णं. L. 11. G °रूव° CX °गह° Z °भित्तिरे BF वसंताण X वसतण. L. 12. *add.* भिसिया° X मुणीमु Z कात्ता BGX °ताइ. L. 13. C 1. *hd.* तुअं Y भुयं X बुहाइ Z छुहाइं XZ भुड° B °भुंडीरा X °भुंडीरो. L. 14. BF भिच्चो Y भिभिच्चे Z भिब्बे BF भुरुहुंडियम् ACEG XYZ °हुंडिय° ABG °दुल्लिए (?) F °दुल्लिए E हुरिए ABF चेव C चया GYZ चेव.

भुअं भूर्जम् । भुक्त्वा क्षुत् । भुंडो तथा भुंडीरो सूकरः । भुत्तूणो । ओत्संयोगे इति भोत्तूणो इत्यपि । भृत्यः । अत्र । भुमइ भ्रमति । भुल्लइ अश्रयति । भुक्कइ भषति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । भुरुहुंडिअं उद्धूलितम् । भुरुकुंडिअं इत्यन्ये ॥ यथा ।

धूलिभुरुहुंडिआ जे भुक्खाए भुआकिसा य भुत्तूण ।

किं जाएहि बहूहि वि भुंडीरेहिं च तेहि भुंडीए ॥ ९१ ॥ [१०६]

5

भुओ अ जन्तवाहे भूअण्णो किट्ठखलजण्णे ।

भूमिपिसाओ ताले भयालुए भेडभेज्जभेज्जलया ॥ १०७ ॥

भूओ यन्त्रवाहः । भूअण्णो कृष्टे खले यज्ञः । भूमिपिसाओ तालः । भेडो भेज्जो भेज्जलओ त्रयोऽप्येते भीरुवाचकाः । भेडशब्दो भेरशब्दभवोऽप्यस्ति ॥ यथा ।

भूमिपिसाए भूअं चडिअमभेडं वहू णिएऊण ।

10

भूअण्णपिक्खणमिसा अमेज्जला जाइ भेज्ज व्व ॥ ९२ ॥ [१०७]

भेरुंडो दीवी भोअभोइआ भाडिगामपवरेसु ।

अहियारिसम्बले भोल्लयं च भारुण्डयम्मि भोरुडओ ॥ १०८ ॥

भेरुंडो चित्रकः । भोओ भाटिः । भोइओ ग्रामप्रधानम् । भोल्लयं प्रबन्धप्रवृत्तं पाथे-यम् । भोरुडो भारुण्डपक्षी ॥ यथा ।

15

L. 1. BCF भूअं X भूयं भूर्जम् । C भूर्या Z भूर्जं CX भुंडीरो G सूकरः । भुत्तूणो भौत्तूणो X भूत्तूणो. *add.* उत्संयो C °ग G *om.* इति भो° L. 2. B भूत्तूणो G भुमति for भ्र°. CGZ भ्रस्यति X *om.* °श्रयति । भुक्क C भुक्कइषति 2. *hd.* इषति L. 3. C °देष्का From इति to रुकुंडिअं torn off in G. BF हुंडियं CXZ °हुंडियं B उद्धू B भुरुकु° *add.* °डियमित्य° (X °त्वा°). L. 4. Z धूलिभुरुं BF °हुंडिया CGXZ °हुंडिया X चे for जे GZ °किसा ए C भोत्तूण. L. 5. In G जा° ब° वि is torn off. BCFX जाएहिं BZ बहूहिं C (F!) बहूहिं Z *om.* वि X भुंडीरेहि व *add.* तेहिं. L. 6. From भूओ to डभेज्ज° l 7 torn off in G. C 1. *hd* X भू Z भूयो ABCFYZ य X जत° E °बाहे BCF किट्ठ° BF °जल° L. 7. Z भूमिपिसाओ AX °साउ BF भयालुए Z भयालुए X भेडभेज्ज° BCEFGZ *om.* भेज्ज. L. 8. GX भूउ X यन्त्रवाहनः । भूयण्णो हे BF कण्णे From हे to पिसाए l 10 torn off in G. X भूमिपिपिसाउ. L. 9. BF भेयलओ X भेजलउ Z त्रयोऽप्यमी C भेरिशब्द° X °शब्दोभवो. L. 10. BF त्रुअं GXZ भूयं *add.* चडियम° G °मभेयं CZ वहू CX निएऊण From ण to च l 13. torn off in G. L. 11. Z भूयण्ण° C भेक्ष BF व C व्वा 2. *hd.* च्वा. L. 12. XZ भोय° CXYZ° भोइया. L. 13. CEYZ अहियारि° BF °संचले CXZ °संवले X भोल्लयं E भारुडम्मि X भारुडम्मि BGXZ भोरुडउ. L. 14. C भेरुंडो X भेः रुंडो (sic) From रुंडो to विअ l 1. next page torn off in G. X भोउ XZ भोइउ. Z प्रबंधवृत्तं L. 17. CXZ भोरुंडो B °डो भारुंडो पक्षी X भारुंड° Z भेरुंड°

अणुतिथं कयमोआ एकमुहीहविअ भोल्लयं लेह ।

मोइअभेरुंडा दोमुहभोरुडयाण पेच्छह अवायं ॥ ९३ ॥ [१०८]

॥ अथानेकार्थाः ॥

छिण्णसिरवन्दिभूसासहिदोहित्तु मंडो अ ।

5 मंडी सिरीसरुक्खो अडई असई अ गड्डी अ ॥ १०९ ॥

मंडो छिन्नमूर्धा मागधो मण्डनं सखा दौहित्रश्चेति पञ्चार्थः । मंडी शिरीषवृक्षोऽयं
असती गन्त्री चेति चतुर्थी ॥ [१०९]

भंभलसदो अप्पिअजडेसु भित्तं च देरगेहेसु ।

साणे सुरमाणे भुक्कणो अ आणतरिचेडिआ भेली ॥ ११० ॥

10 भंभलं अप्रियम् । भंभलो मूर्खः । भित्तं द्वारं गृहं च । भुक्कणो श्वा मद्यादिमानं च ।
भेली आज्ञा वेडा चेटी चेति त्र्यर्था । वेडायां भेलओ इत्यपि केचित् ॥ [११०]

॥ अथ मादयः ॥

मंती विवाहगणए मंडो सण्ठे पिहाणिआ मंडी ।

मंचो बन्धे मग्गो पच्छा मच्चं मले मलो सेए ॥ १११ ॥

15 मंती विवाहगणकः । मंडो शठः । मंडी पिधानिका । मंचो बन्धः । मंडो बन्ध
इति केचित्पठन्ति । मग्गो पश्चात् । मच्चं मलः । मलो स्वेदः ॥ यथा ।

L. 1. C °त्तिच्छं (?) कयं भूआ Z °भोया इक्क° X एकमुह° (om. ही) cdd. °हविय
C om. भोल्लयं लेह BF भोल्लय X लेहा. L. 2. BCFXZ मोइय° In G from
अभे° to ड्डी अ l. 5 torn off. C मोइयभेडा B °भेरुंडयाण C (F!) X °भेरुडयाण BCF
पेत्थह Z अवीअं. L. 3. om. A. L. 4. Z छिन्न° BCF °सिरचदि° Z °वदि°
C °त्तेसुं AEXYZ य. L. 5. B अडई cdd. य (twice) C गंडि या G ट्ठी य.
L. 6. Z छिन्नमूर्धा C मागधो From मागधो to मातुलानी° l. 4 stanza 112 torn
off in G. C संख्या C पञ्चार्थाः X शरीष° cdd. °वृक्षः BZ अटवी C (F!) अडवी X
अडई. L. 7. BFX मंडी BCFXZ चतुर्थः. L. 8. cdd. अप्पिय° (X ■
above) BF व ACXZ दार° BF °देहेसु. L. 9. X सुरमाणे cdd. य (Z अ)
A °भरि° A °भेडिया CEXYZ °चेडिया X भल्ली Z भेडी. L. 10. CXZ मूर्खः.
L. 11. BF भोल्लया C भेला X भल्लीआ for भेली C वेडा 2. hd. चेडा C वेडी 2. hd चेडी
C त्र्यर्थः X त्र्यर्थाः BF चेडाय C वेडायां 2 hd. चे° X भेलउ. L. 12. om. A. Y
has only मकारादिः. L. 13. E विवाह° A मंडो AEX संठे but see Hemach.
Abhidhānacintāmaṇi V. 376 com. BF पिप्सा cdd °णिया Y om. from आ in
णिआ to मग्गो incl l 14 A मंडी L. 14. C. 2. hd. मंडो E मंचो B वंधे Z पेत्था
C. 1. hd. मच्छं Z मच्चं X om. मले. L. 15. BF मंचो X om. मंडो शठः C om.
मंचो बन्धः BF मंडो मंध L. 16. Z मच्चं B मल. B स्वेदः X स्वेदः

मंडीइ हणेमि सिरं जं मुण्डेऊण धम्मजायमलो ।

रे मंचजोगमच्चिअ मंतिं पुच्छेसि मग्गओ मंठ ॥ ९४ ॥ [१११]

सिद्धविहीणे मट्टो मट्टमराला य अलसम्मि ।

मंखोऽण्डे मम्मी मल्लाणी मामा य मामीए ॥ ११२ ॥

मट्टो शृङ्गविहीनः । मट्टो तथा मरालो अलसः । मरालो हंस इति सातवाहनः । 5
मंखो अण्डः । मम्मी मल्लाणी मामा त्रयोऽप्यमी मातुलानीवाचकाः । मामीशब्दोऽपि
देश्यः । पर्यायमङ्ग-चा तूपात्तः ॥ यथा ।

रेहसि मराल ण घरे मंखिल्लो मट्टमट्टउसहो व्व ।

इअ एस मम्मिमज्जे मामाहसिओ हणेइ मल्लाणिं ॥ ९५ ॥ [११२]

मइराइ मई मइमोहणी अ सीमाइ मज्जमेराओ ।

10

सेले मऊ हडे मत्तल्लिमिणायाइ अक्खमे महरो ॥ ११३ ॥

मई तथा मइमोहणी सुरा । मज्जा तथा मेरा मर्यादा । मऊ पर्वतः । मत्तल्ली तथा
मिणायं बलात्कारः । महरो असमर्थः ॥ यथा ।

मत्तल्लिमुक्कमज्जो मउमेराघोसदंसिअमिणाओ ।

पिअइ मइं गइमहरो मुसली मइमोहणीकुडयहत्यो ॥ ९६ ॥ [११३] 15

L. 1. B मडुइ B सिरं C जं ऊण BF मुडेऊण धम्म° X मुंडेऊण. L. 2. X
मंचजोगमच्चिय B °ग्गमं BCF °च्चिय Z °व्विय BX मंतिं Z पुच्छसि X मग्गाउ BF मंच.
L. 3. BF विट्ठणे मट्टो Y °विट्ठणे C मट्टमराला X मट्ट° E मट्ट From ला in °मराला to
मामीए omitted in X. L. 4. ABF मंखो डे CZ अंडे CZ मल्लाणी E मल्लाणी BF
मांसा C मा (sic) या E मामीए. L. 5. CX मट्टो C मरालो हंसः BF om. हंस
इति. L. 6. BF मंखो डः BF मल्लाणी X मा for मामा Z एते त्रयो पि for
त्रयोऽप्यमी X °प्येते BF मामीशब्दो dele मी before मी From व्दो to ल्लाणि l. 9 torn
off in G. L. 8. CXZ रहसि मराला C मट्टमट्ट° X मट्टमट्ट Z मट्टमट्ट° BF
°ओससहो C °ओसहे X °उसहे Z °उसहा C च. L. 9. cdd. इय BF °मज्जे ममा° C
मासा° CX °हसिउ हणेहि In G णि is torn off. L. 10. X om. from मइराइ to
अ incl. BF मइरा A मइइ C 1. hd. °मोहणा ABCFGYZ य E इ X सीमाय B
मज्ज° C (F !) मज्ज° In G from मज्ज° to मऊ l. 11. torn off. AXZ °मेराउ.
L. 11. BF सेले Z सेरे G ढ मऊ YZ °मिणाआइ G °मिणाआ; from इ to मत्तल्ली l. 12.
torn off. ABCF °याइ X म्मक्खमे Z महुरे. L. 12. C मइ X मइरामई तथा C
°मोहणी B मज्जा. L. 13. X बलात्कारः L. 14. BF मत्तल्लिमुज्जो मऊमेरा° C
°मेरो BCFXZ °दंसिय° G °दंस; from अमि° to सली l. 15. torn off. X °मिणाउ.
L. 15. Z पियइ मइ X मयं C मयं गयमहरो.

मडिआ समाहयाए मउअं दीणम्मि पिउहरे महणं ।

मरुलो भूए मइअं च भच्छिए मंडलो साणे ॥ ११४ ॥

मडिआ समाहता । मउअं दीनम् । महणं पितुर्गृहम् । मरुलो भूतम् । पिशाचादि ।
मइअं भर्त्सितम् । मंडलो श्वा । ॥ यथा ।

5

काममरुलमडिआ सा मउआ महणम्मि वसइ मइअसही ।

तं मंडलो व्व कत्थ वि भमेसि जाणसि ण वेअणं तीए ॥ ९७ ॥ [११४]

मडयमयडा उववणे चण्डिलए मज्झओ चेअ ।

सिरमालोइ मआई मउली अ हियरसोच्छलणे ॥ ११५ ॥

मडओ तथा मयडो आरामः । मज्झओ नापितः । मआई शिरोमाला । मउली
10 हृदयरसोच्छलनम् ॥ यथा ।

मज्झय मच्छयगन्धिअ हवेइ मउली तुमं णिअन्ताण ।

महसि सुअन्धिमआई मडयठिअं तं कहं मयडवालं ॥ ९८ ॥ [११५]

मंजीरं हिअीरे वल्लिविसेसे मयाली अ ।

जारम्मि महालो मंजुआ य तुलसीइ मंतुआ लजा ॥ ११६ ॥

- L. 1. *cdd.* मडिया Y मउयं X पिउह (*om.* रे) A °हरं. L. 2. C मरुलो X
मेरुलो Y भूते ABCFGXYZ मइयं E मइयं C साणो. L. 3. BF मंडिया XZ मडिया
C *om.* मडिआ स° In G म° is torn off. X °हताः BF पितृ । (sic) C 2. *hd.* मरुलो.
L. 4. BF मइइअं GZ मइयं X मइयं. L. 5. *cdd.* °मडिया X *om.* सा मउआ
GZ मउया *cdd.* मइय° C सहा, L. 6. G त मड° C च कच्छ C विअणं GZ वेयणं.
L. 7. BEF मंडअं Z मयड° C °मउडा X °मउया Z उववणे C चंडिलए GZ चंडि-
लए X चंडिलए A मज्झओ C मक्ष° GXZ °उ ACY चेय BFX वेय GZ चेव. L. 8.
BF मआए GXZ मयाई *cdd.* म (Y अ) BF हियरसो° ACEGXYZ हियय° Y °सुच्छ-
लणे. L. 9. GX मडउ C 2. *hd.* तथा मउडो X आरामः B मयओ C मक्षओ GX
मज्झउ B मयाइ C (F !) GXZ मयाई B सितो°. L. 11. BF मज्झ C मक्षय XZ
मत्थय° BFX °गंधिया C °गंधिया G °गंधअ C हवेइ *cdd.* णियंतान. L. 12. C सुंयधि°
X सुंयधे° BCFXZ °मयाई G °मयाइ BCFXZ °ठियं BF कयं मडय°. L. 13. *cdd.*
य. L. 14. BCF मंजुया ABCEFZ अ [1] G मंजुआ Y मंतुया.

मंजीरं शृङ्खलकम् । मयाली निद्राकरी लता । महालो जारः । मंजुआ तुलसी ।
मंजिआ इत्यन्ये । मंतुआ लज्जा ॥ यथा ।

तइआ मयालिगहणे मंजुअदलचुण्डिरिं रमसि सुण्हं ।

विरयसि मंतुआमिण्हि महाल मंजीरघल्लिओ कीस ॥ ९९ ॥ [११६]

करहम्मि महंगो मंडिल्लो पूवे लहुम्मि मडहं च ।

मउडी मुकुंडी मुरुमुंडो मोडो अ जूडम्मि ॥ ११७ ॥

5

महंगो उष्ट्रः । मंडिल्लो अपूपः । मडहं लघु । मउडी मुकुंडी मुरुमुंडो मोडो इत्येते
चत्वारो जूटवाचकाः ॥ यथा ।

तीइ सुमुक्कुंडीए मुरुमुंडं णिअ वि किं सुमोडकए ।

मंडिल्लमत्त मोडसि मडहं णिअकुमउडिं महंगोढ ॥ १०० ॥ [११७] 10

मज्जोक्कमहिणवे मंगुसमुग्गुसुमुग्गसा णउले ।

मंगलमसिणा समरम्मा अग्घाडम्मि मउरमउरंदा ॥ ११८ ॥

मज्जोक्कं प्रत्यग्रम् । मंगुसो मुग्गुसू मुग्गसो त्रयोऽप्येते नकुलवाचकाः । मंगलं सह-
शम् । मसिणं रम्यम् । मउरो तथा मउरंदो अपामार्गः ॥ यथा ।

मंगुसमुअप्पमंगल मुग्गुसुमुग्गसिजुअं मसिणपुच्छं ।

15

मउरंदवणे मज्जोक्कमउरकण्ठयणहं हणन्तमहिं ॥ १०१ ॥ [११८]

L. 1. Z मेहालो BCF मंजिया for मंजुआ Z मंजिया. L. 2. G om. मंजिआ
इत्थं BF मंतुया CX om. मंतुआ लज्जा. L. 3. cdd. तइया (Z as above) G
मंजआ B वुण्डिरिं L. 4. CX मंतुयमिं C मंजारपल्लीओ X पल्लिउ G उ L. 5. Y
करहम्मि X हागो for महंगो X लअम्मि C महं च. L. 6. BEG मउली BEF
मुकुंडी X मुकुंडी A मुरुमुंडो E मोडो BEFGXYZ य Y जूहम्मि. L. 7. X मंडिल्लो
X लघुः BF मुकुंडी GZ मुक्कुंडी X मुकुंडी मुरुमुंडो. L. 8. B om. मोडो X जूढं
L. 9. BF सपुक्कुंडीए C सुमुकुं X मुमुक्कुं C मुरुमुंडं 2 hd. X मुरुमुंडं C नय X निय
Z निय G कि. L. 10. C मंडिल्लम (sic) C 1. hd. माडसि BCFX णियकुमउडिं
C महंगोच्च G महगोच्च XZ गोव्व. L. 11. C मओ X महिणवेसुं A मंतुसं E
मंगुसुं A मुग्गुमुग्गसा X मंगुसमुग्गसा C मुग्गस 1. hd. om. मुग्गसा 2. hd. मुग्गसो A
णउलो C णउले. L. 12. AX मसूणा C मसूणा EGYZ मसूणा X समरंम्मा A अघां
C अग्घाडं A मउरंदा X मउरिंदा. L. 13. C मओक्कं BF गुमूसू CZ मुग्गसु G मुग्गसु
X मंगूसू CX मुग्गसो C प्येते X प्येत्तं. L. 14. X सदश cdd. मसूणं (X मसूणं)
X मउरंदो X अगार्गः. L. 15. CX मंगुल X om. मुग्गसु C मुग्गसिं G जयं
X जूअं Z जुयं cdd. मसूणं (X मसूणं) B पुत्थं. L. 16. C मओ BX मज्जोक्कं
C कंठयणहं X कंठयणह Z महि.

मंतेल्लीमयणसलाया सालहिआइ मल्हणं लीला ।

मंथायमहायत्ता अड्डे पड्डे महेडो अ ॥ ११९ ॥

मंतेल्ली तथा मयणसलाया सारिका । मल्हणं लीला । मंथाओ तथा महायत्तो आढ्यः । महेडो पड्डः ॥ यथा ।

5 एन्तम्मि महायत्ते मल्हन्ती णवमहेडुरुहणयणा ।

पाढइ मंथायवहू मयणसलायापिएत्थ मंतेल्लिं ॥ १०२ ॥

अत्र । मक्कडो जालकारकृमिः । मद्दलो मुरजः । इति मर्कटमर्दलशब्दभौ । मलइ मडइ मड्डइ मृदाति । महइ काड्डति ! एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [११९]

गव्वे मरट्टमडहरमडप्फरा मलहरो तुमुले ।

10 महिसंदो सिग्गुतरुम्मि महासदा सिवाए अ ॥ १२० ॥

मरट्टो मडहरो मडप्फरो त्रयोऽप्येते गर्ववाचकाः । मलहरो तुमुलः । महिसंदो शिगुतरुः । महासदा शिवा ॥ यथा ।

महिस महिसंदमोडणमडहरिअ मडप्फरा मलहरेसु ।

हत्थिमरट्ट घरटे होसि महासदभोअणं सीहे ॥ १०३ ॥ [१२०]

15 मज्झम्मि मज्झआरं महाबिलं खे महाणडो गिरिसे ।

मइहरमलंपिआ गामणिगव्वीसु तरुणे महालक्खो ॥ १२१ ॥

- L. 1. BF मतेल्ली C साहं X साला° ABCDEFXY °हियाइ GZ हियाए. L. 2. G मंथाअ° A महाअंता CY °महायत्ता BF अन्दे CEG अट्टे AC महेडो Y महेडो ARCEF XY य. L. 3. BF मतेल्ली BF शारिका GX मंथाउ. BF महाअन्तो GZ महाअंतो. X महायत्तो. L. 4. BF आयः C आढ्यः BF महेशे CX महेडो. L. 5. BF इत्तंमि CX इत्तंमि Z एन्तम्मि GZ महाअंते X महामत्ते CX मण्हंती C णडइ X °महेडु°. L. 6. F पाढय CXZ मंथाइ° G om. मंथाय BFG °पिए एत्थ C °पिवच्छ BF मंतेल्लिं. L. 7. G °कृमिः X °कृमि B मद्दलो CZ मुरज X मरुज GZ मर्कटमुरजशब्द°. L. 8. BF om. मडइ BF गृह्णाति C मुडइति G मृड्नाति X मुद्राति. L. 9. C °मरप्फरा E मडप्फरा G °मंड° A मडमलहरो G मडहरो X मलरो EX तुमुले. L. 10. X महिसिंदो E सिग्ग° X सिग्गु° A महासदा ABCFGYZ य. L. 11. C मडहो GZ मरट्टो X मरट्टो X पड्डफरो C एते त्रयोऽपि X तुमुलः. B महिसिंदो G महिसिंदो L. 12. CX सिग्गु° L. 13. C °मोडणमडणमडह cdd. °रिय L. 14. C 2. hd. हच्छि° BCF थट्टे GXZ घरटे GZ °भोय°. L. 15. A मज्झम्मि C 1. hd. मज्झंमि 2 hd. मज्झंमि A मज्झआरं C 1. hd. मज्झ° 2. hd. मज्झ° EGXZ मज्झआरं AEGZ महाबिलं B गिरिसे. L. 16. X मइहरं Y मयहर° Z मद्दहरं G om from मइहरं to महाणडो 1. 1 next page BCEFGXYZ °दिया BF मामणि° E गोमणि° Z तराण.

मज्झआरं मध्यम् । महाबिलं व्योम । महाणडो रुद्रः । मइहरो ग्रामप्रवरः । मेहरो
इत्यन्ये । मलंपिओ गर्वी । महालक्खो तरुणः ॥ यथा ।

दिण्णा महाबिलचरीसमा पिआ तुह महाणडपिआए ।

मइहर मलंपिओ तो भमसु महालक्खमज्झआरम्मि ॥ १०४ ॥ [१२१]

णालिणीइ महावल्ली मडवोज्झा जप्पजाणम्मि ।

5

मत्तम्मि मत्तबालो तह महुमुहमासिआ पिसुणे ॥ १२२ ॥

महावल्ली नलिनी । मडवोज्झा शिविका । मत्तबालो मत्तः । महुमुहो तथा मासिओ
पिसुनः ॥ यथा ।

रे मत्तबाल महुमुह मडवोज्झाजोग्ग तुज्झ वि विओए ।

तम्मेइ महावल्लीसयणम्मि अमासिआ खु सा बाला ॥ १०५ ॥ [१२२] 10

कुसुमरए मयरंदो मम्मणिआ नीलमक्खिआए अ ।

मत्तालंबो तह मत्तवारणे महयरो णिउज्जवई ॥ १२३ ॥

मयरंदो कुसुमरजः । पुष्परसवाचकस्तु संस्कृतभव एव । मम्मणिआ नीलमक्षिका ।

मत्तालंबो मत्तवारणः । महयरो गह्वरपतिः ॥ यथा ।

कमलमयरंदगोरिं मत्तालंबे इमं ण जइ रमासि ।

15

मम्मणिआउलरण्णे महयरमिच्चो व्व ता वरं भमिउं ॥ १०६ ॥ [१२३]

L. 1. C मज् 2. hd. मइह 3. Z मज्झयारं cdd. °विलं (X as above) X याः मप्रवरः
GX महर BCFZ मेह. L. 2. GX °पिउ BFGX गव्वी C गर्वः X महालक्खो.
L. 3. GZ दिन्ना CG °विलं X °बलं C °वरीं cdd. पिआ cdd. °पिआए. L. 4. CG
XZ °पिउ BFXZ °मज्झयां C °मज्झयां 2. hd. °मइहयां. L. 5. A नलिणीइ A
मडवेज्जो C °वोज्झा E °वोज्झा X °वेज्जो. L. 6. In G मत्तम्मि is written twice
ABCFGXYZ मत्तबालो BF मुहुमुहुं EGZ महमुहं C महुसुहं cdd. °मासिया.
L. 7. B नलिणी X णालिनी C वोज्झा X °वोज्जे B शिविका G शिविका X सिचिका BF
मत्तबालो CXZ °बालो G मत्तबालो. C महुमुहो 2. hd. महुसुहो X मुहुमुहो GZ मासिउ
L. 8. BG पिसुनः. L. 9 cdd. मत्तबाल C महुमुह G महमुह X मुहुसुह C °वोज्झा
C तुज्झ G om. वि CX वि उए G विउए (sic) Z चिओए. L. 10. B तम्मेइ C °वल्ली
cdd. सिया cdd. बाला. L. 11. B कुसमरए C 1. hd कुसरए 2. hd. कुसमं ABFG
XZ °णिया C °णीया E मम्मिया cdd. °मक्खियाए ACEGXYZ य. L. 12. BG
°लंबो E लम्बो E चारणे GZ महयरो Y महायरो BF णिउंजुवई Y णिकुंजुवई. L. 13.
X मयरदो X पुष्परसं BX भम्मणिआ C (F 1) °णिया GZ °णिया. L. 14. cdd. °लंबो
(XZ as above) GZ मयहरो. L. 15. BF °मइरिंदं G °गोरि G °लंबे CX न.
L. 16. BF मंमालियाउसरण्णे CGXZ °णियां GZ °रन्ने BCFX महअरिं GZ महयरं C
1. hd. °भिव्वो Z °भिव्वुं In G °व्वो व्व is torn off C ता रवं सविओ X भा for ता
BF भमिओ X भमिउ.

मज्झंतिअं च मज्झंदिणम्मि मग्गणिरो अ अणुगमिरे ।

मलवट्ठी तरुणीए महिसिकं महिसिणिवहम्मि ॥ १२४ ॥

मज्झंतिअं मध्यंदिनम् । मग्गणिरो अनुगमनशीलः । मलवट्ठी तरुणी । महिसिकं महिषीसमूहः ॥ यथा ।

5 मलवट्टिसमं कीलन्तयस्य मज्झंतिअम्मि वोलीणे ।

ओ वच्चइ महिसिकं इमस्स मग्गणिरो हवसु गोव ॥ १०७ ॥ [१२४]

भण्डम्मि महत्थारं मज्झिमगंडं च उअरम्मि ।

महुरालिअं परिचिए रयस्सलाए मयलबुत्ती ॥ १२५ ॥

महत्थारं भाण्डम् । महत्थारं भोजनमिति सातवाहनः । अत्र । मयगलो हस्ती ।
10 मयधुत्तो क्रोष्टेति मदकलमृगधूर्तशब्दभवौ । मज्झिमगंडं उदरम् । महुरालिअं परि-
चितम् । मयलबुत्ती रजस्वला ॥ यथा ।

उअह महत्थारसरिसमज्झिमगंडं पुलोइअ भुअङ्गं ।

वेसा संभलिमहुरालिअं पि ण रमेइ मयलबुत्तिमिसा ॥ १०८ ॥ [१२५]

मंगलसज्झं तह वीअवावसेसम्मि खेत्तम्मि ।

15 मणिरइआ कञ्चीए कन्दप्पे मयणिवासमित्तलया ॥ १२६ ॥

L. 1. A मज्जं C मज्जं 2 hd. मज्झं cdd. °लियं A om. च A मज्जं C मज्जं 2 hd. मज्झं C °दिणंमि A मग्गणिरो GZ मज्झान्निरो EXY य G अणुगमिरे (1) L. 2. C °वट्ठी BCEFGXY महिसिकं G महिसं X °णिवहम्मि. L. 3. C मज्झं 2. hd. मज्झं G मज्झं cdd. °लियं B मग् GZ °न्निरो From नुगमनं to हिसिकं torn off in G. X मलवट्ठी cdd. महिसिकं. L. 5. C °वट्ठी Z कीलन्तयस्य C मज्झं cdd. °तियम्मि CX वोलीणे. L. 6. CGX उ In G वच्चइ मं is torn off. CXZ महिसिकं B मग्गणिरो X मग्गणिरो GZ °न्निरो C हवस्तु. L. 7. From भण्डम्मि to त्ती l. 8 torn off in G. C भण्डम्मि महत्थारं A मज्झिमं C मज्झिमं BCF ओअगंमि EXY उअरम्मि. L. 8. cdd. °लियं Y च परि A रयस्सला Y मइलं ABCFYZ °बुत्ती X °धुत्ती. L. 9. CG महत्थारं G भांडं । महत्थारं; from रं to श्वेनं l. 3 page 264 torn off in G. X महत्थारं X om. हस्ती. L. 10. X मेदकलं B om. शब्द. C मज्झिमं X मधुरां cdd. °लियं. L. 11. CX मलयं cdd. °बुत्ती C 2. hd. °धुत्ती X °धुत्ती. L. 12. C महत्थारसरिसं मज्झिमं BF om. सरिसं X °सस्ति Z °सरिसं cdd. पुलोइय cdd. भुयंगं (XZ as above) L. 13. C संभरिं cdd. °लियं (X as above) C मलयं cdd. °बुत्तिं (X °धुत्तिं) BF °मिस. L. 14. ABXYZ °सज्झं C (F!) °सज्झं ABEE वीअं C वीयं YZ वीयं E °वावं Z °सेसम्मि BF सित्तंमि X खेत्तम्मि Z खेत्तम्मि. L. 15. cdd. °रइया E मयणं CXYZ °मेत्तलया E °मत्तं

मंगलसज्जं बीजवापशेषं क्षेत्रम् । मणिरइआ कटीसूत्रम् । मयाणिवासो तथा मित्तलो कन्दर्पः ॥ यथा ।

मंगलसज्जे गलिआ मणिरइआ तुज्ज पंसुलि सहेइ ।

मित्तलपिआणुहारिणि किर मोव्वी मयाणिवासधणुहस्स ॥ १०९ ॥ [१२६]

घूअम्मि महासउणो महालवक्खो अ सद्धपक्खम्मि ।

5

मक्कडबंधं गीवाविहूसणे सङ्कलारूवे ॥ १२७ ॥

महासउणो उलूकः । महालवक्खो भाद्रपदे श्राद्धपक्षः । मक्कडबंधं शृङ्खलारूपं ग्रीवाभरणं सव्यापसव्यं यज्ञोपवीताकारम् ॥ यथा ।

सरएण महासउणो महालवक्खेण बम्भणा तह य ।

णवमक्कडबंधेण य मोअन्ते उप्पलच्छीओ ॥ ११० ॥

10

अत्र महमहइ गन्धः प्रसरतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [१२७]

मणिणायहरं जलही माला जुणहाइ रोमसे माई ।

माहं च कुन्दकुसुमे मायंदोऽम्बम्मि माडिअं गेहे ॥ १२८ ॥

मणिणायहरं समुद्रः । माला ज्योत्स्ना । माई रोमशः । माहं कुन्दकुसुमम् । अत्र । माई मार्थे । मामि सख्यामन्त्रणे । एतौ शब्दानुशासन उक्ताविति नोक्तौ । माढी संनाह 15 इति माढीशब्दभव इति नोक्तः । मायंदो आम्रः । माडिअं गृहम् ॥ यथा ।

गुणमणिणायहर चुलुक्क तुज्ज मायंदकुज्जमाडिअए ।

गाएइ पुलयमाई खयरिजणो माहमालधवलजसं ॥ १११ ॥ [१२८]

- L. 1. BFXZ °सज्जं C °सज्जं BFX बीजं X °सेषं cdd. °रइया C (F !) कटि°. Z मेत्तलो. L. 3. BFXZ °सज्जे C °सजे cdd. गलिया °रइया C तुस X सहइ. L. 4. BF मेत्तल्ल° Z मेत्तल° cdd. °पिया° Z °णुकारिणि BF मोरव्वी C मोच्ची X व्वी (sic) BF मयाणवास°. L. 5. CEYZ घूयम्मि BF धूयम्मि E तहा सउ° B महावल्लो C (F !) महावलक्खो cdd य (X अ) C सद्ध°. L. 6. A मक्कडी° Z °चिभू-सणे E °रूवि. F. 7. B °वल्लो C (F !) °वलक्खो X °वल्लो. L. 9. X सरएण Z °सउणा cdd. महावलक्खेण (Z as above) BF अ. L. 9. X जेव° Z मोयंते BCFX उप्पलच्छीओ ए उप्पलत्थीउ. L. 11. C महमहइ X महमह (sic) B °देवक्क° X नोक्का. L. 12. Y मणिणागहरं A जण्णाइ Y जुण्णाइ EX जुण्हा य A सेमसे. L. 13. A कुंदंकसमे X कुंद° BF ऽयम्मि Y अयम्मि Z ऽयम्मि A °दो म्वम्मि E °दो म्व (sic) AB C 2 hd. FXYZ माडियं C l. hd याडियं BF गेहेइ C l. hd गे (sic). L. 14. X मणिायहरं (sic) X कुंद is written twice. L. 15. BF माहं मार्थे X माई written twice. BCFX शासने BX उक्कां om. इति नोक्का. CX मटी for माढी X माटी° L. 16. CXZ नोक्का CX माइंदो B अम्रः cdd माडियं. L. 17. BF °णायर C वुत्तुक्क X वुक्क C तुज्ज BF माइंद° cdd °माडियए (Z °दि°). L. 18. X पुलइमाई.

सिअवडपव्वइआए मायंदी आमलीइ माइंदा ।

मउए माइलिमाउच्छा माभाई अभयदाणे ॥ १२९ ॥

मायंदी श्वेतपटा प्रव्रजिता । माइंदा आमलकी । माइली तथा माउच्छो मृदुः ।
माउक्कं मृदु इति तु मृदुकशब्दभवम् । माभाई अभयप्रदानम् । अदूरविप्रकर्षात् माभी-
१० सिअं इत्यपि ॥ यथा ।

किं माइंदवणं करेसु मरणभयमाइलिमणाण ।

माभाइं माउच्छो इअ मायंदी उवदिसेइ ॥ ११२ ॥ [१२९]

मालूरो अ कविट्ठम्मि माहिलो महिसिवालम्मि ।

मंसुम्मि मासुरी माणिअमणुहूअम्मि माहुरं साके ॥ १३० ॥

10 मालूरो कपित्थः । बिल्ववाची तु संस्कृतसमः । माहिलो महिषीपालः । मासुरी श्मश्रु ।
माणिअं अनुभूतम् । माहुरं शाकम् ॥ यथा ।

जं सुअसि सुरयसमए माणिअमालूर माहुरयभोजो ।

ता माहिल तुज्झ मुहे किमुग्गया मासुरी एसा ॥ ११३ ॥ [१३०]

अम्बाए मादलिआ सिसिरसमीरम्मि माहिवाओ अ ।

15 माअलिआ माउच्छाइ मारिलग्गा य कुच्छिइआ ॥ १३१ ॥

L 1. *cdd.* सियवडपव्वइआए AREFX माअंदा BF आगलीइ BFXZ मायंदा.
L. 2. C *om.* माइलि ARFYZ °माउत्था C साउच्छा. L. 3. CX माइंदी BF ग्वतं
GZ मायंदा X माइंदी From आमलकी to पि l. 5. torn off in G. BFZ माउत्थो C
1. *hd.* माउच्छो. L. 4. X मृदुः CXZ *om.* तु X मृदुकं C अदूरे विप्रं Z °कषाण्मां
BF साभीसियं XZ °सियं C साभीसियमित्यपि. L. 6. C माइणिमणाणा Z °माइणिमणाण
X °लिममाण In G लिमणाण is torn off. L. 7. In G मा is torn off. G भाई Z
माभाई BFXZ माउत्थो *cdd.* इय B माइंदि C (F !) X माइंदी C उदिसेइ X उदिसेइ In
G from दिसेइ to अनुभूतम् l. 11. torn off. L. 8. *cdd.* य (X अ) C कविडमि 2.
hd. ठमि (sic) X कविट्ठम्मि X माहिलो महिलो महिं BF महिसिं E °बालम्मि, L. 9.
C मामुरी *cdd.* माणियमं C °णूहू EXYZ °हूयम्मि. L. 10. C मामुरी BF श्मश्रुः
CX स्मश्रु L. 11. *cdd.* माणियं G साकं. L. 12. CXZ सुयसि BF सुसुरयं G
°सए BF माणियपालूर CX साणियं G माणेयं Z माणियं BFX माहुरयभज्जो. L. 13.
C तुज्झ X किमुगया In G एसा is torn off. L. 14. A अम्बाए B अंबाए C (F !)
अंबाए *cdd.* °लिया (X as above) E सिसिरं X सिसिरं CGX °वाउ ACEGXYZ य.
L. 15. ABEXFY माअलिया CGZ मायलिया A माउच्छा Z माउत्थाइ C मारलिग्गा Z
इ for य ABEXFGZ कुच्छिइया C कुत्तिइया X कुच्छिइया.

मादलिआ माता । माहिवाओ शिशिरवातः । माअलिआ मातृष्वसा । मारिलग्गा कुत्सिता ॥ यथा ।

सुन्दर अमारिलग्गा तुज्झ कए मयणअगिजलिआ सा ।

मादलिआमाअलिआ खेअकरी जलइ माहिवाए वि ॥ ११४ ॥ [१३१]

मालाकुंकुममाहारयणा वरघुसिणवत्थेसु ।

5

मिरिआ कुडी घणगणे मिहिआ जेट्टम्मि मित्तिवओ ॥ १३२ ॥

मालाकुंकुमं प्रधानकुङ्कुमम् । माहारयणं वस्त्रम् । वस्त्रविशेष इत्यन्ये । मिरिआ कुटी । मिहिआ मेघसमूहः । मित्तिवओ ज्येष्ठः ॥ यथा ।

मालाकुंकुममाहारयणेहिं भूसिआ वि कुलसुण्हा ।

मिहिआचुअन्तमिरिआइ लिअइ मित्तिवयदंसणसलज्जा ॥ ११५ ॥ [१३२] 10

समकाले मीअं घरवलए मुब्भो मिगीइ मुंडा य ।

मुंडी नीरङ्गी चुम्बणम्मि मुद्दी मुणी अगत्थिदुमे ॥ १३३ ॥

मीअं समकालम् । मीसालिअं मिश्रमिति तु मिश्रशब्दभवम् । मुब्भो गृहमध्ये तिर्यग्दारु । मुंडा मृगी । मुंडी नीरङ्गी । अलम्बुषायां तु मुण्डितमुण्डसादृश्यान्मुंडी-शब्दो लाक्षणिकः । मुद्दी चुम्बितम् । मुणी अगस्तिद्रुमः ॥ यथा ।

15

मुंडच्छीइ समुंडीइ मुणिवणे पत्थिआइ फुल्लकए ।

मुद्दीलुद्धो मीअं मुब्भाणयणमिसओ जुवा चलइ ॥ ११६ ॥ [१३३]

L. 1. *cdd.*° लिया (twice) BF महिं GX °वाउ L. 3. CGZ सुंदरि C तुस *cdd.* °जलिया. L. 4. *cdd.* °लिया (twice) X °साअलिया C °लिया सा माद-
लियामाअलिया *cdd.* खेय° L. 5. A चर° C °वच्छेसुं YZ °वच्छेसु. L. 6. ABC
FGYZ मिरिया EX मिडिया A यणने BF यणगणे C °गणे AEGXY मिह्या BF मिह्य
C महिया Z मिहिया BF जिट्टमि X जिट्टम्मि AGX °वउ. L. 7. C प्रधानं *om.*
कुङ्कुमम्. X वस्त्रविशेषः *cdd.* मिरिया L. 8. BCFZ मिहिया C मिह्या X महिया X
मित्तिवउ BFGX ज्येष्ठः L. 9. BF म्मला° C मालांकुममाहारय° X °माहारय° BF
°रयणहिं GZ °णेहि BF घूसिया CGXZ भूसिया. L. 10. BF सिहआवुअंत° C मिहआमु-
अंत° GZ मिह्याचुअंत° X मिह्याभुअंत° *cdd.*°मिरियाइ BF लिहइ CGXZ लियइ BF °सिलज्जा.
L. 11. C मीयं X घरचलए मुस्तो BF सुब्भो मिगीय BF अ Z इ. L. 12. B
नीरंगि ACE (F 1) GZ नीरंगी A वुम्° G मुंव° ABFG अगच्छि° G °डमे. L. 13.
CGXZ मीयं CGXZ °लियं BF *om.* मिश्रमिति तु. BF मुज्झो X मुस्तो L. 14.
C तिर्यक् दारु X मुडी B निरंगी. G अलंबु° *cdd.*°सायां CX च for तु G मुंडंत° BC
FX सादृश्यात्. L. 15. X लाक्षणिकः. G अगस्तिद्रुमः. L. 16. BF मुच्छीइ
X मुंडत्थीइ मुंडाइ C मुणिवान BCF पत्थियाइ GXZ पत्थियाइ G फुल्लकए. L. 17. B
FX °लुद्धो CG °लुद्धो B मुब्भायणमि° C (F 1) X मुब्भाणयमि° GXZ °मिसउ C जुवा X
जुवा B चलओ C (F 1) चलइ.

मुहलं मुहे मुअंगी कीडी हिकाइ मुट्टिका ।

मुसहं मणआकुलया मुहिअं एमेअकरणम्मि ॥ १३४ ॥

मुहलं मुखम् । मुअंगी कीटिका । मुट्टिका हिका । मुसहं मनस आकुलता ।
मुहिअं । मुहिआ अन्येषाम् । एवमेवकरणम् ॥ यथा ।

5

विरहमुसहम्मि जाए डसइ मुअंगि व्व पउममुहलं तं ।

दाहिणपवणो मुहिअं जरमज्जे एस मुट्टिका ॥ ११७ ॥ [१३४]

मुक्कयमणवहूवीवाहे मुरिअं च तुडिअम्मि ।

मुरई असईइ मुलासिओ फुलिङ्गे मुआइणी डुम्बी ॥ १३५ ॥

मुक्कयं यासौ वोढुं प्रकृता तद्वर्जितानामन्यासां निमन्त्रितानां वधूनां विवाहः ।
10 मुरिअं त्रुटितम् । मुरई असती । अत्र । मुणइ जानाति । मुरइ हासेन स्फुटति । एतौ
धात्वादेशेषूकाविति नोक्तौ । मुलासिओ स्फुलिङ्गः । मुआइणी डुम्बी ॥ यथा ।

अमुरिअतेअमुलासिअ जयसिरिवीवाह मुक्कया तुज्झ ।

मुरइ व्व भमइ किच्ची मुआइणी किं ण पल्लिदेसे वि ॥ ११८ ॥ [१३५]

मुग्घुरुडो मुक्कुरुडो रासीइ मुहत्थडी अ मुहवडणे ।

15

मुरुमुरिअं रणरणए भुमया मुहरोमराई अ ॥ १३६ ॥

- L. 1. A सुहलं GZ मुयंगी X कीडीइ GZ हिकाए X हिकाय C मुट्टिका E मुट्टेका G
मुट्टिका L. 2. BF °आकुलया X आकुलिया ACEGYZ मुहियं AGYZ एमेय°
L. 3. X मुहल BF सुअंगो GZ मुयंगी X अंगी (sic) C मट्टिका Z मन आकु (1)
L. 4. cdd. मुहियं मुहिया BXZ अन्येषामेव BZ करणं X कारणं. L. 5. X
°सुसहंमि BFGZ मुयंगि L. 6. X दाहिपवणो CGXZ मुहियं C °मज्जे G मुट्टिका.
L. 7. BF मुक्कयण्ण° C मुक्कयमहू° GZ °मन्त्र° X °चहू° BCEFGXYZ मुरियं
BCEFGXYZ तुडियम्मि. L. 8. E मुरई C असतीइ E असई य G सुलासिअ AX
°सिअ B फुलिङ्गे मुआणी BX दुंची E डुम्बी G डुम्बी. L. 9. GZ वोढुं X चोई G om.
अन्यासां L. 10. cdd. मुरियं C मुरइ X अण for अत्र. C स्फुटयति G स्फुटति B
om. एतौ. L. 11. BF मुलासि GX °सिअ. G डुम्बी. L. 12. BXZ अमुरियं C
(F ?) अमुरियं cdd. °सिय Z जइसिरि° C तुब्भा 2 hd. तुब्भा. L. 13 B मुरइ B च
G च्व C (F ?) om. व्व भमइ BF किण्ण CX किन्न GZ किं न B °देशे. L. 14.
E मुग्घुरुडो BFY मुक्कुरुडो C मुक्कु° E °रडो Y ससीइ BF मुहत्थडी CX मुहच्छडी E मुहडीइ
BE om. अ ACG (F ?) XYZ य E मुहवडणे, perhaps the better reading; cfr.
पाडवणं X मुहवडणे. L. 15. X मुर° cdd. °रियं BFGZ भुमआ cdd. य.

मुग्धुरुडो तथा मुक्कुरुडो राशिः । मुहत्थडी मुखेन पतनम् । मुरुमुरिअं रणरणकः ।
मुहरोमराई भूः ॥ यथा ।

सा सुमुहरोमराई तुह विरहे पाव दोसमुग्धुरुड ।

गुणमुक्कुरुडा वणमुरुमुरिण मुहत्थडिं पत्ता ॥ ११९ ॥

अत्र मुसुमूरइ मनकीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [११६]

5

मूसामूसाआई लहुअदुवारम्मि मूसरी भग्गे ।

पीणम्मि मूसलो तह मूअल्लो मूअलो मूके ॥ १२७ ॥

मूसा तथा मूसाअं लघुद्वारम् । मूसरी भग्नः । मूसलो उपचितः । मूअल्लो तथा
मूअलो मूकः । अत्र मूरइ मनकीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ यथा ।

मूअल ण अत्थि मूसाअसंचरी जेण मूसरी मूसा ।

10

मूअल्लिअणिउरा वि हु कह सा मूसलथणी अहिसरेउ ॥ १२० ॥ [१२७]

मैंठी मेण्ठी मेली अ संहई वणिसहायए मेढो ।

हत्थिवए मैंठो मेअरमेअज्जा असहणधण्णेषु ॥ १३८ ॥

मैंठी मेण्ठी । मेण्ठीशब्दोऽपि यदि देश्यस्तदा पर्यायमङ्गया निबद्धः । मेली संहतिः ।
मेढो वणिकसहायः । मैंठो हस्तिपकः । मेअरो असहनः । मेअज्जं धान्यम् ॥ यथा । 15

मेअज्जहट्टवारे मैंठेणं कुञ्जराहिरूढेणं ।

मैंठीए हणिआए मेअरमेढाण हुन्ति मेलीओ ॥ १२१ ॥ [१३८]

- L. 1. BF मुक्कुरुडो C मुक्कुरुडो X राशिः C मुहच्छडी X पतितं X मुरं BCFXZ °रिं
G °रिय. L. 2. BF °रोमरां. L. 3. X कुह. L. 4. BF °मुक्कुरुडा C °मुक्कुरु-
रणा GZ मुक्कुरुडो X °मुक्कुरुडा X °मुरइएण L. 5. C मूसमूरइ X मुसमूरइ B भनकि
इति. L. 6. G °आई X °आइ B, C 2. hd. EX लहुव° E °दुवार°. L. 7.
A मूसलो Z om. मूअल्लो EX मूयलो. L. 8. BF मूसी तथा अं GZ मूसायं X भग्नः
G °लो पी उप°. L. 9. C मूरइ B भनकि इति X om. इति X पूका. L. 10. G
XZ °संवरी. L. 11. G मूयंल्लिय° Z मूअल्लिय° BCF °णिओरा C कल CXZ °घणी C
°सरेसई X सरेइ. L. 12. E मेण्ठी मेण्ठी G मेण्ठी BFX मेढी Z मेण्ठी B मेलि Z मेलि
corr. °ली ABCFGXYZ य E om. अ Y °सहाअए E मोढो GZ मैंठो. L. 13. E
हत्थिमए X हत्थिविए A मैंठो CX मैंठो E मेण्ढो GZ मेण्ढो GZ °मेज्जा C °मेअज्जा Y
°मेयज्जा GXZ °धणेषु L. 14. G मेण्ठी मेण्ठी X मैंठी मेढी Z मेण्ठी मेण्ढी BF मंढी-
शब्दो CZ मेढी° BF om. यदि BFX देश्यः L. 15. CZ मैंठो G मेण्ढो X वणिग्
Z हस्तिकः BF मेअज्जं C मेअज्जं. L. 16. BF मेअज्जं C 1. hd. मेअज्जं 2. hd. °इज्जं
°BFGZ °वारे CX °चारे C मेढेणं GZ मैंठेण B °रूढेण. L. 17. C मेढीए G मेण्ठीए Z
मेण्ढीए BCFX हणियाए G हणिया Z हणियाए BCF मेयर° BFGX मेलीउ.

मेडंभो मिगतन्तू मेहच्छीरं च णीरम्मि ।

मोचं च अद्धजङ्घीइ मोग्गरो चेअ मउलम्मि ॥ १३९ ॥

मेडंभो मृगतन्तुः । अत्र मेहच्छीरं मुञ्चतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । मेहच्छीरं जलम् । मोचं अर्धजङ्घी । मोग्गरो मुकुलम् ॥ यथा ।

5 मेडंभखलिज्झन्ता मेहच्छीरं पि कह वि अपिअन्ता ।
भयमोग्गरिअमुहा तुह रिउणो गयमोचया वणे जन्ति ॥ १२२ ॥ [१३९]

सवचम्मि मोरमोरत्तया कसिणकणिआइ मोक्कणिआ ।

मसओलूएसु मरो मड्डा बलकारआणासु ॥ १४० ॥

मोरो तथा मोरत्तओ श्वपचः । मोरत्तओ चण्डाल इत्यन्ये । यदाह ॥ मोरत्तओ
10 श्वपाकश्चण्डालः केषुचिद्रूढः ॥ मोक्कणिआ असितं पद्मोदरम् ॥ यथा ।

रे कम्ममोर वम्मह णण्णो मोरत्तओ विरहिणीण ।

तावोवयारणिहयाइ मोक्कणीए वि ताउ जं डहसि ॥ १२३ ॥

अत्र । मोरउल्ला मुधा । इत्यव्ययेषु । मोट्टायइ रमते । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ।

L. 1. ABCFGXYZ मेडंभो X 'तंतु मिह' YZ मेहच्छीरं B णीरं पि C नी
L. 2. A, C. 2 hd. मोचं Z व C 1 hd. अद्ध' F' अद्ध' C' जंघाइ BCEFY चय AZ
वेय X चय. L. 3. cdd. मेडंभो CX 'बूकमिति नोक्तं. BX मेहच्छीरं L. 4.
BFZ मोचं G मोचं F अर्धजंघी XZ अर्धजंघी C मोयरो BF मुकुलं X यथा is given twice.
L. 5. cdd. मेडंभ' C 'लिह' XZ 'लिज्झन्ता In G लिज्झ is torn off. X पिय
for पि BCF अपियन्ता X यपियन्ता Z य पिअन्ता. L. 6. cdd. 'रिय' X 'मुह, om.
तुह C तुहज In G रिउणो is torn off. Z 'मोवया. L. 7. C om मोर ABE
XZ 'कणिणयाइ C(F?) 'कणिणयाइ G कणिणयाइ C. 1 hd. मोणिआ ABEFG, C
2. hd. XZ 'णिआ Y मोक्कलिआ In G from आ to आणासु l. 8 torn off.
EXY add here अथाऽनेकार्थाः (X om s). L. 8. X मकरउलूएसु A 'उलूएसु
Z 'उलूएसु A मडा E मड्डो X मड्डो CZ बल' EX बलकार' X 'आणेसु. L. 9.
In G मोरत्तओ श्व' l मो' is torn off. C 'मोरत्तओ श्व' Z 'त्तउ श्व' X 'त्तउ (twice)
Z मोरउ. BCFX मोरत्तउ In G श्व' is torn off. L. 10. X 'श्यांडालः B 'चिद्रूपः
cdd मोक्कणिआ In G from असितं to याइ l. 12. torn off. X पयोदरी. L. 11.
X कम्ममो BF वंसह C वम्मह Z णज्जो BFXZ मोरत्तउ CX विरहणीण. L. 12. X
तातो' B 'यारहयाइ G... यावि Z 'यारिणिहियावि X 'णिहणाइ BCF मोक्कणिए BF ताओ G
om. ताउ BFZ दहसि CX दहसि G द and then torn off to वाचकस्तु l. 15 page
270. L. 13. BF मोरओल्ला Z मोरओल्ला CX सुधेत्यव्य' RF इति अव्य' X om.
इति after रमते.

॥ अथानेकार्थाः ॥

मरो मशक उलूकश्च । मड्डा बलात्कार आज्ञा च ॥ [१४०]

कण्ठे मुअम्मि अ मडो लज्जादुक्खेसु मंतक्खं ।

सिङ्खलमन्थानेसुं मंदीरं मम्मणो मयणरोसा ॥ १४१ ॥

मडो कण्ठो मृतश्च । मंतक्खं लज्जा दुःखं च । मंदीरं शृङ्खलं मन्थानश्च । मम्मणो 5
मदनो रोषश्च । अव्यक्तवचनार्थस्तु मन्मनशब्दभवः ॥ [१४१]

तुमुलमलिणेसु मइलो सारसिदूईसहीसु अ मराली ।

मक्कोडझुणी उणापिपीलिआजन्तगुम्फरासीसु ॥ १४२ ॥

मइलो कलकलो गततेजाश्च । मराली सारसी दूती सखी चेति त्र्यर्था । मक्कोडा
ऊर्णापिपीलिका । मक्कोडो यन्त्रगुम्फनार्थं राशिश्च । यदाह ॥ मक्कोडोऽपि हि राशिर्यन्त्र- 10
ग्रथनाय यः क्रियते ॥ इति ॥ [१४२]

मम्मक्का णायव्वा उक्कण्ठाए अ गव्वे अ ।

वुड्ढे णिवहे पिहुले मुहले जलहिम्मि अ महल्लो ॥ १४३ ॥

मम्मक्का उत्कण्ठा गर्वश्च । महल्लो वृद्धो निवहः पृथुलो मुखरो जलधिश्चेति
पञ्चार्थः ॥ [१४३] 15

सिरिवियखगवन्दीसुं महुओ कडओवणेसु मलओ अ ।

लहुअक्खित्ते कुण्डे मलिअं मज्जिअमुदक्खिए पीए ॥ १४४ ॥

L. 2. C मेरो X मकर for मशक X बलात्कार Z बलत्कारः L. 3. BFZ
मुयंमि C सुआंमि Y मयम्मि ABFYZ य BF लज्जा L. 4. B सिङ्खलं F सिङ्खलं
X सिक्खलं BF रं म्मणा C मंमण EYZ मम्मणा C रोसो L. 5. BF लज्जा दुक्खं च
C दुक्खं X श्रृंखलं Z श्रृंखला. C मंमणो. L. 7. X तुमलं BF मलिणासु Y मयल्लो
C सारसी YZ य. L. 8. A रुणी Z कुणी XYZ उणापिपीलिया BF पिपी-
लि नंतं L. 9. X मलयो BF कलमलो C कलकलकलो X गतेजाश्च X सती for सखी
CX त्र्यर्थाः L. 10. Z ऊर्णा B राशिश्च X ह for हि B राशिर्यन्त्र L. 11.
BCFXZ क्रियत. L. 12. C णायव्वा ACEXYZ य B गव्वे cdd. य L. 13. C
वुड्ढे E वुड्ढे Z वुड्ढे AEYZ मुहरे X महुरे Z जलहिम्मि C om. जल cdd. य. L. 14.
X उत्कठा. L. 15. X पंचार्थाः L. 16. E णं BCEFXZ वंदीसुं BF मुहुओ
X महुउ Z महुउ EX कडउवं Z कडउणेसुं C 1. hd X मलउ Z मओव EY य XZ या.
L. 17. B लहुअक्खित्ते C (F!) लहुक्खित्ते YZ लहुयं cdd मलियं BF मधियमुदक्खिए C
मधियमुदक्खिए AEYZ मज्जियमुं X मेज्जियमुं EX मुडक्खिए.

महुओ श्रीवदाख्यः पक्षी मागधश्चेति द्वर्थः । श्रीरिति वदति । वाश्यते । स श्रीवदः । मलओ गिर्येकदेश उपवनं च । मलिअं लघुक्षेत्रं कुण्डं चेति द्वर्थम् । मज्जिअं अव-
लोकितं पीतं च ॥ [१४४]

मल्लयमपूवभेए सरावकोसुम्भचसएसु ।

5 मंगुलमणिट्टपावेसु मंथरं बहुकुसुम्भकुडिलेसु ॥ १४५ ॥

मल्लयं अपूपभेदः शरावं कुसुम्भरक्तं चषकश्चेति चतुर्थम् । मंगुलं अनिष्टं पापं च । मंगुलो चौर इत्यन्ये । मंथरं बहु कुसुम्भं कुटिलं चेति द्वर्थम् । मन्दवाची तु संस्कृतसमः ॥ [१४५]

ऊढाकुविए कलुमे असुइम्मि अ होइ महुहिअं ।

10 मडुवइअं हयतिकखे मालो आराममञ्जुमञ्चेसु ॥ १४६ ॥

महुहिअं परिणीतायाः कोपः कलुषमशुचि चेति द्वर्थम् । मडुवइअं हतं तीक्ष्णं चेति द्वर्थम् । मालो आरामो मञ्जुर्मञ्चश्चेति द्वर्थः ॥ [१४६]

माणंसी माइअचन्दवहूसुं माउआ सहिउमासु ।

मुक्कलमुचिए सइरे अ मम्मुरो करिसकरिसअग्गीसु ॥ १४७ ॥

15 माणंसी मायावी चन्द्रवधूश्चेति द्वर्थः । मनस्विवाचकस्तु मनस्विशब्दभव एव । माउआ सखी दुर्गा च । मातृवाचकस्तु मातृकाशब्दभवः । मुक्कलं उचितं स्वैरं च । मुम्मुरो करीषं करीषाग्निश्चेति द्वर्थः ॥ [१४७]

L. 1. X मुहुउ Z पक्ष X मागधश्चेति Z यो वदति CX वदति BF वाश्यते CZ वाशने. CX श्रीवद L. 2. X मलउ गिर्येकदेशे Z देशः BZ मलियं BZ मज्जियं C (F 1) नक्षियं X मेज्जियं. L. 4. E पूवभे य X पूवभेए YZ पूवभेए BF सराचं ABF, C 1 hd. Z वसएसु. L. 5. X मंगलं C मंघरं BCF बहुं E कुडलेसु BF कुडिले. L. 6 Z मत्तयं X अपूपभेदाः B चषकश्चेति X चतुर्थः L. 7. C चौर C मंघरं F मथरं B बहु X सुंभं (sic). Z मंघवाची. L. 9. A ऊढो BEF ऊढो X बुद्धो Y ऊढकुविए BF असुयंमि Y असुचिम्मि cdd. य A महुं or महु B महुं C मजुं F महुं FZ महुं X मसुं Y महुं C 1. hd हि ABFF C 2 hd. XYZ हियं L. 10. CE (A 1) महुं cdd. वइयं C तिकखो C संजुं L. 11. B महुं C मज्जुं Z महुं X मदेभुहियं BCFZ हियं Z om. कोपः BF कलुषं अशुचि CXZ पं अशुचि X अर्थं for द्वर्थं B मुड Z महुं BCFXZ वइयं. X हयं L. 12. B मंजुः मं X मंजुमंच L. 13. BF माणंगी BCEFXYZ माइयं A माइचंदं BXZ वहुसु EY वहुसु EXYZ माउया Z सहिउमासु. L. 14. A मुक्कलं BF मुविए C सइरे X सयरे ACXYZ य BF य E इ BF तुस्सरो Z मुम्मुरो BF कविसकरिसं ACXZ om. करिस Y अग्गीसुसु. L. 15. C मनस्वी X मनस्वि cdd. om मनस्वि C शब्द-शब्दभव. L. 16. CGZ माइया X मातृवाचक (om स्तु) BF मुक्कलं From उचितं to करीषा L. 17 torn off in G. C स्वैरं. L. 17. B मुम्मुरो X करीषो करी

सालीमाउलधूआपिउच्छपुत्तेसु मेहुणयसद्दो ।

मोओ अ अहिगयत्थे गिरिम्मि तह चिब्भडाईण ॥ १४८ ॥

मेहुणिआ पत्न्या भगिनी मातुलात्मजा च । मेहुणओ पितृष्वसृत इति लिङ्गपरि-
णामेन व्याख्येयम् । मोओ अधिगतश्चिर्भिटादीनां बीजकोशश्चेति द्वर्थः ॥ [१४८]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां षष्ठो वर्गः ॥

5

L. 1. Z माली° In A लधूआ illegible. BEFGXYZ °धूया° Y °पिउत्थ° BF °पिब्वमुत्तेसु X मेहुणिया for मेहुणयसद्दो L. 2. ACGXZ मोउ A om अ CEGXZ य BCEFZ °गयच्छे E गिरिम्मि BF चिप्पजङ्गण EZ विद्भ° X °ईणा. L. 3. cdd. मेहुणिया CX मेहुण GZ °णउ BF °ष्वसृसृत C °ष्वसृ°. L. 4. GX मोउ Z माओ BF °श्चिर्भिटा° G बीज° ॥ L. 5. BCFGXZ °तायां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंयद्भवृत्तौ (GZ om. स्वोपज्ञ) E, X (in text), only ॥ इति षष्ठो (sic) वर्गः ॥ Y ॥ षष्ठो (sic) वर्गः । B adds यंधायं ७०४ GZ संख्या ७०४.

वर्गसंज्ञा चेह न व्याकरणप्रसिद्धा किं तु ज्योतिःशास्त्रप्रसिद्धचेहादृता । ते च अकचटतपयशा इति । तत्र प्रथमः स्वरवर्गस्ततः कवर्गादयः पञ्च । सप्तमो वर्गो यकारादिः । यकारस्य प्राकृतेऽसम्भवात्ततो रेफादयः प्रस्तूयन्ते ॥ तत्र रादिः ।

रंगं तउए रत्ती आणा रण्फो अ वम्मीए ।

5 रंभो दोलाफलए कङ्गुए रल्लरालराअलया ॥ १ ॥

रंगं त्रपु । रत्ती आज्ञा । रण्फो वल्मीकः । रंभो अन्दोलनफलकम् । अभिमान-चिह्नस्तु । अन्दोलनफलकयसिन्दुरं रंभो ॥ इत्याह । रल्ला तथा राला तथा राअला प्रियङ्गवः ॥ यथा ।

मेळिअ राअलदलणं भज्जिअ रत्तिं च रल्लभोज्ज तुमं ।

10 रण्फमुह रंभचडिअं रालकरो रंगकुण्डलं णिअसि ॥ १ ॥ [१]

रद्धी वरे रसाला य मज्जिआ ण्हाविअम्मि रत्तीओ ।

भमरे रसाउरोलंबा य रसदं च चुल्लिमूलम्मि ॥ २ ॥

रद्धी प्रधानम् । रसाला मार्जिता । रत्तीओ नापितः । रसाउ तथा रोलंबो भ्रमरः । रसाअशब्दोऽयमित्यन्ये । यद्वोपालः ॥ अलिरपि रसाओ स्यात् ॥ इति । रोलंबशब्दं
15 संस्कृतेऽपि केचिद्वतानुगतिकतया प्रयुज्यते । रसदं चुल्लीमूलम् ॥ यथा ।

L. 1. G वर्गसंज्ञया X व्याकरणे B ज्योतिः° C 1. hd. ज्योतिशा° G °तिःज्योशास्त्रपा° CXZ °सिद्धा इहा° BG (F 1) सिध्या इहा° GZ °दृताः X °दता. L. 2. BGX प्रथमस्वर° XZ °वर्गः ततः L. 3. B यकारादिः X यकारादि BCFX असंभ° BX om. ततो. E अथ for तत्र. X adds अथगादिः Y रादिः L. 4. E तओए X तउयं A रण्फो cdd. च (om. X). L. 5. X पियंगुए for कङ्गुए C रल्ला° C 1. hd. om. राल, 2. hd. राला GYZ °रायलया X °राअलारला. L. 6. BX त्रपुः G आंदोलन° L. 7. BCFX अंदोलन° (C अदो°) GZ °फलअ° X °सिंदूरं X रल्ल X om. तथा राला B राल CGZ रायला. L. 9. BCFXZ मेळिय CGZ रायल° cdd. भंजिय. L. 10. C रण्फमुह BCF रंभचडियं GZ °वडियं X °वडियं cdd. णियसि. L. 11. C रद्धी Z वर BFGXYZ मज्जिया C 1. hd. मज्जिया 2. hd. °द्वि° cdd. ण्हाविअम्मि AGXZ रत्तीउ. L. 12. C रसाओरोलम्बा AG °लंबा E °रोलम्बा BF रसव्वं चा चुल्लि° Y चुल्लि° L. 13. C रद्धी X रद्धी C रसाला मार्जित । रत्तीओ BF रत्तिओ GX रत्तीउ X रसाउ B रोलम्बो C °लम्बो G °लंबो L. 14. GZ रसाच° GXZ रसाउ XZ स्वादिति B रोलंब° C रोलम्ब° G रोलंब° X °शब्द L. 15. BCFX केचित् गता° X °गतिकया, G रसद्धी B चुल्ली° X चुल्ली°.

रोलंबो व्व महुपिओ रसाउवण्णाइ तीइ पिअ अहरं ।

रद्धिरसालं पुच्छसि रत्तीअ रसद्दवावडं किमिह ॥ २ ॥ [२]

रत्तयरगयरंजणरवया बन्धूअघट्टघडमन्था ।

रंदुअरयवलिरइगेल्ला रज्जुसिसुत्तणाहिलासेसु ॥ ३ ॥

रत्तयं बन्धूकम् । रगयं कौसुम्भवस्त्रम् । रंजणो घटः । रंजणं कुण्डमिति केचित् । 5
रवओ मन्थानः । रंदुअं रज्जुः । अत्र । रंभइ गच्छति । रंपइ रंफइ तक्ष्णोति । एते
धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । रयवली शिशुत्वम् । रइगेल्लं अभिलषितम् । रइगेल्ली
रतितृष्णेति केचित् ॥ यथा ।

रंजणथणिमरयवलिं रगयवत्थं वहुं रवयवत्थं ।

रत्तयउट्ठिं रइगेल्लन्तो बज्झिहिसि रंदुएण हरे ॥ ३ ॥ [३]

10

रच्छामयरत्तक्खररप्फडिआ साणसीहुगोहासु ।

रयणिद्धयं च कुमुए राओ चडए रणे राडी ॥ ४ ॥

रच्छामओ श्वा । रत्तक्खरं सीधु । रप्फडिआ गोधा । अत्र रंखोलइ दोलयतीति
धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रयणिद्धयं कुमुदम् । राओ चटकः । राडी संग्रामः ॥ यथा ।

L. 1. C °लम्बो G °लंबु X °लंबो Z °लंबु C च X महू° CX °पिउ GZ महपिउ BF °वण्णई C रसाओ° GZ °वण्णाउ om. ती CGZ पिय GZ य हरं. L. 2. C रद्धि° X रिद्धि° BF रत्तीय सद्ध° Z रत्तीय C रत्तीअ रत्तीअ रसद्दवा° L. 3. C रत्तेय° E °रजण° C °णचया AEYZ बंधूय° B बंधूअ° G बंधूय° BF °घट्टघट° E °घट्टघर° X °वत्थघड° C °मंज्झा. L. 4. A रंदूअं BCFXZ रंदुअं Y रंदुय° BEF °रअवलि° C °रयचलि° C °गेल्लो G °गेहल्ला Y °गिल्ला C रज्जु° A °सिसु° BF °हिलासे L. 5. BF रत्तअं BF बंधूकं C बन्धुकं G व° GZ रगअं BF कौसुम्भं GZ कुसुम्भं X कौसुम्भं. L. 6. GX रवउ CF रंदुअं X रंदुअं BF रघुः BFGZ रभइ ग° GZ रंपइ रंभइ L. 7. C रलवली. cdd. रइगेल्लं BFX अभिलिखितं C अभितस्थितं CX °गिल्ली. L. 9. BF °थणियरमयवलिं C °घाणिमरयघणिमरयवलिं X रंजणिथणिमरयवलिं BF रगिय° C °वच्छं CX वहुं GZ रयय° X °हहत्थं. L. 10. GZ रत्तु (Z तु) ट्ठि रयगिल्लतो C °गिल्लितो X रइमिल्लितो BF बज्झियसि C बज्झिहसि GZ बज्झिहसि X वज्जहसि BF रंदुएण CX रंदुएण. L. 11. Z रत्थामय° C °मया° E °यरत्त° C °क्खरफ° cdd. °डिया A °सीह° C °साहु°. L. 12. A °णिव्वयं C निद्धयं BF कुसुर EX कुमए C 1. hd. GXZ राउ A वडए X वटए. L. 13. Z रत्थामओ GX °मउ B शीधु X रफ° cdd. °डिया BF गोका. L. 14. B निद्धय C (F 1) °णिद्धयं GX राउ. X वटकः.

रच्छामयरफ्फडिआरयणिद्धयमोअणे खणे के वि ।

राय व्व कामअन्धा पिअन्ति रत्तक्खरं रइअ राडिं ॥ ४ ॥ [४]

राविअमस्साइअए रायगई तह जलोआए ।

रिंडी कन्थप्पाया रिप्पं पढे पवेसए रिग्गो ॥ ५ ॥

- 5 राविअं आस्वादितम् । राविअं रञ्जितमिति तु रञ्जे राव इति धात्वादेशे सिद्धम् ।
रायगई जलौकाः । रिंडी कन्थाप्राया । रिप्पं पृष्ठम् । रिग्गो प्रवेशः ॥ यथा ।

रायगइराविअस्सं पि तं जरो मन्द जं ण मिल्लेइ ।

रिंडीढंकिअरिप्पो ता कुण रिग्गं णिवायहरे ॥ ५ ॥ [५]

रिक्खो रिच्छो वुड्डे रिक्कं थोवम्मि वायसे रिट्ठो ।

- 10 रिद्धं पिक्के रिद्धी संघाए रिंगिअं भमणे ॥ ६ ॥

रिक्खो तथा रिच्छो वृद्धः । ऋक्षवाचकौ तु रिक्खरिच्छशब्दावृक्षशब्दभवौ ।
रिक्खो वयःपरिणाम इति केचित् । रिक्कं स्तोकम् । रिट्ठो काकः । रिद्धं पक्कम् । रिद्धी
समूहः । रिट्ठी खड्ग इति रिष्टिशब्दभवः । रिंगिअं भ्रमणम् ॥ यथा ।

रिक्खो वि खलोऽरिच्छो वि रिट्ठो रिद्धलिम्बरिद्धी अ ।

- 15 रिक्कं पि हु किं महुरा रिगन्तेहिं इमे दिट्ठा ॥ ६ ॥ [६]

L. 1. BF रच्छारफ्फ° Z रत्थामय° cdd. °डिया° BF °रयणिय° C °णिद्धय° GZ °मोयणे B के चि X को. L. 2. B राओ F राउ C च BF क्काम° CX पियंति G रत्तक्खर BFGXZ रइय C रइया. L. 3. cdd. रावियम° BEFGXZ °स्साइयए C °म्माइयए E राइगई cdd. जलोयाए. L. 4. BF °प्या GZ °प्पाआ C पढे 2. hd. पढे G हेढे. L. 5. cdd. रावियं (twice) B गयमिति G °देशसिद्धं. L. 6. RX °गइ BF जलूका X जलोका cdd. पृष्ठं (Z as above). L. 7. BF रायमइ° X रायगई° Z राइगय° cdd. °रावियस्सं B तं C तं (त ?) X त. L. 8 GZ रिंडी° cdd. °ढंकिय° GZ °रिप्पो X वा for ता G रिक्खं X रग्गं. L. 9. X रिक्को C 1. hd. वुड्डे 2. hd. वुड्डे G वुड्डे GZ थोवम्मि X च्छोवम्मि E रिट्ठे. L. 10. ABCF रिट्ठं BF पिक्कं E पेक्के X पक्के ABCF रिट्ठी ACEXYZ रिंगियं BFG रिंघियं. L. 11. X रिक्को GZ ऋच्छो X °वाचकस्तु BF तु रिच्छरिक्खशब्दभवौ G तु ऋक्ष°. L. 12. X रिट्ठो BF रिट्ठं BCF रिट्ठी समूहः. L. 13. G रिट्ठी खड्ग X रिद्धी Z रिट्ठी BF रिट्ठिशब्द° GZ ऋष्टिशब्द°. cdd. रिंगियं (X रिंगि...) BF चमणं. L. 14. BCF चि CX क्खलो cdd. रिच्छो C रिट्ठो GXZ °उ B रिट्ठं X रिट्ठिरिट्ठं C (F!) रिट्ठं B °लिम्ब° C °लिंवि° F °लिम्ब° GX °लिंवि° BFX °रिट्ठी C °रिद्धलिंवरिट्ठी cdd. य. L. 15. BF रिंगितेहिं C दिट्ठा.

रिरिअं लीणे सडिअम्मि रिक्किअं रोविरम्मि रिमिणो अ ।

रिंछोली पंतीए अ रिच्छभल्लो अ रिच्छम्मि ॥ ७ ॥

रिरिअं लीनम् । रिक्किअं शटितम् । रिमिणो रोदनशीलः । रिंछोली पाङ्क्तिः । अत्र रिअइ प्रविशतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रिच्छभल्लो ऋक्षः ॥ यथा ।

रिमिणत्तरिक्किअच्छीउ रुक्खरिंछोलिमज्जारिरिआओ ।

5

मुच्छन्ति रिच्छभल्लयभीआ तुह कुमरवाल रिउवहुआ ॥ ७ ॥ [७]

रित्तूडिअं च साडिअमवगणणा रीढमक्खिए रूढो ।

सहलम्मि रूढिअं रूचणी घरट्टी रुअरुइ उक्कण्ठा ॥ ८ ॥

रित्तूडिअं शातितम् । रीढं अवगणनम् । अत्र रीरइ राजतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रूढो आक्षिकः । कितव इत्यर्थः । रूढिअं सफलम् । रूचणी घरट्टी । अत्र 10 रुजइ रौतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रुअरुइआ उत्कण्ठा ॥ यथा ।

रुअरुइआए रूढो गओ इमाए घराउ णीहरइ ।

ओ कयरीढं रूचणिहत्थयरित्तूडिओ अरूढिअओ ॥ ८ ॥ [<]

रूअं तूलेऽक्कदुमे रूवी रूववइआइ रूवमिणी ।

रेणी पङ्के छिण्णम्मि रेसिअं रेवयं पणामम्मि ॥ ९ ॥

15

L. 1. *cdd.* रिरियं *cdd.* सडियम्मि रिक्कियं (Y रिक्कियं) ABCFGYZ रोइरम्मि BF रिसिणो *cdd.* य (X अ). L. 2. E रिंछोली *cdd.* य (om. X) Z रिच्छभल्लो *cdd.* य Z रिच्छम्मि. L. 3. *cdd.* रिरियं *cdd.* रिक्कियं CX साटितं. L. 4. *cdd.* रियइ BGZ ंषूक्त इति नोक्तः X नोक्त BF कच्छं Z रिच्छं. L. 5. CXZ रिमिणात्तिं *cdd.* रिक्कियं (X रिक्कियं) B ओ X ंडीउ Z ंत्थीओ रिक्कियं BFZ रिरियाओ G ंयाउ X ंआउ. L. 6. GZ अच्छन्ति X मुच्छन्ति X ंभल्लइं Z ंभल्लीयं BFGZ ंभोया C ंवहआ GZ ंवहुया X ंवहुआ. L. 7. AEY रित्तूडियं B रित्तूडिरियं CXZ रित्तूडियं F रित्तूडिरियं G रित्तूडि and अं च torn off. *cdd.* साडियमं (X ंडो) C 1. hd. रीढं ACG (F 1) XYZ रूढो B रूढो. L. 8. X सहलम्मि YZ सहलम्मि ABFG रूढियं C 1. hd. रूढि 2. hd. Z रूढियं E रूढियं XY रूढियं ACG रुअरुइं X रुअरुअरुइयं Y रुअरुइया Z रुअरुइं A उक्कण्ठा C 1. hd. उत्कण्ठा In G उं torn off. L. 9. BF रित्तूडियं CXZ ंडियं G रित्तूडियं BF शांतिः X शाटितं Z सातितं G रीढ X अवगणितं X शररिइ In G राज is torn off. L. 10. In G from शेणू to कः torn off. BCFZ रूढो X रूढो BXZ रूढियं C (F 1) रूढियं G रूढियं. In G णी घर is torn off. L. 11. C रुजइ In G from जइ to रूचणिं 1. 13 torn off X रुअरुअं *cdd.* रुइया (Z as above). X उक्कण्ठा. L. 12. CXZ रुइयाए CXZ रूढो BCFX गउ Z णीहरिवि. L. 13. CXZ उ X कइरीढं C संचाणिं GZ ंहत्थअं B रित्तू X ंडिउ In G from तूडिओ to रूढइ 1. 16 page 277 torn off. B ंडियउ CZ ंडिअओ FX ंडियउ. L. 14. BCEF रूअं C वूले ABCFX कदुमे E कदुदुमे B रूवी Z रूई BEF रूवं A ंथइं ACEZ ंइयइ X रूववइं BF ंसिणी. L. 15. Z छिण्णम्मि ABCFXYZ रेसियं.

रुअं तूलम् । रूवी अर्कद्रुमः । रूवमिणी रूपवती । रेणी पङ्कः । रेसिअं छिन्नम् । रेवयं
प्रणामः ॥ यथा ।

गयरेणी रेसिअरूविरूअगुणभूतणे मुहा वहसि ।

सव्वङ्गरेवयं कुण रूवमिणिमिमं जइ महेसि ॥ ९ ॥ [९]

5 माईसु रेवईओ रेवलिआ वालुआवट्टे ।

रेवज्जिअं उवालद्धे रेहिअं च छिण्णपुच्छम्मि ॥ १० ॥

रेवईओ मातरः । अत्र रेहइ राजतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रेवलिआ
वालुकावर्तः । रेवज्जिअं उपालब्धम् । रेहिअं छिन्नपुच्छम् ॥ यथा ।

रेहिअएण वि ण चलइ रेवलिआणिवडिओ जइ वइल्लो ।

10 ता रेवईउ रेवज्जिएहि भो बम्भण भणेषु ॥ १० ॥ [१०]

रेअविअं खणगरिए तन्दुलपिट्टम्मि रोहं च ।

रोहं घरमाणे रोररोघसा रोंकणो अ रङ्कम्मि ॥ ११ ॥

रेअविअं क्षणीकृतम् । मुक्तार्थे तु मुचिधात्वादेशे सिद्धम् । रोहं तन्दुलपिट्टम् ।
रोहं गृहप्रमाणम् । रोरो रोघसो रोंकणो त्रयोऽप्येते रङ्गार्थाः ॥ यथा ।

15 रेअविअसंपया तइ रिउणो रोरा अरोघसघरेसु ।

रोंकणमिलिआ कम्मन्ति रोडसुत्ताइ गहिअ रोहकए ॥ ११ ॥ [११]

- L. 1. BCF रुअं C om. तूलम् B रूवी Z रूई B रूविं रूपं BCFXZ रेसियं
CX छिण्णं Z रेवइयं L. 2. B प्रमाणः. L. 3. BCFXZ रेसियं BF रुचिरुअं
CX रूविरूवं X सुहा. L. 4. C मिम जइ. L. 5. X माईसुं AXZ ईउ E
रेवे cdd. एलिया E वालुयां ACXYZ वालुयां C वट्टे. L. 6. ACEYZ रेवज्जियं
C (F ?) रेवज्जियं B रेवज्जियं C लद्धे BF रेहिअं CY रेहियं X रेहिअं BF व E व BF
छिन्नमुच्छंमि AZ छिन्नं. L. 7. B रेवईओ XZ रेवईउ BF रेतइ BF रेवलिअं CXZ
एलिया. L. 8. BF ज्जियं C ज्जियं Z ज्जियं BCFXZ रेहियं B पुत्थं. L. 9.
BCFXZ रेहियएण CXZ om. ण B वलइ BCFXZ एलियां Z निवं XZ डिउ BF
जइ ल्लो. L. 10. BF रेवईओ X रेचई BF रेवज्जिएहिं Z ज्जिएहिं C ज्जिएहिं रे वं भणेषु
X रो for भो BF वंभण. L. 11. BF रेवविअं EX वियं Y रेववियं YZ तंदुलं
B पिट्टं F पिट्टं C पिट्टमि E पेट्टम्मि BF om. रोहं CZ रोहं BF व. L. 12.
A रोघसरोकणा X रोघसरोकणा CYZ रोकणो ACEXYZ य. X क्लम्मि. L. 13.
BE रेववियं CXZ वियं BF तु मुविं BFXZ धात्वादेशसिद्धं B लं पिट्टं L. 14.
BF रोरं X रोररो BCF रोकणो. BFX ऽपि रंकां C ऽपि एते. L. 15. BFXZ
वियं B तई X ता for तइ C रोरो Z यरोघसं L. 16. BF रोहणं BCF XZ
मिलिया CXZ सुत्ताइ BCFXZ गहिय.

रोज्ज्ञो अ रोहिओ रोमराइरोमूसला जहणे ।

रोअणिआ डाइणिआ रोमलयासयमुदरयम्मि ॥ १२ ॥

रोज्ज्ञो रोहिओ इत्यन्योन्यपर्यायावृश्यवाचकौ । अत्र रोंचइ पिनष्टीति धात्वादेशे-
षूक्तमिति नोक्तम् । रोमराई तथा रोमूसलं जघनम् । रोअणिआ डाकिनी । अत्र
रोसाणइ मार्षीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रोमलयासयं उदरम् ॥ यथा ।

5

पिहुरोमराइ तणुरोमलयासइए कया वि इत्थ तुमं ।

रोज्ज्ञि व्व विअडरोमूसलरोअणिवाडयम्मि मा वच्च ॥ १२ ॥ [१२]

॥ अथानेकार्थाः ॥

हंसे वग्घे रत्तच्छो रइजोअजहणेसु रइलक्खं ।

दइअणिरन्तरसोहिअसणाहपलिएसु राहो वि ॥ १३ ॥

10

रत्तच्छो हंसो व्याघ्रश्च । महिषे तु संस्कृतभवः । रइलक्खं रतिसंयोगो जघनं चेति
द्वयर्थम् । राहो दयितो निरन्तरः शोभितः सनाथः पलितश्चेति पञ्चार्थः ॥ [१३]

रायंबू वेडिससरहा रिक्खणमहिगमम्मि कहणे अ ।

विउलमुहलेसु रुंदो रेंकिअमक्खित्तलीणलज्जामु ॥ १४ ॥

रायंबू वेतसद्रुमः शरभश्च । रिक्खणं । इत एति रेक्खणं इत्यपि । उपलम्भः 15
कथनं च । रुंदो विपुलो मुखरश्च । अत्र रुंदइ भ्रमति रौति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति
नोक्तम् । रेंकिअं आक्षिप्तं लीनं व्रीडितं चेति त्रयर्थम् ॥ [१४]

L. 1. A रोज्ज्ञो C रोज्ज्ञो ABCFXYZ य A रोहिउ In C रोहिओ twice. X रोहिउ
twice. A °राई°. L. 2. A रोअणिआ CX रोअणिआ YZ रोयणिआ cdd. डाइणिआ
(Y डाणिणिआ) BFZ रोमलिआ°. L. 3. C रोज्ज्ञो X रोहिउ C °पर्यायदृश्य° XZ
°दृश्य° BF रोवइ BF पिनष्टि इति. L. 4. BF (!) °षूक्त इति नोक्तः CZ °देशे
सिद्धः इति नोक्तः X रोमरोमाराई CZ रोय° BCFZ °णिआ. L. 5. B मार्षी इति X
मार्षीति BZ °षूक्त इतीह नोक्तः L. 6. X तुम. L. 7. C रोज्ज्ञि C 1. hd. च BC
FXZ वियड° BF °रोइणिवाडयम्मि Z °रोयणि C °वाडयम्मि B व्वच्च Z वच्च. L. 8.
om. A. L. 9. A वग्घो E वग्घे स AE रत्तत्थो C रय° 2 hd. रयि° cdd °जोय°
(Y° जोम°) Y °जघणेसु A रई° L. 10. cdd. दइयनिरन्तरसोहिय° (Y °णिरन्तर°)
C °पडिएसु X °फलिएसु E राहा. L. 11. X रत्तच्छ Z रत्तत्थो X हंस L. 12. X
द्वयर्थः X निरन्तरः L. 13. A रायंबू BF रायंबू C रायंबू E रायंबू Z रायंबू A वेडिसरहा
E °सरहा cdd. य. L. 14. CXY विपुल° Z वेउल° E °मुक्खलेसु ABEFXZ रिक्कियम°
C रंक्कियम° Y रेंक्कियम° E °मक्खेत्त° Y °त्तणीलिलज्जामु X °लज्जामु. L. 15. BF
रायंबू C रोयंबू X रायंबू Z रोयंबू वेतसो द्रुमः X रिक्ख (sic) Z रिक्खणइ । तपति । रेक्खण°
BF इति for इत एति BCFXZ रेक्खणमित्यपि. L. 16. BF विपुलो B मुखरश्च.
X चेति is given twice. BZ °षूक्तः इति नोक्तः (Z om. :) X °डिति for °मिनि In G
from देशे° to किअं torn off. L. 17. BCFXZ रिक्किय In G from क्षिप्तं to
व्यर्थम् incl. torn off. BF नीली for लीनं X व्रीडितेति व्यर्थम्.

अच्छिणिकोचकरोडीसु रेसणी कलिरवेसु रोलो अ ।

रोडी इच्छसिविआसु कूणिअच्छे मले रोद्धं ॥ १५ ॥

रेसणी अक्षिनिकोचः करोटिकाख्यं कांस्यभाजनं च । रोलो कलहो रवश्च । रोडी
इच्छा व्रणिशिविका च । रोद्धं कूणिताक्षं मलश्च ॥ [१५]

5 रोहो प्रमाणणमणेषु रोकणी सिद्धिकूरकम्पेसु ।

णवदंपईण अण्णुण्णणामगहणोसवम्मि लयं ॥ १६ ॥

रोहो प्रमाणं नमनं च । प्रतिरोधवाची तु रोधशब्दभवः । रोहो मार्गण इत्यन्ये ।
रोकणी । के रोकणिओ । शृङ्गी नृशंसश्चेति व्यर्थः ॥

॥ अथ लादिः ॥

10 लयं नवदंपत्योः परस्परं नामग्रहणोत्सवः ॥ यथा ।

तुह कुमरवाल सेणं इन्तं दट्टण णिसि पलायन्ता ।

अण्णोण्णणामगहणा रिउदंपईणो लयस्स सुमरन्ति ॥ १३ ॥ [१६]

लकखं काए लग्गं चिन्धे लंचो अ कुकुडए ।

गण्डुअतिणम्मि लचयं लट्टयलडहा कुसुम्भरम्पेसु ॥ १७ ॥

L. 1. Z अत्थि° C °निकोच° E °कोच° G °करोडिसु C रेसणी X रेसिणी C
रोला *edd.* य. L. 2. C इच्छीसिवियासू ABEFGYZ °सिवियासु X सिवियासु *edd.*
कूणिअच्छे (Z °त्थे) X मल AY रुद्धं C रोद्धं. L. 3. C सणी (sic) G रेसली X
रेसिणी BG कास्य° C (F!) X कांस्य° B *om.* च after °भाजनं. Z सेडी L. 4. X
om. व्रणि G °शिविका C रोद्धं BF कूणिकाख्यं X मलयश्च. L. 5. B रोक° सिद्धि°
twice. X adds अथ लादिः ॥ Y ॥ ढ ॥ लकारादिः ॥ L. 6. Y नव° BX अण्णुण° C
अण्णुणाम° G अन्नुन्न° Y अण्णोण्ण° Z अत्तुन्न° C °संवम्मि A, C 2. *hd.* °सव्वम्मि Y लअं.
L. 7. G °भव. L. 8. BFG *om.* रोकणी के X *om.* के BF रोकणीउ GX रोकणीउ
X नशंस°. L. 9. *om.* A. L. 10. X एरस्सरे i. e. परस्परं X °ग्रहणो° BF
°णोत्सवः C 1. *hd.* °णोशवः. L. 11. C तुमर° CX सेणं G सेन्नं Z सिन्नं C इति X
इति C दट्टण F दट्टण. L. 12. G अण्णुण° Z अज्जुण° X °गहणे रिउं X लयस्स
BF सुमरंणि. L. 13. C काये B विधे E विधे ACX लंचो E लंचू Z मंचो G रमंचो
edd. य X कुडए L. 14. A गंडय° B गंडूज° C (F!) गंडूय° EGYZ गंडुय° X
गंडुअ° CGXZ लवयं BF लट्टलडहा.

लक्खं कायः । लग्गं चिहम् । लग्गं अघटमानमित्यन्ये । लंचो कुक्कुटः । उत्कोच-
वाची तु संस्कृतसमः । लचयं गण्डुत्संज्ञं तृणम् । लडयं कुसुम्भम् । लडहं रम्यम् ।
लडहो विदग्ध इत्यन्ये ॥ यथा ।

कालम्मि लचयलग्गे उड्डिअलंचो व्व गन्तुमसहो सि ।

तो तुज्झ लडहलक्खा लडयवसणा कहं होही ॥ १४ ॥ [१७]

लल्लकं भीमे लसई कामे परिहिए लइअं ।

लसुअं तेल्ले लइणी लयाइ लसकं तरुच्छीरे ॥ १८ ॥

लल्लकं भीमम् । लसई कामः । लइअं परिहितम् । लइअं अङ्गे पितृद्वामित्यन्ये ।
लसुअं तैलम् । लइणी लता । लसकं तरुक्षीरम् ॥ यथा ।

लइणीरसलसकलसुअपमुहेहिं किं इमाइ भेसज्जं ।

लल्लकलसइरोगे सो च्चिअ तरुणो तथा लइअहारो ॥ १९ ॥ [१८]

लंपिक्खो तह चोरे लंबाली पुप्फभेअम्मि ।

लउडम्मि लकुडं चिअ उसहे लइअल्ललाइल्ला ॥ १९ ॥

लंपिक्खो चौरः । लंबाली पुष्पभेदः । लकुडं लकुटः । अत्र । लडइ स्मरति ।
लहसइ संसते । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । लइअल्लो तथा लाइल्लो वृषभः ॥ यथा । 15

L. 1. X लग्गं X चिहं (१) C om. चिहं । लग्गं CX °नमित्येके । लंचो. L. 2.
X कुक्कुटः BCFX लचयं B गण्डुत्सं CGXZ गंडुत्सं B मडहं. L. 3. After इत्यन्ये B,
and, as it seems, also F add: लंचो कुक्कुटो उत्कोचवाची तु संस्कृतसमः L. 4.
CXZ कोलम्मि CX लचयं C (F !) उड्डियं BZ उड्डियं X उड्डियं C (F !) X °लंचु.
L. 5. X ता CX तुभम् XZ लडलक्खा C om. लडह BF °लक्खा. After होही । CXZ
add: इति मूलपाठः । दोषस्त (X ख) यलग्गलक्खय लह (Z द्वि) अलड (X om. ड) ह
(Z adds लह) अ (X य) हरय तुह णभावां (X याणं) । लचु (X लंचु Z चू) उ (Z ओ)
इयवियमुणिण (X य) मिय (X अ) जिणेणलंबाइजोणिसंपत्ती. The same is found in D,
but still more corrupt. It is also found in HF. See Corrections at
the end. L. 6. A लल्लकं GZ लल्लक B लसइ य कामे A लइयं BCEFXYZ
लइय G लसयं. L. 7. A लसुअं EGXYZ लसुअं A तेल्ले Y तिल्ले C लयणी Y लाइ
L. 8. G भीमे GXZ लइयं G परिहिसं C om. लं परि° cdd. लइयं अंगे. L. 9.
CX °मित्यन्ये C लेइणी G °क्षीरः. L. 10. GZ °लसयलसुयं RF °पमुहेहिं GZ °हेहि C
इमाइ G भोसज्जं. L. 11. BF विय C 1. hd. GX चिय C 2 hd. Z विय BFGZ
लइयं X °हरो. L. 12. E लंपेक्खो ABFG लंबाली X लंचाणी AEX पुप्फं C 1.
hd. Z पुप्फं 2. hd. पुप्फं GZ °भेयम्मि. L. 13. In B लउडं twice. BF लकुडं
BCF विय GZ चिकु XY चिय Z ओसहे EGXZ लइयल्ल. L. 14. G चोरः BF
GX लंबाली B पुप्फं GZ लकुडं X लउडं BF लकुडः CG लक्कुटः Z लक्कुडः CX लडइ
Z लडइ. L. 15. X भंसते G °पूका इति BFG लइल्लो तथा.

लंपिक्खहरिअलाइलधणे लइअल कीस मूढो सि ।

लंवालीहिं जक्खं पूइअ अणुसरसु लक्कुडयहत्थो ॥ १६ ॥ [१९]

पउमकरा जत्थ वहू लिहिज्जए सो लयापुरिसो ।

लहुअवडो णग्गोहे लडहक्खमिअं विहडिअम्मि ॥ २० ॥

5 लयापुरिसो यत्र पउमकरा वधूलिंख्यते । लहुअवडो न्यग्रोधः । लडहक्खमिअं विव-
दितम् ॥ यथा ।

सा विती लहुअवड क्खमसु तुमं तुह णमो लयापुरिस ।

लडहक्खमिअप्पेम्मे पिअम्मि कह णाम जीविस्सं ॥ १७ ॥ [२०]

लामा य डाइणी लावंजमुसीरम्मि लाहणं भोज्जे ।

10 लालसलासयविहया मिउमोरेसुं वहोलए लिक्खा ॥ २१ ॥

लामा डाकिनी । लावंजं उशीरम् । लाहणं भोज्यभेदः । लालसं मृदु । लालसं
इच्छेत्यन्ये । लासयविहओ मयूरः । लिक्खा तनुस्रोतः । लिक्खं इत्यन्ये ॥ यथा ।

लामाउ लिक्खकण्ठे वणलावंजे कुणन्ति लाहणयं ।

तासिअलासयविहया अलालससरा बिडालिख्वाओ ॥ १८ ॥ [२१]

15 बालम्मि लिंकलीवा लिती खग्गाइदोसम्मि ।

तणुईकयम्मि लिसयं लिट्ठिअलोलंठिआ य चाडुम्मि ॥ २२ ॥

L. 1. X लंपिक्खो° *edd.* हरिच° BF °धण्णे GZ लइयल्ल. X जसि. L. 2.
BFG लंवा° X °लीहि BFG पूइय CX पूरिय° X °सारसु C लक्कुडइहत्थो X लक्कुडइहत्थो
L. 3. BF °करो EY वहू, L. 4. EGXYZ लहुय° BF णिग्गोहो C °क्खमियं
X °क्खमियं ABEEFGYZ °मियं E चिह° *edd.* °डियम्मि (X °मिअम्मि). L. 5.
BFG वधूलिं C न्येग्रोधः X लडहक्ख° *edd.* °मियं. L. 7. GZ लहुअवड BF ससु GZ
समसु X समस BFGZ नमो. L. 8. BF °क्खमिपेम्मे C °क्खमियप्पोम्म GZ °°क्खमिय
X °क्खमियपेम्मे Z °प्पम्मे *edd.* पियम्मि BCFX जीइस्सं. L. 9. G मा for लामा
EX लामाइ डा° C °मुशीर°. L. 10. C. लालम° 2. hd. लालसं A °विहिया BCFY
मिओमो° Y °मोरेसु E वहोलए लेक्खा *corr.* from लेक्खो BFZ लिक्खो. L. 11. X
लमा डाकिनी । लावंजं GZ लावंजमुशीरं BX उशीरं BF भोज्ज° C भेदे G मृदुः L. 12.
edd. लालसमिच्छे° (X om ला) GX °विहउ C तनुः श्रोतः 2 hd. स्रोतः X तनुः श्रोतः
BF °श्रोतः BFGXZ लिक्खमित्य° C लिक्खमित्य° L. 13. X लामाइ GZ लोहणयं.
L. 14. *edd.* तासिय° X °लासाय° CX अलाससरा Z अलालसं CGXZ वि° BF °ह° B
FGX °वाड. L. 15. BCFGXZ बालम्मि. L. 16. BF लसुअं C लिसियं A
(E!) लिट्ठिय° BFGZ लिट्ठिय° C लिट्ठिय° C °लोलंछियं Z °लालंठिया ABFGY
°ठिया E °ठिया X °तिया° C om. य CZ वाडु° X चाडुम्मि.

लिको तथा लीवो बालः । लिच्ची खड्गादीनां दोषः । लिसयं तनूकृतम् । लिट्टिअं
तथा लोलंठिअं चाटु ॥ यथा ।

लोलंठिएहि रच्चसि ण मुणइ सा लिट्टिअं लिसयपेम्म ।

लिका लीव मयच्छी सलित्तिछुरिअ व्व किं चत्ता ॥ १९ ॥

अत्र । लिक्कइ लिहक्कइ निलीयते । लिसइ स्वपिति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति 5
नोक्ताः ॥ [२२]

लीलो जण्णे लुंखो णिअमे सुत्तम्मि लुंको अ ।

लूणम्मि लुअं भग्गे लुगं तह णिण्णयम्मि लुंखाओ ॥ २३ ॥

लीलो यज्ञः । लुंखो नियमः । लुंको । उत ओति लोको । सुप्तः । लुअं लूनम् ।
लुगं भग्नम् । लुंखाओ निर्णयः ॥ यथा ।

10

लुअदम्भं लुगलयं णइपुलिणं कुणसु कीस लुंको सि ।

रे अलस इत्थ लीलो होहि ति सलुंखयाण लुंखाओ ॥ २० ॥ [२३]

लुरणी वज्जविसेसम्मि लुंकणी चेअ लयणम्मि ।

लूआ मयतण्हाए लेहुडलेहुक्कलेडुआ लोढे ॥ २४ ॥

L. 1. From लिको to यथा । 2. only 2. hd margin in C. C लिस्सो G
लिक्खो X लीवोवो BCFX बालः G वा (sic) X खड्गादीनां BCF लिसिय G लिसयः
X लिसियं X लिट्टियं C लिट्टियं F लिट्टियं GZ लिट्टियं L. 2. C om. तथा X om.
तथा लोलंठिअं BF लोठियं (sic) C लोलच्छियं GZ °ठियं. L. 3. BCFX °एहि
BF रचसि CZ रच्चसि B लट्टियं C (F!) लिट्टियं GZ लिट्टियं X लिट्टियं BF लियस°
C लिसिय° X लिसिये° CXZ °पेम्म. L. 4. BF लिह्वा C लिह्वी X लिका BFZ लीच
BF मयच्छी CGZ सलित्त° X लियत्त° BF °छुरिय C °बुरिय 2. hd. °बुरिइइ GXZ
°छुरिय BCF च Z वत्ता. L. 5. C लिसति. L. 7. G लुंखो णियाम ABCEF
XYZ णियमे B लुहो C (F!) लुक्को C 2. hd. लुहो A लुक्को add. य L. 8.
CEGXZ लुयं X भुग्गे E णिण्णयं X णिण्णय° Z णिन्नय° A लुंखाउं E लुंखाओ G °उ
X लुक्खाउ. L. 9. G लीणो G लुक्को B ओत ओति CX उति G उत्ति Z ओत ओ इति
C लोहो B लोहो X लुंको G om. लोको. L. 10. X भुगं G लुंखाउ X लुक्खाउ C
1. hd. निर्णयः G निर्त्तयः Z निर्त्तयः L. 11. G लुलुअं C लुगलयणं पुलिणं G om.
कुणसु, has a gap after कीस and then repeats कीस B लुहो C लुक्को 2. hd.
लुक्को G om. सि. L. 12 GZ हो ति X होहि ति CX सुलंस° G °याणं BF लुंखाओ
G °उ X लुक्खाउ. L. 13. C वश° X चज्ज° B °वित्ते° GZ °भेम्मि BF लुहुणी or
लुहुणी CX लुहुणी E लुहुणी ABCEFFXY चेय. L. 14. Z लेहुड° C °लेहुक्क° E
°लेहुक्क° X °लेहुक्क° In G डुक्कलेडु is torn off. G -या E °लेहुआ YZ °लेहुया C om.
आ लोढे 2. hd. °ओ E लोढे G लो.

लुरणी वाद्यविशेषः । लुंक्णी लयनम् । अत्र लुंछइ लुहइ मार्षीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । लूआ मृगतृष्णा । अत्र लूरइ छिनत्तीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । लेहुडो लेहुको लेहुओ त्रयोऽप्येते लोटवाचकाः ॥ यथा ।

हर लेहुके मा कुण लूअमया लुरणिसाललुंक्णिअं ।

5 पेसणलेहुडलेहुअखलणं मा हुज्ज इन्तदइअस्स ॥ २१ ॥ [२४]

लेढिअमवि संभरणे लोले लेहडयलोहिल्ला ।

लोढिअओ उवविट्ठे तह लोलुंचाविअं रइअतणहे ॥ २५ ॥

लेढिअं स्मरणम् । लेहडो तथा लोहिल्लो लम्पटः । लोढिओ उपविष्टः । अत्र लोढइ स्वपितीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । लोलुंचाविअं रचिततृष्णम् ॥ यथा ।

10 महुरसलोलुंचाविअ लेहड णालिणीउ भसल चुम्बन्तो ।

इह लोढिअस्स मह रयलोहिल्लपिअस्स लेढिअं रयसि ॥ २२ ॥ [२५]

॥ अथानेकार्थाः ॥

ललुं सप्पिहणूणेसु केसओसारएसु लंओ वि ।

अच्चासत्तमणोहरपिअंवएसुं तह य लट्ठो ॥ २६ ॥

L. 1. B लुहणी C (F1) लुंक्णी X लुक्णी BF लुछइ X लूहइ B मार्षीति.
L. 2. X मृगतृष्णा B छिनत्ति इति From त्वादे° to लेहु 1. 3 torn off in G. B °पूक इति नोक्तः L. 3. X लेहुको लेहुउ BF लेहुको for लेहुओ. In G ते लो° यथा is torn off. Z लोह° L. 4. From लेहु° to लोलुं° torn off in G. B लेहुके C (F1) लेहुक्क X लेहुके Z लूअमया X लुरणिसाललुंक्णिअं BF °लुंक्णिअं C °लुंक्णिअं Z °णिअं. L. 5. BF लेहुअखलण C खणं. C हुज्ज X दुज्ज BF इन्तदइअस्स CZ °दइअस्स X चंतदइअस्स. From अखलणं to °छरीवि° l. 14 page 248 torn off in G. L. 6. A लेढियम° BCEFXYZ लेढिय° BF °नपि EX लोले हड°. L. 7. A लोढिउ BFXYZ लोढियओ (X °उ) C लोढियओ E °दिय° BCF लोलंचाविअं Z लोलंवा° AY °चाविअं E °वाविअं X °वाविअं BCEFXZ रइअ° Y रउअ° L. 8. BCEFXZ लेढियं BF लोहिओ C लोहिओ XZ लोहिउ Z उपविष्टः X लोदइ Z लोहइ. L. 9. B स्वपिति इति X स्वपतीति BZ °पूक इति नोक्तः X °पूकः ति. BFZ °चाविअं CX °वाविअं B °वृणं X °वृ । न. L. 10. C (F1) लोलंचाविअं Z °लोलुवाविअं X °लोलंवा° B °वाविअं C लेहड लिणीउ CX लसल C चुम्बन्तो. L. 11. BZ लोढियस्स C (F1) लोढियस्स X लोढियस्स BFX °लोहिल्ल (X ल) स्स पियलेढियं CZ °पियस्स लेढियं. L. 12. om. A. L. 13. C °नूणेसु E केस° ABX °उसार° B लंओ C (F1) लंओ. L. 14. Z अच्चासत्त° add. °पियंवएसुं X लट्ठो.

लल्लं सस्पृहं न्यूनं च । लंवा केशा लंबो गोवाटश्चेति द्वयर्थो लंबशब्दः । लट्टो
अन्यासक्तो मनोहरः प्रियंवदश्चेति त्रयर्थः ॥ [२६]

लयणं तणुमिउवल्लीसु लाइआ भूसगहिअअजिणद्धा ।

लालंपिअं पवाले खलीणआकन्दिएसुं च ॥ २७ ॥

लयणं तनु मृदु वल्ली चेति त्रयर्थम् । लाइअं भूषा गृहीतं चर्मार्धं चेति त्रयर्थम् । 5
लालंपिअं प्रवालं खलीनमाक्रन्दितं चेति त्रयर्थम् ॥ [२७]

लिहिओ तणुसइएसुं लिंकिअमक्खित्तलीणेषु ।

लुंवी थवयलया लेसा लिहिआसत्थणिद्वणीसद्धा ॥ २८ ॥

लिहिओ तनुः सुप्तश्च । लिंकिअं आक्षिप्तं लीनं च । लुंवी स्तवको लता च । लेसो
लिखितमाश्वस्तो निद्रा निःशब्दश्चेति चतुरर्थः । अल्पवाची लेशशब्दभवः ॥ [२८] 10

लेडुक्को लम्पडलुट्टएसु लोढो अ भरिअसइएसु ।

वंगवयवंढवड्डा वाइङ्गणगिद्धबन्धगरुएसु ॥ २९ ॥

लेडुक्को लम्पटो लोटश्च । लोढो स्मृतः शयितश्च ॥

॥ अथ वादिः ॥

वंगं वृन्ताकम् । वओ गृध्रपक्षी । वंढो बन्धः । वड्डो महान् ॥ यथा ।

15

चञ्चूइ विण्टवंढे आवणपिडिआउ वड्डुवंगमिमं ।

उग्घेत्तुआण उड्डइ आमिसपिण्डब्भमेण वओ ॥ २३ ॥ [२९]

L. 1. BF लंवा C लंवा ३. hd. लंवा B, C 1. hd. X लंबो BX लंबं C (F!)
लम्बं X शब्द C लट्टो Z लट्टो X लट्टो. L. 2. B अन्यासक्तं Z अन्यासक्तो B मरुत्.
L. 3. Y लअणं B म्मिओ ACEXZ लाइया cdd. गहियं C (F!) गण्हा Z गण्हा.
L. 4. ABEFXZ पियं C लालिहियं ABCFXYZ पवाले Z आकन्दिएसु. L. 5.
BCF लअणं X लइणं B त्रयर्थः X त्रयर्थः BCFXZ लाइयं X चर्मार्धं. L. 6. BCFX
पियं BCFXZ प्रवालं B मक्रन्दि. L. 7. AX लिहिउ E सुइएसुं X सुइएसु A
एसु cdd. लिंकियमं A क्खित्तं CX क्खित्तं. L. 8. B लुंवी E लुम्बो X लुम्बो A
थवयं X सूचयं AX लेसो ACEXYZ लिहियां BF हिलियां C सच्छं BF
णसिद्ध. L. 9. C तन्तुः BCFXZ लिंकियं B आक्षिप्तं B स्तवको X सूचको for
स्तवको C लेसा. L. 10. B श्वस्ते X श्वस्तो B चतुर्थः. B लेशशब्दं. L. 11.
Z लिडुक्को लपडं X लंपडुंठएसु A लुट्टएसु C लुट्टएसु Y लोट्टएसु E लोढो X लेढो
cdd. य भरियं (X सारियं Z सरियं) BF सइसु X adds अथ वादिः ॥ Y ठ ॥ वंका-
रादिः L. 12. X वउवडं A वंडं BF वन्डं C वंडं Z वडं BF वंडा BF
वाइगणं E वाइगणं Z वायंगणं X वाइगणगिद्धवड्डुगुरुं C गिद्धं AB वंधं L. 14.
om. A. L. 15. X वंग B ओ for वओ X वउ Z वंढो X वड्डो वड्डः BF महा व ॥
L. 16. C वंचूइ विंढं Z वंचूइ विंढवंढे X चिंढे for विण्टवंढे BCF विंढे BCF पिडियाउ Z
पिडियाउ C वड्डुवंगमिमं. L. 17. BF ओग्घेत्तुआण C 1. hd. X वउ.

वद्धी अवस्सकिच्चम्मि वंक्वंसा कलङ्कम्मि ।

वंसी अ सिरसि माला वच्छं पासे वऊ अ लायणणे ॥ ३० ॥

वद्धी अवश्यकृत्यम् । वंको तथा वंसो कलङ्कः । वंसी शिरसि माला । वच्छं पार्श्वम् । वऊ लावण्यम् ॥ यथा ।

5 वच्छे सवऊ दइआ सवंसिआ धम्मअत्थवद्धी अ ।

अण्णोण्णवाह्वंको अवंसवंसाण ण हु होइ ॥ २४ ॥ [३०]

वम्हं रप्फे वत्थी उडए वल्लो सिसू वहु चिविडा ।

वहवट्ठा सन्धव्वणमग्गा सीमाइ वत्तिवइवेला ॥ ३१ ॥

वम्हं वल्मीकम् । वत्थी तापसानामुट्ठजम् । वल्लो शिशुः । वहु चिविडा । गन्धद्रव्य-
10 विशेषः । वहो स्कन्धव्रणः । सामान्येन व्रण इत्यन्ये । वट्ठा पन्थाः । वत्ती तथा
वइवेला द्वावेतौ सीमवाचकौ ॥ यथा ।

वत्थीवइवेलाए वल्लयणिव्वत्तिआ मह बइल्ला ।

किं दिट्ठा बहुसयडे वट्ठाए वम्हखुत्तया अवहा ॥ २५ ॥ [३१]

वज्जा अहिआरे वल्लिवल्लरीवल्लरीउ केसेसु ।

15 वतुविच्छड्डा णिवहे वलहीववणीउ कप्पासे ॥ ३२ ॥

वज्जा अधिकारः । वल्ली वल्लरी विल्लरी त्रयोऽप्येते केशवाचकाः । वतू तथा विच्छड्डो
निवहः । ऋद्धिवाची तु विच्छड्डो विच्छर्दशब्दभवः । अत्र वन्द्रं वृन्दमिति वन्द्रशब्द-
भवम् । वलही तथा ववणी कर्पासः ॥ यथा ।

L. 1. C (F ?) वद्धी E वद्धी X अवस्स° E वंक्° L. 2. cdd. य Y मालाए
AXYZ वत्थं E पच्छं X पासं C 1. hd उऊ 2. hd. उवऊ YZ य BF लायणे Y लावणणे
L. 3. C (F ?) वद्धी आवश्य° BF वंकी CX वंशी; C corr 2. hd. BFZ सिरसि CX
शिरसि XZ वत्थं. L. 4. B लावणं. L. 5. X वत्थे BCFXZ दइया BF सवंसि CX
संवसिया Z सवंसिया C ° अहु° BCFX य. L. 6. BF °वाह्वं अवंस° CXZ °वाह°
B होई. L. 7. X वम्हं E रप्फे C वच्छी C वेल्लो सिसू ABCF विविडा X चिवडा Z
वीडा. L. 8. E वह° E (B ?) °वट्ठा Y °वट्ठा C सन्धव्वण° L. 9. X वम्हं
CZ वच्छी B °मुट्ठजं B वल्ले BF वहु वीडा C विविडा Z चीडा L. 10. X वहा X
सामान्ये BX पन्था. L. 11. C वइवेलो Z सीमा°. L. 12. C वच्छी° BF °ववेलाए
BF °णिच्चत्तिया CX °णिवात्तिया Z °णिव्वत्तिया BZ वइल्ला. L. 13. C दिट्ठा CX बहु°
C °सुयडे Z वट्ठाए C वम्हु X वम्ह° Z चंम°. L. 14. C वज्जा 2. hd. वइज्जा CXYZ
अहियारे E विल्लरीवल्लरीउ C वल्लिवल्लरीओ Y °रिउ From केसेसु to °ववणीउ incl. l. 15
is given twice in Z. L. 15. A वत्त° Z वरु° X वतू° BF °विच्छडा From वतु
to °ही° torn off in G, and again from °णीउ to °प्येते l 16. X °चउणीउ
C °णीओ. L. 16. C वज्जा C °री वि त्र° 2. hd. del. वि. GZ वरु C विच्छिड्डो.
L. 17. In G वि° is torn off. C विच्छिड्डो BF विविच्छर्द° X विछाई BCF चंद्रं X लूद
CZ °मिति तु BCFZ चंद्र° In G वन्द्रश is torn off. L. 18 CXZ वउणी.

वरवल्लरीण विल्लरिवण्णवज्जाइ लज्जइ कुवल्ली ।

वलहिवतुं चुण्ठन्ती ववणीविच्छडुमज्झम्मि ॥ २६ ॥ [३२]

वडहो खगभेए वसलविडुविअलंबला य दीहम्मि ।

वप्पीओ वप्पीहम्मि वम्हलं केसरे चेअ ॥ ३३ ॥

वडहो पक्षिभेदः । वसलं विडुं विअलंबलं त्रयोऽप्यमी दीर्घार्थाः । विडुस्थाने 5
वित्तं अन्ये पठन्ति । वप्पीओ चातकः । वम्हलं केसरम् ॥ यथा ।

पुच्छइ वडहं वप्पीअयं च णवणीमवम्हलं दट्टुं ।

वसलसरं विडुच्छी विअलंबलमग्गइन्तपइवत्तं ॥ २७ ॥ [३३]

णिद्धाकरीलयाए वयली वेली अ वट्ठिमं अहिए ।

वइओ पीए वलिआविलमा जीवाइ चुण्णिए वयरं ॥ ३४ ॥ 10

वयली तथा वेली निद्राकरी लता । वट्ठिमं अतिरिक्तम् । वइओ पीतः । वलिआ
तथा विलमा ज्या । वयरं चूर्णितम् ॥ यथा ।

वइए वयरवयलिदलवेलिफलरसे वि वट्ठिमं णिद्धं ।

ण लहइ विलमज्जुणीहि च तणुई कामस्स किहवलिअस्स ॥ २८ ॥ [३४]

L. 1. C वल° G चर° BF विलरि° G °वल्लण° Z °वज्जण° C °वसाइ 2. hd. वड्झाइ
B लज्जइ G, C 1. hd कुचल्ली. L. 2. CX वलह° GZ °वरं CG वुंठन्ती G ववणी°
X वउणी°. L. 3. C °विड° GZ °वडु° EX °वियलं ABCFGXY °लंबला.
L. 4. A वप्पीउ BF वप्पीहो GY वप्पीउ BF वप्पीहम्मि CGZ वप्पीह° X वम्हलं E करे
ABEG (F ?) XYZ चेय B वेय. L. 5. G वसल BFGX विडु BCFGXZ विय°
GXZ °लंबलं X चत्वारोप्यमी CX विड° G चिंहु°. L. 6. cdd. वित्तमन्ये C 1. hd.
वप्पीओ G °उ X वप्पीहो CX वम्हलं G केशरचनं य ॥ L. 7. BF वडह X वप्पीहयं
BF om च C व BCFX नव° X °णीमं वम्हलं C दट्टुं. G दट्टुं L. 8. BF °सर Z
विडुत्थी GZ विय° BGXZ °लंबलं C °ग्गईतं X °ग्गईतं BF °पइ वत्तं C °वमुं X वमुं.
L. 9. GZ निद्धा° Y वअली A वेली B चेला E वेली cdd. य AY वट्ठिमं BF वन्ठिमं
X व्वदिमं. L. 10 AGXZ वइउ E वइओ Y पीने cdd. वलिया° C °विमलमा AC
वुण्णिए ABGY वअरं C वइरं F अवरं. L. 11. GZ वअली C °करिलता BF वन्ठिमं
GX वइउ RZ वलिया C (F 1) विलिया. L. 12. G वइया X वलिय BF ज्जा BFX
वअरं C वअर GX चूर्णिणं. L. 13. X वइउ BFGXZ वअर° C om. फल GZ वट्ठि-
मणिद्धं. L. 14. Z लंगइ C विमल° BF ज्जुणीहि CGZ °हिं X °ज्जुणीहि BFZ व cdd.
किट्टवलियस्स.

वयडो अ वाडिआए वंफिअवलिआ य भुत्तम्मि ।

वाहाकुले वणायं च वदलं वक्कडं च दुद्धिणए ॥ ३५ ॥

वयडो वाटिका । वंफिअं तथा वलिअं भुत्तम् । वणायं व्याधाकुलम् । वदलं तथा वक्कडं दुर्दिनम् । वक्कडं निरन्तरवृष्टिरित्येके ॥ यथा ।

5

तुह बाणवक्कडे वदले व्व हंसो रिऊ चइअ समरं ।

वंफिअसुअवलिअफलो सुमरइ वयडं गओ वणायवणे ॥ २९ ॥ [३५]

रज्जे वंडुअमोलीइ वडाली अ वरओ कलमभेए ।

गोईइ वल्लई वद्धयं वरं वड्डिआ य कूवतुला ॥ ३६ ॥

वंडुअं राज्यम् । वडाली पङ्क्तिः । वरओ शालिभेदः । योऽसावणुरिति प्रसिद्धः ।
10 वल्लई गौः । वीणागोपीवाचकस्तु वल्लकीवल्लवीशब्दभवः । वद्धयं प्रधानम् । वड्डिआ
कूपतुला ॥ यथा ।

गोवाल किं ण रक्खसि वद्धयवरएसु वल्लइवडालिं ।

किं वंडुअं व पत्तं वड्डिअणिअडे इमाइ जं लविओ ॥ ३० ॥ [३६]

वणवो दवाणले वज्जरा णई वण्णयं च सिरिखण्डे ।

15

सण्ढम्मि वड्डिओ तह वहडवणारा य वच्छयरे ॥ ३७ ॥

L. 1. *cdd.* य वाडिआए ABCFYZ वंफियं EX विण्फियं G वंफियं *cdd.* वलिआ. L. 2. E वाहा G वयाण Y वणाअं A *om.* च BF वदलं G वदलं C वक्कडं व C 1. *hd.* दुद्धि. L. 3. CGZ वंफियं X विण्फियं *cdd.* वलियं BF वणयं. C वदलं L. 4. C वक्कडं X वक्कडं B निरंतरं GZ रित्यन्ये. L. 5. *cdd.* वाणं (X as above) BF च BFGZ चइय CX वइय. L. 6. CGZ वंफियं X विण्फियं GXZ सुयं *cdd.* वलियं G सुमरइ Z सुमरय CGZ गउ C वणवोवणे GZ वणाअं X वणायणे. L. 7. A वंडुअं BCFX वंडुअं E वंडुयं GYZ वंडुयं X मालीइ BF वराली ACEGX YZ च BF इ GZ वरउ. L. 8. A गोईए X गोईइ A वण्णई BF वल्लयं Z वल्लयल्लइ for वल्लई BF *om.* वद्धयं C वद्धयं G वद्धई E चरं ACX वट्टिया BF वट्टिया EY वड्डिया GZ वड्डिया Y च B तुलं F तुलं. L. 9. BCFX वंडुअं GZ वंडुअं B राज्जं G वरउ X सावपुरिणि B प्रसिद्धिः L. 10. X *om.* वल्लकी. G वल्लडीशं C (F!) वद्धयं B वट्टिया C (F!) X वट्टिया GZ वड्डिया. L. 11. B तुला. L. 12. X *om.* ण B न (F!) वद्धयं G वरए. L. 13. BF वंडुअं C वंडुअं G वंडुअं X वंडुअं Z वंडुअं C च B वट्टियणियडे C (F!) वट्टियणियडे GZ वट्टियणियडे X वट्टिअणियडे Z इमई G लविउ Z वलिविओ. L. 14. ABCFY दवानले A वज्जुरा B वज्जरा C. 1 *hd.* वड 2. *hd.* वड्डं C वणयं X संडो. L. 15. C सण्ढम्मि B वड्डिओ C वड्डिओ A उ A *om.* तह X तहा BFY वत्थयरे G अरे Z वत्थअरे.

वणवो द्वाशिः । वज्जरा नदी । वण्णयं श्रीखण्डम् । पिष्टातकचूर्णमित्यन्ये ।
वद्धिओ षण्ढः । वहडो तथा वणारो दम्यो वत्सः ॥ यथा ।

वज्जरतडतिणमत्तो वहडिं मा सुंघ वद्धिअवणार ।

वणवपिलुट्ठो पल्लवइ णेअ वण्णयतरू कह वि ॥ ३१ ॥ [३७]

वत्ताइ वग्गयं पउरे वग्गेज्जो दुमालिआ वणई ।

5

गोवन्दम्मि वणद्धी वब्भयमम्भोअमज्झम्मि ॥ ३८ ॥

वग्गयं वार्त्ता । वग्गेज्जो प्रचुरः । वणई वृक्षपाङ्क्तिः । वणद्धी गोवृन्दम् । वब्भयं
कमलोदरम् ॥ यथा ।

वब्भयणिलीणभमरे वणद्धिसंछण्णवणइमूलम्मि ।

गइवग्गयं पि मा कुण पिअ वग्गेज्जम्मि मज्झदिणतावे ॥ ३२ ॥ [३८] 10

लहुजलवहे वहोलो वाहलिविरया य वज्जिअं दिट्ठे ।

अत्थम्मि अ वच्चाडो पमहेसुं तह य वंगच्छा ॥ ३९ ॥

वहोलो वाहली विरओ त्रयोऽप्येते लघुजलप्रवाहवाचकाः । वज्जिअं अवलोकितम् ।
वच्चाडो अर्थः । वंगच्छा प्रमथाः ॥ यथा ।

मा वाहलीउ विरयं भमेसु किं इत्थ वज्जिअं कहसु ।

15

तुहे वंगच्छेसे समयवहोलम्मि होइ वच्चाडो ॥ ३३ ॥ [३९]

- L. 1. B वज्जरा C वक्षरा G सिरिसंडं X श्रीसंडः G °चूर्णामि° X °चूर्णमि°
L. 2. B वद्धिओ C (F1) वद्धिओ G °उ संढः X षण्ढः. L. 3. C वक्षर° 2. hd.
वक्षर° C °तणतिडमत्तो Z °तिणमेत्तो X गा for मा BXZ वद्धिय° C वद्धिय° F वद्धिय° C °वणारे.
L. 4. C वेणव° BX °पिलुट्ठो C (F1) °ट्ठो cdd. नेय BF वज्जयतरू CX वणणइ°.
L. 5. BF वत्ताइ CX वत्ता य Z वभाइ BF वग्गयं C वग्गहं X वग्गयं E वग्गेज्जा C
वग्गेज्जो A दुम्मा° cdd. °लिया B चणई. L. 6. A गोवंडंमि BFZ °चंदंमि C °चंद्रम्मि
EX °वंदम्मि G °चंद्रम्मि Y °वंदम्मि CX वणद्धी E णवद्धी A वसयम° BF °मंभोय° E
°मम्भोय° X °मभोय° Y °मंभोज° A °मज्जंमि G °मज्ज° 2. hd. °मज्ज° E °मज्जंमि Y
°मज्जंमि. L. 7. C वग्गहं C वग्गेशो BFX प्रचुरं B वदद्धी F वदद्धी CX वणद्धी.
L. 9. X °णिलीन° CXZ वणद्धि° BFGZ °संछन्न° X °संछण्ण° BEG °वणई° L. 10.
cdd. पिय BF चग्गे° X वग्गेज्जंमि C °ज्जंमि मज्ज° BCF °तावो. L. 11. X लहुलवहे
A वहोला E वहोलो वाहलि° A °विरउ वि Y °विरआ AEGYZ वज्जियं B वज्जियं C वज्जियं
2. hd. वज्जियं C दिट्ठे. L. 12. C अच्छंमि cdd. य ABFFXY वच्चाडो C वच्छाडो
BF पमुहेसुं BFGY वंगत्था. L. 13. G विरउ. B वज्जियं C वज्जियं 2. hd. वज्जियं
XZ वज्जियं L. 14. BCF वच्चाडो BF °यः B चंगत्था X वंगत्था BCFX प्रमथा.
L. 15. BF वाहलीउ C वाहलीइ X वाहलीइ CX विरइ BCFXZ वज्जियं C वज्जियं.
L. 16. C तुहे Z तुहे BFG वंगत्थेसे Z वंग° CX सयंवहो° Z समय° B चच्चाडो CZ
वच्चाडो G वच्चा (sic).

वप्पीहो थूवे वहुरा य सिवा वट्टिवं च परकज्जे ।

णउलम्मि अ वग्गोओ कणिट्ठसासू बहुव्वा य ॥ ४० ॥

वप्पीहो स्तूपः । मृदादिकूट इत्यर्थः । वहुरा शिवा । वट्टिवं परकार्यम् । वग्गोओ नकुलः । बहुव्वा कनिष्ठश्वश्रूः ॥ यथा ।

5 जं मण्णए बहुव्वाण वट्टिवं मज्झ कज्जवप्पीहं ।

तं सहि मग्गपयाहिणवहुरावग्गोअदंसणपहावो ॥ ३४ ॥ [४०]

वंजरवहुण्णिवच्छीवा णीवीजेट्ठभज्जगोवेसु ।

वत्तारो वेडुल्लो अ गव्विए ववहिओ मत्ते ॥ ४१ ॥

वंजरं नीवी । बहुण्णी ज्येष्ठभार्या । वच्छीवो गोपः । वत्तारो तथा वेडुल्लो गर्वितः ।

10 ववहिओ मत्तः ॥ यथा ।

मा कड्ढु वंजरं मह ववहिअवच्छीव रूववेडुल्ल ।

ओ पेच्छइ कुडिलच्छी बहुण्णिआ मं सइत्तवत्तारा ॥ ३५ ॥

अत्र । वद्धणी संमार्जनी । वइरं वज्रम् । वसई रात्रिः । एते वर्धनीवज्रवसतिशब्द-

भवाः । वलवा वामीति वडवाशब्दस्य डस्य लत्वे सिद्धम् । वज्जइ त्रस्यति । वच्चइ

15 काङ्क्षति । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [४१]

L. 1. AE वप्पीहो C 1. hd. वप्पीवो 2. hd. वप्पीवो X धूवे AY वहुरा E चहुरा B शिवा AY वट्टिवं BF वट्टिवं C वट्टियं GZ वट्टिवं X वट्टियं C व पससे 2. hd. °ज्जे X परकज्जे. L. 2. AEX नउल° Z णओल° cdd. य AGZ वग्गोउ In B णउ° य व° is written twice. X कनिट्ठ° AEY बहु° C बहुव्वा. L. 3. B वप्पीहो C °कूटं C 1. hd. X वहुरा B चट्टियं C (F!) वट्टियं GZ वट्टियं X वट्टियं GZ वग्गोवो. L. 4. G कुकुलः BF बहुव्वा C बहुव्वा cdd. कनिट्ठ° (Z °ठ°) B °श्वश्रू C श्वश्रूः X °स्वश्रूः. L. 5. GZ मन्नए C बहुव्वाण B वच्छीयं CX वट्टियं F वट्टीयं GZ वट्टिवं C मज्झ. L. 6. C °वहुग° cdd. °वग्गोय° C °पहावो. L. 7. C 2. hd. °वहुण्णी° GZ °वहुल्लि XY °वहुण्णि° BF °वत्थीवा X °वत्थीपो C 1. hd. णाजेहे° 2. hd. णीवीजेहे° Z णीवेजेहे° C गोव्वेसु. L. 8. A वेडुल्लो cdd. य X गव्विए AG °हिउ BFXZ मत्तो. L. 9. BF वंजरी X वंजरं GZ बहुल्लि B ज्जेष्ट° CG (F!) X ज्येष्ट° XZ वत्थीवो B वत्तारो. X वेडुल्लो. L. 10. G °हिउ. L. 11. BXX कट्ट C (F!) कट्ट G कट्ट cdd. ववहिय (Z °ही°) XZ °वत्थीव B रुव°. L. 12. G उ BF पेच्छइ CG पिच्छइ Z पिच्छं B बहुणिया C (F!) X बहुणिया GZ बहुल्लिया BF °वत्तारो. L. 13. C (F) वद्धणी In G वद्धणी सं is torn off. X वइयं BX वज्जं X रात्रि पतिः for रात्रिः । एते. B वर्जनी° XZ वद्धनी° L. 14. X °भवाः वलवा is torn off in Gand omitted in X. X वडवो° Z °शस्य (sic). BF वज्जइ GZ त्रस्यतीति CGX वच्चइ. L. 15. BZ °तीति था° X एते for इति In C क्षति । इति था° is torn off. C (F!) X °का इति C (F!) XZ नोक्ताः G नोक्ता.

वंगेवडुवम्मीसरवइरोडा कोलकामजारेसु ।

हढमालिअवायालीसुं ववसिअवडुहुल्लिवहढोला ॥ ४२ ॥

वंगेवडू सूकरः । वम्मीसरो कामः । वइरोडो जारः । ववसिअं बलात्कारः । वडु-
हुल्ली मालाकारः । वहढोलो वाताली । वात्येति यावत् ॥ यथा ।

कयववसिएण वम्मीसरेण वंगेवडु व्व सरविद्धो ।

5

अणु वडुहुल्लिघरिणिं किं वहढोलो व्व भमसि वइरोड ॥ ३६ ॥ [४२]

वलयणिवलवाडिवलगंगणिआवाडीओ अ वईए ।

वलअंगिवलगंगणिआवेगीओ वइमईए अ ॥ ४३ ॥

वलयणी वलवाडी वलगंगणी वाडी एते चत्वारो वृत्तिवाचकाः । वलअंगी वलं-
गणिआ वेगी त्रयोऽप्यमी वृत्तिमतीवाचकाः ॥ यथा ।

10

समिड्वलगंगणिआवेगी खन्तिवलवाडिवलअंगी ।

दिहिवाडिवलगंगणिआ मणविक्तीवलयणी सुविहिआण ॥ ३७ ॥ [४३]

वडुइओ चम्मयरे वच्छिमओ गब्भसेज्जाए ।

सूलप्पोइअमंसे वउलिअमहिणववरम्मि वरइत्तो ॥ ४४ ॥

L. 1. AX वंगेवड° BF वंगवडुमीसर° G वंगवूड° E वंगेवड° Y °वम्मीसर° In G
वम्मी° कोल is torn off. BF °रोडो From जारेसु to अवडु° 1. 2. torn off in G.
L. 2. cdd. °मालिय° C 1. hd. बायालि° 2. hd. वायालि° AX °लीसु Y °बायालीसुं BF
(G)XYZ ववसिय° E °सियं° CEGZ वडुहुलि. X °वडुहुलि° BF °ढोलो C °वडुहुलो.
L. 3. X वंगेवड From करः to मारणे 1. 9. page 291 torn off in G. B धम्मीसरो
BF ववसियं CXZ °सियं. X बलात्कारः X वडुहुल्ली Z वडुहुल्ली. L. 4. Z वहढोलो.
L. 5. BF °चवसि° C °विवसि° C च BF सरि° CF °विद्धो. L. 6. C वडुहुलि° X
वडुहुलिघरिणि Z °घरणि BF कि C °ढोलो च BF चइरोड. L. 7. BF °चलवाडि° C
वडवालि° E वडवाडि° Z °वलुगुंग° A °णिया° BEGXZY °गणिवाडीओ C (F!)
°गणीवा° Y य A वईउ. L. 8. E बलयणिवलं XZ वलयंगि° A °णियावेगीउ BF
°णियागीउ CXYZ °णियावे° E °णियावं° X °गाओ ACEXY य. L. 9. B वलयणी
बलयणी वलवाडी X वलगंगणि X चत्वारोपि C वृत्ति° Z वलयंगी. L. 10. BCFXZ
°णिया C वृत्तिमति° X om. मती and यथा. L. 11. Z समइ° BCFXZ °णिया° Z
°वंगी BF पंति° C °वाडिवलयंगी Z °वलयंगी. L. 12. X दहि° C °वलंणिया Z वलग-
णिया BFX °गणिया CX °वक्ती° BFZ °हियाण C °हियाए X °हयाए. L. 13. BF
वन्ध C वडुइओ° 2. hd. वडुइओ AE °इउ X वडुइओ Z वडुइओ AXZ वम्मयरे E वम्मउयरे
A वडुइमउ Z वत्थिमओ B गज्झसिज्जाए F गज्झसियाए. L. 14. BF यूल° CZ मूल C
2. hd. सुल° cdd. °इय° BEF चउलिय° ACXYZ वउलिय° E वइरत्तो Z वरइत्ता,

वड्डइओ चर्मकारः । रथकारवाचकस्तु वर्धकिशब्दभवः । वच्छिमओ गर्भशय्या ।
वच्छिउडो गर्भाश्रय इत्यन्ये । वउलिअं शूलप्रोतं मांसम् । वरइत्तो अभिनववरः ॥ यथा ।

बाहिणिवरइत्त किवणत्तवड्डइअ वच्छिमयगउ व्व तुमं ।

ण मुणेसि किं पि जं इह लिहेसि सूलं पि वउलिअपसङ्गा ॥ ३८ ॥ [४४]

5

वल्लादयं च अच्छाअणम्मि वत्थासयम्मि वत्थउडो ।

वक्खारयं रइधरे वड्डाविअमवि समाविअए ॥ ४५ ॥

वल्लादयं आच्छादनम् । वत्थउडो वस्त्राश्रयः । वस्त्रनिर्मित आश्रय इत्यर्थः ।
वक्खारयं रतिगृहम् । अन्तःपुरमित्यन्ये । वड्डाविअं समापितम् ॥ यथा ।

णववत्थउडयवक्खारयम्मि वल्लादयल्लपल्लङ्के ।

10

लुडिआ णिएइ वड्डाविअण्णकज्जा वड्ड दइअमगं ॥ ३९ ॥ [४५]

वक्कल्लयं च पुरओ कयम्मि वग्गंसिअं जुज्जे ।

वहुमासो जत्थ पई ण जाइ बाहिं णवोढवहुधरओ ॥ ४६ ॥

वक्कल्लयं पुरस्कृतम् । वग्गंसिअं युद्धम् । बहुमासो यत्र पती रममाणो नवोढवधू-
गृहाद्वहिर्न याति । यदाह ॥ प्रथमोढायाः सद्नायत्र पतिर्नापयाति बहिः । स स्याद्र-
15 मणविशेषो बहुमासो ॥ यथा ।

- L. 1. BF वड्डइओ CXZ वट्ट° C (F !) वर्द्धकि° XZ वर्द्धकि° X शब्दरुवः
XZ वत्थिमओ. BF गर्भशय्याषवा । वच्छिओडो C om. गर्भशय्या । वच्छिउडो C 2. hd. adds
गर्भशय्या Z गढभशय्या L. 2. XZ वत्थिउडो C °श्रयः BCFXZ वउलियं. B वरेइत्तो
BF °वरं Z °चरः. L. 3. BCFZ बाहिणि° X बाहिणि° BF °वच्छिइय C °वड्ड इय X
°वदय Z °वट्टइय वत्थि° X °गओ C च X om. व्व. L. 4. G मुणेसि BF शूलं X
मूलं BFXZ वउलियं C ओवलियं L. 5. ACX अच्छायण° Y अत्थायण° Z
अच्छाअणस्मे BCF वच्छासयस्मि C वच्छउडो E °उडे. L. 6. BF वत्थारयं Y रइधरे
A वट्टा° BF वट्टा° C वट्टा° X वट्टा° Z वट्टा° cdd. °वियमवि AYZ °वियए.
L. 7. X आच्छादितं C वच्छउडो BCFXZ वस्त्राश्रयो. L. 8. BF वक्खारयं X अतः-
पुर° BF वट्टावियं C वट्टावियं X वट्टावियं Z वट्टावियं L. 9. C वच्छउड° BF वल्लादइ-
पल्लङ्के Z वल्लादइल्ल° L. 10. BCFX लुडिया BF वट्टाविअं C वट्टावियण्ण° X
वट्टावियण्ण° Z वट्टावियण्ण° BCFXZ दइय° L. 11. BF वक्कल्लयं om. च C पुरउ B
क्कयंमि X कयंमि (sic) BF वक्कसियं ACEXYZ °सियं. L. 12. AEYZ बहुमासो
EX न B बाहि BCFXZ बाहि EX नवोढ° A णवोढ° AEXZ °वड्ड° A °घरउ.
L. 13. B वक्कल्लयं BCFXZ वग्गंसियं X जुज्जे C 1. hd. XZ बहुमासो Z नवोढवधू°.
L. 14. C पतिनपियाति X पतिर्नोपयाति Z पतिर्नायाति. L. 15. CXZ बहुमासो.

जयसिरिणवन्नहुआघरवगंसिअङ्गणा बहिमणिन्तो ।

किं वक्कल्लयभुअवल बहुमासं कुमरवाल पुण कुणासि ॥ ४० ॥ [४६]

मेहम्मि बहुवासो मुअम्मि वरउप्फवामा य ।

चण्डिलए वच्छीउत्तवारिआ तह फले वरेइत्थं ॥ ४७ ॥

बहुवासो मेघः । केचिदोष्ठ्यादिमेनं पठन्ति । वरउप्फो तथा वामो मृतः । वामस्याः 5
स्थानि वामद्विआइं । अत एव वामद्वीओ मृतास्थीनीति न वक्ष्यते । वच्छीउत्तो तथा
वारिओ नापितः । वरेइत्थं फलम् ॥ यथा ।

वामम्मि वारिए इह वच्छीउत्ति व्व बाहिममिर म्हि ।

मह बहुवास वरउप्फमारणे तुज्झ किं वरेइत्थं ॥ ४१ ॥ [४७]

वप्पीडिअं च खेतम्मि वलविअवलमयवारुआ सिग्घे ।

10

वंसप्फालं पयडे चुल्लीमूले वडिसरं च ॥ ४८ ॥

वप्पीडिअं क्षेत्रम् । वलविअं वलमयं वारुअं एते त्रयः शीघ्रायाः । वंसप्फालं
प्रकटम् । ऋज्वित्यन्ये । वडिसरं चुल्लीमूलम् ॥ यथा ।

वप्पीडिआ वलविअं किमागओ वच्च वलमयं तत्थ ।

वंसप्फालं वुच्चइ वडिसरकम्मे ण वारुआ अम्हे ॥ ४२ ॥ [४८]

15

L. 1. B °नव° C °वहूया° Z °वहुया° X बहुघर° BCF °सिय° XZ °सियअंगणा
B वहिम° BCFX °मणित्तो. L. 2. B °सुअवल C °भुयवल F °सुयवल X °भुअवल
Z °भुयवल CXZ बहु°. L. 3 YZ मुयम्मि E वरउप्फवामा. L. 4. X चण्डिलए
Z वण्डिलए E वाच्छि° X वत्थि° YZ वत्थी° ACEXY °वारिया C वरेइच्छं. L. 5.
BCFXZ केचित् B उष्ट्या° C 1. hd. उष्ट्या° XZ ओष्ट्यादि° X वरउप्पो. L. 6.
BZ वामद्विआइं C (F!) X °द्विआइं C वामद्विओ X वामाद्विउ. B वक्षते XZ वत्थी°
L. 7. B वरइत्थं C (F!) वरेइच्छं Z चरेइच्छं. L. 8. BF वामम्मि CX वामनि Z
वामम्मि XZ वत्थीउत्ति BCFXZ वाहि° BFZ °भमरंमि X सि. L. 9. CX बहुवास
From तुज्झ to सिग्घे 1. 10 torn off in G. C तुद्ध C °इच्छं X वरेइत्थी.
L. 10. cdd. डिअं X व BF सित्तंमि AEYZ वलविय° X चलविय° EX °मयं° AYZ
°वारुया E °चारुया X °चरुअं A सिग्घो G सिग्घे. L. 11. In G पयडे चु is torn off.
BE चुल्लीमूलं चडि° From वडिसरं to एते torn off in G. X वा for च. L. 12.
BCFXZ °डिअं B चलवियं CFXZ वलवियं C वलमं B चारुअं X वारुअं L. 13. B.
वंसप्फालं X प्रकट In G टम् । ऋज्वित्यन्ये । is torn off. X चुल्लीमूलं. L. 14. cdd.
°द्विआ वलवियं CX कमागउ From गओ to वारुआ torn off in G. C वच्च लमयं तच्छ Z
व्व. L. 15. X वस° BCF वुच्चइ BF चडिसरे° CZ वडिसक्खस्से BF चारुआ C
वारुया X वारुअं अम्म.

थामम्मि ववत्थंभो कागे वसभुद्धविरसमुहा ।

कणभेअम्मि वरइओ वड्डणसालो अ छिण्णपुच्छम्मि ॥ ४९ ॥

ववत्थंभो बलम् । वसभुद्धो तथा विरसमुहो काकः । वरइओ धान्याविशेषः । अत्र
वलगाइ आरोहति । वगोलइ रोमन्थयति । वमालइ पुञ्जयति । वसुआइ उद्धाति । एते
५ धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । वड्डणसालो छिन्नपुच्छः ॥ यथा ।

वसभुद्धसद् किं तुह हलिअ ववत्थंभएण जं पडिआ ।

इह वरइएसु वड्डणसालवइल व्व णेअ विरसमुहा ॥ ४३ ॥ [४९]

विसुवम्मि वओवत्थयवओवउप्फा वदिकलिअं वल्लिए ।

वहुहाडिणी बहुवारि ऊढा बहुघारिणी अ णववहुआ ॥ ५० ॥

L 0 वओवत्थं तथा वओवउप्फं विषुवत् । समरात्रिदिवः काल इत्यर्थः । वदिकलिअं
वलितम् । बहुहाडिणी वध्वा उपरि या परिणीयते । बहुघारिणी नववधूः ॥ यथा ।

वहुघारिणिं च बहुहाडिणिं च मोत्तुं गओ वओवत्थे ।

मह पुत्तो दुइए वि हु वओवउप्फे ण इत्थ वदिकलिओ ॥ ४४ ॥ [५०]

L. 1. G थमम्मि BF चव° C ववच्छंभो A वसभुद्ध° BF °बुद्ध° C °भुट्ट° X °भुट्ट°.
L. 2. E °भेइम्मि GXYZ °भेयम्मि CX विरइओ E वरइओ GZ °इउ BF वड्डण° CX
वड्डण° G वट्टण° Z वट्टण° ABEFYZ य From अ to काकः torn off in G. YZ
छिन्न°. L 3. C ववच्छंभो BF, C. 1 hd. वलं C °भुट्टो X °भुट्टो C om. तथा CF
°मूहो G वरइउ. L. 4. From सुआइ to सालो torn off in G. X उद्धाति. L. 5.
BF वड्डण° CX वड्डण° Z वट्टण° L. 6. BFX °भुट्ट° C °भुट्ट° cdd. हलिय BF
ववच्छंभएण C ववच्छं X ववत्थंसएण cdd. पडिआ. L. 7. Z वरइएसु B वड्डण°
perhaps the correct from. CFX वड्डण° GZ वट्टण° BFZ °वइल्ल CX °वइल्लु व In
G from वइल्ल to वउप्फा 1. 8. torn off. BCFXZ णेय BF विरेस° L. 8. BF
विसुवम्मि X विसुवम्मि AZ वउवत्थ° B वओवत्थ° C वउवउप्फ° X वउवउत्थंवउव° B °चउव°
CEFZ °वउव° AE °उप्फा C °वप्पा G °उप्पा X °उप्पा cdd. °कलियं. L. 9. BF
om. बहुहाडिणी AYZ बहु° E बहुचरि Z बहुवारि EX बहुघा° C 1. hd. बहुघा° C °रणी CG
य Z व A °बहुआ C °वहुआ EGY °वहुया X °वहुया Z °वहुया. L. 10. BF च-
उवत्थं C वउवउच्छं G वउवत्थ Z वउवत्थं BF चउव° CGZ वउव° C °उप्पं X °तुप्पं From
प्फं to बहुहाडिणी torn off in G. X विषवत् X °राविदिव C °दिवकालः. L. 11. BC
FXZ °लियं BF कलितं Z बहुहाडिणी X ओपरि XZ बहुघारिणी. L. 12. B °घारणिं
BG मोत्तुं C. 1 hd. गउ वउ° Z वउ° C °वच्छे Z °वच्छो. L. 13. C वि उ वउप्फे Z
वउवउप्फे C इच्छ GZ °लिय.

वइरोअणो अ बुद्धम्मि वड्डणमिरं च पीणम्मि ।

वइवलओ दुण्डुहए वक्कडबंधं च कण्णआहरणे ॥ ५१ ॥

वइरोअणो बुद्धः । वड्डणमिरं पीनम् । वइवलओ दुन्दुभसर्पः । वक्कडबंधं कर्णा-
भरणम् ॥ यथा ।

करुणा वइरोअण तइ वड्डणमिरबाहुधरिअधरवलए ।

5

सेसो चलवक्कडबंधो वइवलउ व्व लुलउ जलहिम्मि ॥ ४५ ॥ [५१]

चूडम्मि वलयबाहु कलकण्ठी वणसवाई अ ।

वगगोरमयं लुक्खे सरहे वणपक्कसावओ चेअ ॥ ५२ ॥

वलयबाहु चूडकारुयं भुजाभरणम् । वणसवाई कलकण्ठी । वगगोरमयं रूक्षम्
वणपक्कसावओ शरभः ॥ यथा ।

10

वरवलयबाहु वगगोरमयसरा तुह पुरो वणसवाई ।

तुज्झ पिअस्स य पुरओ ण सो वि वणपक्कसावओ सूरु ॥ ४६ ॥ [५२]

वाढी वणिअसहाए वायं गन्धम्मि उच्छुए वाऊ ।

मुहपूरिअतिणवज्जे वाली वामी अ इत्थीए ॥ ५३ ॥

L. 1. E चइरो° C. 1. hd. °रोआणा 2. hd. रोअणा GYZ य C बुद्धंमि G चु° BF
GZ वट्टणमिरं CX वट्टणसिरं Y °वट्टणमिरं E °मिणं C om. च. L. 2. B चइव° AGZ
°लउ ABFGXYZ दुण्डुहए C °भए B °बंधं C °बंधं X °बंधं A व G कन्न° X °हरणा.
L. 3. From वइरो° to वक्कड° torn off in G. X बुद्धः BF वट्टण° CX वट्टणसिरं Z
वट्टणमिरं B वइचलओ B °बंधं. L. 5. cdd. वट्टणमिरबाहु° (X °सिर°) BF
°धुरिय° CGXZ °धरिय.° L. 6. CG (F!) Z om. चल X वल° B °बंधो X
°वलओ C च X लुलओ In G from डबंधो to हू कल° l. 7. torn off. L. 7.
ABCFYZ °वाहू E °वाइ cdd. च. L. 8. C 1. hd. उगगोर° AGZ °सावउ
GZ चेव X वेय Y चेय. L. 9. BGZ °वाहू CX चूलका° From जामर° to ओ
(G उ) शरभः torn off in G. B चण° X वेणसवाई BF °मयां रुक्षं. L. 10. X
°सावउ Z °सवउ. L. 11. B चलवलय° F वलवलय° BX °वाहु C (F!) °वाहू X
वगगोर° BF °सरा पुरो तुह. L. 12. C तुज्झ cdd. पियस्स (X पियस्स) GZ वि for
य G पुरउं From पक्क° to ऊ in वाऊ l. 13 torn off in G. X स्तरो Z सूरु.
L. 13. E वाढी BCEFZ वणिय° X वणय° E वायं Y वाअं BEF उत्थुए C उच्छुए
Z उच्छुयं A वाहू BF वऊ. L. 14. ABIEFGXYZ °पूरिय° C पुरिय° C °वये X
°वज्जा F वाली cdd. य C इच्छीए.

वाढी वणिक्सहायः । वायं गन्धः । वाऊ इक्षुः । वाली मुखमारुतापूरिततृणवायम् ।
वामी स्त्री ॥ यथा ।

वाउअवाडे वाढिअ वालीसदेण अण्णवामीओ ।

किं रे गिरास कोकसि बोक्कडवायं णिएसि ण हु अप्पं ॥ ४७ ॥ [५३]

5 वारो चसए वाहा य वालुआ वाणओ वलयआरे ।

गीवाइ वाहणा वावडो कुडुम्बिम्मि वामरी सीह ॥ ५४ ॥

वारो चषकः । वाहा वालुका । अत्र वाइ म्लायतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ।
वाणओ वलयकारः । वाहणा ग्रीवा । वावडो कुटुम्बी । व्याकुलार्थस्तु व्यापृतशब्द-
भवः । वामरीं सिंहः ॥ यथा ।

10 वाहामज्जे वामरिकडीउ वाणयवहूउ वारकरा ।

किं कम्बुवाहणाओ पेक्खिअ वावड विमूढो सि ॥ ४८ ॥ [५४]

वारिज्जो वीवाहे वासंदी वासुली अ कुन्दम्मि ।

वावयवावणिवासाणीओ आउत्तछिदरच्छासु ॥ ५५ ॥

वारिज्जो विवाहः । वासंदी तथा वासुली कुन्दः । वावओ आयुक्तः । वावणी छिद्रम् ।

15 वासाणी रथ्या ॥ यथा ।

L. 1. X वणिग् B चाअं F वाअं C 1. hd. om. वायं गन्धः C °मरुतापूरित° From
मारुता to सदेण 1. 3 torn off in G. L. 3. BF वाओअवाडे XZ वाउय° BFX
वाढिय C om. वाढिअ CGX अन्न°. L. 4. CX निरास C कोकसि बोक्कसि CGZ बोक्कड°
X बोक्कवायं. L. 5. ABEFX वसए CEXYZ वालुया From लुआ to री सीहे 1.
6 torn off in G. Z वालउ E बलय° Y वलआरे Z °आरो. L. 6. Z गीवाइ A
कुडिंवि (sic). B कुडंविम्मि C (F ?) कुडंविम्मि E कुडंविम्मि X कुडंविम्मि वामरी B, C 2.
hd. सीहो. L. 7. BFX वषकः G वाला In X from वाइ to नोक्तम् is written
twice X स्तापयतीति for म्लाय° (twice) BGZ °बूक इति नोक्तः. L. 8. G
वाणउ From. कारः to वः वामरी 1. 9 torn off in G. B कुंडंगी C कुडुम्बी F कुंडंगी X
कुडुम्बी C 1 hd व्याऊला° X व्यातुला Z व्यावृत°. L. 9. BF वमरी. L. 10.
G थाहा° BF °वज्जे C 1. hd. °वडे 2. hd. °वड्ढे BF °वडीउ C °वहूओ B चार°
L. 11. BF किं किंतुवा° C किं किंतु° G कंबुवाहणाउ X चुवाहणाओ BFXZ पेक्खिय C
पेक्खिया G पक्खिय From ड वि° to वावय 1. 1 next page torn off in G. CX
विमूढेसु. L. 12. AX वासुंदी cdd य C कंदंमि. L. 13. Z वावायः G वायवणि-
वणिवासा° ABFGX °णीउ C °णी उत्तच्छिद° G छिट° A रछासु. L. 14. G चारिज्जो
BF वासली C कन्दः GZ कंदः B वाचओ. Z व वेणी From वावणी to वासुलि° 1. 1 next
page torn off in G. L. 15. BF रथ्या,

वाक्यकुमार वासंदिदन्त वासुलिर्दई वारिजे ।

जं दिक्खिओ सि ता मा वासाणिं सुलहवावाणिं भमसु ॥ ४९ ॥ [५५]

वाउल्लो पलविरए वायारो सिसिरवायम्मि ।

वाणीरो जम्बू वायाडो कीरे किमिम्मि वाडिल्लो ॥ ५६ ॥

वाउल्लो पलपनशीलः । वायारो शिशिरवातः । वाणीरो जम्बूवृक्षः । वायाडो शुकः । 5
वाडिल्लो कृमिः ॥ यथा ।

वाडिल्लो व्व पुणो रम वाणीरवणम्मि तीइ असुचीए ।

तुममगणिअवायारो णिग्घिण वायाडवाउल्ल ॥ ५० ॥ [५६]

वालप्पं विप्पं तह णङ्गूले वाविअं पसारिअए ।

गण्डयमिगम्मि वाडिमविडोमिआ वायणं च लाहणए ॥ ५७ ॥ 10

वालप्पं तथा विप्पं पुच्छम् । वाविअं विस्तारितम् । वाडिमो तथा विडोमिओ
गण्डकमृगः । वायणं भोज्योपायनम् । अत्र वासाहू भेक इति वर्षाभूशब्दभवत्वा-
न्नोक्तः ॥ यथा ।

वाडिम विडोमिएसुं वालप्पत्थोडणाइ ताव कुण ।

वाविअविप्पे सीहे पुण जम्बुअवायणं होसि ॥ ५१ ॥ [५७]

15

- L. 1. B वाचय° BF °दत्तीइ GZ °दनीइ CX °दन्तीइ against metre.
L. 2. GZ दिक्खिउ BF सुलवावाणि. L. 3. X वाठउल्लो A पलवरए AY वाआरो
AB °वाअंमि In G. from वायम्मि to वाउल्लो l. 5 torn off. L. 4. A बाणीरो
BG जंबू C जंबू यारो BF, C 2 hd. वायारो X वायडो E किमम्मि BF वारिल्लो.
L. 5. G जंबू. BFX वायारो BF शुष्कः L. 6. G किमिः L. 7. BF °ल्लोः
C च BF वाणीरमणंमि BX असुचीए From वाडिल्लो to मगणिअ° l. 8. torn off in G.
L. 8. B तुमगणि° BCFGXZ °गणिय° G °यारो B णिग्घिणि Z °वाउल्लो. L. 9.
E वालप्पं C 2. hd. लंगूले E णंगू ABFXYZ वावियं C वाठियं E वावियं G चावियं
cdd. °रियए. L. 10. BF गडुय° From म्मि to विप्पं l. 11. torn off in G.
B चाडिम° cdd. °मिया A लहणे. L. 11. B वाचियं CFGXZ वावियं GZ °मिउ.
L. 12. X गडकमृगः B भोजो° G भोज्यापनयनं BF वसोहू From हू to मविडो° l. 14.
torn off in G. C 1. hd. वर्षाभूशब्द° X वर्षाभूशब्द°. L. 13. CXZ °न्नोक्तम्.
L. 14. BF विडामएसुं BFZ °त्थोडणाइ C °च्छोऊणाइ G °च्छोडणाइ X °च्छोऊणाइ,
L. 15. cdd. वाविय° BF °विप्पे CZ जंबुय° G जंबुय° BF °वाहणं.

वाडंतरा कुडीरे वामणिआ दिग्घकट्टवाडीए ।

वावडयं वोच्चत्थं विवरीअरयम्मि णिद्धिट्ठं ॥ ५८ ॥

वाडंतरा कुडीरम् । वामणिआ दीर्घकाष्ठवृत्तिः । वावडयं तथा वोच्चत्थं विपरीतरतम् ।
केचियुगपत्परिवर्तितमुखयोः स्त्रीपुंसयोर्मुखेजघनकमाहुः । यदाह ॥ वोच्चत्थमौपरि-
५ ष्टकमाहुः स्त्रीपुंसयोः परस्परतः ॥ यथा ।

वामणिअन्तरवाडंतराइ सुण्णाइ तह तए रमिअं ।

जह सहि वावडयपिओ वोच्चत्थं अज्ज वि भरेइ ॥ ५९ ॥ [५८]

तुरयम्मि वासवारो सिरआहरणम्मि वालवासो अ ।

वावोणयं विकिण्णे णट्ठपडिग्गाहयम्मि वामणिओ ॥ ५९ ॥

10 वासवारो तुरगः । वालवासो शिरआभरणम् । वावोणयं विकीर्णम् । वामणिओ नष्ट-
प्रत्यादाता ॥ यथा ।

णट्ठाण रिउवहूणं वावोणयकणयवालवासाण ।

तुह वासवारवाला वामणिआ हुन्ति कुमरवाल णिव ॥ ५९ ॥ [५९]

साणम्मि वासवालो सुरणाहे वाणवालो अ ।

15 वारसिआ मल्ली कणए वालंफोसवालिआफोसा ॥ ६० ॥

L. 1. A कुडीए From कुडीरे to तरा कुडीरम् 1. 3 torn off in G. *add.* °णिया
E दिघ° B °कट्ट°. L. 2. B वोच्चत्थं CX वोच्चत्थं E वोच्चत्थं Z वोच्चत्थं *add.* विवरीय°.
L. 3. BF कुडीरं C कुटीरं From टीरम् to यं तथा torn off in G. BCFXZ वामणिआ
X °काष्ठ° BCFX °वृत्तिः BZ वोच्चत्थं. In G विपरीत° is torn off L. 4. X केवित
युग° From युगप° to दुः विसी 1. 4. stanza 61 torn off in G. B °पुंसयोः मुखेज°
C °योरेवज° X योः रेवज° Z °जघनमाहुः. C यदाहुः BZ वोच्चत्थं C (F!) वोच्चत्थ°
C (F!) XZ °मौपरिष्टिक°. L. 6. C वामणिअन्तरवाडंतराइ 2. hd. °तीराइ (sic) X
वामाणियं° Z °वाडंतरम्मि सुत्तम्मि तह C सुणाइ BCFXZ रमियं. L. 7. X वावडपिउ Z
°पिउ BXZ वोच्चत्थं. L. 8. E सिरअहरणम्मि X °अहरणम्मि *add.* य. L. 9. E
वावो° Z वावा° X वावोणयं A णट्ठपडि° C णट्ठ° X णट्ठगाह° AZ °णित. L. 10. B
सिर°. X वामणिउ (°ठ!). L. 12. C णट्ठाण B रिउ° X रिओ°. L. 13. CX
°वारवारा BCFXZ °णिया Z *om.* हुन्ति X कुमारवाल. L. 14. BF सणम्मि E
वासवालो *add.* य. L. 15. *add.* °सिया E वालं BF *om.* सवालिआफो A °वाणिया°
CEXYZ °वालिआ° XZ °फोसो.

वासवालो श्वा । वाणवालो इन्द्रः । वारसिआ मल्लिका । वालंफोसं तथा वालि-
आफोसं कनकम् ॥ यथा ।

वारसिआइ महाबल सुवासवाल्हरह वाणवालपिअ ।

तुममच्चिऊण वालंफोसपिओ लहइ वालिआफोसं ॥ ५४ ॥

अत्र वाहिप्पइ व्याह्रियते । वावंपइ श्रमं करोति । इति धात्वादेशेषूक्ताविति 5
नोक्तौ ॥ [६०]

वाहगणो मन्ती दहुरडे वायडघडो विसी सारी ।

विल्हं च धवलवण्णे विपित्तविहसिब्विआ विअसिअम्मि ॥ ६१ ॥

वाहगणो मन्त्री । कप्रत्यये वाहगणओ । वायडघडो दर्दुरकाख्यो वाद्यविशेषो
भरते प्रसिद्धः । विसी करिशारिः । विल्हं धवलम् । अत्र विसो आखुरिति वृषशब्द- 10
भवः । विड्डा लज्जेति व्रीडाशब्दस्य तैलादिपाठात् डस्य द्वित्वे सिद्धमिति नोक्तौ ।
विपित्तं तथा विहसिब्विअं विकसितम् ॥ यथा ।

तुह णिव विपित्तगुण विहसिब्विअविल्हजस चत्तकरिविसिआ ।

वाहगणएहि मुक्का वायडघडवायणा हुआ रिउणो ॥ ५५ ॥ [६१]

विच्छोहो विरहे विरसं वरिसम्मि विसढो अ णीराए ।

कमलासणो विसारी विठणा पण्ही चमूइ विसरो अ ॥ ६२ ॥

15

CI

- L. 1. Z इन्द्रः BCFZ °सिया X °सिय. L. 2. BCFXZ वालिया° X पोसं.
L. 3. BXZ °सियाइ C (F!) °सियाइ BX महाबल X सुवालहर Z सुवासरह C वाणपिय
(sio) Z °वाल° XZ °पिय. L. 4. X तुह° Z °मविऊण C वालफोसियउ लहइ X
वसियओ for वालं Z °पिउ BCFXZ वालिया° L. 5. CX वाहप्पइ. L. 7. E
बाह° A °गणउ X °गणओ A ददुडाड E ददुरडे X ददुर Z ददुङ्गे. A °घडो X °घडो
वित्तकरि सरी A सारे. L. 8. B व C °वण्णो A om. विपित्त Z विपत्त° B °विहोसि° C
(F!) °विहि° ABEXYZ °व्विया Y विय° BCFXYZ °सियंनि. L. 9. X वाह-
गणेओ Z °गणउ C वाया° X °विशेषः L. 10. C 2. hd. भारते C प्रसिद्धम् C विशी X
वित्त C om. शारिः X वित्तं for विल्हं. From आखुरिति to विपित्तं l. 12. torn off in
G. X आखुरति C वृश्च° Z वृषभशब्द°. L. 11. BF विश for विड्डा Z °पाठाडुस्य B
द्वित्वे Z सिद्धे इति. L. 12. BFGXZ °सिब्वियं C °सिब्वियं X कथितं for विकसितं.
L. 13. GZ निव B °सिब्वियंविल्ह° C 2. hd. FGXZ °व्वियं C 1. hd. °व्विय X °विल्ह-
जस BCFX वत्त° C (F!) °विसया BFZ °विसिया. From रिविसिआ to णो in रिउणो
l. 14. torn off in G. L. 14. BF °णएहि X दुआ. L. 15. B विच्छोहे A
विरस AX विसम्मि E om. विरसं cdd. य. L. 16. BF पलही वमूइ XYZ य From
अ to नीरोग torn off in G.

विच्छोहो विरहः । विरसं वर्षम् । विसदो नीरागः । नीरोग इत्यन्ये । विषमवाच-
कस्तु विषमशब्दभवः । विसारी कमलासनः । विद्वणा पार्णिः । विसरो सैन्यम् ॥ यथा ।

विसद विद्वणा वि ण तुहं तप्पइ विच्छोहिआ तुमए ।

कामविसरेसमहुणो दिणं पि मण्णइ विसारिविरसं व ॥ ५६ ॥ [६२]

5 विहई वुन्ताकीइ विरुवे विक्खासविरुअवेलुंका ।

विलयविओलविहण्णा सूरत्याविग्गपिअणेसुं च ॥ ६३ ॥

विहई वृन्ताकी । विक्खासो विरुओ वेलुंको त्रयोऽप्यमी विरूपार्थाः । विलओ
सूर्यास्तमयः । विओलो आविद्यः । विहण्णं पिञ्जनम् ॥ यथा ।

विक्खासविहइकच्छे विहण्णहत्थं पि सव्वविरुअं तं ।

10 विलए जं रमसि तओ वेलुंको तुह ण को वि अविओले ॥ ५७ ॥ [६३]

विग्गोवो आउलया विक्खणवितता य कज्जम्मि ।

विसिणो अ रोमसे फाडिए विरिक्कं च पिजिए विहयं ॥ ६४ ॥

विग्गोवो व्याकुलभावः । विक्खणं तथा विततं कार्यम् । विसिणो रोमशः । विरिक्कं
पाटितम् । विहयं पिञ्जितम् ॥ यथा ।

15 महविक्खणविग्गोवे तं अणुणिन्तीइ तइ कयं विततं ।

विहयालया सि जं सहि णक्खविरिक्का य पुलयविसिणा ॥ ५८ ॥ [६४]

- L. 2. C विद्वणा X पार्णि, G सौन्यं. L. 3. From वि to काम° torn
off in G. BCFXZ विच्छोहिया CZ तुसा तुमए. L. 4. CXZ °सरेसुमहुणो C
दिणंमि मण्णइ X दिणंमि BF मन्नइ G मन्नइ G विसारि° X °विरस BCFZ च X व्वं.
L. 5. E बुत्ताकीइ Z चुंताकीइ BF विरुवे C विक्कोस° E विक्खासं° A °विरुअं° EY
°विरुय° X °विरय° G °वेलुंका Z वेलुंका. L. 6. E विलयं° ACEG (F?) XYZ
°विउल° From विहण्णा to विहई torn off in G. C सूरच्छा° C °पिजण्णेसुं चा. L. 7.
B om. विहई G विरउ GZ विलयो. L. 8. B सूर्यासूमसः C (F?) XZ सूर्यास्त-
समयः cdd. विउलो X आविद्यः. L. 9. X विक्खासं From सविहई° to व्ववि° torn
off in G. B विहण्णकच्छं BCF सच्च°. L. 10 G ज CX वओ G तउ B वेलुंको
BG अविउले C (F?) Z अविउलो X अविओला. L. 11. EX °विवता E कज्जम्मि.
L. 12. EX विसणो BCEFGXYZ य From मसे to विहयं torn off in G. B विरिक्कं
A पंजारिप (sic) B पिजिए Z पिजियं E विहियं. L. 13. X विग्गोवो B °भवः G विसणं
X विवतं B विसिणो. X विसणो BF विरिक्कं. L. 15. From णविग्गोवे to विततं
incl. torn off in G. Z om. तइ. L. 16. G विहियालया B लक्खविरिक्का X
णविरिक्का BF पुलयविसिणा XZ °विसिणा य.

लज्जाइ विलिअविदूणावेदूणा तहेअ वेलूणा ।

सम्भाणुम्मि विडप्पो विडओ अ विहुंडुओ चेअ ॥ ६५ ॥

विलिअं विदूणा वेदूणा वेलूणा एते चत्वारो लज्जार्थाः । यत्तु विलिअं विप्रियं तत् व्यलीकशब्दभवम् । केचित् वेलणयं लज्जेत्याहुः । विडप्पो विडओ विहुंडुओ त्रयोऽप्येते राहुवाचकाः । विज्जुला वियुत् । विलया वनिता । एतौ शब्दभवौ । तथा विराइ ५ विलीयते । इति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ यथा ।

गयविदूणे गयवेदूणो विलिअसहिए सवेलूणो ।

विडयारिबल विहुंडुअघोरम्मि विडप्पघोरो सि ॥ ५९ ॥ [६५]

धट्टे विसारओ तह विरिज्जयविलुंपिआ अणुगइट्ठा ।

भल्लायए विसमयं विप्पवरं तह य वेअडुं ॥ ६६ ॥

10

विसारओ धृष्टः । विरिज्जओ अनुचरः । विलुंपिअं अभिलषितम् । विसमयं विप्पवरं वेअडुं त्रयोऽप्यमी भल्लातकार्थाः ॥ यथा ।

अविरिज्जओ सि कुट्टिअ विसारय किमम्बए विलुंपेसि ।

विप्पवरोविअ गन्तुं वेअडुवणम्मि विसमयं भुञ्ज ॥ ६० ॥ [६६]

L. 1. C लज्जाइ X लज्जाय ABCFGYZ विलियं EX विलयं E (BG!) °विदूणा° X विदूणो° C °वेदूणा E °वेदूणा A वेदूणविदूणा Perhaps °विदूणावेदूणा is the correct reading. BCFGYZ तहेय EX तह य A only य B चेलूणा E वेलूणा From लूणा to यत्तु torn off in G. X वेलूणा. L. 2. A विडउ C 1. hd. विनुउ cdd. य A विहंडउ CEFX विहुडओ YZ विहुंडओ ABCFY चेय X वेअ Z चेव. L. 3. BZ विलियं C (F!) विलयं X विलय BCF विदूणा (B °दू°!) X विदूणा X वेदूणो BF वेदूणा BZ यत्तु BGXZ विलियं C (F!) विलयं. L. 4. Z तद्व्यलीक° X om. शब्द CX अन्ये for केचित् Z केचिद्वेलणयं B चेलणयं In G from वेलणयं to ण अंसुअ° 1. 7. st. 71 torn off. Z विडउ C (F!) विहुंडओ Z विहंडुओ. L. 5. BF विद्युली विज्जुव X विद्युला Z विज्जुली BF विरोइ. L. 6. B °पूकः C (F!) XZ °पूका इति नोक्ताः. L. 7. B °विदूणे X °वेदूणे BCFXZ विलियं X सवेलूणो. L. 8. X om. विडयारिबल BCF °वल B विहंडु° X विहुंडु° Z विहंडुय° BF °अप्पोरंमि. L. 9. C विरिज्जय° 2. hd. °इक्षय° cdd. पिया C °इट्ठा. L. 10. Z भल्लायए C विप्पमयं A वेसटं BCFX वेयटं EY वेयडुं Z वेयटं. L. 11. BX विरिज्जओ C विहंसओ 2. hd. °इक्ष° Z विरिज्जउ B अनुवर X विलुंपियं BF अभिलिखितं. L. 12. BCF वेयटं X वेअटं Z वेयटं. L. 13. BX अविरिज्जिओ C अविरिज्जउ 2. hd. °रइक्षउ Z अविरिज्जिओ BCF कुट्टिय X कुट्टिय Z कोटिय BCFZ किमम्बए X किमम्बए C विलुंपेसि. L. 14. X विप्पचरोविप्पचरोविअ BZ °चिय CFX °विय BFXZ वेयटं° C वेयटं वण° BF विस भुञ्ज C 1. hd. भुञ्ज.

सूर्इविद्धे विब्भेइअं चउरगइहयम्मि विक्रमणो ।

कीडे विलुंपओ णिसि च विड्डिरिल्ला विडंकिआ वेई ॥ ६७ ॥

विब्भेइअं सूच्या विद्धम् । विक्रमणो चतुरगतिस्तुरगः । विलुंपओ कीटः । विड्डिरिल्ला रात्रिः । विडंकिआ वेदिका ॥ यथा ।

5

एअं विडंकिअठिअं पलोइउं विड्डिरिल्लवइवयणं ।

किमविब्भेइअकण्णय विलुंपए दलसि विक्रमणगमणो ॥ ६९ ॥ [६७]

पच्छातावम्मि विणिव्वरं च कोसुम्भयम्मि विरहालं ।

विच्चोअयविब्भवणा उवहाणे तह विआलुओऽसहणं ॥ ६८ ॥

विणिव्वरं पश्चात्तापः । विरहालं कुसुम्भरक्तं वस्त्रम् । विच्चोअओ तथा विब्भवणं
10 उपधानम् । विभमणं इत्यन्ये । विआलुओ असहनः ॥ यथा ।

विब्भवणे विच्चोईकए भुए जूडके अ उल्लिहिए ।

जइ विरहालवईए कुवासि विआलुअविणिव्वरो होही ॥ ६९ ॥ [६८]

धाणा विलिंजराओ विअंगिअं णिन्दिअत्थम्मि ।

विकेणुअं च विकेज्जे विकराले विडिच्चिरं चेअ ॥ ६९ ॥

L. 1. C. om. विद्धे ABCFY °इयं EXZ °इय BF चओर°. L. 2. B विलिपओ C 1. hd. विलु° A °पउ AC om. च BF व A विडिरिल्ल BF विड्डारिल्ला C विडरिल्ल Z विड्डिरिल्ला B विडंकिअ AC (F 1) XYZ °किअ E विडकिअ BCF वेई. L. 3. BCFZ °इयं X °इयं सूच्या° C चतुरगः X °स्तुरग. L. 4. X विड्डिरिल्ला B °रिल्लो BCFXZ °किअ. L. 5. BCFXZ एअं BCFXZ विडंकिअ° B °ट्टियं CF °ट्टियं BF °इयं C पलोइ X पलोइयं Z पलोविअं BCFX विड्डिरिल्ल° Z विडिरिल्ल° BF °वइवइणं. L. 6. BF किमति° C किमंवि° BFXZ °ब्भेइयं C °ब्भइयं X °कणया Z विलुंपप C °गमणे. L. 7. C पच्छता° A विणिच्चरं BF विणि° C णिभूरवरं 2. hd. विणिच्चिरं Y कोसुभ° E °हाल. L. 8. A, C 2. hd. (B 1) XY विव्वो° Z विव्वोयय° cdd. विया° (Y as above) AZ °लुउ BCFXZ सहणे, L. 9. C विणिच्चिरं X °व्विरं C 2. hd. X विव्वो° Z विव्वोयओ. L. 10. BF विभमणमित्य° CX विभायणमित्य° Z विव्वमणमित्यन्ये BCFZ वियालुओ X विथालओ. L. 11. BF, C. 2. hd. विव्वोई° X विव्वोई° Z विव्वोई° X नूए for भुए Z य X ओल्लिहिए. L. 12. BF वियालुअं CX वियालुअं Z विलुयविणिव्वरो C °विणिच्चरो X विणिथेरो C °होहि. L. 13. E धाणो A °राउ A विअंगअं YZ °मियं ABEXYZ णिदियं A °छम्मि E °त्थमि. L. 14. B °णुअ EY °णुयं C विकिज्जे BF विडिच्चिरं Z विडिच्चिरं ABFYZ चेय C वेय.

विलिंजरा धानाः । विअंगिअं निन्दितम् । विक्रेणुअं विक्रेयम् । विडिच्चिरं विक-
रालम् । विडिचिअं इत्यन्ये ॥ यथा ।

विरहविडिच्चिर अङ्गे तीइ विअंगिअसहीइ फुट्टन्ति ।

मुत्ता विलिंजराउ व तुमं तु विक्रेणुएत्थिरयसत्तो ॥ ६३ ॥ [६९]

कोमलअवलङ्गीए विलिब्विली विहरिअं च सुरयम्मि ।

5

विष्फाडिअं च विद्वंडिअं च विप्पिंडिअं च णासिअए ॥ ७० ॥

विलिब्विली कोमलनिःस्थामतनुः । विहरिअं सुरतम् । विष्फाडिअं विद्वंडिअं विप्पि-
डिअं त्रयोऽप्येते नाशितार्थाः ॥ यथा ।

विष्फाडिअसाहिम विद्वंडिअपारेवएहि कयरावं ।

विप्पिंडिअभयलज्जं विलिब्विलीविहरिअं भरिमो ॥ ६४ ॥ [७०]

10

पुव्वण्हभोअणजलोल्लेसु विआरिअविरल्लिआ चेअ ।

भच्छिअजलहिमु विमइअविसालया तह विहाडणमणत्थे ॥ ७१ ॥

विआरिआ पूर्वाह्नभोजनम् । विरल्लिअं जलाद्रा । विस्तारितार्थं तु तनोतेरादेशे
सिद्धम् । विमइअं भर्त्सितम् । विसालओ जलधिः । विहाडणं अनर्थः ॥ यथा ।

L. 1. Z विलिंजराः X धाना X अंगिगिय for विअं CZ °गियं X निन्दितार्थं X
विक्रेणुअं Z °णुयं Z विडिच्चिरं. L. 2. BF विडिच्चियं C विडिच्चियमित्यन्ये X विडिच्चियं
Z विडिच्चियमित्यन्ये. L. 3. CDX विरहे BFZ °विडिच्चिरं CX °डिच्चिरं Z वियं-
गियं BCFX °गियं CX मुहंति. L. 4. BF पुत्ता CDX मुत्ता Z विलिंजं BCFXZ
°राओ BF विक्रेणुपत्थिरहसत्तो C विक्रेणुएदुडुरियसत्तो D विक्रेणुइदिरयासित्तो X विक्रेणुअदु
(°दुट्टु !) रियसत्तो Z °थिरयं. L. 5. BCFXYZ °अवलं E °लंगिए X लंगिए C
°च्चिली ACEXYZ विहरियं BF विरहियं. L. 6. X विष्फा° cdd. °डियं ABEFXYZ
विद्वंडियं C °डियं प (delet 2. hd.) AY विष्फिडियं BF विष्पिंडियं CEXZ °डियं B
नासियए CE (F !) YZ णासियए. L. 7. B विलिब्विली C (F !) विलिब्विली X
विलिब्विली BCFXZ °निस्थामं BCFXZ विरहियं X स्थामम् BF विष्फोडियं X विष्फा°
CXZ °डियं BCFXZ °डियं. L. 8. BCFX विष्पिंडियं Z विष्पिंडियं X नासितमासि-
तार्थाः. L. 9. X विष्फा° BCFXZ °डियं (twice) X om. साहिम विद्वंडिअं CZ
°साहिम BXZ °वएहिं C (F !) °वरेहिं. L. 10. B °डियं C (F !) X विष्पिंडियं Z
विष्पिंडियं B विलिब्विली C (F !) °च्चिली X विलिब्विली Z विरहियं BCFX °रियं BF भरिमे.
L. 11. BF पुव्वण्णं CZ °भोयणं Y °जलोल्लेसु cdd. वियारियं C °विल्लिया ABEYZ
°विल्लिया FX विरिल्लिया ACYZ चेय BF चेव. L. 12. ABCFXYZ भच्छियं cdd.
विमइयं C 1. hd. °मणच्छे. L. 13. BCFXZ वियारिया BCFX पूर्वाह्नं C 2. hd.
पूर्वाह्नं BFZ विरल्लियं C वरिल्लियं 2. hd. विरिल्लियं X विरहियं CXZ जलाद्रा. L. 14.
BXZ °देशसिद्धं BCFXZ विमइयं B भर्त्सितं CZ °डनं X विहाणनं.

गुणमणिविसालय तुहं विहाडणगयाण वेरिअसिसूण ।

विमइअगुरूण अंसुअवरिल्लिआणं विआरिआ कत्तो ॥ ६५ ॥ [७१]

मलिणम्मि विसंवायं विअओलिअमवि विअंसओ वाहे ।

णट्ठे विऊरिअं तह कोलाहलयम्मि विमलहरो ॥ ७२ ॥

5 विसंवायं तथा विअओलिअं मलिनम् । विअंसओ व्याधः । विऊरिअं नष्टम् ।
विमलहरो कलकलः ॥ यथा ।

मयणविअंसय विअओलिओ विसंवायकम्मणा तं सि ।

जलहरविमलहरविऊरिआ विरहिणीउ जं हणसि ॥ ६६ ॥

अत्र । विहोडइ ताडयति । विउडइ विप्पगालइ नाशयति । विच्छोलइ कम्पयति ।

10 विढवइ अर्जति । विरोलइ मथ्नाति । विअट्टइ विलोट्टइ विसंवदति । विसूरइ खिद्यते ।
विसट्टइ दलति । विहीरइ विरमालइ प्रतीक्षते । विडविड्डइ रचयति । एते धात्वादेशेषूक्ता
इति नोक्ताः ॥ [७२]

काले कज्जअयाणे विलुत्तहिअओ तरङ्गए वीली ।

वीची लहुरच्छा वीसुं जुअए वीलणं च पिच्छिलए ॥ ७३ ॥

L. 1. Z विलडण° corr. विहाडण° C वरियसिसूणा X वेरियसिस्तण. L. 2.
BCFXZ विमइय° B °गुरूण CGXZ अंसुय° cdd. °ल्लियाणं BCFX विआरिया. L. 3.
From वायं to लिअं 1. 5. torn off in G. A विअउलिअं विअंसउ B विअलिअमवि C
(F !) Z विअलियमवि C 2. hd. विउलि° X विअउ° Y विअओ° EXY °लियम° EXY
विअंसओ ABF °सउ C वाहो E वाहे. L. 4. Z णट्ठे cdd. °रिअं. L. 5. BZ
तथा विउलिअं C (F !) X तथा विउलिअं X मलितं CX विअंसओ G °सउ B °रिय CG
(F !) XZ °रिअं. L. 6. B °कल. L. 7. G °विअंसय Z °विअंसिय G
विअ-उ X विअओलिओ G विसवाय° BCF कम्मणा. L. 8. BCF °हराविऊरिया X
°हरावि° Z °हराओविऊरिया B विरहि° Z विरह° C °णीउं. L. 9. X ताडयति BCF
विओडइ BF विप्पगालइ नोड्डायति. L. 10. BF विडइ CXZ अर्जयति In G from
अर्जति to विलोट्टइ torn off. BF विअट्टइ C विट्टइ X विडइ Z विअडइ X तिलोट्टइ X
विस्तरइ BFX खियति. L. 11. X विसडइ Z विसट्टइ C विहारइ C विड° X विहविड्डइ
G °विड्डइ Z °विट्टइ. L. 13. काले क torn off in G. E कज्जअयाणो X कज्जय°
A विलित° G विलुक्त्त° ACEXY °हियओ GZ °हियउ Z ठीली. L. 14. X ची for
वीची A °रत्था BFX जुअए C जअए E जुअए BF पवीलणं च पिच्छिलए.

विलुत्तहिअओ यः काले कार्यं कर्तुं न जानाति । वीली तरङ्गः । वीची लघुरथ्या ।
वीसुं युतकम् । पृथगित्यर्थः । सामस्त्यवाचकस्तु वीसुंशब्दो विष्वक्शब्दभवः । वीलणं
पिच्छिलम् । अत्र । वीसालइ मिश्रयति । वीसरइ विस्मरति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति
नोक्तौ ॥ यथा ।

जं णिसि वीचीए जलवीलीगयवीलणत्तणाइ तुमं ।

5

ण गओ सि हविअ वीसुं तं दइअं ता विलुत्तहिअओ सि ॥ ६७ ॥ [७३]

वुप्फं च सेहरे गहगहिए वेप्पो पमुम्मि वेढी अ ।

वेलं च दन्तमंसे वेणो विसमे णईतूहे ॥ ७४ ॥

वुप्फं शेखरः । वेप्पो भूतादिगृहीतः । वेढी पशुः । वेलं दन्तमांसम् । वेलेत्यन्ये ।
वेणो विषमः सरिदवतारः ॥ यथा ।

10

वेढिं हणिउं जण्णे धावसि वेप्पो व्व विप्प जडवुप्फ ।

तो वेणाओ पडिओ पडिअदसणमूलवेल लहसु फलं ॥ ६८ ॥ [७४]

वेत्तं च अच्छवत्थे विडम्बणाए अ वेलंबो ।

वयणिज्जे वेणिअवेसणा य मउअम्मि वेअल्लं ॥ ७५ ॥

L. 1. BF विलुप्तं C 1. hd. विलुत्तहियउं C 2. hd. XZ °हियओ G °अउ X जानाति
From ली to युतकम् 1. 2 torn off in G. L. 2. BF वीसं GZ सामस्त्यवाचं
G वीसुं BF विष्वक्शब्दं G विष्वक् X विष्वग्. L. 3. CX पिच्छलं C वीसालइ
B मिश्रययति C एते From पूकाविति to जलवीली 1. 5 torn off in G.
Z ७२ for यथा. L. 5. BCF निसि वीचीए Z वीचीइ C °गेयं Z बालत्तणाइ.
L. 6. X ने BE गागओ स CG गउ cdd. हविय BF दइ (sic) C दइउं GZ दइयं
X दइओ C °हियउ G °हियउ Z °हियओ. L. 7. A वुप्फं F वुप्फं B व AG वेप्पो
BF वेप्पो C विप्पो E वेप्पो X पमुं A वेढी BCF वेढी X वेढा Y वेढा From ङी to
णईतूहे 1. 8 torn off in G. ABXYZ च C (F !) या. L. 8. C 1. hd. X
च A दन्तमंसे Y दन्तमासे which is equally correct C विसामणईत्तहे BF णइं A णईत्तारे
X णईत्तारे Y णईवूहे. L. 9. X शेखर B वणो C विप्पो X स्ततादिगृहीतः C (F !)
°हीताः BCFX वेढी G वेढी CZ °मासं B चेले. L. 10. G विणो X विषमसरि.
L. 11. B वेढि CG वेढि X वेढि B, C 2. hd. F हणिओ Form उं to पडिअं om.
G. BF वेप्पो CX विप्पो Z विप्पु C च BF जलवुप्फ. L. 12. cdd. वेणउ. (X
as above) cdd. om. पडिओ cdd. पडियं BF °सुलं Z° सुणं X °मूणं G °मूण-
हसु X लसु. L. 13. E वित्तं Z अत्थं C °वच्छे BFZ विडंबणाए C विलंबणाए cdd.
य E वेलंबो B वेलंबो. L. 14. B विणियं AEEFGXYZ वेणियं C वेणियां G °वेसया
ण मं BF, C 2. hd. मओअं EX वेयल्लं.

वेत्तं अच्छवस्त्रम् । वेत्तंबो विडम्बना । वेणिअं तथा वेसणं वचनीयम् । वेअल्लं मृदु । वेअल्लं असामर्थ्यमित्यन्ये ॥ यथा ।

वेअल्लवेत्तमेअं अवेणिअं पामराण दंसन्तो ।

अण्णाणत्तणवेसणवेत्तं लहसि वणिउत्त ॥ ६९ ॥

5 अत्र वेसणं ओष्ठ्यादिकं केचित्पठन्ति ॥ [७५]

वेसाइ वेळ्ळरी वेइआ सलिलहारिणीए अ ।

वेढिअवेप्पुअवेरिज्जा वेढिअसेसवासहाएसु ॥ ७६ ॥

वेळ्ळरी वेश्या । वेइआ जलहारिणी । अङ्गुलिमुद्रावाचकस्तु वेदिकाशब्दभवः । वेढिअं वेष्टितम् । वेप्पुअं शिशुत्वम् । भूतगृहीतमित्यन्ये । वेरिज्जो असहायः । एका-
10 कीत्यर्थः । वेरिज्जं साहायकमित्यन्ये । यदाह गोपालः ॥ असहायं वेरिज्जं साहायक-
मपि च केचिदिच्छन्ति ॥ यथा ।

अन्धारवेढिआसुं दिसासु जं भमसि दिअर वेरिज्जो ।

गयवेप्पुअ तं णूणं तं वेळ्ळरिवेइआहि हरिओ सि ॥ ७० ॥

अत्र वेळ्ळ रमते इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [७६]

L. 1. BG वेत्तंबो F वेत्तंबो C विलम्बना cdd. वेणिअं X वसणं. In G नीयं वे^o torn off. L. 2. BGZ वेअल्लमसाम^o X वेअल्ल. L. 3. G वयल्ल^o Z वेयल्ल^o cdd. मेयं अवेणिअं (Z मयं) X दंसतो. L. 4. BF अल्लणत्तण^o From णत्तण to चकस्तु l. 8 torn off in G. B वेत्तंबं C (F!) हलसि Z वहसि उत्ता. L. 5. BZ वेसणमोष्ठ्यादिक (Z कं) C (F!) वेसणमो^o X वेसणमोष्ठ्या^o. L. 6. BF वंसाइ AZ वेळ्ळरी C 1. hd. विळ्ळली EX विळ्ळरी cdd. वेइया X हरिणीए cdd. य. L. 7. A विण्ढिअ^o B वेढियं^o CE (F!) Z वेण्ढियं^o X वेढियं^o Y वेढियं^o E वेप्पुवेरिज्जा ABCFXYZ वेढियं^o X सहाएसु. L. 8. BCFZ वेळ्ळरी X विळ्ळरी BF om. वेश्या BCFXZ वेइया X सलिलहारिणी X om from अङ्गुलि^o to भवः incl. L. 9. BF वेढियं C विण्ढियं C 2. hd. वेण्ढियं GXZ वेण्ढियं B चेष्टितं C वेधुयं GZ गृहीतमित्यन्ये. From रिज्जो to असहायं l. 10 torn off in G. B सहायः CZ असहाय X असहा. L. 10. X वेरिज्जा हायक^o B सहायक^o X असहाय Z वरिज्जं B साहायकमव X साहायक^o. L. 11. BCFX om. च C om. from दिच्छन्ति to दिअर l. 12. L. 12. BF वेढियासुं GZ वेण्ढियासुं (Z सुं) X वेढियासुं X नससि for भमसि CX दिअर X वेरिज्जो From रिज्जो to अ वेळ्ळ l. 14 torn off in G. L. 13. C वेप्फअ यं X यं for तं Z वेप्पुअ यं B व्पूणं F णूणं BF वेळ्ळरि^o CZ वेळ्ळरि^o BCF XZ वेइयाहि B हरिसिओ सि C 1. hd. हरिउ. L. 14. C रमतेति X रमतीति Z रमत B^o पूक इति नोक्तः.

मणिआरघरोलीसुं वेडिअवेसंभराओ अ ।

वेलुलिअं वेरुलिए वेअडिअं तह य पच्चुत्ते ॥ ७७ ॥

वेडिओ मणिकारः । वेसंभरा गृहगोधा । वेलुलिअं वैडूर्यम् । वेअडिअं प्रत्युसम् ॥ यथा ।

वेसंभरासिरोमणिवेलुलिआहरणमुप्पलच्छीए ।

वेडिअ जइ देसि तुमं होसि तओ तीइ हियवेअडिओ ॥ ७१ ॥ [७७] 5

वेडइओ वाणिअए कलुससुराए अ वेडसुरा ।

भमरम्मि वेणुणासो संकडए वेडिकिल्लं च ॥ ७८ ॥

वेडइओ वाणिजकः । वेडसुरा कलुषा सुरा । वेणुणासो भ्रमरः । वेडिकिल्लं संकटम् ॥ यथा ।

महुपाणन्धे अम्हे णिए वि वेडइअ वेणुणासे व्व ।

10

किं लोअवेडिकिल्ले वेडसुरं देसि पाणिअं खिविअ ॥ ७२ ॥ [७८]

वेवाइअमुल्लसिए वेल्हाइअमवि अ संकुइए ।

वेसत्तणम्मि वेसक्खिज्जं उसहम्मि वोवालो ॥ ७९ ॥

वेवाइअं उल्लसितम् । वेल्हाइअं संकुचितम् । वेसक्खिज्जं द्वेष्ट्यत्वम् । अयमोष्ठ्यादिः प्रायेण । वोवालो वृषभः ॥ यथा ।

15

- L. 1. BF मणिआरघरो CEGXYZ मणियार° E °लीसं cdd. वेडिय° ABFG, C 1. hd. Z °राउ cdd. य. L. 2. A वेरुलियं BCEFXYZ °लियं G °लिय ABFG XYZ °डियं From तह to संभरा 1. 3 torn off in G. X तह यं तह य EZ अ Z पच्चुत्त. L. 3. CG वैलु° BCFGXZ °लियं. XZ वेअडियं BF प्रलुप्तं. L. 4. C वेसंभरा° X शिरोमणि° cdd. °लुलियाह° BF °णसुप्पल°. L. 5. cdd. वेडिय From मं हो° to अडिओ torn off in G. C होसी CX तउ BCFXZ हिययवेअडिओ. L. 6. AG वेडइअ EXZ वाणियए G चाणियए B कलस° E कलसु° cdd. य AXY वेट° EG वेण्ड° X °सुवा. L. 7. BF वेणुणासो B संकडए E वेडिकिल्लं X विडिकिल्लं व. L. 8. G °इउ X वेडइओ BCFX वेडसुरा G वेण्ड° From लुषा to वेडि° torn off in G. C 1. hd. वेणुणासो 2. hd. वेणुणासो. L. 10. C अम्ह X अम्हे णिए C ति G वे BFGXZ वेडइअ C om. वेडइअ C °ण्णासे C 1. hd. च G व्वं. L. 11. C कि cdd. लोय° BCFX वेट° G वेण्ड° B °सुरा C (F!) °सुर BCFX पाणियं G याणिअं cdd. खिविय. L. 12. B वेवाविय° ACE (F!) XYZ वेवाइय° ABF वेल्हाइयम° C वेल्हाइयम° E चेल्हाइयम° In G from वाइअ° to वि torn off. cdd. य BF संकुयए Y संकुचिए. L. 13. ABCFY वेसत्त° EX वेसित° G वेसित्व° Z वेसतू° BFG वेसक्खिज्जं C 1. hd. °सिअं 2. hd. °सिअं E वेसिक्खिज्ज X °क्खिज्ज B उसहम्मि Z ओसहम्मि E चोवा° X वोवाले. L. 14. cdd °इयं (twice) C वेसक्खेअं 2. hd. °इअं F °क्खिज्जं X °क्खेज्ज. B अयमोष्ठ्या° Z °ष्ठ्या° From ठ्या° to यथा torn off in G. L. 15. Z वृषभो.

अमुणिअवेसक्खिज्जं लज्जावेलाइअं इमं बालं ।

वेवाइअरोमञ्चो किं रे वोवाल छिप्पेसि ॥ ७३ ॥

अत्र वेरुलिअं वैदूर्यमिति शब्दभवम् । वेअडइ खचति । वेहवइ वञ्चति । वेमयइ भनक्ति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [७९]

5

वोक्खिलो घरसूरे तह वोज्झयवोज्झमल्लया भारे ।

अणुचिअवेसम्मि अ वोमज्झो वोरच्छवोद्रहा तरुणे ॥ ८० ॥

वोक्खिलो अलकिशूरः । वोज्झओ तथा वोज्झमल्लो भारः । वोमज्झो अनुचितो वेषः । वोमज्झिअं अनुचितवेषग्रहणमिति तु अस्यैव णिगन्तस्य सिद्धम् । वोरच्छो तथा वोद्रहो तरुणः । वोद्रहो ओष्ठचादिः प्रायेण ॥ यथा ।

10

वोक्खिलय वोरच्छय असिवोज्झं फलयवोज्झमल्लं च ।

किं वहसि वोद्रहीणं मज्जे एसो खु वोमज्झो ॥ ७४ ॥ [८०]

वोहारं जलवहणं णहसि अ चोदसिछणम्मि वोरल्ली ।

वोसेअमुब्भुआणे भरिउल्लट्टम्मि वोसट्टं ॥ ८१ ॥

L. 1. *cdd.* अमुणियं CX °खिज्जं G °खिज्जः BFGXZ °ल्लाइयं C °ल्लाइमं *cdd.* बालं (Z as above). L. 2. *cdd.* वेवाइयं C वोव BF छिप्पेसि C छिप्पेसि (!) X विप्पेसि. L. 3. BCFXZ °लियं G °ल्लिअं From ति to वइ torn off in G. X शब्दनवम् BF खज्जति C विहवइ C विमअइ GZ वेमयइ. L. 4. B °पूक्ताः. L. 5. X वोक्खिलो G तथा BF *om.* वोज्झयं C वोझयं E वोज्झयं Y चोज्झयचो° C °वोझ Z °वोझ° EX भारे From भारे to च्छवोद्रहा l. 6. torn off in G. L. 6. ABEFX Y °चियं CZ °वियं ABCFX Y Z य BCFZ वोमज्झो C वोमज्झो YZ वोरस्थ° C 2. *hd.* °वोडुहा E °वोद्रह BF भरणे. L. 7. C वोक्खिलो X विक्खिलो BCFX °सूरः B वोज्जओ C वोझ° 2 *hd.* °इस° (F!) also next word. G °उ From तथा to रः torn off in G. BF वोमज्झो C °झो. BF अनुचितो From तो to सिद्धम् l. 8. torn off in G. L. 8. X वेष BF °ज्जियमनु° C °क्षियमनु° X °ज्जियमनु वित° Z °ज्जियमनु°. Z वोरस्थो C *om.* तथा. L. 9. From प्रा to जल° l. 12. torn off in G. B ओष्ठ्या G उष्ठ्या° Z प्रायेणः L. 10. CX वोक्खिलय Z वोक्खिलिय° वोरस्थअ B °वोझ C °वोझं (F!) B °वोझमल्लं C °वोझ° (F!). L. 11. X वोद्रहीणं BF मज्जे C मज्जे BF वोमज्झो C वोमज्झो. L. 12. E वोहारं A जलवलणं EG XYZ य A वोदुसि° E °रोदुसि° C °च्छणंमि E °छणमि चो° X °च्छणंमि From चोदुसि° to काडुति l. 6. stanza 86 torn off in G. L. 13. ABCFX Y वोसे यमु° (A सो°!) E वोसेयमु° Z वासेयमु° ABCFX Y Z °मुब्भुआणे E °मुज्झयाणे Z °उल्लट्टमि E वोसट्टं Z वोसट्टं.

बोहारं जलस्य वहनम् । वोरली श्रावणशुक्लपक्षचतुर्दशमिव उत्सवविशेषः । केचि-
दिमामपि वोरलीमाहुः । वोसेअं उब्भुआणं । उन्मुखगतमित्यर्थः । वोसट्टं भूतोद्धु-
तम् ॥ यथा ।

अंसयवोसट्टच्छी वोसेअहिआ य विरहतावेण ।

कह पेच्छे वोरलिं बोहारमिसा किमित्थ सहि णेसि ॥ ७५ ॥

5

अत्र । वोक्कइ विज्ञपयति । वोल्इ गच्छति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [८१]

वोकिळ्ळिअं च रोमन्थे तह वोभीसणो वरायम्मि ।

दारगदेसखेत्तेसु वडो अ वणोऽहिआरसवचेसु ॥ ८२ ॥

वोकिळ्ळिअं रोमन्थः । वोभीसणो वराकः ॥ यथा ।

उप्पाइउमसमत्था जे चव्विअचव्वणं कुणन्ति कई ।

10

वोभीसणा फुडं ते वोकिळ्ळिअकारिणो पसुणो ॥ ७६ ॥

॥ अथानेकार्याः ॥

वडो द्वारैकदेशः क्षेत्रं चेति द्वर्थः । वणो अधिकारः श्वपचश्च ॥ [८२]

वंडो अकयविवाहयणिण्णेहयखण्डगण्डभिच्चेसु ।

तणुबलिअभूअगहिएसुं वण्पो वण्णमच्छरत्तेसु ॥ ८३ ॥

15

- L. 1. BZ *om.* पक्ष B उच्छव° B किंचिदिमामपि X केविदेमामपि. L. 2. Z देनामपि BF वोरलीमाहुः C वेरेल्लामाहुः X वोरल्लामाहुः BCFZ वोसेयं X वोसेय BXX उब्भु (X °ब्भ°) याणं C (F!) उब्भुयाणं. B उन्मुख° X उन्मुख (F!) X भूतोद्धु°. L. 4. BF अंसुअं XZ अंसुयं BCFXZ °हिया C विहर° (F!) L. 5. BF *om.* वोरलिं C वोरलिं C किमिच्छ X कमिच्छ B सह X णे (sic). L. 7. B वेक्कि° E बोकि° *cdd.* लिंयं B व X तेह E चोभी° BF वोभीणो X वोभीसणे C विरायंमि XY add अथानेकार्याः ॥ L. 8. BF दारगदेस° B चडो BEFX य C आ C 2 *hd.* वेणो ABF ऽहियार° C अहियार° Y अहिआर° Z हियारसवएसु Y °सवचेसु. L. 9. B वोकिळ्ळयं C (F!) XZ °लिंयं. L. 10. BF उप्पाइयम° X उप्पाइयाम° C °समच्छा BF चव्वियं Z चव्वियं CX वच्चियवच्चणं B कई. L. 11 Z वोभीसणो BF फुरं B वोक्किळ्ळयं CZ वोक्किळ्ळियं F वोक्किळ्ळयं X °लिंयकारिणो C पिसुणो. L. 12. E अथाऽ-नेकार्या *om.* A. L. 13. C वेडो C वेणो BZ ऽधिकारः X अधिकार. L. 14. A वण्डो E वणो Z वण्डो C °णिण्णेहयं C 2. *hd. del.* ख. Z °निन्नेहयखडं BF °गंडभिभि° Z °गंडसिन्वेसु E °मित्तेसु X °मित्तेसुं. L. 15. A °बलिअं BCFEZ °बलियं XY °बलियं CX °भूयं BF °भूअहिगएसुं A °एसुं Z °गहेएसुं X वणम° BZ °मत्थरत्तेसु.

वंडो अकृतविवाहो निःस्नेहः खण्डो गण्डो भृत्यश्चेति पञ्चार्थः । वण्पो तनुर्वलवान्
भूतगृहीतश्चेति त्र्यर्थः । क्षेत्रवाचकस्तु वप्रशब्दभवः । वण्णं अच्छं रक्तं च । अत्र ।
वले निर्धारणनिश्चययोः । वणे निश्चयविकल्पानुकम्प्यसंभावनेषु । एतौ शब्दानुशासने
निपातावुक्ताविति नोक्तौ ॥ [८३]

5 झाडझडीसु वडण्णं वरडी तैलाडिदंसभमरेसु ।

विअसन्तकलयलेसुं वयलो सेणणउलेसु वल्लाओ ॥ ८४ ॥

वडण्णं लतागहनं निरन्तरवृष्टिश्च । वरडी तैलाटी दंशभ्रमरश्च । दंशश्चासौ भ्रमर-
श्चेति विग्रहः । यदाह । वरडी तैलाटी स्यादिति । दंशभ्रमरविशेषो वरडीति च ।
वयलो विकसन् कलकलश्चेति द्व्यर्थः । वल्लाओ श्येनो नकुलश्च ॥ [८४]

10 खेत्ते घरे अ वलयं सुन्दरबहुसिक्खिएसु वत्तद्धो ।

वयणं मन्दिरसेज्जासु वण्णिणो खेत्तउसिएसु ॥ ८५ ॥

वलयं क्षेत्रं गृहं च । वत्तद्धो सुन्दरो बहुशिक्षितश्चेति द्व्यर्थः । वयणं मन्दिरं
शय्या च । वण्णिणो क्षेत्रमुषितश्च ॥ [८५]

वल्लरमरणमहिसक्खेत्तजुवसमीरणिज्जलवणेसु ।

15 सालविडङ्केसु वरंडो साहेज्जविकचेसु वग्घाओ ॥ ८६ ॥

वल्लरं अरण्यं महिषः क्षेत्रं युवा समीरो निर्जलदेशो वनं चेति सप्तार्थम् । वरंडो
प्राकारः कपोतपाली चेति द्व्यर्थः । वग्घाओ साहाय्यं विकसितश्च । अत्र । वलइ आरो-
पयति गृह्णाति च । वंफइ वलति काडुति च । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [८६]

L. 1. Z वंडो ऽकृतं BCFX निस्नेहः X भृत्यश्चेति B °र्वल°. L. 2. Z चेति
for च. L. 3. BF वलं C वेले X निर्धारणनिश्चययो C om. योः । वणे निश्चय. Z वण
BCFZ °कम्पसं X °ल्पानुकम्भावनेषु. L. 4. X निपातानुका°. L. 5. BF
झाडझडीसु A °झाडीसु C °हंसभम° X °दंतभम°. L. 6. ABEFXYZ विअसंत°
C विलसंत° X वयणो Y वअलो A वण्णाउ Z वल्लाउ. L. 7. Z °वृष्टिश्चेति X
वरडी C तैलाटी X दंशभ्रमरश्च CX दंसणश्चा°. L. 8. X वरडी C तैलाटी. X वरडी-
दिति; om. च L. 9 Z वेयलो. L. 10. cdd. य E वलयं BZ °वहु° E सक्खि-
एसु ABCFXXY वत्तद्धो (C °द्धो !) Z वत्तद्धो. L. 11. Y वअणं BF मंदर° Z वण्णो
EX खित्त° C खेत्ते° E °ओसिएसु. L. 12. X क्षेत्रं घतं च BX वत्तद्धो C (F !) वेत्तद्धो
Z वत्तद्धो B वहु°. L. 13. X शज्जा B °मुक्षितश्च. L. 14. AD वम्भरम° BC
EF °सक्खेत्त° B °णिअल°. L. 15. BF °विडंकोसु E °विटंकेसु BCFXZ साहिज्ज°
EX °विकसेसु. L. 16. X अरण्यं BF निर्जदेशो C निर्जरदेशो X तिर्जल°. CZ सप्तार्थः
X समार्थं BF वरंडो प्राकार. L. 17. X वेति B द्व्य (sic) X साहाय्यं B विक शितश्च X
किसितश्च B चलइ. L. 18. B गृह्णाति C गुण्हाति BF वफइ चलति CX वंफइ C वलयति.
BF काक्षति Z वा for च. From च to णं अङ्गं l. 3 next page torn off in G.

अङ्गमि वट्टमाणं गन्धद्व्याधिवासभेए अ ।

वत्थाहरणम्मि तहा अब्भुदयावेअणम्मि वट्टवणं ॥ ८७ ॥

वट्टमाणं अङ्गं गन्धद्रव्याधिवासभेदश्च । वट्टवणं वस्त्राहरणमभ्युदयावेदनं चेति
द्वर्थम् । अत्र वरहाडइ निःसरति धातवोऽर्थान्तरेऽपीति [सिद्धहेम^० VIII, 4, 259.]
निषेधति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [८७]

5

वाउत्तो विडजारेसु विल्लमच्छे विलसिए अ ।

ठाणविचालेसुं विक्खंभो दीहजघणेसु विक्खिण्णं ॥ ८८ ॥

वाउत्तो विटो जारश्च । वायउत्तो इत्यन्ये । विल्लं अच्छं विलसितं च । विक्खंभो
स्थानमन्तरालं च । विस्तारवाचकस्तु विक्कम्भशब्दभवः । विक्खिण्णं आयतं जघनं च ।
अवतीर्णमित्यप्यन्ये ॥ [८८]

10

विडिमो सिसुमिअगण्डेसु दिट्ठवीसन्तएसु विव्वाओ ।

खलभिकखवेज्जवाविअदाणेसुं विप्पयं चेअ ॥ ८९ ॥

विडिमो बालमृगो गण्डकश्चेति द्वर्थः । विव्वाओ अवलोकितो विश्रान्तश्च ।
विप्पयं खलभिक्षा वैद्यो वापितं दानं चेति चतुर्थम् ॥ [८९]

L. 1. B वट्टमाणं BF धंघं^० C गंधं^० ABEEFY गंधद्व्या^० Z गंधद्व्या^० E
भोए cdd. य. L. 2. C वच्छा^० (F!) B भरणंमि A णमि Y अब्भुदयावे^०
AEXYZ वेयणम्मि ACXYZ वट्टवणं (F!) B वट्ट^०. L. 3. C वट्टमाणं (F!)
B वट्ट^० X वट्टमाणं Z द्रव्यादिवातं BF वट्टवणं C वट्टमणं GXZ वट्टवणं From स्त्राहरणं
to वोऽर्था^० 1. 4. torn off in G. XZ हरणं अभ्यु^० L. 4. B धातवो अर्थोपीति
CX अर्था^० L. 5. X निषेधयति G निषेधति धाव-चेति. X भूक्ताः; om. इति नोक्तः.
L. 6. A वाउत्तो X विडजारे cdd. य. L. 7. From ठाणं^० to घणेसु torn off in
G. AZ विचालेसुं BCF विचालेसु AGY जघणेसु Z दीहजघणेसु AC विस्सितं BF विस्सिण्णं
GZ विक्खितं. L. 8. BCDF वाउत्तो X वाउत्तो GZ अत्थं. L. 9. From
विक्कम्भं^० to यतं torn off in G. C शब्दः । B विक्खिण्णं F विस्सिण्णं L. 10. X अव-
तीर्णी^० CX मित्यन्ये. L. 11. B सिसुं BCEFGXYZ भिन्नं C दिट्ठं G दिट्ठं C
विच्चाओ G वेच्चाओ Z वेच्चाओ A उ. L. 12. BFX विज्जं^० C 1. hd. विस्सं cdd.
वावियं^० GX णेसु ABCFXYZ चय From चेअ to कश्चेति L. 13 torn off in G.
L. 13. BZ बालं Z गंडश्चेति BCF विच्चाओ G उ. L. 14. X चतुर्थार्थाः

विड्डिरमाभोगरउद्देसु विलासजघणेषु विच्छेओ ।

विह्निगोसेसु विहाणो संज्ञाचोरेसु अ विआलो ॥ ९० ॥

विड्डिरं आभोगो रौद्रं च । विच्छेओ विलासो जघनं च । विहाणो विधिः प्रमातं च । विआलो संध्या चौरश्च ॥ [९०]

5 विरहो रहकोसुम्भेसु वित्तई गव्विविलसिएसुं च ।

परिपाडिअम्मि विचिए विरलम्मि अ विच्छिअं होइ ॥ ९१ ॥

विरहो एकान्तं कुसुम्भरक्तवस्त्रं च । वित्तई गर्वितो विलसितं च । वित्तई गर्व इत्यन्ये । विच्छिअं पाटितं विचितं विरलं चेति त्र्यर्थम् ॥ [९१]

विमलिअमवि पण्णत्तं मच्छरभणिए ससद्दे अ ।

10 विसमिअममलोत्थरिएसु विलइअमहिज्जदीणेषु ॥ ९२ ॥

विमलिअं मत्सरभणितं सशब्दं चेति द्व्यर्थम् । विसमिअं विमलमुत्थितं च । विलइअं अधिज्यं दीनं च ॥ [९२]

हयविरलेसु विरिंचिरममलम्मि विरिंचिओ विरत्ते अ ।

फाडिअधारासुं विंचिणिअं वीअं च विहुरतक्काले ॥ ९३ ॥

L 1. B विड्डिरमा° C (F !) विड्डिरमा° GZ विट्टिरमा° C °जहणेसु From घणेसु to सु विह्ना° l. 2 torn off in G. BF विच्छेउं A विछेदुः. L. 2. X विह्निगोसेसु A विहाणो विह्निगोहाए संज्ञा° E संज्ञा° In A चोरेसु अ not legible. GYZ य BCFGXZ वियालो. L. 3. BF विड्डिरल्लं C विह्निं G विच्छेउ. L. 4. cdd. वियालो B संध्या. L. 5. C °कौसुं° C वित्तूई Z वित्तूई In G from विरहो to गव्वि° torn off. L. 6. EX परि° BCEFGXZ °डियम्मि In G विचिए विर° twice. X विएए विरलम्मि GYZ य BCFY विच्छियं G विच्छिअ. L. 7. X °रक्तं वस्त्रं B वित्तइ C 1. hd. (F !) X वित्तूई From गर्वितो to छिअं torn off in G. C वित्तूई L. 8. cdd. विच्छियं X पारिपाटितं G चे (sic) L. 9. cdd. °लियमं° E पण्णत्तं C °णिए सद्दे In A ससद्दे not legible. cdd. य. L. 10. cdd. °मियमं° A °लोछ° CX °लोच्छ° Y °लोत्थरिएसु X °लोच्छतिए (!) ABCFXYZ विलइयमं In G from अमहिज्ज° to समिअं torn off. L. 11. BCFXZ °लियं X प्रज्ञप्तं मत्सर° cdd. °मियं G विमलं समुच्छितं च वितं च । Z विमलं समुत्थितं च । BF विलइयं C विवलियइयं GXZ विलइयं L. 12. BF अधियं X य. L. 13. BF विरिंचिरममलम्मि C विरिंचिर° C विरिंचिओ G विरिंचिउ Z विरिंचिओ From विरत्ते to चितो L 1 next page torn off in G. cdd. य L. 14. B वाडिय° ACE (F !) YZ फाडिय° X फोडिय° ABF °रासु C °रासुं चि BFZ विचि° C विरि° E विंचि° X विवि° cdd. °णियं ABCFX Y वीयं F वीयं Z om. वीअं C °रत्तक्काले.

विरिंचिरो अश्वो विरलं च । विरिंचिरा धारेति केचित् । विरिंचिओ विमलो विर-
कश्च । विंचिणिअं पाटितं धारा च । अत्र विम्हरइ स्मरति विस्मरति चेति धात्वादेशो-
षूक्तमिति नोक्तम् । वीअं विधुरं तत्कालं चेति द्वर्थम् ॥ [१३]

वुण्णो भीओव्विग्गेसु चोरमुसलेसु वेलू अ ।

वेल्लो केसेसुं तह पल्लववल्लीविलासेसु ॥ ९४ ॥

5

वुण्णो भीत उद्विग्नश्च । ओष्ठ्यादिरयं प्रायेण । वेलू चौरो मुसलं च । वेला केशाः ।
वेल्लो पल्लवः । वेला वल्ली । वेल्लो विलासश्चेति चतुर्थो वेल्शब्दः । अत्र वेव्वे भयवा
रणविषादामन्त्रणार्थेषु प्राकृतलक्षणे निपातेषूक्त इति नोक्तः ॥ [९४]

वेइद्धो उद्धीकयविसंठुलाविद्धसिद्धिलयंगेसु ।

वेआलोऽन्धतमेसुं वेआरिअमवि पयारिअकचेसु ॥ ९५ ॥

10

वेइद्धो ऊर्ध्वीकृतो विसंस्थूल आविद्धः शिथिलतां गतश्चेति चतुर्थः । वेआलो
अन्धोऽन्धकारश्च । वेआरिअं प्रतारितम् । वेआरिआ केशाश्चेति द्वर्थो वेआरिअ-
शब्दः ॥ [९५]

L. 1. C विरिंचिरो X विरिंचिरो GZ ऽश्वो BF विरिंचिरेति कश्चित् CX विरिंचिरा CX
विरिंचिओ G °चिउ. L. 2. X विरश्च BFZ विंचिणियं C विंचिणियं X °णियं
From पाटितं to विलासी l. 4 next page torn off in G. XZ विम्हरइ CZ om.
स्मरति X om. विस्मरति L. 3. BCFXZ वीयं. X विधुरितं. L. 4. B चुण्णो
E वुण्णो Z वुण्णो AXYZ भीउ° BF °विग्गेसु Z °व्विग्गे C °ग्गेसु चोरमुसलेसु 2 hd.
°मुलं E °मुशलेसु E वेलु X वेल्ह अं Y वेल्ह य. L. 5. A वेल्हा वेल्हो Y वेल्ह.
L. 6. BF भीतः CX भीओ C 2. hd भीतो BXZ ओष्ठ्या° C वेल्ह चोरो B वेल्हाः X
वेल्लू X मुशलं. L. 7. C पल्लवश्च C वेल्ही. L. 8. C °वाएरण° 2. hd. °वातेरण° C
°दामन्त्र°. C °लक्षणा F °लक्षणाणि X °लक्षणातिपातेषूक्तः C °षूक्ताः X om. इति नोक्तः.
L. 9. A वेद्धो C वेइद्धो उद्धी° A °विसंठुला B °विइसुंठुला° C °विसुंठुलाविद्ध ABCFX
YZ °सिद्धिलयंगेसु. L. 10. CEXYZ वेआलो; आलो not legible in A. BCFZ
अंध° ACEFXZ वेआरियमवि CY वेआरियमवि ABEYZ °रिय° BCF °कवेसु X °रियंके-
सेसु Z कवेसु. L. 11. C वेइद्धो BF उद्धी° CX ऊद्धी° BF विशंठुलः C विसंस्थूल Z
विशंस्थूलः B गतांश्चेति Z गश्चेति B वेआलो Z विआलोऽश्वो. L. 12. X om. अन्धो BF
अंधका° CX अंधकारं च BCFXZ वेआरियं C वेआरियं BF वेआरियं के° XZ वेआ° CXZ
°रिया C 2. hd. adds रिया. B द्वर्थः BCFXZ वेआरियं.

वेहविओऽणायरकोवणेसु वेलाइअं च मिउदीणं ।

वेल्हलो मउअविलासीसुं वोज्जरमईअभीएसु ॥ ९६ ॥

वेहविओ अनादरो रोषाविष्टश्च । वञ्चितार्थस्तु वञ्चिधात्वादेशसिद्धः । वेलाइअं मृदु
दीनं च । वेल्हलो कोमलो विलासी च । अत्र वेल्हलो उपालभते वञ्चति चेति धात्वा-
देशेषूक्त इति नोक्तः । वोज्जरं अतीतं भीतं च । अत्र वोज्जइ त्रस्यति वीजयति
चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [९६]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां सप्तमो वर्गः ॥

L. 1. X वेहविउ BCF अणायर° E णाय° *cdd.* °इयं BF, C 2. *hd.* मिओ°.
L. 2. X वेल्हलो BF, C 2 *hd.* मओअ° EX मिउय° Y मउय° Z °विलासीसु B वोज्जर
मंतीभीएसु F वोज्जमंतीभी° A वोज्जर° C वोज्जर° ACEXY °रमतीतभी° Z °रममीतभी° X
adds ॥ इति सप्तमो वर्गः । L. 3. BF अनादरो वृष्ट्य After °विष्टश्च C 2. *hd.* inserts
on margin: वेलाइयं मृदु दीनं (sic) च. X °सिद्धाः X वेलाइयं मृदु BF, C 1. *hd.* Z
om. वेलाइअं मृदु दीनं च; see preceding note; X has these words after °विष्टश्च
in the preceding line. L. 4. From वइ उपा° to त्याचा° l. 7 torn off in G.
L. 5. BF वोज्जरं C वोज्जरं C वोज्जइ XZ वोज्जइ X त्रस्यति C विजयवि 2. *hd.* °यइ.
L. 7. In G विरचि and from देशी° to मुएसु l. 2 next page torn off: BC
FXZ °तायां स्वोपज्ञदेशशिब्दसंग्रहवृत्तौ (X *om.* वृत्तौ). A वर्ग ACX add! समाप्तः B
adds ॥ ग्रंथाग्रं ॥ ३९५ ॥ छ ॥ द ॥ Z adds ॥ ग्रंथाग्रं ॥ ३९५ ॥ E only has ॥ इति सप्तमो
वर्गः ॥ छ ॥ Y only सप्तमो वर्गः ॥

अष्टमवर्गे प्राकृते शेषौ न संभवत इति सादयः प्रस्तूयन्ते ।

सीहकुमुएसु सढिसंफा सहसंधारिआ जोग्गे ।

सत्ती वंकतिवयवहुलदारु सत्थसेहिआ य गए ॥ १ ॥

सढी सिंहः । संफं कुमुदम् । सहो तथा संधारिओ योग्यः । सत्ती वक्रपादत्रयं
वृत्तं दारु । यदाह ॥ पलङ्कपायसरिसं तिदारुअं उद्धणिमिअआयरिसं । तं जाणसु सत्तिं ॥
इति । गोपालस्तु ॥ सत्ती कलसाधारो दारु भवेत्तल्पसमसमुच्छ्रयणम् ॥ इत्याह । सत्थो
तथा सेहिओ गतः ॥ यथा ।

संफच्छी सढिमज्जा संधारिअसयणसेहिए दइए ।

सत्तीसत्थं कलसं रयन्तसहवारिणा भरइ दइआ ॥ १ ॥ [१]

संगा संडी वग्गा संपा कञ्ची सरा माला ।

संखो बन्दी सरली चीरीइ सरत्ति सहसत्थे ॥ २ ॥

10

संगा तथा संडी वल्गा । संपा काञ्ची । सरा माला । संखो मागधः । सरली
चीरिका । सरत्ति सहसा ॥ यथा ।

L. 1. Y has simply सकारादिः ॥ X अष्टमे X शेषौ. L. 2. A सीहे कुं X
सीहे कुं C 1. hd. कुष्ठं C °सढी B °संफा CEX °सम्फा E °सधा A °रया BCEFX
YZ °रिया From आ जो° to कपाद° l. 4 torn off in G. X जोगो. L. 3. EX
°त्तिवयं C °वदहुलं X °यदहुलं BFX °दारु A सच्छं X सत्थि° cdd. °सेहिया. L. 4.
BCFX सम्फं Z सहे X संधारिओ B चक्र°. L. 5. From द पलं° to तिदारुअं° torn
off in G. X पलंकप्पयं BF °सरिकं तिदा कप्पयसरिसं तिदारुअं GZ °रुयं BF उद्धमिमियं
C उद्धनियमियं F उद्धमिमियं G उद्दानमियं X उद्धतिमियं Z उद्धनियमियं From °आयं
to समुच्छ्रयं l. 6 torn off in G. BF °आयरसं C आउरिसं Z °आहरसं L. 6.
BCFXZ सत्तिमिति BF कलशा° X यद्दारु BF भवेत्तल्पसमुच्छ्रयं G समुच्छ्रयं X च्छ्रयण-
मिति आह Z °च्छ्रयणमित्याह C सच्छो. L. 8. CXZ सम्फच्छी G स्फं° From च्छी to
यण° torn off in G. B °मज्जा C (F !) °मज्जा BCFXZ °रियं X om सय C °सहिए
L. 9. From सत्ती to भरइ torn off in G. CX °सच्छं BF कलशं cdd. दइया
(X दया). L. 10. BF संडी CE सण्डी BF चग्गा E सम्पा GX सम्मा Z कंवी.
L. 11. ABCFG वंदी Z चंदी A वीरीइ C °रिइ. L. 12. GX संगा C सण्डी BX
वला X सम्मा From संपा to सरली torn off in G. L. 13. X वीरिका.

समरे संखवहूए सरलिङ्गणीइ दढसंपसरिआए ।

सुहडे सरत्ति वालिअसंगे संडीइ धरिअए तुरओ ॥ २ ॥ [२]

सज्जोकं पच्चग्गे सउणं रुढे पसूणए सढयं ।

सलली सेवा सभरो गिद्धे सद्धाइ सगयं च ॥ ३ ॥

- 5 सज्जोकं प्रत्यग्रम् । सउणं रुढम् । सढयं कुसुमम् । सलली सेवा । सभरो गृधः । सगयं श्रद्धा ॥ यथा ।

तुह सज्जोके सढए सभरो मंससगएण सललिपरो ।

होइ विलक्खो किंसुअसउणमिणं वा मलमिसमुहाणं ॥ ३ ॥ [३]

सत्थरसंगोल्लीसंगेळा णिअरम्मि संगहो मोब्भे ।

- 10 सत्तल्ली सेहाली पसवजरा संभवो सुरा सविसं ॥ ४ ॥

सत्थरो संगोल्ली संगेळो त्रयोऽप्येते समूहार्थाः । शय्यार्थस्तु सत्थरो स्रस्तरशब्द-
भवः । संगहो गृहोपरि तिर्यग्दारु । केचित्तु सगहो मुक्को इति पठन्तः सगहशब्दं
मुक्तपर्यायं व्याचक्षते । सत्तल्ली शेफालिका । संभवो प्रसवजरा । सविसं सुरा ॥ यथा ।

जायवसंगोल्लीणं खयं मुणन्ता वि खीवसंगेळा ।

- 15 बुद्धिविहूणा संभवगय व्व सविसं विसं ति ण मुणन्ति ॥ ४ ॥

L. 1. X संखवहूर सरिज्जु° BF °युणीइ C °डुणीइ X दढसम्म° cdd. °सरियाए.
L. 2. BF सरत्ति BFGXZ वालिय° C वालिय° BF संडीइ CX सण्डीइ BCFZ धरियए
X धरिए From रिअए to उणं रुढे next line torn off in G. BF तुर (sic)
X तुवओ. L. 3. C सज्जो° 2. hd. °इज्जो° Z पच्चग्गे सउणं BF सढियं Y सढअं.
L. 4. C गिद्धे A गिद्धाइ C सद्धाइ. L. 5. C सज्जोकं. From सभरो to ह सज्जो° 1. 7.
torn off in G. X गधः L. 6. B अद्धा. L. 7. C सज्जो° G संभरो X सतरो
G मंससगएण. L. 8. Z विलक्खओ BFGZ किंसुय° C °सउणमिउणं (C 2. hd.
del उ) चा मरालामसमुहाणं. L. 9. C सच्छर° BF °संगेळा X °संगेळी From गेळा
to the end of the line torn off in G. BCFXY णियरंमि Y मुब्भे. L. 10. E
सत्तली E यसव°. L. 11. C सच्छरो B संगेळा G संगेळो X शयार्थस्तु. C सच्छरो BF
श्रस्तशब्द° C °शब्दरु-सवः G °शब्दमः X °शब्दरसः. L. 12. From हो. गृहो° to
सगहो. torn off in G. C संगहो (F?) X सगाहो. G पठंत C (F?) संगह° B
सगहं शब्दं X सगहशब्द. L. 13. B सत्तली. L. 14. G जायवस and
then torn off to the end of the line. C खयं Z खीवसंगेळी X °संगेळा.
L. 15. BFG बुद्धि° CZ °विहीणा G °विहूणा X °विहीणो संभवमय C च C 1. hd. Z
om. विसं GZ n.

बहुणो वि ण कापुरिसा हुन्ति महारम्भकज्जभारखमा ।

सत्तल्लिसत्थरेहिं ण संगहो होइ कइआ वि ॥ ५ ॥ [४]

सण्णिअमोल्ले दप्पोद्धुरे सराहो दिए सवासो अ ।

संफाली पंतीइ सयग्घिसयत्ता घरट्ठिमुइएसु ॥ ५ ॥

सण्णिअं आर्द्रम् । सराहो दर्पोद्धुरः । सवासो ब्राह्मणः । संफाली पङ्क्तिः । सयग्घी 5
घरट्ठी । शतघ्नीशब्दो येषां संस्कृते प्रसिद्धस्तेषां न देशी । सयत्तो मुदितः ॥ यथा ।

होसि सराहसवासय ण सयत्तो भोअणेण जं तुज्झ ।

रदसंफालिसयग्घी ण हु थक्कइ सण्णिअम्मि सुक्के अ ॥ ६ ॥ [५]

सण्णेज्झो जक्खे सव्वला कुसी सम्बरम्मि संखालो ।

संकरसाहीओ रच्छाए णिअडे सगेइं च ॥ ६ ॥

10

सण्णेज्झो यक्षः । सव्वला कुशी । संखालो शम्बराख्यो मृगविशेषः । संकरो
तथा साही रथ्या । सगेइं निकटम् ॥ यथा ।

- L. 1. BFGZ बहुणो X नामो for ण. L. 2. C °सच्छरेहिं CX न C इ for
होइ From हो in संगहो to ले दप्पो° 1. 3. torn off in G. BCFXZ कइया
CX इ. L. 3. ABFZ सण्णियमो° C सन्नियं E सल्लिमोल्ले X सल्लियं Y सण्णियमल्ले
दप्पो° G दथो° Z दयो° ABEGXY °द्वरे C °द्धुरे F °द्वरे cdd. य (X अ). L. 4.
BCF सइग्घि° ABCFGZ °सइत्ता X घरदि° BF °मुएसु. C 1. hd.° सुएसु. L. 5.
BFGZ सण्णियं X सल्लियं C सन्नियं G दप्पो° X दप्पो° Z ब्राह्मणः From हणः to ट्ठी
torn off in G. L. 6. B थरट्ठी. cdd. सइत्तो L. 7. BFGXZ सइत्तो
CXZ भोयणेण G भोयणेण C तुज्झ. L. 8. Z रह° C °संपालि° Z न C सण्णियं
BFZ सण्णियं X सण्णिमंमि From रद° to म्मि torn off in G. CZ मुक्के cdd. य.
L. 9. C सण्णेज्झो 2. hd. °इज्झो GZ सज्जे° X सण्णेब्भो A सम्बर° BCFGZ संवर° EX
संवर° Y सवर°. L. 10. B °साहिउ AGYZ °हीउ X रच्छीए Z रथाए A णिअडे BCF
XY णियडे EGZ नियडे E संगेइ GZ सगेइं. L. 11. C सण्णिज्झो BF जक्षः Z सव्वला
BF कुसी From लो to तथा torn off in G. BZ संवरा° C (F !) संवरा°
L. 12. C संगेइं G संगेइं.

वेससगेदे संकरमज्जे णं आसि तं सुहडमाणी ।

सव्वलहत्थो संखालभया किं भरसि साहिसण्णेज्झं ॥ ७ ॥ [६]

संखलिसंदेवा सङ्खपत्तसीमासु संगयं मद्दे ।

सेणम्मि सवाओ संघाडी जुअले खलम्मि संभुल्लो ॥ ७ ॥

5 संखली शङ्खपत्रताडङ्कः । संदेवो सीमा । नदीमेलक इत्येके । संगयं मसृणम् ।

सवाओ श्येनः । संघाडी युगलम् । संभुल्लो दुर्जनः ॥ यथा ।

समरासंगय रिउखगसवाय गायन्ति मलयसंदेवे ।

चलसंखलिसंघाडीउ किण्णरी तुह जसं असंभुल्ला ॥ ८ ॥ [७]

असुअन्धि संधिअं सउली चिल्ला वइअरम्मि संघोडी ।

10 संपण्णसंपणा घयउरत्थगोहूमपिट्ठम्मि ॥ ८ ॥

संधिअं दुर्गन्धम् । सउली शकुनिका । संघोडी व्यतिकरः । संपण्णा तथा संपणा
घृतपूरार्थगोधूमपिष्टम् ॥ यथा ।

रक्खसु तुमं असंधिअसंपणपायम्मि सउलिसंघोडिं ।

जं अज्ज आगमिस्सइ वल्लहसंपण्णभोअणो दइओ ॥ ९ ॥ [८]

L. 1. C वेसमगदे यं (del. 2 hd.) X वेसमगदे Z वसं B °गेदे B °मज्जे C °मझे 2. hd. °इहे C असि. L. 2. C सखलं G सव्वलत्थो C °सणेसं Z °सण्णेणं From ण्णेज्झं to मासु torn off in G. L. 3. B मद्दे C मद्दे F मद्दे. L. 4. BF सवाउ X सवाओ B संघाडी X संघडी EGYZ जुअले A संतुल्लो BCF संतुल्लो. L. 5. X om. संखली BFX संखपत्रं GZ °पत्रं X °रडंकः X °मेलकः From संगयं to गलम् torn off in G. L. 6. BFZ सावउ C 1 hd. संतुल्लो G संभुल्लो. L. 7. G °सुमं. L. 8. BCFX वलं B °सखलिं cdd. °डीओ (X °उ) BX किंनरी CFGZ किंनरी C असंतुल्ला. L. 9. From असु° to वइअ° torn off in G. A असुयूधि Z असुयूधि ABEFYZ संधियं X यं (sic) BF विल्ला C 1- hd. Z विल्ला C 2. hd.. चिल्ला BF वइरम्मि EX वइय C संघाडी. L. 10. A °संपण्णा घउरं C 1. hd. °रच्छं C °पिट्ठम्मि EX °पेट्ठम्मि G °चिट्ठम्मि. L. 11. cdd. संधियं (X °धे°) BF संघोडो BF संपवा From ण्णा to वससु torn off in G. C संपूणा L. 12. BF °पूगर्थं CXZ पूरार्थं गो° L. 13. C रक्खसु BCFXZ असंधियं G असंधियं C °संघोडिं. L. 14. C अज्ज Z आगमिस्सइ In G आगं वल्लहसंप is torn off. B संपणं C संपण्णे° GX °भोयणो Z °भोइओयणो GZ दइउ.

संजुद्धं सप्फन्दे सच्छहसरिसाहुला सरिसे ।

संभलिसण्हाईसहउत्थिअसुहउत्थिआउ दूईए ॥ ९ ॥

संजुद्धं सस्पन्दम् । सच्छहो तथा सरिसाहुलो द्वावप्येतौ सदृशाथौ । संभली सण्हाई सहउत्थिआ सुहउत्थिआ चत्वारोऽपि द्वीतीवाचकाः ॥ यथा ।

संभलिसहउत्थिवरे सुहउत्थिअसच्छहेण कम्मेण ।

5

तं सण्हाई जं तुह मोणमसरिसाहुलं असंजुद्धं ॥ १० ॥ [९]

सत्तत्थो अहिजाए पडिवेसिअए सइज्झो अ ।

संजत्थो कुविए सद्दालं सिंदीरसिंखला णिउरे ॥ १० ॥

सत्तत्थो अभिजातः । सइज्झो प्रातिवेश्मिकः । सइज्झिअं तु प्रातिवेश्यम् । संजत्थो कुपितः । संजत्थो कोप इत्यन्ये । सद्दालं सिंदीरं सिंखलं त्रयोऽप्येते नूपुरार्थाः ॥ यथा । 10

किं सत्तत्थे दइए संजत्था होसि राणिरसिंदीरे ।

तुह सद्दालपडिरवो ण सइज्झे सिंखलारवोऽण्णाए ॥ ११ ॥ [१०]

- L. 1. From संजुद्धं to सरिसे torn off in G. ABFYZ संजद्धं C 1. hd. संद्धं 2. hd. संजद्धं E संयुद्धं A सफंदे E सफंदे BEF C 2. hd. X सत्थह° X °सरिसाहुला सरिसो. L. 2. Z °सहा° BF सहउच्छियाउ (om. असुहउत्थि) CXY °सहउच्छियसुहउत्थि (Y °च्छि°) याओ (X °उ) C 1. hd. Z °उत्थियसु° A °छियसुहउच्छियाउ E °च्छिय° G सण्हाई स-हउच्छिआउ X दूरए (sic) In E fol. 19 containing stanza 9 from सुहउत्थि° to stanza 51 आसुं उलूअए is wanting. L. 3. BFGZ संजद्धं C संजद्धं X सजुद्धं From स्पन्दम् to उत्थिआ सुह I. 5 torn off in G. BF C 2. hd. Z सत्थहो BF सरिसाहुलो B द्वावप्येतौ. L. 4. BFGXZ °उच्छिया C °उत्थिया BF om. सुह° CX °उत्थिया G °ऊच्छिया Z °उच्छिया C च चत्वारो. In G अपिद्वीती° is torn off. X द्वीतीचकाः L. 5. From उत्थिवरे to जुद्धं torn off in G. BF °उच्छि° X °सुहउत्थिवर BCF °उच्छिय° X सुहउच्छियसत्थहेण Z सुहउत्थियसत्थ° C °हेण. L. 6. X वं for तं C मोणम° BF °साउलं BXZ असंजद्धं F °जद्धं. L. 7. cdd. °च्छो (XYZ as above) In G अहिजो is torn off. From वेसि to तु torn off in G. C °विसिअए BFXYZ °सियए AX सइज्झो C सइहो Y सयज्झो cdd. य. L. 8. C संजज्झो X सद्दाल C संचीरं सिंखला X सिंजीसलसिर Z सिंजीर° L. 9. cdd. °च्छो (XZ as above) C 1. hd. om सत्त° अमि° C 1. hd. सइसो 2. hd. °द्धो BFXZ सइज्झियं C °जियं BF om. तु. C संजच्छो From त्थो कु° to तु पा° l. 16 page 319 torn off in G. L. 10. C संजच्छि कोप X इत्ये (sic) C 2 hd सिंचीरं Z सिंजीरं. C सिंखलं B अपि नूपु° X त्रयोपि नूपु° L. 11. cdd. °च्छे (X as above) Z दूरए C संजच्छा BF °सिंदीरं. L. 12. C °पडिरवे णे BF सइज्जे C सइझे BCF सिंखला° BCFX °वोण्णाए.

सयढा लम्बकचा संपत्थिअसयराहया सिग्घे ।

संपासंगं दीहे सलहत्यो दव्विआइहत्यम्मि ॥ ११ ॥

सयढा लम्बकेशाः । अत्र । सयली मीनः । सरडो कृकलासः । एतौ शकलिन्-
सरट्शब्दभक्तौ । तथा । संखाइ संस्त्यायते । सहइ राजते । इति धात्वादेशेषूक्ताविति
5 नोक्ताः । संपत्थिअं तथा सयराहं शीघ्रम् । संपासंगं दीर्घम् । सलहत्यो दर्व्यादीनां
हस्तकः ॥ यथा ।

संपत्थिअ सयराहं तीइ घरे सावराह मा वच्च ।

जं अच्छइ वरसयढा संपासंगसलहत्यहत्था सा ॥ १२ ॥ [११]

सप्पे सराहओ संवेळ्ळिअसंवट्ठिआ य संवरिए ।

10 सरिवाओ सीहरओ आसारे पेरिए सउलिअं च ॥ १२ ॥

सराहओ सर्पः । संवेळ्ळिअं तथा संवट्ठिअं संवृतम् । सरिवाओ तथा सीहरओ
आसारः । सउलिअं प्रेरितम् ॥ यथा ।

सरिवायम्मि सराहयघोरे संवेळ्ळिअं कुणसु माणं ।

जं सीहरयसउलिओ कुवइ असंवट्ठिअं मयणो ॥ १३ ॥

L. 1. A असटा B असढा लं० X असढा Z सयढा X लंबकथा ABF संपच्छिअं
CY संपच्छियं XZ संपत्थियं C 1. hd. om. सय BF सिप्पे. L. 2. C 1, hd.
सहलच्छो 2. hd. सलहच्छो BXYZ दव्वियाइं X हच्छिम्मि. L. 3. BF अढा (sic)
X असढा Z सयढा BF लं० X लं० Z केसाः BF सरलो कृकलाशः BF सकलिन् CXZ
शकलिन्. L. 4. CXZ शरट् CX यति CX पूका इति Z पूका, om. इति नोक्ताः
L. 5. BFXZ संपत्थियं C च्छियं. L. 7. BFXZ संपत्थियं C सपच्छीयं
B तीई. L. 8. XZ वरसयढा C सम्पा BF संगडलहत्या (om. हत्थ) L. 9.
A हउ BF सवेळ्ळयं XYZ संवेळ्ळियं A संवरिया BCFXYZ संवट्ठिया. L. 10.
AZ वाउ A रउ BF रए Z आसारे C पेरिए cdd. लियं Z ends with सउलियं the
remaining leaves of the Ms. being lost. L. 11. X स्माहउ सर्पः BF
सवेळ्ळियं X संवेळ्ळियं BCFX संवट्ठियं C 1. hd सीहओ आसारः L. 12. BCFX लियं
L. 13. CX सरिवाहं C सराहघोरे BCFX लियं. L. 14. CX सीहरहसउ C कुवइ
B असं BCFX हियं.

इह ॥ सराहयं जाण पयलायं ॥ इत्यभिमानचिह्नसुत्रपाठे स्थितेऽन्योन्यपर्यायतया
द्वावपि सर्पवाचकावित्यजानता पयलाओ शराहत इति व्याख्याय पाठोद्वखलेन यदु-
दाहृतम् ।

सरडो व्व विविहरूवो कओ सि तं जीइ सुहय तं चेअ ।

अणुणयसु मयणपयलाइअं हि मा मं कयत्थेसु ॥ १४ ॥

5

मयणपयलाइअं मदनशराहतामित्यर्थः । तदेतदसमञ्जसम् । यत्पूर्वदेशीषु पयलाओ
सराहओ इति सर्पनाममध्ये पठितम् । अभिमानचिह्नेनैव स्ववृत्तावुदाहृतम् ।

अइपच्चलो त्ति हसिओ वाहो पल्लीइ वाहवहुआए ।

दट्टण अणिभिण्णं तिक्खपलासीइ पयलायं ॥ १५ ॥

एवं च । अधुनातनदेशीकाराणां तद्व्याख्यातृणां च क्रियन्तः संमोहाः परिगण्यन्ते । 10
किं वा परदोषोद्धट्टनेन । मोहापसारणार्थं त्विदमुक्तमित्यलं बहुना ॥ [१२]

संघासयसमसीसी फद्धाइ समुग्गिअं पडिक्खिअए ।

सत्थइअं साणइअं तेअविए सुमरिअम्मि सरभेअं ॥ १३ ॥

संघासओ तथा समसीसी स्पर्धा । समुग्गिअं प्रतीक्षितम् । यदाह ॥ प्रतिपालितं
समुग्गिअं ॥ इति । अत्र प्रतिपालितशब्दस्य प्रतीक्षितमित्यर्थोऽस्माभिर्व्याख्यातः । 15
यदि तु पालनमात्रं प्रतिपालितशब्दस्यार्थस्तदप्यस्तु । केवलं सहृदयाः प्रमाणम् । सत्थ-
इअं तथा साणइअं उत्तेजितम् । सरभेअं स्मृतम् ॥ यथा ।

- L. 1. BCFX पयलायमित्य° BCFX अन्योन्य° L. 2. C पयलाउ सराहत.
C यदूतं. L. 4. C च C कउ C सुयह BCF चेय X चेव. L. 5. X
मणय° BFX °लाइयं C °पायलइयं C कयच्छेसु X कयच्छेसुं. L. 6. BCF मयणपलाइयं
X °लाइयं BCF मदनशराहतमित्यर्थः BF यवपूर्वदेशेषु C पलाइओ L. 7. C 2.
hd. °इउ X om. सराहओ C om. इति C 1. hd. om. स of सर्प° B पठितः X
स्ववृत्तावुदाहृतं. L. 8. BF अयच्चलो X अइपच्चलो C हसिउ C वाहोल्लीइ BCFX
°वहुआए. L. 9. C (F 1) दट्टण C अणिभिण्णं X अणिभिण्णं BF °णं सपला°
C तिक्खपलासी य. L. 10. X अधुनातेन° X °कराणां BX° रूपातृणां C (F 1) °तृणां.
L. 11. C °ट्टेन X दनेन C मोहा X अपसारणार्थं तु इद°. L. 12. C सयासयससीसी 2.
hd. संघासओ A पव्वाइ B पद्धाइ CF पद्धाइ cdd. गियं ACFXY °क्खियए B °सियए.
L. 13. A सत्थइयं BCFXY सच्छइयं cdd. साणइयं A भेअविए BF तेअविए X तेयविए
Y तेजविए ABFXXY °रियम्मि C 1. hd. सभेअं X सुमरेय Y सरभेयं. L. 14. X om
तथा C स्पद्धं X स्पद्धं BFX °गियं C सिमुग्गियं 2. hd. सिस्समुग्गियं. L. 15. BCFX
समुग्गियामिति. X अस्माभि° L. 16. From नमात्रं to घासय° l. 1. next page
torn off in G. cdd. सच्छइयं L. 17. cdd. °इयं cdd. सरभेयं.

साणइए सत्थइओ संधासयउद्धरे ससमसीसी ।

समरसमुगिअखिण्णारिभूवसरमेअसत्थो सि ॥ १६ ॥ [१३]

संखद्रहो अ गोलाद्रहम्मि लद्धम्मि संपडिअं ।

सच्चिल्लयसंधयणा सच्चसररीरेसु सहरला महिसी ॥ १४ ॥

5 संखद्रहो गोदावरीहृदः । संपडिअं लब्धम् । सच्चिल्लयं सत्यम् । संधयणं शरी-
रम् । सहरला महिषी ॥ यथा ।

संपडिअवम्महाणलतावा पीणत्थणी सहरल व्व ।

सच्चिल्लयसंकेआ संखद्रहं सरइ चारुसंधयणा ॥ १७ ॥ [१४]

संगोविअम्मि संजमिअं णिव्विवरम्मि संकडिल्लं च ।

10 साविहजन्तुम्मि अ सरलीआ संसप्पिअं च मङ्किअए ॥ १५ ॥

संजमिअं संगोपितम् । संकडिल्लं निश्चिद्रम् । सरलीआ श्वावित्संज्ञः प्राणी । कीट-
भेद इत्यन्ये । संसप्पिअं मङ्कितम् । उत्प्लुत्य गतमित्यर्थः ॥ यथा ।

सरलीअसूलतिक्खअणहक्खए संजमेसि जीइ तुमं ।

संसप्पिअं कुण पुणो तीए च्चिअ संकडिल्लपेम्माए ॥ १८ ॥ [१५]

L. 1. BF साणइओ X माणसए BF om. सत्थइओ C °च्छं C (F 1) °उद्धरे
From सीसी to सहरला l. 4 torn off in G. L. 2. BCFX °गियं BC
FX °भेयं L. 3. BFX Y संखद्रहो cdd. य (om X) BF °द्रहंमि X °द्रहम्मि
C लद्धंमि cdd. °डियं. L. 4. BFX सच्चिल्लयं A °ल्लयं ABF C 1. hd. X सच्चं.
L. 5. In G गोदा° is torn off. C गोदावरि° X गोदावरीद्रहः cdd. संपडियं G लव्व (sic).
B सच्चिल्लयं X सच्चिल्लयं From ल्लयं to हिषी l. 6. torn off in G. BF संसंधयणं X सत्थं
for शरीरं. L. 6. From यथा to त्यणी l. 7. torn off in G. L. 7.
cdd. संपडियं X °वम्महाणा° C पीणच्छणी G सहरले G च (?). L. 8. X सच्चि-
ल्लयसंकेआ In G यसंकेआ सं is torn off. BF °द्रहं CGX °द्रहं C चारु° L. 9. B
संगोवि° ABCFX Y °वियम्मि In G from संगो° to विवरम्मि torn off. ABCFX Y
°मियं C णिव्वि°. L. 10. BCF °जंतुमि ABCFX Y य XY सरलीआ ACGXY
°पियं BF °पिय and om. च G संसप्पियं च given twice. A कंमियए BCFGXY
मंमियए. L. 11. cdd. °मियं BF संगोवितं G संकोपितं B संकडिल्लं BF रलीआ (sic)
From आ to णी torn off in G. X श्वावित्संज्ञ. B केटभेद L. 12. From ते
to था in यथा torn off in G. cdd. °पियं (X मंसपिय) BF संकितंमुत्प्लुतगतमि° C
अङ्कितमुत्प्लुत्य° 2. hd. मुत्प्लुत्य° X मंकिमुत्प्लुत्य. L. 13. G सरलीयशूल° C °मूल°
BX °तिक्खय° CC (F 1) °तिक्खय° C मंजमेसि. L. 14. cdd. पियं (X °पिय) C
कुण घाणा G पुरो X पुणो BF तीइ cdd. चिय.

धूअम्मि सहगुहो तह सत्तिअणा आहिजाईए ।

संखलयं सम्बूए संसाहणमवि अ अणुगमणे ॥ १६ ॥

सहगुहो धूकः । सत्तिअणा आभिजात्यम् । संखलयं शम्बूकः । शुक्तयाकारो जलजः प्राणिविशेषः शम्बूकः । संसाहणं अनुगमनम् ॥ यथा ।

संखलयदन्त हिण्डसि जं बाहिं सहगुहो व्व राईसु ।

ता तं गयसत्तिअणो किमम्ह संसाहणं कुणसि ॥ १९ ॥ [१६]

संडोलिओ अणुगए सच्चविअं तह अहिप्पेए ।

संगोटणो अ वणिए समुच्छणी सोहणी अ वद्धणिआ ॥ १७ ॥

संडोलिओ अनुगतः । सच्चविअं अभिप्रेतम् । दर्शनार्थस्तु दृशेः सच्चवादेशासिद्धः । संगोटणो वणितः । समुच्छणी तथा सोहणी संमार्जनी । यस्तु ॥ वद्धणिअं जाण समु- 10
च्छणिं च बहुआरिअं तह य ॥ इति पाठं दृष्ट्वा वद्धणिसमुच्छणिशब्दौ बहुपर्यायत्वेन व्याचष्टे स बहुआरीशब्दविप्रलब्धो बहुआरीशब्दं संमार्जनीवाचकं नावगच्छति । तथैव च लक्ष्यमुपलक्षयति । यद्धनपालः ॥ समुच्छणिआ वद्धणिआ बोहारी ॥ इति । गोपा-
लोऽपि समुच्छणी वर्धनीत्याह । देवराजोऽपि ॥ वद्धणिआ सोहणिआ बहुआरी तह य मज्जणिआ ॥ इत्याह । द्रोणाचार्योऽपि ॥ वद्धणिसमुच्छणीओ बोहारी ॥ इत्याह । अभि- 15
मानचिह्नेनापि स्ववृत्तावुदाहृतम् । यथा ॥

- L. 1. CXY धूअंमि From अम्मि to ईए torn off in G. A सहगुहो X om. तह A सत्तिअणा Y सत्तिअणा B जाइए. L. 2. B संखलयं A संखलयं BG संबूए Y संबूके cdd. य X अणुगमणा. L. 3. B अणाऽभिजा X आभिजात्यम् BG शंबूकः C (F ?) X शंबूकः C 1. hd. काग X शुक्तयाकारो. L. 4. From से to हणं अनु° torn off in G. B शंबूकः. L. 5. cdd. बाहिं C सहगुहो च. L. 6. CX °त्तिअणो X किसल C संसाहस X संसाहसं. L. 7. From संडो to एए torn off in G. A °लिउ BF °लिए BX सव्व° ABXY °वियं C अभिप्पेए. L. 8. A संगोटणो Y य (first time) cdd. य (second time om. X) ACG वट्टणिआ B वट्टणिआ X वट्टणिआ Y वट्टणिआ See VII, 41. L. 9. X सव्व° BCFX °वियं X दर्शनार्थस्तु. B दृशे C दृशोः F दृश BFX सव्ववा° From देश° to च्छणी torn off in G. X °देशः C om. सिद्ध. L. 10. B वट्टणिअं CG (F ?) X वट्टणिअं B समुच्छणिं L. 11. BX बहु° cdd. °आरियं. X पाठः After दृष्ट्वा B erroneously inserts : वट्टणिसमुच्छणिं च बहुआरियं तह य इति पाठं दृष्ट्वा BCFX वट्टणिं G वट्टणिं B °समुच्छणिं G °शब्दो BF °पर्यायनं X °पर्यायं From र्यायं to शब्द l. 12 torn off in G. L. 12. C स च्छुआं X सव्वहुयां BF बहु° L. 13. C om. च C लक्ष्यमुप° GX लक्ष्यमुप° BCFX यत् धन° cdd. °णिआ BG वट्टणिआ CX वट्टणिआ F वट्टणिआ cdd. बोहारीणि From मुच्छणी to वट्ट-
णिआ l. 14. torn off in G. L. 14. B वट्टणिआ CFGX वट्टणिआ cdd. सोहणिआ (X °णिं) BG बहु° L. 15. B मज्जणिआया C (F ?) GX °णिआ. B वट्टणिं C (F ?) वट्टणी° G वट्टणिं X वट्टणिआसं B °समुच्छणिउ G °णीउ cdd. बोहारीत्याह. From पि to समुच्छणिं l. 1 next page torn off in G. L. 16. X वुदाहृतो.

सुणइ समुच्छणिसइं जह जह सुणहा सइज्झयवरेसु ।

छिंछेण मुअइ तह तह पइं पहाए विसूरन्ती ॥ २० ॥

उअह पमुच्छन्तीए दवाइरित्ताइ जंपमाणस्स ।

वद्धणिआइ पहारो दिण्णो असईइ दिअरस्स ॥ २१ ॥ इति ॥

5 तदेवं बहुदेशीपर्यालोचनेन समुच्छणीप्रभृतयो बहुकारिकापर्याया इति निश्चित-
मस्माभिः ॥ यथा ।

संडोलिओ सि तइआ समुच्छणिकराइ सोहणीहत्थ ।

लक्खिज्जइ सच्चविअं सिद्धं संगोढणाहरेण तुह ॥ २२ ॥ [१७]

परिताविअम्मि सण्णत्तिअं च संपत्तिआ बाला ।

10 संदट्ठयं च संलग्गयम्मि सच्चेविअं रइए ॥ १८ ॥

सण्णत्तिअं परितापितम् । संपत्तिआ बाला । पिप्पलीपत्रवाचकोऽपि संपत्तिआशब्दो
लक्ष्येषु दृश्यते । संदट्ठयं संलग्नम् । कप्रत्ययाभावे संदट्ठं इत्यपि । संदट्ठं संवट्ठ इत्यन्ये ।
सच्चेविअं रचितम् ॥ यथा ।

- L. 1. X सुणय G °सट्ठं C °सट्ठं सह सुणहा BF सहज्जय° C सयज्जय° X सयज्जय°.
L. 2. BFX छिंछेण BFG मुअइ CX C सुयइ G ततह B पइ C पंइ (F ?) B
विसूरन्ति G विसूरन्ती. L. 3. BF ओअह CX उअह BF पउच्छन्तीए CX समुच्छन्तीए
BX °रित्ताइ C (F ?) °रित्ताइ From पमाणस्स to असईइ torn off in G. L. 4.
B वद्धणिआइ C (F ?) X वद्धणिआइ BCFX दिअरस्सेति G दिअरस्स and om. इति.
L. 5. B वहु° X वहु° C °प्रभृतयो (2. hd. °यः) किरिका° G वहु°. L. 6. X
निश्चितः and om. अस्माभिः X यथा. L. 7. C संडालिउ From डो° to सोहणी
torn off in G. BCFX तइया B समुच्छकराइ G सोहणीहणीहत्थ. L. 8. BF सच्चविअं
CX °विअं C (F ?) सिद्धं BF संगोढणा° X संगोढणा° C °णाइहरेण X °णाइहरेण BCF तुहा.
L. 9. cdd. °विअम्मि A सणत्तिअं B सणत्तिअं CF सणत्तिअं X सणत्तिअं Y सत्त-
णियं G सत्त च सं° (sic) cdd. °त्तिआ BG बाला. L. 10. C संदिट्ठयं BF °ट्ठं X
संवट्ठियं Y संदट्ठयं BF व सल° From म्मि to पितम् । torn off in G. BY सव्वे°
ABC 1. hd. (F ?) XY °विअं. L. 11. C सत्तत्तिअं BF °त्तिअं X संमत्तिअं cdd.
°त्तिआ BG बाला BF पिप्पलीपलीपत्र° X पिप्पली°. cdd. °त्तिआ° L. 12. BFG
°ट्ठं C संदिट्ठयं X संदिट्ठयं G च सं° C लप्पं BF om. भावे BFG संदट्ठमित्यपि CX संवट्ठ-
मित्यपि From दट्ठं सं° to था in यथा torn off in G. BFX °ट्ठं C संवट्ठमित्यन्ये°
L. 13. BX सव्वे° BCFX °विअं.

संपत्तिआइ सण्णत्तिअम्मि तुज्झ विरहग्गिणा हिअए ।

सच्चेविआउ माला संदट्टजलदया य सुक्कन्ति ॥ २३ ॥ [१८]

सइलंभं सइदिहं सइसुहसइदंसणाइ मणदिट्ठे ।

संखवइल्लो हालिअच्छन्दोत्थाइरवइल्लम्मि ॥ १९ ॥

सइलंभं सइदिहं सइसुहं सइदंसणं एते चत्वारोऽपि चित्तावलोकितार्थाः । संखवइल्लो 5
हालिकच्छन्दोत्थायी बलीवर्दः ॥ यथा ।

सहि णिसि सइसुहसउहे सइदंसणसयणयम्मि सइदिहो ।

संखवइल्लो व्व पिओ सइलंभरई अ ता विहाणं जा ॥ २४ ॥

अत्र । संखुडुइ रमते । संदाणइ अवष्टम्भं करोति । सण्णामइ आद्रियते । संगलइ
संघटते । संदुमइ संधुक्कइ प्रदीप्यते । संभावइ लुभ्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति 10
नोक्ताः ॥ [१९]

ससराइअं च णिप्पिट्ठे समइच्छिअमइक्कन्ते ।

मोरे सइलासयसिंढा खन्दे सइसिलिंबो अ ॥ २० ॥

ससराइअं निष्पिष्टम् । समइच्छिअं अतिक्रान्तम् । सइलासओ तथा सिंढो मयूरः ।
सइसिलिंबो स्कन्दः ॥ यथा ।

15

L. 1. *cdd.* °त्तियाइ G संन° X मण्ण° *cdd.* °त्तियम्मि C 1. *hd.* तुज्झ BFX °हिग्गिणा CX हिअए. L. 2. BX सच्चे BCF °वियाओ X °वियाउ BCFX सद्ध° CX मुक्कन्ति. L. 3. C 1. *hd.* *om.* सइदिहं C 2. *hd.* सइसुह° Y सइसंद° AC (F!) Y °णाइ From सुह° to लो torn off in G. L. 4. BCFXY °वइल्लो BCFY हालियं GX हालियं CY °दोच्छाइर° AX °त्थाइवइ° BCFG °वइल्लम्मि. L. 5. G सयलंभं C 1. *hd.* *om.* सइसुहं 2 *hd.* adds it after सइदंसणं BFG चित्ता° L. 6. *cdd.* °वइल्लो BF हालियच्छंदोत्थायी C हाहिकच्छंदोच्छाइ X! छंदोछाइ In G from हालिक° to णिसि 1. 7. torn off. B वलिबर्दः X व्वलीवर्दः L. 7. X णिसि CX सइसुहसवहो CX °सइणयम्मि. L. 8. *cdd.* °वइल्लो B इ C च F इ CG पिउ X पिउ C °रही *cdd.* य. L. 9. From खुडुइ to मइ आ° torn off in G. L. 10. C संघट्टइ X संधुक्कइ In G इ लुभ्यति एते torn off, also from काः to पिट्ठे 1. 12. L. 12. AXY °राइयं B व C (F!) च G °ट्टे X °ट्टे *cdd.* °च्छियमं (X °त्थि°) L. 13. BFX सयलासय° C सयलासिण्हा A °सिंढा G °सिण्हा X °सिण्ढो ARY °सिलिंबो C (F!) सिलंबो G °सिलि and then torn off to समइ° *cdd.* य. L. 14. BF समरा° BCFX° इयं X निःपिष्ट From च्छिअं to मयूरः torn off in G. BCFX °च्छियं CX सयलासओ C सिण्ढो X सिण्ढो. L. 15. BF सइसिलिंबो G °लिंबो From था to पिअ° torn off in G.

सइलासयपिसमए समइच्छिअअवहिआगए दइए ।

ससराइअविरहदुहा सहि णच्चसु सइसिलिंवासिंदो व्व ॥ २५ ॥ [२०]

कितवे सयक्खगत्तो सेलूसो जलघरे समुदहरं ।

सवडंमुहो अहिमुहे धम्मच्चत्तोसहे सइरवसहो ॥ २१ ॥

5 सयक्खगत्तो तथा सेलूसो कितवः । समुदहरं पानीयगृहम् । सवडंमुहो अभिमुखः ।
सइरवसहो धर्माय त्यक्तो वृषभः ॥ यथा ।

सेलूसहारिणहो सवडंमुहसइरवसहपक्खलिओ ।

एसो सयक्खगत्तो लुक्कइ वेसासमुदहरे ॥ २६ ॥ [२१]

सत्तावीसंजोअणमिन्दुं सवयम्मि समरसदहयं ।

10 जाण विसीए सारिं सालं साहाइ केसरे साइं ॥ २२ ॥

सत्तावीसंजोअणो इन्दुः । समरसदहओ समानवयाः । सारी वृषी । ऋषीणा-
मासनमित्यर्थः । सारी मृत्तिकेत्यन्ये । साला शाखा । साई केसरम् ॥ यथा ।

सत्तावीसंजोअणमुही समरसदहय तुह कए सा ।

सालतले सारिठिआ अच्चइ चण्डिं ससाइपउमेहिं ॥ २७ ॥ [२२]

15 सामुदो वरुए सावओ अ सरहम्मि सामिअं दड्डे ।

सामंती समभूमीइ सामरी सिंवलीए अ ॥ २३ ॥

L. 1. B सरलासय° C (F !) X सयलासय° *edd.* °पिय° BCFX °च्छिप° From
अअवहि to हदु torn off in G. CX °हियागए. L. 2. BCFX °राइय° X
°विरहदु (sic) From हा सहि to कितवे L. 3 torn off in G. X णव्व (sic)
BF °सिलिंवि° C °सिण्डो F °संदो BCF च. L. 3. In G गत्तो खलू and जलघरे
समुदह is torn off. A सेलूसो C 1. hd. सेलूसो. L. 4. AX सवडंमुहो C डमुहो In
G सव and then end of the Ms., the rest being lost. AY अभिमुहे X धम्मवत्तो
(*om.* सहे) A सइरवहो C °वसेहो X सयरसवहो. L. 5. B सेलूसो X कितः CX
सवडमुहो. L. 7. X सेलूस° CX °सयरसह°. L. 8. CX सयक्ख°. L. 9.
C सत्ताविसंजोअणमिन्दुं AX °मिन्दु Y °सदहअं. L. 10. *edd.* विसीए A सायं X
साई. L. 11. C सत्ताविसंजोअणो X °जोअण X समदहओ C °वयः X सारि. *edd.*
वृषी. L. 12. B मूत्तिकेय° C 1. hd. *om.* साला शाखा; 2 hd. adds it after
°मित्यर्थः but reads साली X साखा C केसर. L. 13. C सत्ताविस°. L. 14.
BFX सारिठिया C सारिविया BF अच्चइ चडिं X अव्वइ. L. 15. C सामुदो ABF
वरुए X वरुए A सावउ XY य ACXY सामियं BF सामिअ BF दत्थे X दिट्ठे Y डड्डे.
L. 16. X समभू B सिंवलीए *edd.* य.

सामुद्रो इक्षुसदृशतृणम् । सावओ शरभः । सामिअं दग्धम् । सामंती समभूमिः ।
सामरी शाल्मलिः ॥ यथा ।

सामरिसामुद्रघणं दवग्मिणा सामिअं गइन्द वणं ।

इण्हि सामंतीए सावयभीओ कहं होसि ॥ २८ ॥ [२३]

साराडी आडीए साणूरं देवहरयम्मि ।

साउल्लो अणुराए सालंकी सालही अ सारिइआ ॥ २४ ॥

साराडी आटिः । साणूरं देवगृहम् । साउल्लो अनुरागः । सालंकी तथा सालही
सारिका ॥ यथा ।

साराडि व्व णइं सा तरिउड्डिअसालहि व्व साउल्ला ।

सालंकिफुडालावा आवइ संकेअसाणूरं ॥ २९ ॥

10

अत्र । सामत्थं सामर्थ्यमिति शब्दभवम् । तथा । साहइ कथयति । सारइ प्रह-
रति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [२४]

साइअमवि सक्कारे सायंदूला य केअईए अ ।

सासवुलो कपिकच्छू सारमिअं संभराविअए ॥ २५ ॥

साइअं संस्कारः । सायंदूला केतकी । सासवुलो कपिकच्छूः । सारमिअं स्मारि- 15
तम् ॥ यथा ।

- L. 1. CX सामुद्रो X इक्षुसदृशं BFX सामियं. L. 2. BF शामरी. L. 3.
BCFX सामियं X वणे. L. 4. X इसा for इण्हि X सावभीओ कहं. L. 6.
Y अणुरागे cdd. य (X इ Y उ) cdd. सारिइया. L. 7. BFX आडिः X साणूरा
C 1. hd. दिव° B गृह. L. 8. BF शारिका. L. 9. X सोराडि BF तरिउड्डिय°
CX तरिउड्डिय B °सालहि व्व हि व्व सा° C च. L. 10. BF °कुडालावा X °पुडालावा
BF अयइ BCFX संकेय°. L. 11. C सामच्छं BF °भवः. L. 13. A सायमवि
BFY साइयमवि C सावियम° X सारियमवि BF सयंदूला BF om. य ABF केयईए cdd.
य (X अ). L. 14. C सासवुलो X सासवलो cdd. °मियं (X °वियं) ABFX Y
°वियए. L. 15. BCF साइयं X सारियं BF सायंदूला C सायंदूला C सासवुलो X
सासवलो कपिकच्छू BFX सारवियं C °मियं.

थिरतत्तसाइआण वि उप्पाअन्तीइ कामकण्डूइ ।

सारमिआ सासवुलं सायंदूले तए अम्हे ॥ ३० ॥ [२५]

सालंगणी अ अहिरोहिणीइ साहेज्जओ अ अणुमहिए ।

साइज्जिअमवलम्बिअमवगयमोहम्मि साहरओ ॥ २६ ॥

5 : सालंगणी अधिरोहिणी । साहेज्जओ अनुगृहीतः । साइज्जिअं अवलम्बितम् । साहरओ गतमोहः ॥ यथा ।

साइज्जिअणेमिजिणो अम्बासाहेज्जओ अहिरुहेसु ।

सगारोहणसालंगणिं व साहरय उज्जिन्तं ॥ ३१ ॥ [२६]

सारिच्छिअसेआलीओ दुब्बा सारहम्मि साहिलयं ।

10 : सालाणओ थुए साहंजयसाहंजणा य गोखुरए ॥ २७ ॥

सारिच्छिआ तथा सेआली दूर्वा । साहिलयं मधु । सालाणओ स्तुतः । स्तुत्य इत्यन्ये । साहंजओ तथा साहंजणो गोक्षुरः ॥ यथा ।

साहिलयवयण सेआलिसाम सालाणय प्पसिअ जमहं ।

साहंजणेहि सारिच्छिछण्णसाहंजए पहे खलिआ ॥ ३२ ॥

- L. 1. C धि० C 2. hd. 'तत्त' BFX 'साइयाण X उप्पायंतीइ X 'कंडूय. L. 2. BF om. सारमिआ CX 'मिवा C सासचूलं सायंदूले. L. 3. BFX सालंगणीइ अं CY च A om. अ ABY 'रोहणीइ X अधिरोहणीइ A साहिज्जओ C. 1. hd. 'इउ 2. hd. 'इउउ X साइज्जओ Y च X om. अ. L. 4. BFXXY साइज्जियं C 1. hd. 'क्षियं 2. hd. 'क्षियं BCF 'मविं BCFXY 'लंबियं X 'मवगमोहम्मि A साहरउ C सारहओ. L. 5. BX 'रोहणी BF सहे C साहिज्जओ BX साइज्जियं C (F1) 'इक्षिअं B 'लंबितं C सारहओ L. 6. B 'मोह. L. 7. BF सइज्जियं C साइक्षियणेजिमिणो X साहिज्जियणेमिजिणे B अंवा X अंवा C 'हिअओ X 'हिज्जओ. L. 8. BF सगारोहं C सुग्गा BFX 'सालिंगणिं BCF च X साहरइ C उज्जितं. L. 9. A सारिच्छिअहिरिआलीउ BFXXY 'च्छियं C 'च्छियासयलीउ X 'सेयाली Y 'सेया ABF 'लीउ C यं 2. hd. य दुं A दुवा BF दुवा BF साइहंमि CY सारधंमि C साहिलियं. L. 10. A C 2. hd. 'णउ X 'णुओ A व्बुए BF घुए C च्चुए X सुए X om. साहंजय A 'जणो BCFY य ABF गोखुरए. L. 11. BCFX 'च्छिया तथा सेयाली C साहिलियं X सारथी for मधु X 'णउ BF स्तुतः । स्तुत्य X स्तुतः । स्तुत L. 12. B साहंजओ X साहंजणओ. L. 13. BCFX सेयालिं C 'याम BCFX प्सिय. L. 14. B 'जणेंहि CX 'रिच्छियच्छण्णा (X 'ण्ण) BCFX सलिया.

अत्र । साहरइ साहट्टइ संवृणोति । सारवइ समारचयति । सामग्गइ श्लिष्यति ।
सामयइ प्रतीक्षते । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [२७]

सिग्गो खिण्णे सिंदू रज्जू कुक्कुडकिसेसु सिहिसिंगा ।

मच्छम्मि सित्थिसीहंडया पलालम्मि सिप्पसिंबीरा ॥ २८ ॥

सिग्गो भ्रान्तः । सिंदू रज्जुः । सिही कुक्कुटः । सिंगं कृशम् । सित्थी तथा ५
सीहंडओ मत्स्यः । यस्त्वेतौ सिद्धिपिण्डिकावाचकावाह स देश्यन्तरानभिज्ञो भ्रान्त
एव । सिप्पं तथा सिंबीरं पलालम् ॥ यथा ।

जगजय सीहंडद्वय सिह्मिधय तुह सिंदुबद्धसिप्पमरो ।

सिग्गो सिंगो सिंबीरसेवले लुलइ सित्थिओ व्व रिऊ ॥ ३३ ॥ [२८]

सिंदीसिंदोला खज्जूरी सूईइ सिव्विसिक्खिणिआ ।

10

सिंडं मोडिअए सिंढासिंवाडीउ णासिआणाए ॥ २९ ॥

सिंदी तथा सिंदोला खर्जूरी । सिक्खी तथा सिक्खिणी सूची । सिंडं मोदितम् ।
सिंढा तथा सिंवाडी नासिकानादः ॥ यथा ।

सिंदिवणे सिंदोलतले सिंडं सुणिअ सिव्विसममइणो ।

सिक्खिणिबुद्धी सिंडङ्गी सिंवाडीइ उत्तरं देइ ॥ ३४ ॥ [२९]

15

- L. 1. X साहइ सं BF सारइ X सामगाइ. L. 3. X सग्गो C खिणे X खिण्णो
BX कुक्कुड° X °क्किसेसु. L. 4. C सिच्छि° C सीप्प° (F!) A °सिंधीरा BFY
°सिंधीरा C °सिंधीरा X °सिंधीरो. L. 5. C 1. hd. om. सिंदू रज्जुः 2. hd. adds it.
BF रज्जुः X रज्जु BFX सिंही BF कुक्कुटः C सिच्छी. L. 6. C सिहंडओ X मत्सः ।
यस्त्वेतौ B सिद्धिपिंडवाच° X सिद्धिपिंडिकावाचकावा C om. स. L. 7. BF विप्पं B
सिंबीरं CX सिंदीरं F सिंबीरं C 1. hd. पलायलं. L. 8. CX जयजग B सिह्मि° C
(F!) सीहंडद्वय C सिह्मिधय BF °वद्धं C °वट्ट°. L. 9. B सिंधीरं BF सित्थिय C
सिच्छउ X सिच्छिउ BCF च. L. 10. C° सिंदोला X °सिंदूला खज्जूरी BF om. °सिक्खि
C 1. hd. °सिक्खि A °सिक्खि (1) BF °णिय ACXY णिया. L. 11. A सिंरं C सिण्डं
edd. मोडिअए (X om. ए) C 1. hd. सिंवा° A, C 2. hd. X सिंढा° A °सिंवा° BF
°सिंवा° Y °सिंवा° C° सिंवाडिउ BF, C 2. hd. XY °डीओ edd. णासिया°. L. 12.
B सिंदोला X सिंदूला B खज्जूरी C 1. hd. सिद्धी X सिद्धी BF सिक्खिणी BF सूरी.
L. 13. B सिंढा C (F!) X सिंढा BCF सिंवाडी B नासिकादयः X नासिका°. L. 14.
C सिंदिवदे X सिंदिवले सिंदूल° CX सिण्डं BCFX सुणिय BF सिक्खिसमइणो C सिक्खिसम-
इणो X सिक्खिसमइणो. L. 15. B °बुद्धि C °बुद्धी सिण्डंगी B सिंवाडीइ C (F!)
X संवाडीइ.

परिपाडिअम्मि सिद्धं रजे सिज्जूरसिंदूरा ।

भूअगहिअम्मि सिंपुअमुञ्छे सिलओ सिंसुम्मि अ सिलिंबो ॥ ३० ॥

सिद्धं परिपाटितम् । सिज्जूरं तथा सिंदूरं राज्यम् । सिंपुअं भूतगृहीतम् । सिलओ उञ्छः । सिलिंबो शिशुः ॥ यथा ।

5

सिद्धपरकुम्भिकुम्भत्थल हरिसिंदूरसारसिज्जूर ।

सिंपुअरूवा रण्णे जिअन्ति सिलएहि तुह रिउसिलिंबा ॥ ३५ ॥ [३०]

सिंगयसिंधुअसिंगिणिसिद्धत्था तरुणराहुगोरुदा ।

सिसिरं दहिम्मि सिहिणा थणेषु वरुणे सिअंगसुरजेढा ॥ ३१ ॥

सिंगओ तरुणः । सिंधुओ राहुः । सिंगिणी गौः । सिद्धत्थो रुद्रः । सिसिरं दधि ।
10 सिहिणा स्तनाः । सिअंगो तथा सुरजेढो वरुणः ॥ यथा ।

सिद्धत्थसिअंगाण वि सिहणिज्जं सिंगिणीसिसिरखाय ।

पिहुसिहिणिं सिंगय सिंधुअमुह सुरजेढादिसि णिअसु ॥ ३६ ॥ [३१]

डमरम्मि सिआली विडजलणेषु सिरिगंसिंदुवणा ।

हंसम्मि सिरिवओ सिरिमुहो मयमुहे सिरिदही पविआ ॥ ३२ ॥

L. 1. *cdd.* °डियंमि (X °डियम्मि) AC सिद्धं F सिद्धं A *om.* रजे X रेजे BF °सिंदूरा C °सिंदुरा. L. 2. XY भूय° *cdd.* °हियंमि (X °हिम्मि) B सिंपुअ X सिंपुय° Y संपुय° BF °मुछे A सिलउ B सिंसुम्मि *cdd.* य B सिलिंबो C (F ?) °लिम्बो. L. 3. C सिद्धं BF परिपाडितं BF सिज्जूरं C सिंदूरं B सिंपुअं. L. 4. BF ओछ B सिलिंबो C (F ?) °लिम्बो. L. 5. C सिद्धं F सिद्धं BF °कुंमि कुंमि कुंमत्थल X °कुंरि कुंमत्थल C हसिंदूरं. L. 6. BF सिम्मुरूवा C °रूव C जियंवि X जियंति B सिलरहिं X सिलरहि A °सिलिस्वा C (F ?) °शिलिम्बा X °शिलंबा. L. 7. Y °सिंधुय° X °सिंधुयसिंधिणि° C °सिद्धच्छा BF °गोभद्धा C. 1. *hd.* °रद्धा. L. 8. B दहंम्मि A थणेषु C. 1. *hd.* पणेषु X थणासु BFX सिअंग° C सुअंग° X °जेढा. L. 9. C सिंधुओ X सिंधुओ C सिद्धच्छा F सिद्धं BF रौद्रः X दधिः. L. 10. BF सिहिणा स्तना X स्तना BF °ज्येढो C. 1. *hd.* °जोढो. L. 11. C सिद्धच्छ° X *om.* सिह C °णिज्जं X सिंगिणी° CX °सिसिरमाय. L. 12. C °सिहिणं B सिंगय B णियसु X असु (*sic*). L. 13. *cdd.* सिआली BF सिरिगंसिंदुवणी C सिरिगं. L. 14. A हंसम्मि B सिरि° A °वउ X *om.* सिरिमुहो C मयमुहे X मयहे Y मदमुहे *cdd.* पविआ.

सिआली डमरः । सिरिंगो विटः । अत्र । सिंहइ स्पृहयति । सिंपइ सिञ्चाति ।
एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । सिंदुवणो अग्निः । सिरिवओ हंसः । श्रीवदपक्षि-
वाचकस्तु शब्दभवः । सिरिमुहो मदमुखः । मदो मुखे यस्येति विग्रहः । सिरिदही
खगपानभाजनम् ॥ यथा ।

ओ पिअइ रिऊ विरइअसिआलिए तुह पयावसिंदुवणे ।

5

सिरिमुहसिरिंगहसिओ पात्थिव सिरिवयसिरिदहीइ जलं ॥ ३७ ॥ [३२]

सिहरिणिसिहरिल्ला मज्जिआइ सिंगेरिवम्ममवि रण्फे ।

सिरिवच्छीवो सुद्धो गोवाले सिथए सीअं ॥ ३३ ॥

सिहरिणी तथा सिहरिल्ला मार्जिता । सिंगेरिवम्मं वल्मीकः । सिरिवच्छीवो तथा
सुद्धो गोपालः । सीअं सिक्थकम् ॥ यथा ।

10

सिंगेरिवम्ममुहसिरिवच्छीवय सुद्धपुत्त एआए ।

सीअयमउअङ्गीए सिहरिल्लपिआइ सिहरिणिं देसु ॥ ३८ ॥ [३३]

पवरसिरक्कझडीसुं सीसयसीसक्सीइआओ अ ।

सीउग्गयं सुजाए सीहलयं धूवजन्तम्मि ॥ ३४ ॥

सीसयं पवरम् । सीसकं शिरस्कम् । शिरस्त्राणमित्यर्थः । सीइआ झडी । निरन्तर- 15
वृष्टिरित्यर्थः । अत्र सीसइ कथयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । सीउग्गयं सुजा-
तम् । सीहलयं वस्त्रादिधूपयन्त्रम् ॥ यथा ।

- L. 1. BCFX सियाली X विद्ः. X सिंपइ. L. 2. X नोक्ताः B ऽग्निः.
B सिसिवओ. L. 3. X शब्दस्वः. L. 4. X om. यथा. L. 5. CX = C
विय रिऊ X पिअइ BCF विरइअसियालिए X सिरिवयसियालिए L. 6. C सिरि-
मुहसिओ B °सिरिंग° C पच्छिव BF सिरिवव° C सिरिवय° X सिरिदहीइ (i.e. om. सिरिवय).
L. 7. ACXY मज्जियाइ (C 1 hd. °दि°) BF °याइ B रण्फो C (F 1) रण्फो.
L. 8. BF सिर° C (F 1) सुद्धो C सिच्छिअ X सक्कए XY सीयं. L. 9. B सिहरिणी
F सिंह° X सिहरिणी C सिहरिल्ला B सिंगेरि°. B सिर° L. 10. C (F 1) सुद्धो C सिधं
सिच्छयं, 2. hd. सिच्छयं and adds शिक्षितं X सीयं सिक्कयं. L. 11. X सिंगेरिवम्म°
B °सिर° X °वत्थी° C (F 1) सुद्ध° BCFX एआए. L. 12. B सिहरिल्ल° BX °पियाइ
C (F 1) पियाइ C (F 1) सिंहरिणिं X सिहरिणिं. L. 13. BF °क्कज्जडीसुं C 1. hd.
°क्कडक्क° B °सीसक्क° B, C 2. hd. (F 1) Y °सीइयाओ A, C 1. hd. X °इयाउ XY म.
L. 14. C सुउग्गयं Y सुजाते X साहलयं. L. 15. X om. सीसयं X साससक्कं BX सिरक्कं
X शिरणमित्यर्थः BCFX सीइया. X om. झडी here. BF सडी X निरन्तरवृष्टि सडीरित्यर्थः
L. 16. X कथयति B °पूकः। om. इति नोक्तः. C सीओग्गयं L. 17. X °धूपितं.

उअ सीउगय तुह सरसीइअरइअविबराइ वेरीणं ।

रणसिरिसीहलयाइ व सीसयसीसकसीसाइं ॥ ३९ ॥ [३४]

सीमंतयं च भणिअं सीमन्तालंकरणभेए ।

सीलुट्टयं च तउसे करवन्दीए अ सीहणही ॥ ३५ ॥

- 5 सीमंतयं सीमन्ते भूषणभेदः । सीलुट्टयं । कप्रत्ययाभावे सीलुट्टं । त्रपुसम् । सीह-
णही करमन्दिका । तत्कुसुममित्यन्ये ॥ यथा ।

सीलुट्टयसीहणहीफलवणिअ मुणेसि किं ण अप्पाणं ।

जं आसत्तो तीए मणिमयसीमंतयं पि मण्णेसि ॥ ४० ॥ [३५]

सीरोवहासिआ लज्जाए उक्का सुली सुई बुद्धी ।

- 10 सुहरा चडयाभेए सुढिओ सन्ते सुहे सुहेल्ली अ ॥ ३६ ॥

सीरोवहासिआ लज्जा । सुली उल्का । सुई बुद्धिः । सुहरा चटकाभेदः । यस्या
अधोमुखं नीडं भवति । सुढिओ श्रान्तः । सुहेल्ली सुखम् । सुहेल्लीत्यन्ये ॥ यथा ।

रण्णे दवसुलितत्ता गयसुइसीरोवहासिअसुहेल्ली ।

सलहन्ति तुज्झ रिउणो सुढिआ सुहरं पि णेडुठिअं ॥ ४१ ॥ [३६]

- 15 सुंघिअसुलससुवण्णा य घाणकोसुम्भअज्जुणदुमेसु ।

संकेअम्मि सुवण्णा सुरंगिसोहंजणा य सिग्गुम्मि ॥ ३७ ॥

L. 1. BCF उय BCFX °सीइय° BFX °रइय° C °राइय° BCFX °राइं.
L. 2. B °सिरी° BCF °लयाइं च C सीसीसक्° X सीसइं. L. 3. *cdd.* भणियं (X
नणियं). L. 4. A सीलुव्वयं Y करवन्दीए *cdd.* य. L. 6. करमंदिका (X कर.
वंदिका) not करमर्दिका is the reading of all the Mss. : BCDEHF. L. 7.
X सीलुट्टयं C °साहणही° CX °वणिय C आप्पाणं. L. 8. C °सामंतयं. L. 9.
cdd. °सिया B सुई X सुई BX बुद्धी C (F!) बुद्धी. L. 10. BF सुहर C 1. hd.
मु° CX om. सुहे *cdd.* य. L. 11. C 1. hd. सा° *cdd.* °सिया X सुती for सुली
BF सुई CX बुद्धिः. L. 13. C देव° BCFX °हासियं. L. 14. C तुह BCFX
सुढिया C सुहर BFX °वियं C °ठियं. L. 15. B सुघियं AC (F!) XY सुंघियं
X °सुलस-वण्णा Y अ X °अज्जण° C °दुमेसि. L. 16. BCF संकेयंमि B (F!)
सुवण्णो X सुवण्णा BF सुरंगिसो° AX सुरंगि° X सिग्गुम्मि.

सुंघिअं घ्रातम् । सुलसं कुसुम्भरक्तं वस्त्रम् । सुवण्णो अर्जुनतरुः । सुवुण्णा संकेतः ।
सुरंगी तथा सोहंजणो शिग्रुतरुः ॥ यथा ।

मज्झसुवण्णसुवुण्णं दाउं सुलसवसणाइ तीइ गओ ।

संकेअसुरंगिवणे भमेसि सोहंजणाइ सुंघन्तो ॥ ४२ ॥ [३७]

किंसारु सुंकयं सूअलं च सुअणा य अणिउंत्ते ।

अम्बाइ सुव्विआ तह य सुद्धपूअम्मि सुद्धवालो अ ॥ ३८ ॥

सुंकयं तथा सूअलं किंशारुः । सुंकलं इत्यन्ये । सुअणा अतिमुक्तः । सुव्विआ
अम्बा । सुद्धवालो शुद्धपूतः ॥ यथा ।

सुअणावतंसिअमिमं ददुं किं करसि सुद्धवालत्तं ।

गाईसुव्विअ सूअलजीअण ण वहेसि सुंकए कीस ॥ ४३ ॥ [३८] 10

डुंवे सुदारुणो सूइओ अ सुविरे सुण्हसिअसोमइआ ।

सुज्झरओ धोवयए सुसंठिआ सुल्लमंसम्मि ॥ ३९ ॥

सुदारुणो तथा सूइओ चण्डालः । सुण्हसिओ तथा सोमइओ स्वपनशीलः ।
सुज्झरओ रजकः । सुसंठिआ शूलप्रोतं मांसम् ॥ यथा ।

सुण्हसिअसूइआए सुदारुणो रमइ सुज्झरअवहुअं ।

15

भसिरभसणस्स दिन्तो सुसंठिअं पुरजणम्मि सोमइए ॥ ४४ ॥

- L. 1. BCFX सुंघियं BF, C 1. hd. सुवण्णा. L. 2. X सुंकंगी तथा सोहंजणो
CX सिग्रुं. L. 3. C मज्झं BCF सुवण्णसुवण्णं X सुवण्णं BF, C in corr. दाओ
X वसणाइ. L. 4. CX संकेयं BF जमेसि BCF जणाइं B सुंघन्तो X सुंघाता.
L. 5. A सुकअं BF सुंकउं X सुकयं Y सुंकयं BF सुअलं BF सुसुअणा CXY
सुयणा ABFY अणिउंत्ते C अणियुंत्ते X अइमुत्ते. L. 6. A अम्बाइ B अंवाइ C (F!)
अंवाइ C (F!) सुंघिआ A सुच्चिआ or सुव्विआ BFX Y सुव्विआ C सुद्धपूअंमि F सुद्धं (!)
X सुद्धब्भयम्मि C (F!) सुद्धवालो X वालो BFX Y य. L. 7. BCF सुंकयं X सुंकयं
B किंसारु X किंसारु BF सुंकलमित्यन्ये CX सुकुलमित्यं CX सुयणा. C सुव्विआ X सुच्चिआ.
L. 8. BX अंवा BX शुद्धवालो C सुद्धं F शुद्धवाला. L. 9. BCFX सुयणावतंसि-
यमिमं BF ददुं BF सुद्धं. L. 10. BCFX सुव्विअ C सुवल्लजीअ वहेसि X सुवल्लं.
L. 11. B डुंवे X सुदारुणा A सूइउं X सुईओ XY य A चिरे C सुचिरे BF सुल्लसियं
ACXY सुण्हसियं cdd. इया. L. 12. BF सुरज्जओ C सुद्धं A उं A रयए BFY
धोयए X धवयए cdd. ठिया (Y विया). L. 13. X सुदारुणो C om. from सुण्हं to
सुज्झरओ excl. BF सुल्लं X सोमइओ. L. 14. C सुद्धं BCFX ठिया BFX सुल्लं
C सुल्लं. L. 15. BF सुल्लसियं CX सुण्हसियं BF सइयाए C सुइयाए X सुइयाए
X सुदारुणो BF सुज्झरइं BF, C 2. hd. वहुयं X वहुयं. L. 16. BF भसिणस्स
BCF ठियं X ठिओ.

१ अत्र सुगिम्हओ फाल्गुनोत्सव इति सुग्रीष्मकशब्दभवः । दृश्यते चायं संस्कृते । यद्वा-
महः । सुग्रीष्मके न दृष्ट इति ॥ [३९]

कण्हे सुवण्णविंदू रूववईए सुदुम्मणिआ ।

सुकुमालिअं सुघडिए तुलसीए सुलसमंजरिआ ॥ ४० ॥

५ सुवण्णविंदू विण्णुः । सुदुम्मणिआ रूपवती । सुदुम्मणिएति शीलाङ्कः । सुकु-
मालिअं सुघटितम् । सुलसमंजरी तुलसी ॥ यथा ।

णवसुलसमंजरीए तइ चण्डी अच्चिआ सुदुम्मणिए ।

सुकुमालिअङ्गि जं तुह सुवण्णविंदूवमो वरो एस ॥ ४५ ॥ [४०]

सूला वेशां सूई अ मञ्जरी सूरणो कन्दे ।

१० सूरंगो अ पईवम्मि सूअरी जन्तवीढम्मि ॥ ४१ ॥

सूला वेश्या । सूई मञ्जरी । सूरणो कन्दः । सूरंगो प्रदीपः । सूअरी यन्त्रपीड-
नम् ॥ यथा ।

सूअरिअसूरणासणसूलाए लिहिअसूइगण्डाए ।

मय्यरद्धयसूरंगे मा तं सलहो न्व रे पडसु ॥ ४६ ॥ [४१]

१५ सूलच्छं पल्लए सूलत्थारी अ चण्डीए ।

सूरद्धयो दिणे गणवइम्मि सेओ अ गामणी सेट्ठी ॥ ४२ ॥

- L. 1. X सुनिहओ B फाल्गुत्सव C °भव इति । B संस्कृतः X यद्वा अनुमहः.
L. 3. X कणे A सुसुवण्ण° BF °विंदू or °विहू BF रूवइए A °वइए X सुदुम्मि° cdd.
°णिआ. L. 4. B सुकुमा° cdd. °लियं (X °य) X तुलसीइ cdd. °रिया. L. 5.
BF सुवण्णविंदूः X °विंदुः C सुदु° BCFX °णिआ B रूप° BFX °णियेति. L. 6.
C सुकुसुमा° BFX °लियं. L. 7. X °मंजरीए BCFX अच्चिआ BF यं सुदु° C सुदु°
X सुदुम्मणिआ. L. 8. BF °लियंगि C जं तु सुव° BF °विंदूव° C °विंदु° C वसे एस.
L. 9. B सूई cdd. य. L. 10. BEXY य C 1. hd. om. अ पईवम्मि 2. hd.
has पईवे BF पईवम्मि X पईवम्मि C 1. hd. अरी (sic). 2. hd. सुअरी X सूअरी OY
°विंदिमि X °वाडम्मि. L. 11. BF om. सूरंगो प्रदीपः C 1. hd. सूरंगो 2. hd. सूरंगो.
CX सूअरी C यन्त्रपीडं । L. 13. BF °णासलसूलाए BCFX लिहिअ° BF मंडाए.
L. 14. C मय्यरद्धय° C °हो न्वा र X च CX फडसु. L. 15. XY सूलत्थं C पल्लए C
(F!) सूलच्छारी cdd. य. L. 16. A °दुअ C °दुओ X गणवयम्मि ABF, C 1.
hd. सेउ ACXY य A सेट्ठी.

सूलच्छं पल्वलम् । अत्र सूहवो सुभग इति सुभगशब्दभवः । तथा सूरइ सूडइ भन-
कीति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । सूलत्थारी चण्डी । सूरद्धओ दिनः । सेओ
गणपतिः । सेट्टी ग्रामेशः ॥ यथा ।

सूलत्थारीसूरद्धए ससेआण पणमणमिसेण ।

सूलच्छतडकुडङ्गे ओ सेट्टिवहू अहिसरेइ ॥ ४७ ॥

5

अत्र सेहइ नश्यतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [४२]

सेवालसोमहिड्डा पङ्के कोकम्मि सेहरओ ।

चप्पुडिणाए सेंवाडओ अ सेज्जारिअं च दोलणए ॥ ४३ ॥

सेवालो तथा सोमहिड्डो पङ्कः । सेहरओ चक्रवाकः । सेंवाडओ चप्पुडिकानादः ।
यदाह ॥ अङ्गुष्ठमध्यमाङ्गुलिशब्दः सेंवाडओ गदितः ॥ सेज्जारिअं अन्दोलनम् ॥ यथा । 10

सेज्जारिअं ण इच्छइ सेवालजयक्ख सोमहिडे अ ।

मरिही सेहरथणिआ कइवयसेंवाडएहि तुह विरह ॥ ४८ ॥ [४३]

सेआलुओ उवाइअवमहम्मि धुरंधरम्मि सेरिभओ ।

सोत्ती णईइ सोअं णिदा मंसम्मि सोल्लसोमाला ॥ ४४ ॥

सेआलुओ उपयाचितसिद्ध्यर्थं वृषभः । उपयाचितं केनापि कामेन देवताराधनम् । 15
सेरिभओ । कप्रत्ययाभावे सेरिभो । धुर्यवृषभः । सेरिभो महिषेऽपीत्यन्ये । सोत्ती
नदी । सोअं स्वपनम् । सोल्लं तथा सोमालं मांसम् ॥ यथा ।

- L. 1. X सूलत्थं पल्ललं । X स्तहवी (i. e. सूहवी). L. 2. B भगक्ति इति X
भतकीति X षूक्ता इति नोक्ताः C नोक्तौ (F!). C (F!) सूलच्छारी. X वंडी C (F!)
सूरद्धओ X दिनकरः for दिनः L. 3. B सेट्टी. L. 4. C (F!) सूलच्छारीसूरद्धए
BCFX ससेयाण BF पणमिसेण. L. 5. X सूलत्थं X उ B सिट्टिवहू. L. 7.
AD om. dist. 43, but D has the commentary. Y °हेड्डा BF °हिड्डा पंको कमि
से° L. 8. cdd. वप्पुडिं (X चप्पुडिं Y as above) C सिंघाडउ 2. hd. °डओ
X सेंवाडउ Y सेंवडायाओ cdd. य (om. Y) X सेज्जाविरे° Y सेज्जायरे° cdd. °रियं.
L. 9. C °हिड्डा B चक्रवाचकः X वक्रवाकः C सेवाडओ. C वप्पुडिका° 2. hd. चुण्डकी° X
चप्पुडिका° L. 10. X अङ्गुत्थलमध्य° C सेवा°. BCFX °रियं. L. 11.
BCFX °रियं BF सेवालजजक्ख CX सेवालजक्ख BF सोमहिडे C °हिड्डा X °हिड्डा BCFX
य. L. 12. X सरिही B °थणिआ C (F!) X °घणिआ B कइवइ° X कयवय° B °डएहिं
C °सेवाएहि F °सेंवाडएहि X °सेवागहि. L. 13. BCFX सेवालुओ A उवाइयं BCF
XY उवाइयं C °धुरंमि A °भउ B सेमरिओ. L. 14. C सोसोअं X सोअ Y णिदा
B मंसंमि. L. 15. BCFX सेवालुओ X om. कामेन. L. 16. X सेरिभओ.
CX महिषो L. 17 C स्येअ स्व°.

उवचिअसोमालो वि हु कुणेइ सेआलुओ सुहं सोअं ।

सोत्तीइ झीणसोल्लो वि सेरिभो च्चेअ कट्टए भारं ॥ ४९ ॥ [४४]

सोसणसोमाणा पवणमसाणा सोव्वओ पडिअदन्ते ।

कडिउवकिदिउदरेसुं सोसणिसोवत्थसोमहिंदाइ ॥ ४५ ॥

5 सोसणो पवनः । सोमाणं श्मशानम् । सोव्वओ पतितदन्तः । सोसणी कटी ।
सोवत्थं उपकारः । सोवत्थं उपभोग्यमित्यन्ये । सोमहिंदं उदरम् ॥ यथा ।

अइ धूलसोमहिंदे सोव्वे सोसणयभग्गसोसणिए ।

सम्भलि कइआ तुमयं करेसि सोमाणसाणसोवत्थं ॥ ५० ॥

अत्र । सोमालं सुकुमारम् । सोअमल्लं सौकुमार्यम् । एतौ शब्दभवौ ॥ [४५]

10

सङ्खम्मि सोलहावत्तओ अ सोवण्णमक्खिआ सरहा ।

केसविसमथम्बेसुं सढो सिलाघुणिएसु सअयं च ॥ ४६ ॥

सोलहावत्तओ शङ्खः । सोवण्णमक्खिआ मधुमक्षिकामेदः ॥ यथा ।

चालुक सोलहावत्तसेअजस भग्गरज्जमहुत्ता ।

सोवण्णमक्खिआउ व दिसो दिसं जन्ति वेरिणो तुज्झ ॥ ५१ ॥

15

॥ अथानेकार्थाः ॥

सढा केशाः । सढं विषमम् । सढो स्तम्बः । इति सढशब्दस्त्वर्थः । सअयं शिला
घूर्णितं च ॥ [४६]

L. 1. C उववियासा° 2. hd. °सो° BFX °चिय° B कुणइ BCFX सेयालुओ BF
सोओ. L. 2. CX सुत्तीइ C जणसोल्लो X जणसोल्ला BF थीण° B सेरिभो BF व्वेय C
च्चेय X व्वेइ BF कट्टए C कट्टई X कट्टइ चरं. L. 3. CX सोमण° X °सोसोमाणा A
सोव्वउ C सोच्चओ cdd. पडिय°. L. 4. A सोसाणि° C °सोवच्छ° C °दाई X °सोम-
हिंदाई L. 5. C सोमणो X सोमणसो X सोमाण C स्मशानं C सोच्चओ. L. 6. C
सोवच्छं BFX सोवत्थमुपभो° C सोवच्छमुपभो° X °भोग्यमित्ये. L. 7. C सोच्चो X
सोव्वो CX सोमणय° BF °भग्गसणिए CX °भग्गमोसणिए. L. 8. BCFX कइआ
B तुमयं C °सोवच्छं. L. 9. CX सोउमलं BF सौकुमार्यो. L. 10. BF °वत्तुओ
C 1. hd. °वत्तउ BCFXY य cdd. क्खिया Y °सरहा XY add अथानेकार्थाः
L. 11. A °विसमथंङ्खेसुं BF °थंवेसुं C यंवेसुं X °थहेसुं BF °पुणिएसु C 1. hd. °पुणिएसु
Y सअयं. L. 12. BCFX °मक्खिया. L. 13. C चालुक °वत्तसोअजस BF सेयजस
X भग्ग° C °रज्ज° BCFX °महुत्तो. L. 14. BCFX °मक्खियाओ (X °उ) CX
दिसिं C तुज्झ. L. 16. C सढो केशाः BFX स्तंव इति C स्तव इति 2. hd. सूव इति.
BX सिला.

सरहो वेडिससीहेसु सक्खिगामीणएसु सणिओ अ ।

णहाविअरजकपुरक्किअदित्तुं सज्जिओ चेअ ॥ ४७ ॥

सरहो वेतसवृक्षः सिंहश्च । सणिओ साक्षी ग्राम्यश्च । सज्जिओ नापितो रजकः
पुरस्कृतो दीप्तश्चेति चतुर्थः ॥ [४७]

हंसोघसरेसु सरेवओ अ संवाअआ णउलसेणा ।

5

सण्णिहिअमाविएसुं अणुणीए चेअ सण्णुमिअं ॥ ४८ ॥

सरेवओ हंसो गृहजलप्रवाहश्च । संवाअओ नकुलः श्येनश्च । सण्णुमिअं संनिहितं
मापितमनुनीतं चेति त्र्यर्थम् । प्रच्छादनार्थं तु च्छादिधात्वादेशसिद्धम् ॥ [४८]

तोसिअसारविअञ्जलिकरणेसु समुच्छिअं चेअ ।

पडिवेसिपओसेसुं वज्जे अ समोसिओ होइ ॥ ४९ ॥

10

समुच्छिअं तोषितं समारचितमञ्जलिकरणं चेति त्र्यर्थम् । समोसिओ प्रातिवेश्मिकः
प्रदोषो वध्यश्चेति त्र्यर्थः ॥ [४९]

चिन्तिअसण्णिज्जे सण्णविअं समणिब्भरेसु समसीसं ।

अजसरएसु समुप्पिंजलममएन्दुसु समुदणवणीअं ॥ ५० ॥

L. 1. Y वेडसं C गामिणएसु ACXY य. L. 2. cdd. णहावियं C °रजयं
ABEXY °पुरक्कियं C °पुरक्कयं X वित्तुं A सज्जिउ C सिद्धिओ X सज्जिओ Y सज्जओ
BF वेअ CY चेय X वेय. L. 3. X °वृक्ष B सिंहश्च X सक्षी BFX ग्राम्यश्च C सक्षिओ
BF नापितः L. 5. A हंसोघं X हंसोक्कसं C °घरेसु A सारवउ Y य C संवाअअ X
संवाअओ Y संवाअआ BF णओलं. L. 6. ABXY सण्णिहिअं C (F ?) सण्णिहिअं
cdd. चेय (X वेय) X सुण्णुं ACXY °मियं. L. 7. C सरवहो 2. hd. सरेवहो
C संवाअओ C 1. hd. सन्नुं X सुन्नुं BCFX °मियं. L. 8. X मापितं अनुं.
L. 9. BF तोसियतोसियसां A तोसियं CXY तोसियं cdd. °वियंजलिं (X°विं)
BF °करणेसु ABEXY समुच्छियं C समच्छियं ABFY चेय C चेयं X वेय. L. 10.
BF °वेसिओपओं AC °पउसेसु BF वज्जे AC वज्जे Y वज्जे cdd. य C 1. hd. समोहिओ
C होइ. L. 11. BCFX °च्छियं X तोषितं समारवियं अंजलिं. L. 13. ABXY
चित्तियं C चित्तियं F चित्तयं ABF, C 1 hd. °सण्णेज्जे C 2. hd. °सण्हिज्जे BCFXY
°वियं C °णिब्भं Y °निब्भं. L. 14. BF °जलसमं X °ममयेंदुसु X °णवणीयं.

सण्णविअं चिन्तितं सांनिध्यं च । चिन्तिअसण्णिज्जे इति समाहारः । समसीसं
सदृशं निर्भरं च । अत्र समाणइ भुङ्क्ते समाप्नोति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ।
समुप्पिजलं अयशो रजश्च । समुद्दणवणीअं अमृतं चन्द्रश्च ॥ [५०]

मरहट्टदेसपट्टणभेए दूरे अ सायं च ।

5 साहो अ बालुआसुं उलूअए दहिसरे चेअ ॥ ५१ ॥

सायं महाराष्ट्रदेशे पत्तनविशेषो दूरं चेति द्व्यर्थम् । केचित्तु सायंदूरं इति चतुरक्षरं
नाम पत्तनभेदवाचकमाहुः । साहो बालुका उलूको दधिसरश्चेति त्र्यर्थः । दधिसरो
दध उपरि सारम् ॥ [५१]

वत्थब्भुअसाहापिकिसरिससहीसु साहुली चंअ ।

10 सम्बूअयम्मि सालुअमह सुक्कजवाइअसिरम्मि ॥ ५२ ॥

साहुली वस्त्रं भूर्भुजः शाखा पिकी सदृशः सखीचेति सप्तार्थः । सालुअं शम्बूकः
शुष्कयवादिशीर्षं चेति द्व्यर्थम् ॥ [५२]

सामग्गिअं च चलिए अवलम्बिअपालिएसुं च ।

सित्था लालाजीआसु हिमोसाएसु सिण्हा वि ॥ ५३ ॥

15 सामग्गिअं चलितमवलम्बितं पालितं चेति त्र्यर्थम् । आलिङ्गनार्थं तु श्लिषिधात्वा-
देशसिद्धम् । सित्था लाला जीवा च । सिण्हा हिममवश्यायश्च ॥ [५३]

L. 1. BFX °विअं C 1. hd. only सण्ण X विन्तित X व for च BFX चित्तिव°
C चित्तय° B °सण्णिज्जे इति C °ज्जे इति F °ज्जेति X °सण्णिज्जे C 1. hd. °हाराः
L. 2. B निर्भरं CX °भूक्ता X नोक्ताः L. 3. BF °जलमयशो C °प्पिजलमयशो X
°जल अजस X सेमुद्दणवणीयं BF असृतं X अमृत. L. 4. C मरहट्ट° X मरहट्ट°
BF °दोस° X °पदण° cdd. य. L. 5. BF सहो आ C साहे CY य C बालु-
यासुं B दहसरे ACY चेय X वेअ. L. 6. BF साअं B त्र्यर्थं C (F?) X द्व्यर्थः.
BCFX सायंदूरमिति. L. 7. B °भेदं वाच° B दधिशरश्चेति. L. 9. C वच्छ-
ब्भुअ° BF °ब्भुअुअ° E °मुय° Y °भुज° B °सहीसुं X °महासु ABCFY चेयं X
वेअ. L. 10. BF संभूअअंमि C संभूयसंअंमि X संभूअम्मि Y संभूयअम्मि C 1. hd.
साच्छुयमह 2. hd. सालूयमह X सालूअमह Y सालूयमह cdd. °जवाइय°. L. 11. CX
भूर्भुजः B सप्तार्थाः X षट्पार्थाः C सालूयं X सालूअं CX संभूकः C 2. hd. adds संयतं च BF
शंबूकः L. 12. C श्वश्रूजवशीर्षं X शुष्कयवशीर्षं. L. 13. cdd. °ग्गियं A म वल्लिए
ABCFXY अवलंबिय° E लम्बिय°. L. 14. C सच्छा X लीला° EX °जीयासु A
हिमोसासु° X हिममवसाएसु. L. 15. BCFX °ग्गियं X चलितं अव° X वेति.
L. 16. X °देशसिद्धा C सिच्छा X लीला B सिण्ह.

सिंदुरयं णायव्वं रज्जूए तह य रज्जम्मि ।

बालम्मि दहिसरम्मि अ मोरे अ सिंहंडइल्लो वि ॥ ५४ ॥

सिंदुरयं रज्जू राज्यं च । सिंहंडइल्लो बालो दधिसरो मयूरश्चेति व्यर्थः ॥ [५४]

हिमकालदुद्धिणे तह झाडविसेसम्मि सीअल्ली ।

सीअणयं पारिमसाणा सिंहणोमालिआसु सीहलिआ ॥ ५५ ॥ 5

सीअल्ली हिमकालदुर्दिनं झाडविशेषश्चेति व्यर्था । सीअणयं दुग्धपारी श्मशानं चेति व्यर्थम् । सीहलिआ शिखा नवमालिका चेति व्यर्था ॥ [५५]

सुग्गं च अप्पकुसले णिव्विग्घविसज्जिएसुं च ।

रुप्परजगेसु सुज्जयमह वेसहरचडएसु सुहराओ ॥ ५६ ॥

सुग्गं आत्मकुशलं निर्विघ्नं विसर्जितं चेति व्यर्थम् । सुज्जयं रौप्यम् । सुज्जओ 10 रजकश्चेति व्यर्थः । सुहराओ वेश्यागृहं चटकश्चेति व्यर्थः ॥ [५६]

सूरल्ली मज्झणहे तिणभेए मसयरूवकीडे अ ।

मिगसिसुसरेसु सेल्लो दीहरभद्दाकिईसु सेरी अ ॥ ५७ ॥

सूरल्ली मध्याह्नो ग्रामणीतृणं मशकाकृतिकीटश्चेति व्यर्थः । सेल्लो मृगशिशुः शरश्चेति व्यर्थः । सेरी दीर्घा भद्राकृतिश्चेति व्यर्था ॥ [५७] 15

गामपहाणे सण्णिज्जकारए तह य सेआलो ।

भूए भाविणि सोही सोवणमालयणसिविणमल्लेसु ॥ ५८ ॥

L. 1. A सिंदुरयं C सिंदूरयं णायव्वं A रज्जुम्मि C रंजम्मि. L. 2. ABCF बालम्मि X दहिसारं cdd. °रम्मि य ABCFY मोरे°य EX मोरे इ C सिंहंड° EX सहिंड°. L. 3. BCFX सिंदूरयं X रज्जु B रायं व X सिंहंड° B बालो दधिसरो C (F ?) दधिसारो. L. 4. B °काले दु° C काड° EXY सीअल्ली. L. 5. A सीअणयं A सिंहमालि° cdd. °लियाल्लु सीहलिया. L. 6. B ज्हाड° CFX झाड° BX व्यर्थाः. L. 7. BCF °लिया X व्यर्थः. L. 8. A णिव्विग्घ° BF °विसज्जिएसुं. L. 9. A रूप° Y °रजएसु AB सुज्जय° C (F ?) सुज्जय° BF सुहरा C 1. hd. सहरा X हराओ A °राड. L. 10. B निर्विघ्नं B सुज्जयं C (F ?) सुज्जयं B सुज्जओ C (F ?) सुज्जओ. L. 11. X व्यर्थः for व्यर्थः (second time). L. 12. C (F ?) मज्झणहे A °ज्जू° (?) Y मज्झणहे A मंसघ° cdd. य. L. 13. A मिगसिसुसरेसु C °सिसुसरेसु 2. hd. °सिसंस° EX °सिरेसु BF सिल्ला X सिल्लो BF °किईसु Y °गिईसु cdd. य. L. 14. C सूरल्ली CX मध्याह्नः C तृणं (om. ग्रामणी) X तृणभेदः (om. ग्रामणी) X मशकरूपकीट°. B °शिसुः BF सरश्चेति. L. 15. CX व्यर्थाः. L. 16. ABEE सण्णिज्ज° C सज्जिण्ण° cdd. सेआलो (X सेआसो Y सेआले).

सेआलो ग्रामप्रधानं सांनिध्यकर्ता च यक्षादिरिति व्यर्थः । सोही भूते भाविनि च काले प्रयुज्यते । सामर्थ्यात्तदर्थं भवति । सोवणं वासगृहम् । सोवणो स्वप्नो मल्लश्चेति व्यर्थः सोवणशब्दः ॥ [५८]

॥ अथ हादिः ॥

5

हड्डं अट्टिमि हरी कीरे दूरे हणं हडं हरिए ।

हत्थं हल्लप्फलिअं हुल्लिअं सिग्घम्मि हणु ससेसम्मि ॥ ५९ ॥

हड्डं अस्थि । हरी शुकः । हणं दूरम् । हडं हतम् । हत्थं हल्लप्फलिअं हुल्लिअं त्रयोऽप्येते शीघ्राः । हल्लप्फलिअं आकुलत्वमित्यन्ये । हणु सावशेषम् ॥ यथा ।

हरिणासहड्डिअ महं अहणुधणेणं हडेण हत्थो वि ।

10

ण हणं वच्चसि हल्लप्फलिअं चलिअम्मि मइ पवणहुल्लिए ॥ ५९ ॥

अत्र । हंडं गृहाणार्थं । हड्डी निर्वेदे । एतौ प्राकृते निपातेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [५९]

हत्थारं साहेज्जे कीलत्थं करगयम्मि हत्थल्लं ।

हक्कोद्धं अहिलसिए उप्पाडिअयम्मि हक्खुत्तं ॥ ६० ॥

हत्थारं साहाय्यम् । हत्थल्लं क्रीडया हस्ते गृहीतम् । हक्कोद्धं अभिलषितम् ।

15 हक्खुत्तं उत्पादितम् ॥ यथा ।

- L. 1. BCFX सेआलो C संनिध्य° C भाविनी X व for च. L. 2. X साम-
र्थ्यात् तदर्थं F सोहणं BF रतिगृहं. L. 3. X सावणशब्दः. L. 4. om. A. Y
has only हकारादिः. L. 5. C हड्डं 2. hd. हड्डु BF अट्टमि C अट्टमि EX अस्थिमि
X हरे for दूरे X om. हडं. L. 6. B हल्लं AXY °लियं BF °फलियं C °फलियं
E ° फलियं BF हुल्लियं CEXY हुल्लियं A सवसेसम्मि X only सेसम्मि. L. 7. X
दूरं C हड्डं X हतं BCF हल्लं BF °फमियं C हल्लफलियं BF om. हुल्लिअं C हुल्लियं.
L. 8. X हल्लफलिअं BF °फलियं C °फलिअं B सावसेषं. L. 9. BC FX °हड्डिय
CX महं BCF हल्लो. L. 10. BCFX °लियं BCF चलियम्मि X only मि
for चलिअम्मि BF मेइ. L. 11. C °णार्थो हड्डी X °णार्था हत्थी F हड्डी CX निर्वेद.
L. 12. C हल्लारं ACY साहेज्जे BF साहाज्जे C कीलल्लं करमयम्मि हल्लल्लं E हत्थल्ल
L. 13. A हक्कोद्धं C °टं F °द्धं X सुप्पा° cdd. °डियय° (X °डियम्मि). L. 14. C
हल्लारं X साहाज्यं C हल्लल्लं X गहीतं C हक्कोद्धं 2. hd. F °द्धं B °लसितं. L. 15. C
(F ?) X उत्पादितं.

अणवेकिखअ हत्थारं हक्कोद्धजगज्जएण कामेण ।

ससिवयणे हक्खुत्ता तुमं सि हत्थल्लमल्लि व्व ॥ ५३ ॥ [६०]

सङ्गप्फंसयसवहम्मि हंजओ रासयम्मि हल्लीसो ।

हत्थल्ली हत्थविसी बहुजंपिरए हलप्पो अ ॥ ६१ ॥

हंजओ साङ्गस्पर्शः शपथः । हल्लीसो रासकः । मण्डलेन स्त्रीणां नृत्तम् । हत्थल्ली 5
हस्तवृत्ती । सारीशब्दो वृत्तीवाचक उक्तः । ततो हस्ते सारी हस्तसारीति न देश्येषु
वाच्यः । हलप्पो बहुभाषी ॥ यथा ।

तुह हंजओ अतुल्लं सोहग्गं तुज्झ ण हु हलप्पो हं ।

जं हत्थल्लीहत्था णिअन्ति मुणिणो वि तुज्झ हल्लीसं ॥ ५४ ॥ [६१]

गेहम्मि हम्मिअं तह चलिअसयण्हेसु हल्लिअहलूरा ।

10

हासे हद्दयहसिरिअहासीआ मक्खिए हविअं ॥ ६२ ॥

हम्मिअं गृहम् । हल्लिअं चलितम् । हलूरो सतृष्णः । हद्दओ हसिरिआ हासीअं
त्रयोऽप्यमी हासार्थाः । हविअं ब्रक्षितम् ॥ यथा ।

गुणहम्मिअ तुह विरहे सा हविअहलूरहल्लिएकमणा ।

ण णिएइ कुडयहद्दयकेअइहसिरिअकयम्बहासीए ॥ ५५ ॥

15

L. 1. *cdd.* °विखय C हच्छारं C हक्कोट् F हक्कोद्ध° X हक्कोद्धं C °जगज्जएण.
L. 2. X मि for सि C हल्ल. L. 3. X *om.* dist. 61, but gives the com-
mentary. BF संगफंसय° E °फंसय° A हंजउ. L. 4. C हच्छल्ली हच्छ° ABCFY
°विसी E °चिसी B बहु° E बहु° *cdd.* य. L. 5. B हंजउ CX रासको C नृत्तं X नृत्तं
X *om.* हत्थल्ली C हच्छल्ली हच्छ°. L. 6. BCFX °वृषी X *om.* सारीशब्दो वृत्ती
BCF वृषी° X वोचक CX उक्तस्ततो Instead of हस्तसारीति we should expect
to find हत्थसारीति B देशेषु. L. 7. X हल्लप्पो. L. 8. X जंजओ C तुज्झ X
प्पो for हल्लप्पो. L. 9. C हच्छल्लीहच्छा X मुणिणो C तुज्झ. L. 10. X गेहम्मि
BF हम्मियं CEXY हम्मियं BCEFX Y चलिअ° BX °सअण्हेसु *cdd.* हल्लिय°. L. 11.
AX हद्दय° CF हद्दय° *cdd.* हसिरियहासीया Y मंखिए *cdd.* हवियं. L. 12.
B हम्मियं C (F!) X हम्मियं BCFX हल्लियं C हद्दओ F हद्दओ X हद्दय BCF °रिया
X हरिसिय BCF हासीयं X हासीयं. L. 13. B हवियं. L. 14. B °हम्मियं C
(F!) X °हम्मियं X *om.* रहे सा हवि BCF हवियं X वहल्लूरा°. L. 15. X तडय°
CF °हद्दय° BF °केयइ° BCFX °हसिरियकयंवहासीए.

अत्र । हणइ शृणोति । हक्कइ निषेधति । हरइ गृह्णाति । एते धात्वादेशेषूक्ता
इति नोक्ताः ॥ [६२]

गहमेए हत्थिवओ लउडे हरिमिग्गहिरिवंगा ।

बंभणिइन्दगजेसुं हलाहलाहत्थिमल्ला य ॥ ६३ ॥

5 हत्थिवओ ग्रहमेदः । हरिमिग्गो तथा हिरिवंगो लगुडः । हलाहला बंभणिका ।
हत्थिमल्लो इन्द्रगजः ॥ यथा ।

जो ण गणइ हत्थिवयं जो पडिमल्लो अ हत्थिमल्लस्स ।

सो किं हरिमिग्गकरो हिरिवंगेणं हलाहलं हणइ ॥ ५६ ॥ [६३]

हत्थल्लिअं च हत्थोसारिअए कलयलम्मि हलबोलो ।

10 हरिआली दुच्चाए हत्थिहरिल्लो अ वेसम्मि ॥ ६४ ॥

हत्थल्लिअं हस्तापसारितम् । हलबोलो कलकलः । अत्र । हलिआरो हरिताल इति
हरितालशब्दभवः । हक्खुप्पइ उत्क्षिपतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तौ । हरिआली
दूर्वा । हत्थिहरिल्लो वेषः ॥ यथा ।

हरिआलिकयत्थरणा हत्थल्लिअकण्ठया य रणम्मि ।

15 णिन्दिअहत्थिहरिल्ला तुह रिउडिम्बा करन्ति हलबोलं ॥ ५७ ॥ [६४]

हट्ठमहट्ठो कल्ले हत्थच्छुहणी णववहूए ।

हरिचंदणं च घुसिणे हत्थिअचक्खुं च वंकदिट्ठम्मि ॥ ६५ ॥

L. 1. C (F!) X निषेधयति B गृह्णाति C गृह्णाति. L. 3. B महमेए C
हत्थिवओ (F!) A °वउ X हरिममाहरि° A °हिरिवंगा BF °हिरिवंगा C 1. hd. °हिरि°
L. 3. BF बंभणि° C बंभणि° E °पदगजेसुं C °हत्थिमल्ला. L. 5. C हत्थिवओ
X हरिमग्गो CX हरिवंगो B लगुडः. Instead of बंभणिका we should expect to find
माह्मणिका; but cfr. viii. 75. L. 6. C हत्थि°. L. 7. C जा C हत्थि°
(twice) BCFX य. L. 8. B हरिमिग्ग° X हरिमग्ग° C (F!) हरिवंगेणं BF हण
C °हणई. L. 9. BFX हत्थि° C हत्थि° cdd. °ल्लियं C हत्थि° cdd. °रियए C कयलयम्मि
ABCFX °बोलो. L. 10. cdd. हरियाली E दुच्चाए C हत्थि° cdd. य. L. 11.
CX हत्थि° BCFX °ल्लियं B बोलो CFX °बोलो BF हसियारो CX हरियालो. B om.
हरिताल इति. L. 12. X हरितालब्द° BF हक्खुप्पइ C हक्खुप्पई X हक्खुप्पइ. X °पूक्ता
BCFX हरियाली L. 13. C °हत्थि°. L. 14. BCFX हरियालि° C °कयच्छरणा
X °कत्थरणो BFX हत्थल्लियं C हत्थल्लियं BFX अ for य BF रणंमि. L. 15. BC
FX णिन्दियं C °हत्थि° X रिउडिम्बा CX करन्ति BCFX बोलं. L. 16. E °महट्ठो C
हत्थमुहणी EX हत्थत्थहणी EX नव° C °बहूए Y °बहूए. L. 17. X °चंदणं घुसिणो
(om. च) ABEXY हत्थियं C हत्थियं (F!) A °दिट्ठिम्मि C दिट्ठिम्मि E °दित्थंमि.

हठमहठो कल्यः । कल्यो नीरोगदक्षयोः । हत्थच्छुहणी नववधूः । हरिचंदणं कुङ्कु-
मम् । हत्थिअचक्खुं वक्रावलोकनम् ॥ यथा ।

हरिचंदणपिञ्जरिअं हत्थच्छुहणिं सहीउ सिक्खन्ति ।

हठमहठं दइअं हत्थिअचक्खूहि पिच्छ तुमयं ति ॥ ५८ ॥ [६५]

सालाहणम्मि हालो हारा लिक्खाइ हालुओ खीवे ।

हिलहिल्लाओ तह वालुआसु हिक्का य रजगीए ॥ ६६ ॥

हालो सातवाहनः । हारा लिखा । हालुओ क्षीबः । हिला तथा हिल्ला वालुकाः ।
हिक्का रजकी ॥ यथा ।

हालचउरं पि हु पिअं असई चइऊण दूइकयहिक्का ।

हारिलहिलावहहालुएहि ही रमइ हिल्लासु ॥ ५९ ॥ [६६]

10

हिड्डो वामणए हिजो कल्ले हित्थहीरणा लज्जा ।

विहुरे हिड्डो हिड्डाहिडो अ लहरीइ हिल्लूरी ॥ ६७ ॥

01

हिड्डो वामनः । हिजो कल्यम् । भविष्यदतिक्रान्तं च दिनमित्यर्थः । हित्था तथा
हीरणा लज्जा । हित्थो लज्जित इत्यन्ये । यद्रोपालः । लज्जितभीतौ हित्थो ॥ व्रस्त-
वाची तु हित्थशब्दस्त्रस्तशब्दभवः । हिड्डो तथा हिड्डाहिडो आकुलः । अधोवाचकस्तु 15
हिड्डशब्दो अधःशब्दभवः । हिल्लूरी लहरी ॥ यथा ।

वम्महसरहिल्लूरीहिड्डा सहि रमसि हिड्डमणहित्थे ।

हिजो आलीण पुरो वहसि अ हिड्डाहिडा तु हीरणयं ॥ ६० ॥ [६७]

- L. 1. BCFX कल्पः । कल्पो BX णव° C °वधूः । L. 2. BX हत्थिय° C (F ?) हच्छिय° । L. 3. BCFX °रियं C 1. hd. हत्थच्छुहणिं 2. hd. °छु° X हत्थदुहणिं ।
L. 4. C हठमहठ BCFX दइयं BF हत्थिय° C (F ?) हच्छिय° BF °चक्खुंहि X °चक्खुंहि X उमय. L. 5. CX हलंमि BF हालो लि° X हालओ C क्खीवे ।
L. 6. X °हिल्लाओ Y वालुआसु BF रजगी XY रजकीए. L. 7. BF हारो X लिक्खा C हालो उत्क्षीवः BFX क्षीवः CX वालुका. L. 9. X हालचउरं om पि हु CX दूइकय° । L. 10. C °हिलाविहडा° X °विड्डा° BCFX °लुएहि C हि CX राह for रमइ. L. 11. BCF हिड्डो C हिड्डो A हित्थं ही° C हिच्छा° । L. 12. B विहुरे B हिड्डाविडो E हेट्टा° X हिड्डाहिडो cdd. य A हिल्लूरी. L. 13. BF हिड्डो X हिजो C हिड्डो BCFX कल्पं B °त्यर्थं C हिच्छा. L. 14. X हीरणा BCF °भीतो BC EX हित्था. L. 15. X °शब्दः व्रस्त° C हित्थाहिडो or हिच्छा° X हित्थाहिड्डो । L. 17. BF वम्मह° C °हिड्डा BCFX हिड्डम°. L. 18. BF हिजो C हिड्डो X हित्थे C पुरो वहसि X हिड्डाहिडा X हीरणय.

एकपयंगमणकीलाइ हिंचिअं हिंबिअं चेअ ।

हिरडी सउली हिक्किअहीसमणा हेसिअरवम्मि ॥ ६८ ॥

हिंचिअं तथा हिंबिअं एकपदगमनक्रीडा । यदाह ॥ उत्क्षिप्य चरणमेकं यत्र शिशुर्वल्गति क्रीडा । कथिता हिंचिअं हिंबिअं नामभ्याम् ॥ इति । हिरडी शकुनिका ।

5 हिक्किअं तथा हीसमणं हेपारवः ॥ यथा ।

तुज्ज रिऊ हिक्किरहयघणहीसमणे रणे सहिरडिम्मि ।

भरिअसिसुहिंचिओ हिंबिएण णस्सइ सकण्ठएक्कपओ ॥ ६९ ॥ [६८]

हिकासहिरिंबा पङ्कपल्लेसुं हिसोहिमा फद्धा ।

हिंडोलयं च हिल्लोडणं च खेत्तमिगवारणारावे ॥ ६९ ॥

10 हिकासो पङ्कः । हिरिंबं पल्लवम् । हिसोहिसा स्पर्धा । हिंडोलयं तथा हिल्लोडणं क्षेत्रे मृगनिषेधरवः । हिंडोलं क्षेत्ररक्षणयन्त्रमिति केचित् ॥ यथा ।

हिंडोलएण पइणो ण्ठेसु मिगेसु तुह इह हिरिंबे ।

हिकासयच्छि हिल्लोडणेइ जारो हिसोहिसाइ व्व ॥ ६९ ॥ [६९]

हिरिमंथा चणएसुं हीरो सईणिहे हुडो मेसे ।

15 हुत्तोऽभिमुहे हुड्डा पणम्मि हुड्डअहुड्डुमा पवाहधया ॥ ७० ॥

L. 1. EX एकवयं° AXY हिंचियं BF हिक्कियं C हिंबियं 2. hd. हिंचियं E हिम्बियं A हिम्बियं BF, C 1. hd. हिंबियं C 2. hd. हिंचियं EY हिम्बियं X om. हिंबिअं BCFXY चेय. L. 2. A सउली cdd. हिक्कियं cdd. हेसियं L. 3. BF, C 2. hd. हिंचियं C 1. hd. X हिंबियं BF तथा हिंबियं CX हिंबियं. L. 4. CX शिशुर्वल्गति BF हिंचिय and om. हिंचिअ C हिंबियहिम्बियं X हिंचियरनामभ्यामिति X हिरिडी. L. 5. BCF हिक्कियं X हिक्कियं BF हेसमणं X हेपारवः. L. 6. C तुज्ज X हिक्किरहयघणहीसमणे C om. रणे BCF सहिरिं X सहिरि. L. 7. BCFX भरियं BF °सिसुहिंबिओ C हिंचिउ BF हिंबिएण C हिंबिएण X हिंबिएण. L. 8. BF हिकाहिं A °रिम्वा BEFY °रिम्वा C 1. hd. °रिम्वा 2. hd. °रिम्वा X °हरिम्वा ABEFX °ल्लेसु ABX फद्धा C (F!) फद्धा E फद्धा. L. 9. AX हिंडोलयं C 1. hd. हिंसो° E हिण्डो° EX om. च A हिंडोलयं X हिंडोलयं B व A खेत्तमिग° C खित्तमिग° X खत्तमिग° C राचे. L. 10 X हिकासो B हिरिंबं C (F!) हिरिम्बं X हिरिम्ब BX स्पर्धा. L. 11. X केचित्. L. 12. C ण्ठेसु BF om. इह BF हिरिंबे C हिरिम्बे X रिंबे (sic). L. 13. X हिकासयच्छि CX °हिसाहि C 2. hd. च. L. 14. ACX हिरिमंथा A वणएसु X °एसु C मासे. L. 15. E हुत्तो ABCFXY om. s B हुड्डा ABEFY हुड्डयं C om हुड्डअं X हुमुयहुड्डुमा.

हिरिमंथा चणकाः । हीरो सुचीमुखामं दार्वदिवस्तु । वज्रवाचकस्तु हीरशब्दः
संस्कृतसमः । हरवाचकस्तु हरशब्दभवः । केचित् हीरशब्दं भस्मन्यपि प्रयुज्जते ।
हुडो मेषः । हुत्तो अभिमुखः । हुडा पणः । हुडुओ प्रवाहः । हुडुमो पताका ॥ यथा ।

हुडसिङ्गहीर मइ कुण हुडुं जसहुडुम तीइ तुह विरहे ।

णयणा जइ हिरिमंथ व्व णंसुहुडुण सूनया हुत्ता ॥ ६३ ॥ [७०] 5

हुरुडी विआउआ हुंकयहुंकुरुवा य अञ्जलीए अ ।

पसवपराइ हुलुव्वी हूमो लोहारए जवे हेला ॥ ७१ ॥

हुरुडी विपादिका । हुंकओ तथा हुंकुरुवो अञ्जलिः । हुलुव्वी प्रसवपरा । हूमो
लोहकारः । हेला वेगः ॥ यथा ।

तुह हुंकुरुवो कामुअ इमाइ हुरुडीपयाइ हेलाए ।

10

जं करसि हुंकयं किर हुलुव्विआहूमिआइ रइलुद्धो ॥ ६४ ॥ [७१]

हेलुका हिका हेलुअं छिए गणवइम्मि हेरिंबो ।

सप्पसिरकरणिसेहे हेआलं होरणं वत्थे ॥ ७२ ॥

हेलुका हिका । हेलुअं क्षुतम् । हेरिंबो विनायकः । हेआलं सर्पशिरःसंज्ञेन हस्तेन
निषेधः । सर्पशिरा नाम हस्तकविशेषः । यदाह भरतः ॥ अङ्गुल्यः संहिताः सर्वाः 15
सहाङ्गुष्ठेन यस्य तु । तथा निम्नतलश्चैव स तु सर्पशिराः करः ॥ होरणं वस्त्रम् ॥ यथा ।

- L. 1. C हरिमंथा X हरिमंथा X हीरः हरवाचकस्तु. L. 3. C 1. hd. om. हुडो
मेषः 2. hd. हुडो मासः X अभिमुख BF हुशः पणः X पताकाः. L. 4. BF हुडुमिगं
L. 5. B जइ रि हिं C हरिमंथ X हरिमंथ CX च. L. 6. AC विआउआ ABY
हुंकुरुवा E हुंकुरुवा cdd. °लीए य. L. 7. BF पसच° ACY हुलुव्वी C हूमो AX
लोहारए X हेली. L. 8. B हुंकुरुवो C (F!) X हुंकुरुवो BCFX हुलुव्वी X प्रसवपराः
C हूमो. L. 9. C हेलो. L. 10. B हुंकुरुवो C (F!) X हुंकुरुवो BF कामुय
X कोसुअ X दुरुडी° L. 11. X ज BF हुंकुरुयं C किरि BCFX हुलुव्विआ° BFX
हुमियाइ C हुमियाइ BFX लुद्धो C लुद्धा. L. 12. C हेसुका BFY हिकाए A हेलुगं
E हेलुअ X हिलुअं Y हेलुयं AX छिए E छिए BF °वयंमि E °वयम्मि X °वय (sic)
BF हेरिंबो C हेरिंबो E हेरिंबो X हेरिंबो. L. 13. ABCFY हेआलं X हुंआलंआलं A
वत्थे C वत्थे E चत्थे. L. 14. X ह्क for हिका BF क्षतं BF हेरिंबो CX हेरिंबो BC
FX हेआलं C om. सर्प° नाम हस्तक° X हस्तचक्रविशेषः L. 15. X अङ्गुल्यसंहिताः सर्वा
C om. संहिताः L. 16. B सहाङ्गुष्ठेन X सहाङ्गुष्ठेन BF निम्नतल° C निम्नतल°

हेलुकहेलुअमुहे दुल्लिए होरणञ्चलविलगो ।

हेरिवं पूअन्ती अम्बा बाले करेइ हेआलं ॥ ६५ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

तत्र हंदि विषादविकल्पपश्चात्तापनिश्चयसत्यगृहाणार्थेषु । हरे क्षेपसंभाषणरतिकल-

5 हषु । एतौ प्राकृतलक्षणे निपातेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [७२]

हत्थे कीलागहिअम्मि हत्थलो हत्थलोले अ ।

हत्थाभरणे हत्थप्पाहुडए चेअ हत्थोडी ॥ ७३ ॥

हत्थलो हस्ते क्रीडार्थं गृहीतः पदार्थो हस्तलोलश्चेति द्वर्थः । हत्थोडी हस्ताभरणं
हस्तप्राभृतं च ॥ [७३]

10 तुमुलम्मि कोउए हलहलं हडहडोऽणुरायतावेसु ।

हरपच्चुअं सुमरिए णामोदेसेण दिण्णे अ ॥ ७४ ॥

हलहलं तुमुलः कौतुकं च । हडहडो अनुरागस्तापश्च । हरपच्चुअं स्मृतं नामोदे-
शेन दत्तं च ॥ [७४]

जङ्गालदीहमन्थरविरएसुं हाविरो होइ ।

15 हालाहलसदो तह मालारे बंभणीए अ ॥ ७५ ॥

हाविरो जङ्गवालो दीर्घो मन्थरो विरतश्चेति चतुर्थः । हावो जङ्गवाल इत्यपि
कश्चित् । हालाहलो मालिकः । हालाहला बंभणिका चेति द्वर्थो हालाहल-
शब्दः ॥ [७५]

L. 1. C °हेलुयसुहे X ° हेतुयसुहे B डल्ल° F डुल्लि° C दुल्ललिप BF °णंवल°
L. 2. BF हेरिवं CX हेरिम्बं X पूयन्ती B अंबा CX अंबा BX बाले C (F 1) वाली BFX
हवीलं C यालं (sic). L. 3. om. A; E अथाने° L. 4. X अत्र C °निश्चयस्यत्य°.
L. 5. C °लक्षणा X °लक्षण. L. 6. A हल्लकीला BF हत्थकीलाए ग° but ए del.
in B. C हत्थकीला° Y हत्थकीला (om. ए) cdd. °गहिअम्मि (X °गिहिअम्मि) C हत्थलो A
हल्ललोले C हत्थलोले cdd. च (X या.) L. 7. C हत्था° हत्थप्पा° or हत्थप्पा° ABCFX Y
चेय C हत्थोडी. L. 8. C हत्थलो हस्तक्रीडार्थं X गृहीत C हत्थलोलश्चेति C हत्थोडी.
L. 9. C °प्राभृतं च X ह्प्राभृतं च. L. 10. X तुमुलम्मि C कोउ (sic) X हलं (om. हल)
After हलहलं C 2. hd. adds हलं BF हडहडो अणुराय° ACE om. s. L. 11. A
हरपच्चुअं BF °पच्चुए E °पच्चुअ X परपच्चुय BF सुसरिए A नामुदे° BX नामो° ABF
दिन्ने cdd. य L. 12. BF हलहलं X हलहं तुमुल C तुमुलः C हडहडो B °रागः ता° X
हरपच्चुय. L. 13. X दम् for दत्त L. 14. C 1 hd. °विरविरएसुं X हाविरो.
L. 15. C 1. hd. मालारे BF बंभणीए X बंभणीए cdd. य. L. 16. BF वितरश्चेति.
L. 17. X हालाहलो As to बंभणिका cfr. note on VIII, 63. It is with purpose
that I have not written बंभणिका X द्वर्थे. L. 18. X °शब्दभवः.

रयणावलिखेत्तावणरवेसु हिंडोलणं हिंडोलणयं ।

हेरंवो णायव्वो महिसम्मि अ डिण्डिमे चेअ ॥ ७६ ॥

हिंडोलणं तथा हिंडोलणयं रत्नावली क्षेत्ररक्षणनादश्चेति द्वावपि व्यर्थौ । हेरंवो महिषो डिण्डिमश्च ॥ [७६]

इअ रयणावलिणामो देसीसद्दाण संगहो एसो ।

5

वायरणसेसलेसो रइओ सिरिहेमचन्दमुणिवइणा ॥ ७७ ॥

इत्येष देशीशब्दसंग्रहः स्वोपज्ञशब्दानुशासनाष्टमाध्यायशेषलेशो रत्नावलीनामा-
चार्यश्रीहेमचन्द्रेण विरचित इति भद्रम् ॥

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायामष्टमो वर्गः ॥

L. 1. C °स्तेतोवण° B हिंडोलणं C (F !) om. हिंडोलणं CEY हिंडोलणयं against metre. X हिंडोलयणं. L. 2. B हेरंवो C (F !) हेरम्बो E हेरव्वो C णायव्वो Y नायव्वो cdd. च ABCFY चेय X चेव. L. 3. BFX हिंडोलणयं C हिंडोलणं C रत्नावलि CX °रक्षणनिनादश्चेति B हेरंवो C (F !) हेरम्बो. L. 4. B महिषश्च. L. 5. cdd. इय BF रयणामो E रयणावलिणामो XY °नामो. L. 6. X वायरण is given twice. X °मुणिवइणा. L. 7. C इत्यशेषदेशी° BCFX °नामा. L. 8 आचार्य° C आचार्यहेमचन्द्रविरचित X आचार्यहेमचन्द्रेण BF °विरचितः. L. 9. A °लायां अष्टमो वर्गः गाथा ॥ ७८०॥ ॥ श्लोकसंख्या ९०५ ॥ ॥ छ ॥ शुभं भवतु ॥ संवत् १५४९ ॥ वर्षे श्री and then the rest of about a line is made illegible but for the end लेखि. B इत्या° स्वोपज्ञरत्नावलीमा (sic) देशीशब्दसंग्रहवृत्तौवष्टमो (sic) वर्गः. ८ ॥ छ ॥ शुभं भवतु कल्याणमस्तु । छ ॥ लेखकपाठकयोर्मगल ! छ । लिख्यतं पांडे कल्याण । CX इत्या° स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तावष्टमो वर्गः समाप्तः ॥ ८ । ग्रन्थाय ३३२० । संवत् १५८७ वर्षे..... छ छ । E इति अष्टमो वर्गः ॥ छ ॥ इति श्रीदेसीनाममाला (sic) संपूर्णमिति (sic) भद्रं ॥ छ ॥ शुभं भवतु ॥ श्रेयो (s) स्तु लेखकपाठकयोः ॥ श्री ॥ ॥ देशीनाममालापत्र २० संपूर्ण ॥ १५१५ (?) ऽनायी (?) ॥ (F !) X °तायां देसीनाममालायां अष्टमो वर्गः । समाप्तः ॥ ॥ शुभं भवतु लेखकस्य ॥ : छ ॥ ॥ : श्री ॥ ॥ छा ॥ in the text. °तायां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तावष्टमो वर्गः समाप्तः ॥ हैमदेशीयनाममालावृत्तिः ॥ ग्रं० ४००० ॥ : छा ॥ ॥ श्रीः ॥ : छा ॥ श्रीः ॥ शुभं भवतु ॥ । छा ॥ in the commentary. Y अष्टमो वर्गः ॥ संवत् १५८७ मतमतद्रव्यत्रिनयननयनपण्मुखमुखसज्जिरंगच्छंग (?) वर्षे ॥ श्रीवृहद्बृहत्स्वरतरंगच्छे श्रीजिनमाणिक्यसूरिपट्टोदयगिरिशिखिरनभोमणिश्रीमज्जिनचंद्रसूरिसूरिसूरिमतलिकाना-मंतेवासिना पंडितरत्ननिधानगणिना स्वपठनार्थमलेखि देश्यनाममाला ॥ छः ॥ श्री ॥ विक्रमनगरमध्ये ॥ फाल्गुनमासि विशदपंचमीवासरे शुक्रवारे ॥ शुभं भवतु लेखकपाठकयोः ॥ श्रीः ॥ छः ॥

GLOSSARY

1871

Glossary.

Abbreviations:— Can. = Canarese; cf. = compare; cogn. = cognate with; Dp. Pl. = Dhanapāla in his Pāialacchī; Dr. = Dravidian; f. = from; foll. = the following word; Hc. Gr. = Hemacandra in his Prakṛt Grammar; Mar. = Marāṭhī; Pehl. = Pehlavī; Pers. = Persian; prec. = the preceding word; prob. = probably; q. v. = which see; rt = root, Tam. = Tamil; Tel. = Telugu; Tr. = Trivikrama in his Grammar; ts. = tatsama or Saṁskṛtasama.

अ

- अअं i. 49. विस्तारितम्, extended; आदर-
णीयम्, respectful; त्यक्तम्, abandoned.
अअंखो i. 13 निःस्नेहः, unkind.
अइगयं i. 57 मार्गपश्चाद्भागः, the back part
of the road; समागतम्, met; प्रविष्टम्,
entered. [f. अधिगत ?]
अइणं i. 10 गिरितटम्, the slope of a
mountain. [f. अजित.]
अइणिअं i. 24 आनीतम्, brought [f. अति-
नीत ?]
अइरो i. 16 आयुक्तः । ग्रामेशादिः, an agent,
e. g. the headman of a village [f.
अधिराट् ?]
अइरजुवई i. 48 नववधूः, a newly marri-
ed girl. [f. अधिरयुवति]
अइराणी i. 58 इन्द्राणी, the wife of Indra;
इन्द्राणीव्रतसेविनी स्त्री, a woman engaged
in an act of devotion, entitled In-
drāṇī cf. एराणी. [f. अधिराज्ञी ?]
अइरिम्पो i. 26 कथाबन्धः, a tale.
अइहारा i. 34 विद्युत्, lightning. [by me-
tathesis f. अधिराभा.]
अकंडतलिमो i. 60 निःस्नेहः, unkind; अकृत-
विवाहः, unmarried.
अकासि i. 8 पर्याप्तम् । कृतमलमिति यावत्,
enough.
अकृंतं i. 9 प्रवृद्धम्, increased. [f. आकान्त]

- अकृंदो i. 15 परित्राता, protector [f. आकन्द]
अकृसाला i. 58 बलात्कारः, force; ईषन्मत्ता
स्त्री, a woman slightly intoxicated.
अक्का i. 6 भगिनी, sister [f. Dr. akka]
अक्कुट्टं i. 11 अध्यासितम्, attributed [f.
आकृष्ट ?]
अक्को i. 6 दूतः, a messenger.
अक्कोडो i. 12 छागः, a goat.
अक्खणवेलं i. 59 सुरतम्, sexual inter-
course; प्रदोषः, evening. [f. अक्षण-
वेल] Dp. अक्खणिया = वावडया q.v.
अक्खलिअं i. 27 प्रतिकलितम्, reflected.
अक्खवाया i. 35 दिक्, a direction.
अगओ i. 6 दानवः, a demon [f. असुर
HG ii. 174]
अगंडिगेहो i. 40 यौवनोन्मत्तः, in the mad-
ness of youth. (but Tr. = सुरतम्,
sexual intercourse)
अगहणो i. 31. कापालिकः, a follower
of a certain Saiva sect, character-
ized by carrying skulls of men
in the form of garlands and eat-
ing and drinking from them [f.
अगधन ?]
अगिला i. 17 अवगणना । अवज्ञा, contempt.
अगुञ्जहरो i. 43 रहस्यभेदी, one who dis-
closes a secret. [Hc. f. अगुहधर but
Tr. f. गुह्यहर with prefixed अ]

- अग्निकर्षणं i. 27 रणमुखम्, van of an army.
 (but Dp. = अनीक) [अग्रस्कन्ध].
- अग्नवेओ i. 29 नदीपूरः, a river which has
 overflowed its banks. [f. अग्रवेग or
 अज्जवेग]
- अग्नहणं i. 17 अवगणना । अवज्ञा, con-
 tempt. [f. आग्रह (ण)]
- अग्निओ i. 53 इन्द्रगोपकीटः, a kind of
 insect of red colour; मन्दः, slow.
 [f. अग्निकाय].
- अग्नाडो i. 8 अपामार्गः, a kind of plant,
 Achyranthes Aspera (Mar. आवाडा)
- अग्नाणो i. 19 तृप्तः, satisfied.
- अंकारो i. 9 साहाय्यम्, help (Hindī अंकार)
- अंकिअं i. 11 परिमः, an embrace.
- अंकुसइअं i. 38 अङ्कुशाकारम्, hookshap-
 ed. [past. part. dem. f. अंकुश]
- अंकेली i. 7 अशोकतरुः, the Aśoka tree.
 [f. कंकेलि]
- अंको i. 5 निकटम्, proximity [ts]
- अंगवड्डणं i. 47 रोगः, disease
- अंगवलिज्जं i. 42 अङ्गवलनम्, motion of
 the limbs [cogn. with अंगवलन]
- अंगलिअं i. 28 इक्षुखण्डम्, a piece of
 sugarcane (Tr. अंगलिअं)
- अंगुट्टो i. 6 अवगुण्ठनम् । शिरोऽवगुण्ठनमिति
 चावत्, veil [cogn. with अवगुण्ठन?]
- अंगुथलं i. 31 अंगुलीयम्, a finger ring.
 (Pers. angushtai, Pehl. angust.
 Zend angusta) [cogn. with अंगुष्ठ?]
- अंगलिनी i. 32 प्रियङ्गुः, a creeper [prob.
 by contamination f. प्रियङ्गु and
 कलिनी]
- अचलं i. 53 गृहम्, a house; उक्तम्, spoken;
 गृहपश्चिमप्रदेशः, the western part of a
 house; निष्ठुरः, harsh; नीरसः, without
 juice.
- अच्छं i. 49 अत्यर्थम्, very much; शीघ्रम्,
 quickly.

- अच्छिवडणं i. 39 निमीलनम्, shutting the
 eyes [Hc. f. अक्षिपनन]
- अच्छिविअच्छी i. 41 परस्परमाकर्षणम्, mu-
 tual attraction. [prob. f. अञ्छ or
 अञ्च for लृप् in आकर्षणित्वाकर्षति]
- अच्छिहुरुल्लो i. 41. द्वेष्यः, an enemy; वेषः,
 dress [f. अक्षिहर]
- अजराउरं i. 45 उष्णम् heat.
- अजुअलवण्णा i. 48 अम्लिकावृक्षः, the ta-
 marind tree. [f. अयुगलपण]
- अजुओ i. 17 सप्तच्छदः, name of a tree,
 Alstonia Scholaris [Hc. f. अयुक्
 (पण)]
- अज्जओ i. 54 सुरसत्तणम्, गुरटकत्तणम्, kinds
 of grass.
- अज्जो i. 5 जिनः, Mahāvīra [Hc. f. अर्च]
- अज्जओ i. 17 प्रातिवेशिकः, a neighbour.
- अज्जत्थो i. 10 आगतः, come (past part.)
- अज्जवसिअं i. 40 निवापितं मुखम्, shaven
 face.
- अज्जसिअं i. 30 दृष्टम्, seen.
- अज्जस्सं i. 13 आक्रुष्टम्, censured. Cf.
 index of verbal substitutes.
- अज्झा i. 50 असती, an unchaste wo-
 man; शुभा, beauty; नववधूः, a bride;
 तरुणी, a young woman; एषा, this
 (fem.)
- अज्झोळिआ i. 33 क्रोडाभरणे मौक्तिकरचना,
 pearls in a chest-ornament.
- अज्झोळी i. 7 दुग्धदोहा धेनुः । या पुनः पुनर्दु-
 ह्यते, a cow giving milk several
 times a day.
- अञ्छिअं i. 14 आकृष्टम्, drawn near [a
 variant of अञ्च q. v. in the index
 of verbal substitutes, prob. f. अञ्च]
- अञ्जणइसिआ i. 37 ताम्पिच्छम्, the Tamāla
 flower.
- अञ्जणईसं i. 37 ताम्पिच्छम् the Tamāla
 flower.

अंजणिआ i. 37 तापिच्छम्, the Tamāla flower.
 अंजसं i. 14 ऋजु, straight [f. अंजसा but Tr. f. ऋजु]
 अट्टं i. 50 रुशः, weak; गुरुः, great; शुक्रः, a parrot; सुखं, happiness; धृष्टः, bold; अलसः, lazy; शब्दः, a sound; असत्यम्, falsehood [f. अट्ट्]
 अट्टो i. 10 यातः, gone [f. अट्ट् or अट्]
 अडउज्झिअं i. 42 पुरुषाघितम् । विपरीतरतम्, reversed sexual intercourse.
 अडल्लमिअं i. 41 प्रतिजागरितम्, watchfulness
 अडणी i. 16 मार्गः, a way [f. अट्]
 अडयणा i. 18 असती, an unchaste woman [f. अट्]
 अडया i. 18 असती, an unchaste woman [f. अट्]
 अडाडो i. 19 बलात्कारः, violence, force.
 अड्ढअक्कली i. 45 कट्यां हस्तनिवेशः, placing the hand on the hips. (Dp अट्टयक्कलिं)
 अणच्छिआरं i. 44 अच्छिन्नम्, unbroken
 अणडो i. 18 जारः, an adulterer. [f. अनृत]
 अणत्तं i. 10 निर्माल्यम्, flowers used and cast off.
 अणण्यो i. 12 खड्गः, a sword.
 अणरामओ i. 45 अरतिः, dissatisfaction
 अणराहो i. 24 शिरसि चित्रपट्टिका, a coloured cloth on the head.
 अणरिक्को i. 20 क्षणरहितः । निरवसरः, busy. [f. न-रिक्त ?]
 अणहं i. 13 अक्षतम् unhurt [f. अनघ]
 अणहण्णयं i. 48 अनष्टम्, not lost.
 अणहारओ i. 38 खल्लम् । निम्नमध्यम्, a pit.
 अणाडो i. 18 जारः, an adulterer. [a variant of अणडो q. v.]
 अणिहं i. 19 प्रभातम्, dawn.
 अणिहं i. 51 सदृशम्, similar; मुखं, the face, the mouth.

अणुअल्लं i. 19 प्रभातम्, dawn.
 अणुआ cf. अणुओ.
 अणुइओ i. 21 चणकः the chick-pea. [f. अणु or Dr. anumu.]
 अणुओ i. 52 आकृतिः, form; धान्यविशेषः, a kind of grain (अणुआ यष्टिरित्यन्ये) [cf. prec.]
 अणुद्वि i. 19 प्रभातम्, dawn. (Tr. अणुद्विं)
 अणुवधिअं i. 44 हिक्का, hiccough [f. अनु-बंध ?]
 अणुवज्झिअं i. 41 पतिजागरितम्, watchfulness. (Tr. अणुअज्झिओ)
 अणुवहुआ i. 48 नववधूः, a bride (Tr. अण-रहू) [Tr. by metathesis fr. नववधू]
 अणुवो i. 19 बलात्कारः, violence, force (Tr. अणुओ)
 अणुसंधिअं i. 59 अविरतम्, continually; हिक्का, hiccough
 अणुसुत्ती i. 25 अनुकूलः, favourable [f. अनु-सू.]
 अणुसुआ i. 23 आसन्नप्रसवा, about to be delivered [f. अनु-सू.]
 अणू i. 5 शालिमेदः, a kind of grain [f. अणु or Dr. anumu]
 अणेकज्झो i. 30 चञ्चलः, unsteady
 अणोलयं i. 19 प्रभातम्, dawn.
 अण्डओ i. 16 मत्स्यः, a fish [f. अण्डज]
 अण्णइओ i. 19 तृप्तः, satisfied [Hc. अन्नचित Tr. अर्णव-]
 अण्णओ i. 55 तरुणः, a young man; धूर्तः, a rogue. देवरः, husband's brother. [f. Dr. anna]
 अण्णत्ती i. 17 अवगणना । अवज्ञा contempt.
 अण्णमयं i. 28 पुनरुक्तम्, repetition. [f. अन्य-मय ?]
 अण्णाणं i. 7 विवाहवधूदानम्, dowry or a present from the bride to the bridegroom for marriage.

अणिआ i. 51 [formed by adding the suffix अ to अणी q. v.]

अणी i. 51 देवरभार्या, wife of husband's brother; ननान्दा, a husband's sister; पितृष्वसा, a father's sister.

अणोसरिअं i. 39 अतिक्रान्तम्, past

अण्हेअओ i. 21 भ्रान्तः, mistaken

अत्ता i. 51 जननी, mother; पितृष्वसा, a father's sister; श्वशुरभार्या, mother-in-law; वयस्या, a female friend [ts. or f. Dr. atta]

अत्थक्कं i. 14 अतवसरः, ill-timedness. [Hc. Gr. ii. 174=अकाण्डम्]

अत्थग्घं i. 54 अगाधम्, very deep; आचामम्, length; स्थानम्, a place.

अत्थवारिआ i. 16 सखी, a female friend.

अत्थारो i. 9 साहाय्यम्, help [f. स्तृ-प्रीतिपालनयोः + आ cf. Dp. 215]

अत्थाहं i. 54 आगाधम्, very deep; आचामम् length; स्थानम्, a place [a variant of अत्थग्घं]

अत्थुडं i. 9 लघु, light [f. अस्थूल ?]

अत्थुवडं i. 23 महानकम्, the marking-nut plant Semicarpus Anacardium.

अदंसणो i. 29 चोरः, a thief [f. अदर्शन]

अदुणो i. 15 आकुलः, agitated

अदुणो i. 15 आकुलः, agitated [a variant of अदुणो]

अद्धाओ i. 14 दर्पणः, a mirror [f. Tel. addamu]

अद्वक्खणं i. 34 प्रतीक्षणम्, waiting for. परीक्षणमिति केचित्, examining

अद्वक्खिअं i. 34 संज्ञाकरणम्, gesture [f. अर्धाक्षिक]

अद्वज्जंघा i. 33 मोचकम् । पादत्राणम्, a kind of shoe [f. अर्धजंघा ?]

अद्वंतो i. 8 पर्यन्तः, boundary.

अद्विवारं i. 43 मण्डनम्, ornamentation. मण्डलकमिति कश्चित्, a circular ring.

अंतरिज्जं i. 35 कटीसूत्रम्, a woman's girdle. [f. अंतरीय]

अंतीहरी i. 35 दूती, a female messenger. (Tr. अत्तिहरी f आत्तिहरी) [f. अंतिकहरी]

अंतेह्री i. 55 मध्यम्, the middle; जठरम्, the belly; तरङ्गः, a wave [f. अन्तराल ?]

अंतोहुत्तं i. 21 अधोमुखम्, having the face downwards.

अंधंघु i. 18 कूपः, a well. [Hc. ts. or f. अन्ध 'juice' i. e. water + अन्ध]

अपडिच्छिरो i. 43 जडमतिः, dull-witted.

अपारमगो i. 43 विश्रामः, rest.

अप्पगुत्ता i. 29 कपिकच्छुः, name of a plant, forget-me-not.

अप्पज्झो i. 14 आत्मवशः, depending on one's own will.

अप्पो i. 6 पिता, father [f. अम्बः or Dr. appā]

अण्कुणं i. 20 पूर्णम्, filled. [f. आ-स्तृ ?] (Hc. Gr. iv. 258 = आक्रान्तम्)

अब्बुद्धसिरी i. 42 मनोरथाधिकफलप्राप्तिः, obtaining more than what is desired [f. अबुद्धरी]

अब्भक्खणं i. 31 अकीर्तिः, infamy

अब्भपिसाओ i. 42 राहुः, Rāhu [f. अभ-विशाच]

अब्भायत्तो i. 31 प्रत्यागतः, returned. पश्चाद्गत इति गोपालः, one who has gone after.

अभिण्णपुडो i. 44 रिक्तपुटः, an empty vessel made of leaves.

अमओ i. 15 चन्द्रः, the moon [f. अमृत]

अमवणिग्गमो i. 15 चन्द्रः, the moon [Hc. f. अमृतनिर्गम]

अंबडो i. 16 कठिनः, hard-hearted.

अंबसमी i. 37 स्तीमितपर्युषितकणिका, cooked grain wet with being kept over a night [f. आम्बसम or अंबुसम]

अंबिरं i. 15 आम्रम्, a mango. [Hc. Gr. ii. 56 f. आम्र]
 अंबुसु i. 11 शरभः, a fabulous animal, said to have eight legs and to be stronger than a lion.
 अंबेटी i. 7 मुष्टिवूतम्, a kind of game.
 अंबेसी i. 8. गृहद्वारकलहकः, a plank attached to the doorway.
 अंबोच्ची i. 9 पुष्पलावी, a flower-gatherer. [Hc. f. आम्बोच्चि.]
 अम्मणु मंचिअं i. 49 अनुगमनम्, following.
 अम्मा i. 5 अम्बा, mother. [f. अम्बा or Dr. amma]
 अम्माइआ i. 22 अनुमार्गगामिनी, going along the way.
 अयक्को i. 6 दानवः, a demon [f. अयक्ष !]
 अयगो i. 6 दानवः, a demon [by metathesis f. अगओ]
 अयडो i. 18 कूपः, a well [f. अवट]
 अयनंचिअं i. 47 उपचितम् । मांसलम्, fleshy.
 अयाली i. 13 दुर्दिनम्, a cloudy day.
 अरलं i. 52 चीरी, a cricket; मशकः, a mosquito
 अरलाया i. 26 चीरी, a cricket
 अरविंदरं i. 45 दीर्घम्, long. [f. अरविंद !]
 अरिअल्ली i. 24 व्याघ्रः, a tiger [Tr. only अल्ली]
 अरिहं i. 22 नूनम्, certainly. [f. अर्हति]
 अरुणं i. 8 कमलम्, a lotus [ts. perhaps because it is red.]
 अलगं i. 11 कलङ्कारोपः, attribution of fault.
 अलमंजुलो i. 46 आलस्यवान्, a lazy person.
 अलमलो i. 25 दुर्दान्तवृषभः, untamable bull (Tr. अलवलवसहो) [f. अल-वल]
 अलंपो i. 13 कुक्कुटः, a cock.
 अलयं i. 16 विद्रुमः, a coral.
 अलसं i. 52 सिक्थकम्, bees' wax; कुसुम्भ-रकम्, saffron coloured.

अलिअल्ली i. 56 कस्तूरिका, musk; व्याघ्रः, a tiger [in the second sense a variant of अरिअल्ली]
 अलिआ i. 16 सखी, a female friend. [f. आली]
 अलिआरं i. 23 दुग्धम्, milk (Tr. अलिसारं)
 अलिणो i. 11 वृश्चिकः, a scorpion [f. अलि]
 अलीसओ i. 27 शाकवृक्षः, a teak-tree.
 अहं i. 5 दिनम्, a day.
 अहओ i. 12 परिचितः, acquainted.
 अहट्टपहट्टं i. 48 पार्श्वपरिवर्तनम्, turning round from one side to the other in bed (Tr. अणट्टपहट्टं)
 अहत्थं i. 54 जलार्द्रा, a fan wetted with water; केयूरम्, an armlet.
 अहल्लो i. 13 मयूरः, a peacock [f. अलि !]
 अह्ला i. 5 अम्बा, mother. (ts.)
 अवअक्खिअं i. 40 निवापितं मुत्तम्, shaven face.
 अवअच्छं i. 26 कक्षावस्त्रम्, the lower garment. कक्षेत्यन्धे, the waist.
 अवअच्छिअं i. 40 निवापितं मुत्तम्, shaven face. [a variant of अवअक्खिअं]
 अवअणिओ i. 44 असंवदितः, disunited. (Tr. = अन्त्यः) [f. अव-गणित]
 अवअण्णो i. 26 उद्धूलम्, a wooden mortar used for cleansing rice (from the husk etc.) अवहण्णो इति केचित्. [f. अवहन्]
 अवक्कीरिअं i. 38 विरहितम्, separated from.
 अवक्करसो i. 46 सरकः, spirituous liquor [f. अपक्करस !]
 अवगदं i. 30 विस्तीर्णम्, extensive. [f. अवगन !]
 अवगूढं i. 20 व्यलीकम् । अपराधः, an offence [ts.]
 अवंगो i. 15 कटाक्षः, a glance [f. अपाङ्ग]
 अवच्छरणं i. 39 क्रोधे सति भङ्गव्या मणितम्, speaking in a round-about way with anger. [ts.]

अवज्जसं i. 56 कटी, the buttocks; कटिनं वस्तु, a hard substance.
 अवटंभो i. 36 ताम्बूलम्, betels with areca-nut (chunam and spices)
 अवडओ i. 20, 53 तृणपुरुषः, the form of a man made of grass; कूपः, a well; आरामः, a garden. [f. अवडो q.v.]
 अवडक्किओ i. 47 कूपादौ निहतः, killed in a well. (Tr. अवडुक्किअं) [f. अवडो q.v.]
 अवडडहिअं i. 47 उत्क्रुष्टम्, cried out. [f. अवडो q. v.]
 अवडिअं i. 21 सिन्नम्, distressed.
 अवडुओ i. 26 उदूखलम्, a wooden mortar used for cleansing rice (from the husk etc.)
 अवडो i. 53 कूपः, a well; आरामः, a garden cf. अवडओ [f. अवट, अवत]
 अवणो i. 55 परिवाहः, overflow; गृहफलहकः, the plank of a house.
 अवण्णं i. 17 अवगणना । अवज्ञा, contempt [f. अवगण्]
 अवत्तयं i. 34 विसंस्थुलम्, unsteady. [f. अ-वृत् ?]
 अवत्थरा i. 22 पादघातः, a kick. अवहत्थारा इत्यन्वे.
 अवहुसं i. 30 उदूखलादि शूर्पप्रायमुपकरणजातम्, domestic utensils.
 अवपुसिओ i. 39 संघटितः, joined.
 अवयड्डिअं i. 46 रणहृतम्, seized in battle.
 अवयरिओ i. 36 विरहः, separation (Tr. अवसरिओ)
 अवयाणं i. 24 आकर्षणरज्जुः, a cord to draw anything near.
 अवयारो i. 32 माघ्यामुत्सवविशेषो यस्मिन्निक्षु-
 दंतधावनाद्याचारः क्रियते, a festival in the month of Māgha (January-February)
 अवयासिणी i. 46 नासारज्जुः, nose-thread.

अवज्जो i. 56 अतिक्रान्तं दिनम्, past day; भविष्यद्दिनम्, future day; दिनमुखम्, the dawn.
 अवरत्तओ i. 45 पश्चात्तापः, repentance
 अवरत्तेअं इति गोपासः [f. अपरक्त !]
 अवरत्तेअं cf. prec.
 अवराहो i. 28 कटी, the buttocks.
 अवरिक्को i. 20 क्षणरहितः । निरवसरः, busy. [f. अवरिक्त]
 अवरिज्जो i. 36 अद्वितीयः, matchless [f. अवर]
 अवरिहड्डुपुसणं i. 60 अकीर्तिः, infamy; असत्यम्, falsehood; दानम्, a gift.
 अवसंडिअं i. 11 परिस्मः, embrace. [f. अवसुध्]
 अवरोहो i. 28 कटी, the buttocks [ts.]
 अवलयं i. 23 गृहम्, a house.
 अवलियं i. 22 असत्यम्, falsehood.
 अवलुआ i. 36 कोपः, anger.
 अवल्लावओ i. 38 अपलापः, concealment. अवल्लावो अपि [cf. fol.]
 अवल्लावो cf. prec. [f. अपलाप]
 अवसमिआ i. 37 स्तीमितपर्युषितकणिका, cooked grain wet with being kept over a night. [f. आपः-सम !]
 अवसहं i. 58 उत्सवः, a festival; नियमः, a vow
 अवहट्ठो i. 23 गर्विनः, proud. [f. अवधृष्ट]
 अवहडं i. 32 मुसलम्, a pestle used for cleansing rice. [f. अवधृत]
 अवहण्णो cf. अवअण्णो.
 अवहत्थारा cf. अवत्थारा.
 अवहाओ i. 36 विरहः, separation. [f. अपभाग]
 अवहेअं i. 22 अनुकम्प्यम्, pitiable [f. अवधेअ]
 अवारी i. 12 आपणः, a market [f. अपार]
 अवारो i. 12 आपणः, a market. [cf. prec.]

अवालुआ i. 28 मृक । ओष्ठपर्यन्तः, the corner of the mouth.

अविअं i. 10 उक्तम्, spoken.

अविणयवई cf. fol.

अविणयवरो i. 18 जारः, an adulterer.

[Hc. f. अविनयवर] अविणयवई इति द्रोणः

[f. अविनयपति]

अविलो i. 52 पशुः, an animal; कठिनः, hard.

अविहाविअं i. 59 दीनम्, wretched; अनाल-
पनेऽपि दीनम् [f. अविभावित ?]

अवेसी i. 8 गृहद्वारफलहकः, a plank at-
tached to the doorway.

अव्वा i. 5 अम्मा, mother. [f. Dr. avva]

असंगयं i. 34 वस्त्रम्, a cloth.

असंगिओ i. 55 अश्वः, a horse; अनवस्थितः,
fickle. [f. असंगित]

असरासओ i. 40 खरहृदयः, hard-hearted.
[f. अस्तराशय]

असारा i. 12 कदलो, the plantain tree.

असिअं i. 14 दात्रम्, a sort of sickle
or knife. [f. असि]

अहं i. 6 दुःखम्, sorrow [f. अघ]

अहरो i. 17 असमर्थः, incompetent. [f.
अभर]

अहव्वा i. 18 असती, an unchaste woman

अहिअलं i. 36 क्रोधः, anger. [f. अहिवल]

अहिआरो i. 29 लोकयात्रा, the course of
worldly life. (Tr. अवआरो)

अहिक्खणं i. 35 उपालम्भः, censure. आभी-
क्ष्यमित्यन्ते, continued repetition
[f. अभीक्ष्य ?]

अहिपच्चुइअं i. 49 अनुगमनम्, following.

अहिरीओ i. 27 विच्छायः, pale.

अहिलिअं i. 57 अभिभवः, defeat; क्रोधः,
anger.

अहिल्लो i. 10 ईश्वरः, a rich man.

अहिवण्णं i. 33 पीतरक्तम्, orange-coloured.

अहिविण्णा i. 25 रुतसापत्न्या, a woman
whose husband has married an-
other wife.

अहिसंधी i. 32 पौनःपुन्यम्, frequent
repetition.

अहिसायं i. 20 पूर्णम्, full: (Tr. अहिरेइअं)

अहिसिअं i. 30 ग्रहशङ्कारुदितम्, crying for
fear of being possessed by a spi-
rit. [f. अभि-सद्]

अहिहरं i. 57 देवकुलम्, a temple; वस्मीकः,
an ant-hill. [f. अहिगृह]

अहिहाणं i. 21 वर्णना, description [Hc.
f. अभिधान]

अहारणं i. 25 उत्तरीयम्, an upper cloth.

आ

आअं i. 73 अत्यर्थम्, excessive, very
much; दीर्घम्, long; विषमम्, uneven;
लोहम्, iron; मुसलम्, a pestle, (used
for cleaning rice) (Tr. अतिदीर्घ
as one)

आअड्डिअं i. 68 परवशचलितम्, moving at
the instance of another.

आअरं i. 74 उद्दूलम्, a wooden mortar
usad for cleansing rice (from the
husk etc.) कूर्चम्, a brush. (Tr. only
मुसलम्.)

आअल्ली i. 61 झटमेदः, a kind of bower.

आअल्लो i. 75 रोगः, a disease; चञ्चलः,
unsteady.

आइवणं i. 78 पिण्डम्, a ground sub-
stance; उत्सवे गृहमण्डनार्थं सुधाछटा,
whitewash. तंदुलपिण्डोऽरं गृहमण्डन-
मित्यन्ये.

आइसणं i. 71 उज्झितम्, abandoned.

आउरं i. 65 संग्रामः, a battle [f. आतुर ?]

आउलं i. 62 अरण्यम्, a forest [f. आकुल]

आउसं i. 65 कूर्चम्, a brush.

आऊ i. 61 सलिलम्, water. (Hc. Gr. ii.
174 but Tr. आओ) [f. आप]

आऊडिअं i. 68 द्यूतपणा, a stake at
gambling.

आऊरं i. 76 अतिशयम्, excess; उष्णम्, heat

आगत्ती i. 63 कूपतुला, contrivance for

raising water from a well (in which a horizontal beam, from one end of which a bucket hangs, see-saws on a vertical post.)

आडाडा i. 64 बलात्कारः, violence.

आडुआली i. 69 मिश्रीभावः, the state of being mixed.

आडोविअं i. 70 आरोपितम्, angered [f. आद्रेपित]

आडिअं i. 74 इष्टम्, wished; गणनीयं, to be counted; अप्रमत्तम्, careful; गाढम्, intense [f. आढ्य]

आणंदवडो i. 72 प्रथमं बध्वा रुधिरारुणितं वस्त्रम् । पथमपरिणये भर्त्रा क्रौमारे गृहीते यत्तत्परिमल-रुधिररञ्जितं वस्त्रम् बान्धवानानन्दयति तत्, a cloth stained with the first menstrual discharge of a girl. [f. आनन्दपटः]

आणार्ई i. 64 शकुनिकाख्यः पक्षी, a kind of bird.

आणिअं i. 74 इष्टम्, wished; गणनीयं, to be counted; अप्रमत्तम्, careful; गाढम्, intense. [a variant of आडिअं !]

आणिकं i. 61 तिर्यक्सुरतम्, sexual intercourse in an oblique posture (Tr. = only तिर्यक्)

आणुअं i. 62 मुखम्, the face. आकार इत्यन्ये form, appearance [f. आनन]

आणूवो i. 64 श्वपचः, a man of the lowest caste. [Tr. भाडोरो]

आफरो i. 63 दूतम्, gambling.

आमंडणं i. 68 भाण्डम्, a pot.

आमलयं i. 67 नूपुरगृहम्, dressing room.

आमेलो i. 62 जूटः, the mass of twisted hair. [f. आपीड]

आमोओ i. 64 हर्षः, joy [Hc. आमोद, but his remark is beside the point.]

आमोडो i. 62 जूटः, the mass of twisted hair. [a variant of आमेलो q. v.]

आमोरओ i. 66 विशेषज्ञः, learned.

आयड्डी i. 64 विस्तारः, extension. [cogn. आयत]

आयामो i. 64 बलम्, strength. दीर्घ इत्यन्ये, long. [ts.]

आयावलो i. 70 चालातपः, morning sun

आयासतलं i. 72 हर्म्यपृष्ठम्, the top of a palace. [f. आकाशतल]

आयासलवो i. 72 पक्षिगृहम्, a nest, a cage. आरडिअं cf. आराडी.

आरणं i. 76 अधरः, the nether lip; फलकः, a slab [cogn. अरुण]

आरणालं i. 67 कमलम्, a lotus. [f. आरात्. नाल]

आरद्धं i. 75 प्रवृद्धम्, full-grown; सतृष्णम्, thirsty; गृह आगतम्, come home.

आरंदरं i. 78 अनेकान्तम्, not alone; संकटम्, difficulty.

आरंभिओ i. 71 मालाकारः, a garland-maker. (Tr. आरंतिओ)

आराइअं i. 70 गृहीतम् taken. आसादितमित्यन्ये, obtained.

आराडी i. 75. विलपितम्, lamentation; चित्रयुतम्, decorated with paintings. आरडिअं इत्यन्ये.

आरिहो i. 63 अर्वाक् । अर्वाङ्गालोत्पन्न इत्यर्थः, modren. (Tr. = बन्धः !)

आरेइअं i. 77 मुकुलितम्, budded; मुक्तम्, released; भ्रान्तम्, roaming; सरोमाश्रम्, horripilated. [f. आरेचिन]

आरोगिअं i. 69. भुक्तम्, eaten [prob. f. Can. ārogaṇa (f. आहरण ?)]

आरोहो i. 63 स्तनः, a breast. [f. आरोह]

आलं i. 73 अल्पस्रोतः, a small stream, मृदु, soft.

आलंकिअं i. 68 सञ्जीरुतम्, made lame.

आलत्थो i. 65 मयूरः, a peacock.

आलबं i. 64 भूमिच्छत्रम् । यद्वान्सु प्ररोहति, the fungus [f. आलम्ब]

- आलयणं i. 66 वासगृहम्, the bedchamber.
- आलासो i. 61 वृश्चिकः, a scorpion.
- आलीलं i. 65 निकटं भयम्, danger at hand.
- आलीवणं i. 71 प्रदीप्तम् । प्रदीपनकमित्यर्थः, illuminating.
- आवंगो i. 62 अपामार्गः, *Achyranthes Aspera*, a kind of plant.
- आवट्टिआ i. 77 नववधूः, a bride; परतन्त्रा, dependent [f. आ-वृत्]
- आवडिअं i. 78 संगतम्, united; सारम्, essence. [f. आपतित]
- आवरेइआ i. 71 करिका । मद्यपरिवेषणभाण्डम्, a pot for distributing wine.
- आवालं cf. fol.
- आवालयं i. 70 जलनिकटम्, proximity to water. कप्रत्ययाभावे आवालं इत्यपि.
- आवि i. 73 प्रसवदुःखम्, the pangs of childbirth; नित्यम्, daily; दृष्टः, seen.
- आविअं i. 76 इन्द्रगोपः, a kind of insect of red or white colour (found on rainy days); मथितम्, churned; प्रोतम्, stitched, pierced.
- आविअज्झा i. 77 नववधूः, a bride; परतन्त्रा, dependent.
- आविद्धं i. 63 प्रेरितम्, urged, instigated. [ts.]
- आसक्खओ i. 67 श्रीवदाख्यः पक्षिविशेषः, a kind of bird.
- आसंगो i. 66 वासगृहम्, the bedchamber. [ts.]
- आसंघा i. 63 इच्छा, desire. आस्थेत्यन्धे, regard, care. [Tr. f. आस्था]
- आसयं i. 65 निकटम्, proximity. [f. आश्रय?]
- आसरिओ i. 69 संमुखागतः, come face to face.

- आसवणं i. 66 वासगृहम्, the bedchamber. (Tr. आवसणं) [f. आ-वस् by metathesis]
- आसिअओ i. 67 लोहमयः, made of iron. [Hc. by metathesis f. आयसिक]
- आसीवओ i. 69 सूचीजीवकः, a tailor.
- आह्वं i. 62 अत्यर्थम्, very much.
- आहिथो i. 76. चलितः, shaken; कुपितः, angry; आकुलः, confused, agitated. (Hc. Gr. ii. 174 calls it a भाषाशब्द). [f. आ + हिथ q. v.]
- आहु i. 61 उलूकः, an owl.
- आहुडं i. 74 सौत्कारः, a sound made by drawing in the breath, पणितम्, a wager. [f. आहुत]
- आहुडिअं i. 69 निपतितम्, fallen.
- आहुंदुरू cf. fol.
- आहुंदुरो i. 66 वालः, ■ tail. आहुंदुरू इत्यन्धे.

इ

- इक्कणो i. 80 चोरः a thief.
- इक्कुसं i. 79 नीलोत्पलम्, ■ blue lotus [Tr. इक्कुसं]
- इग्गो i. 79 भीतः, frightened.
- इग्धिअं i. 80 मर्त्तितम्, reproached. (Tr. इग्धुओ)
- इंगाली i. 79 इक्षुसण्डम्, ■ piece of sugarcane.
- इग्धिअं i. 80 घ्रातम्, smelled.
- इह्दंडो i. 79 भ्रमरः, ■ bee.
- इह्दगाई i. 81 युताः कीटाः । ये कीटाः संलग्ना भ्रमन्ति, insects which go about attached to each other.
- इह्दग्धिधूमं i. 80 तुहिनम्, snow. [Tr. f. इह्दग्धिधूम in one place but elsewhere he calls it a desi-word]
- इह्दग्गी i. 80 तुहिनम्, snow [cf. prec.]
- इह्दइडलओ i. 82 इन्द्रोत्थापनम्, awakening Indra.

इदमहकामुओ i. 82 आ, ■ dog [f. इन्द्र-
महकामुक]

इदमहो i. 81 कौमारः । कुमार्यो भवति व्युत्पत्तेः,
born of ■ maiden. इदमहं कौमारमित्य-
वन्ति सुन्दरी, maidenhood. [f. इन्द्रमह]

इदोवत्तो i. 81 इन्द्रगोपकः, a kind of insect
of red or white colour (found
on rainy days) [cogn. with इन्द्र-
गोप !]

इहभो i. 79 वणिक्, a merchant [f. इभ !]

इरमंदिरो i. 81 करभः, a young elephant.

इरावो i. 80 गजः, an elephant [f. ऐरावत]

इरिआ i. 80 कुटी, a cottage.

इरिणं i. 79 कनकम्, gold. [cogn. with
हिरण्य !]

इल्ली i. 83 शार्दूलः, ■ tiger; सिंहः, a lion;
वर्षत्राणम्, ■ shelter from rain [f.
Dr. puli !]

इल्लीरं i. 83 वृसी, the seat of an ascetic;
वृष्टिवारणम्, warding off of rain; गृह-
द्वारम्, a house-door. [cogn. with
Dr. illu !]

इल्लो i. 82 दरिद्रः, poor; कोमलः, tender;
मतीहारः, a doorkeeper; लवित्रम्, a
sickle; लण्णवर्णः, black colour. [f.
Dr. illa.]

ई

ईसं i. 84 कीलकः, a wedge.

ईसओ i. 84 रोज्झाख्यो मृगः, a kind of
animal.

ईसरो i. 84 मन्मथः, Cupid, the god of
love. [f. ईश्वर; Tr. connects with
स्मर]

ईसिअं i. 84 शबरशिरःपत्रपुटम्, a cup of
leaves on the head of ■ śabara;
वक्षोपितम्, acting the part of a
woman.

उ

उअअं i. 88 ऋजु, straight [Tr. f. ऋजु]

उअक्किअं i. 107 पुरस्कृतम्, placed in
front. [f. पुरस्कृत !]

उअचित्तो i. 108 अपगतः, gone away.

उअरी i. 98 शाकिनी, a kind of female
demon or fairy.

उअह i. 98 पश्यत, see, 2 pl. impv. (cf.
उअ=पश्य in the index of particles.)

उअहारी i. 108 दोध्री, a milch cow.

उआली i. 90 अवतंसः, an ear-ornament.

उईतणं i. 103 उत्तरीयम्, an upper gar-
ment.

उक्कं i. 85 पादपतनम्, prostration.

उक्कंडा i. 92 लब्धा, a bribe.

उक्कंती i. 87 कूपतुला, cf. fol.

उक्कंदी i. 87 कूपतुला, a contrivance for
raising water from a well (in
which a horizontal beam, from
one end of which a bucket hangs,
see-saws on a vertical post.)

उक्का i. 87 कूपतुला cf. prec.

उक्कासिअं i. 114 उत्थितम्, risen.

उक्कुंडो i. 91 मत्तः, intoxicated.

उक्कुरुडो i. 110 अवकरराशिः, a heap of
sweepings.

उक्कुरुडो i. 110 अवकरराशिः । रत्नादीनामपि
राशिः a heap of sweepings; also
a heap of precious stones.

उक्करो i. 96 उपहारः, an offering.

उक्कोडा i. 92 लब्धा, a bribe.

उक्कोडी i. 94 प्रतिशब्दः, an echo.

उक्कोलो i. 87 धर्मः, warmth.

उक्कणिअं i. 115 कण्डितम्, threshed.

उक्कंडिअं i. 112 आक्रान्तम्, seized. उत
ओति ओक्कंडिअं इत्यपि.

उक्कंडो i. 126 सङ्घातः, a collection; स्थपुटः।
विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly raised.

उक्कली i. 88 पिठम्, a pot.

उक्लिप्तम् i. 130 अवकीर्णम्, scattered;
 छन्नम्, covered; पार्श्वप्रशिथिलम्, very
 loose at the sides. उत ओति ओक्लि-
 ण्णं इत्यपि.
 उक्खुंडो i. 125 उल्मुकम्, ■ firebrand;
 निकरः, ■ heap, collection; वस्त्रैकदेशः,
 a part of a garment.
 उग्गहिअं i. 104 निपुणगृहीतम्, cleverly
 caught. [f. rt. गृह्?]
 उग्गाहिअं i. 137 गृहीतम्, taken; उत्क्षिप्तम्,
 raised; प्रवर्तितम्, founded, set up,
 established. [f. उद्गाहित]
 उग्गुलुंछिआ i. 118 हृदयरसोच्छलनम्, dis-
 turbance or upsetting of the heart.
 उग्घट्टी i. 90 अवतंसः, an ear-ornament.
 उग्घाओ i. 126 संघातः, a collection;
 स्थपुटः। विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly rais-
 ed. [f. उद्घात.]
 उग्घुहं i. 99 पुंसितम्, courage [Hc. f.
 उद्घुष्ट]
 उच्चं i. 86 नाभितलम्, the navel.
 उच्चट्ठिओ i. 106 उत्क्षिप्तः, raised, thrown
 up.
 उच्चत्तवरत्तं i. 139 पार्श्वयोः स्थूलम्, large at
 the sides; असमअसविवर्तनम्, turning
 round in an improper manner.
 उच्चत्थो i. 97 दृढः, strong.
 उच्चप्पो i. 100 आरूढः, mounted.
 उच्चपिअं i. 116 दीर्घम्, long.
 उच्चाडो i. 97 विपुलः, extensive [f. उच्च
 rt.]
 उच्चारिअं i. 114 गृहीतम्, taken.
 उच्चारो i. 97 विमलः, pure.
 उच्चुच्चो i. 99 दृप्तः, proud.
 उच्चुप्पिओ i. 100 आरूढः, mounted.
 उच्चुलउलिअं i. 121 कौतूहलेन त्वरितयातम्,
 hurrying with curiosity (Tr.
 उप्पिलवेलिअं)

उच्चुलं i. 127 उद्विग्नम्, grieved; अधिरूढम्,
 mounted; भीतम्, frightened.
 उच्चेलरं i. 136 खिलभूमी, waste land; जघ-
 नरोमाणि, hair on the buttocks. उत
 ओति ओच्चेलरं इत्यपि.
 उच्चवो i. 97 प्रकटः, apparent, undisguis-
 ed.
 उच्चोलो i. 131 नीवी, the knot of the
 wearing garment; वेदः, sorrow.
 उच्चंगिअं i. 107 पुरस्कृतम्, placed in
 front [f. उत्सङ्गित.]
 उच्चण्टो i. 101 द्रुतचौर्यम्, sleight of
 hand in stealing.
 उच्चट्टो i. 101 चोरः, a thief. उत ओति
 ओच्चट्टो इत्यपि.
 उच्चडिअं i. 112 चोरितं वस्तु, stolen pro-
 perty.
 उच्चल्लिअं i. 111 छिन्नत्वक्, skin torn off.
 उच्चविअं i. 103 शयनीयम्, a bed.
 उच्छाहो i. 92 सूत्रतन्तुः, a thread.
 उच्छित्तं i. 124 विक्षिप्तम्, scattered; उत्क्षि-
 तम्, raised. [f. उत्क्षिप्त]
 उच्छिल्लं i. 95 छिद्रम्, ■ hole [Hc. उ +
 छिल्ल q. v.]
 उच्छुअं i. 95 भयचौर्यम्, stealing with
 fear.
 उच्छुअरणं i. 117 इक्षुवाटः, a garden of
 sugar-canes. [f. इक्षु-अरण्य.]
 उच्छुआरं i. 115 सज्जन्नम्, concealed.
 उच्छुच्छू i. 99 दृप्तः, proud.
 उच्छुंदिओ i. 135 सपत्रितः। बाणादिनाति-
 व्यथितः, wounded with an arrow;
 अपहृतः, taken away.
 उच्छुरं i. 90 अविनश्यम्, indestructible.
 उच्छुरणं i. 117 इक्षुवाटः, a garden of
 sugar-canes. इक्षुरिति केचित्, sugar-
 cane [■ variant of उच्छुअरणं q. v.]
 उच्छुलो i. 131 अनुवादः, repetition; वेदः,
 sorrow.

- उच्छ्व i. 85 वातः, wind.
 उच्छेवणं i. 116 घृतम्, ghee (Tr. उत्थवणं)
 उच्छो i. 85 अन्त्रावरणम्, the intestines.
 उज्जगिरं i. 117 औन्निद्र्यम्, wakefulness.
 [f. उत्-जागृ.]
 उज्जगुज्जं i. 113 स्वच्छम्, clear.
 उज्जगलं i. 135 बलात्कारः, force; दीर्घम्,
 long.
 उज्जङ्गं i. 96 उद्धसम्, banished, desolate
 [f. उज्ज्वल]
 उज्जणिभं i. 111 वक्रमूतम्, bent.
 उज्जहा i. 97 बलात्कारः, violence (Hc.
 Gr. ii. 174 उज्जहो बली) [f. उज्ज्वल]
 उज्जाणिभं i. 113 निम्नीकृतम्, made low,
 subdued.
 उज्जोरिभं i. 112 निर्भर्त्सितम्, threatened.
 उज्जूरिभं i. 112 क्षीणम्, thin. शुष्कमित्यन्ये,
 dry.
 उज्जोमिआ i. 115 रश्मिः, a rope.
 उज्जमणं i. 103 पलायनम्, running away.
 उत ओति ओज्जमणं इत्यपि.
 उज्जश्रिभं i. 133 काणाक्षिष्टम्, looked
 askance; विक्षिप्तम्, scattered; क्षिप्तम्,
 thrown; त्यक्तम्, abandoned.
 उज्जस्तो i. 95 उद्यमः, effort.
 उंचहिआ i. 109 चक्रधारा, the periphery
 of a wheel.
 उंचओ i. 98 छिम्बकाख्यः कारविशेषः, a dyer
 उडिदो i. 98 माषधान्यम्, a kind of pulse,
 the black gram. [Tam. ulundu,
 Can. uddu.]
 उडुहिभं i. 137 ऊढायाः कुपितम्, the anger
 of a married girl; ऊढायाः उच्छिष्टम्
 the leavings of a married girl.
 उडुहिभं इत्यपि.
 उडु i. 86 वृणपरिवारणम्, वृणावच्छादनमित्यर्थः
 covering made of grass.
 उडुणो i. 123 दीर्घः, long; वृषभः, a bull.
 [f. वृड् !]

- उडुसो i. 96 मत्कुणः, a bug.
 उडुहणो i. 101 चोरः, a thief.
 उडुओ i. 91 उद्गमः, rising
 उडुणो i. 128 प्रतिशब्दः, an echo; कुरः,
 an osprey; निष्ठा, devotion, applica-
 tion; गर्विष्ठः, proud; मनोरथः, desire.
 (Tr. उद्गणो)
 उडुसो i. 99 सन्तापः, distress.
 उडुआहरणं i. 121 क्षुरिकायमुक्तं पुष्पं पादाङ्गु-
 लीभ्यां गृहीत्वोत्पतनम्, catching hold
 with the toes of a flower thrown
 up by a knife [f. उडुयि-आहरण]
 उडुहिभं a variant of उडुहिभं q. v.
 उडुओ i. 85 कृपादिखनकः, men who dig
 wells etc. [f. Dr. odde]
 उडुलो i. 91 उल्लासः, joy
 उडुलो i. 91 उल्लासः, joy [a variant of
 prec.]
 उडं i. 85 गम्भीरम्, deep.
 उडलं i. 129 मञ्चः, a bedstead; निकरः, a
 heap, collection.
 उण्णमो i. 88 समुन्नतः, high [f. उन्नम्]
 उण्णालिभं i. 136 रुशम्, lean, weak; उन्न-
 मितम्, raised [cf. prec.]
 उण्णुइओ i. 132 हुङ्कारः, uttering a hum-
 ming sound; गगनोन्मुखस्य शुनः शब्दः,
 the howl of a dog.
 उण्हिआ i. 88 रुसरः, a dish made of se-
 samum, rice and milk.
 उण्होदयभंडो i. 120 ध्रमरः, a bee.
 उत्तणो i. 131 गर्वितः, proud; अधिकगुणः,
 full of good qualities [f. उत्तल्य or
 उत्तप्त.]
 उत्तपिओ i. 102 सिन्नः, distressed उत्तमिभं
 सिन्नमित्यन्ये. [f. rt. उत्तम्]
 उत्तमिभं cf. prec.
 उत्तरणवरंडिआ i. 122 उडुपः । समुद्रनद्यादौ
 जलतरणोपकरणं प्रवहणादि, a boat [f.
 उत्तरण-वरण्डक]

- उत्तलहओ i. 119 विटपः, a bush उत ओति
ओत्तलहओ इत्यपि.
- उत्ताणपत्तयं i. 120 ऐरण्डम् । ऐरण्डस्येदमैरण्डम् ।
पत्रप्रायम्, of the castor-oil plant.
- उत्तालं i. 101 निरन्तरस्वरुदितम्, incessant
weeping. [ts.]
- उत्ताहिओ i. 106 उक्षिप्तः, raised, thrown
up.
- उत्तिरिविडी i. 122 ऊर्ध्वोर्ध्वम् । भाण्डादेः स्थाप-
नम्, one above the other.
- उत्तुणो i. 99 दृप्तः, proud (Tr. उद्धणो [f.
उद्धन])
- उत्तुरिद्धी i. 99 दृप्तः, proud. गर्व इत्यन्ये, pride.
- उत्तुहिअं i. 105 उत्स्रोदितम्, broken (Dp.
उड्डिहिअं=उक्षिप्तं; but Hc. says तकारसं-
योगस्थाने डकारसंयोगं केचित्पठन्ति । स च
लिपिभ्रम एव).
- उत्तूहो i. 94 अतटः कूपः, a steep well.
- उत्थग्घो i. 93 संमर्दः, crowd. [f. उत्-स्थग्]
- उत्थलिअं i. 107 गृहम्, a house. उन्मुसगत-
मित्यन्ये, moved towards. (Hc. Gr.
iv. 174 = उच्छलितम्. cf. उत्थल^० in the
index to verbal substitutes.) [f.
उत्-स्थल]
- उत्थलपत्थला i. 122 पार्श्वद्वयेन परिवर्तनम्,
turning on the sides. उत ओति ओत्थ-
लपत्थला इत्यपि. [f. उत्स्थलप्रस्थला].
- उत्थला i. 93 परिवर्तनम्, turning round
[cf. prec.]
- उद्धं i. 123 जलमानुषम्, the humanity
of water; ककुदम्, the hump.
- उद्धरिअं i. 100 उत्खातम्, dug up. [f. उत्-
दारित].
- उद्दाणा i. 87 चुल्ली, the fireplace.
- उद्दामो i. 126 सङ्घातः, a collection;
स्थपुटः । विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly rais-
ed. [ts.]
- उद्धिसिअं i. 109 उन्पेक्षितम्, conjectured
[f. उत्-दिश]

- उद्देही i. 93 उपदेहिका, a minor body
(which grows on the diseased
parts of the body) [f. उपदेह]
- उद्धच्छविअं i. 119 सज्जितम्, made ready.
- उद्धच्छवी i. 114 विसंवादितः, inconsistent.
- उद्धच्छिअं i. 111 निषिद्धम्, forbidden
- उद्धत्थो i. 96 विप्रलब्धः, disappointed (Tr.
उद्धच्छो, as all Mss of Hc. Dnm.)
[f. वृथा-अर्थ]
- उद्धरणं i. 106 उच्छिष्टम्, leavings.
- उद्धवओ i. 106 उक्षिप्तः, raised, thrown
up. [f. ऊर्ध्व]
- उद्धविअं i. 107 अर्घितम्, made valuable
or venerable. [f. ऊर्ध्व.]
- उद्धाओ i. 124 विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly
high place; श्रान्तः, tired; संघातः, a
collection.
- उंदुरओ i. 105 दीर्घमहः, a long day.
- उण्णको i. 130 पङ्कः, mud. उच्छयः, height.
समूहः, a collection. बहलम्, abund-
ant [ts.]
- उण्णिगालिआ i. 118 करोत्सङ्गः, interior or
inner surface of the hand.
- उण्णिजलं i. 135 सुरतम्, sexual inter-
course. रजः, pollen. अकीर्तिः, infamy.
[f. पिञ्जर].
- उण्णित्थं i. 129 त्रस्तम्, frightened. कुपि-
तम्, angry. विधुरम्, distressed, depri-
ved of.
- उण्णीलो i. 126 संघातः, a collection. स्थपुटः ।
विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly raised. [f.
उत्-पीड् or -पिण्ड]
- उण्णेहंडं i. 116 उद्भटः, excellent. (Hc.
Gr. ii. 174 calls this a भाषाशब्द)
- उण्णंदोलो i. 102 चलः, moving, unsteady.
[cogn. with स्पन्द.]
- उण्णालो i. 90 दुर्जनः, a wicked person.
- उण्णुकिआ i. 114 रजकी, a washerwoman
- उण्णुडिअं i. 113 आस्तुतम्, spread.

उष्कुण्णं i. 92 आपूर्णम्, filled. [probably a variant of अष्कुण्णं q. v.]

उफेसो i. 94 त्रासः, fear. अपवादाथोऽप्ययं लक्ष्येषु दृश्यते, censure [prob. f. फेसो q. v. although Hc. Dnm. i. 95 contradicts it.]

उफोओ i. 91 उद्गमः, rising. [cogn. with स्फोट !]

उच्चिवं i. 127 सिन्नम्, distressed. शून्यम्, empty. भीतम्, frightened. उद्भटम्, excellent. क्रान्तम्, gone. प्रकटवेषम्, undisguised appearance. [f. उत्-चिम्ब]

उच्चिबलं i. 111 कलुषजलम्, turbid water. (Dp. Pl. 89 उच्चिबलयं) [as prec.]

उच्चुक्कं i. 128 प्रलपितम्, prattle. सङ्कटम्, difficulty. बलात्कारः, violence. (Tr. assigns only the first sense).

उच्चूरो i. 126 अधिकः, more or greater, abundant. सङ्घातः, a collection. स्थपुटः, विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly raised. [f. Dr. ubbu ?]

उच्चगो i. 95 गुण्टितः, covered

उच्चंतो i. 95 ग्लानः, weary.

उच्चआओ i. 96 शान्तः, tranquil [f. भाव !]

उच्चालणं i. 103 शूर्पादिनोत्पवनम्, winnowing. अपूर्वमिति केचित्, strange. उत ओति ओच्चालणं इत्यपि. [f. उच्चालन !] (Tr. Gr. = पूर्णम्)

उच्चामुअं i. 110 गतशोभम्, devoid of beauty or grace.

उच्चुआणं i. 105 यद्गन्धादिना तप्तं दुग्धादि भाजनादुच्चलति, overflow of milk etc. when heated.

उच्चुगो i. 102 चलः, moving, unsteady.

उच्चरं i. 90 बहु, much.

उच्चरउक्कं i. 119 अभूताभ्युदयः, unreal fortune.

उच्चा i. 86 बन्धनम्, ■ bond.

उंची i. 86 पक्कगोधूमः, (ripe) wheat.

उम्मइअं i. 102 मूढम्, stupid, silly or confounded.

उम्मच्छं i. 125 असम्बद्धम्, unconnected भङ्गिभणितम्, periphrasis. क्रोधः, anger.

उम्मच्छविअं i. 116 उद्भटम्, excellent.

उम्मच्छिअं i. 137 रुषितम्, enraged. आकुलम्, agitated.

उम्मड्डा i. 97 बलात्कारः, violence. [f. उत्-मर्द]

उम्मंडं i. 124 हठः, violence उद्भूतम्, raised.

उम्मत्तो i. 89 धत्तूरः, the thorn-apple. एरण्ड इत्यन्ये, the castor-oil plant [f. Dr. ummetta, उम्मत्त is also used in this sense.]

उम्मत्थं i. 93 अधोमुखम्, with the face downwards विपरीतमिति यावत्, opposite, reverse. (Dp. Pl. ओमत्थं) [f. अवमस्त]

उम्मरिअं i. 100 उत्खानम्, dug up.

उम्मरो i. 95 गृहदेहली, the threshold of ■ house [f. Tam. ummārapadi.]

उम्मलं i. 91 स्थानम्, thick.

उम्मल्ला i. 94 तृष्णा, thirst.

उम्मल्लो i. 131 नृपः, a king; मेघः, a cloud; पीवरः, fat. बलात्कार इति केचित्, violence. [f. उत्-मल]

उम्मुहो i. 99 दप्तः, proud. [f. उन्मुख]

उम्हाविअं i. 117 सुरतम्, sexual intercourse.

उरं i. 86 आरम्भः, beginning.

उरत्तं i. 90 स्फाटितम्, burst.

उररी i. 88 पशुः, an animal.

उरुपुल्लो i. 134 अपूपः, a cake of flour mixed with sugar. धान्यमिश्रा, a mixture of rice and pulse, a medley (as of various grains)

उमि i. 108 पेरितम्, instigated.

- उरुसोहं i. 108 प्रेरितम्, instigated.
 उलिअं i. 88 निकूणिताक्षम्, closed eyes.
 उलितं i. 89 उच्चस्थितः कूपः, a well in a high place.
 उलुउंडिअं i. 119 प्रलुठितम्, rolled. विरोचितमिति यावत्, purged.
 उलुकसिअं i. 115 पुलकितम्, thrilled with joy.
 उलुसंडो i. 107 उल्लुक्, a firebrand.
 उलुकुण्डिअं i. 138 विनिपातितम्, thrown down, killed; प्रशान्तम्, calm, tranquil.
 उलुहंतो i. 109 काकः, a crow [f. उल्लूक-हन्तृ]
 उलुहलिओ i. 117 तृप्तिरहितः । यः कदापि तृप्तिं न जानाति, dissatisfied, one who is never satisfied with anything.
 उल्लरयं i. 110 कपर्दभरणम्, an ornament made of cowries.
 उल्ललिअं i. 104 शिथिलस्थिति, loose or severed condition.
 उल्लसिअं i. 115 पुलकितम्, thrilled with joy [f. उल्लसित]
 उल्ली i. 87 चुल्ली, the fireplace. [f. चुल्ली]
 उल्लुकं i. 92 तुटितम्, broken.
 उल्लुटं i. 89 मिथ्या, false.
 उल्लुटिअं i. 109 सञ्चूर्णितम्, ground. [f. उत्-लुट]
 उल्लुरुहो i. 105 लघुशंखः, a small conch-shell.
 उल्लूढो i. 100 आरूढः, mounted. अङ्कुरित इत्यन्ये, sprouted. (Hc. Gr. iv. 259 उल्लूहइ = निःसरति) [f. उत्-रूह.]
 उल्लेवओ cf. foll.
 उल्लेवो i. 102 हासः, laugh. स्वार्थे के उल्लेवओ इत्यपि.
 उल्लेहडो i. 104 लंपटः, a libertine. [f. उत्-लिह]
 उल्लोचो i. 98 वितानम्, a canopy. [ts.]

- उल्लोलो i. 99 शत्रुः, an enemy [ts.]
 उल्लसिअं i. 116 उद्भूतः, excellent. [f. उल्लसित !]
 उवउज्जो i. 108 उपकारः, help, favour. [f. उपरु.]
 उवएइआ i. 118 मद्यपरिवेषणभाण्डम्, a pot for serving wine.
 उवकयं i. 119 सज्जितम्, made ready. कप्रत्यये उवकयं इत्यन्ये. [f. उपरुत]
 उवकसिओ i. 138 संनिहितः, placed near; परिसेवितः, served; सर्जितः, acquired.
 उवजंगलं i. 116 दीर्घम्, long.
 उवदीवं i. 106 अन्यद्वीपम्, a different part of the world. [f. उप-दीप]
 उवलभत्ता i. 120 वलयानि, rings.
 उवलयभग्गा i. 120 वलयानि, rings.
 उवललयं i. 117 सुरतम्, sexual intercourse.
 उवलुअं i. 107 सलज्जम्, bashfully.
 उवसग्गो i. 113 मंदः, slow. [f. उप-सृ]
 उवसेरं i. 104 रतियोग्यम्, fit for enjoyment.
 उविअं i. 89 शीघ्रम्, soon.
 उव्वटं cf. foll.
 उव्वत्तं i. 129 नीरागम्, without colour or affection; गलितम्, dropped down
 उव्वटं दान्तामिति केचित्. [f. उत्-वृत्]
 उव्वरिअं i. 132 अधिकम्, more, abundant, अनीप्सितम्, undesired; निश्चितम्, settled; तापः, heat; अगणितम्, uncounted. [as prec.]
 उव्वरो i. 87 घर्मः, warmth.
 उव्वहणं i. 110 महानावेशः, a great passion or anger.
 उव्वा i. 87 घर्मः, warmth.
 उव्वाओ i. 102 सिन्नः, distressed. [f. उत्-वै] cf. Hc. Gr. iv. 240.
 उव्वाउलं i. 134 गीतम्, sung, a song; उपवनम्, a garden.

- उवाहुअं i. 133 पराङ्मुखसुरतम्, sexual intercourse with the faces averted; निर्मयादिसुरतम्, indecorous sexual union.
- उवाहं i. 129 विस्तीर्णम्, extensive; गत-दुःखम्, free from sorrow. केचिद्विपूर्वमेनं पठन्ति विउवाहं इति.
- उवाहो i. 106 उक्षिप्तः, raised, thrown up. [f. उत् - वह्]
- उवाहुलं i. 136 औत्सुक्यं, eagerness; द्वेष्यम्, hateful. [f. उत् - व्याकुल ?]
- उवाहो i. 87 धर्मः, warmth.
- ऊन्विडिमो i. 134 अधिकप्रमाणः, great in size; विमुक्तमर्यादः, indecorous.
- उव्वीहं i. 100 उत्खातम्, dug up.
- उव्वुण्णं i. 123 उद्धिमम्, afflicted; उत्सिक्तम्, sprinkled. उद्भटम्, excellent. शून्यम्, empty. [f. उद्धिम]
- उव्वेत्तालं i. 101 निरन्तरस्वररुदितम्, incessant weeping.
- उसणसेणो i. 118 बलभद्रः, Balarāma. [f. वृषण = strong ?]
- उसीरं i. 94 विसम्, the fibrous stalk of a lotus.
- उसुओ i. 89 दूषणम्, censure.

ऊ

- ऊआ i. 139 यूका, a louse. [f. यूका]
- ऊणदिअं i. 141 आनन्दितम्, rejoiced. [f. आनन्दित]
- ऊमुत्तिअं i. 142 उभयपार्श्वघातः, struck on both sides.
- ऊरणी i. 140 उरधः, a ram. [f. ऊर्णा]
- ऊरो i. 143 ग्रामः, a village; संघः, a collection [f. Dr. ūru]
- ऊलो i. 139 गतिभङ्गः, stoppage.
- ऊसअं i. 140 उपधानम्, शयने मस्तकोत्तम्भ-नाय यन्निवेश्यते, a pillow.
- ऊसणं i. 139 रणरणकः, Cupid, the god of love.

- ऊसत्थो i. 143 जृम्भितं, yawning; आकुलः, agitated. [f. अस्वस्थ]
- ऊसलं i. 140 पीनम्, fat, stout
- ऊसलिअं i. 141 सरोमाश्रम्, thrilled with joy or horripilated [f. उल्लसित, cf. Hc. Gr. iv. 202]
- ऊसविअं i. 143 उद्भ्रान्तम्, bewildered; ऊर्ध्वारुतम्, raised [f. उत् - अययति]
- ऊसाअंतो i. 141 खेदे सति शिथिलः, broken down with sorrow.
- ऊसाहअं i. 141 विक्षिप्तम्, scattered. उक्षिप्त-मिति धनपालः raised, thrown up.
- ऊसारो i. 140 गर्तविशेषः, a pit. [a variant of कूसार q. v.]
- ऊसुक्किअं i. 142 विमुक्तम् released [f. उत् - शुष्क]
- ऊसुंभिअं i. 142 रुदगलं रोदनम्, low weeping [f. उत् - सुम्भ]
- ऊसुरुसुंभिअं i. 142 रुदगलं रोदनम्, low weeping [cogn. with prec. q. v.]
- ऊहहं i. 140 उपहसितम्, ridicule. [f. उप-हस् ?]

ए

- एकघरिहो i. 146 देवरः, a husband's brother. [f. एक-गृह]
- एकंगं i. 144 चन्दनम्, sandal. [f. एक-अङ्गः]
- एकण्डो i. 145 कथकः, a story-teller. [f. एक-नट]
- एकमुहो i. 148 निर्धर्मः, unrighteous. दरिद्रः, poor. प्रियः, dear. [f. एक-मुह]
- एकल्लपुडिगं i. 147 विरलचिन्दुवर्षः, a shower of rain. [एक-स्फुल ?]
- एकसाहिहो i. 146 एकस्थानवासी, dwelling at the same place.
- एकसिबली i. 146 शाल्मलीपुष्पैर्नवफलिका, the form of a woman made of silk-cotton flowers.
- एकैकमं i. 145 अन्योन्यम्, mutually. [f. एक-एक]

- एको i. 144 स्नेहपरः, friendly. [f. एक]
 एणुवासिओ i. 147 भेकः, a frog.
 एत्तोषं i. 144 एतत्प्रभृति, from now.
 [cogn. with एतत्प्रभृति]
 एमाणो i. 144 प्रविशन्, entering.
 एमिणिआ i. 145 यस्याः स्त्रियाः सूत्रेण शरीर-
 प्रमाणं गृहीत्वा दिक्षु प्रक्षिप्यते (कस्मिंश्चिद्देश
 आचारविशेषे) सा, a woman the mea-
 sure of whose body is thrown in
 all directions.
 एराणी i. 147 इन्द्राणी, the wife of Indra;
 इन्द्राणीव्रतस्था स्त्री, a woman, engaged
 in an act of devotion, entitled
 Indrānī. [a variant of अइराणी q. v.]
 एलविलो i. 148 आढ्यः, rich; वृषभः, a bull.
 [f. ऐलविल or ts.]
 एलो i. 144 कुशलः, clever.

ओ

- ओअं i. 149 वार्ता, news.
 ओअगिअं i. 172 अभिभूतम्, defeated;
 केशादीनां पुञ्जीकरणम्, collection of hair
 (into a braid).
 ओअग्धिअं i. 162 घ्रातम्, smelled. [f.
 अव-आघ्रात]
 ओअंको i. 154 गर्जितम्, thunder.
 ओअल्लो i. 165 पर्यस्तः, scattered over,
 कम्पः, shaking; गोवाटः, a cowpen;
 लम्बमानः, hanging. [f. अपचाल]
 ओआअवो i. 162 अस्तसमयः, evening.
 [f. अपातपः]
 ओआओ i. 166 ग्रामाधीशः, the headman
 of a village; अपहृतः, taken away;
 आज्ञा, order. हस्त्यादीनां बन्धनार्थं खातम्,
 a pit for catching elephants. (Dp.
 Pl. 203 उवओ)
 ओआली i. 164 खड्गदोषः, a defect in a
 sword; पङ्क्तिः, a row.
 ओआलो i. 151 अल्पं स्रोतः, a brook.

- ओआवलो i. 161 बालातपः, morning sun.
 ओइत्तं i. 155 परिधानम्, a garment.
 ओइत्तणं i. 155 परिधानम्, a garment. [a
 variant of prec.]
 ओइलं i. 158 आरूढम्, mounted.
 ओकणी i. 159 यूका, a louse.
 ओक्किअं i. 151 उपितम्, habitation. वान्त-
 मित्यन्ये, vomited.
 ओक्खंडिअं, a variant of उक्खंडिअं q. v.
 ओक्खिण्णं, a variant of उक्खिण्णं q. v.
 ओग लो i. 151 अल्पं स्रोतः, a brook. [f.
 उद्गार]
 ओगिओ i. 158 अभिभूतः, defeated.
 ओगीओ i. 149 नीहारः, mist, fog.
 ओघसरो i. 170 अनर्थः. evil, misfortune.
 गृहवारिषिवाहः, sewage of a house.
 ओचुल्लं i. 153 चुल्लयेकदेशः, a part of the
 fire-place. [f. अव-चुल्ली]
 ओचेल्लरं, a variant of उचेल्लरं, q. v.
 ओच्छट्टो, a variant of उच्छट्टो, q. v.
 ओच्छत्तं i. 152 दन्तधावनम्, cleaning the
 teeth.
 ओच्छिअं i. 150 केशविवरणम्, displaying
 the hair.
 ओज्जल्लो i. 154 बलवान्, strong. [f.
 उज्ज्वल]
 ओज्जाओ i. 154 गर्जितम्, thunder.
 ओज्जं i. 148 अचोक्षम्, impure, unclean
 [f. अवध्य.]
 ओज्जमणं, a variant of उज्जमणं, q. v.
 ओज्जरिअं, a variant of उज्जरिअं q. v.
 ओज्जरी i. 157 अन्त्रावरणम्, the intes-
 tines.
 ओज्जायं i. 159 अन्वं प्रेष्य यत्करेण गृहीतम्,
 anything first offered to another
 and then grasped with the hand.
 ओइड्डं i. 156 रक्तम्, attached [f. अव-
 दग्ध]

- ओड्डणं i. 155 उत्तरीयम्, an upper garment.
- ओणिब्बो i. 151 बल्मीकः । पिपीलिकोत्सातो मृदाशिः, an anthill.
- ओणीवी i. 150 नीवम्, the eaves.
- ओणुणओ i. 158 अभिभूतः, defeated [f. अप-अनुनय]
- ओडलं i. 150 केशगुफो धम्मिल्लपायः, braided hair.
- ओत्तलहओ, a variant of उत्तलहओ q. v.
- ओत्थओ i. 151 अवसन्नः, ended; ओत्थअं पिहितमित्यन्ये, covered.
- ओत्थरिओ i. 169 आक्रान्तः, seized. आक्रममाणः, seizing.
- ओत्थरो i. 150 उत्साहः, effort, exertion.
- ओत्थल्लपत्थल्ला, a variant of उत्थल्लपत्थल्ला, q. v.
- ओद्धपिअं i. 171 आक्रान्तम्, seized; नष्टम्, lost.
- ओप्पा i. 148 शाणादिना मण्ण्यादेर्माज्जनम्, cleaning or polishing a precious stone with a touchstone [f. Can. oppu]
- ओब्भालणं, a variant of उब्भालणं q. v.
- ओगं i. 149 चारु, lovely [f. अपर]
- ओरत्तो i. 165 विदारितः, split. गर्विष्ठः, proud. कुसुम्भरक्तः, coloured with safflower. [f. अप-रक्त]
- ओरं पिअं i. 171 आक्रान्तम्, seized; नष्टम्, lost. (Dp. Pl. 198 = ओरत्तं i. e. विदारितम्.)
- ओरल्ली i. 154 दीर्घमधुरध्वनिः, a long and sweet sound. (Dp. Pl. 204 ओरिल्लं)
- ओरिल्लो i. 155 अचिरकालः, a short period.
- ओरुजं i. 156 नास्तीति भणितगर्भा कडा, a gesture expressive of negation.
- ओलअणी i. 160 नववधूः, a bride (Tr. adds दयितमीभूतायां च)
- ओलइअं i. 162 अङ्गे पिनइम्, put on or worn on the body.
- ओलइणी i. 160 दयितमीभूता, beloved woman.
- ओलओ i. 160 श्वेनपर्क्षी, a hawk, falcon. अपलाप इत्यन्ये, concealment.
- ओलत्थो i. 156 विदारितः split.
- ओलावओ i. 160 श्वेनपर्क्षी, a hawk, falcon.
- ओलित्ती i. 159 सङ्गादिदोषः, defect in a sword etc.
- ओलिप्पं i. 153 हासः laughter. [f. अवलिष]
- ओलिप्पंती i. 159 सङ्गादिदोषः, a defect in a sword etc.
- ओलिंभा i. 153 उपदेहिका, a minor body (which grows on the diseased parts of the body)
- ओली i. 148 कुलपरिपाटी, a family custom [f. आवलि]
- ओलुग्गो i. 164 सेवकः, a servant; निश्छायः, devoid of lustre; निःस्थामा, powerless, feeble. [f. अवरुण].
- ओलुंकी i. 153 छन्नरमणम् । नष्टा यत्र शिशवः क्रीडन्ति । चक्षुःस्थगनक्रीडेति केचित्, the play of hide and seek.
- ओलुटं i. 164 अघटमानम्, impossible, cannot be effected; मिथ्या, false.
- ओलुपओ i. 163 नापिकाहस्तः, a go-between.
- ओलेहडो i. 172 अन्यासक्तः, attached to another (woman); तृष्णापरः, greedy; प्रवृद्धः, full-grown.
- ओलुणी i. 154 मार्जिता, curds with sugar and spices.
- ओलुरिओ i. 163 सुप्तः, slept.
- ओवं i. 149 गजादेर्वन्धनार्थं खातम्, a pit for catching elephants etc (Dp. Pl. उवओ)
- ओवट्ठिअं i. 162 चाटु, pleasing, agreeable.
- ओवट्ठो i. 152 मेघजलसेकः, a shower of rain.

ओवट्टी i. 151 परिधानैकदेशः, a part of a garment esp. the knot.

ओवरओ cf. foll.

ओवरो i. 157 निकरः, a heap, collection.

ओवसेरं i. 173 चन्दनम्, sandal; रतियोग्यम्, fit for enjoyment.

ओविअं i. 167 आगोपितम्, raised; रुदितम्, weeping; चाटु, pleasing; मुक्तम्, released; हृतम्, taken away.

ओसर्का i. 149 अपसृतः, gone away. [f. अप-सक्त !]

ओसणं i. 155 उद्वेगः, agitation.

ओसण्णं i. 156 त्रुटितम्, broken [f. अवसन्न]

ओसरीअं i. 171 अधोमुखम्, with the face downwards; अक्षिनिक्कोचः, contraction of the eye; आकीर्णम्, scattered. [f. अप-सृ or उप-सृ !]

ओसत्तिआ i. 161 अलिन्दः, a terrace before a house-door. [f. अप-सृ]

ओसव्विअं i. 168 गतशोभम्, devoid of beauty or grace; अवसादः, fainting.

ओसा i. 164 निशाजलम्, dew; हिमम्, frost, snow.

ओसायंतो i. 170 जृम्भालसः, idle and yawning. सीदन्, sinking down; सवेदनः, suffering from agony.

ओसाओ i. 152 प्रहारपीडा, pain of blows.

ओसाणिहाणं i. 163 विधिवदनुष्ठितम्, performed according to law.

ओसारो i. 149 गोवाटः, a cowpen.

ओसीओ i. 150. अवलः, weak. [f. अप-थि-क].

ओसिक्खिअं i. 173 गतिव्याघातः, stoppage or obstruction; अरतिनिहितम्, placed in anxiety.

ओसिंधिअं i. 162 घ्रातम्, smelled.

ओसित्तं i. 158 उपलिप्तम्, anointed. [f. अवसिक्त]

ओसीओ i. 158 अधोमुखः, with the face downwards.

ओसीसं i. 152 अपवृत्तम्, turned away. [f. उत्-शीर्ष !]

ओसुंसिअं i. 161 उत्प्रेक्षितम्, conjectured. [cogn. with शंक !]

ओसुद्धं i. 157 विनिपतितम्, fallen down. (Dp. Pl. 194 ओसद्धं=पातितम्).

ओहंसो i. 168 चन्दनम्, sandal; चन्दनघर्षण-शिला, a stone for preparing sandal-paste.

ओहंको i. 153 हासः, laughter.

ओहट्ठिअं i. 159 अन्यं प्रेथं चत्तरेण गृहीतम्, anything grasped with the hand having first offered it to another. [as foll.]

ओहट्ठो i. 166 अपसृतः, gone away; अवगुण्ठनम्, a veil; नीवी, the knot of the lower garment. [f. अप-हृ]

ओहट्ठो i. 153 हासः, laughter. [f. अव-हस !]

ओहडणी i. 160 फलहकार्गला, a wooden bolt.

ओहत्तो i. 156 अवनतः bent down. [f. अव-हत]

ओहरणं i. 174 विनिपातनम्, throwing down. असम्भवतोऽप्यर्थस्य संभावनम्, fancying an impossible thing.

ओहरिसो i. 169 घ्रातः, smelled; चन्दनघर्षण-शिला, a stone for preparing sandal-paste.

ओहसिअं i. 173 वल्लम्, a cloth; धूतम्, shaken.

ओहाइओ i. 158 अधोमुखः, with the face downwards.

ओहाडणी i. 161 पिधानी, a lid.

ओहारो i. 167 कच्छपः, a tortoise; नयादी-नामन्तर्द्वीपम्, an island in a river; अंशः, a portion.

ओहित्यं i. 168 विषादः, sorrow; रभसः, haste; विचारितम्, thought or considered.

ओहीरिअं i. 163 उद्गीतम्, sung aloud. अवसन्नमित्यन्ये, sunk down.

ओहुओ i. 158 अभिभूतः, defeated [अव- हृत]

ओहुडं i. 157 विफलम्, fruitless.

ओहुरं i. 157 सिन्नम्, distressed; अवनतं सस्तं चेत्यवन्तिसुन्दरी, bent down, dropped down.

क

कइअंकसई ii. 13 निकरः, a heap, collection.

कइअंको ii. 13 निकरः, a heap, collection. [a variant of prec.]

कइउलं ii. 21 स्तोकम्, a little.

कइलबइलो ii. 25 स्वच्छन्दचारी वृषभः, a bull roaming at will.

कउअं ii. 56 प्रधानम्, chief; चिह्नम्, a mark

कउलं ii. 7 करीषम् । तच्च गोमयखण्डं तच्चूर्णं च, (a lump of) dried cowdung (or its powder).

कउहं ii. 5 नित्यम्, daily.

ककसारो ii. 14 दध्योदनः, boiled rice mixed with curds and spiced.

ककसो ii. 14 दध्योदनः, boiled rice mixed with curds and spiced [a variant of prec.]

कक्किडो ii. 5 रुकलासः, ■ chameleon.

कक्कडंगी ii. 19 सखी, a female friend.

कक्कडो ii. 11 पीनः, fat, stout. [f. कर्कश]

कग्घाडो ii. 53 अपामार्गः a kind of plant, Achyranthes Aspera; किलाटः, coagulated milk.

कग्घायलो ii. 22 किलाटः, ■ क्षीरविकारः, coagulated milk.

कंकेली ii. 12 अशोकवृक्षः, Jonesia Asoka. [ts.]

कंकोडं ii. 7 (कंकोलम् ?) a kind of plant.

कचं ii. 2 कार्यम्, work. [f. कृत्य]

कच्छरो ii. 2 पङ्कः, mud [a variant of कस्तो q. v.]

कच्छुरिअं ii. 16 ईर्षितम्, envied.

कच्छुरी ii. 11 कपिकच्छूः, a kind of plant, forget-me-not [f. कच्छु of कपिकच्छु !]

कज्जउडो ii. 17 अनर्थः, evil, misfortune.

कज्जवो ii. 11 तृणायुत्तरः, a stack of grass, etc. विष्टेत्यन्ये, excrement.

कज्जालं ii. 8 शेवालः, moss.

कंची ii. 1 मुसलमुखे लोहवलयम्, the metal ring at the end of a wooden pestle. [Tel. kañchu.]

कटारी ii. 4 क्षुरिका, a knife. [f. Dr. ka-(t)thāri or rt. कृत् or कटार.]

कटिओ cf. कंठिओ.

कडअली ii. 15 कण्ठः, the neck.

कडअलो ii. 15 दौवारिकः, a door-keeper [a variant of कडइलो]

कडइओ ii. 22 स्थपतिः, a chief, king.

कडइलो ii. 15 दौवारिक, a door-keeper. [a variant of कडअलो]

कडच्छू ii. 7 अयोद्वी, an iron spoon. (Dh. Pl. 231 कडुच्छुओ)

कडतला ii. 19 वक्रमेकधारं लोहायुधम्, ■ sickle.

कडंतं ii. 56 मूलकशाकम्, a radish, an esculent root; मुसलम्, ■ pestle used for cleaning rice.

कडंतरं ii. 16 जीर्णशूर्पायुपकरणम्, worn out utensils.

कडंतरिअं ii. 20 दारितम्, torn, rent. [cogn. with prec.]

कडप्पो ii. 13 निकरः, a heap, collection वस्त्रैकदेश इति केचित्, a part of a garment. [f. कलाप and कर्पट]

कडंभुअं ii. 20 कुटकंठः। कुटस्यैव कण्ठो यस्य सः
कुम्भग्रीवाख्यो भाण्डविशेषः, a kind of pot
घटस्यैव कण्ठः इति शीलाङ्कः, the neck of
a pot.

कडसी ii. 6 श्मशानम्, a cremation ground.
कडारं ii. 10 नालिकेरम्, a cocoanut.

कडाहपल्हस्थिअं ii. 25 पार्श्वद्वयापवृत्तम्, turn-
ing on the sides.

कडिखंभो ii. 17 कटीन्यस्तो हस्तः, the hand
placed on the hips. कट्याघात इति
केचित्, striking on the hips. [f. कटिस्तम्भ]

कडिलं ii. 52 निश्छिद्रम्, without holes;
कटीवस्त्रम्, a lower garment; दौवारिकः,
a door-keeper; शत्रुः, an enemy;
आशीः, a benediction; गहनम्, dense,
thick; वनम्, a forest. [f. कटि]

कडुआलो ii. 57 घण्टा, a bell; लघुमत्स्यः, a
small fish.

कडो ii. 51 क्षीणः, thin, emaciated; मृतः,
dead.

कणइअं ii. 57 आर्द्रम्, wet; कृतम्, done; चित्रि-
तम्, spotted; कणाकीर्णम्, overspread
with grain [f. कण]

कणइलो ii. 21 शुकः, a parrot. [cogn with
the foll.]

कणई ii. 5 लता, a creeper [f. कन्]

कणओ ii. 56 कुसुमावचयः, gathering flow-
ers; इषुः, an arrow [f. कन्]

कणयंदी, ■ variant of कलयंदी; q. v.

कणिआरिअं ii. 24 काणाक्षिरष्टम्, looked a-
skance.

कणिसं ii. 6 किंशरुः, a heron.

कणोड्डिआ ii. 21 गुञ्जा, the Guñja berry.

कणोवअं ii. 16 उष्णोदकम्; उदकमुपलक्षणम्।
तेन घृततैलाद्यप्युष्णं, hot water, ghee,
oil etc. [cogn. with कवोष्ण]

कंटउची ii. 17 कण्टकप्रोतः, pierced with
thorns [cogn. with कण्टक !]

कंटाली ii. 4 कण्टकारिका, Solanum
Jacquini.

कंटोलं ii. 7 कंकोडं q. v. (Dp. Pl. 148
कंटुलं)

कंठकुंची ii. 18 ब्रह्मादीनां कण्ठे निबद्धो ग्रन्थिः;
a knot of cloth etc. round the
neck कण्ठे समुत्तुङ्गो नाडिमन्थिरित्यन्ये, the
Adam's apple

कंठमलं ii. 20 मृतप्रवहणम्। येन मृतकमुह्यते, a
vehicle for carrying corpses. सामा-
न्येन यानपात्रमिति केचित्, a ship.

कंठिओ ii. 15 दौवारिकः, a door-keeper
अत्र टकारयुक्तं ठकारं केचित्पठन्ति.

कंठदीणारो ii. 24 वृत्तिविवरम् a hole, an
opening in a fence

कंठो ii. 51 सुकरः, a pig; मर्यादा, limit.

कंडपडवा ii. 25 यवनिका, a curtain [cogn.
with पट]

कंडूरो ii. 9 बकः, a crane.

कंडो ii. 51 दुर्बलः, weak; विपन्नः, dead;
फेनः foam. (Tr. कुंदो)

कण्णच्छुरी ii. 19 गृहगोधा, a small house-
lizard.

कण्णंवालं ii. 23 कर्णस्याभरणं कुण्डलादि, an
ear-ornament. [f. कर्ण + Dr. vāl !]

कण्णस्सरिअं ii. 24 काणाक्षिरष्टम्, looked a-
skance. कण्णोस्सरिअं इत्यन्ये. [f. कर्ण-उत्स]

कण्णाआसं ii. 23 कर्णस्याभरणं कुण्डलादि, an
ear-ornament [f. कर्ण-आयास]

कण्णाइंधणं ii. 23 कर्णस्याभरणं कुण्डलादि,
an ear-ornament [f. कर्ण-आचिह्न !]

कण्णासो ii. 14 पर्यन्तः, border.

कण्णोच्छडिआ ii. 22 दत्तकर्णा । या भाषणार्थं
परवाक्यं गृह्णाति, overhearing

कण्णोड्डिआ ii. 20 नीरङ्गिका, a veil

कण्णोदत्ती ii. 22 दत्तकर्णा । या भाषणार्थं पर-
वाक्यं गृह्णाति, overhearing

कण्णोल्ली ii. 57 चञ्जुः, beak; अवतंसः, an
ear-ornament [f. कर्णावलि or कर्णालि]

- कण्णोस्सरिअं, a variant of कण्णस्सरिअं, q. v.
- कतवारो ii. 11 तृणयुत्तरः, a stack of grass etc.
- कत्ता ii. 1 अन्धिकायूतकपर्दिक्का, a cowrie used in gambling.
- कह्मिओ ii. 15 महिपः, a buffalo. [f. कर्दमित]
- कंतू ii. 1 कामः, Cupid, the God of love. [f. कान्त]
- कंदलं ii. 4 कपालम्, the skull.
- कंदी ii. 1 मूलकशाकम्, a radish, an esculent root. [f. Tel. kanda]
- कंदो ii. 51 दृढः, strong; मत्तः, intoxicated; स्तग्नेस्पीत्यन्ये, the act of scattering.
- कंदोटं ii. 9 नीलोत्पलम्, a blue lotus. [f. कन्द-उट् or उत्थ, or ts.] (Hc. Gr. ii. 174 कंदुटं = उत्पलम्)
- कप्परिअं ii. 20 दारितम्, torn, rent. [f. खर्पर ?]
- कफाडो ii. 7 गुहा, a cave. [f. क-स्फाट]
- कमढो ii. 55 दधिकलशी, a jar to hold curds; पिठरम्, a pot; हलभृत्. Balarāma; मुखम्, mouth, face. [f. कमठ]
- कमणी ii. 8 निःश्रेणिः, a ladder [f. क्रम]
- कमलो ii. 54 पिठरः a pot; पटहः, a drum; मुखम्, mouth, face; हरिणः, a deer. [f. कमठ, thro' कमढ; also ts.]
- कमिओ ii. 3 उपसर्पितः, approached.
- कंपडो ii. 7 पथिकः, a traveller.
- कंबरो ii. 13 विज्ञानम्, wisdom.
- कम्हिओ ii. 8 मालिकः, a florist.
- कयलं ii. 4 अलिअरः, a water-jar.
- कयारो ii. 11 तृणयुत्तरः, a stack of grass.
- करयडी, a variant of foll.
- करयरी ii. 16 स्थूलवस्त्रम्, a coarse cloth. केचिदन्त्यरेकस्थाने उकारं पठन्ति.
- करइली ii. 17 शुष्कवृक्षः, a withered tree.
- करकं ii. 55 भिक्षापात्रम्, a begging bowl; अशोकवृक्षः, Jonesia Asoka [ts.]
- करघायलो ii. 22 किलाटः । क्षीरविकारः, coagulated milk.
- करंजो ii. 8 शुष्का त्वक्, dry skin or bark.
- करडा ii. 55 लट्वा, a sparrow.
- करडो ii. 55 व्याघ्रः, a tiger; कर्चुरः, spotted, variegated. [f. Dr. karadi]
- करणी ii. 7 रूपम् । आकार इत्यर्थः form. [Hc. f. करण]
- कगमरी ii. 15 हठहता स्त्री, a woman abducted by force [f. कर-मृदित].
- करमो ii. 6 क्षीणः, thin, emaciated.
- करयंदी ii. 18 मल्लिका, a kind of jasmine.
- कराइणी ii. 18 शाल्मलितरुः, the silk-cotton tree. कारायणीति कश्चित्.
- कराली ii. 12 दन्तपवनकाष्ठम्, a tooth-brush. [f. Arabic khilāl]
- करिआ ii. 14 मद्यपरिवेषणभाण्डम्, a pot for serving wine [f. करक]
- करिलं ii. 10 वंशाङ्कुरः, a bamboo shoot. [f. करीर].
- करेडू ii. 5 रुक्लसः, a chameleon.
- करोडी ii. 3 कीटिकाभेदः, a kind of small worm.
- करोडो ii. 54 नालिकेरम्, the cocoanut; काकः, a crow; वृषभः, a bull.
- कलओ ii. 54 अर्जुनवृक्षः, Terminalia Arjuna; सुवर्णकारः, ■ goldsmith.
- कलंकवई ii. 24 वृत्तिः, an enclosure. [f. the foll.]
- कलंको ii. 8 वंशः, a bamboo.
- कलमो ii. 10 चौरः, a thief. [Hc. ts.]
- कलंबू ii. 3 नालिकाभिधाना वल्ली, the stalk of a lotus.
- कलयंदी ii. 58 पाटला, the red Lodhra;

- प्रसिद्धः, famous. केचित्पाटलायां कणयंदी-
त्याहुः.
- कलवू ii. 12 तुम्बीपात्रम्, a vessel made
out of gourd. [f. अलावू !]
- कलहं ii. 5 प्रत्याकारः । असिपरिवार इति यावत्,
a scabbard.
- कलिआ ii. 56 सखी, a female friend.
- कलिओ ii. 56 गर्वितः, proud; नकुलः, a
mongoose.
- कलिजं ii. 11 लघुदारु, a small piece of
wood [a variant of किलिचं]
- कलिमं ii. 9 नीलोत्पलम्, a blue lotus. [f.
क-ली]
- कली ii. 2 शत्रुः, an enemy. [ts.]
- कलेरो ii. 53 कङ्कालः, a skeleton; कगलः,
dreadful. [f. कराल]
- कल्लविभं ii. 18 नीमितम्, made wet. विस्ता-
रितमित्यन्ये, extended [f. Dr. kal.]
- कल्ला ii. 2 मद्यम्. liquor, wine. [f. Dr.
kal-lu; Hc. f. कल्या]
- कल्लोली ii. 2 शत्रुः, an enemy. [ts.]
- कल्लोडी ii. 9 वत्सतरी, heifer.
- कल्लोडो ii. 9 वत्सतरः, a steer.
- कवयं ii. 3 भूमिच्छत्रम् । यद्वर्षासु प्ररोहति, a
mushroom.
- कवासो ii. 5 अर्धजङ्घा । मोचकमित्यर्थः, an
armour for the legs.
- कविडं ii. 9 गृहपश्चिमाङ्गणम्, the western
courtyard of a house.
- कविलो ii. 6 श्वा, a dog. [f. कपिल]
- कविसं ii. 2 कविसम्, liquor, wine.
[f. कपिश]
- कविता ii. 5 अर्धजङ्घा । मोचकमित्यर्थः, an
armour for the legs.
- कव्वाडो ii. 10 दक्षिणहस्तः, the right hand.
- कव्वालं ii. 52 कर्मस्थानम्, a place of busi-
ness. गृहम्, ■ house.
- कसई ii. 6 अरण्यचारीफलम्, ■ wild fruit.
- कसणसिओ ii. 23 बलभद्रः. Balarāma. [f.
रुण्ण-सित]
- कसरो ii. 4 अधमचलीवर्दः, ■ bull of the
lowest quality.
- कसव्वं ii. 53 स्तोकम्, a little आद्रम्, wet.
प्रचुरम्, abundant. बाष्पः, a tear.
- कसिआ ii. 6 अरण्यचारीफलम्, a wildfruit.
- कस्सयं ii. 12 प्राभृतम्, a present, gift.
- कस्सो ii. 2 पङ्कः, mud. [f. Dr. kasa,
kasavu]
- कहेडो ii. 13 तरुणः, a youth.
- काइणी ii. 21 गुञ्जा, the *Gunja* berry.
- काउल्लो ii. 9 चक्रः, a crane.
- काओ ii. 26 लक्ष्यम् । वेध्यमित्यर्थः, an aim,
anything aimed at. अन्ये तु लक्ष्य-
शब्देन यो येन गुणेन लक्ष्यते तमुपमानभूतं पदा-
र्थमाहुः, the standard of comparison,
that with which anything is
compared.
- काणच्छी ii. 24 काणाक्षिदण्डम्, looked a-
skance [f. काणक्षि]
- काणत्थेवो ii. 29 विरलाम्बुकणवृष्टिः, a shower
of rain.
- काणद्धी ii. 28 परिहासः, joking.
- कामकिसोरो ii. 30 गर्दभः, an ass. [f. काम-
किशोर]
- कामिंजुलो ii. 29 कामिंजुलाख्यः पक्षी । जल-
पक्षिविशेषः, an aquatic bird.
- कायंचुलो ii. 29 कामिंजुलाख्यः पक्षी । जलपक्षि-
विशेषः, an aquatic bird.
- कायंदी ii. 28 परिहासः, joking.
- कायंधुओ ii. 29 कामिंजुलाख्यः पक्षी । जलपक्षि-
विशेषः, an aquatic bird.
- कायपिउच्छा ii. 30 कोकिला, a cuckoo. (Tr.
कायपिउला) [f. काक-पितृ]
- कायरो, a variant of कायलो, q. v.
- कायलो ii. 58 प्रियः, dear; काकः, a crow.
केचित्प्रिये कायरो इत्याहुः. [f. कान्त and
काक]

- कारं ii. 26 कटु; pungent [f. Dr. kāra or क्षार Tr. connects with कटु]
 कारकडो ii. 30 परुषः, harsh. कप्रत्यये कार-कडो [f. कार-कटु; cf. prec.]
 कारा ii. 26 लेखा, a line, streak.
 कारायणी a variant of कराइणी, q. v.
 कारिमं ii. 27 कृत्रिमम्, artificial. [f. कृ]
 कालं ii. 26 तमिस्रम्, darkness. [ts.]
 कालओ ii. 28 धूर्तः । ठक इत्यर्थः, a rogue.
 कालवट्टं ii. 28 धनुः, a bow. [f. काल-वर्त ?]
 कालिआ. ii. 58 शरीरम्, the body; कालान्तरम्, another time; मेघः, a cloud. [f. काल]
 कालिजणं, a variant of कालिजणी, q. v.
 कालिजणी ii. 29 तापिच्छलता, the Tamāla; Xanthochymus pictorius. केचित्कालिजणं तापिच्छमित्याहुः । कालेज्जं तापिच्छकुसुममित्यन्ये.
 कालिओ ii. 59 शरीरम्, the body; मेघः, a cloud.
 कालेज्जं cf. कालिजणी.
 कावलिओ ii. 28 असहनः, intolerant.
 कावी ii. 26 नीलवर्णा, blue. [f. Dr. kāvi ?]
 कासारं ii. 27 ससिपत्रकम्, lead.
 कासिअं ii. 59 सूक्ष्मवस्त्रम्, a fine cloth; श्वेतवर्णम्, the white colour.
 कासिज्जं, ii. 27 काकस्थलाभिधानो देशः, name of a place.
 काहलो ii. 58 मृदुः, soft; ठकः, a rogue.
 काहली ii. 59 व्ययार्थं धान्यादि, grain etc. for sale; तवणीति प्रसिद्धमूपादिपचनभाण्डम्, a pan for baking bread. [f. सल्लिका ?]
 काहारो ii. 27 परिखन्धो । जलादिवाही कर्मकरः, a man who carries water.
 काहिलो ii. 28 गोपालः, a cowherd.
 काहेणू ii. 21 गुञ्जा, the *Gunja* berry, *Abrus precatorius*.

- किक्किडी ii. 32 सर्पः, a snake.
 किंकिअं ii. 31 धवलम्, white.
 किंजक्तो ii. 31 शिरीषः, *Acacia Sirisa*.
 किण्णं ii. 30 शोभमानम्, shining.
 किण्हं ii. 59 सूक्ष्मवस्त्रम्, a fine cloth; श्वेतवर्णम्, the white colour.
 किंघरो ii. 32 लघुमत्स्यः, a small fish. [a variant of कुंघरो]
 किमिरायं ii. 32 लाक्षारक्तम्, red with lac. [f. रुमिराग]
 किमिहरवसनं ii. 33 कौशेयं वस्त्रम्, a silk cloth. [f. रुमिगृहवसनम्]
 किंपओ ii. 31 रुपणः, poor, pitiable.
 किंचोडो ii. 31 स्खलितः, slipped.
 किरो ii. 30 सूकरः, a pig. [f. किर or किरि; Dr. kiru]
 किरिइरिआ ii. 61 कर्णोपकर्णिका, rumour; कौतूहलम्, curiosity [onomatopoeic f. किरिकिरि]
 किलणी ii. 31 रथ्या, a road.
 किलिचं ii. 11 लघुदारु, a small piece of wood. [a variant of कलिजं.]
 किलिम्मिअं ii. 32 कथितम्, told.
 किविडं ii. 60 धान्यखलम्, a thrashing floor; धान्यखले जातम्, grown in a thrashing floor.
 किविडी ii. 60 पार्श्वद्वारम्, a side door; गृहपश्चिमाङ्गणम्, the western courtyard of a house. [a variant of कविडं]
 कीरो ii. 21 शुकः, a parrot. [f. कीर, Dr. kili].
 कोलं ii. 21 स्तोकम्, a little.
 कीलणिआ ii. 31 रथ्या, a road. [a variant of किलणी]
 कीला ii. 33 नवधूः, a bride.
 कुउआ ii. 12 तुम्बीपात्रम्, a vessel made out of a gourd.
 कुऊळं ii. 38 नीवी, the knot of the lower garment. परिहितवस्त्रमान्त इति

- केचित्, the ends of a garment folded in.
- कुकुला ii. 33 नववधूः, a bride.
- कुक्कुडो ii. 37 मत्तः, intoxicated. [f. कुक्कुट]
- कुक्कुडो ii. 13 निकरः, a heap, collection.
- कुक्कुडो ii. 36 धान्यादितुषः, the husk of grain.
- कुक्क्षी ii. 34 कुक्षिः, the belly. [f. कुक्षि]
- कुच्छिमई ii. 41 गर्भिणी, a pregnant woman. [f. कुक्षिमई or °मती]
- कुच्छिहं ii. 24 वृत्तिविवरम्, a hole, an opening in a fence. [f. कुक्षि]
- कुंचलं ii. 36 मुकुलम्, a bud. [f. कुंच्]
- कुट्यरी ii. 35 चण्डी, an angry woman. [f. कुट्ट]
- कुट्टा ii. 35 चण्डी, an angry woman. [cf. prec.]
- कुट्टाओ ii. 37 चर्मकारः, a shoe-maker, currier.
- कुडयं ii. 37 लतागृहम्, a bower of creepers. [f. कुट; कुटङ्ग]
- कुडिआ ii. 24 वृत्तिविवरम्, a hole, an opening in a fence. [f. कुटी!]
- कुडिच्छं ii. 64 वृत्तिविवरम्, a hole, an opening in a fence; कुटी, a cottage, झटितम्, broken. [f. कुट; कुटी]
- कुडिहयं ii. 40 कुटिलम्, crooked. [f. कुटिल]
- कुडीरं ii. 24 वृत्तिविवरम्, a hole, an opening in a fence. [f. कुटी]
- कुडुच्चिअं ii. 41 सुरतम्, sexual intercourse (कुडुच्चिअं or कुडुंविअं seems to be the correct reading.) [f. कुटुम्ब]
- कुडुं ii. 33 आश्चर्यम्, a wonder. केचित् कोडुं इत्याहुः । तच्च उकारओकारविनिमये सिद्धम्. [f. कुतुक or कौतुक]
- कुडुगिलोई ii. 19 गृहगोधा, a small house-lizard. [f. कुट-गिल]
- कुडुलेवणी ii. 42 सुधा, white-wash [f. कुट-लेपन]
- कुडो ii. 62 हतानुगमनम्, following up stolen property; हतत्याजकः, one who abandons stolen property.
- कुणिआ ii. 24 वृत्तिविवरम्, ■ hole, an opening in a fence.
- कुंटरं ii. 40 म्लानम्, withered.
- कुंटी ii. 34 पोदलम् । वस्त्रनिबद्धं द्रव्यम्, a bundle.
- कुंडं ii. 33 वेणुमयं जीर्णमितुपीडनकाण्डम्, an old sugar-cane press made of bamboos.
- कुंडिअपेसणं ii. 43 ब्राह्मणविष्टिः, sending ■ brahman. [f. the foll + प्रेषण]
- कुंडिओ ii. 37 ग्रामाधिपतिः, the headman of a village.
- कुंडयं ii. 63 चुल्ली, the fireplace; लघु-भाण्डम्, a small pot. (कुंडयं seems to be the correct reading,) [f. Tel kuṇḍa]
- कुतत्ती ii. 36 मनोरथः, desire.
- कुत्थरं, a variant of कौत्थरं, q. v.
- कुत्थुहवत्थं ii. 38 नीबी, the knot of the lower garment.
- कुद्धं ii. 34 प्रभूतम्, abundant.
- कुद्धणो ii. 38 रासकः, a kind of dance (practiced by Kṛṣṇa and the cowherdresses)
- कुंतली ii. 38 करोटिकाख्यं परिवेषणोपकरणम्, a serving cup.
- कुंतलो ii. 36 सातवाहनः, King Hāla. [ts!]
- कुंती ii. 34 मञ्जरी, a cluster of blossoms. [f. Tel gutti?]
- कुंतीपोदलयं ii. 43 चतुष्कोणम्, ■ square.
- कुंतो ii. 21 शुकः, a parrot.
- कुंदओ ii. 37 रुशः, lean, weak.
- कुंदीरं ii. 39 बिम्ब्याः फलम्, the fruit of

- the bimba plant, *Momordica monodelpha*.
 कुंधरो ii. 32 लघुमत्स्यः, a small fish. [a variant of किंधरो]
 कुण्डो ii. 36 गृहाचारः, a custom prevailing in a family. समुदाचार इत्यन्ये, proper practice or usage.
 कुण्णरं ii. 64 कीलाघातः। कीला सुरत उरःप्रहाणनविशेषः, amorous stroke on the breast; समुदाचारः, proper practice or usage; नर्म, sport.
 कुमारी ii. 35 चण्डी, an angry woman. [ts. ?]
 कुमुली ii. 39 चुली, the fireplace.
 कुंमिणी ii. 38 जलगर्तः, a hollow with water, a pond.
 कुंभिलो ii. 62 चौरः, a thief; पिशुनः, a backbiter, slanderer, wicked person. [ts.]
 कुंभिलं ii. 39 सननीयम्, to be dug.
 कुंभी ii. 34 सीमन्तालकादिः केशरचना, dressing the hair.
 कुम्भणं ii. 40 म्लानम्, withered. [Tr. says that कुम्भ is a Pkt. substitute for म्लै.]
 कुररी ii. 40 पशुः, an animal. [ts.]
 कुरुकुरिअं ii. 42 रणरणकः, Cupid, the god of love.
 कुरुचिलं ii. 41 ग्रहणम्, catching, seizing.
 कुरुचिलो ii. 41 कुलीरः, a crab. [Dp. Pl. कुरुविलो]
 कुरुच्चं ii. 39 अनिष्टम्, an unwelcome thing. [f. कु-रोच्य]
 कुरुडो ii. 63 निर्दयः, unkind. निपुणः, clever [f. Dr. kuruda]
 कुरुमाणं ii. 40 म्लानम्, withered.
 कुरुलो ii. 63 निर्दयः, unkind. निपुणः, clever. कुटिलकेशः, curly hair. [f. Dr. kurul, also ts.]

- कुलकंसणो ii. 42 कुलकलङ्कः, a disgrace to a family. [f. कुलपांसुल]
 कुलसंतर्दं ii. 39 चुली, the fireplace.
 कुलडं ii. 63 चुली, the fireplace. लघु-माण्डम्, a small pot.
 कुलरिओ ii. 41 कान्दविकः, a confectioner.
 कुलो ii. 61 ग्रीवा, the neck. असमर्थः, incompetent. छिन्नपुच्छः, tailless [f. Tel. kullu.]
 कुल्हो ii. 34 श्यालः, a jackal.
 कुसणं ii. 35 तीमनम्, a sauce.
 कुसुमण्णं ii. 41 कुङ्कुमम्, saffron. [f. कुसुम.]
 कुसुमालिओ ii. 42 शून्यमनाः, absent-minded.
 कुसुमालो ii. 10 चौरः, a thief [ts.]
 कुसुंभिलो ii. 40 पिशुनः, a backbiter, wicked person [f. कुसुम्भ]
 कुहडो ii. 36 कुब्जः, humpback. [f. कुब्ज]
 कुहिअं ii. 35 लिप्तम्, besmeared.
 कुहिणी ii. 62 कर्पूरः, camphor. रथ्या, a road.
 कुहेडो ii. 35 गुरेटकारव्यो हरितकविशेषः, a kind of grass.
 कूडो ii. 43 पाशः, a noose. [f. कूट]
 कूणिअं ii. 44 ईषन्मुकुलितम्, half-closed. [f. कूणित]
 कूलं ii. 43 सैन्यस्य पश्चाद्भागः, the rear part of an army. [f. कूल]
 कूवलं ii. 43 जघनवसनम्, the lower garment.
 कूवो ii. 62 हृतानुगमनम्, following up stolen property. हृतत्याजकः, one who abandons stolen property.
 कूसारो ii. 44 गर्ताकारः, a pit. [f. कासार]
 केआ ii. 44 रज्जुः, a rope. [Dr. kayar]
 केआरवाणो ii. 45 पलाशः, the tree *Butea Frondosa*.

केरु ii. 44. कन्दः, a bulbous root.
केली ii. 44 असती, an unchaste woman.
[ts.]

कोइला ii. 49 काष्ठाङ्गारः, charcoal. [f. कोकिल]

कोउआ ii. 48 करीषाग्निः, fire of dry cowdung.

कोक्कासिअं ii. 50 विकसितम्, blown, fully opened.

कोच्चपं ii. 46 अलीकहितम् false benefit.

कोज्जपं ii. 46 स्त्रीरहस्यम्, woman's secret.

कोज्जरिअं ii. 50 आपूरितम्, filled.

कोट्टं ii. 45 नगरम्, a town [f. Dr. kōta; कोट]

कोट्टिओ ii. 47 द्रोणी, a wooden tub.

कोटी ii. 64 दोहः, milking. विषमास्त्रलना, slipping.

कोट्टुंभं ii. 47 कराहतं वारि, water stirred with the hand.

कोडिअं ii. 47 लघुशरावः, a little platter.

कोडिलो ii. 40 पिशुनः, a backbiter, wicked person [f. कुट्ट; कुटिल]

कोडुंवं ii. 2 कार्यम् work.

कोडुं a variant of कुडुं q. v.

कोणू ii. 26 लेखा, a line, streak.

कोणो ii. 45 रुष्णवर्णः, black. लकुट इत्यन्ये a club [f. रुष्ण and ts.]

कोडलिआ ii. 50 श्वावित्संज्ञः प्राणिविशेषः a porcupine. कीट इत्यन्ये, a worm.

कोडिओ ii. 48 भेदेन ग्रामभोका । ऐकमत्यं ग्रामी-
णानामपास्य यो मायया ग्रामं भुनक्ति, one
who creates disunion among the
inhabitants of a village and earns
his livelihood thereby. [f. Tel. ko-
ndemu.]

कोडुल्लू ii. 49 उल्लूकः, an owl

कोण्णो ii. 45 गृहकोणः, the corner of a house [f. कोण.]

कोत्तलंका ii. 14 मद्यपरिवेषणभाण्डम्, a pot for serving wine.

कोत्थरं, ii. 13 विज्ञानम्, knowledge, उदो-
तोर्व्यत्यये कुत्थरं इत्यपि.

कोत्थलो ii. 48 कुशूलः, a granary [f. Tel. kottu]

कोप्पो ii. 45 अपराधः, an offence, guilt.
[f. कोप]

कोमुई ii. 48 सर्वा पूर्णिमा, the full moon day [f. कौमुदी]

कोलंबो ii. 47 पिठरम्, a pot, pan. गृह-
मित्यन्ये, a house.

कोलाहलो ii. 50 सगरुतम्, the cry of birds.
[ts.]

कोलिओ ii. 65 तन्तुवायः, a weaver. जाल-
काररुमिः, a spider. [f. कौलिक]

कोलितं ii. 49 उल्मुकम्, a firebrand [f. Dr. kolli]

कोलीरं ii. 46 कुरुविन्दम् a ruby. [Tr. con-
nects with कुरुविन्द]

कोलो ii. 45 ग्रीवा, the neck. [f. कोल ?]

कोल्लो ii. 47 पिठरम्, a pot, pan.

कोल्हाहलं ii. 39 बिम्ब्याः फलम्, the fruit
of the bimba plant, Momordica
monadelpha

कोल्हुओ ii. 65 इक्षुनिपीडनयन्त्रम्, a sugar-
cane mill. शृगालः, a jackal. [f. कोहु !]

कोविआ ii. 49 शृगाली, a she-jackal.

कोसट्टहरिआ ii. 35 चण्डी, an angry woman
कोसयं ii. 47 लघुशरावः, a little platter.
[f. कोष]

कोसलं ii. 38 नीवी, the knot of the
lower garment.

कोसलियं ii. 12 प्रामृतम्, a present, gift.
कोसलिआ इत्याकारान्तमित्यन्ये । लकारस्य

द्विर्भावे कोसलिअं इत्यपि.

कोसलिआ, a variant of the prec.

कोसलिअं, a variant of कोसलिअं.

कोसो ii. 65 कुसुम्भरकवस्त्रम्, a cloth
coloured with safflower. जलधिः,
the ocean.

कोहली ii. 46 तापिका, a go-between.

ख

- समिओ ii. 69 ग्रामेशः, the headman of a village.
 सचछो ii. 69 अच्छमल्लः, a bear.
 सचोलो ii. 69 व्याघ्रः, a tiger.
 सज्जिअं ii. 78 जीर्णम्, worn out. उपाल-
 द्धम्, censured.
 सज्जोओ ii. 69 नक्षत्रम्, a star [f. सज्जोत]
 संजणो ii. 69 कर्दमः, mud.
 संजरो ii. 68 शुष्कद्रुमः, ■ withered tree.
 सटं ii. 67 तीमनम्, a sauce
 सटंगं ii. 68 छाया, shade.
 सटिको ii. 70 सौनिकः, a butcher. [f. सटिकः Tel. kaṭika]
 सडं ii. 67 वृणम्, grass.
 सडइओ ii. 72 संकुचितः, contracted.
 सडकी ii. 71 लघुद्वारम्, a small door, window. [f. सटकिका; Tel. kiṭiki]
 सडहडी ii. 72 तरुमर्कटः, a monkey.
 सडुआ ii. 68 मौक्तिकानि, pearls.
 सडु ii. 66 श्मश्रु, the beard. [f. Dr. gadda or katta]
 सडु ii. 66 सानिः, a mine. पर्वतसातमित्यन्ये, an excavation in a mountain. [f. सनु; सात]
 सडुओ ii. 67 मत्तः, intoxicated. सलंग-
 डिओ मत्त इत्यन्ये.
 सणुसा ii. 68 मनोदुःखम्, mental distress.
 सडं ii. 78 मुण्डम्, the head. मयमाण्डम्, a liquor pot.
 सडइ ii. 67 असती, an unchaste woman.
 सडिओ ii. 78 मागधः, a bard. अनिवारः, unavoidable.
 सण्णं ii. 66 सातम्, dug. [cf. Tel. kan-namu.]
 सण्णुओ ii. 68 कीलकः, a wedge.

- सत्तं ii. 66 सातम्, dug. [f. सात]
 सडं ii. 67 भुक्तम्, eaten. प्रचुरार्थेऽपि लक्ष्येषु दृश्यते, abundant.
 संधग्गी ii. 70 स्थूलैन्धनाग्निः, conflagration. [f. स्कन्धाग्नि]
 संधमंसो ii. 71 बाहुः the arm. [f. स्कंधमृश or स्कंध-अंस]
 संधयट्टी ii. 71 बाहुः, the arm. [f. स्कंध-यट्टि]
 संधीधारो ii. 72 अत्युष्णजलधारा, a stream of hot water.
 सप्परो ii. 69 रूक्षः, rough, harsh. सप्पुरो इत्यन्ये.
 सप्पुरो, a variant of the prec. q. v.
 सम्मक्खमो ii. 79 संग्रामः, a battle. मनोदुःखम्, mental distress. मनोदुःखविशेषोऽनु-
 यिनः श्वसितमित्यन्ये, the sighing of a repentant person. [f. कर्म-क्षम!]
 सरडिअं ii. 79 रूक्षम्, rough, harsh. भग्नम्, broken.
 सरहिओ ii. 72 पौत्रः, a grandson.
 सरिअं ii. 67 भुक्तम्, eaten. [f. सादित]
 सरुलं ii. 78 कठिनम्, hard. स्थपुटम्, unevenly raised.
 सलइअं ii. 71 रिक्तम्, devoid of [f. स्तलित!]
 सलंगंडिओ, a variant of सडुओ q. v.
 सली ii. 66 तिलपिण्डिका, a (sesamum) oil-cake.
 सलं ii. 77 वृत्तिविवरम्, a hole, an opening in a fence. विलासः, sport. [f. सल!]
 सलइअं ii. 79 संकुचितम्, contracted. प्रहृ-
 ष्टम्, pleased.
 सल्ला ii. 66 चर्म, the skin.
 सल्लिरी ii. 70 संकेतः, a sign, gesture.
 सवओ ii. 67 स्कन्धः, the shoulder.
 सवडिअं ii. 71 स्तलितम्, stumbling.
 सवलिओ ii. 72 कुपितः, angry.

सवो ii. 77 वामकरः, the left hand. रासभः,
a donkey. [a variant of सवो]
सवुलं ii. 68 मुसम्, the face.
सवो ii. 77 वामकरः, the left hand.
रासभः, a donkey.
साइआ ii. 73 परिखा, a ditch [f. खात]
साइअं ii. 73 प्रतिफलितम्, reflected.
सारंकिडी ii. 73 गोधा, an alligator.
सारयं ii. 73 मुकुलम् a bud.
सिक्खिंडो ii. 74 रुकलासः, a chameleon.
सिक्खिरी ii. 73 दुम्बादीनां स्पर्शपरिहारार्थं चिह्न-
यष्टिः, a stick in the hand of chan-
dāla, as a sign of untouchability.
सिंखिणी ii. 74 शृगाली, a she-jackal.
सिज्जिअं ii. 74 उपालम्भः, censure. [f.
सिद् ?]
सिक्तयं ii. 79 अतथः, evil, misfortune.
दीप्तम् । प्रज्वालनमित्यर्थः, inflaming.
खुंखुणओ ii. 76 घ्राणसिरा, a nostril.
खुंखुणी ii. 76 रथ्या, a road.
खुट्टं ii. 74 तुटितम्, broken.
खुट्टु ii. 74 लघु, small [f. Tam. kuttai]
खुट्टिअं ii. 75 सूरतम्, sexual intercourse.
खुणुक्खुडिआ ii. 76 घ्राणम्, the nose.
खुंडयं ii. 71 स्खलितम्, stumbling.
खुण्णं ii. 75 परिवेष्टितम्, surrounded.
खुत्तं ii. 74 निमग्नम्, plunged, submerged.
खुपा ii. 75 तृणादिमयं वृष्टिनिवारणम्, a shel-
ter from rain made of grass.
खुरुडुक्खुडी ii. 76 प्रणयक्रोपः, amorous
anger.
खुलुहो ii. 75 गुल्फः, the ankle [cogn.
with गुल्फ ?]
खुलं ii. 74 कुटी, a hut.
खुलिरी ii. 70 संकेतः, a sign, gesture.
खुवओ ii. 75 गण्डुत्संज्ञतृणसदृशं कण्टकितृणम्,
a kind of grass.
खेआलू ii. 77 निःसहः, unable to bear.

असहन इत्यन्ये, not enduring, jealous.

[f. खेदालू]

खेडिअं ii. 76 हसितम्, laughter.

खोटी ii. 77 दासी, a female servant.

खोडपज्जाली ii. 70 स्थूलैवनाग्निः, conflagration. [f. स्थूलपवाली ?]

खोडो ii. 80 समिकाष्टम्, a boundary post
धार्मिकः, righteous. सअः, lame [ts.]

खोलो ii. 80 लघुगर्दभः, a small donkey.

वस्त्रैकदेशः, a part of a garment

खोसलओ ii. 77 दन्तुरः, having long teeth.

ग

गगरी ii. 89 गर्गरी, a water pot [Hc. f.
गर्गरी]

गज्जणसहो ii. 88 मृगवारणध्वनिः, a cry to
prevent animals [f. गर्जनशब्द]

गज्जो ii. 81 जवः, speed.

गंठओ ii. 84 वरुडः, a man of a low caste.

गंजिहो ii. 83 विधुरः, distressed.

गंजो ii. 81 गलः, the cheek.

गंजोखिअं ii. 100 रोमांचितम्, horripilated.
हास्यस्थानेऽङ्गस्पर्शो, यत् गिलिगिलाविअं इति
लोके रूढम्, touching the body in a
place where a cry of joy is pro-
duced [cogn. with गर्जित]

गडयडी ii. 85 वज्रनिर्घोषः, thunder.

गडुरी ii. 84 छागी, a she-goat.

गड्डी ii. 81 गन्त्री a car. [prob. f. गन्त्री,
Can gādi]

गड्ढु ii. 81 शय्या, a couch.

गढो ii. 81 दुर्गम्, a fortress.

गणणाइआ ii. 87 चण्डी an angry woman

गणसमो ii. 86 गोष्ठिरितः, addicted to soci-
ety. [f. गणसम]

गणायमहो ii. 86 विवाहगणकः, an astrolo-
ger who fixes the days for ma-
rriages. [f. गण-मह]

गण्ज् ii. 81 अक्षमाला, a string of beads, rosary. [f. गण्]

गंडीरी ii. 82 इक्षुसण्डम् a piece of sugar-cane.

गंडीवं ii. 84 धनुः, a bow [f. गण्डिव]

गंडो ii. 99 वनम्, ■ forest. दाण्डपाशिकः, an executioner. लघुमृगः, a small deer. नापितः, a barber

गत्तं ii. 99 ईषा, the pole or shafts of a carriage. पट्टः, mud [f. Tel. gettamu.]

गत्ताडी ii. 82 गवादनी, a pasture. गाधिकेति गोपालः, a songstress. [f. गात्री]

गद्गद् ii. 82 कटुध्वनिः, disagreeable sound [f. गार्दभ्य]

गद्गद् ii. 83 कुमुदम्, the white lotus [f. गार्दभ !]

गद्दिओ ii. 83 गर्वितः, proud [f. गर्द्]

गंदीणी ii. 83 चक्षुःस्थगनक्रीडा, the play of hide-and-seek

गंधपिसाओ ii. 87 गान्धिकः, vendor of perfumes [f. गन्धपिशाच]

गंधलया ii. 85 नासा, the nose [f. गन्ध्]

गंधिओ ii. 83 दुर्गन्धः, bad smell [f. गंधिक]

गंधेह्री ii. 100 छाया, shade. मधुमक्षिका, the honey-bee.

गंधोह्री ii. 99 इच्छा, desire. रजनी, night.

गयं ii. 99 घूर्णितम्, reeled मृतम्- dead [f. गत]

गयणरई ii. 88 मेघः, a cloud. [f. गगनरति]

गयसाउलो ii. 87 विरक्तः, disaffected. [f. गतस्वादु]

गलत्थलिओ ii. 87 क्षिप्तः, thrown.

गलिअं ii. 81 स्मृतम्, remembered.

गल्लण्णोडो ii. 86 डमरुकः, a sort of small drum.

गवत्तं ii. 85 घासः, grass. [f. गो-अद्]

गहकल्लो ii. 86 राहुः, Rāhu. [f. गहकल्लो]

गह्वणं ii. 82 निर्जलस्थानम्, a desert.

गहणी ii. 84 हठहता स्त्री, a woman carried off by force. [f. ग्रहण]

गहरो ii. 84 गृधः, a vulture [f. गृध]

गह्वई ii. 100 ग्रामीणः, a villager. शशी, the moon. [f. गृहपति ! and ग्रहपति, though Hc. contradicts it.]

गहिअं ii. 85 वक्रितम्, bent.

गहिआ ii. 85 काम्यमाना स्त्री, a woman who is the object of desire. [f. ग्राह्या]

गागेज्जं ii. 88 मथितम्, churned.

गागेज्जा ii. 88 नवपरिणीता, newly married.

गाडिओ ii. 83 विधुरः, distressed.

गाणी ii. 82 गवादनी, pasture.

गामउडो ii. 89 ग्रामप्रधानः, the headman of a village. [f. ग्रामीण]

गामगोहो ii. 89 ग्रामप्रधानः, the headman of a village. [f. ग्राम + गोहो q. v.]

गामणिसुओ, cf. foll.

गामणी ii. 89 ग्रामप्रधानः, the headman of a village. [f. ग्रामणी] गामणिसुअ-शब्दोऽपि ग्रामप्रधानवाचीत्यन्ये.

गामरोडो ii. 90 छलेन ग्रामभोक्ता । अन्तर्भेदं कृत्वा यो मायया ग्रामं भुनक्ति, one who creates disunion among the inhabitants of village and earns his livelihood thereby. (Tr. ग्रामरेडो)

गामहणं ii. 90 ग्रामस्थानम्, a village site. [f. ग्रामस्थान]

गामेणी ii. 84 छागी, a she-goat. [f. ग्राम-एणी]

गायरी ii. 89 गर्गरी, a water-pot.

गाहुली ii. 89 क्रूरजलचरः, a cruel aquatic animal. [f. ग्राह !]

गुंडा ii. 101 बिन्दुः, a drop. अधमः, lowest, vilest उत्तरोष्ठश्मश्रु, moustache.

गुंजेहिअं ii. 92 विण्डीकृतम्, made into a lump.

गुडदालिअं ii. 92 पिण्डीरुतम्, made into a lump.

गुडोलद्धिआ ii 91 चुम्बनम्, a kiss.

गुठी ii. 90 नीरङ्गी, a veil.

गुठो ii. 91 अधमहयः, a horse of inferior quality.

गुंडं ii. 91 मुस्तोद्भवं लचकारुयं तृणम्, a kind of grass.

गुत्तण्हाणं ii. 93 पितृभ्यो जलाञ्जलिदानम्, offering libations of water to the manes.

गुत्ती ii. 101 बन्धनम्, bondage. इच्छा, desire. वचनम्, an utterance. लता, a creeper. शिरोमाल्यम्, a garland for the head. [f. Tel. gutti]

गुर्थडो ii. 92 भासपक्षी, a kind of water-fowl.

गुंदा ii. 101 बिन्दुः, a drop. अधमः, lowest, vilest.

गुण्तं ii. 102 शयनीयम्, a couch. समूढं, stupefied, bewildered. गोपितम्, concealed. [f. गुप्]

गुफगुमिअं ii. 93 सुगन्धि, fragrant. [f. Tel. gumaguma]

गुमिलं ii. 102 मूढम्, stupefied, bewildered. गहनम्, deep, dense. प्रस्सलितम्, slipped. आपूर्णम्, filled up. [f. the Pkt. root गुम् = मुह्]

गुंवा ii. 101 बिन्दुः, a drop. अधमः, lowest, vilest.

गुंफी ii. 91 शतपदी, a centipede.

गुंफो ii. 90 गुप्तिः, concealing.

गुम्भइओ ii. 103 संचलितः, moved. स्सलितः, slipped. विषटितः, separated. पूरितः, filled. मूढः, stupefied. [f. the Pkt. root गुम्भ = मुह्, or f. गुल्म]

गुम्भिअं ii. 92 मूलोत्सन्नम्, uprooted.

गुम्मी ii. 90 इच्छा, desire.

गुलं ii. 91 चुम्बनम्, a kiss.

गुलिआ ii. 103 बुसिका, chaff. विलोडितम्,

stirred. कन्दुकः, a ball. स्तवकः, a cluster. [f. गुटिक ?]

गुलुगुच्छिअं ii. 93 वृत्त्यन्तरितम्, screened by a fence.

गुलुच्छं ii. 92 भ्रमितम्, turned round.

गेज्जं ii. 88 मथितम्, churned.

गेज्जलं ii. 94 ग्रैवेयकम्, a neck-ornament.

गेडुं ii. 104 पङ्कः, mud. यवः, barley.

गेदुअं ii. 93 स्तनयोरुपरि वस्त्रमन्थिः, a knot of cloth over the breasts.

गेदुल्लं ii. 94 कञ्चुकः, a bodice, jacket.

गेडं ii. 93 स्तनयोरुपरि वस्त्रमन्थिः, a knot of cloth over the breasts.

गेडुई ii. 94 क्रीडा, play.

गेण्हिअं ii. 94 उरःसूत्रम्, a necklace of pearls hanging over the breast.

गोअग्गा ii. 96 रथ्या, a road.

गोअंटा ii. 98 गोचरणाः, tenders of cows.

गोअंटो स्थलशृङ्गाद इत्यन्ये, a kind of plant.

गोअला ii. 98 दुग्धविक्रियकर्त्री, a milkmaid.

गोआ ii. 89 गर्गरी, a water-pot.

गोआलिआ ii. 98 प्रावृषि कीटाविशेषः, a kind of insect found in the rainy season.

गोच्चओ ii. 97 प्राजनदण्डः, a whip or its handle.

गोच्छा ii. 95 मञ्जरी, a cluster of blossoms [f. गुच्छ]

गोंजी ii. 95 मञ्जरी, a cluster of blossoms. [f. गुंज]

गोणिक्को ii. 97 गोसमूहः, a herd of cows. [f. गोञ्जोक]

गोणो ii. 104 साक्षी, a witness वृषभः, ox. [Hc. f. गो-]

गोंठी ii. 95 मञ्जरी, a cluster of flowers.

गोंडं ii. 94 काननम्, a forest [f. Tel. konda]

गोंडी ii. 95 मंजरी, a cluster of blossoms. [f. Can. gonde]

- गौदीणं ii. 97 मयूरपित्तम्, the bile of a peacock.
 गोमंदा ii. 96 रथ्या, a road
 गोरंफिडी ii. 98 गीधा, an alligator.
 गोरा ii. 104 लाङ्गलपद्धतिः, a ploughshare.
 चक्षुः, the eye. शीवा, the neck.
 गोला ii. 104 गोः, a cow. गोदावरी, the Godavery. नदी, a river. सखी, a female friend. [f. गो; and ts. Hc. Gr. ii. 174]
 गोलो ii. 95 मन्थनी, a churning vessel.
 गोलो ii. 95 साक्षी, a witness.
 गोल्हा ii. 95 बिम्बी, the Bimba fruit, Momordica monodelpha.
 गोवरं ii. 96 करीषम्, dry cowdung. [f. गो !]
 गोविओ ii. 97 अजल्पाकः, taciturn.
 गोविहं ii. 94 कञ्चुकः, a bodice, jacket.
 गोवी ii. 96 बाला, a girl. [f. गोपी !]
 गोसं ii. 96 प्रभातम्, the dawn, early morning. [ts.; Tr. also f. गोसर्ग]
 गोसर्गं ii. 96 प्रभातम्, the dawn, early morning. [Hc. f. गोसर्ग]
 गोसण्णो ii. 97 मूर्खः, a fool. [f. गोसंज्ञ]
 गोहुरं ii. 96 गोविष्टा, cowdung. [f. गो !]
 गोहो ii. 89 ग्रामप्रधानः, the headman of a village. मट इत्यन्ये, a warrior. पुरुष इत्येके, a man.

घ

- घग्घरं ii. 107 जघनस्थवस्त्रभेदः, a sort of lower garment.
 घंघो ii. 105 गृहम्, a house.
 घंघोरो ii. 106 भ्रमणशीलः, addicted to wandering.
 घटो ii. 111 कुसुम्भरक्तं वस्त्रम्, a cloth dyed with safflower नदीतीर्थम्, the stairs of a landing place in a river वेणुः a bamboo [f. Dr. ghatta]

- घडिअघडा ii. 105 गोष्ठी, an assembly [f. घटितघटा]
 घडी ii. 105 गोष्ठी, an assembly [f. घटा]
 घणवाही ii. 107 इन्द्रः, Indra, king of the gods. [f. घनवाहन]
 घण्णो ii. 105 उरः, the breast. रक्त इत्यन्ये, coloured, red.
 घम्मोई ii. 106 गण्डुत्संज्ञं तृणम्, a kind of grass.
 घम्मोडी ii. 112 मध्याह्नः, noon. मशकः, a mosquito, also a cricket cf. note iii. 54. ग्रामणीसंज्ञं तृणम्, a kind of grass.
 घरघटो ii. 107 चटकः, a sparrow.
 घरचंदो ii. 107 आदर्शः, mirror [f. गृहचन्द्र]
 घरिल्ली ii. 106 पत्नी, a wife. [f. गृह]
 घरोलं ii. 106 गृहभोजनभेदः, a dish prepared at home.
 घरोली ii. 105 गृहगोलिका, a small ball
 घहो ii. 105 अनुरक्तः, devoted, attached.
 घायणो ii. 108 गायनः, a singer. [Hc. (Gr. ii. 174) f. गायनः]
 घारंतो ii. 108 घृतपूरः, a kind of sweetmeat.
 घारी ii. 107 शकुनिकाख्यः पक्षी, a hen-sparrow.
 घारो ii. 108 प्राकारः, a wall, rampart [f. Tel. gōda !]
 घिअं ii. 108 भर्त्सितम्, reproached.
 घिटो ii. 108 कुब्जः, a humpback.
 घुग्घुच्छणयं ii. 110 सेदः, sorrow, pain.
 घुग्घुरी ii. 109 मण्डूकः a frog [onomatopoeitic]
 घुग्घुस्सुसयं ii. 109 साशङ्कमणितम्. doubt ful speech.
 घुंघुरुडो ii. 109 उत्करः, a heap.
 घुटघुणिअं ii. 110 गिरेर्गडम् । पृथुशिला, a big stone or boulder.
 घुणघुणिआ ii. 110 कर्णोपकर्णिका, rumour [onomatopoeitic !]

- घुत्तिअं ii. 109 गवेपितम्, searched.
 घुरुघुरी ii. 109 मण्डूकः, a frog [onoma-
 topoeitic]
 घुसिणिअं ii. 109 गवेपितम्, searched.
 घुत्तिरसारं ii. 110 अवस्नानम् । मसूरादीनां पिष्टम्
 the flour of a certain pulse.
 घोरी ii. 111 शलभविशेषः, a kind of
 grasshopper.
 घोरो ii. 112 नाशितः, destroyed गृध्रपक्षी,
 a vulture. [f. घोर]
 घोलिअं ii. 112 शिलातलम्, a stone sur-
 face हठकृतम् done violently.
 घोसाली ii. 111 शरदुद्रवो वह्निभेदः, a kind
 of creeper growing in autumn.

च

- चउकं iii. 2 चत्वरम्, a courtyard. [Hc.
 f. चतुष्क and Tr. f. चतुष्पथ]
 चउकरो iii. 5 कार्तिकेयः, Kārtikeya [f.
 चतुरक्षर ?]
 चउरचिंधो iii. 7 सातवाहनः, a name of
 King Hāla. [f. चतुरचिह्न ?]
 चकप्पा iii. 3 त्वक्, the skin.
 चक्कणभयं iii. 7 नारङ्गफलम्, an orange.
 चक्कणाहयं iii. 6 ऊर्मिः, a wave,
 वक्कलं iii. 20 कुण्डलम्, an ear-ring. वर्तु-
 लम्, round. दोलाफलकम्, the board
 of a swing. विशालम्, extensive. [f.
 चक-ल]
 चक्कुलंडा iii. 5 सर्पविशेषः, a kind of snake
 चक्कोडा iii. 2 अग्निभेदः, fire.
 चक्खडिअं iii. 6 जीवितव्यम्, the possibility
 of living.
 चक्खुडुणं iii. 4 प्रेक्षणीयम्, beautiful to
 look at.
 चक्खुरक्खणी iii. 7 लज्जा, shame [f. चक्षुः-
 रक्षण]
 चंगं iii. 1. चारु, lovely, beautiful. [ts.]
 चच्चा iii. 19 स्थासकः, perfuming the
 body with fragrant unguents प्रसृ-
 तहस्ताघातः, a slab with the hand
 [f. चर्चा]
 चचिक्कं iii. 4 मण्डितम्, adorned. [f. चर्चिका
 cf. Hc. Gr. ii. 174]
 चंचप्परं iii. 4 असत्यम्, falsehood.
 चट्टु iii. 1 दासहस्तः, a wooden spoon.
 चडिआरो iii. 5 आटोपः, pride, arrogance.
 चडुला cf. the foll.
 चडुलातिलवं iii. 8 काञ्चनशृङ्खलालम्बिरत्नाति-
 लकम्, a jewel hanging from a
 gold chain. चडुला रत्नतिलकमित्यन्ये, a
 jewel.
 चडो iii. 1 शिखा, the top-lock. [f. चट् !]
 चंडिओ iii. 3 रुतः, cut [f. चट्]
 चंडिक्को iii. 2 रोषः, anger [f. चण्ड]
 चंडिज्जो iii. 20 पिशुनः, a villain. कोपः,
 anger [f. चण्ड]
 चंडिलो iii. 3 पनिः, fat.
 चत्तो iii. 1 तर्कः, a spindle.
 चत्थरी iii. 2 हासः, laugh. [Hc. f. चत्तरि]
 चंदइहो iii. 5 मयूरः, a peacock.
 चंदहिआ iii. 6 भुजशिखरम्, the shoulder.
 स्तवक इत्यन्ये, a cluster.
 चंदवडाया iii. 7 अर्धप्रावृतदेहा, half cover-
 ed body.
 चंदिलो iii. 2 नापितः, a barber.
 चंदोज्जं iii. 4 कुमुदम्, the white lily.
 स्मार्थे के चंदोज्जयं [f. चन्द्र-उद्य-]
 चण्कलं iii. 20 शेखरविशेषः, a garland for
 the head. असत्यम्, falsehood.
 चंभो iii. 1 हलस्फाटितभूमिरेखा, a furrow.
 चरुल्लेवं iii. 6 नाम, a name.
 चवेडी iii. 3 श्लिष्टं करसम्पुटम्, a cavity
 formed by joining the hands संपुट-
 मित्यन्ये, a cavity.
 चवेणं iii. 3 वचनीयम्, censure.
 चहुटं iii. 2 निमग्नम्, immersed.
 चाउला iii. 8 तण्डुलः, rice.
 चाडो iii. 8 मायावी, deceitful.

चारणओ iii. 9 ग्रन्थिच्छेदकः, a cutpurse, a pickpocket. कप्रत्यवाभावे चारणो.

चारणो, a variant of the prec. q. v.

चारवाओ iii. 9 ग्रीष्मानिलः, hot breeze.

चारो iii. 21 पियालवृक्षः, a kind of tree. बन्धनस्थानम्, a prison. इच्छा, desire. [ts.]

चालवासो iii. 8 शिरोभूषणभेदः, a kind of head ornament.

चासो iii. 1 हलस्काटितभूमिरेखा, a furrow.

चिक्रा iii. 21 अल्पं वस्तु, a small thing. तनुधारा, a small stream [f. Dr. chiru-, chikka- or f. चिछद् !]

चिक्खलो iii. 11 कर्दमः, mud.

चिच्चो iii. 10 रमणम्, charming.

चिच्चरो iii. 9 चिपिटनासः, flat-nosed. [a variant of चिच्चो]

चिच्ची iii. 10 हुताशनः, fire [f. Dr. kiccu, ciccu]

चिच्चो iii. 9 चिपिटनासः, flat-nosed. [a variant of चिच्चरो]

चिचइओ iii. 13 चलितः, shaken, moved.

चिचणी iii. 10 घराटिका, a grinding stone.

चिचा iii. 10 अम्लिका, the tamarind [f. Tel. cinta] cf. चिचिणी.

चिचिणिचिचा, cf. the foll.

चिचिणी iii. 10 अम्लिका, the tamarind.

कैश्चित् चिचिणिचिचाशब्दः समस्त एव अम्लिकावाचकत्वेन प्रोक्तः.

चिणोही iii. 12 गुञ्जा, the Guñja berry.

चित्तिओ iii. 12 परितोषितः, gratified.

चित्तदाऊ iii. 12 मधुपटलम्, a beehive.

चित्तलं iii. 4 मण्डितम्, adorned. रमणीय-मित्यन्वे, lovely, charming. [f. चित्र or चित्तं-ला]

चिद्धविओ iii. 13 निर्नाशितः, destroyed.

चिंघालं iii. 22 रम्यम्, agreeable. मुख्यम्, important.

चिमिणो iii. 11 रोमशः, a ram, a hog.

चिंकुलणी iii. 13 स्त्रीणामधोऽङ्गवस्त्रम्, a short petticoat, a cloth of females reaching to the middle of the thighs.

चिरया iii. 11 कुटी, a hut, cottage.

चिरिक्रा iii. 21 चर्ममयजलमाण्डम्, a leathern bag for water. तनुधारा, a small stream प्रत्यूषः, morning.

चिरिचिरा iii. 13 जलधारा, a stream of water [onomatopoeic]

चिरिचिरा iii. 13 जलधारा, a stream of water. [a variant of the prec. q. v.]

चिरिहिहिहि iii. 14 दधि, curdled milk

चिरिहिटी iii. 12 गुञ्जा, the Guñja berry.

चिलिचिलं iii. 12 आर्द्रम्, wet.

चिलिचिलं iii. 12 wet [a variant of the prec.]

चिल्ला iii. 9 शकुनिकाख्यः पक्षी, a hen-sparrow [onomatopoeic]

चिल्लिरी iii. 11 मशकः, a mosquito; also a cricket cf. note iii. 54.

चिल्लूरं iii. 11 मुसलम्, a pestle used for cleaning rice.

चिल्लो iii. 10 बालः, a boy.

चीवटी iii. 14 भल्ली, a kind of crescent-shaped arrow.

चीही iii. 14 मुस्तोद्भवं तृणम्, a kind of grass.

चुक्कुडो iii. 16 छागः, a goat.

चुक्को iii. 14 मुष्टिः, the clenched hand.

चुज्जं iii. 14 आश्चर्यम्, a wonder. ओत्सं-योगे इति चोज्जं इत्यपि.

चुंचुओ iii. 16 शेषरः, a garland for the head.

चुंचुणिआ iii. 23 च्युतम् dropped. प्रतिरवः, resound of a crowd. रमणम्, charming अम्लिका, the tamarind. मुष्टि-यूतम्, a kind of game. सूका, a louse. केचित् चुंचुणिअं चलितेऽप्याहुः, shaken.

चुंचुमाली iii. 18 अलसः, lazy.
 चुंचुलिअं iii. 23 अवधारितम्, ascertained, known. सतृष्णता, thirst with another.
 चुंचुलिपूरो iii. 18 चुलुकः, the hand hollowed to hold water.
 चुंचुली iii. 23 चञ्चुः, the beak. चुलुकः, the hand hollowed to hold water.
 चुंछो iii. 15 परिशोषितः, completely dried up.
 चुडुप्पा iii. 3 त्वक्, the skin. चुडुप्पं त्वग्विदलनमित्यन्ये, tearing the skin.
 चुडुली iii. 15 उल्का, a firebrand.
 चुणओ iii. 22 चण्डालः, a man of a low caste, a Chāṇḍāla. अल्पः, small. बालः a boy. मुक्तः, released. छन्दः, desire. अरोचकः, disgust. व्यतिकरः, mixture. चुणओ विअरओ इति धनपालः । आग्रातार्थे ऽपीति केचित्, smelt.
 चुणिओ iii. 15 विधारितः, supported, continued to live.
 चुण्णइओ iii. 17 चूर्णाहतः, powdered [f. चूर्णापित]
 चुण्णाआ iii. 16 कला, an art.
 चुण्णासी iii. 16 दासी, maid-servant [f. the prec. ?]
 चुप्पालिअं iii. 17 नवरक्तं वस्त्रम्, a newly coloured cloth.
 चुप्पालो iii. 16 शेषरः, a garland for the head.
 चुप्पालओ iii. 17 गवाक्षः, a window.
 चुप्पो iii. 15 सस्नेहः, friendly.
 चुंमलो iii. 16 शेषरः, a garland for the head.
 चुलुप्पो iii. 16 छागः, a goat.
 चुल्ली iii. 15 शिला, a stone.
 चुलो iii. 22 शिशुः, a child. दासः, a servant, slave. [f. चुल्लक f. सुल्लक]
 चुलोडओ iii. 17 ज्येष्ठः, elder (brother)

चूओ iii. 18 स्तनशिक्षा, a nipple. [f. चुचुक]
 चूडो iii. 18 बलयावली, a bracelet. (f. चूडक]
 चेडो iii. 10 बालः, a boy. [f. चेट]
 चेलुपं iii. 11 मुसलम्, a pestle used for cleaning rice.
 चोज्जं, a variant of चुज्जं, q. v.
 चोही iii. 1 शिखा, the top-lock.
 चोहो iii. 19 बिल्वः, a kind of tree, Aegle Marmelos.
 चोत्तं iii. 19 प्रतोदः, a goad.
 चोफुचो iii. 15 सस्नेहः, friendly. [f. Pkt. चुप्पो ! q. v.]
 चोरली iii. 19 श्रावणरुण्णचतुर्दशी, the fourteenth day of the dark fortnight of the month of Śrāvaṇa (July-August).
 चोलो iii. 18 वामनः, a dwarf.

छ

छइलो iii. 24 विदग्धः, clever.
 छउअं iii. 25 तनु, thin, emaciated.
 छंकुई iii. 24 कपिकच्छूः, a kind of plant, forget-me-not.
 छंकुई iii. 24 कपिकच्छूः, a kind of plant.
 छडक्खरो iii. 26 स्कन्दः, Kārtikeya.
 छडा iii. 24 विद्युत्, lightning. [f. छटा]
 छटो iii. 33 जलच्छटा, a quantity of water. शीघ्रः, quick, swift. [f. छटा ?]
 छही iii. 24 शय्या, a couch.
 छप्पणो iii. 24 विदग्धः, clever. [f. षट्-पङ्ग]
 छप्पंती iii. 25 नियमविशेषो यत्र पद्मं लिख्यते, a religious observance in which the picture of a lotus is drawn.
 छमलओ iii. 25 सप्तच्छदः, a kind of tree.
 छलिओ iii. 24 विदग्धः, clever.
 छल्ली iii. 24 त्वक्, the skin. [f. शल्य !]
 छवडी iii. 25 चर्म, the skin, leather.

- छाइलो iii. 35 प्रदीपः, a lamp, light. सदृशः, similar. ऊनः, deficient. सुरूपः, handsome. [f. छाया]
- छाईओ iii. 26 मातरः, divine mothers
- छाओ iii. 33 बुभुक्षितः, hungry. रुशः, emaciated.
- छाणं iii. 34 धान्यादिमलनम्, grinding corn etc. गोमयम्, cow-dung. वस्त्रम्, a cloth. [f. Dr. cāni, sāni or f. छागन; छादन] छाणीत्यपि केषांचित्पाठः
- छाणी, a variant of the prec. q. v.
- छाया iii. 34 कीर्तिः, fame. भ्रमरी, a female black bee.
- छारयं iii. 34 इक्षुशल्कम्, the bark of sugar-cane. मुकुलम्, a bud.
- छारो iii. 26 अच्छमलः, a kind of plant.
- छासी iii. 26 तक्रम्, buttermilk.
- छाही iii. 26 गगनम्, the sky.
- छिक्कं iii. 36 स्पृष्टम्, touched छुतम्, sneezing.
- छिक्कोअणो iii. 29 असहनः, jealous, envious.
- छिक्कोट्टली iii. 37 अंहरवः, the sound of feet. पादाभ्यां धान्यमलनम्, grinding corn by the feet. गोमयखण्डम्, cow-dung.
- छिक्कोलिअं iii. 25 तनु, thin, emaciated [f. Dr. cikka?]
- छिच्छओ iii. 36 देहः, the body जारः, an adulterer. केचित् छिच्छवं शलादुकलमाहुः, an unripe fruit. (cf. Hc. Gr. ii. 174) [f. छिच्छ = विकृच्छिक्, or अक्षिक्क्षत]
- छिच्छटरमणं iii. 30 चक्षुःस्थगनक्रीडा, the play of hide-and-seek.
- छिच्छोली iii. 27 लघुजलप्रवाहः, a small stream of water.
- छिडं iii. 35 चूडा, the hair on the top of the head. छत्रम्, an umbrella. धूपयन्त्रम्, a censer. संयोगे पर इदेतोः कामचार इति छेडं इत्यपि.
- छिण्णच्छोडणं iii. 29 शीघ्रम्, soon.
- छिण्णा cf. छिण्णो below.
- छिण्णाली cf. the foll.
- छिण्णालो iii. 27 जारः, an adulterer.
- छिण्णाली स्त्रीत्यपि [f. छिन्न-ला]
- छिण्णो iii. 27 जारः, an adulterer. छिण्णा स्त्रीत्यपि. [f. छिन्न]
- छिण्णोद्धमवा iii. 29 दूर्वा, the dūrva-grass. [f. छिन्नोद्धव]
- छित्तं iii. 27 स्पृष्टम्, touched.
- छिद्दो iii. 26 लघुमत्स्यः, a small fish.
- छिप्पं iii. 36 भिक्षा, alms. पुच्छम्, the tail. [f. Dr. cippa, and पुच्छ]
- छिप्पंती iii. 37 व्रतभेदः, a certain religious observance उत्सवभेदः, a festival.
- छिप्पंदूरं iii. 38 गोमयखण्डम्, cow-dung. विषमम्, unevenness, difficulty.
- छिप्पालुअं iii. 29 पुच्छम्, the tail.
- छिप्पालो iii. 28 सस्यासको गौः, a ox fond of eating corn.
- छिप्पिडी iii. 37 व्रतभेदः, a certain religious observance. उत्सवभेदः, a festival. पिष्टम्, flour
- छिप्पीरं iii. 28 पलालम्, straw.
- छिछं iii. 35 छिद्रम्, a hole. कुटी, a hut. वृत्त्यन्तरमपीति केचित्, an opening in a fence [f. Tel cilli; छिद्र]
- छिछरं iii. 28 पल्लवम्, a small pond or puddle. [f. prec]
- छिछी iii. 27 शिखा, the top-lock.
- छिचओ iii. 36 समूहः, a collection. नीवी, the knot of the lower garment of women.
- छिविअं iii. 27 इक्षुखण्डम्, a piece of sugar-cane.
- छिव्वं iii. 27 कृत्रिमम्, artificial.
- छिव्वोल्लो iii. 28 निन्दार्थं मुखविक्रान्तम्, pursing the mouth in contempt.

विकूणितं मुखमेवेत्यन्ये, such a face.
 छिहंडओ iii. 29 दधिसरः, cream.
 छिहिंडिभिल्लं iii. 30 दधि, curds.
 छुई iii. 30 चलाका, a crane.
 छुंछुमुसयं iii. 31 रणरणकः, Cupid, the God of love.
 छुहुहरी iii. 38 शिशुः, a child. शशी, the moon.
 छुंदं iii. 30 बहु, much, abundant.
 छुब्भत्थं, a variant of छोब्भत्थं, q. v.
 छुरमट्टी iii. 31 छुरहस्तः, having a razor in hand. नापित इति यावत्, a barber. [f. छुरमर्द]
 छुरहत्थो iii. 31 छुरहस्तः, having a razor in hand. नापित इति यावत्, a barber. [f. छुरहस्त]
 छुरिआ iii. 31 मृत्तिका, earth, clay.
 छुहिअं iii. 30 लिप्तम्, smeared.
 छेओ iii. 38 अन्तः, end, limit. देवरः, a husband's brother. [f. छेद]
 छेडं, a variant of छिंडं, q. v.
 छेडा iii. 39 शिखा, the top-lock. नवमालिका, a kind of jasmine.
 छेडी iii. 31 लघुरथ्या, a small road, a lane.
 छेतरं iii. 32 जीर्णं शूर्पायुपकरणम्, unserviceable or worn out utensils. [f. Tel. cetta]
 छेत्तसोवणयं iii. 32 क्षेत्रे जागरणम्, watching in the fields.
 छेवो iii. 39 स्यासकः, perfuming the body with fragrant unguents.
 चोरः, a thief. [f. छेद]
 छेमओ iii. 32 स्यासकः, perfuming the body with fragrant unguents.
 छेलओ iii. 32 छागः, a goat. कप्रत्ययाभावे छेलो इत्यपि.
 छेली iii. 31 अल्पप्रसूना माला, a garland of a few flowers.

छेलो a variant of छेलओ, q. v.
 छोइओ iii. 33 दासः, a slave, servant.
 छोहो iii. 39 समूहः, a collection. विक्षेपः, scattering. [f. क्षोभ]
 छोब्भत्थं iii. 33 अप्रियम्, a disagreeable thing. ह्रस्वः संयोगे इति छुब्भत्थं इत्यपि.
 छोब्भाइती iii. 39 अस्पृश्या, an untouchable woman. द्वेष्या, an enemy (f.) [f. the prec + स्त्री]
 छोब्भो iii. 33 विशुनः, a backbiter, a wicked person.

ज

जक्खरत्ती iii. 43 दीपालिका, the Divālī festival. [f. यक्षरात्रि]
 जगडिओ iii. 44 विद्रावितः। कदर्थित इत्यर्थः, tormented. [f. Tel. jagadamu]
 जगलं iii. 41 पङ्किला सुरा, muddy or impure liquor. पङ्किलसरको जगलं इत्यन्ये.
 जंकयसुकओ iii. 45 अल्पसुकृतयाहः, obtainable by small virtue.
 जंगा iii. 40 गोचरभूमिः, pasture land.
 जंगाछेओ iii. 43 चत्वरम्, a place where many roads meet.
 जंगामओ iii. 42 जंगालः, a courier. [f. जंगामय]
 जंगालुओ iii. 42 जंगालः, a courier [f. जंगालुक]
 जच्चंदणं iii. 52 अगरुः, a kind of perfume; Agallochum, Amyris Agallocha. कुङ्कुमम्, saffron.
 जचो iii. 40 पुरुषः, a man.
 जच्छंदओ iii. 43 स्वच्छन्दः, one's own will or pleasure. [f. स्वच्छन्द] कप्रत्ययाभावे जच्छंदो.
 जच्छंदो a variant of the prec. q. v.
 जडिअं iii. 41 खचितम्, inlaid, set, studded.
 जणउत्तो iii. 52 ग्रामप्रधानपुरुषः, the head-

- man of a village विटः, a voluptuary
[f. जनपुत्रः]
- जण्णोहणो iii. 43 राक्षसः, a Rākṣasa. [f.
यज्ञापहन् cf. यज्ञहन्] (Tr. जण्णहो f.
यज्ञहर)
- जण्हं iii. 51 लघुपिटरम्, a small pot रुण्णम्,
black.
- जण्हली iii. 40 नीवी, the knot of the
wearing garment of women.
- जंणं iii. 51 अक्रीर्तिः, infamy. वक्त्रम्,
the face.
- जंणिच्छओ iii. 44 यथादृष्टमभिलपिता, desir-
ing according to observation.
[यत्-प्रेक्ष्-इच्छ]
- जंणेच्छिरमगिरो iii. 44 यो यद्यद्दृष्टं तदेव मृग-
यते, one who seeks after whatever
is seen [f. यत्-प्रेक्ष्-मार्ग]
- जंबालं iii. 42 जलनीली । शेवालमित्यर्थः, the
duck-weed. [ts.]
- जंबुओ iii. 52 वेतसवृक्षः, the ratan, Cala-
mus rotang. पश्चिमदिक्पालः, the lord
of the western quarter, Varuṇa.
[f. जंबुक]
- जंबुलं cf. the foll.
- जंबुलो iii. 41 वानीरः, the ratan, Cala-
mus rotang जंबुलं मद्यभाजनमिति सात-
वाहनः, a liquor pot.
- जंभणवो iii. 44 यथेष्टवक्ता, speaking ac-
cording to ones own pleasure.
जंभणभणो इति केचित् [f. यत्-भण.]
- जंभणभणो, a variant of the prec. q. v.
- जंभलो iii. 41 जडः, dull [f. जंभ]
- जंभो iii. 40 तुषः, chaff.
- जयणं iii. 40 ह्यसंनहः, caparison [f.
जयन]
- जरडो, a variant of the foll. q. v.
- जरडो iii. 40 वृद्धः, old. जरडो इत्यन्ये. [ts]
- जरलद्धिओ iii. 44 ग्रामीणः, a villager.
- जरलविओ iii. 44 ग्रामीणः, a villager,
- जलणीली iii. 42 शेवालम्, duck-weed. [f.
जलनीली]
- जवओ iii. 42 यवाङ्कुरः, a sprout of
barley [f. यव ?]
- जवणं iii. 41 हलशिता, the handle of a
plough
- जवरओ iii. 42 यवाङ्कुरः, a sprout of
barley [f. यव ?]
- जहणगेहो iii. 44 ऊरुः, the thigh [f. जघन-
गेह.]
- जहणूसवं iii. 45 अर्धोरुकम्, a short petti-
coat [f. जघनांशुक]
- जहाजाओ iii. 41 जडः, dull. [f. यथाजात]
- जहिमा iii. 42 विदग्धरचिता गाथा, a stanza
composed by a clever person
- जाई iii. 45 मुरा, spirituous liquor.
- जाऊरो iii. 45 कपित्थः, the wood-apple
tree.
- जाडी iii. 45 गुल्मम्, a cluster of trees.
- जालघडिआ iii. 46 चन्द्रशाला, a room on
the top of a house [f. जाल-घटित]
- जिग्घिअं iii. 46 घ्रातम्, smelt at [f. जिघ्रित]
- जिण्णोद्वभवा iii. 46 दूर्वा, the Dūrvā grass
[f. जीर्णोद्वव ?]
- जीवयमई iii. 46 मृगाकर्षणहेतुव्याधमृगी, a
hunter's deer which attracts
other deer.
- जुअलिअं iii. 47 द्विगुणितम्, doubled [f.
युगलित]
- जुअलो iii. 47 तरुणः, a young man [f.
युवन्]
- जुजुरुडो iii. 47 अपरिग्रहः, non-accept-
ance.
- जुण्णो iii. 47 विदग्धः, a clever person.
- जुरुमिलं iii. 47 गहनम्, difficult, grave.
जूरुम्मिलयं इति गोपालः.
- जूअओ iii. 47 चातकः, a bird supposed
to live only on rain drops, Cucu-
lus melanoleucus.

- जूरुमिलयं, a variant of जूरुमिलं q. v.
 जेमणयं iii. 48 दक्षिणमङ्गम् । हस्तादि, a right limb.
 जोअणं iii. 50 लोचनम्, the eye. [f. योतन]
 जोइओ iii. 50 खयोतः, a fire-fly [f. योतिन or ज्योतिष्क]
 जोइक्खो iii. 49 दीपः, a lamp, light. [f. ज्योतिष्क]
 जोइंगणो, iii. 50 इन्द्रगोपः, a kind of insect of red or white colour (found on rainy days) [f. ज्योतिरिङ्गण ?]
 जोइरो iii. 49 स्खलितः, slipped.
 जोइसं iii. 49 नक्षत्रम्, a star [f. ज्योतिष]
 जोई iii. 49 विद्युत्, lightning. [f. ज्योति or यात]
 जोओ iii. 48 चन्द्रः, the moon [f. योत]
 जोक्खं iii. 48 मलिनम्, dirty.
 जोग्गा iii. 48 चाटु, pleasing, agreeable.
 जोडं iii. 49 नक्षत्रम्, a star [f. योत]
 जोडिओ iii. 49 व्याधः, a hunter.
 जोण्णलिआ iii. 50 धान्यम्, corn [f. Tel. jonna]
 जो रं iii. 48 यः किरित्थे, he who (cf. critical notes.)
 जोवारी iii. 50 धान्यम्, corn.
 जोवो iii. 52 बिन्दुः, a drop. स्ताकम्, a little.
 जोव्वणणीरं iii. 51 वयःपरिणाम, old age.
 जोव्वणवेअं iii. 51 वयःपरिणामः, old age.
 जोव्वणोवचं iii. 51 वयःपरिणामः, old age.

झ

- झक्किअं iii. 55 वचनीयम्, censure.
 झंकारिअं iii. 56 अवचयनम्, gathering (flowers, fruits etc.)
 झंखरो iii. 54 शुष्कतरुः, a withered tree.
 झंखरियं iii. 56 अवचयनम्, gathering (flowers, fruits, etc.) [prob. a variant of झंकारिअं]
 झंखो iii. 53 तुष्टः, pleased.

- झज्जरी iii. 54 स्पर्शपरिहारार्थं चण्डालादीनां हस्त-
 यष्टिः, a stick in the hand of a Chan-
 dāla, as a sign of untouchability
 झडी iii. 53 निरन्तरवृष्टिः, incessant rain,
 [f. Dr. jaḍi]
 झंढलिआ iii. 55 चङ्क्रमणम्, moving about.
 झंढिअं iii. 55 प्रहृतम्, beating, striking.
 झंढो iii. 53 लघूर्ध्वकेशाः, short and erect hair.
 झंढली iii. 54 असती an unchaste woman.
 झंढुओ iii. 53 पीलुवृक्षः, a kind of tree, *Careya arborea* Roxb.
 झंढुली iii. 61 असती, an unchaste woman. क्रीडा, sport, play.
 झत्थं iii. 61 गतम्, gone. नष्टम्, lost.
 झमालं iii. 53 इन्द्रजालम्, magic.
 झंपणी iii. 54 पक्ष्म, an eyelash. [f. क्षप्]
 झंपिअं iii. 61 त्रुटितम्, broken. धिट्टितम्, shaken.
 झरओ iii. 54 सुवर्णकारः, a goldsmith.
 झरंको iii. 55 तृणमयः पुरुषः, grass shaped like a man. झरंतो इति केचित्.
 झरंतो, a variant of the prec. q. v.
 झसओ iii. 54 मशकः, a mosquito; also a cricket, cf note in the book.
 झलझलिआ iii. 56 झोलिका, a little pouch containing betel.
 झला iii. 53 मृगतृष्णा, a mirage.
 झलुंकिअं iii. 56 दग्धम्, burnt.
 झलुंसिअं iii. 56 दग्धम्, burnt.
 झसिअं iii. 62 पर्यस्तम्, scattered over. आक्रुष्टम्, censured.
 झसुरं iii. 61 ताम्बूलम्, the betel leaves with areca-nut etc. अर्थः, object, purpose.
 झसो iii. 60 टंकच्छिन्नम्, cut with a chisel. अयशः, infamy. तटः, the bank. तटस्थः, situated on the bank, (fig) neutral. दीर्घगम्भीरः, very deep.

झाउलं iii. 57 कर्पासफलम्, the cotton fruit.

झाडं iii. 57 लतागहनम्, a bower of creepers [f. झाट]

झामरो iii. 57 प्रवचाः, aged, old.

झामिअं iii. 56 दग्धम्, burnt.

झरुआ iii. 57 चीरी, a cricket.

झिखिअं iii. 55 वचनीयम्, censure. [prob. a variant of झकिअं]

झिरिडं iii. 57 जीर्णकूपः, an old well.

झिछिरिआ iii. 62 चीहीवृणम्, a kind of grass. मशकः, a mosquito; also a cricket cf. note iii. 54.

झीणं iii. 62 अङ्गम्, a limb. कीटः, a worm, an insect.

झीरा iii. 57 लज्जा, shame.

झुंखो iii. 58 तुणयारुयो वाद्यविशेषः, a kind of musical instrument.

झुंझुंमुसयं iii. 58 मनोदुःखम्, mental distress. झुमुझुमुसयं इत्यन्ये. [onomatopoeic].

झुटं iii. 58 अर्लकम्, falsehood.

झुटणं iii. 58 प्रवाहः, a stream.

झुत्ती iii. 58 छेदः, cutting or breaking down.

झुमुझुमुसयं a variant of झुंझुंमुसयं, q. v.

झुल्लुरी iii. 58 गुल्मः, a cluster of trees.

झुरं iii. 59 कुटिलम्, crooked.

झूसरिअं iii. 62 अत्यर्थम्, very much. स्वच्छम्, pure.

झेंडुओ iii. 59 कन्दुकः, a ball. [f. Dr. candu].

झेरो iii. 59 जरघण्टः, an old bell.

झेटी iii. 59 अर्धमहिषी, a species of she-buffalo.

झेडप्पो iii. 59 चणकधान्यम्, the chickpea. शुणकचणकशाकमित्यन्ये, a curry made of dry chickpeas.

झेडिओ iii. 60 व्याधः, a hunter.

झेडलिआ iii. 60 रासकसदृशी क्रीडा, a play similar to rāsa.

झेलिआ iii. 56 झेलिका, a little pouch containing betel [Hc. f. झेलिका].

ट

टङ्करी iv. 2 अरणिकुसुमम्, a kind of flower.

टङ्किअं iv. 1 प्रसृतम्, spread, diffused.

टङ्को iv. 4 खड्गः, a sword. छिन्नम्, cut. खातम्, a pit. जङ्घा, the shank. खनित्रम्, a spade. भित्तिः, a wall. तटम्, bank, shore. [ts.]

टट्टइआ iv. 1 तिरस्करीणि, a curtain.

टप्परओ iv. 2 करालकर्णः, having large or wide ears.

टमरो iv. 1 केशचयः, a mass or braid of hair.

टंवरओ iv. 2 भारिकः । गुरुस्त्वर्थः, heavy, large.

टसरं iv. 1 विमोटनम्, crushing, rubbing.

टसरोटं iv. 1 शेखरः, a garland for the head.

टारो iv. 2 अधमतुरङ्गः, a horse of inferior quality.

टिक्कं iv. 3 तिलकम्, a mark on the forehead. शिरसि स्तवक इत्यन्ये, a bunch of flowers on the head.

टिम्बरो iv. 3 स्थविरः, an old man.

टिप्पी iv. 3 तिलकम्, a mark on the forehead.

टिंवरु iv. 3 तुम्बुरु, the fruit of Diospyros embryopteris.

टुंटे iv. 3 छिन्नकरः, with mutilated hands.

टेकरं iv. 3 स्थलम्, firm or dry ground.

टेटा iv. 3 द्यूतस्थानम्, a gambling place.

टोक्कणं iv. 4 मद्यपरिमाणभाण्डम्, a pot to measure liquor. केचित् टोक्कणसंडं इत्याहुः

टोक्कणखंडं, a variant of prec. q. v.
 टोलंचो iv. 4 मधूकः, a kind of tree,
Bassia latifolia.
 टोलो iv. 4 शलभः, a grasshopper. पिशाच
 इत्यन्ये, a demon, fiend.

ठ

ठडो iv. 5 उक्षिप्तः, raised. अवकाश इत्यन्ये,
 space room.
 ठरिअं iv. 6 गौरवितम्, honoured. ऊर्ध्व-
 स्थितम्, high.
 ठलो iv. 5 निर्धनः, poor.
 ठविआ iv. 5 प्रतिमा, a figure, statue.
 ठाणिज्जो iv. 5 गारवितः, honoured. थाणिज्जो
 इत्येके. [f. स्थानीय]
 ठाणो iv. 5 मानः, honour.
 ठिअअं, a variant of ठिविअं, q. v.
 ठिक्क iv. 5 शिशम्, the penis.
 ठिविअं iv. 6 ऊर्ध्वम्, above. निकटम्, prox-
 imity. हिक्का, hiccough. ऊर्ध्वार्थे ठिअअं
 इत्यन्ये.

ड

डक्क iv. 6 दन्तगृहीतम्, caught by the
 teeth.
 डगलो iv. 8 भवनोपरि भूमितलम्, the flat-
 top of a house.
 डड्ढाडी iv. 8 द्वमार्गः, the place burnt
 over by conflagration. [f. दग्ध.]
 डंडं iv. 7 सूच्या संघटितानि वस्त्रखण्डानि,
 pieces of cloth stitched together.
 डंडीत्यन्ये.
 डंडओ iv. 8 रथ्या, a road.
 डंडी, a variant of डंडं and डिंडी, q. v.
 डण्कं iv. 7 सेह्णारुयमायुधम्, a kind of
 weapon.
 डंबरो iv. 8 घर्मः, warmth, heat.
 डंभिओ iv. 8 द्यूतकारः, the keeper of a
 gambling house, a gambler [f.
 दाम्भिक].

डलो iv. 7 लोष्टः, a clod, a lump of
 earth.

डल्लं iv. 7 पिटिका, a boil.

डव्वो iv. 6 वामकरः, the left hand.

डहरी iv. 7 अलिअरम्, a water-jar.

डहरो iv. 8 शिशुः, a child. [f. दहर]

डाअलं iv. 9 लोचनम्, the eye.

डाऊ iv. 12 फलिहंसकवृक्षः, a kind of
 tree. गणपतिप्रतिमाविशेषः, an image of
 Ganeśa.

डाली iv. 9 शाखा, a branch. [f. दल]

डिअली iv. 9 स्थूणा, an image.

डिडुरो iv. 9 भेकः, a frog. [f. दडुर]

डिडिल्लिअं iv. 10 खलिखचितं वस्त्रम्, a kind
 of cloth. स्खलिते हस्ते इति केचित्, slipp-
 ed hands.

डिंडी iv. 7 सूच्या संघटितानि वस्त्रखण्डानि,
 pieces of cloth stitched together.
 डंडीत्यन्ये.

डिंकिअं iv. 9 जलपतितम्, fallen in water.

डीणं iv. 10 अवतीर्णम्, descended.

डीणोवयं iv. 10 उपरि, above.

डीरं iv. 10 कन्दलः, the plantain tree.

डुंगरो iv. 11 शैलः, a mountain.

डुणो iv. 11 उदश्चनविशेषो नालिकेरमयः, a
 bucket made out of a cocoanut.

डुडुओ iv. 11 जर्णिघण्टः, an old bell.

डुव्वो iv. 11 श्वपचः, a man of a very
 low caste.

डोअणं iv. 9 लोचनम्, the eye. [Tr. f.
 लोचन]

डोओ iv. 11 दासहस्तः, a wooden spoon.
 [f. Tel doki]

डोंगिली iv. 12 ताम्बूलभाजनविशेषः, a betel-
 box. ताम्बूलिनीत्येके, a maid-servant
 who prepares the tāmṇūla.

डोंगी iv. 13 स्यासकः, perfuming the
 body with fragrant unguents.
 ताम्बूलभाजनविशेषः, a betel-box.

डोला iv. 11 शिचिका, a palanquin. [f. दोला]

डोलिओ iv. 12 रुष्णसारः, the spotted antelope.

डोलो iv. 9 लोचनम्, the eye.

ढ

ढंसयं iv. 14 अयशः, infamy.

ढक्कयं iv. 14 तिलकम्, a mark on the forehead.

ढंकणी iv. 14 पिधानिका, a lid, covering.

ढंकुणो iv. 14 मत्कुणः, a bug.

ढंको iv. 13 वायसः, a crow.

ढंसरी iv. 14 वीणाभेदः, a kind of Indian lute.

ढड्डो iv. 13 भेरी, a kettle-drum.

ढढणी iv. 13 कपिकच्छूः, a kind of plant, forget-me-not.

ढढरिओ iv. 15 कर्दमः, mud.

ढढरो iv. 16 पिशाचः, a demon, fiend. ईर्ष्या, jealousy.

ढढसिओ iv. 15 ग्रामयक्षः, the spirit of a village. ग्रामवृक्ष इति केचित्, the village tree.

ढढो iv. 16 पक्कः, mud. निरर्थकः, useless, unmeaning.

ढमरं iv. 17 पिठरम्, a pot. उष्णजलम्, hot water.

ढयरो iv. 16 पिशाचः, a demon, fiend. ईर्ष्या, jealousy.

ढिक्कयं iv. 15 नित्यम्, daily.

ढिढयं iv. 15 जलमध्यपतितम्, fallen in water.

ढेका iv. 17 हर्षः, joy. कूपतुला, a contrivance for raising water from a well (in which a horizontal beam, from one end of which a bucket hangs, see-saws on a vertical post.)

ढेकी iv. 15 बलाका, a crane.

ढेकुणो iv. 14 मत्कुणः, a bug [a variant of ढंकुणो; Tr. f. मत्कुण]

ढेहो iv. 16 निर्धनः, poor.

ढौवरो iv. 16 भ्रमणशीलः, addicted to wandering.

ढौढिओ iv. 16 धूपितः, perfumed, incensed.

ण

णइमासयं iv. 23 जलोद्भवः फलभेदः, a kind of fruit growing in water.

णक्को iv. 46 घ्राणम्, the nose. मूकः, a dumb person.

णक्कत्तणेमी iv. 22 विष्णुः, the god, Vishnu [f. नक्षत्रनेमि]

णच्चिरो iv. 18 रमणशीलः, fond of sport. [f. नृत्]

णज्जरो iv. 19 मलिनः, dirty.

णज्जरो iv. 19 विमलः, pure, clear.

णडिओ iv. 18 वञ्चितः, deceived. खेदित इत्यन्ये, distressed.

णडुली iv. 20 कच्छपः, a tortoise द्वित्वे णडुली इत्यपि.

णडुरी iv. 20 भेकः, a frog.

णडुलं iv. 47 रतम्, sexual intercourse दुर्दिनम् a cloudy day.

णडुली, variant of णडुली, q. v

णण्णो iv. 46 कूपः, a well. दुर्जनः, a wicked person ज्येष्ठो भ्राता, an elder brother [f. Dr. anna f. अग्रजन्य !]

णत्था iv. 17 नासारज्जुः, a nose-string.

णद्धिओ iv. 20 दुःखितः, distressed.

णद्धवयं iv. 47 अघृणा, cruel. निन्दा, censure.

णद्धो iv. 18 आरूढः, mounted.

णंदं iv. 45 इक्षुनिर्पाडनकाण्डम्, a stick for squeezing sugar-cane. कुण्डारुयो माण्ड-विशेषः, kind of pot.

णंदणो iv. 19 भृत्यः, a servant [f. नन्दन !]

गंदा iv. 18 गौः, a cow [f. नन्द]
 गंदिअं iv. 19 सिंहकृतम्, the roar of a lion
 [f. नन्द !]

गंदिक्खो iv. 19 सिंहः, a lion.

गंदिणी iv. 18 गौः, a cow [f. नन्दिनी]

गंदा iv. 18 गौः, a cow [cf. prce.]

गमसिअं iv. 22 उपयाचितकम्, a present
 promised to a deity for the fulfil-
 ment of a desired object, and
 generally to propitiate her. गवसिअं
 इत्यन्ये.

गलयं iv. 19 उशीरम्, Andropogon
 Muricatus. [f. नलद]

गलिअं iv. 20 गृहम्, a house [f. निलय]

गलयं iv. 46 कर्दमितम्, made muddy.
 वृत्तिविवरम्, an opening in a fence.
 प्रयोजनम्, purpose, design. निमित्तम्,
 cause, motive.

गवरिअं iv. 22 सहसा, suddenly. [cogn
 with गवरि, Hc. Gr. ii. 188]

गवलया iv. 21 नियमविशेषः, a religious
 observance, in which a woman
 who does not give out her hus-
 band's name, is beaten by people
 with branches of the palāśa (Bu-
 tea frondosa) tree.

गवसिअं, a variant of गमसिअं, q. v.

गवोद्धरणं iv. 23 उच्छिष्टम्, leavings.

गव्वाउत्तो iv. 22 ईश्वरः, a rich or great
 man. नियोगिसुत इत्यन्ये, son of an
 officer. (Tr. गच्चाउत्तो)

गव्वो iv. 17 आयुक्तः, an agent or deputy

गहमुहो iv. 20 वृकः, an owl.

गहरी iv. 20 क्षुरिका, a knife.

गहवल्ली iv. 22 विद्युत्, lightning. [f. नभस्
 -वल्ली]

गाउद्धो iv. 47 सद्भावः, good nature. अभि-
 प्रायः, intention. मनोरथ इत्यन्ये, desire.

गाउल्लो iv. 23 गोमात्, rich in cows.

गाओ iv. 23 गर्विष्ठः, proud.

गामोक्खसिअं iv. 25 कार्यम्, work.

गारोहो iv. 23 बिलम्, a hole, cave. कूसार
 इत्यन्ये, a pit.

गालंपिअं iv. 24 आकन्दितम्, weeping.
 [a variant of लालंपिअं, q. v.]

गालंवी iv. 24 कुन्तलः, the hair of the
 head.

गाहिदामं iv. 24 उल्लोचमध्यदाम, the cen-
 tral pendant of a canopy. [f. नाभि-
 दाम]

गाहिविच्छेओ iv. 24 जघनम्, the buttocks.

गाहीए विच्छेओ इति वाक्यमपि जघनवाचकम्.

गिअंसणं iv. 38 वस्त्रम्, a cloth, garment.
 [f. निवसन]

गिअक्कलं iv. 39 वर्तुलम्, round. [f. नि-
 चक्र-ल]

गिअडी iv. 26 दम्भः, deceit, feigning.
 [Hc. f. निरुति]

गिअत्थं iv. 33 परिहितम्, worn.

गिअंघणं iv. 38 वस्त्रम्, a cloth, garment.
 [f. निघन्धन]

गिअयं iv. 48 रतम्, sexual intercourse.
 शयनीयम्, a bed. शाश्वतम्, eternal. घटः,
 a pot. [f. नियत]

गिअरिअं iv. 38 निकरेण स्थितम्, heaped
 up, collected. [f. निकरित]

गिअलं iv. 28 नूपुरम्, an anklet. [f.
 निगड]

गिआणिआ iv. 35 कुतृणोद्धरणम्, weeding.

गिआरं iv. 29 रिपुगृहम्, an enemy's
 house.

गिउक्कणो iv. 51 वायसः, a crow. मूकः,
 dumb.

गिउक्को iv. 27 तूष्णीकः, silent. [f. निमूकः]

गिक्कज्जो iv. 33 अनवस्थितः, unsteady,
 fickle.

गिक्कडं iv. 29 कटिनम्, hard.

गिक्खयं iv. 32 मिहतम्, slain. [f. निक्षत]

निक्खससिओ iv. 41 मुषितः, robbed, plundered. अपहृतसार इति चावत्, robbed of the essence.
 निक्खुडं iv. 28 अकम्पम्, not shaking.
 निक्खुरिअं iv. 40 अदृढम्, weak, feeble.
 निक्खो iv. 47 चोरः, a thief. काञ्चनम्, gold. [f. निष्क]
 निग्गहो iv. 27 घर्मः, heat, warmth.
 निग्गा iv. 25 हरिद्रा, turmeric.
 निग्गिण्णं iv. 36 निर्गतम्, gone out.
 निग्गहो iv. 34 कुशलः, clever.
 निग्गोरो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless.
 निच्छुडो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless.
 निज्जो iv. 25 सुप्तः, slept.
 निज्जाओ iv. 34 उपकारः, help, favour.
 निज्जोओ iv. 33 प्रकरः, a heap. पुष्पावकर इत्यन्ये, sweepings of flowers.
 निज्जोमी iv. 31 रश्मिः । रज्जुरित्यर्थः, a cord.
 निज्जरं iv. 26 जीर्णम्, old, worn out.
 निज्जरं इत्यन्ये.
 निज्जाओ iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless.
 निज्जरं, a variant of निज्जरं, q. v.
 निहं iv. 50 टङ्कच्छिन्नम्, cut with a chisel. विषमम्, uneven, difficult.
 निह्दुहिअं iv. 41 धूतम् । निष्ठूतमित्यर्थः, spitting. [cogn. with निष्ठूत]
 निह्दो iv. 33 स्तब्धः, benumbed, stupefied.
 निहो iv. 25 पिशाचः, a demon, fiend.
 निण्णाला iv. 36 चञ्चुः, the beak.
 नित्तिरिडिअं iv. 41 त्रुटितम्, broken.
 नित्तिरिडो iv. 40 निरन्तरम्, incessant.
 निद्धओ iv. 38 अविभिन्नगृहः, living in the same house.
 निद्धवसो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless.

निद्धमणं iv. 39 गृहजलप्रवाहः, sewage of a house.
 निद्धमाओ iv. 38 अविभिन्नगृहः, living in the same house. [a variant of foll.]
 निद्धमो iv. 38 अविभिन्नगृहः, living in the same house.
 निद्धमो iv. 35 एकमुखवाची, going in the same direction.
 निदिणी iv. 35 रुतृणोद्धरणम्, weeding.
 निप्पहो iv. 31 अधिकः, abundant, great.
 निप्पिच्छं iv. 49 ऋजु, straight; दृढम्, strong.
 निप्परिसो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless. [f. निर-स्पर्श]
 निप्फेसो iv. 29 शब्दनिर्गमः, sound going forth.
 निद्धमणं iv. 34 उद्यानम्, a garden.
 निद्धुग्गो iv. 32 भग्नः, broken. [f. नि-भुग्न]
 निमेणं iv. 37 स्थानम्, place.
 निमेलं iv. 30 दन्तमांसम्, the gums. निमेला इति धनपालः.
 निम्मओ iv. 34 गतः, gone.
 निम्मंसा iv. 35 चामुण्डा, the goddess Chāmunda, a terrific form of Durgā.
 निम्मंसु iv. 32 तरुणः, a youth. [f. निर-श्मश्रु]
 निरक्को iv. 49 चोरः, thief. स्थितः, stood. पृष्ठम्, the back.
 निरंगी iv. 31 शिरोऽवगुण्ठनम्, a veil. [f. निर-अङ्ग]
 निरप्पो iv. 49 पृष्ठम्, the back. उद्द्वेष्टितम्, surrounded, invested.
 निराओ iv. 50 प्रकटः, plain. ऋजुः, straight. रिपुः, an enemy.
 निरादो iv. 30 नष्टः, lost.
 निराहो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless.
 (Tr. निरासो and derives it f. नृशंस)

गिरिअं iv. 28 अविशेषितम्, similar, identical.

गिरिको iv. 30 नतः, bowed, bent.

गिरुत्तं iv. 30 निश्चितम्, decided, settled [f. निरुक्त]

गिरुली iv. 27 मकराकृतियाहः, an alligator.

गिरुवक्त्रं iv. 41 अकृतम्, undone, not performed.

गिलंको iv. 31 पतद्वहः, a spittoon.

गिल्लंको iv. 31 पतद्वहः, a spittoon. [a variant of the prec.]

गिल्लसिअं iv. 36 निर्गतम्, gone out.

गिवच्छणं iv. 40 अवतारणम्, causing to descend.

गिवहो iv. 26 समृद्धिः, abundance [f. निवह]

गिवाओ iv. 34 स्वेदः, sweat.

गिविद्धो iv. 48 सुप्तोत्थितः, awakened from sleep. निराशः, devoid of hope. उद्भटः, excellent, pre-eminent. नृशंसः, cruel.

गिव्वं iv. 48 ककुदम्, the hump. व्याजः, disguise, pretence.

गिव्वढो iv. 28 नमः, nude.

गिव्वमिअं iv. 39 परिभुक्तम्, enjoyed.

गिव्वलिअं iv. 51 जलधौतम्, washed with water. प्रविगणितम्, numbered. विषटितम्, separated.

गिव्वहणं iv. 39 विवाहः, marriage. [Tr. f. उद्दहन]

गिव्वाणं iv. 33 दुःखकथनम्, relating sorrow.

गिव्विट्ठं iv. 34 उचितम्, fit.

गिव्वित्तो iv. 32 सुप्तोत्थितः, awakened from sleep. [a variant of गिविद्धो !]

गिव्वूढं iv. 29 गृहपश्चिमाङ्गणम्, the western courtyard of a house.

गिव्वूढो iv. 33 स्तब्धः, benumbed, stupefied.

गिव्वेढो iv. 28 नमः, nude [a variant of गिव्वढो]

गिव्वेरिसो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless. अत्यर्थेऽपि दृश्यते, exceedingly.

गिसत्तो iv. 30 सन्तुष्टः, pleased.

गिसामिअं iv. 27 श्रुतम्, heard [f. निशामित]

गिसायं iv. 35 सुप्तप्रसुप्तम्, deep sleep [f. निशा !]

गिसुअं iv. 27 श्रुतम् heard [f. निश्रुत]

गिसुद्धं iv. 36 पातितम्, thrown down (Hc. Gr. iv. 258 निसुटो)

गिस्तंको iv. 32 निर्भरः, violent, vehement

गिस्तरिअं iv. 40 स्तम्भः, slipped.

गिहणं iv. 27 कूलम्, a bank.

गिहसो iv. 25 वर्मीकः, an ant-hill.

गिहाओ iv. 49 स्वेदः, sweat. समूहः, a collection, group.

गिहुअं iv. 50 निर्व्यापारम्, without employment, free from occupation. तूष्णीकम्, silently, सुरतम्, sexual intercourse. [f. निभृत]

गिहुआ iv. 26 कामिता, desired.

गिहुणं iv. 26 व्यापारः, business.

गिहूअं iv. 26 सुरतम्, sexual intercourse.

गिहेलणं iv. 51 गृहम्, a house जघनम्, the buttocks. [Tr. f. निलय, cf. Hc. Gr. ii. 174]

गीभारणं iv. 43 बलिघटी, a small jar of offerings.

गीरंगी iv. 31 शिरोऽवगुण्ठनम्, a veil. [a variant of गिरंगी q. v.]

गीलकंटी iv. 42 बाणवृक्षः, a kind of tree.

गीसणिआ iv. 43 निःश्रेणी. a ladder. कप्रत्ययाभावे गीसणीत्यपि.

गीसणी, variant of the prec. q. v.

गीसंपायं iv. 42 परिश्रान्तजनपदम्, a calmed or exhausted city or country.

गीसारो iv. 41 मण्डपः, an open hall consecrated to a deity.

- णीसीमिओ iv. 42 निर्वासितः, expelled, banished.
 णीहरिअं iv. 42 शब्दः, a sound.
 णुवण्णो iv. 25 सुप्तः, slept.
 णूला iv. 43 शाखा, a branch.
 णेउड्डो iv. 44 सद्भावः, good nature.
 णेडाली iv. 43 पट्टवासिता । शिरोभूषणभेदः, a kind of head ornament.
 णेडुरिआ iv. 45 भाद्रपदोज्ज्वलदशम्यां कश्चिदुत्सवविशेषः, a festival on the tenth day of the first fortnight of Bhādrapada (August-September)
 णेलच्छो iv. 44 षण्डः, a eunuch. वृषभ इत्यन्वे, a bull. (Hc. Gr. ii. 174 = षण्डकः) [f. नैर्लक्ष or निर्लक्ष]
 णेलिच्छी iv. 44 कूपतुला, a contrivance for raising water from a well in which a horizontal beam, from one end of which a bucket hangs, see-saws on a vartical post.
 णेवच्छणं iv. 40 अवतारणम्, causing to descend. [a variant of णिवच्छणं]
 णेसत्थी iv. 44 वणिक्सचिवः, an adviser to a merchant.
 णेसरो iv. 44 रविः, the sun. [f. Can. nēsar, Tam. nāyir]
 णोमी iv. 31 रश्मिः । रज्जुरित्यर्थः, a cord.
 णोलइआ iv. 36 चञ्चुः, the beak.
 णोलच्छा iv. 36 चञ्चुः, the beak.
 णोव्वो iv. 17 आयुक्तः, an agent, deputy. [a variant of णव्वो]

त

- तक्कणा v. 4 इच्छा, desire.
 तग्गं v. 1 सूत्रम् । सूत्रमिति सामान्याभिधानेऽपि सूत्रकङ्कणमुच्यते, a bracelet of strings worn in marriages and other religious ceremonies.
 तच्छिडं v. 3 करालम्, gaping; formidable.

- तट्टी v. 1 वृत्तिः, a hedge fence. [f. Dr. tatti.]
 तडफडिअं v. 9 परितःश्रवितम्, moving here and there.
 तडमडो v. 7 कुम्भितः, agitated. [f. Tel. taḍa-baḍu]
 तडवडा v. 5 आउलिवृक्षः, a kind of tree.
 तणं v. 1 उत्पलम्, a blue lotus. [f. तृण !]
 तणयमुद्धिआ v. 9 अङ्गुलीयकम्, a finger-ring.
 तणगसी v. 6 प्रसारितम्, extended.
 तणवरंडी v. 7 उड्डुपः, a boat.
 तणसोळी v. 6 मल्लिका, a kind of jasmine [f. तृणशूलच]
 तणेसी v. 3 तृणप्रकरः, a hay-stack [f. तृणराशि]
 तणं v. 1 पृष्ठम्, the back. [f. Tel. tuṇṭi]
 तण्डं v. 19 कविकालालकम्, fondling by the bit of a bridle. शिरोविहीनम्, headless, deprived of the head. स्वराधिकम्, loudly.
 तण्णायं v. 2 आर्द्रम्, wet. [f. Tam. taṇṇi; Tr. f. तिम्यति]
 तत्तिळो v. 3 तत्परः, closely intent on, eagerly engaged in. [f. the foll.]
 तत्ती v. 20 तत्परता, entire devotion or addiction to a thing. आदेशः, a command, order. [cogn. with तत्]
 तत्तुडिळं v. 6 सुरतम्, sexual intercourse.
 तद्धिअचयं v. 8 नृत्यम्, dancing.
 तद्धिअसं v. 8 अनुदिवसम्, daily. अदूराविप्रकर्षात् तद्धिअसिअं तद्धिअहं इत्यपि. [f. तत्-दिवस]
 तद्धिअसिअं, a variant of prec. q. v.
 तद्धिअहं, a variant of तद्धिअसं, q. v.
 तंतडी v. 4 करम्बः, flour mixed with curds.

तंतुक्खोडी v. 7 वायकतन्त्रोपकरणम्, an instrument used in weaving.
 तमणं v. 2 चुल्लिः, a fireplace. [f. तपन]
 तमणी v. 20 भुजः, the shoulder. भूर्जम्, a birch tree.
 तमो v. 1 शोकः, sorrow. [ts.]
 तंवाकिर्मा v. 6 इन्द्रगोपः, a kind of insect of red or white colour (found on rainy days.) [f. ताम्ररुमि].
 तंचकुसुमो v. 9 कुरवकः, a crimson species of amaranth. [f. ताम्रकुसुम]
 तंचट्ठकारी v. 4 शेकालिका, a kind of plant.
 तंचरत्ती v. 5 गोधूमेषु कुङ्कुमच्छाया, the saffron colour of wheat. [f. ताम्ररक्त !]
 तंचा v. 1 गोः, a cow. [f. ताम्रा]
 तंचिरा v. 5 गोधूमेषु कुङ्कुमच्छाया, the saffron colour of wheat.
 तंचेही v. 4 शेकालिका, a kind of plant.
 तरवटो v. 5 प्रपुनाटः, a kind of tree, Cassia Pera or Alata.
 तरसं v. 4 मांसम्, flesh.
 तरिअव्वं v. 7 उडुपः, a boat.
 तलं v. 19 ग्रामेशः, the headman of a village. शय्या, a bed [f. तल्प; a variant of तलं q. v.]
 तलआगत्ती v. 8 कूपः, a well.
 तलफलो v. 7 शालिः, rice.
 तलवत्तो v. 21 कर्णाभरणविशेषः, a kind of ear-ornament. वराङ्गम्, an elegant body.
 तलसारिअं v. 9 गालितम् distilled. मुग्ध-मित्यन्वे, simple, innocent, foolish.
 तलारो v. 3 नगरारक्षकः, a town watchman, superintendent of a town. [f. तलवर, Dr. taleyāri]
 तलिमो v. 20 कुट्टिमम्, floor smoothed and plastered. शय्या, a couch. गृहोर्ध्व-भूमिः, the flat top of a house. वास-

भवनम्, a dwelling-place, house.
 भ्राष्ट्रः, a frying pan.
 तलं v. 19 पल्लवम्, a small pond. वरुका-
 रुचतृणम्, a kind of grass. शय्या, a couch. [f. तल्प]
 तलडं v. 2 शय्या, a couch. [f. तल्प; a variant of prec.]
 तल्लिच्छो v. 3 तत्परः, closely intent on, eagerly engaged in. (Tr. तल्लिच्छो f. तल्लिच्छी) [f. तल्लिप्स or तल्लिच्छी]
 तवओ v. 2 व्यापृतः, engaged in, busy with.
 तवणी v. 1 भक्षणयोग्यम् । कणादि, anything eatable.
 तसिअं v. 2 शुष्कम्, dry, withered.
 तहरी v. 2 पङ्क्तिः सुरा, muddy or impure liquor.
 तहल्लिआ v. 8 गोवाटः, a cowpen.
 ताडिअयं v. 10 रोदनम्, weeping. [f. ताडितक]
 तामरं v. 10 रम्यम्, pleasing, agreeable. [f. तामरस]
 तामरसं v. 10 जलोद्भवपुष्पम्, any flower growing in water [ts.]
 तारत्तरो v. 10 मुहूर्तः, a moment.
 तालफली v. 11 दासी, a female servant or slave. [f. तालफली]
 तालहलो v. 7 शालिः, rice. [a variant of तलफलो q. v.]
 ताला v. 10 लाजाः, fried grain.
 तालूरो v. 21 फेनः, foam. कपित्थतरुः, the wood-apple tree. आवर्तश्चेति केचित्, a whirlpool.
 तिक्खालिअं v. 13 तीक्ष्णीकृतम्, sharpened. [f. तीक्ष्ण]
 तिगिआ v. 12 कमलरजः, the pollen of a lotus.

- तिमिच्छी v. 12 कमलरजः, the pollen of a lotus. (Hc. Gr. ii. 174 = पौष्प रजः)
 तिमिसं v. 11 मधुपटलम्, a bee-hive.
 तित्तिरिअं v. 12 स्नानार्द्रम्, wet with bathing.
 तिक्ती v. 11 सारम्, essence.
 तित्तुअं v. 12 गुरु, heavy.
 तिमिमिलो v. 13 मीनः, a fish. [ts.]
 तिमिच्छओ, a variant of the foll. q. v.
 तिमिच्छाहो v. 13 पथिकः, a traveller.
 तिमिच्छओ इति कथ्यत्.
 तिमिणं v. 11 आर्द्रदारु, green wood.
 तिमिरिच्छो v. 13 करञ्जद्रुमः, a kind of plant, Pongamia glabra Vent.
 तिरिडिअं v. 21 तिमिरयुतम्, dark. विचितम्, searched.
 तिरिडो v. 11 तिमिरवृक्षः, a kind of tree.
 तिरिड्डी v. 12 उष्णवातः, hot wind.
 तिरोवई v. 13 वृत्त्यन्तरितः, screened by a fence.
 तिबिडा cf. the foll.
 तिबिडी v. 12 पुटिका, a concavity. तिबिडा सूचीति केचित्, a needle.
 तिब्वं v. 11 दुर्विषहम्, difficult to bear. अत्यर्थमिति सातवाहनः, very much. [f. तीव्र]
 तुंगी v. 14 रात्रिः, the night.
 तुच्छं v. 14 अवशुष्कम्, very dry. [ts?]
 तुच्छइअं v. 15 रञ्जितम्, delighted, moved, excited.
 तुच्छयं v. 15 रञ्जितम्, delighted, moved.
 तुणओ v. 16 सुंसारयस्त्वंविशेषः, a kind of musical instrument.
 तुंडीरं v. 14 मधुरविचम्, charming fruit of the plant, Momordica monadelphica.
 तुंडूओ v. 15 जीर्णघटः, an old pot.
 तुण्हको v. 15 मृदुनिश्चलः, gentle and unmoved. (Tr. = मृदुनिश्चलयोः, as two meanings) [f. तूष्णीक]

- तुण्ही v. 14 सूकरः, a hog.
 तुंतुकखुडिओ v. 16 त्वरायुक्तः, in haste, hasty.
 तुण्यो v. 22 कौतुकम्, curiosity. विवाहः, marriage. सर्षपः, mustard. अक्षितः, anointed. स्निग्धः, attached, affectionate. कुतुपः, a small leathern bottle for oil. [f. Dr. tuppā. (f. तनूनप!)]
 तुंचिहो v. 23 मधुपटलम्, a bee-hive. उदूखलम्, a wooden mortar for cleaning rice etc.
 तुरी v. 22 पीनम्, fat, stout. तूलिकानामुपकरणम्, a painter's brush. [ts.]
 तुलगं v. 15 काकतालीयम्, accidentally.
 तुलसी v. 14 सुरसलता, a kind of plant, (Ocimum Sanctum?) [ts.]
 तुसेअजंमं v. 16 दारु, a log of wood.
 तूओ v. 16 इक्षुकर्मकरः, a worker at sugar-canes.
 तूलिणी v. 17 शालमलिः, the silk-cotton tree. [f. तूल]
 तूहणो v. 17 पुरुषः, a man.
 तेड्डो v. 23 शलभः, a grasshopper. पिशाचः, a demon, fiend.
 तेंडुअं v. 17 तुंबुरु, a kind of tree, Diospyros embryopteris.
 तोअओ v. 18 चातकः, a bird supposed to live only on rain drops, Cuculus melanoleucus.
 तोक्कओ v. 18 अनिमित्ततत्परः, eagerly engaged in a thing without motive.
 तोडणो v. 18 असहन्, jealous, envious.
 तौतडी v. 4 करम्बः, flour mixed with curds. [a variant of तंतडी]
 तोमरिओ v. 18 शस्त्रप्रमार्जकः, a weapon-cleaner, armourer. [f. तोमर]
 तोमरी v. 17 वल्ली, a creeper.
 तोलणो v. 17 पुरुषः, a man.

तोवट्टो v. 23 त्रपुष्टिकाख्यः कणभिरणभेदः, a kind of ear-ornament. कमलकर्णिका, the pericarp of the lotus.

तोसं v. 17 धनम्, wealth [f. तोष]

थ

थउडुं v. 26 मल्लतकम्, the marking nut plant, Semicarpus Anacardium.

थको v. 24 अवसरः, opportunity, the right time.

थगया v. 26 चञ्चुः, the beak.

थको v. 24 गाधः, shallow. (Dp. Pl. 249 = deep.)

थटी v. 24 पशुः, an animal, cattle.

थंडिलं v. 25 मण्डलम्, a circle, circular orb.

थत्तिअं v. 26 विश्रामः, rest.

थमिअं v. 25 विस्मृतम्, forgotten.

थंवं v. 24 विषमम्, uneven, bad.

थरहरिअं v. 27 कम्पितम्, trembling.

थरु v. 24 त्सरुः, the hilt of a sword [f. त्सरु]

थरो v. 24 दधिसरः, cream.

थलओ v. 25 मण्डपः, an open hall consecrated to a deity.

थवइहो v. 26 प्रसारितोरुद्वयोपविष्टः, sitting down with thighs stretched out.

थवी v. 25 प्रसेविका, a sack.

थवो v. 24 पशुः, an animal, cattle.

थसलो v. 25 विस्तीर्णः, extensive.

थसो v. 25 विस्तीर्णः, extensive.

थहो v. 24 निलयः, a dwelling, house.

थाणिज्जो, a variant of ठाणिज्जो, q. v.

थामो v. 25 विस्तीर्णः, extensive.

थारो v. 27 घनः, compact, hard, full.

थाहो v. 30 स्थानम्, a place. गम्भीरजलम्, deep water. विस्तीर्णम्, extensive. दर्वि इत्यन्ये, long.

थिण्णो v. 30 निःश्रेहदयः, unkind sympathy. दृप्तः, proud. [f. स्तीर्ण]

थिमिअं v. 27 स्थिरम्, firm. [f. स्तिमित]

थिरणामो v. 27 चलचित्तः । यः कचिदपि धृतिं न बध्नाति, fickle-minded. [Tr. थिरणासो f. स्थिरं-नास्ते]

थिरसीसो v. 31 निर्भीकः, fearless. निर्भरः, excessive, violent. बद्धशिरस्त्राणः, with the helmet on. [f. स्थिरशीर्ष]

थुक्किअं v. 28 उन्नतम्, high.

थुडुकिअं v. 31 दरकुपितवदनसंकोचनम्, contraction of face due to slight anger. मौनम्, silent.

थुडुहीरं v. 28 चामरम्, a chowrie or bushy tail of the Bos Grunniens.

थुण्णो v. 27 दृप्तः, proud.

थुरुणुल्लणयं v. 28 शय्या, a couch.

थुलमो v. 28 पटकुटी, a tent.

थुल्लो v. 27 परिवर्तितः, revolved, turned round.

थूणो v. 29 अश्वः, a horse.

थूरी v. 28 तन्तुवायोपकरणम्, a weaver's implement [f. तुरी ?]

थूलघोणो v. 29 सूकरः, a hog. [f. स्थूलघोण, घोणिन्]

थूहो v. 32 प्रासादशिखरम्, the top of palace or mansion. चातकः, a bird supposed to live only on rain drops. Cuculus melanoleucus. वल्मीकम्, an ant-hill.

थेणिहिअं v. 32 हृतम्, taken away. भीतम्, frightened.

थेरो v. 29 ब्रह्मा, the god Brahmā [f. स्थविर]

थेरासणं v. 29 पद्मम्, a lotus [f. स्थविरसंन]

थेवो v. 29 बिन्दुः, a drop [f. स्तेप or स्तोक्]

थेवरिअं v. 29 जन्मनि तूयम्, instrumental music at birth (of a son).

थोओ v. 32 रजकः, a washerman. मूलकः, a radish, an esculent root.

थोरो v. 30 कमपृथुपरिवर्तुलः, gradually becoming large and round [f. स्थूल, cf. Hc. Gr. ii. 99]

थोलो v. 30 वस्त्रैकदेशः, a part of a garment.

थोह v. 30 बलम्, strength.

द

दअच्छरो v. 36 ग्रामस्वामी, the headman of a village.

दअरी v. 34 सुरा, spirituous liquor.

दइअं v. 35 रक्षितम्, protected. [a variant of दयाइअं]

दक्खज्जो v. 34 गृध्रः, ■ vulture.

दच्छं v. 33 तीक्ष्णम्, sharp, severe.

दडवडो v. 35 धाटी, assault, attacking.

दंडी v. 33 सूत्रकनकम्, golden threads or strings. डंडीवत्सूचीसंघटितवस्त्रयुगलमपीत्यन्ये, a couple of cloths stitched together.

दन्थरो v. 34 हस्तशाटकः, a handkerchief. [Pers. dastār]

दन्तिओ v. 34 शशकः, a hare.

दंतो v. 33 पर्वतैकदेशः, a part of ■ mountain.

दमओ v. 34 दरिद्रः, a poor man.

दयं v. 33 जलम्, water. शोकइत्यन्ये, sorrow.

दयाइअं v. 35 रक्षितम्, protected. [f. दया-रुत !]

दरं v. 33 अर्धम्, half [ts.]

दरंदरो v. 37 उल्लासः, delight.

दरमत्ता v. 37 बलात्कारः, violence, force.

दरवल्लणिहेलणं v. 37 शून्यगृहम्, ■ vacant house.

दरवल्लहो v. 37 दयितः, a beloved person. [f. दरवल्लम्]

दरवल्लो v. 36 ग्रामस्वामी, ■ headman of a village.

दरविंदरं v. 52 दीर्घम्, long. विरलम्, thin, wide apart.

दरुम्मिहं v. 37 घनम्, thick.

दलिअं v. 52 निकूणिताक्षम्, with closed eyes. दारु, wood. अङ्गुली, a finger. [f. दलिक]

दवरो v. 35 तन्तुः, a thread.

दवहुत्तं v. 36 ग्रीष्ममुत्तम्, the beginning of summer.

दवो v. 33 गद्गदः, faltering.

दस् v. 34 शोकः, sorrow.

दसेरो v. 33 सूत्रकनकम्, golden threads or strings.

दहचोल्ली v. 36 स्थाली, a cooking pot.

दहिउफ्फं v. 35 नवनीतम्, butter.

दहिदो v. 35 कपित्थः, the wood-apple tree, Feronia elephantum.

दहित्थरो, a variant of the foll. q. v.

दहित्थारो v. 36 दधिसरः, cream. दहित्थरो इत्यन्ये.

दहिमुहो cf. दुम्मुहो.

दाओ v. 38 प्रतिभूः, a surety.

दादलिआ v. 38 अङ्गुलिः, a finger.

दामणी v. 52 प्रसवः, delivery, birth. नयनम्, the eye.

दारइंता v. 38 पेटा, a bag, basket.

दारिआ v. 38 वेश्या, a harlot [f. दारिका]

दारो v. 38 कटिसूत्रम्, a waist-band. [f. Tel. dāramu]

दालिअं v. 38 चक्षुः, the eye.

दिअज्जो v. 39 सुवर्णकारः, a goldsmith.

दिअधुत्तो v. 41 काकः, a crow.

दिअलिओ v. 39 मूर्खः, a fool.

दिअसिअं v. 40 सदाभोजनम्, eating always. अनुदिनमित्यन्ये, daily.

दिअहुत्तं v. 40 पूर्वाह्णभोजनम्, the breakfast.

दिआहमो v. 39 भासपक्षी, a kind of water-fowl.

दिओ v. 39 दिवसः, a day. [f. दिव]
 दिपंतो v. 39 अनर्थः, evil, misfortune.
 दिङ्गिदिलिओ v. 40 बालः, a boy.
 दिव्वासा v. 39 चामुण्डा, the goddess,
 Chāmunda, a terrific form of
 Durgā.
 दीवओ v. 41 रुकलासः, a chameleon,
 दीविआ v. 53 उपदेहिका, a secondary
 body (which grows on diseased
 parts of the body). मृगाकर्षणी व्याध-
 मृगी, a hunter's deer which at-
 tracts other deer.
 दीहजीहो v. 41 शङ्खः, a conch-shell.
 दुअक्खरो v. 47 षण्डः, a eunuch.
 दुक्करं v. 42 माघे रात्रौ चतुर्थमिस्नानम्, bath-
 ing in early morning in the
 month of Māgha (January-Feb-
 ruary.)
 दुक्कुणिआ v. 48 पतव्रहः, a spittoon.
 दुक्कुहो v. 44 असहनः, jealous, envious.
 अरोचकिन्पि लक्ष्येषु दृश्यते, suffering
 from loss of appetite.
 दुक्खं v. 42 जघनम्, the buttocks.
 दुगं v. 53 दुःखम्, sorrow. कटी, the but-
 tocks. [f. दुःख]
 दुग्घट्टो v. 44 हस्ती, an elephant [f. द्वि-
 घट्ट q. v. in the list of verbal sub-
 stitutes below]
 दुच्चंडिओ v. 55 दुर्ललितः, ill-bred. दुर्विदग्धः,
 silly, vainly proud. [f. दु-चण्डिक]
 दुच्चंवालो v. 54 कलहनिरतः, fond of quar-
 relling. दुश्चरितः, ill-behaved. परुष-
 वचनः, speaking harsh.
 दुज्जायं v. 44 व्यसनम्, fault, vice. [f.
 दुर्जात or दुर्जात]
 दुण्णिअत्थं v. 53 जघनस्थितवस्त्रम्, ■ cloth
 on the loins. जघनम्, the buttocks.
 दुण्णिक्को v. 45 दुश्चरितः, ill-behaved.

दुण्णिसित्तो v. 45 दुश्चरितः, ill-behaved
 दुर्दशं इत्यन्ये, difficult to be seen,
 dazzling.
 दुत्ति v. 41 शीघ्रम्, soon.
 दुत्थं v. 42 जघनम्, the buttocks.
 दुत्थुरुहंडा v. 47 कलहशीला स्त्री, a quarrel-
 some lady. दुत्थुरुहंडो पुरुषोऽपि, ■ qua-
 rrelsome person.
 दुत्थुरुहंडो, cf. the prec.
 दुत्थोहो v. 43 दुर्भगः, unfortunate.
 दुद्दमो v. 44 देवरः, a husband's brother.
 दुद्दोली v. 43 वृक्षपाङ्क्तिः, a row of trees,
 an avenue. [f. द्वु-दोली]
 दुद्दओ v. 42 समूहः, ■ collection.
 दुद्दगंधिअमुहो v. 40 बालः, a boy [f. दुग्ध-
 गंधिकमुख]
 दुद्दिणिआ v. 54 स्नेहस्थापनभाण्डम्, an oil
 pot. तुम्बी, a bottle-gourd. कप्रत्यया-
 भावे दुद्दिणीत्यपि.
 दुद्दिणी, a variant of the prec. q. v.
 दुद्दोलणी v. 46 या दुग्धापि दुहते, a cow
 which allows to be milked repeat-
 edly. [cogn. with दुग्ध]
 दुंदुमिअं v. 45 गलगर्जितम्, roaring with
 the throat.
 दुंदुमिणी v. 45 रूपवती, a beautiful or
 lovely woman.
 दुप्परिअल्लं v. 55 अशक्यम्, impracticable,
 impossible. द्विगुणम्, double. अतभ्य-
 स्तम्, not practised or learnt. [f.
 दुष्परिकल्प]
 दुक्खोल्लो v. 42 उपालम्भः, censure.
 दुमणी v. 44 सुधा, whitewash.
 दुमंतओ v. 47 केशबन्धः, a hair-band.
 दुंबवत्ती v. 48 सरित्, ■ river.
 दुम्मइणी v. 47 कलहशीला स्त्री, a quarrel-
 some lady [f. दुर्मति]
 दुम्मुहो v. 44 मर्कटः, a monkey. [f. दु-

- मुख] दहिमुहशब्दोऽपि देशः कपिवाची केचि-
दुक्तः ३३
दुःखं v. 46 दुःखोत्तीर्णम्, overcoming
sorrow.
दुरालोभो v. 46 तिमिरम्, darkness.
दुली v. 42 कूर्मः, a tortoise.
दुल्लं v. 41 वस्त्रम्, a garment [f. दुक्ल]
दुल्लगं v. 43 अघटमानम्, impossible,
cannot be effected.
दुल्लसिता v. 46 दासी, a female servant
or slave.
दुहओ v. 45 चूर्णितः, powdered, pounded.
दूणावेढं v. 56 अशक्यम्, impracticable,
impossible. तडागः, a tank.
दूणो v. 44 हस्ती, an elephant. [Tr. f.
द्विपान]
दूसलो v. 43 दुर्भगः, unfortunate. [Tr.
f. दुर्भग]
दूहो v. 48 लज्जादुर्भगः, sad with shame.
दूहलो v. 43 दुर्भगः, unfortunate. [f.
दुर्भग]
देवउफं v. 49 पकपुष्पम्, full-blown flow-
ers. [f. देवपुष्प]
देहणी v. 48 पङ्कः, mud.
दोआलो v. 49 वृषभः, a bull.
दोगं v. 49 युग्मम्, a pair, couple. [f.
युग्म or द्विक]
दोणओ v. 50 आयुक्तः, an agent or de-
puty. हलिक इत्यन्ये, a ploughman.
दोणका v. 51 सरघा, a bee.
दोद्विओ v. 49 चर्मकूपः, a pore of the
skin.
दोरो v. 38 कटिचुत्रम्, a waist-band [a
variant of दारो]
दोवेली v. 50 सायंभोजनम्, an evening
meal or supper.
दोसणिजंतो v. 51 चन्द्रः, the moon [f.
ज्योत्स्नायन्त्र]
दोसाकरणं v. 51 कोपः, anger. [f. दोषा-
करण]

- दोसाणिअं v. 51 निर्मलीकृतम्, made pure
or clean.
दोसिणी v. 50 ज्योत्स्ना, moonlight. [f.
ज्योत्स्ना]
दोसो v. 56 अर्धम्, half. कोपः, anger. [f.
दोष]
दोहनहारी v. 56 जलहारिणी, a water carri-
er. पारिहारिणी, a maker of garlands.
[f. दोहन-हृ]
दोहणी v. 48 पङ्कः, mud [a variant of
देहणी]
दोहासलं v. 50 कटीतटम्, the loins.
दोहूओ v. 49 शवः, a corpse.

ध

- धओ v. 57 पुरुषः, a man.
धंसाडिओ v. 59 व्यपगतः, gone away,
departed. [f. ध्वंस or मुच् Hc. Gr.
iv. 91.]
धंगो v. 57 ध्रमरः, a large black bee. [a
variant of धूमंगो ? q. v.]
धणिअं v. 58 गाढम्, thick-set, hard. [f.
स्तन ?]
धणिआ v. 58 प्रिया, beloved, wife. [f.
धन्या].
धणी v. 62 भार्या, wife. पर्याप्तिः, sufficien-
cy. बद्धोऽपि निःशङ्कः, fearless though
bound. [f. धन, स्तन]
धण्णाउसो v. 58 कथ्यमानाशीर्वादः, expre-
ssion of or pronouncing a blessing.
आशीरेवेति केचित्, a blessing.
धंधा v. 57 लज्जा, shame.
धम्मओ v. 63 चतुरङ्गलो हस्तघ्नः, a cancer
on the hand. चण्डीपुरुषोपहारः, sacri-
ficing a human being to Chāṇḍī
or Chāmundā.
धयणं v. 57 गृहम्, a house.
धरं v. 57 तूलम्, cotton.
धरगो v. 58 कार्पासः, cotton or a cotton
cloth.

धवलसउणो v. 59 हंसः, a swan, goose.
[f. धवलशकुन]

धवलो v. 57 यो यस्यां जातावुत्तमः, the best
of a kind. [ts.]

धवो v. 57 वेगः, speed.

धसलो v. 58 विस्तीर्णः, broad, extensive.

धाडिओ v. 59 आरामः, a garden.

धाडी v. 59 निरस्तम्, thrown away.
[cogn. with धा ?]

धाणूरिअं v. 60 फलभेदः, a kind of fruit.

धारं v. 59 लघु, small.

धारा v. 59 रणमुत्तमम्, the front of a
battle

धारावासो v. 63 मेघः, a cloud. भेकः, a
frog. [ts.]

धुअगाओ v. 57 धमरः, a large black bee.
[f. धुवगायक; Tr. धुअराओ f. धुवराग]

धुक्कुदुअं v. 60 उलसितम्, shining, brand-
ishing. [a variant of the foll.]

धुक्कुदुगिअं v. 60 उलसितम् shining,
brandishing [onomatopoeitic.]

धुत्तो v. 58 विस्तीर्णः, broad, extensive

धुंधुमारा v. 60 इन्द्राणी, the wife of Indra
i. e. queen of the Gods. [f. धुंधुमार]

धूणो v. 60 गजः, an elephant. [f. स्थूण
or स्थूल or rt. धू]

धूमंगो v. 57 धमरः, a large black bee [f.
धूम्राङ्ग or धूमाङ्ग]

धूमद्वारं v. 61 गवाक्षः, a window [f. धूम-
द्वार]

धूमद्वओ v. 63 तटाकः, a tank. महिषः, a
buffalo.

धूमद्वयमहिषीओ v. 62 रुत्तिकाः, the Plei-
ades [f. धूमध्वजमहिष्यः]

धूममहिषी v. 61 नीहारः, fog, mist. [f. धूम-
महिषी]

धूमरी v. 61 नीहारः, fog, mist. [f. धूम]

धूमसिहा v. 61 नीहारः, fog, mist. [f. धूम-
सिहा]

धूमिआ v. 61 नीहारः, fog, mist. [f.
धूमिका]

धूरिअं v. 62 दीर्घम्, long.

धूरिअवटो, a variant of the foll. q. v.

धूलीवटो v. 61 अश्वः, a horse. धूरिअवटो
इत्यन्ये. [f. धूरिअवर्त]

प

पइअं vi. 64 भस्मितम्, blame. रथचक्रम्, the
wheel of a chariot.

पइद्वाणं vi. 29 नगरम्, a city. [f. प्रतिष्ठान]

पइटो vi. 66 ज्ञातरसः, of known taste.

विरलम्, thin, wide. apart. मार्गः, the
way.

पइण्णो vi. 7 विपुलः, wide, extensive.

पइरिक्कं vi. 71 विशालम्, wide. एकान्तम्,
lonely. शून्यम्, empty.

पइहंतो vi. 19 जयन्तः, Jayanta, the son
of Indra.

पउओ vi. 5 दिनम्, a day.

पउढं vi. 4 गृहम्, a house. पउढो गृहस्य
पश्चिमप्रदेश इति केचित्, the western
part of a house.

पउढो a variant of prec. q. v.

पउणो vi. 65 व्रणपरोहः, growth of a
wound or boil नियमभेदः, a religious
observance.

पउत्थं vi. 66 गृहम्, a house. प्रोषितम्, liv-
ing away from home. [a variant
of परिउत्थो q. v.]

पउमलओ vi. 33 वसन्तः, the spring.

पउढं vi. 4 गृहम्, a house.

पएरो vi. 67 वृत्तिविवरम्, an opening in a
fence. मार्गः, the way. दुःशीलः, of bad
character. कण्ठदीनारारुयभूषणभेदः, a
kind of ornament. कण्ठे विवरम्, a
hole in the neck. दीननादः, a piti-
able cry or sound.

पएसो vi. 3 प्रातिवेशिकः, a neighbour

पुंसुलो vi. 66 कोकिलः, ■ cuckoo. जारः, ■ man of loose character, a paramour [f. पांसुल]

पक्कगाहो vi. 23 मकरः, ■ crocodile.

पक्कणी vi. 65 अतिशयशोभमानः, looking very beautiful. भग्नः, broken. प्रियंवदः, speaking pleasing words.

पक्कणो vi. 69 असहनः, jealous, envious. समर्थः, competent (Hc. Gr. ii. 174 पक्कलो=समर्थः]

पक्कसावओ vi. 75 शरभः, a fabulous animal with eight legs, stronger than a lion. व्याघ्रः, ■ tiger.

पक्को vi. 64 दृढः, proud. समर्थः, competent. [f. पक्क]

पक्कडिअं vi. 20 प्रस्फुरितम्, trembling. (f. पक्कडाड- in the list of verbal substitutes below)

पक्करा vi. 10 तुरगसंनाहः, the armour of a horse.

पक्केज्जो vi. 15 निकरः, ■ collection.

पक्खुडी vi. 8 पत्रम्, a leaf.

पक्कत्तरं vi. 21 चाटु, pleasing, agreeable.

पक्खलो vi. 69 असहनः, jealous, envious. समर्थः, competent. (cf. पक्कणो) [f. प्रत्यल]

पक्खवरं vi. 15 मुसलम्, a wooden pestle used for cleaning rice etc.

पक्खवलोक्को vi. 34 आसक्तचित्तः, having the mind fixed on any object.

पक्खुअं, a variant of पक्खुहिअं, q. v.

पक्खुच्छुहणी vi. 35 नवसुरा, fresh liquor.

पक्खुत्थं vi. 13 प्रत्युत्तम्, sown [f. प्रत्युत्त]

पक्खुद्दारो vi. 24 संमुखागमनम्, coming face to face.

पक्खुहिअं vi. 25 प्रस्तुतम्, oozed, dropped. [cogn. with प्रस्तुत !]

पक्खुदो vi. 12 स्थालम् । भोजनभाण्डमिति यावत्, a plate or dish.

पक्खुहो vi. 5 रविः, the sun. [f. प्रत्युत्त]

पक्खेई vi. 15 मुसलम्, a wooden pestle for cleaning rice etc.

पक्खोवणी vi. 24 संमुखागमनम्, coming face to face.

पक्खी vi. 1 पिटिका, a small boil.

पक्खेणयं vi. 24 पाथेयम्, provisions for a journey. (पक्खेणयं seems to be the correct reading) [f. पाथेय]

पक्खणं vi. 11 पानम्, drinking.

पक्खा vi. 1 अधिरोहिणी, a ladder. [f. पर्याय !]

पक्खुणसरं vi. 32 इक्षुसदृशं तृणम्, a kind of grass resembling sugar-cane. [f. प्रत्युत्तशर]

पक्खुली vi. 17 एरण्डवृक्षः, the castor oil plant [f. पक्खाइगुल]

पक्खावण्णा vi. 27 पञ्चाधिकपञ्चाशत्, fiftyfive. [f. पञ्चपञ्चाशत् cf. Hc. Gr. ii. 174]

पक्खिसंगं vi. 23 ककुदम्, the hump.

पक्खुआ vi. 14 ज्या, bowstring.

पक्खलं vi. 5 नीवम्, the edge of the thatch.

पक्खवा vi. 6 पटकुटी, a tent. (Tr. पडमा) [f. पट]

पक्खाली vi. 9 पङ्क्तिः, a row. [f. पटालि]

पक्खिअं vi. 12 विषटितम्, separated. [f. पणित]

पक्खिअग्गिअं vi. 74 परिमुक्तम्, eaten, enjoyed. वर्धयितम्, caused to grow. पालितम्, protected, guarded.

पक्खिअज्झओ vi. 31 उपाध्यायः, a teacher. [fr. Dr. paḍi or baḍi and उपाध्याय]

पक्खिअंतओ vi. 32 कर्मकरः, a hired labourer.

पक्खिअरो vi. 17 चुल्लीमूलम्, the base of the fire-place.

पक्खिअली vi. 28 त्वरितः, quick, speedy.

पडिह्मिओ vi. 32 रुतार्थः, successful, contented.

पडिह्मिओ vi. 19 प्रतिक्रिया, retaliation, requital. [f. प्रतिक्रिया]

पडिक्खरो vi. 25 क्रूरः, cruel.

पडिस्संधं vi. 28 जलवहनम्, । जलमुह्यतेऽनेनेति जलवहनम् । द्रव्यादि, anything to carry water with, such as a leathern bag. अन्ये जलवाहमाहुः, a water-bearer.

पडिस्संधी vi. 28 जलवहनम्, anything to carry water with. (cf. the prec.) अन्ये जलवाहमाहुः, a water-bearer.

पडिच्छओ vi. 16 समयः, time, opportunity.

पडिच्छंदो vi. 24 मुखम्, the face. [f. प्रतिच्छन्द]

पडिच्छिआ vi. 21 प्रतीहारी, a female door-keeper. चिरप्रसूता महिषीत्यन्ये, a she-buffalo which brought forth its young after a long time. [f. प्रतिच्छिका]

पडिणिअंसणं vi. 36 रात्रौ परिधेयवस्त्रम्, a cloth to be worn in the night. [f. प्रतिनिवसन]

पडिप्पिओ vi. 20 सदृशः, similar.

पडिप्पिअं vi. 34 प्रवृद्धम्, full-grown.

पडिरंजिअं vi. 32 भग्नम्, broken.

पडिलगलं vi. 33 वल्मीकम्, an ant-hill.

पडिल्ली vi. 65 वृत्तिः, a fence, enclosure. तिरस्करिणी, a curtain.

पडिवेसो vi. 21 विक्षेपः, scattering.

पडिसंतं vi. 18 प्रतिकूलम्, unfavourable. अस्तमितमिति सातवाहनः, set.

पडिसाओ vi. 17 धर्षणकण्ठः, having an indistinct voice. [Tr. f. प्रतिशब्दवत्]

पडिसारिअं vi. 33 स्मृतम्, remembered.

पडिसारी vi. 22 जवनिक्का, ■ curtain.

पडिसारो vi. 16 पटुता, cleverness, skilful-

ness. पटुरित्यन्ये, clever, skilful. [a variant of पाडिसारो]

पडिसिद्धं vi. 71 भीतम्, frightened, alarmed. भग्नम्, broken.

पडिसुत्ती vi. 18 प्रतिकूलम्, unfavourable. [f. प्रतिस्रोत]

पडिसुरो vi. 18 प्रतिकूलः, unfavourable. (Tr. पडिज्जसरो f. प्रतिक्रिय)

पडिह्म्यी vi. 19 वृद्धिः, growth, increase.

पडिह्म्यो vi. 19, 28 प्रतिक्रिया, retaliation, requital. पूर्णः, full. वचनमिति (instead of प्रतिक्रिया) सातवाहनः, speech, word. [f. प्रतिहस्त]

पडिगे vi. 8 चोरसमूहः, a gang of robbers.

पडुआलिअं vi. 73 पटुकुतम्, acting the part of a clever person. ताडितम्, beaten. धारितम्, supported, held.

पडुजुवई vi. 31 तरुणी, a young woman. [f. Tel. paduchū.]

पडुलं vi. 68 लघुपिठरम्, ■ small pot. चिरप्रसूतम्, brought forth after a long time.

पडुवइअं vi. 14 तीक्ष्णम्, sharp.

पडुवत्ती vi. 22 जवनिक्का, curtain.

पडोओ vi. 9 बालः, a boy.

पडोहरं vi. 22 गृहपश्चिमाङ्गणम्, the western courtyard of a house.

पडुं vi. 1 धवलम्, white.

पडुंसो vi. 2 गिरिगुहा, a mountain cave.

पडुत्थी vi. 70 बहुदुग्धा, a cow which gives plenty of milk. दोहनहारिणी, ■ cow which avoids milking.

पडुला vi. 8 चरणघातः, a kick.

पडुसं vi. 6 सुसंयमितम्, well bound or restrained.

पडुडी vi. 1 प्रथमप्रसूता, a cow which is delivered for the first time [f. Tel. padḍa]

पडुडुआ vi. 8 चरणघातः, a kick

पणअत्तिअं vi. 30 प्रकटितम्, displayed, manifested.

पणओ vi. 7 पङ्कः, mud.

पणवण्णा vi. 27 पञ्चाधिकपञ्चाशत्, fiftyfive [Hc. Gr. ii. 174 f. पञ्चपञ्चाशत्]

पणामणिआ vi. 30 स्त्रीषु प्रणयः, attachment to women.

पणिअं vi. 7 प्रकटम्, plain, apparent.

पणिआ vi. 3 करोटिका, a wine-serving cup (cf. कुंतली supra.)

पंडरंगो vi. 23 रुद्रः, Rudra [f. पाण्डराङ्ग]

पंडविअं vi. 20 जलाद्रम्, wet with water.

पण्हओ vi. 3 स्तनधारा, a stream from the breast. [tr. प्रस्तुत]

पत्तहो vi. 68 बहुशिक्षितः, well-learnt, well-trained. सुन्दरः, handsome.

[f. प्राप्तार्थ]

पत्तणं vi. 64 बाणस्य फलं, a kind of fruit. पुङ्खः, the feathered part of an arrow.

पत्तपसाइआ vi. 2 पुलिन्दाशिरसि पर्णपुटम्, a cup of leaves on the head of a Pulinda [f. पत्ती + पसाइआ q. v.]

पत्तपिसालसं vi. 2 पुलिन्दाशिरसि पर्णपुटम्, a cup of leaves on the head of a Pulinda [a variant of the prec.]

पत्तलं vi. 14 तीक्ष्णम्, sharp. रुशमित्यन्ये, lean, emaciated.

पत्तिसमिद्धं vi. 14 तीक्ष्णम्, sharp. [f. पत्र-समृद्ध]

पत्ती vi. 2 पुलिन्दाशिरसि पर्णपुटम्, a cup of leaves on the head of a Pulinda.

पत्थरभल्लिअं vi. 36 कोलाहलकरणम्, making a confused noise.

पत्थरा vi. 8 चरणघातः, a kick [Tr. f. प्रस्तर]

पत्थरिओ vi. 20 पल्लवः, ■ sprout, tender leaf.

पत्थारी vi. 69 निकरः, a heap, collection.

प्रस्तरः, ■ couch (of leaves or flowers) [f. प्रस्तर]

पत्थिओ vi. 10 शघ्रिः, quick, swift.

पत्थीणं vi. 11 स्थूलवस्त्रम्, a coarse cloth सामान्येन स्थूलमित्येके, stout, bulky.

पद्दं vi. 1. ग्रामस्थानम्, the site of a village.

पद्दं vi. 10 ऋजु, straight.

पद्दरो vi. 13 छिन्नलाङ्गूलः, with the tail cut off.

पंती vi. 2 वेणी । केशरचना, a plait of hair [f. पाङ्क्ति]

पंथुच्छुहणी vi. 35 अश्वत्थकुलात्प्रथममानीता वधूः, a newly married girl who is brought from her father-in-law's house for the first time.

पप्पीओ vi. 12 चातकः, a bird supposed to live only on rain drops, Cuculus melanoleucus.

पप्काडो vi. 9 अग्निभेदः, a kind of fire.

पप्किडिअं vi. 22 प्रतिकलितम्, reflected.

पप्कुअं vi. 64 दीर्घम्, long. उड्डीयमानम्, flying up.

पप्कोडिअं vi. 27 पक्खोडिअं । निर्वर्तितमित्यर्थः, disentangled. (but cf. Hc. Gr. iv. 42, 130) [f. प्रस्कोदित]

पद्भारो vi. 66 संघातः, a group or collection. गिरिगुहा, a mountain cave.

पद्भोओ vi. 10 भोगः, enjoyment [f. प्र-भोग]

पंपुअं vi. 12 दीर्घम्, long.

पंपुलिअं vi. 17 गवेषितम्, searched.

पम्हरो vi. 3 अपमृत्युः, sudden or untimely death. [f. अपस्मार ?]

पम्हलो vi. 13 किञ्जल्कः, the filament of a lotus or any other plant. [f. पद्मल]

पम्हरो vi. 3 अपमृत्युः, sudden or untimely death. [a variant of पम्हरो q. v.]

पयट्ठिओ vi. 26 प्रवर्तितः, prompted. [f. प्रवर्तित]

पयद्वणी vi. 72 द्वाःस्था । प्रतीहारी, a female doorkeeper. आकृष्टिः । आकर्षणम्, attraction. महिषी । चिरप्रसूता, a she-buffalo which has brought forth a long time ago.

पययं vi. 6 अनिशम्, always.

पयला vi. 6 निद्रा, sleep.

पयलाओ vi. 72 हरः, the God, Siva. सर्पः, a snake. [f. पदलाय]

पयलायभक्तो vi. 36 मयूरः, a peacock [f. the prec. + भर्ता]

पयलो vi. 7 नीडम्, a nest.

पयवई vi. 16 सेना, an army.

पयामं vi. 9 अनुपूर्वम्, regular, symmetrical.

परक्कं vi. 8 अल्पं स्रोतः, a small stream, a brook. [f. Pers. parak ?]

परडा vi. 5 सर्पविशेषः, a kind of snake.

परद्धं vi. 70 पीडितम्, troubled. पतितम्, fallen. भीरु, timid. [f. अपराद्ध]

परभाओ vi. 27 सुरतम्, sexual intercourse. [f. परभाव]

परसुहृत्तो v. 29 वृक्षः, a tree [f. परसुखत्व]

परिअट्टलिअं vi. 36 परिच्छिन्नम्, limited.

परिअट्टो vi. 15 रजकः, a washerman.

परिअडी vi. 73 वृत्तिः, a fence, enclosure. मूर्खः, a fool.

परिअरो, a variant of परिलिओ q. v.

परिअली vi. 12 स्थालम् । भोजनभाण्डमिति यावत्, a plate or dish for eating.

परिउत्थो vi. 13 प्रोषितः, living away from home. [cf. पउत्थं]

परिच्छुडो vi. 25 उत्क्षिप्तः, raised, thrown up.

परिभक्तो vi. 72 निषिद्धः, prohibited. भीरुः, timid. (Tr. परभक्तो f. परभक्त)

परिलिओ vi. 24 लीनः, adhered, completely absorbed.

परिलिओ vi. 33 अज्ञातगतिः, of unknown movements.

परिवारिओ vi. 30 घटितः, joined, connected.

परिवासो vi. 26 क्षेत्रशयः, lying down in the field. [f. परिपार्श्व]

परिवाहो vi. 23 दुर्विनयः, misconduct, imprudence.

परिहच्छं vi. 71 पटुः, clever, skilful. मन्युः, anger. [f. परिहस्त]

परिहृटी vi. 21 आकृष्टिः, attraction. (cf. परिहृट् in the list of Verbal substitutes below) [f. परिघट्ट]

परिहणं vi. 21 परिधानम्, a garment; dress. [f. परिधान]

परिहलाविओ vi. 29 जलनिर्गमः, water course, flow of water.

परिहाओ vi. 25 क्षीणः, emaciated.

परिहारइत्तिआ vi. 37 ऋतुमती, a woman during her courses. [f. परिहार-स्त्री]

परिहारिणी vi. 31 चिरप्रसूता महिषी, a she-buffalo which has brought forth a long time ago.

परिहालो vi. 29 जलनिर्गमः, flow of water, water course. [a variant of परिहलाविओ]

परिहो vi. 7 रोषः, anger.

परेओ vi. 12 पिशाचः, a fiend, demon [f. परेत]

परेवयं vi. 18 पादपतनम्, falling at the feet, prostration.

पलं vi. 1 स्वेदः, sweat.

पलसं vi. 70 कर्पासफलम्, a cotton fruit. स्वेदः, sweat.

पलसू vi. 3 सेवा, service.

पलहिअं vi. 15 विषमम्, uneven. अन्ये तु आवृतमहीवास्तुवाचक इत्याहुः, an enclosed site or house.

पलही vi. 4 कर्पासः, cotton. Hc. Gr. ii. 174.

पलाओ vi. 8 चोरः, a thief. [f. पलायित]

पलासी vi. 14 भली, an arrow with a crescent-shaped head.

पलिहओ vi. 20 मूर्खः, a fool. [f. उपलहद्]

पलिहस्तं vi. 16 ऊर्ध्वदारु, an upright piece of wood or post.

पलिहाओ vi. 16 ऊर्ध्वदारु, an upright piece of wood or post.

पलोदृजीहो vi. 35 रहस्यभेदी, a discloser of secrets. (Tr. पल्लुदृजीहो) [f. पर्यस्नजिह्व]

पल्लवायं vi. 26 क्षेत्रम्, a field. बल्लवायं इति दन्त्योष्ठ्यादिरप्ययमिति गोपालः

पल्लविअं vi. 19 लाक्षारक्तम्, dyed red with lac. [f. पल्लवित]

पवद्दो vi. 11 घनः । लोहकुट्टनोपकरणमित्यर्थः, an iron club.

पवरंगं vi. 28 शिरः, the head [Hc. f. प्रवराङ्ग]

पवहाइअं vi. 34 प्रवृत्तम्, gone forward, proceeded.

पविआ vi. 4 पक्षिणां पानभाजनम्, a vessel for watering birds.

पविरइओ vi. 28 त्वरितः, quick, speedy.

पविरंजिओ vi. 74 स्निग्धः, attached, affectionate. रुतनिषेधः, prohibitor.

पव्वइसेल्लं vi. 31 बालमयकण्डकम्, a kind of flower

पव्वज्जो vi. 69 नखः, a nail. शरः, an arrow. बालमृगः, a young deer.

पव्विद्धं vi. 11 प्रेरितम्, urged, instigated.

पसओ vi. 4 मृगविशेषः, a kind of animal.

पसंडि vi. 10 कनकम्, gold. (Dp. Pl. 50 पसिडिं) [f. Tel. pasidi.]

पसरेहो vi. 13 किञ्जल्कः, the filament of a lotus or any other plant

पसवडक्कं vi. 30 विलोकनम्, looking, observation.

पसाइआ vi. 2 पुलिन्दशिरसि पर्णपुटम्, a cup of leaves on the head of a Pulinda.

पसिअं vi. 6 पूगफलम्, the betel-nut, Areca faufel.

पसुहत्तो vi. 29 वृक्षः, a tree [a variant of परसुहत्तो q. v.]

पसुअं vi. 9 कुसुमम्, a flower [f. प्रसून]

पसेवओ vi. 22 ब्रह्मा, the God Brahmā.

पहएल्लो vi. 18 पूषः, a cake.

पहट्ठो vi. 9 दृप्तः, proud [f. प्रधृष्ट]

पहणं vi. 5 कुलम्, family. lineage.

पहणी vi. 5 संमुखागतनिरोधः, obstruction to one coming near.

पहदं vi. 10 सदादृष्टम्, seen always.

पहम्मं vi. 11 सुरखातम्, a natural pond.

पहयरो vi. 15 निकरः, a collection, heap

पहिअं vi. 6 मथितम्, churning. [Tr. f. मथित]

पहेणयं vi. 73 भोजनोपायनम्, present of food उत्सवा, a festival.

पहोइअं vi. 26 पर्याप्तम्, adequate, sufficient. पभुत्वमित्यन्ये mastery, ascendancy.

पाइअं vi. 39 वद्वन्विस्तारः, broadening of the face.

पाउअं vi. 38 हिमम्, frost, snow. Also a variant of पाऊ, q. v.

पाउक्कं vi. 41 मार्गिकृतम्, led, guided.

पाउग्गिओ vi. 42 सभिकः । द्यूतकारयिता, a gambling-house keeper. सोढ इत्यन्ये, endured, put up with. [a variant of the foll.]

पाउग्गो vi. 41 सभ्यः, a gambling-house keeper.

पाउरणी vi. 43 कवचम्, an armour. [Hc. (Gr. i, 175) f. प्रावरण]

पाऊ vi. 75 भक्तम्, distributed, allotted इक्षुः, the sugar-cane स्वार्थे के पाउअं इत्यपि.

पाओ vi. 37 रथचक्रम्, the wheel of a chariot.

पाडचरो vi. 34 आसक्ताचित्तः, having the mind fixed on any object

पाडलसउणो vi. 46 हंसः, a swan, a goose [f. पाडलशकुन cf. the foll.]

पाडलो vi. 76 हंसः, a swan, goose. वृषभः, a bull कमलम्, a lotus [f. पाडल]

पाडवणं vi. 18 पादपतनम्, prostration, falling at the feet. [f. पादपतन]

पाडिअगो vi. 44 विश्रामः, rest.

पाडिअज्जो vi. 43 यः पितृगृहात्पत्निगृहं बधूं नयति one who leads a girl from her father's to her husband's house.

पाडिसारो vi. 16 पटुता, cleverness, skillfulness.

पाडिसिद्धी vi. 77 स्पर्धा, rivalry, jealousy, सदृशः, similar. समुदाचारः, proper practice or usage. [f. प्रतिस्पर्धा]

पाडितिरा vi. 42 खलीनयुक्ता, furnished with or having the bit of a bridle

पाडिहच्छी, a variant of पारिहच्छी, q. v.

पाडुक्को vi. 76 समालम्भनम्, smearing the body with unguents. पटुः, clever, skilful.

पाडुंकी vi. 39 व्रणिशिबिका, a litter for the wounded.

पाडुंगोरी vi. 78 विगुणः, worthless. मयासकः, fond of liquor. दृढकृतविष्टना वृत्तिः, a strong fence.

पाडुची vi. 39 तुरगमण्डनम्, adorning a horse.

पाडुहुओ vi. 42 प्रतिभूः, a surety.

पाणद्धी vi. 39 रथ्या, a road.

पाणाअओ vi. 38 श्वपचः, a man of a low caste.

पाणाली vi. 40 हस्तद्वयप्रहारः, beating with both the hands.

पाणो vi. 38 श्वपचः, a man of a low caste.

पांडविअं vi. 20 जलाद्रंम्, wet with water [variant of पंडविअं q. v.]

पामद्दा vi. 40 पादाभ्यां धान्यमर्दनम्, crushing grain with feet [f. पादमृद्]

पायडं vi. 40 अङ्गनम्, a courtyard.

पायण्पहणो vi. 45 कुक्कुटः, a cock. [f. पाद-प्रहण]

पायलं vi. 38 चक्षुः, the eye.

पारकं vi. 41 सुरामानभाण्डम्, a measuring cup or vessel for liquor.

पारद्वं vi. 77 पूर्वकृतकर्मपरिणामः, result of actions done before. आसेटकः, a hunter. पीडितः, troubled.

पारंपरो vi. 44 राक्षसः, a Rākṣasa, an evil spirit.

पारयं vi. 38 सुरामाण्डम्, a liquor pot.

पारावरो vi. 43 गवाक्षः, a window.

पारिहच्छी vi. 42 माला, a garland of flowers. पाडिहच्छी शिरोमाल्यमित्यन्ये, a garland worn on the head.

पाहिह्दी vi. 72 द्वःस्था । प्रतीहारी, a female doorkeeper. आरुष्टिः । आकर्षणम्, attraction. महिषी । चिरप्रसूता, a she-buffalo which has brought forth a long time ago.

पारी vi. 37 दोहनभाण्डम्, a milking vessel [ts.]

पारुअगो vi. 44 विश्रामः, rest.

पारुअल्लो vi. 44 पृथुकः, rice parched and flattened.

पारुहल्लं vi. 45 मालीकृतम्, made into a series or row.

पालप्पो vi. 76 विप्लुतः, submerged, drowned. प्रतिसारः, repelling, applying remedies to a wound.

पाली vi. 37 दिक्, a direction or point of the compass. [ts ?]

पालीबन्धो vi. 45 तटाकः, a tank. [ts.]
 पालीहम्मं vi. 45 वृत्तिः, a fence or enclosure.
 पालो vi. 75 शौण्डिकः, a seller of liquor, जीर्णः, old, worn out.
 पावो vi. 38 सर्पः, a snake. [f. Dr. pāmu or pāvu]
 पासं vi. 75 अक्षि, the eye. विशोभम्, devoid of lustre or brilliance. [f. पश्च]
 पासणिओ vi. 41 साक्षी, a witness. [f. पार्श्वनीत]
 पासहं vi. 76 द्वारम्, a door. तिर्यक्, transverse, horizontal.
 पासाणिओ vi. 41 साक्षी, a witness [a variant of पासणिओ q. v.]
 पासाला vi. 14 मल्ली, an arrow with a crescent shaped head.
 पासावओ vi. 43 गवाक्षः, a window. [f. पासं q. v. + आपद्]
 पासी vi. 37 चूडा, the hair on the top of the head, the top-lock.
 पाहुणं vi. 40 विक्रेयम्, saleable.
 पाहेज्जं vi. 24 पाथेयम्, provisions for a journey [f. पाथेय]
 पिअणं vi. 48 दुग्धम्, milk. [f. पित्र् ?]
 पिअमा vi. 49 फलिनी, the Priyangu creeper.
 पिअमाहवी vi. 51 कोकिला, the female cuckoo. [f. प्रियमाधव]
 पिउली vi. 78 कर्पासः, cotton. तूललतिका । यन्मध्यास्तूत्रतन्तुर्निसरति, a roll of cotton drawn out in spinning.
 पिंसुली vi. 47 मुखमारुतापूरितवृणवायम्, a wind-instrument made of straw.
 पिंगो vi. 48 मर्कटः, a monkey. [f. पिङ्गाङ्ग]
 पिच्छली vi. 47 लज्जा, shame.

पिच्छी vi. 37 चूडा, the hair on the top of the head; the top-lock. [f. पुच्छ]
 पिंचू vi. 46 पक्करीरम्, the fruit of a thorny plant growing in deserts, Capparis aphylla, Roxb.
 पिंडोली vi. 47 मुखमारुतापूरितवृणवायम्, a wind-instrument made of straw.
 पिंजडो vi. 50 मेरुण्डः । वदनद्वयोपेतो भारुण्डाख्यः पक्षी, a fabulous bird with two heads.
 पिंजिअं vi. 49 विधुतम्, shaken. पिंजिअयं इत्यपि.
 पिंजिअयं, a variant of the prec.
 पिहसुउरा vi. 50 कलुषा सुरा, muddy liquor.
 पिट्टं vi. 49 गुदः, the anus. [f. पृष्ठान्त]
 पिडच्छा vi. 49 सखी, a female friend.
 पिणाई vi. 48 आज्ञा, an order.
 पिणाओ vi. 49 बलात्कारः, violence, force.
 पिंडरयं, a variant of पिंडीरं q. v.
 पिंडलइअं, a variant of पेंडलिअं q. v.
 पिंडी vi. 47 मञ्जरी, a cluster of blossoms.
 पिंडीरं vi. 48 दाडिमम्, the pomegranate fruit. पिंडरयं इत्यन्ये.
 पिण्ही vi. 46 क्षामा, thin, lean.
 पिप्पओ vi. 78 मशकः, a mosquito. उन्मत्तः, mad. Also a cricket cf. note, iii.
 54
 पिप्पडा vi. 48 ऊर्णापिर्वालिका, a spider.
 पिप्पडिअं vi. 50 यत्किञ्चित्पठितम्, anything read. [onomatopoetic f. पिटिपिटि]
 पिप्परो vi. 79 वृषभः, a bull. हंसः, a swan, goose.
 पिढ्यं vi. 46 जलम्, water [f. पित्र्]
 पिरिडी vi. 47 शकुनिका, a bird.
 पिलणं vi. 49 पिच्छिलो देशः, slimy land.
 पिळिरी vi. 79 गण्डुत्संज्ञं वृणम्, a kind of

- grass. चीरी, a cricket. घर्मः, warmth, heat.
- पिल्ल vi. 46 लघुपक्षिरूपम्, a young bird. [f. Tel. pillā]
- पिहंडो vi. 79 वाद्यविशेषः, a kind of musical instrument विवर्णः, colourless, pale.
- पिहुलं vi. 47 मुखमारुतापूरिततृणवायम्, a wind instrument made of straw.
- पिहोअरो vi. 50 तनुः, the body.
- पीई vi. 51 तुरङ्गमः, a horse.
- पीडरई vi. 51 चोरभार्या, a wife obtained by stealth.
- पीडं vi. 51 इक्षुनिपीडनयन्त्रम्, a sugarcane press.
- पीणं vi. 51 चतुरस्रम्, square. [f. पीन]
- पीलुहं vi. 51 प्लुष्टम्, burnt.
- पुअंडो vi. 53 तरुणः, a youth. [f. पौण्ड]
- पुआइणी vi. 54 पिशाचगृहीता, possessed by a demon or fiend. उन्मत्ता दुःशिला चेत्यन्ये, mad, reprobate. [f. पिशाचिनी (or पूयादिन् ?)]
- पुआई vi. 80 तरुणः, a youth. उन्मत्तः, mad. पिशाचः, a fiend, demon. [f. पिशाच]
- पुडइअं vi. 54 पिण्डीकृतम्, made into a lump. पिंडलइअं इत्यपि.
- पुडइणी vi. 55 नलिनी, a lotus plant. [Hc. f. पुटकिनी]
- पुडिंगं vi. 80 वदनम्, the face. बिन्दुः, a drop.
- पुणई vi. 38 श्वपचः, a man of a low caste.
- पुण्डइअं vi. 54 पिण्डीकृतम्, made into a lump. पिंडलइअं इत्यपि.
- पुंडे vi. 52 व्रज, go, depart.
- पुंडो vi. 52 गर्तः, a hollow, hole. [f. Tam. puṇḍai]
- पुण्णवत्तं vi. 53 प्रमोदहृतवस्त्रम्, a cloth taken away as a sign of joy. [f. पूर्णपात्र]
- पुण्णाली vi. 53 असती, an unchaste woman. [Tr. f. पुंश्रली]
- पुत्थं vi. 52 मृदु, soft.
- पुप्पुअं vi. 52 पीनम्, fat, stout.
- पुष्का vi. 52 पितृष्वसा, father's sister (Tr. पुष्की f. पितृष्वसा)
- पुंप्पुअं vi. 52 संगमः, union.
- पुरिहदेवो vi. 55 असुरः, an Asura, demon. [f. पूर्वदेव]
- पुरिहपहाणा vi. 56 अहिदंष्ट्रा, the fang of a snake.
- पुरिहो vi. 53 प्रवरः excellent or distinguished.
- पुरुपुरिआ vi. 55 उत्कण्ठा, longing, anxiety. [onomatopoeitic]
- पुरुहूओ vi. 55 घूकः, an owl.
- पुरोहडं vi. 15 विषमम्, uneven. अन्ये तु आवृतमहीवास्तुवाचक इत्याहुः, an enclosed site or house. पच्छोक्कडमिति तु सालवाहनः
- पुलासिओ vi. 55 अभिकणः, a spark of fire.
- पुल्ली vi. 79 व्याघ्रः, a tiger. सिंहः, a lion. [f. Dr. puli]
- पुव्वाडं vi. 52 पीनम्, fat, stout.
- पूअं vi. 56 दधि, curds.
- पूआ vi. 54 पिशाचगृहीता, possessed by a demon or fiend.
- पूणी vi. 56 तूललता । यन्मध्यात्सूत्रतन्तुर्निसरति, a roll of cotton drawn out in spinning.
- पूणो vi. 56 हस्ती, an elephant.
- पूंडरिअं vi. 57 कार्यम्, work.
- पूरणं vi. 56 शूर्पम्, a winnowing basket. [ts.]
- पूरी vi. 56 तन्तुवायोपकरणम्, a weaver's implement.

पूरोट्टी vi. 57 अवकरः, sweepings.
 पूसो vi. 80 सातवाहनः, King Hāla. शुक्रः,
 a parrot.
 पेआलं vi. 57 प्रमाणम्, size [f. प्राच]
 पेच्छओ vi. 58 दृष्टमात्रामिलाषी, one who
 desires a thing as soon as it is
 seen. [f. Pkt. पेच्छ]
 पेज्जलं vi. 57 प्रमाणम्, size. [f. प्राच !]
 पेज्जालो vi. 7 विपुलः, wide, extensive.
 पेडइओ vi. 59 कणादिविक्रेता वणिक्, a mer-
 chant dealing in grains.
 पेड्डा vi. 80 भित्तिः, a wall. द्वारम्, a door.
 महिषी, a she-buffalo. केचित्पेड्डुशब्देन
 महिषमाहुः
 पेढालं cf. the foll.
 पेढालो vi. 7 विपुलः, wide, extensive.
 पेढालं वर्तुलमिति द्रोणः, round.
 पेडं vi. 81 खण्डम्, a piece. वलयः, a ring.
 [f. Dr. pēṇḍara]
 पेडओ vi. 53 तरुणः, a youth. पण्ड इत्यन्ये,
 a eunuch.
 पेडधवो vi. 59 खड्गः, a sword.
 पेडवालं vi. 54 पिण्डीकृतम्, made into a
 lump. पिंडलइअं इत्यपि.
 पेडलो vi. 58 रसः, juice.
 पेडलिअं vi. 54 पिण्डीकृतम्, made into a
 lump. पिंडलइअं इत्यपि.
 पेडारो vi. 58 गोपः, a cowherd. महिषीपाल
 इति देवराजः, a buffalo-herd, a keeper
 of she-buffaloes.
 पेडोली vi. 59 क्रीडा, sport, play.
 पेढा vi. 50 कलुषा सुरा, muddy liquor.
 पेरणं vi. 59 ऊर्ध्वस्थानम्, an elevated
 place.
 पेरीज्जं vi. 58 साहाय्यम्, help.
 पेख्खी vi. 54 पिण्डीकृतम्, made into a
 lump. पिंडलइअं इत्यपि.
 पेख्खिअं vi. 57 पीडितम्, troubled.
 पेसणं vi. 57 कार्यम्, work. [f. पेण]

पेसणआरी vi. 59 दूती, a female messen-
 ger. [f. पेणकारा]
 पेहुणं vi. 58 पिच्छम्, a feather of a tail
 पोअइआ vi. 63 निद्राकरीलता, a kind of
 creeper.
 पोअंडो vi. 61 मुक्तभयः, free from fear,
 fearless. पण्ड इत्यन्ये, a eunuch.
 पोअंतो vi. 62 शपथः, an oath.
 पोअलओ vi. 81 अश्विनमासोत्सवः, a festi-
 val in Āśvina (September-October)
 in which the husband eats a cake
 received from the hand of his
 wife. अरूपः, a small round cake.
 बालवसन्त इत्यन्ये, the early spring.
 पोआओ vi. 60 ग्रामप्रधानः, the headman
 of a village.
 पोआलो vi. 62 वृषभः a bull.
 पोइआ vi. 63 निद्राकरी लता, a kind of
 creeper.
 पोइओ vi. 63 कान्दविकः, a baker, con-
 fectioner. सद्योत इत्यन्ये, a firefly.
 पोउआ vi. 61 करीषाग्निः, the fire of dry
 cowdung.
 पोओ vi. 81 धववृक्षः, a kind of tree,
 Grislea tomentosa लघुसर्पः, a small
 snake. [Hc. f. पोत]
 पोच्चं vi. 60 सुकुमारम्, very delicate,
 soft.
 पोटं vi. 60 उदरम्, the belly. [f. Dr.
 potta; (or f. पुष्ट !)]
 पोणिआ vi. 61 सूत्रभृत्कुं, a spindle. with
 thread wound round it.
 पोणिओ vi. 28 पूर्णः, full.
 पोंडो vi. 60 यूथाधिपतिः, the leader of a
 troop or band.
 पोत्तओ vi. 62 वृषणः, the testicles.
 पोत्ती vi. 60 काचः, glass.
 पोमरं vi. 63 कुसुम्भरकं वस्त्रम्, a cloth dyed
 with safflower.

- पोरच्छो vi. 62 दुर्जनः, wicked person, or back-biter. (Tr. पोरत्थो = मत्सरी f. पौरस्थ)
 पोरयं vi. 26 क्षेत्रम्, a field.
 पोलचा vi. 63 खेदितभूमिः, consumed land.
 पोलिओ vi. 62 सौनिकः, a butcher.
 पोसिओ vi. 61 दुःस्थः, poor, miserable.
 पोहणो vi. 62 लघुमत्स्यः, a small fish.

फ

- फंसणं vi. 87 युक्तम्, joined, united. मलिनम्, dirty.
 फंसुली vi. 82 नवमालिका, a kind of jasmine.
 फंसुलो vi. 82 मुक्तः, released, left.
 फगू vi. 82 वसंतोत्सवः, the vernal festival.
 फडं vi. 86 सर्पस्य सर्वशरीरम्, the whole body of a snake. फणः, the hood. [f. फट]
 फंकसओ vi. 83 लताभेदः, a kind of creeper.
 फरओ vi. 82 फलकः, a board, slab [f. फरक prob. a variant of फलक]
 फलही vi. 82 कर्पासः, cotton.
 फलिआरी vi. 83 दूर्वा, the dūrvā-grass, Panicum dactylon.
 फली vi. 86 लिङ्गम्, a sign, mark. वृषभः, a bull.
 फसलं vi. 87 सारम्, the essence. स्थासकः perfuming the body with fragrant unguents.
 फसलाणिओ vi. 83 कृतविभूषः, adorned.
 फसलिओ vi. 83 कृतविभूषः, adorned.
 फसुलो vi. 82 मुक्तः, released, left.
 फिक्की vi. 83 हर्षः, joy.
 फिड्डो vi. 84 वामनः, a dwarf [f. Tel. potti ?]
 फिणं vi. 83 कृत्रिमम्, adopted, feigned.

- फुक्का vi. 84 मिथ्या, false. [onomatopoeic ?]
 फुक्की vi. 84 रजकी, washerwoman.
 फुटा vi. 84 केशबन्धः, a hair-band.
 फुफुआ vi. 84 करीषामिः, the fire of dry cowdung.
 फुरिअं vi. 84 निन्दितम्, censured.
 फुलंधुओ vi. 85 अमरः, a black bee. [f. फुलंधय]
 फूओ vi. 85 लोहकारः, a blacksmith.
 फेणवंधो vi. 85 वरुणः, Varuṇa, the god of the ocean. [f. फेनचन्धु]
 फेणवडो vi. 85 वरुणः, Varuṇa, the god of the ocean.
 फेलाया vi. 85 मातुलानी, the wife of maternal uncle.
 फेहो vi. 85 दरिद्रः, poor.
 फेल्लुसणं vi. 86 पिच्छिलो देशः, slimy land. पतनम्, falling down; a fall.
 फेसो vi. 87 त्रासः, fear. सद्भावः, good disposition or nature.
 फोइअयं vi. 87 मुक्तम्, released, left विस्तारितम् extended.
 फोओ, a variant of फोसो, q. v.
 फोडिअयं vi. 88 राजिका, black mustard, Sinapis racemosa. धूमितं । शाकादि, darkened (curry etc). रात्रावटव्यां सिंहादिरक्षाप्रकारः, protection from lions etc. at night in the forest.
 फोंका vi. 86 भौषयितुं शब्दः, a noise for terrifying.
 फोसो vi. 86 उद्गमः, going up, rising.
 फोओ इत्यन्ये.

ब

- बइलो vi. 91 बलीवर्दः, an ox [Hc. Gr. ii 174 f. बलीवर्दः]
 बउहारी, a variant of बोहारी, q. v.
 बक्करम् vi. 89 परिहासः, joking, jest.

बहुवासो a variant of बहुवासो, q. v.

बद्धओ vi. 89 त्रपुपट्टाख्यः कर्णाभरणविशेषः, a kind of ear-ornament. [f. बद्ध]

बंधो vi. 88 भृत्यः, a servant [Pers. bandak f. बन्ध ?]

बंधोहो vi. 89 मेलकः, an assemblage. [f. बंध]

बन्पीहो vi. 90 चातकः, a bird supposed to live only on rain-drops, Cuculus melanoleucus. दन्त्योष्ठ्यादिः कैश्चिदिष्यते.

बण्णो vi. 88 सुभटः, a warrior. पितेत्यन्वे, father. [f. वण]

बष्पाउलं vi. 92 अतिशयोणम्, very hot. केषांचिद्दन्त्योष्ठ्यादिरयम्. [f. बाष्पाकुल though Hc. contradicts it.]

बच्चरी vi. 90 केशरचना, dressing the hair.

बन्धो vi. 88 वर्धः, a leather strap.

बमालो vi. 90 कलकलः, a confused noise. दन्त्योष्ठ्यादिः कैश्चिदिष्यते.

बंभणिआ, a variant of the foll. q. v.

बंभणी vi. 90 हालाहलः, a kind of lizard. स्वार्थे के बंभणिआ.

बंभहरं vi. 91 कमलम्, a lotus [f. ब्रह्मगृह] (Tr. बम्हहरं)

बरुअं vi. 91 इक्षुसदृशतृणम्, a kind of grass resembling sugar-cane दन्त्योष्ठ्यादिः कैश्चिन्निबद्धः.

बलमड्डा vi. 92 बलात्कारः, violence, force [f. बल-मुट् or- मृद्]

बलवटी vi. 91 सखी, a female friend व्यायामसहेत्यन्वे, exerting. दन्त्योष्ठ्यादिः कैश्चिन्निबद्धः.

बलामोडी vi. 92 बलात्कारः, violence, force [f. बलामोडा f. बलात्-मुट्]

बलिओ vi. 88 पनिः, fat, stout. [f. बल; Tél. balisina]

बव्वाडो vi. 89 दक्षिणहस्तः, the right hand.

बहलं vi. 89 पक्कः, mud.

बहुणो vi. 97 चोरः, a thief. धूर्तः, a rogue. (Tr. बहुजाणो f. बहुज्ञान)

बहुमुट्ठो vi. 92 दुर्जनः, a wicked person. [f. बहुमुख]

बहुगणा vi. 91 खड्गधारा, the edge of a sword.

बहुगवा vi. 91 शिवा, a jackal. [f. बहुगव]

बाउल्ली vi. 92 पात्रालिका, a doll. केषांचिद्दन्त्योष्ठ्यादिः [f. व्याट्]

वाणो vi. 97 सुभगः, lovely, fortunate. पनसः, the breadfruit tree, the jack.

वालओ vi. 92 वणिक्पुत्रः, son of a merchant. [f. बालक]

विआया vi. 93 युतौ कीटौ, insects which go about closely attached to each other.

विग्गाइआ, a variant of the foll. q. v.

विग्गाई vi. 93 युतौ कीटौ, insects which go about closely attached to each other. स्वार्थे के विग्गाइआ.

चिंनोवणयं vi. 98 क्षोभः, disturbance, agitation. विकारः, modification, transformation उच्छीर्षकम्, a pillow.

बीअओ vi. 93 असनवृक्षः, a tree, Terminalia alata tomentosa. बीअणो इत्यन्वे [f. बीजक]

बीअजमणं vi. 93 बीजमलनखलम्, a threshing floor. दन्त्योष्ठ्यादिः केषांचित्. [f. बीजमलन ?]

बीअणो a variant of बीअओ, q. v.

बीलओ vi. 93 ताडङ्कः, an ornament for the ear. दन्त्योष्ठ्यादिः केषांचित्.

बुक्कणो vi. 94 काकः, a crow. [f. बुक्कन ?]

बुक्का vi. 94 मुष्टिः, the fist. ब्रीहिमुष्टिरित्यन्वे, a fistful of rice.

बुक्कासारो vi. 95 भीरुः, a coward.

बुण्णो, a variant of बुण्णो, q. v.

रं० vii. 1 त्रपु, tin. [ts.]
 रच्छामओ vii. 4 श्वा, a dog. [f. रथ्यामय]
 रंजणं, a variant of the foll. q. v.
 रंजणो vii. 3 घटः, a pot. रंजणं कुण्डमिति
 केचित्, a basin or bowl.
 रंहुअं vii. 3 रज्जुः a cord.
 रत्तकखरं vii. 4 सीधु, spirit distilled from
 molasses.
 रत्तच्छो vii. 13 हंसः, a swan, goose.
 व्याघ्रः, a tiger. [f. रक्षाक्ष]
 रत्तयं vii. 3 बन्धूकम्, a flower of the
 Bandhūka tree.
 रत्ती vii. 1 आज्ञा, an order.
 रत्तीओ vii. 2 नापितः, a barber.
 रद्दी vii. 2 प्रधानम्, chief, best. [f. Dr.
 reddi ?]
 रण्डिआ vii. 4 गोधा, the alligator.
 रण्फो vii. 1 वल्मीकः, an anthill.
 रंभो vii. 1 अन्दोलनफलकम्, a swinging
 plank or board.
 रयणिद्वयं vii. 4 कुमुदम्, the white water-
 lily [f. रजनीध्वज]
 रयवली vii. 3 शिशुत्वम्, childhood.
 रखा vii. 1 मियङ्गवः, a kind of creeper.
 रवओ vii. 3 मन्थानः, a churning stick.
 रसद्वं vii. 2 चुल्लिमूलम्, the base of the
 fireplace.
 रसाऊ vii. 2 भ्रमरः, the large black bee.
 रसाअशब्दोऽयमित्यन्ये [f. रसाद]
 रसाओ, a variant of the prec. q. v.
 रसाला vii. 2 मार्जिता, curds with sugar
 and spices.
 राअला vii. 1 मियङ्गवः, a kind of creeper
 राओ vii. 4 चटकः, a sparrow.
 राडी vii. 4 संग्रामः, a fight. [f. रादि]
 रायगई vii. 5 जलौकाः, a leech.
 रायंबू vii. 14 वेतसद्रुमः the ratan, cane.
 शरमः, a fabulous animal said to

have eight legs and to be stronger
 than a lion.
 राला vii. 1 मियङ्गवः, a kind of creeper.
 राविअं vii. 5 आस्वादितम्, tasted, enjoyed.
 राहो vii. 13 दयितः, beloved, dear. निर-
 न्तरः, uninterrupted शोभितः, adorn-
 ed, graced. सनाथः, possessed of a
 protector. पलितः, grey.
 रिक्कं vii. 6 स्तोकम्, little, small.
 रिक्किअं vii. 7 शटितम्, dejected, weary.
 रिक्खणं vii. 14 उपलम्भः, acquisition. कथ-
 नम्, narration. इत एति रेक्खणं इत्यपि.
 रिक्खो vii. 6 वृद्धः, aged, old. वयः परिणाम
 इति केचित्, old age.
 रिग्गो vii. 5 प्रवेशः, entrance.
 रिगिअं vii. 6 भ्रमणम्, turning round.
 रिच्छभल्लो vii. 7 ऋक्षः, a bear [f. ऋक्ष +
 भल्ल]
 रिच्छो vii. 6 वृद्धः, aged, old.
 रिच्छोली vii. 7 पङ्क्तिः, a row, line. [f. ऋक्षालि]
 रिट्ठो vii. 6 काकः, a crow. [f. अरिष्ट]
 रिडी vii. 5 कन्थाप्राया, an old or patched
 garment.
 रिट्ठुडिअं vii. 8 शातितम्, destroyed.
 रिद्धं vii. 6 पक्कम्, ripe, cooked
 रिद्धी vii. 6 समूहः, collection. [f. ऋद्धि !]
 रिपं vii. 5 पृष्ठम्, the back, hinder part.
 रिमिणो vii. 7 रोदनशीलः, addicted to
 weeping [f. रुद्]
 रिरिअं vii. 7 लीनम्, hid, concealed.
 रिढं vii. 8 अवगणनम्, contempt, censure.
 रुअरुइआ vii. 8 उत्कण्ठा, longing, anxiety. [f. रुहरुहिका]
 रुवणी vii. 8 चरटी, a grinding stone.
 रुढिअं vii. 8 सफलम्, fruitful, success-
 ful.
 रुडो vii. 8 आक्षिपः । कितव इत्यर्थः, one
 who plays at dice, a gambler.

मुरई vi. 135 असती an unchaste woman
 मुरिअं vi. 135 भ्रष्टितम्, broken
 मुरुमुंडो vi. 117 जूटः, the mass of matted hair.

मुरुमुरिअं vi. 136 रणरणकः, Cupid, the god of love.

मुलासिओ vi. 135 स्फुलिङ्गः, a spark of fire.

मुसहं vi. 134 मनस आकुलता, agitation of mind.

मुहन्थडी vi. 136 मुखेन पतनम्, falling on the face. [f. मुख-?]

मुहरोमगाई vi. 136 भ्रूः, the brow [f. मुख-रोमराजि]

मुहलं vi. 134 मुखम्, the face [f. मुख]

मुहिअं vi. 134 एवमेवकरणम्, doing just so. मुहिआ अन्येषाम्.

मुहिआ, a variant of the prec.

मूअलो vi. 137 मूकः, a mute. [f. मूक]

मूअलो vi. 137 मूकः, a mute [a variant of the prec. q. v.]

मूसरी vi. 137 भग्नः, broken

मूसलो vi. 137 उपचितः, collected, gathered. [Tr. f. मांसल]

मूसा vi. 137 लघुद्वारम्, a small door.

मूसाअं vi. 137 लघुद्वारम्, a small door [a variant of the prec.]

मेअज्जं vi. 138 धान्यम्, grain, corn.

मेअरो vi. 138 असहनः, jealous, envious.

मेडंभो vi. 139 मृगतन्तुः, a doe-snare [f. मृगदम्भ]

मेढो vi. 138 वणिक्सहायः, one who helps a merchant.

मेंढी vi. 138 मेंढी, an elephant-keeper's wife.

मेंढो vi. 138 हस्तिपकः, an elephant-keeper or driver.

मेंढी a variant of मेंढी q. v.

मेरा vi. 113 मर्यादा, boundary, limit. [from Tel mēra; (or मर्या; मर्यादा ?)]

मेली vi. 138 संहतिः, union, meeting. [f. मेल or मोला]

मेहच्छीरं vi. 139 जलम्, water. [f. मेघ-क्षीर]

मेहरो, a variant of मइहरो, q. v.

मेहुणओ cf. the foll.

मेहुणिआ vi. 148 पत्न्या भगिनी, a wife's sister. मातुलात्मजा, a maternal uncle's daughter. मेहुणओ पितृष्वसुत इति लिङ्गपरिणामेन व्याख्येयम्, paternal aunt's son. [f. मैधुन]

मोओ vi. 148 अधिगतः, obtained, reached. चिर्भिटादीनां बीजकोशः, the seed-vessel of cucumbers.

मोक्कणिआ vi. 140 असितं पद्मोदरम्, the pericarp of a coloured lotus.

मोग्गरो vi. 139 मुकुलम्, a bud. [f. Dr. mogga and Tel. mogada]

मोचं vi. 139 अर्धजङ्घी, a tall-boot.

मोडो vi. 117 जूटः, the mass of matted hair.

मोरत्तओ vi. 140 श्वपचः । चण्डाल इत्यन्ये, a man of a very low caste; a Chanḍāla.

मोरो vi. 140 श्वपचः, a man of a very low caste.

र

रइगेलं vii. 3 अभिलषितम्, desired. रइगेली रतिवृष्णेति केचित्, thirst for sexual enjoyment. [f. रति]

रइगेली cf. the prec.

रइलक्खं vii. 13 रतिसंयोगः, sexual intercourse. जघनम्, the buttocks [f. रतिलक्ष्य]

रगयं vii. 3 कौस्तुभवस्त्रम्, a cloth dyed with safflower.

- माभाई vi. 129 अभयप्रदानम्, giving a promise of protection. अदूरविप्रकर्षात् माभीसिअं इत्यपि. [f. मा-भी.]
 माभीसिअं, a variant of the prec. q. v.
 मामा vi. 112 मातुलानी, the maternal uncle's wife. [f. Dr. māmā]
 मामी vi. 112 मातुलानी, maternal uncle's wife. [f. Dr. (am-) māmī]
 मायंदो vi. 128 आम्रः the mango tree [f. माकंद Cf. Hc. Gr. ii. 174 माकन्दशब्दः संस्कृतेपीत्यन्ये]
 मायंदी vi. 129 श्वेतपटा प्रव्रजिता, a female mendicant wearing white garments.
 मारिलगा vi. 131 कुत्सिता, contemptible, mean.
 माला vi. 128 ज्योत्स्ना, moonlight.
 मालाकुंकुमं vi. 132 प्रधानकुङ्कुमम्, the chief saffron paint.
 मालूरो vi. 130 कपित्थः, the woodapple tree. *Feronia elephantum* [ts.]
 मालो vi. 146 आरामः, a garden. मञ्जुः, charming. मञ्चः, a bedstead, a scaffold.
 मासिओ vi. 122 पिशुनः, a back-biter, wicked person.
 मासुरी vi. 130 श्मश्रु, the beard. [f. Tam. maśir; Hc. Gr. ii. 86 श्मश्रु = मासु]
 माहं vi. 128 कुन्दकुसुमम्, the flower of a kind of Jasmine.
 माहारयणं vi. 132 वस्त्रम्, a garment. वस्त्र-विशेष इत्यन्ये, a particular kind of cloth.
 माहिलो vi. 130 महिषीपालः, a keeper of she-buffaloes.
 माहिवाओ vi. 131 शिशिरवातः, cold wind [f. माघवात]
 माहुरं vi. 130 शाकम्, a vegetable.
 मिणायं vi. 113 बलात्कारः, violence, force.
- मित्तलो vi. 126 कन्दर्पः, Cupid, the god of love.
 मित्तिवओ vi. 132 ज्येष्ठः, an elder.
 मिरिआ vi. 132 कुटी, a cottage
 मिहिआ vi. 132 मेघसमूहः, a group of clouds.
 मीअं vi. 133 समकालम्, at the same time
 मुअंगी vi. 134 कीटिका, a small worm
 मुआइणी vi. 135 डुन्बी, a woman of the lowest caste, a chandālī. [f. मृगादिनी]
 मुकयं vi. 135 यासौ बोहुं प्रकृता तद्वर्जितानाम-न्यासां निमान्त्रितानां वधूनां विवाहः, the marriage of girls invited for the marriage of another girl
 मुकलं vi. 147 उचितम्, fit, proper स्वैरम् as one likes, self-willed.
 मुककुंडी vi. 117 जूटः, the mass of matted hair.
 मुक्कुरडो vi. 136 राशिः, a heap, collection
 मुगसो vi. 118 नकुलः, mongoose [cf. मंगुसो]
 मुगुसु vi. 118 नकुलः, a mongoose. [a variant of the prec.]
 मुगुसुडो vi. 136 राशिः, a heap, collection. [a variant of मुक्कुरडो]
 मुट्टिका vi. 134 हिक्का, hiccough.
 मुणी vi. 133 अस्तिद्रुमः, a kind of plant, *Sesbana* (or *Æschynomene*) *Grandiflora*.
 मुंडा vi. 133 मृगी, a female deer
 मुंडी vi. 133 नीरङ्गनी, a veil.
 मुद्दी vi. 133 चुम्बितम्, a kiss. [f. Tel. muddu.]
 मुट्ठो vi. 133 गृहमध्ये तिर्यग्दारु, the beam of a house.
 मुम्पुरो vi. 147 करीषम्, dry cowdung करीषाम्निः, fire of dry cowdung.

मलओ vi. 144 गिर्यैकदेशः, a part of a hill. उपवनम्, a garden. [f. Tam. malai]

मलंपिओ vi. 121 गर्वी, proud, haughty.

मलवही vi. 124 तरुणी, a young woman.

मलहरो vi. 120 तुमुलः, a tumult.

मलिअं vi. 144 लघुक्षेत्रम्, a small field. कुण्डम्, a jar, water-pot.

मलो vi. 111 स्वेदः, sweat. [ts.]

मल्लयं vi. 145 अपूपभेदः, a kind of round cake. शरावम्, a shallow dish, platter.

कुसुम्भरक्तम्, coloured red with safflower. चषकः, a drinking vessel.

मल्लाणी vi. 112 मातुलानी, the wife of the maternal uncle. [f. मातुलानी]

मल्लहणं vi. 119 लीला, sport, play.

मल्लिणं vi. 118 रम्यम्, beautiful. [f. मल्लिण]

मलहरो vi. 123 गह्वरपतिः, the lord of the forest or cave.

मलंगो vi. 117 उष्ट्रः, a camel. [f. महाङ्ग]

मलहणं vi. 114 पितुर्गृहम्, the father's house.

मल्लथारं vi. 125 भाण्डम्, a pot. भोजनमिति सातवाहनः, eating food, food.

मलहरो vi. 113 असमर्थः, weak, incompetent.

मल्लो vi. 143 वृद्धः, old, aged. निवहः, a multitude, collection. पृथुलः, wide large. मुखरः, talkative. जलविः, the ocean. [f. महत्]

मल्लण्डो vi. 121 रुद्रः, the god Rudra.

मल्लिलं vi. 121 व्योम, the sky.

मल्लायत्तो vi. 119 आढ्यः, rich, wealthy.

मल्लवक्त्रो vi. 121 तरुणः, a youth. [f. महालक्ष्य ?]

मल्लवक्त्रो vi. 127 भाद्रपदे श्राद्धपक्षः, the second or dark fortnight of Bhādrapada (August-September) in

which Śrāddhas are performed to the dead relatives. [f. महालयपक्ष]

मल्लो vi. 116 जारः, a man of loose character.

मल्लवल्ली vi. 122 नलिनी the lotus plant. [ts.]

मल्लसउणो vi. 127 उलूकः, an owl. [f. महाशकुन]

मल्लसद्धा vi. 120 शिवा, a jackal.

मल्लिसंदो vi. 120 शिशुतरुः, a kind of tree, Morunga guilandina.

मल्लिसिक्कं vi. 124 महिषीसमूहः, a herd of she-buffaloes. [f. महिषी.]

मल्लुओ vi. 144 श्रीवदारुणः पक्षी । श्रीरिति वदति वाश्यते स श्रीवदः, a kind of bird which cries Srī, Srī मागधः, a bard

मल्लुमुहो vi. 122 पिशुनः, a back-biter, wicked person. [f. मधुमुख]

मल्लुरालिअं vi. 125 परिचितम् familiar, acquainted with.

मल्लेडो vi. 119 पङ्कः, mud.

मल्ललिआ vi. 131 मातृष्वसा, mother's sister [f. मातृ ?]

मल्लिदा vi. 129 आमलकी, a kind of tree, Emblic Myrobalan. [f. माकन्दी]

मल्लिनी vi. 129 मृदुः, soft, delicate.

मल्लिं vi. 128 रोमशः, hairy [f. Tam. mayir or maśir ?]

मल्लिआ vi. 147 सखी, a female friend. दुर्गा, the wife of Śiva. [f. मातृका]

मल्लिच्छो vi. 129 मृदुः, soft, delicate.

मल्लिअं vi. 128 गृहम्, a house [f. Can. mādi, Tam. mādam]

मल्लिणी vi. 147 मायावी, deceitful. चन्द्रवधूः, the wife of the moon. [f. मनस्वि]

मल्लिअं vi. 130 अनुभूतम्, experienced [f. मानित]

मल्लिआ vi. 131 माता, the mother [f. मातृ ?]

मटो vi. 112 अलसः, lazy [f. मृज्-त, or Dr. maddi]
 मडओ vi. 115 आरामः, a garden [a variant of मयडो]
 मडप्फरो vi. 120 गर्वः, pride [Hc. Gr. ii. 174 calls it a भाषाशब्द] [f. मदस्फुर]
 मडवोज्झा vi. 122 शिबिका, a palanquin [f. मृत-वह् !]
 मडहं vi. 117 लघु, small.
 मडहरो vi. 120 गर्वः, pride.
 मडिआ vi. 114 समाहता, struck
 मडुवइअं vi. 146 हतम्, killed तीक्ष्णम्, sharp.
 मडो vi. 141 कण्ठः, the neck. मृतः, dead. [f. Tel. meda and मृत]
 मड्डा vi. 140 बलात्कारः, violence, force आज्ञा, an order. [f. मृद्]
 मणिणायहरं vi. 128 समुद्रः, the ocean. [f. मणिनागगृह]
 मणिरइआ vi. 126 कटीसूत्रम्, a waistband [f. मणिरचित]
 मणो vi. 111 शठः, a rogue, knave. बन्ध इति केचित्, a bond, fetter
 मंडलो vi. 114 श्वा, a dog. [ts.]
 मंडिलो vi. 117 अपूपः, a small round cake. [f. मंडिल]
 मंडी vi. 111 विधानिका, a lid, cover. [f. Tel. mandī-ga]
 मत्तबालो vi. 122 मत्तः, intoxicated, mad [f. मत्तबालः]
 मत्तली vi. 113 बलात्कारः, violence, force.
 मत्तलंबो vi. 123 मत्तवारणः, a wild elephant.
 मत्तक्खं vi. 141 लज्जा, shame. दुःखम्, sorrow.
 मंती vi. 111 विवाहगणकः, an astrologer who fixes days for marriages [f. मन्त्री !]

मंतुआ vi. 116 लज्जा, shame.
 मंतेल्ली vi. 119 सारिका, a kind of bird, Turdus Salica and Gracula religiosa.
 मंथरं vi. 145 बहु, much कुसुम्भम्, safflower. कुटिलम्, crooked.
 मंदीरं vi. 141 शृङ्खलम्, a chain, fetter मन्थनः, a churning-stick
 मंघाओ vi. 119 आढ्यः, wealthy.
 मम्मक्का vi. 143 उत्कण्ठा, longing, anxiety. गर्वः, pride. [f. मर्म]
 मम्मणिआ vi. 123 नीलमक्षिका, a blue fly.
 मम्मणो vi. 141 मदनः, Cupid, the god of love. रोषः, anger. [f. मन्मन]
 मम्मी vi. 112 मातुलानी, the wife of the maternal uncle.
 मयडो vi. 115 आरामः, a garden [a variant of मडओ]
 मयणसलाया vi. 119 सारिका, a kind of bird, Turdus Salica and Gracula religiosa. [f. मदनशलाका]
 मयणिवासो vi. 126 कन्दर्पः, Cupid, the god of love. [f. मदनिवास]
 मयरंदो vi. 123 कुसुमरजः, the pollen of a flower. [f. मकरन्द !]
 मयलवुत्ती vi. 125 रजस्वला, a woman during her courses. [f. मलिनपुत्री]
 मयाली vi. 116 निद्राकरी लता, a kind of creeper.
 मरटो vi. 120 गर्वः, pride. [f. मद्-वर्त !]
 मराली vi. 142 सारसी, the Indian crane, Ardea sibirica. दूर्ती, a female messenger. सखी, a female friend. [ts.]
 मरालो vi. 112 अलसः, lazy. हंस इति सात-वाहनः, a swan, goose [f. मराल]
 मरुलो vi. 114 मृतम् । पिशाचादि, a demon, fiend.
 मरो vi. 140 मशकः, a mosquito. उलूकः, an owl.

मोहयं vi. 108 प्रबन्धप्रवृत्तं पाथेयम्, provisions for a journey.

म

मआइं vi. 115 शिरोमाला, a garland for the head.

मइअं vi. 114 मर्त्सितम्, reproached, abused.

मइमोहणी vi. 113 सुरा, liquor. (Tr. मइ-मोहिणी) [f. मतिमोहनी]

मइलो vi. 142 कलकलः, a confused noise, गततेजाः, devoid of lustre [f. मलित, मलिन]

मइहरो vi. 121 ग्रामप्रवरः, the headman of a village. मेहरो इत्यन्ये [f. मतिहर]

मई vi. 113 सुरा, liquor. [f. मति cf. मइ-मोहणी]

मउअं vi. 114 दीनम्, poor, miserable.

मउडी vi. 117 जूटः, the mass of matted hair. [f. मकुट or मुकुट]

मउरंदो vi. 118 अपामार्गः, Achyranthes Aspera; a kind of plant.

मउरो vi. 118 अपामार्गः, a kind of plant, Achyranthes Aspera.

मउली vi. 115 हृदयरसोच्छलनम्, disturbance or upsetting of the heart.

मऊ vi. 113 पर्वतः, a mountain.

मकुडबंधं vi. 127 शृङ्खलारूपं ग्रीवाभरणं सव्याप-सव्यं यज्ञोपवीताकारम्, a chain ornament worn across (like the sacred thread) over the left and under the right shoulder.

मक्कोडा vi. 142 ऊर्णापिपीलिका, a spider.

मक्कोडो vi. 142 चन्द्रगुम्फनार्थं राशिः, a heap for stringing together by a machine.

मग्गणिरो vi. 124 अनुगमनशीलः, addicted to follow (others).

मग्गो vi. 111 पश्चात्, afterwards. [f. मार्गतः]

मंसो vi. 112 अण्डः, an egg.

मंगलं vi. 118 सदृशम्, similar, resembling.

मंगलसज्जं vi. 126 बीजवापशेषं क्षेत्रम्, a field ready for sowing seeds.

मंगुलं vi. 145 अनिष्टम्, disliked, unwelcome. पापम्, sin. मुंगुलो चोर इत्यन्ये, a thief.

मुंगुलो cf. the prec.

मंगुसो vi. 118 नकुलः, a mongoose, an ichneumon. [f. Dr. mungisa]

मच्चं vi. 111 मलः, dirt, impurity.

मज्जा vi. 113 मर्यादा, boundary, limit. [f. मर्यादा]

मज्जिअं vi. 144 अवलोकितम्, looked at. पीतम्, drunk. [f. मारजित, Tel. mājīga]

मज्जोक्कं vi. 118 प्रत्ययम्, fresh, new.

मज्जआरं vi. 121 मध्यम्, middle [f. मध्य.]

मज्जओ vi. 115 नापितः, a barber.

मज्जंतिअं vi. 124 मध्यंदिनम्, the noon. [f. मध्यंदिन ?]

मज्जिमगंडं vi. 125 उदरम्, the belly [f. मध्यमगण्ड or °काण्ड]

मंचो vi. 111 बन्धः, a bond, fetter. मंटो बन्ध इति केचित्पठन्ति.

मंजिआ a variant of मंजुआ. q. v.

मंजीरं vi. 116 शृङ्खलकम्, a chain, fetter

मंजुआ vi. 116 तुलसी the Tulasī plant, Ocimum Sanctum. मंजिआ इत्यन्ये. [f. मञ्जुक]

मटुहिअं vi. 146 परिणीतायाः कोपः, the anger of a married woman कलुषम्, muddy, turbid अश्रु tear.

मटो vi. 112 शृङ्गहीनः, hornless. [f. Tam. mottai]

भरोच्छयं vi. 102 तालफलम्, the fruit of the palmyra tree, *Borassus flabelliformis*. [f. भार-उच्छय]

भलंतं vi. 101 प्रक्षलत्, stumbling, staggering.

भल्लुंकी vi. 101 शिवा, a jackal.

भल्लू vi. 99 ऋक्षः, a bear [f. भल्लूक, भल्ल]

भव्वो vi. 100 भागिनेयः, a sister's son. [f. भव्य]

भसुआ vi. 101 शिवा, a jackal [f. भष्-उक]

भाइहो vi. 104 हालकः, a ploughman, cultivator.

भाउअं vi. 103 आषाढे गौर्या उत्सवविशेषः a festival to Gauri in the month of Aṣāḍha (June-July)

भाउज्जा vi. 103 भ्रातृजाया, a brother's wife [f. भ्रातृजाया]

भाओ vi. 102 ज्येष्ठभगिनीपतिः, an elder sister's husband. [f. Dr. bhāva or bhāva, भार]

भायलो vi. 104 जात्यतुरंगमः, a horse of good race.

भावइआ vi. 104 धार्मिकगृहिणी, a virtuous housewife.

भाविअं vi. 103 गृहीतम्, taken, caught [f. भावित]

भासलं vi. 103 दीप्तम्, glowing, illuminated. [f. भास]

भासिअं vi. 104 दत्तम्, given.

भासुंडी vi. 103 निःसरणम्, going, departing.

भिंगं vi. 104 रुष्णम्, black. [f. भृङ्ग or भिङ्ग itself.]

भिंगारी vi. 105 चरी, a cricket मशक इत्यन्ये, a mosquito [f. भृङ्गारी]

भित्त्वं vi. 110 द्वारम्, a door गृहम्, a house. [ts.]

भित्तरं vi. 105 द्वारम्, a door.

भित्तिरुवं vi. 105 टङ्कच्छिन्नम्, cut with a chisel or axe

भिसंतं vi. 105. अनर्थः, evil, misfortune.

भिसिआ vi. 105 वृसी a mat or cushion of grass, the seat of an ascetic [f. वृषी ?]

भुअं vi. 106 भूर्जम्, the birch-bark.

भुक्कणो vi. 110 श्वा, a dog. मद्यादिमानम्; a measuring cup for wine etc. [f. बुक्कन]

भुक्ता vi. 106 क्षुत् hunger. [f. बुभुक्षा]

भुंडीरो vi. 106 सूकरः, a pig.

भुंडो vi. 106 सूकरः, a pig.

भुत्तणो vi. 106 भूयः, a servant. ओत्संयोगे इति भोत्तणो इत्यपि. [f. भुज् ?]

भुरुकुंडिअं, variant of भुरुहुंडिअं, q. v.

भुरुंडिआ vi. 101 शिवा, a jackal

भुरुहुंडिअं vi. 106 उद्दालितम्, sprinkled with dust. भुरुकुंडिअं इत्यन्ये.

भूअण्णो vi. 107 रुष्टे खले यज्ञः, a sacrifice in ploughed field.

भूओ vi. 107 यन्त्रवाहः, one who bears or controls a machine.

भूमिपिसाओ vi. 107 तालः, a palmyra tree. [f. भूमिपिशाच]

भेज्जलओ vi. 107 भीरुः, timid. [f. भी]

भेज्जो vi. 107 भीरुः, timid [f. भी]

भेडो vi. 107 भीरुः, timid.

भेरुंडो vi. 108 चित्रकः, a tiger.

भेलओ, a variant of the foll. q. v.

भेली vi. 110 आज्ञा, an order. बेडा, a boat. चेटी, a female servant. बेडायां भेलओ इत्यपि केचित्.

भोइओ vi. 108 ग्रामप्रधानम्, the headman of a village. [f. भोगिक or भोगी]

भोओ vi. 108 माटिः, wages, hire.

भोत्तणो, a variant of भुत्तणो. q. v.

भोरुडो vi. 108 मारुण्डपक्षी, a fabulous bird with two heads. [f. भेरुंड ?]

बुत्ती vi. 94 ऋतुमती, a woman during her courses.

बुंदिणी vi. 94 कुमारीसमूहः, a group of maidens.

बुंदी vi. 98 चुम्बनम्, kissing, a kiss सूकरः, a pig.

बुंदीरो vi. 98 महिषः, a buffalo. महान्, great, large. (Tr. बुद्धिरो) [f. वृद्ध]

बुंबुअं vi. 94 वृन्दम्, a multitude, a group.

बुलंबुला vi. 95 बुद्बुद्, a bubble. [onomatopoetic cf. Tel. bulabula]

बेडो vi. 95 नौः, a ship दन्त्योष्ठ्यादिरयं केषांचित्.

बेडुा vi. 95 श्मश्रु, the beard.

बेली vi. 95 स्तूणा, a post, pillar.

बेसक्खिज्जं, a variant of वेसक्खिज्जं, q. v.

बेसणं, a variant of वेसणं, q. v.

बोक्कडो vi. 96 छागः, a goat. [f. वक्त्रं]

बोंगिल्लो vi. 99 भूषितः, adorned, ornamented. आटोपः, pride, arrogance.

बोडो vi. 96 धार्मिकः, righteous, virtuous. तरुण इत्यन्ये, a youth.

बोडुरं vi. 95 श्मश्रु, the beard.

बोटणं, a variant of the foll. q. v.

बोंडं vi. 96 चूचुकम्, the nipple of a breast. बोटणं इति शीलाङ्कः.

बोदरं vi. 96 वृथ, great, wide, expansive.

बोदहो, a variant of बोदहो, q. v.

बोंदं, a variant of the foll. q. v.

बोंदी vi. 99 रूपम्, form. मुखम्, the face. शरीरम्, the body. बोंदं मुखमित्यन्ये. [f. Dr. bondi]

बोलो vi. 90 कलकलः, a confused noise. दन्त्योष्ठ्यादिः केशादिष्यते. [prob. a variant of बमालो]

बोव्वं vi. 96 क्षेत्रम्, a field.

बोहहरो vi. 97 मागधः, a bard.

बोहारी vi. 97 संमार्जनी, a broom. बजहारी इत्यन्ये.

बोहिथो vi. 96 प्रवहनम्, a litter or carriage, a conveyance.

भ

भगं vi. 99 लिप्तम्, smeared.

भट्टिओ vi. 100 विष्णुः, the God Viṣṇu. Cf. Hc. Gr. ii. 174. [f. भर्तृक]

भंडं vi. 100 वृन्नाकम्, the egg-fruit

भंडणं vi. 101 कलहः, a quarrel [f. भण्डन]

भंडी vi. 109 शिरीषवृक्षः, a kind of tree, Acacia sirisa. अटवी, a forest. असत्ती, an unchaste woman. गन्त्री, a car drawn by oxen. [f. Dr. vaṇḍi or baṇḍi]

भंडुं vi. 100 मुण्डनम्, tonsure, shaving.

भंडो vi. 109 छिन्नमुखी, decapitated. मागधः, a bard. भण्डनम्, adorning. सखा, a friend. दौहित्रः, a daughter's son.

भदं vi. 100 आमलकम्, a fruit of the tree, Emblic Myrobalan.

भदसिरी vi. 102 श्रीखण्डम्, sandal-wood. [f. भद्रश्री]

भदाकरी vi. 102 प्रलम्बः hanging down, pendulous.

भममुहो vi. 101 आवर्तः, a whirlpool.

भमसो, a variant of the foll. q. v.

भमासो vi. 101 इक्षुसदृशवृणम्, a kind of grass resembling sugar-cane. भमसो इति धनपालः.

भंमलं vi. 110 अप्रियम्, an unfriendly act.

भंमलो vi. 110 मूर्खः, a fool.

भंभा vi. 100 तूर्यविशेषः, a kind of drum

भंभी vi. 99 असत्ती, an unchaste woman.

भयवग्गामो vi. 102 मोदेरकम्, name of a place.

रुंदो vii. 14 विपुलः, wide, extensive
मुखरः, talkative.

रुअं vii. 9 तूलम्, cotton.

रुवमिणी vii. 9 रूपवती, a beautiful woman. (Tr. रुक्मिणी, which appears to be the correct reading) [f. रूप]

रुवी vii. 9 अर्कद्रुमः, a kind of tree, *Calatropis gigantea*.

रेअविअं vii. 11 क्षणोक्तम्, momentary, transcient. [Hc Gr. iv. 91 रेअविअं = मुक्तम्]

रेक्खणं, a variant of रिक्खणं, q. v.

रौकिअं vii. 14 आक्षिप्तम्, thrown down.
लीनम्, hid, concealed. व्रीडितम्, put to shame.

रेणी vii. 9 पङ्कः, mud. [f. रेणुः]

रेवईओ vii. 10 मातरः, mothers.

रेवज्जिअं vii. 10 उपालब्धम्, censured.

रेवयं vii. 9 प्रणामः, prostration.

रेवलिआ vii. 10 वालुकावर्तः, a place filled with sand.

रेसणी vii. 15 अक्षिनिकोचः, contraction of the eye. करोटिकारुयं कांस्यभाजनम्, a serving cup made of bronze.

रोसिअं vii. 9 छिन्नम्, broken, cut.

रोहिअं vii. 10 छिन्नपुच्छम्, with tail cut off.

रोअणिआ vii. 12 डाकिनी, a kind of female demon.

रोक्कणिओ a variant of the foll.

रोक्कणी vii. 16 शृङ्गो, horned. वृशंसः, cruel.

रोघसो vii. 11 रङ्कः, beggar, wretch.

रौक्कणो vii. 11 रङ्कः, a beggar, wretch.

रोज्जो vii. 12 ऋश्यः, a white-footed antelope.

रोट्टं vii. 11 तन्दुलपिष्टम्, rice flour. [f. रुच्यः]

रोडं vii. 11 गृहप्रमाणम्, the size of the house, the whole length of the house.

रोडी vii. 15 इच्छा, desire व्रणिशिचिका, a litter for the wounded.

रोट्टं vii. 15 कूणिताक्षम्, with eyes closed मलः, dirt, filth.

रोमराई vii. 12 जघनम्, the buttocks [f. रोमराजि]

रोमलयासयं vii. 12 उदरम्, the belly.

रोमूसलं vii. 12 जघनम्, the buttocks. [f. रोम]

रोरो vii. 11 रङ्कः, a beggar, wretch. [f. रु]

रोलंबो vii. 2 भ्रमरः, a large black bee [Hc. ts.]

रोलो vii. 15 कलहः, a quarrel. रवः, noise [f. रु]

रोहिओ vii. 12 ऋश्यः, ■ white-footed antelope.

रोहो vii. 16 प्रमाणम्, size, measure. नमनम्, salutation.

ल

लइअं vii. 18 परिहितम्, worn. अङ्गे पिनइ-मित्यन्ये, put on or attached to the body.

लइअलो vii. 19 वृषभः, a bull.

लइणी vii. 18 लता, a creeper.

लक्कुडं vii. 19 लकुटः, a club, cudgel. [f. लकुट]

लक्खं vii. 17 कायः, the body.

लगं vii. 17 चिह्नम्, a sign, mark अघटमानमित्यन्ये, impossible, cannot be effected.

लचयं vii. 17. गण्डुत्तंजं वृणम्, a kind of grass (लवयं appears to be the correct reading cf. Dp. Pl. 256)

- लंचो vii. 17 कुक्कुटः, a cock.
 लट्यं vii. 17 कुसुम्भम्, safflower.
 लटो vii. 26 अन्यासकः, attached to another (woman) मनोहरः, lovely, charming. मियंवदः, speaking sweetly.
 लडहं vii. 17 रम्यम्, pleasing, agreeable.
 लडहो विदग्ध इत्यन्ये, a wise or learned man. [Tr. f. लस्]
 लडहस्तमिअं vii. 20 विग्रहितम्, separated.
 लडहो a variant of लडहं q. v.
 लंपिकसो vii. 19 चौरः, a thief.
 लंबा vii. 26 केशाः, hair. [f. लम्ब]
 लंबाली vii. 19 पुष्पभेदः, a kind of flower.
 लंबो vii. 26 गोवाटः, a cowpen.
 लयं vii. 16 नवदंपत्योः परस्परं नामग्रहणोत्सवः, the festivity of the newly married couple giving out the names of each other.
 लयणं vii. 27 तनु, small. मृदु, soft. वल्ली, ■ creeper. [Tr. f. लता]
 लयापुरिसो vii. 20 यत्र पद्मकरा वधूर्लिख्यते, wherein a woman with a lotus in hand is drawn. [f. लतापुरुष]
 ललं vii. 26 सस्पृहम्, eagerly न्यूनम्, less, in a less degree.
 ललङ्कं vii. 18 भीमम्, terrible [Hc. Gr. ii. 174 calls it a भाषाशब्द]
 लसई vii. 18 कामः, love or desire of sensual enjoyments. [f. लस्]
 लसकं vii. 18 तरुक्षीरम्, the juice of trees.
 लसुअं vii. 18 तैलम्, oil.
 लहुअवडो vii. 20 न्यग्रोधः, the Indian fig tree, Ficus indica.
 लाइअं vii. 27 भूषा, an ornament. गृहीतम्, taken, caught hold of चर्मार्धम्, half of a skin.
 लाइलो vii. 19 वृषभः, a bull [a variant of लइअलो]

- लामा vii. 21 डाकिनी, a kind of female demon.
 लालंपिअं vii. 27 प्रवालम्, a sprout, coral. खलीनम्, the bit of a bridle. आक्रन्दितम्, weeping [f. लप्]
 लालसं vii. 21 मृदु, soft. इच्छेत्यन्ये, a wish or desire. [ts.]
 लावजं vii. 21 उशीरम्, the root of a fragrant grass, Andropogon muricatum.
 लासकविहगो vii. 21 मयूरः, a peacock [f. लासकविहग]
 लाहणं vii. 21 भोज्यभेदः, a kind of food. लिक्खं, a variant of the foll. q. v.
 लिक्खा vii. 21 तनुस्रोतः, a small stream. लिक्खं इत्यन्ये.
 लिंकिअं vii. 28 आक्षिप्तम्, cast or thrown down. लीनम्, concealed.
 लिको vii. 22 बालः, a boy.
 लिट्ठिअं vii. 22 चाटु, pleasing, agreeable (words).
 लिच्ची vii. 22 खड्गादीनां दोषः, a defect in a sword, etc.
 लिसयं vii. 22 तनूकृतम्, lessened.
 लिहिओ vii. 28 तनुः, the body. सुप्तः, slept.
 लीलो vii. 23 यज्ञः, a sacrifice.
 लीवो vii. 22 बालः, a boy.
 लुअं vii. 23 लूनम्, cut off. [f. लू]
 लुगं vii. 23 भग्नम्, broken.
 लुंकणी vii. 24 लयनम्, rest, repose.
 लुंको vii. 23 सुप्तः, slept. उत ओति लोको इति च.
 लुंखाओ vii. 23 निर्णयः, decision, settlement.
 लुंखो vii. 23 नियमः, a rule, law.
 लुंवी vii. 28 स्तम्भकः, a cluster लता, ■ creeper.

लुरणी vii. 24 वाद्यविशेषः, a kind of musical instrument.

लूआ vii. 24 मृगतृष्णा, mirage.

लेडुओ vii. 24 लोष्टः, a clod, a lump of earth [f. लेष्ट]

लेडुक्को vii. 29 लम्पटः, covetous, greedy. लोष्टः, a clod, a lump of earth.

लेढिअं vii. 25 स्मरणम्, remembrance.

लेडुक्को vii. 24 लोष्टः, a clod, a lump of earth. [f. लेष्ट]

लेसो vii. 28 लिखितम्, written, drawn. आश्वस्तः, consoled. निद्रा, sleep. निःशब्दः silence [f. लप् ?]

लेहडो vii. 25 लम्पटः, greedy, covetous.

लेहडो vii. 24 लोष्टः, a clod, a lump of earth.

लौको a variant of लुंको, q. v.

लोष्टिओ vii. 25 उपविष्टः, seated.

लोढो vii. 29 स्मृतः, remembered शयितः, sleeping, asleep.

लोलंढिअं vii. 22 चाटु, pleasing, agreeable (words)

लोलुंचाविअं vii 25 रचितवृष्णम्, having a desire for, desirous of.

लोहिलो vii. 25 लम्पटः, greedy, covetous.

व

वइओ vii. 34 पीतः, drunk.

वइरोअणो vii. 51 बुद्धः, the Buddha [f. वैरोचन]

वइरोडो vii. 42 जारः, an adulterer [f. पति-रोट]

वइवलओ vii. 51 दुन्दुभसर्पः, a kind of water-snake.

वइवेला vii. 31 सीमा, boundary. [f. वेला]

वडलिअं vii. 44 शूलप्रोतं मांसम्, a piece of flesh roasted on a rod.

वऊ vii. 30 लावण्यम्, loveliness, charm.

वओ vii. 29 गृध्रपक्षी, a vulture [f. वृक ?]

वओवउष्कं vii. 50 विषुवत् । समरात्रिदिवः काल इत्यर्थः, the equinox.

वओवत्थं vii. 50 विषुवत् । समरात्रिदिवः काल इत्यर्थः, the equinox.

वंसफालं vii. 48 प्रकटम्, apparent, undisguised ऋज्वित्यन्ये, straight.

वंसी vii. 30 शिरसि माला, a garland on the head.

वंसो vii. 30 कलङ्कः, a stain, spot.

वक्कडं vii. 35 दुर्दिनम्, a cloudy day. निरन्तरवृष्टिरित्येके, incessant rain.

वक्कडबंधं vii. 51 कर्णभिरणम्, an ear-ornament.

वक्कल्यं vii. 46 पुरस्कृतम्, put in front or at the head.

वक्खारयं vii. 45 रतिगृहम्, a pleasure-house. अन्तःपुरमित्यन्ये, the harem.

वग्गंसिअं vii. 46 युद्धम्, a war, battle.

वग्गयं vii. 38 वार्ता, news.

वग्गेज्जो vii. 38 प्रचुरः, much, abundant.

वग्गोओ vii. 40 नकुलः, a mungoose, ichneumon.

वग्गोरमयं vii. 52 रूक्षम्, harsh, cruel.

वग्वाओ vii. 86 साहाय्यम्, help. विकसितः, opened, full blown.

वंको vii. 30 कलङ्कः, a stain, spot. [f. वक्क]

वंगं vii. 29 वृन्ताकम्, the egg-fruit. [f. Dr. vaṅga]

वंगच्छा vii. 39 प्रमथाः, the attendants on Īiva.

वंगेवडू vii. 42 सूकरः, a hog.

वच्छं vii. 30 पार्श्वम्, the side.

वच्छिउडो, a variant of the foll. q. v.

वच्छिमओ vii. 44 गर्भशय्या, the uterus.

वच्छिउडो गर्भाश्रय इत्यन्ये, the womb. [f. वत्समय]

वच्छीउत्तो vii. 47 नापितः, a barber. [f. वात्सीपुत्र]

वच्छीवो vii. 41 गोपः, a cowherd [f. वत्सीय]
 वज्जरा vii. 37 नदी, a river.
 वज्जा vii. 32 अधिकारः, authority.
 वज्जिअं vii. 39 अवलोकितम्, seen.
 वजरं vii. 41 नीवी, the knot of the lower garment.
 वटमाणं vii. 87 अङ्गम्, the body, a limb of the body. गन्धद्रव्याधिवासभेदः, the scent of fragrant substances.
 वट्टा vii. 31 पन्थाः, a path, road. [f. वृत्]
 वट्ठिअं vii. 34 अतिरिक्तम्, surpassed, excelled.
 वट्ठिवं vii. 40 परकार्यम्, the work of others. [वट्ठियं seems to be the correct reading] [f. Tel. vetṭi]
 वडपं vii. 84 लतागहनम्, a bower of creepers निरन्तरवृष्टिः, incessant rain.
 वडहो vii. 33 पक्षिभेदः, a kind of bird.
 वडाली vii. 36 पङ्क्तिः, a row, line.
 वडिसरं vii. 48 चुछीमूलम्, the bottom of the fire-place.
 वडो vii. 82 द्वारैकदेशः, a part of a door. क्षेत्रम्, a field.
 वडुवासो vii. 47 मेघः, a cloud. केचिदो-ष्ठ्यादिमेनं पठन्ति.
 वडुहुली vii. 42 मालाकारः, a garland-maker.
 वड्डो vii. 29 महान्, big, great. [f. Tel. odḍu]
 वड्डुओ vii. 44 चर्मकारः, a shoemaker, currier.
 वड्डुणमिरं vii. 51 पीनम्, fat, stout [f. वर्धन + मेरा ?]
 वड्डुणसालो vii. 49 छिन्नपुच्छः, with the tail cut off, tailless.
 वड्डुवणं vii. 87 वस्त्राहरणम्, taking a cloth away. अभ्युदयावेदनम्, informing

of good fortune or prosperity [f. वर्धापन]
 वड्डाविअं vii. 45 समापितम्, completed. [f. prec.]
 वड्डिआ vii. 36 कूपतुला, a contrivance for raising water from a well, (in which a horizontal beam, from one end of which a bucket hangs, see-saws on a vertical post).
 वणई vii. 38 वृक्षपङ्क्तिः, a row of trees [Tr. f. वनराजि]
 वणद्दी vii. 38 गोवृन्दम्, a drove of cattle
 वणपक्कसावओ vii. 52 शरभः, a fabulous animal, said to have eight legs and to be stronger than a lion. [f. वन + पक्कसावओ q. v.]
 वणवो vii. 37 द्वाग्निः, a forest conflagration. [f. वन - प ?]
 वणसवाई vii. 52 कलकण्ठी, the female cuckoo. [f. वनश्वपाची]
 वणाचं vii. 35 व्याधाकुलम्, agitated by a hunter.
 वणारो vii. 37 दम्बो वत्तः, a young bull-ock requiring training.
 वणो vii. 83 अरुतविवाहः, unmarried. निःस्नेहः, unkind. खण्डः, a piece. गण्डः, the cheek. भृत्यः, a servant.
 वण्डुअं vii. 36 राज्यम्, a kingdom.
 वण्डो vii. 29 बन्धः, a bond, fetter.
 वण्णं vii. 83 अच्छम्, pure, clear. रक्तम्, red, blood.
 वण्णयं vii. 37 श्रीखण्डम्, sandal-wood. पिष्टातकचूर्णमिन्धन्ये, scented powder.
 वतू vii. 32 निवहः, a heap, collection.
 वत्तदो vii. 85 सुन्दरः, handsome, lovely. बहुशिक्षितः, well-trained.
 वत्तारो vii. 41 गर्वितः, proud.
 वत्ती vii. 31 सीमा, boundary, limit.

वत्थउडो vii. 45 वस्त्राश्रयः, । वस्त्रनिर्मित आश्रय
इत्यर्थः, a shelter made of cloth, a
tent [f. वस्त्र-उडज]
वत्थी vii. 31 तापसानामुटजम्, a hermitage
वदिकलिअं vii. 50 वलितम्, moving or
turning round.
वद्वलं vii. 35 दुर्दिनम्, a cloudy day.
वद्वयं vii. 36 प्रधानम् chief, important.
वद्विओ vii. 37 षण्डः, a eunuch.
वद्वी vii. 30 अवश्यरुत्तयम्, to be necessa-
rily done.
वप्पिओ vii. 85 क्षेत्रम्, a field उषितः
dwelt [f. वप्प, वप्पि]
वप्पीओ vii. 33 चातकः, a bird supposed
to live only on rain drops, Cuculus
melanoleucus [a variant of पप्पीओ
q. v.]
वप्पीडिअं vii 48 क्षेत्रम्, a field.
वप्पीहो vii. 40 स्तूपः । मृदादिकूट इत्यर्थः, a
mound or heap of earth. Also a
variant of वप्पीहो, q. v.
वप्पी vii. 83 तनुः, the body बलवान्, a
strong person भूतगृहीतः, possessed
by a devil.
वप्पाउलं, a variant of वप्पाउलं, q. v.
वडभयं vii. 38 कमलोदरम्, the interior of
a lotus.
वमालो, a variant of वमालो, q. v.
वंफिअं vii. 35 भुक्तम्, eaten [f. वप्पित]
वम्मीसरो vii. 42 कामः, Cupid, the god
of love.
वम्हं vii. 31 वल्मीकम्, an ant-hill.
वम्हलं vii. 33 केसरम्, the filament of
a lotus or any other plant. [prob.
a variant of पम्हलो, q. v.]
वयडो vii. 35 वाटिका, a garden.
वयणं vii. 85 मन्दिरम्, an abode or
dwelling. शय्या, a couch

वयरं vii. 34 चूर्णितम्, powdered.
वयली vii. 34 निद्राकरी लता, a kind of
creeper.
वयलो vii. 84 विकसन्, opening. कलकलः,
a confused noise.
वरइओ vii. 49 धान्याविशेषः, a kind of
grain.
वरइत्तो vii. 44 अभिनववरः, a bridegroom.
[f. वरइत्त-क]
वरउप्पो vii. 47 मृतः, dead.
वरओ vii. 36 शालिभेदः । योऽस्तावपुरिति
प्रसिद्धः, a kind of grain.
वरडी vii. 84 तैलाटी, a wasp. दंशभ्रमरः, a
stinging bee.
वरंडो vii. 86 प्राकारः, a surrounding
wall, rampart. कपोतपाली, an avi-
ary. [ts.]
वरुअं, a variant of वरुअं, q. v.
वरेइत्थं vii. 47 फलम्, use, profit, good.
वलअंगी vii. 43 वृत्तिमती, having a fence
or enclosure.
वलगंगणी vii. 43 वृत्तिः, a fence or en-
closure.
वलगणिआ vii. 43 वृत्तिमती, having a
fence or enclosure.
वलमयं vii. 48 शीघ्रम्, soon.
वलयं vii. 85 क्षेत्रम्, a field. गृहम्, ■ house.
वलयणी vii. 43 वृत्तिः, a fence or en-
closure.
वलयबाहू vii. 52 चूडकारुये भुजाभरणम्, a
bracelet [f. बाहुवलय]
वलवट्टी, a variant of वलवट्टी, q. v.
वलवाडी vii. 43 वृत्तिः, ■ fence, enclosure.
वलविअं vii. 48 शीघ्रम्, soon.
वलही vii. 32 कर्पासः, cotton.
वलिअं vii. 35 भुक्तम्, eaten.
वलिआ vii. 34 ज्या, the bow-string.
वलई vii. 36 गौः, a cow.

वल्हरं vii. 86 अरण्यम्, a forest. महिषः, a buffalo क्षेत्रम्, a field. युवा, a youth. समीरः wind. निर्जलदेशः, a desert. वनम्, a wood.

वल्हरी vii. 32 केशः, the hair [ts.]

वल्हवायं, a variant of पल्हवायं, q. v.

वल्हाओ vii. 84 श्येनः, a hawk. नकुलः, a mungoose, ichneumon.

वल्हादयं vii. 45 आच्छादनम्, a covering.

वल्ही vii. 32 केशः, the hair. [f. वल्ही.]

वल्हो vii. 31 शिशुः, a child.

ववणी vii. 32 कर्पासः, cotton.

ववथंभो vii. 49 बलम्, strength.

ववसिअं vii. 42 बलात्कारः, violence, force.

ववहिओ vii. 41 मत्तः, intoxicated, mad.

वव्वाडो vii. 39 अर्थः, purpose, object.

वसभुद्धो vii. 49 काकः, a crow.

वसलं vii. 33 दीर्घम्, long.

वहडो vii. 37 दस्यो वत्सः, a young bull-ock requiring training.

वहडोलो vii. 42 वाताली, a whirl-wind. वात्येति वावत्, a storm.

वहुघारिणी vii. 50 नववधूः, a bride. [f. वधू]

वहुण्णी vii. 41 ज्येष्ठभार्या, the elder brother's wife. [f. Dr. vadina, mardini or वधू, वधुनी]

वहुमासो vii. 46 यत्र पती रममाणो नवोदवधू-गृहाद्धर्निं याति, the period of honeymoon (when the lover does not leave the bride's house) [f. वधू-मास !]

वहुग vii. 40 शिवा, a jackal.

वहुच्चा vii. 40 कनिष्ठश्वश्रूः, the youngest mother-in-law; i. e. the wife of the youngest brother of the father-in-law. [Tr. f. वधू]

वहुहाडिणी vii. 50 वच्चा उपरि या परिणीयते, a second wife. [f. वधू.]

वहू vii. 31 चिविडा । गन्धद्रव्यविशेषः, a kind of fragrant substance.

वहो vii. 31 स्कन्धव्रणः, a wound on the shoulder. सामान्येन व्रण इत्यन्ये, a wound.

वहोलो vii. 39 लघुजलप्रवाहः, a small stream of water.

वाउत्तो vii. 88 विटः, a voluptuary. जारः, an adulterer. वायउत्तो इत्यन्ये.

वाउल्ली, a variant of वाउल्ली, q. v.

वाउल्लो vii. 56 प्रलपनशालिः, talkative. [f. वाच्]

वाऊ vii. 53 इक्षुः, sugar-cane.

वाडंतरा vii. 58 कुटीरम्, a hut, cottage.

वाडिमो vii. 57 गण्डकमृगः, a rhinoceros.

वाडिल्लो vii. 56 रुमिः, a worm

वाडी vii. 43 वृत्तिः, a fence, enclosure. [f. वृत्ति]

वाडी vii. 53 वणिक्सहायः, one who helps a merchant.

वाणओ vii. 54 बलयकारः, a maker of bracelets.

वाणवालो vii. 60 इन्द्रः, Indra, king of the gods.

वाणीरो vii. 56 जम्बूवृक्षः, the rose-apple tree, Eugenia jambu.

वामट्टीओ, a compound formed by adding अस्थि to वाम. cf. वामो.

वामणिआ vii. 58 दीर्घकाष्ठवृत्तिः, a fence made of long poles.

वामणिओ vii. 59 नष्टप्रत्यादाता, one who receives what is lost.

वामरी vii. 54 सिंहः, a lion.

वामी vii. 53 स्त्री, a woman. [f. वामा or ts.]

वामो vii. 47 मृतः, dead. Hence वामट्टीओ मृतास्थीनि, the bones of a dead person.

वायं vii. 53 गन्धः, smell. [f. वात !]

वायउत्तो, a variant of वाउत्तो, q. v.

वायडघडो vii. 61 दर्दुरकाख्यो वायविशोपो
भरते प्रसिद्धः, a kind of musical in-
strument.
वायणं vii. 57 भोज्योपायनम्, present of
food. [उपायन]
वायाडो vii. 56 शुक्रः, a parrot. [f. वाचाट]
वायारो vii. 56 शिशिरवातः, a cold wind.
वारसिआ vii. 60 मलिका, a kind of jas-
mine.
वारिओ vii. 47 नापितः, a barber.
वारिज्जो vii. 55 विवाहः, marriage. [f.
वार्य or वृ]
वाहअं vii. 48 शीघ्रम्, soon.
वारो vii. 54 चणकः, a drinking vessel.
वालपं vii. 57 पुच्छम्, a tail. [f. वल]
वालफोसं vii. 60 कनकम्, gold.
वालवासो vii. 59 शिरआभरणम्, an orna-
ment for the head.
वालिआफोसं vii. 60 कनकम्, gold.
वाली vii. 53 मुखमारुतापूरितवृणवायम्, a wind
instrument made of straw.
वावओ vii. 55 आयुक्तः, an agent or
deputy.
वावडयं vii. 58 विपरीतरतम्, inverted sex-
ual intercourse. केचियुगपत्परिवर्तित-
मुखयोः स्त्रीपुंसयोर्मुखे जघनक्रमाहुः, man and
woman lying in opposite direc-
tions. [f. व्यावृत्तक]
वावडो vii. 54 कुटुम्बी, a householder.
[f. व्याघृतः although Hc. denies it]
वावणी vii. 55 छिद्रम्, a hole
वाविअं vii. 57 विस्तारितम्, amplified,
extended. [f. व्यापित]
वावोणयं vii. 59 विकीर्णम्, scattered, dis-
persed.
वासंदी vii. 55 कुन्दः, a kind of jasmine.
[f. वासन्ती]
वासवारो vii. 59 तुरगः, a horse.

वासवालो vii. 60 श्वा, a dog.
वासाणी vii. 55 रथ्या, a road.
वासुली vii. 55 कुन्दः, a kind of jasmine.
वाहगणओ, a variant of the foll.
वाहगणो vii. 61 मन्त्री, a minister. कप्रत्यये
वाहगणओ.
वाहणा vii. 54 ग्रीवा, the neck.
वाहली vii. 39 लघुजलप्रवाहः, a small
stream of water.
वाहा vii. 54 बालुका, sand.
विअओलिअं vii. 72 मलिनम्, dirty.
विअंसओ vii. 72 व्याधः, a hunter.
विअंगिअं vii. 69 निन्दितम्, censured.
विअलंवलं vii. 33 दीर्घम्, long.
विआरिआ vii. 71 पूर्वाह्नभोजनम्, morning
meal, breakfast.
विआलुओ vii. 68 असहन्तः, jealous, en-
vious.
विआलो vii. 90 तंध्या, twilight. चौरः, a
thief.
विउव्वादं, a variant of उव्वादं q. v.
विकुरिअं vii. 72 नष्टम्, lost.
विओलो vii. 63 आविष्टः, distressed.
विक्रमणो vii. 67 चतुरगतस्तुङ्गः, a swift-
running horse.
विक्रेणुअं vii. 69 विक्रेयम्, saleable. [f.
विक्री]
विक्रणं vii. 64 कार्यम्, work.
विक्रंभो vii. 88 स्थानम्, place. अन्तरालम्,
interval. [f. विक्रम्भ]
विक्रसाओ vii. 63 विरूपः, ugly, deformed.
विक्रिणणं vii. 88 आयतम्, long. जघनम्,
the buttocks. अवतीर्णमित्यव्ययवे, des-
cended.
विगोवो vii. 64 व्याकुलभावः, agitation,
distraction.
विओओओ vii. 68 उपधानम्, a pillow.

विच्छद्गो vii. 32 निवहः a heap, collection.
[f. विच्छर्द]

विच्छिन्नं vii. 91 पाटितम्, broken, torn
विचितम्, searched. विरलम्, thin, rare.
विच्छेओ vii. 90 विलासः, sport, play.
जघनम्, the buttocks.

विच्छेदो vii. 62 विरहः, separation.

विचिणिअं vii. 93 पाटितम्, broken, torn
धारा, a stream.

विडओ vii. 65 राहुः, the demon Rāhu.

विडंक्रिआ vii. 67 वेदिका, a sacrificial
altar.

विडणो vii. 65 राहुः, the demon Rāhu.

विडिचिरं vii. 69 विकरालम्, very dreadful
or frightful. विडिचिअं इत्यन्ये.

विडिचिअं, a variant of prec q. v.

विडिमो vii. 89 बालमृगः, a doe. गण्डकः,
a rhinoceros.

विडोमिओ vii. 57 गण्डकमृगः, a rhinoceros.

विडुं vii. 33 दीर्घम्, long. विडुस्थाने वित्तं अन्ये
पठन्ति.

विडुरं vii. 90 आभोगः, expanse, exten-
sion. रौद्रम्, terrible. (Hc. Gr. ii.
174 calls it a भाषाशब्द) [Tr. f.
विस्तार]

विडुरिल्ला vii. 67 रात्रिः, night.

विडुणा vii. 62 पाणिः, the heel.

विणिव्वरं vii. 68 पश्चात्तापः, repentance.

विततं vii. 64 कार्यम् work

वित्तं, a variant of विडुं, q. v.

वित्तर्हं vii. 91 गर्वितः, proud विलसितम्, ap-
pearance, manifestation गर्व इत्यन्ये,
pride.

विह्वडिअं vii. 70 नाशितम्, destroyed.

विह्वणा vii. 65 लज्जा, shame.

विपित्तं vii. 61 विकसितम्, full blown,
opened.

विप्यं vii. 57 पुच्छम्, the tail.

विप्यं vii. 89 सलमिक्षा, alms given in
the thrashing floor. वैद्यः, a doctor.
वापितम्, sown. दानम्, gift.

विप्यवरं, vii. 66 भल्लातकम्, the marking-
nut plant, Semicarpus Anacar-
dium.

विष्पिडिअं vii. 70 नाशितम्, destroyed.

विष्पाडिअं vii. 70 नाशितम्, destroyed.

विट्भवनं vii. 68 उपधानम्, a pillow विभमणं
इत्यन्ये.

विट्भेइअं vii. 67 सूच्या विद्धम्, pierced
with a needle.

विभमणं, a variant of विट्भमणं, q. v.

विमइअं vii. 71 भर्त्सितम्, threatened.

विमलहरो vii. 72 कलकलः, a confused
noise [ts.]

विमलिअं vii. 92 मत्सरमणितम्, spoken
with jealousy सशब्दम्, with a loud
noise.

विरओ vii. 39 लघुजलप्रवाहः, a small stream
of water. [f. विरत]

विरल्लिअं vii. 71 जलाद्रा, wet with water

विरसं vii. 62 वर्षम्, rain. [f. वर्ष !]

विरसमुहो vii. 49 काकः, a crow.

विरहालं vii. 68 कुसुम्भरक्तं वस्त्रम्, a cloth
dyed with safflower.

विरहो vii. 91 एकान्तम्, alone कुसुम्भरक्तवस्त्रम्
a cloth dyed with safflower. [ts.]

विरिक्कं vii. 64 पाटितम्, broken, torn.

विरिज्जओ vii. 66 अनुचरः, a follower.

विरिचिओ vii. 93 विमलः, pure. विरक्तः, free
from passion, indifferent.

विरिचिरा, cf the foll.

विरिचिरो vii. 93 अश्वः, a horse. विरलम्,
thin, rare विरिचिरा धारेति कोचित्, a
stream. [cogn with विरेचित]

- विरुओ vii. 63 विरूपः, ugly, deformed.
 विलङ्घं vii. 92 अविज्वम्, strung (as a bow) दीनम्, wretched, pitiable.
 विलओ vii. 63 सूर्यास्तमयः, sunset. [f. विलय]
 विलमा vii. 34 ज्या, the bow-string.
 विलिअं vii. 65 लज्जा, shame. केचित् वेलणयं लज्जेत्याहुः [f. व्रीडित !]
 विलिजरा vii. 69 धानाः, fried grain.
 विलिविली vii. 70 कोमलनिःस्थामतनुः, a tender and weak body.
 विलुत्ताहिअओ vii. 73 यः काले कार्यं कर्तुं न जानाति, one who does not know to do a thing at the proper time [f. विलुप्तहृदय]
 विलुपओ vii. 67 कीटः, an insect.
 विलुपिअं vii. 66 अभिलषितम्, desired.
 विलं vii. 88 अच्छम्, clear, pure विलसितम्, appearance, manifestation [f. Dr. vella]
 विलरी vii. 32 केशः, the hair [a variant of वलरी, q. v.]
 विलहं vii. 61 धवलम्, white [a variant of विलं q. v.]
 विन्वाओ vii. 89 अवलोकितः, seen विश्रान्तः, rested.
 विसंवायं vii. 72 मलिनम्, dirty.
 विसदो vii. 62 नीरागः, devoid of love. नीराग इत्यन्ये, free from sickness.
 विसमयं vii. 66 मल्लानकम्, the marking-nut plant, Semicarpus Anacardium.
 विसमिअ vii. 92 विमलम्, pure, clear उत्थितम्, risen.
 विसरो vii. 62 सैन्यम्, an army. [ts.]
 विसारओ vii. 66 घृष्टः, impudent or faithless husband.

- विसारी vii. 62 कमलासनः, the God Brahma.
 विसालओ vii. 71 जलधिः, the ocean.
 विसिणो vii. 64 रोमशः, hairy.
 विसी vii. 61 करिशारिः, an elephant's housings.
 विहई vii. 63 वृन्ताकी, the egg-plant.
 विहण्णं vii. 63 पिञ्जनम्, a bow-shaped instrument used for cleaning cotton.
 विहयं vii. 64 पिञ्जितम्, dyed or coloured.
 विहरिअं vii. 70 सुरतम्, sexual intercourse.
 विहसिविअं vii. 61 विकसितम्, full-blown, opened.
 विहाडणं vii. 71 अनर्थः, evil, misfortune.
 विहाणो vii. 90 विधिः, command, injunction प्रभातम्, dawn.
 विहंडुओ vii. 65 राहुः, the demon Rāhu.
 वीअं vii. 93 विधुरम्, separation (from a wife or husband) तत्कालम् immediately.
 वीअजमणं, a variant of वीअजमणं q. v.
 वीची vii. 73 लघुरथ्या, a narrow lane.
 वीलओ, a variant of वीलओ q. v.
 वीलणं vii. 73 पिच्छिलम्, slimy, slippery.
 वीली vii. 73 तरङ्गः, a wave [f. वीचि]
 वीसुं vii. 73 युतकम् । पृथगित्यर्थः, each of a pair,
 वुण्णो vii. 94 भीतः, frightened, afraid. उद्दिमः, afflicted. ओष्ठ्यादिरयं प्रायेण.
 वुण्फं vii. 74 शेषरः, a garland for the head.
 वेअडिअं vii. 77 प्रत्युप्तम्, inlaid, studded. (cf. list of Verbal Substitutes below.)
 वेअडुं vii. 66 मल्लानकम्, the marking-nut plant, Semicarpus Anacardium.

वेअलं vii. 75 मृदु, soft, delicate. असामर्थ्य-
मित्यन्ये, inability, feebleness. [f.
वैकल्य]

वेआरिअं vii. 95 प्रतारित्, cheated, de-
ceived.

वेआरिआ vii. 95 केशाः, hair.

वेआलो vii. 95 अन्धः, blind अन्धकारः,
darkness.

वेइआ vii. 76 जलहारिणी, a female water
carrier.

वेइदो vii. 95 ऊर्ध्वीकृतः, raised. विसंस्थुलः,
unsteady, agitated. आविद्धः, pierced
शिथिलतां गतः, enfeebled, weak.

वेगी vii. 43 वृत्तिमती, having a fence or
enclosure.

वेडइओ vii. 78 वाणिजकः, a merchant.

वेडिओ vii. 77 मणिकारः, a jeweller.

वेडिकिळं vii. 78 संकटम्, difficulty.

वेडुळो vii. 41 गर्वितः, proud.

वेडो, a variant of वेडो q. v.

वेणिअं vii. 75 वचनीयम्, censure. [f. वच्]

वेणुणासो vii. 78 ध्रमरः, a large black
bee. [Tr. वेणुसाओ f. वेणुशब्द]

वेणो vii. 74 विषमः सरिद्वतारः, a danger-
ous landing place in a river.

वेढसुरा vii. 78 कलुषा सुरा, muddy liquor.

वेढिअं vii. 76 वेष्टितम्, surrounded, en-
closed. [f. वेष्टित]

वेढी vii. 74 पशुः, an animal.

वेत्तं vii. 75 अच्छवस्त्रम्, a clean cloth.

वेदूणा vii. 65 लज्जा, shame. [a variant
of विदूणा] वेलणयं इत्यन्ये.

वेष्पुअं vii. 76 शिशुत्वम्, childhood. भूत-
गृहीतमित्यन्ये, possessed by a devil.

वेष्पो vii. 74 भूतादिगृहीतः, possessed by
a devil. [a variant of वष्पो]

वेरिज्जं cf. the foll.

वेरिज्जो vii 76 असहायः । एकाकीत्यर्थः, alone.

वेरिज्जं साहायकमित्यन्ये, help, assistance.

वेलं vii. 74 दन्तमांसम्, the gums. वेले-
त्यन्ये.

वेलणयं, a variant of वेदूण or वेदूणा, q. v.

वेलंबो vii. 75 विडम्बना, deception, im-
posture.

वेला, a variant of वेलं, q. v.

वेलाइअं vii. 96 मृदु, soft, tender. दीनम्,
wretched, pitiable.

वेली vii. 34 निद्राकरी लता, a kind of
creeper [a variant of वयली]

वेलुंको vii. 63 विरूपः, ugly, deformed.

वेलुलिअं vii. 77 वेदूर्यम्, Lapis Lazuli.
[f. वैदूर्य]

वेलू vii. 94 चौरः, a thief. मुसलम्, a
wooden pestle used for cleaning
rice.

वेलूणा vii. 65 लज्जा, shame वेलणयं इति
केचित्.

वेळरी vii. 76 वेश्या, a harlot. [Tr. f. वेष्ट]

वेळहलो vii. 96 कोमलः, tender. विलासी,
sportive, wanton woman. [f. वल्लभ]

वेळा vii. 94 केशाः, hair. वल्ली, a creeper.
[prob. a variant of वल्ली q. v.]

वेळाइअं vii. 79 संकुचितम्, contracted.

वेळो vii. 94 पल्लवः, a sprout. विलासः,
sport, pastime. [the same word
as वेळा above]

वेवाइअं vii. 79 उल्लसितम्, delighted.

वेसविसज्जं vii. 79 द्वेष्यत्वम्, enmity. अयमो-
ष्ठयादिः प्रायेण

वेसणं vii. 75 वचनीयम्, censurable. ओष्ठया-
दिकं केचित्पठन्ति.

वेसंभरा vii. 77 गृहगोधा, a small house
lizard.

वेहविओ vii. 96 अनादरः, disrespect, contempt. रोषाविष्टः, filled with anger. (cf. list of Verbal Substitutes below.)

वोकिलिअं vii. 82 रोमन्थः, chewing.

वोकिहो vii. 80 अलीकशूरः, a false or pretended hero.

वोच्चर्थं vii. 58 विपरीतरतम्, inverted sexual intercourse. केचियुगपत्परिवर्तितमुखयोः स्त्रीपुंसयोर्मुखेजग्रनकमाहुः, man and woman lying in opposite directions.

वोज्झओ vii. 80 भारः, burden.

वोज्झमहो vii. 80 भारः, burden.

वोज्झरं vii. 96 अतीतम्, past. भीतम्, terrified, afraid.

वोद्रहो vii. 80 तरुणः, a young man ओष्ठ्यादिः प्रायेण. (Hc. Gr. ii. 80)

वोभीसणो vii. 82 वराकः, wretched or vile. वोमज्झिअं cfr. the foll.

वोमज्झो vii. 80 अनुचितो वेषः, improper dress. वोमज्झिअं अनुचितवेषग्रहणमिति तु अस्यैव णिगन्तस्य सिद्धम्.

वोरच्छो vii. 80 तरुणः, a young man.

वोरहो vii. 81 श्रावणशुक्लपक्षचतुर्दशीभिव उत्सवविशेषः, the festival on the fourteenth day of the first fortnight of Srāvaṇa (July-August) केचिदिमामपि वोरहोमाहुः the fourteenth day itself.

वोलो, a variant of बोलो, q. v. [f. वमालो]

वोबालो vii. 79 वृषभः, a bull.

वोसट्ठं vii. 81 भृतोरुलुडितम्, supported and rolling. (Hc. Gr. iv. 258 = विकसितम्)

वोसेअं vii. 81 उन्मुआणं । उन्मुसगतमित्यर्थः, going eagerly, eager.

वोहारं vii. 81 जलस्य वहनम्, carrying water.

स

सअअं viii. 46 शिला, a stone धूर्णितम्, reeled.

सइज्झिअं cf. the foll.

सइज्झो viii. 10 प्रातिवेशिकः, a neighbour सइज्झिअं तु प्रातिवेश्यम्, neighbourhood.

सइदंसणं viii. 19 चित्तावलोकितम्, seen with the mind or imagined [f. स्मृतिदर्शन]

सइदिट्ठं viii. 19 चित्तावलोकितम्, seen with the mind or imagined. [f. स्मृतिदृष्ट]

सइरवसहो viii. 21 धर्माय त्यक्तो वृषभः, a bull allowed to roam freely [f. स्वैरवृषभ]

सइलमं viii. 19 चित्तावलोकितम्, seen with the mind or imagined. [f. स्मृतिलम्भ]

सइलासओ viii. 20 मयूरः, a peacock [f. सदालासक]

सइसिलिओ viii. 20 स्कन्दः, name of Kārtikeya.

सइसुहं viii. 19 चित्तावलोकितम्, seen with the mind or imagined. [f. स्मृति-सुस ?]

सउणं viii. 3 रूढम्, grown up, developed.

सउलिअं viii. 12 प्रेरितम्, urged, instigated.

सउली viii. 8 शकुनिका, a kind of bird. [f. शकुनि]

संवट्ठिअं viii. 12 संवृतम्, covered [f. संवृत]

संवाअओ viii. 48 नकुलः, ■ mongoose. ichneumon, श्येनः, a hawk.

संवेह्मिअं viii. 12 संवृतम्, covered. [cf. list of Verbal Substitutes below.]

संसप्पिअं viii. 15 मङ्कितम् । उत्प्लुत्य गतमित्यर्थः, bound away.

संसाहणं viii. 16 अनुगमनम्, following or going after. [f. सम-साधन]

सगयं viii. 3 श्रद्धा strong desire. [f. सङ्ग]
 सगेदं viii. 6 निकटम्, proximity.
 संकडिहं viii. 15 निश्चिद्रम्, uninterrupted.
 संकरो viii. 6 रथ्या, a road. [ts.]
 संखद्रहो viii. 14 गोदावरीह्रदः, a pool in the Godāvery. [f. शङ्खह्रद ?]
 संखवह्लो viii. 19 हालिकच्छन्दोत्थायी चलीवर्दः, a ploughing ox which gets up at will.
 संखल्यं viii. 16 शम्बूकः । शुक्त्याकारो जलजः प्राणिविशेषः, a kind of shell-fish.
 संखली viii. 7 शङ्खपत्रताडङ्कः, a kind of ear ornament. [f. शङ्खः]
 संखालो viii. 6 शम्बराख्यो मृगविशेषः, a kind of deer.
 संखो viii. 2 मागधः, a bard.
 सगहो, a variant of संगहो, q. v.
 संगयं viii. 7 मसृणम्, soft, mild.
 संगहो viii. 4 गृहोपरि तिर्थदारु, a beam. केचित्तु सगहो मुक्तः इत्याचक्षते, released.
 संगो viii. 2 बल्गा, a bridle.
 संगेलो viii. 4 समूहः, a group, collection
 संगोदणो viii. 17 व्रणितः, wounded.
 संगोली viii. 4 समूहः, a group, collection. [prob. a variant of संगेलो f. संघात]
 संघयणं viii. 14 शरीरम्, the body. [f. संघटन or better still संहनन]
 संघादी viii. 7 युगलम्, a pair.
 संघासओ viii. 13 स्पर्धा, rivalry, jealousy.
 संघोदी viii. 8 व्यतिकरः, intermixture.
 सञ्चविअं viii. 17 अभिप्रेतम्, intended. (cf. list of Verbal Substitutes below).
 सच्चिअं viii. 14 सत्यम्, true. [f. सत्य]
 सचेविअं viii. 18 रचितम्, arranged, strung together.

सच्छहो viii. 9 सदृशः, similar. [f. साक्षक]
 सज्जिओ viii. 47 नापितः, a barber. रजकः, a washerman. पुरस्कृतः, placed in front. दीप्तः, bright, shining.
 सज्जोक्कं viii. 3 प्रत्यग्रम्, new, fresh.
 संजत्थो viii. 10 कुपितः, angry. कोप इत्यन्ये, anger.
 संजमिअं viii. 15 संगोपितम्, well concealed or protected. [f. संयमित]
 संजुद्धं viii. 9 सस्पन्दम्, throbbing, trembling.
 सठं viii. 46 विषमम्, difficulty.
 सदयं viii. 3 कुसुमम्, a flower. [Tr. = कुमुदम्, along with गद्गहं and संकं q. v.]
 सढा viii. 46 केशः, the hair. [f. सटा]
 सढी viii. 1 सिंहः, a lion. [f. सटा]
 सढो viii. 46 स्तम्बः, a clump of grass.
 सणिओ viii. 47 साक्षी, a witness, observer. ग्राम्यः, relating to a village.
 संडी viii. 2 बल्गा, a bridle.
 संडोलिओ viii. 17 अनुगतः, followed.
 सण्णत्तिअं viii. 18 परितापितम्, heated, pained.
 सण्णविअं viii. 50 चिन्तितम्, thought. सांनिध्यम्, proximity.
 सणिअं viii. 5 आर्द्रम्, wet.
 सण्णमिअं viii. 48 संनिहितम्, placed or lying near. मापितम्, caused to be measured. अनुनीतम्, conciliated.
 सण्णेज्जो viii. 6 यक्षः, Yaksha, an attendant on Kubera.
 सण्हाई viii. 9 दूती, a female messenger
 सत्तत्थो viii. 10 अभिजातः, of noble descent.
 सत्तल्ली viii. 4 शेफालिका, a kind of plant
 सत्तावीसजोअणो viii. 22 इन्दुः, the moon. [f. सप्तविंशति-युज्.]

सत्तिअणा viii. 16 आभिजात्यम्, nobility of birth.

सत्ती viii. 1 वक्रपादत्रयं वृत्तं दारु, a tripod stand.

सत्थइअं viii. 13 उत्तेजितम्, excited.

सत्थरो viii. 4 समूहः, a group, collection. [Tr. f. संस्तर]

सत्थो viii. 1 गतः, gone, resting on.

सदुम्माणिआ, a variant of सदुम्माणिआ q. v.

सद्दालं viii. 10 नूपुरम्, an anklet. [f. शब्दाल]

संदटं, a variant of the foll. q. v.

संदट्ठं viii. 18 संलग्नम्, adhered. कप्रत्ययाभावे संदटं इत्यपि । संदटं संघट्ट इत्यन्ये, clashing together.

संदेवो viii. 7 सीमा, boundary. नदीमेलक इत्येके, the confluence of two rivers.

संधारिओ viii. 1 योग्यः, fit, suitable.

संधिअं viii. 8 दुर्गन्धम्, bad smell.

सभरो viii. 3 गृध्रः, a vulture.

समइच्छिअं viii. 20 अतिक्रान्तम्, past, gone beyond.

समरसद्दहओ viii. 22 समानवयाः, of equal age.

समसीसं viii. 50 सदृशम्, similar निर्भरम्, excessively, intensely. [f. समशीर्ष]

समसीसी viii. 13 स्पर्धा, rivalry, jealousy. [as prec.]

समुग्गिअं viii. 13 प्रतीक्षितम्, expected.

समुच्छणी viii. 17 संमार्जनी, a broom.

समुच्छिअं viii. 49 तोषितम्, pleased. समारचितम्, arranged. अञ्जलिकरणम्, putting the hands together.

समुद्दणवणीअं viii. 50 अमृतम् nectar, the beverage of the gods. चन्द्रः, the moon. [f. समुद्गनवनीत]

समुद्दहरं viii. 21 पानीयगृहम्, a place where water is distributed [f. समुद्गृह]

समुप्पिजलं viii. 50 अयशः, infamy रजः, dust, pollen of flowers.

समोसिओ viii. 49 प्रातिवेशिकः, a neighbour. प्रदोषः, evening. वध्यः, to be killed. [f. समुप्पित]

संपडिअं viii. 14 लब्धम्, obtained.

संपणा viii. 8 घृतपूरार्थगोधूमपिष्टम्, wheat flour for preparing sweet-meats.

संपण्णा viii. 8 घृतपूरार्थगोधूमपिष्टम्, wheat flour for preparing sweet-meats.

संपत्तिआ viii. 18 बाला, a girl पिप्पलीपत्र-वाचकोऽपि संपत्तिआशब्दो लक्ष्येषु दृश्यते the leaf of long pepper.

संपत्थिअं viii. 11 शीघ्रम्, soon.

संपा viii. 2 काश्ची, a waist band.

संपासंगं viii. 11 दीर्घम्, long.

संफं viii. 1 कुमुदम्, the white lily.

संफाली viii. 5 पाङ्क्तिः, a row.

संभली viii. 9 दूती, a female messenger.

संभवो viii. 4 प्रसवजरा, the after-birth. [ts]

संभुल्लो viii. 7 दुर्जनः, a wicked person.

सयक्खगत्तो viii. 21 कितवः, a rogue.

सयग्घी viii. 5 घरटी, a kind of weapon. [f. शतघ्नी]

सयढा viii. 11 लम्बकेशाः, with pendent hair. [f. स-जट]

सयत्तो viii. 5 मुदितः, pleased.

सयराहं viii. 11 शीघ्रम्, soon.

सरत्ति viii. 2 सहसा, suddenly.

सरमेअं viii. 13 स्मृतम्, remembered.

सरली viii. 2 चीरिका, a cricket.

सरलीआ viii. 15 श्वावित्तंजः घ्राणी, a porcupine. कीटभेद इत्यन्ये, a kind of insect.

सरहो viii. 47 वेतसवृक्षः, the ratan tree. सिंहः, a lion. [f. शरभ !]

सरा viii. 2 माला, a garland. [f. सर; Tel. saramu]

सराहो viii. 12 सर्पः, a snake.

सराहो viii. 5 दर्पोदुरः, puffed up.

सरिवाओ viii. 12 आसारः, a sharp-driving shower.

सरिसाहुलो viii. 9 सदृशः, similar. [f. सदृश]

सरेवओ viii. 48 हंसः, a swan. गृहजलप्रवाहः, sewage of a house.

सलली viii. 3 सेवा, servitude.

सलहत्थो viii. 11 दर्व्यादीनां हस्तकः, the handle of ladles etc.

सवडंमुहो viii. 21 अभिमुखः, facing, turned towards.

सवाओ viii. 7 श्येनः, a hawk.

सवासो viii. 5 ब्राह्मणः, a Brahman, a man of the highest caste.

सविसं viii. 4 सुरा, liquor.

सव्वला viii. 6 कुशी, a sort of ladle.

ससराइअं viii. 20 निष्पिष्टम्, oppressed.

सहउत्थिआ viii. 9 दूती, a female messenger [f. सहोत्थिता]

सहगुहो viii. 16 घूकः, an owl.

सहरला viii. 14 महिणी, a she-buffalo.

सहो viii. 1 योग्यः, fit, suitable.

साइअं viii. 25 संस्कारः, training, education.

साइज्जिअं viii. 26 अवलम्बितम्, depending upon, trusting to.

साई viii. 22 केसरम्, the filament of a lotus or any other plant.

साउहो viii. 24 अनुगमः, attachment-love. [f. स्वादु]

साणइअं viii. 13 उत्तेजितम्, excited.

साणूरं viii. 24 देवगृहम्, a temple.

सामगिअं viii. 53 चलितम्, moved. अवलम्बितम्, supported. पालितम्, protected. (cf. the list of Verbal Substitutes below.)

सामंती viii. 23 समभूमिः, level ground.

सामरा viii. 23 शाल्मलिः, the silk-cotton tree [f. शाल्मलि]

सामिअं viii. 23 दग्धम्, burnt.

सामुहो viii. 23 इक्षुसदृशशृणम्, a kind of grass resembling sugar-cane.

सायं viii. 51 महाराष्ट्रदेशे पत्तनविशेषः, a town in Mahārāṣṭra country. दूरम्, distance. केचित्तु सायंदूरं इति चतुरक्षरं नाम पत्तनभेदवाचकमाहुः.

सायंदूरं, a variant of the prec. q. v.

सायंदूला viii. 25 केतकी, a kind of tree, Pandanus odoratissimus.

सारमिअं viii. 25 स्मारितम्, reminded.

साराडी viii. 24 आदिः, a kind of bird. [f. शरादि]

सारिच्छिआ viii. 27 दूर्वा, the dūrva-grass, Panicum dactylon.

सारी viii. 22 बृसी । ऋषीणामासनमित्यर्थः, a mat of kuśa grass. मृत्तिकेत्यन्ये, earth.

सालंकी viii. 24 सारिका, a kind of bird. [f. शारिका or सारिका]

सालंगणी viii. 26 अधिरोहिणी, a ladder.

सालही viii. 24 सारिका, a kind of bird. [cf. सालंकी]

साला viii. 22 शाखा, a branch.

सालाणओ viii. 27 स्तुतः, praised. स्तुत्य इत्यन्ये, praiseworthy.

सालुअं viii. 52 शम्बूकः, a small shell. शुष्कयवादिशर्षपम्, corn-cob, husk.

सावओ viii. 23 शरभः, a fabulous animal said to have eight legs and to be stronger than a lion.

सासवुलो viii. 25 कपिकच्छः, a kind of plant, forget-me-not

साहंजओ viii. 27 गोक्षुरः, a cow's hoof.

साहंजणो viii. 27 गोक्षुरः, a cow's hoof.

साहरओ viii. 26 गतमोहः, free from confusion or delusion.

साहिलयं viii. 27 मधु, honey.

साही viii. 6 रथ्या, a road.

साहुली viii. 52 वस्त्रम्, a cloth. भ्रूः, the eye-brow. भुजः, the arm. शाखा, a branch. पिकी, a female cuckoo. सदृशः, similar सखी, a female friend. [Hc. Gr. ii. 174 f. शाखा]

साहेजओ viii. 26 अनुगृहीतः, favoured.

साहो viii. 51 बालुका, sand. उलूकः, an owl. दधिसरः । दध्न उपरि सारम्, cream.

सिअंगो viii. 31 वरुणः, Varuṇa, the god of the ocean and the western quarter.

सिआली viii. 32 डमरः, a riot, tumult.

सिगो viii. 28 श्रान्तः, tired, fatigued.

सिखलं viii. 10 नूपुरम्, an anklet.

सिंगं viii. 28 रुक्षम्, lean, emaciated.

सिंगओ viii. 31 तरुणः a youth.

सिंगिणी viii. 31 गौः, a cow.

सिंगेरिवम्नं viii. 33 बल्मीकः, an anthill.

सिंधुओ viii. 31 राहुः, Rāhu, a demon.

सिज्जूरं viii. 30 राज्यम्, a kingdom, sovereignty.

सिंडं viii. 29 मोटितम्, crushed.

सिंढा viii. 29 नासिकानादः, a sound by the nose.

सिंढो viii. 20 मयूरः, a peacock. [f. शिखण्ड or शिखण्डिन्]

सिण्हा viii. 53 हिमम्, frost, snow. अव-
श्यायः, hoar-frost, dew.

सिन्था viii. 53 लाला, saliva. जीवा, a bow-string.

सिन्थी viii. 28 मत्स्यः, a fish.

सिद्धं viii. 30 परिपाटितम्, split or broken.

सिद्धत्यो viii. 31 रुद्रः, Rudra, a form of Siva.

सिंदी viii. 29 स्रज्जरी, the date-palm.

सिंदीरं viii. 10 नूपुरम्, an anklet.

सिंदुरयं viii. 54 रज्जु, a rope राज्यम्, a kingdom, sovereignty.

सिंदुवणो viii. 32 अग्निः, the fire.

सिंदू viii. 28 रज्जुः, a rope.

सिंदूरं viii. 30 राज्यम्, a kingdom, sovereignty.

सिंदोला viii. 29 स्रज्जरी, the date-palm.

सिप्यं viii. 28 पलालम्, straw, husk [f. Can. sippe]

सिपुअं viii. 30 भूतगृहीतम्, possessed by a devil.

सिंवाडी viii. 29 नासिकानादः, a sound by the nose.

सिंचीरं viii. 28 पलालम्, straw, husk. [f. Can. sippe]

सिरिंगो viii. 32 विटः, a voluptuary.

सिरिद्धी viii 32 स्रगपानभाजनम्, a basin for watering birds.

सिरिमुहो viii. 32 मदमुक्तः, an intoxicated face.

सिरिवओ viii. 32 हंसः, a swan.

सिरिवच्छीवो viii. 33 गोपालः, a cowherd.

सिलओ viii. 30 उच्छः, gleaned grains.

सिलिचो viii. 30 शिशुः, a child.

सिब्विणी viii. 29 सूची, a needle. [a variant of the foll q. v.]

सिब्वी viii. 29 सूची, a needle [Tr. सिप्पी f. सूची]

सिसिरं viii. 31 दधि, curds. [f. शिशिर]
 सिहंडडड्डो viii. 54 बालः, a boy. दधिसरः,
 cream. मयूरः, a peacock [f. शिखण्ड]
 सिहरिणी viii. 33 मार्जिता, curds with
 sugar and spices.
 सिहरिह्ता viii. 33 मार्जिता, curds with
 sugar and spices.
 सिहिणा viii. 31 स्तनाः, female breasts.
 [f. शिखिन्]
 सिही viii. 28 कुक्कुटः, a cock. [f. शिखिन्]
 सीअं viii. 33 सिक्थकम्, bee's wax.
 सीअणअं viii. 55 दुग्धपारी, a milk-pail.
 श्मशानन्, a cremation ground.
 सीअल्ली viii. 55 हिमकालदुर्दिनम्, a cloudy
 day in winter. झटविशेषः, a kind
 of bower. [f. शीत]
 सीइआ viii. 34 झडी । निरन्तरवृष्टिरित्यर्थः,
 incessant rain.
 सीउगयं viii. 34 सुजातम्, of high birth,
 beautiful.
 सीमंतयं viii. 35 सीमन्ते भूषणभेदः, an orna-
 ment for the fore part of the
 head. [f. सीमन्त]
 सीरोवहासिआ viii. 36 लज्जा, shame.
 सीलुटं, a variant of the foll q. v.
 सीलुटयं viii. 35 त्रपुसम्, cucumber.
 कप्रत्ययाभावे सीलुटं इत्यपि.
 सीसकं viii. 34 शिरस्कम् । शिरस्त्राणमित्यर्थः,
 a helmet. [f. शीर्षक or शीर्षत्र]
 सीसयं viii. 34 प्रवरम्, excellent, best.
 सीहणही viii. 35 करमान्दिका, a kind of
 tree. तत्कुसुममित्यन्वे, its flower.
 सीहंडओ viii. 28 मत्स्यः, a fish.
 सीहरओ viii. 12 आसारः, a sharp driv-
 ing shower.
 सीहलयं viii. 34 वस्त्रादिधूपयन्त्रम्, a con-
 trivance for perfuming cloths etc.

सीहलिआ viii. 55 शिखा, the top-lock.
 नवमालिका, a kind of jasmine.
 सुअणा viii. 38 अतिमुक्तः, a kind of
 creeper, Gaertnera racemosa.
 सुई viii. 36 बुद्धिः, understanding,
 mind.
 सुकुमालिअं viii. 40 सुघाटितम्, well made.
 सुगं viii. 56 आत्मकुशलम्, one's own wel-
 fare. निर्विघ्नम्, absence of impedi-
 ment. विसर्जितम्, abandoned. [f.
 सुख !]
 सुंकअं viii. 38 किंशारः, a beard of corn,
 an arrow. सुंकलं इत्यन्ये.
 सुंकलं, a variant of the prec. q. v.
 सुंधिअं viii. 37 घ्रातम्, smelled.
 सुज्झओ viii. 56 रजकः, a washerman.
 [prob. a variant of सुज्झरओ]
 सुज्झयं viii. 56 रौप्यम्, silver.
 सुज्झरओ viii. 39 रजकः, a washerman.
 सुढिओ viii. 36 श्रान्तः, tired.
 सुण्हसिओ viii. 39 स्वपनशीलः, addicted
 to sleeping. [Tr. f. स्वप्न or साक्षा]
 सुदारुणो viii. 39 चण्डालः, a man of a
 low caste, a Chandāla.
 सुदुम्मणिआ viii. 40 रूपवती, a beautiful
 woman. सदुम्मणिएति शिलाङ्कः.
 सुद्वालो viii. 38 शुद्धपूतः, clean and
 purified. [f. शुद्धवाल]
 सुदो viii. 33 गोपालः, a cowherd.
 सुरंगी viii. 37 शिशुतरुः, a kind of tree,
 Morunga guilandina.
 सुरजेदो viii. 31 वरुणः, Varuṇa, the god
 of the ocean and the western
 quarter. [f. सुरज्येष्ठ]
 सुलसं viii. 37 कुसुम्भरकं वस्त्रम्, a cloth
 dyed with safflower.

सुलसमंजरी viii. 40 तुलसी, the holy basil, *Ocimum Sanctum*.
 सुली viii. 36 उल्का, a firebrand.
 सुवर्णविंदू viii. 40 विष्णुः, *Viṣṇu*.
 सुवर्णो viii. 37 अर्जुनतरुः, *Terminalia Arjuna*.
 सुवृण्णा viii. 37 सङ्केतः, a place of meeting.
 सुविआ viii. 38 अम्बा, mother.
 सुसंठिआ viii. 39 शूलप्रोतं मांसम्, a piece of flesh roasted on a rod.
 सहउत्थिआ viii. 9 दूती, a female messenger [a variant of सहउत्थिआ q. v.]
 सुहरा viii. 36 चटकाभेदः । यस्या अधोमुखं नीडं भवति, a hen-sparrow.
 सुहराओ viii. 56 वेश्यागृहम्, the house of a harlot. चटकः, a sparrow. [Tr. सुहरओ f. सुहरत]
 सुहली, variant of the foll. q. v.
 सुहेलो viii. 36 सुखम्, happiness. सुहली-
 न्यन्ते. [f. सुख]
 सुअरी viii. 41 यन्त्रपीडनम्, pressing by a machine.
 सुअलं viii. 38 किंशारुः, a beard of cotton, an arrow.
 सुइओ viii. 39 चण्डालः, a man of a low caste, *Caṇḍāla*.
 सुई viii. 41 मञ्जरी, a cluster of blossoms.
 सूरंगो viii. 41 प्रदीपः, a light. [f. सूरङ्ग]
 सूरणो viii. 41 कन्दः, an esculent root. [ts.]
 सूरद्वओ viii. 42 दिनः, a day. [f. सूरध्वज]
 सूरहो viii. 57 मध्याह्नः, noon. ग्रामणीवृणम्, a kind of grass. मशकारुतिकीटः, a kind of insect resembling the mosquito. [f. सूर]

सुलच्छं viii. 42 पल्लवम्, a small pond, puddle.
 सुलत्थारी viii. 42 चण्डी, *Durgā*. [f. शूलधारिणी]
 सुला viii. 41 वेश्या, a harlot. [f. Can. sūle]
 सेआली viii. 27 दूर्वा, the *Dūrva* grass, *Panicum dactylon*.
 सेआलुओ viii. 44 उपयाचितसिद्ध्यर्थं वृषभः । उपयाचितं केनापि कामेन देवताराधनम्, a bull dedicated to a God for the attainment of an object.
 सेआलो viii. 58 ग्रामप्रधानम्, the chief of a village, सानिध्यकर्ता यक्षादिः, a *Yakṣa* etc. who is in attendance.
 सेओ viii. 42 गणपतिः, *Gaṇeśa*.
 सेवाडओ viii. 43 चण्डिकाणादः, the sound produced by snapping the thumb and the middle finger.
 सेज्जारिअं viii. 43 आन्दोलनम्, swinging.
 सेट्टी viii. 42 ग्रामेशः, the headman of a village. [prob. f. श्रेष्ठिन्; Dr. *setti*]
 सेरिभओ viii. 44 धुर्यवृषभः, a carriage ox. कप्रत्ययाभावे सेरिभो । सेरिभो महिषेऽपीत्यन्ये, a buffalo.
 सेरी viii. 57 दीर्घा, long. भद्राकृतिः, good features.
 सेलूसो viii. 21 कितवः, a rogue. [f. शैलूष]
 सेलो viii. 57 मृगशिशुः, a fawn. शरः, an arrow. [f. शल्य]
 सेवालो viii. 43 पङ्कः, mud. [Tr. f. जम्बाल]
 सेहरओ viii. 43 चक्रवाकः, the ruddy goose, *Anas casarca*.
 सेहिओ viii. 1 गतः, gone, resting on.
 सोअं viii. 44 स्वपनम्, sleeping, sleep.
 सोत्ती viii. 44 नदी, a river. [f. स्रोतस्]
 सोमइओ viii. 39 स्वपनशीला, addicted to sleeping. [f. Tel. *somari* ?]

- सोमहिहो viii. 43 पङ्कः, mud.
 सोमहिहो viii. 45 उदरम्, the belly.
 सोमाणं viii. 45 श्मशानम्, a cremation
 ground [f. श्मशान]
 सोमालं viii. 44 मांसम्, flesh.
 सोलहावत्तओ viii. 46 शङ्खः, the conch-
 shell.
 सोलं viii. 44 मांसम्, flesh.
 सोवणं viii. 58 वासगृहम्, the inner apart-
 ments of a house, such as the
 bed-chamber.
 सोवणो viii. 58 स्वप्नः, sleep, a dream.
 मल्लः, a strong man, wrestler.
 सोवणमक्खिआ viii. 46 मधुमाक्षिकाभेदः, a
 kind of bee. [f. सुवर्णमक्षिका]
 सोवत्थं viii. 45 उपकारः, help, favour.
 उपभोग्यमित्यन्ये, an object of enjoy-
 ment.
 सोवओ viii. 45 पातितदन्तः, with fallen
 teeth, teethless.
 सोसणी viii. 45 कटी, the buttocks.
 सोसणो viii. 45 पवनः, wind. [f. श्वसन]
 सोहंजणो viii. 37 शियुतरुः, a kind of
 tree, Morunga Guilandina.
 सोहणी viii. 17 संमार्जनी, a broom.
 सोही viii. 58 भूते भाविनि च काले प्रयुज्यते ।
 सामर्थ्यात्तदर्थं भवति, indicates past or
 future time according to the con-
 text.

ह

- हकोदं viii. 60 अभिलषितम्, desired.
 हक्खुत्तं viii. 60. उत्पाटितम्, pulled out. [f
 उल्लिखित, cf. the list of Verbal Substi-
 tutes below.]
 हंजओ viii. 61 साङ्गस्पर्शः शपथः, an oath
 on the whole body.

- हट्टमहट्टो viii. 65 कल्यः, 1 कल्यो नीरोगदक्षयोः,
 healthy, clever.
 हडं viii. 59 हृतम्, taken away.
 हडहडो viii. 74 अनुरागः, attachment, love.
 तापः, heat [onomatopoeic]
 हट्टं viii. 59 अस्थि, a bone
 हणं viii. 59 दूरम्, distance.
 हणु viii. 59 सावशेषम्, incomplete, unfi-
 nished.
 हत्थं viii. 59 शघ्रिम्, soon.
 हत्थच्छुहणी viii. 65 नववधूः, a bride.
 हत्थलो viii. 73 हस्ते कीडार्थं गृहीतः पदार्थः,
 a toy in hand हस्तलोलः, with an
 eager hand. [f. हस्तल]
 हत्थलं viii. 60 कडिया हस्ते गृहीतम्, taken
 hold of for play. (cf. the prec.)
 हत्थलिअं viii. 64 हस्तापसारितम्, removed
 by the hand.
 हत्थल्ली viii. 61 हस्तवृत्ति an ascetic's staff
 to support his hand.
 हत्थारं viii. 60 साहाय्यम्, help.
 हत्थिअचक्खुं viii. 65 वक्रावलोकनम्, an ob-
 lique glance.
 हत्थिमलो viii. 63 इन्द्रगजः, the elephant
 of Indra.
 हत्थिवओ viii. 63 ग्रहभेदः, change of pla-
 net.
 हत्थिहरिल्लो viii. 64 वेषः, dress. (हच्छिहरिल्लो
 seems to be the correct reading,
 cf. अच्छिहरिल्लो)
 हत्थोडी viii. 73 हस्ताभरणम्, a wrist orna-
 ment हस्तप्राभृतम्, a present, gift.
 हट्टओ viii. 62 हासः, laughter.
 हम्मिअं viii. 62 गृहम्, a house [f. हर्म्य]
 हारपच्चुअं viii. 74 स्मृतम्, recollected.
 नामोद्देशेन दत्तम्, given by specifying
 the name.

हरिआली viii. 64 दूर्वा, the dūrva grass,
Panicum dactylon. [f. हरिताली]

हरिचंदणं viii. 65 कुङ्कुमम्, saffron.

हरिमिण्णो viii. 63 लङ्गुडः, a club.

हरी viii. 59 शुकः, a parrot [f. हरि]

हलण्यो viii. 61 बहुभाषी, a talkative person

हलबोलो viii. 64 कलकलः, confused noise
[onomatopoeitic.]

हलहलं viii. 74 तुमुलः, a tumult. कौतुकम्,
curiosity.

हलाहला viii. 63 बंभणिका, a kind of lizard.

हलूरो viii. 62 सन्तृणः, thirsty.

हल्लण्कलिअं viii. 59 शीघ्रम्, soon. आकुलत्व-
मित्यन्ये, agitation. (He. Gr. ii. 174
calls it a भाषाशब्द]

हल्लिअं viii. 62 चलितम्, shaken, moved.

हल्लीसो viii. 61 रासकः । मण्डलेन स्त्रीणां नृत्यम्,
a kind of circular dance by wo-
men. [f. हल्लीश]

हविअं viii. 62 अक्षितम्, smeared.

हसिरिआ viii. 62 हासः, laughter

हारा viii. 66 लिखा, a nit, a young louse

हालुओ viii. 66 क्षीबः, intoxicated.

हालाहला viii. 75 बंभणिका a kind of
lizard.

हालाहलो viii. 75 मालिकः, a flower gather-
er, a florist.

हालो viii. 66 सातवाहनः, King Hāla.

हाविरो viii. 75 जङ्घालः, a courier दीर्घः,
long मन्थरः, slow विरतः, ceased.

हासीअं viii. 62 हासः, laughter. [f. हास]

हिक्का viii. 66 रजकी, a washerwoman.

हिक्कासो viii. 69 पङ्कः, mud.

हिक्किअं viii. 68 हेषारवः, neighing [f. हिक्का]

हिज्जो viii. 67 कल्यम् । भविष्यदतिक्रान्तं च
दिनम्, yesterday. tomorrow [f. ह्य]

हिचिअं viii. 68 एकपद्गमनक्रीडा, a play
of walking with one leg.

हिट्टाहिडो viii. 67 आकुलः, agitated.

हिट्टो viii. 67 आकुलः, agitated.

हिडोलण्यं viii. 76 रत्नावली, a necklace
of jewels. क्षेत्ररक्षणनादः, a noise
made to scare away birds etc.
from fields.

हिड्डो viii. 67 वामनः, a dwarf [Tel.
pottī]

हिड्डोलं, cf. हिड्डोलयं

हिड्डोलणं viii. 76 रत्नावली, a necklace of
jewels क्षेत्ररक्षणनादः, a noise made
to scare away birds etc. from
fields. [a variant of हिड्डोलण्यं]

हिड्डोलयं viii. 69 क्षेत्रे मृगनिषेधरवः, a noise
in a field to scare away animals.
हिड्डोलं क्षेत्ररक्षणयन्त्रमिति केचित्,
a contrivance to scare away birds etc.
from fields.

हिथ्या viii. 67 लज्जा, shame. हिथ्यो लज्जित
इत्यन्ये, ashamed.

हिथ्यो cf. the prec.

हिचिअं viii. 68 एकपद्गमनक्रीडा, a play of
walking with one leg.

हिरडी viii. 68 शकुनिका, a vulture.

हिरिमंथा viii. 70 चणकाः, chick-peas.

हिरिबं viii. 69 पल्लवम्, a small pond,
puddle.

हिरिवंगो viii. 63 लङ्गुडः, a club [a vari-
ant of हरिमिण्णो]

हिला viii. 66 बालुकाः, sand.

हिल्ला viii. 66 बालुकाः, sand [a variant
of the prec.]

हिल्लूरी viii. 67 लहरी, a wave.

हिल्लोडणं viii. 69 क्षेत्रे मृगनिषेधरवः, a noise

- in a field to scare away animals.
[a variant of हिंडोलयं]
- हिसोहिता viii. 69 स्पर्धा, rivalry, jealousy.
- हीरणा viii. 67 लज्जा, shame. [f. ही]
- हीरो viii. 70 सूचिमुखाभं दार्वदिवस्तु, anything sharpened into a point, such as a piece of wood. केचित् हीर-शब्दं भस्मन्यपि प्रयुज्जते, ashes.
- हीसमणं viii. 68 हेषारवः, neighing.
- हुंकओ viii. 71 अञ्जलिः, the cavity formed by putting the hands together and hollowing the palms.
- हुंकुरुवो viii. 71 अञ्जलिः, the cavity formed by putting the hands together and hollowing the palms.
- हुडुओ viii. 70 प्रवाहः, a stream.
- हुडुमो viii. 70 पताका, a banner.
- हुडो viii. 70 मेघः, a ram.
- हुड्डा viii. 70 पणः, a stake.
- हुत्तो viii. 70 अभिमुखः, facing, turned towards.
- हुर्डा viii. 71 विषादिका, a sore or tumour on the foot.
- हुलिअं viii. 59 शीघ्रम्, soon. [f. लघु!]
- हुलुब्बी viii. 71 प्रसवपरा, occupied in begetting.
- हूमो viii. 71 लोहकारः, a blacksmith.
- हेआलं viii. 72 सर्पशिरःसंज्ञेन हस्तेन निषेधः, prohibition with a gesture of the hand. सर्पशिरा नाम हस्तकविशेषः, a particular position of the hand (resembling the hood of a snake.)
- हेग्यो viii. 70 महिषः, a buffalo. डिंडिमः, a kind of drum. [ts.]
- हेरिबो viii. 72 विनायकः, Gaṇeśa. [f. हेग्म्य]
- हेला viii. 71 वेगः, speed.
- हेलुअं viii. 72 स्नुम्, sneezing.
- हेलुक्का viii. 72 हिक्का, hiccough.
- होगणं viii. 72 वस्त्रम्, a cloth.

APPENDICES

Appendix I.

Words considered as *desyas* by others but
as *tadbharas* by Hemacandra.

अ

- अइराहा i. 34 विद्युत्, lightning [f. अचि-
राभा]
अक्का i. 6 अम्बा, the mother. [ts.]
अच्छमछो i. 37 ऋक्षः, a bear [ts.]
अच्छलं i. 20 अनपराधः, innocence [ts.]
अच्छोडणं i. 37 मृगया, hunting. [f. आच्छो-
दन]
अजुअलवण्णो i. 48 सप्तच्छदः, a kind of
tree [f. अयुगलपणं]
अज्जा i. 5 गौरी, the Goddess Gāurī. [f.
आर्या]
अज्जो i. 5 अर्यः, master, lord. [f. अर्य]
अडो i. 6 कूपः, a well. [f. अवट]
अणं i. 6 ऋणम्, debt. [f. ऋण]
अण्णाणं i. 7 मूर्ख्यम्, stupidity [f. अज्ञान]
अमिलायं i. 37 कुण्डककुसुमम्, the yellow
amaranth.
अंबोच्ची i. 9 आम्रपुष्पलावी, mango flower
gatherer [f. आम्बोच्ची]
अलयं i. 16 कुटिलकेशः, curly hair. [f.
अलक]
अलसी i. 20 लुमा, linseed. [f. अतसी]
अलिजरं i. 37 कुण्डम्, a bowl. [ts.]
अवेज्जाओ i. 37 उपाध्यायः, a teacher [f.
उपाध्याय]
अवरिल्लं i. 25 उत्तरीयम्, an upper cloth.
[f. उपरि]
अह = असौ, i. 6 that (m.) [f. अदस्,
Hc. Gr. iii. 87]

आ

- आमेळो i. 62 शेखरः, an ornament for
the head. [f. आपोड]

- आमोओ i. 64 परिमलः, fragrance. [f.
आमोद]
आरणालं i. 67 काश्चिकम्, sour gruel. [f.
आरनाल]
आरालिओ i. 71 सूपकारः, a cook [f.
आरालिक]
आरोहो i. 63 नितम्बः, the buttocks [ts.]
आलिहो i. 66 आश्लिष्टः, embraced. [f.
आश्लिष्ट]
आसेअणयं i. 72 अवितृप्तदर्शनम्, charming
appearance [f. आसेचनक]
आहम्मिअं i. 71 आगतम्, come. [f. आह-
मित]

इ

- इणं i. 79 एतत्, this [f. एतत्, Hc. Gr.
iii. 85]
इणमो i. 79 एतत्, this [f. एतत्, Hc. Gr.
iii. 85]
इण्हि i. 79 इदानीम्, now. [f. इदानीम् Hc.
Gr. ii. 134]
इदिदिरो i. 79 धमरः, a large black bee.
[ts.]

उ

- उक्केरो i. 96 समूहः, a collection. [f. उत्कर]
उच्चयं i. 102 नीवी, the knot of the
lower garment. [ts.]
उच्छुण्णं i. 102 विमर्दितम्, crushed [f.
उत्क्षुण्ण]
उच्छू i. 85 इक्षुः, the sugar-cane. [f. इक्षु]
उण्होदयमंडो i. 120 पिठरम्, a pot [f. उण्णो-
दकभाण्ड]

- उत्तालो i. 101 उद्धतः, raised [ts.]
 उत्थागे i. 102 उत्साहः, strenuous effort.
 [f. उत्साह]
 उद्भासितं i. 115 पुलकितम्, thrilled. [f. उद्भु-
 पित]
 उंदुरो i. 102 आरुः, a rat [ts.]
 उर्ध्वं i. 86 ऊर्ध्वम्, above [f. ऊर्ध्व, Hc.
 Gr. ii. 59]
 उन्मे i. 86 यूयम्, you [Hc. Gr. iii. 91]
 उंवरं i. 90 देहली, the threshold. [f.
 उदुम्बर]
 उस्ता i. 86 धेनुः, a cow [f. उन्ना]

ऊ

- ऊहसिअं i. 140 उपहसितम्, laughed. [f.
 उपहसित]

ए

- एकपदी i. 145 रथ्या, a road [f. एकपदी]
 एकारो i. 144 अयस्कारः, a blacksmith.
 [f. अयस्कार Hc. Gr. i. 166]
 एत्ताहे i. 144 इदानीम्, now. [f. इदानीम्, Hc.
 Gr. ii. 134]
 एद्वहं i. 144 इयत्, this much. [f. इयत्,
 Hc. Gr. ii. 157]

ओ

- ओज्झरो i. 160 निर्झरः, a mountain to-
 rrent [f. निर्झर]
 ओमालं i. 160 निर्माल्यम्, remains [f.
 निर्माल्य]
 ओली i. 148 पङ्क्तिः, a row [f. आली]
 ओसत्तो i. 160 अवसक्तः, suspended from.
 [f. अवसक्त]

क

- कक्खडो ii. 11 कर्कशः, harsh, hard [f.
 कर्कश]
 कणिसं ii. 6 धान्यशीर्षम्, an ear of corn.
 [f. कणिश]

- कमटो ii. 55 कच्छपः, a tortoise, भिक्षुभाज-
 नम्, an ascetic's bowl. देत्यः, an
 Asura [f. कमट]

- कम्मणं ii. 15 वश्यादि, a dependent etc.
 [f. कर्मण]

- करडो ii. 55 काकादिः, a crow etc.
 [f. करट]

- कलावो ii. 15 तूणः, a quiver. [f. कलाप]

- कल्लिओ ii. 56 ज्ञातः, known [f. कलित]

- कव्वाओ ii. 15 राक्षसः, a demon [f.
 कव्याद्]

- काहलो ii. 58 कातरः, confused, afraid.
 [f. कातर]

- काही ii. 58 अतीति भविष्यति च; past and
 future [f. रु]

- किडी ii. 31 सूकरः, a boar [f. किरि]

- किमिरायं ii. 32 रुधिरोद्भवकीटमुसोद्दान्ततन्तुनि.
 एप्पन्नं रक्तम्, red colour got from the
 thread issuing from the month of
 a kind of worm. [f. रुमिराग]

- कुडो ii. 35 घटः, a pot [f. कुट]

- कुप्पिसो ii. 40 कञ्चुकः, a bodice. [f.
 कूर्पास]

- कुंपलं ii. 36 मुकुलम्, a bud [f. कुड्मल]

- कूरं ii. 43 भक्तम्, boiled rice [ts.]

- केद्वहं ii. 44 कियत्, how much [f. कियत्
 Hc. Gr. ii. 157]

- कोओ ii. 45 चक्रवाकः, the ruddy goose.
 [f. कोक]

- कोहंडी ii. 50 कूष्माण्डी, a kind of pump-
 kin [f. कूष्माण्डी]

- कोहली ii. 50 कूष्माण्डी, a kind of pump-
 kin [f. कूष्माण्डी]

ख

- खंजणो ii. 69 खञ्जरीटः, the wagtail [f.
 खञ्जन]

ससिओ ii. 71 साचितः, set, studded. [f. साचित]

खुडिअं ii. 71 साण्डितम्, cut. [f. साण्डित]

ग

गग्गरो ii. 85 गद्रदः, faltering [f. गद्रद]

गंजिओ ii. 85 कल्यपालः, a distiller [f. गाजिक]

गंदिच्छेओ ii. 86 ग्रन्थिच्छेदकः, cutpurse [f. ग्रन्थिच्छेदक]

गंधुत्तमा ii. 86 सुग, liquor. [f. गन्धोत्तमा]

गयसाउल्लो ii. 87 विरक्तः, free from passion [f. गत + साउल्ल q. v. in G.]

गहिलो ii. 85 ग्रहिलः, obstinate [f. ग्रहिल]

गुज्जहरो ii. 93 रहस्यभेदी, one who discloses secrets. [f. गुह्यहर]

गुलुंछो ii. 92 गुच्छः, a cluster [ts.]

गोइल्लो ii. 98 गोमान् possessing cows [गोमान्, Hc. Gr. ii. 159]

गोमुहं ii. 98 उपलेपनम्, smearing [f. गोमुख]

घ

घुसिणं ii. 109 कुक्कुमम्, saffron. [f. घुसृण]

घूओ ii. 110 उलूकः, an owl. [f. घूक]

घोडो ii. 111 अश्वः, a horse [f. घोट]

च

चंचरीओ iii. 6 भ्रमरः, a large black bee [f. चञ्चरीक]

चंदसाला iii. 6 जालरुता गृहोपरि कुटिका, an upstairs room of lattice work. [f. चन्द्रशाला]

चंदिमा iii. 4 चन्द्रिका, the moonshine. [f. चन्द्रिका]

चलणाउहो iii. 7 कुक्कुटः, a cock [f. चरणायुध]

चवल्ला iii. 4 बिद्युत्, lightning [f. चपला]

चुच्छं iii. 15 तुच्छम्, worthless, mean. [f. तुच्छ]

चुण्णिओ iii. 17 रेणुविच्छुरितः, coated with powder [f. चूर्णित]

छ

छणो iii. 24 उत्सवः, a festival [f. क्षण]

छाही iii. 26 छाया, shade [f. छाया]

ज

जगरो iii. 41 संनाहः, an armour [ts.]

ड

डक्कं iv. 6 दष्टम्, bitten [f. दष्ट]

डीणं iv. 10 उड्डीनम्, flown [f. डीन]

डोला iv. 11 आन्दोलनम्, a swing [f. दोला]

ण

णक्को iv. 46 याहः, a crocodile [f. नक्र]

णक्खा iv. 18 नखाः, the finger nails [f. नख Hc. Gr. ii. 99]

णिव्वं iv. 48 पटलान्तम्, the edge of the thatch or roof. [f. नीव्र]

णिव्विट्ठं iv. 34 उपभुक्तम्, enjoyed [f. निर्विष्ट]

णिसायो iv. 35 चण्डालः, a man of a low caste, a Candāla. [f. निषाद]

णीहम्मिअं iv. 43 निर्गतम्, gone, departed. [f. निहम्मित]

णेड्डुं iv. 44 नीडम्, a nest [f. नीड]

त

तल्लिणं v. 5 सूक्ष्मम्, small [f. तल्लिण]

तामरसं v. 10 पद्मम्, a lotus [ts.]

तिमिणिलो v. 13 मत्स्यविशेषः, a whale [ts.]

तुंडं v. 14 आस्थम्, the face, mouth. [ts.]

तुंदं v. 14 उदरम्, the belly [ts.]

तुंघी v. 14 भल्लाघः, the bottle-gourd. [ts.]

तुवरो v. 16 रसविशेषः, astringent taste [ts.]

तूहो v. 16 सरिद्वतारः, a landing place in a river [f. तीर्थ]

थ

थाणयं v. 27 आलवालः, a trench for water round a tree [f. स्थानक]

थुक्किमं v. 28 अम्बूकृतम्, sputtering. [f. भूकृत]

थूणो v. 29 चोरः, a thief. [f. स्तेन]

थेणो v. 29 चोरः, a thief. [f. स्तेन]

थेवो v. 29 स्तोक्रः, a little. [f. स्तोक]

थोरो v. 30 स्थूलः, stout. [f. स्थूल]

द

दरिओ v. 35 दृप्तः, proud. [f. दृप्त]

दवो v. 33 परिहासः, joking [f. द्रव] वन-
बहिः, a forest conflagration. [ts.]

दव्वीअरो v. 37 सर्पः, a snake. [f. दर्वाकिर]

दिवाइत्ती v. 41 चाण्डालः, a man of a low caste, a Candāla [f. दिवाकीर्ति]

दुहं v. 42 असुखम्, unhappiness [f. दुःख]

दूहवो v. 43 दुर्भगः, unfortunate. [f. दुर्भग]

ध

धआ v. 60 दुहिता, a daughter [f. दुहितृ]

प

पंगुरणं vi. 29 प्रावरणम्, an upper garment [f. प्रावरण]

पज्ज् vi. 1 अधिकारः, a topic, a section [f. पयाय] मार्गः, a way, road. [f. पया]

पडंसुआ vi. 14 प्रतिश्रुतिः, a promise, an echo [f. प्रतिश्रुत्]

पाडिअम्मिअं v. 55 सण्डितम्, adorned [f. प्रतिकर्मित]

पणिअं vi. 7 विकेतव्यम्, saleable [f. पणित]

पत्तलं vi. 14 पत्रबहुलम्, full of leaves [f. पत्रल]

पयरो vi. 14 शरः, an arrow. [f. प्रदर]

पल्लटो vi. 14 पर्यस्तः, scattered about. [f. पर्यस्त]

पल्लट्थो vi. 14 पर्यस्तः, scattered about. [f. पर्यस्त]

पल्लविअं vi. 19 पल्लवाकारम्, resembling a flower. [f. पल्लवित]

पवित्तो vi. 14 दर्भः, kuśa grass. [f. पवित्र]

पाडच्चरो vi. 34 चोरः, a thief. [f. पाटच्चर]

पाडिक्कं vi. 41 प्रत्येकम्, singly [f. प्रत्येक]

पाडिक्कं vi. 41 प्रत्येकम्, singly [f. प्रत्येक]

पामरो vi. 41 कुटुम्बी, a man of large family [ts.]

पाहुडं vi. 41 प्राभृतम्, a present, an offering. [f. प्राभृत]

पिउच्छा vi. 49 पितृष्वसा, a father's sister [f. पितृष्वसा]

पिहडो vi. 49 पिटरः, a pot [f. पिटर]

पिहुरोमो vi. 50 मीनः, a fish [f. पृथुरोम]

पीवलं vi. 51 पीतम्, drunk [f. पीत]

पुक्खरो vi. 53 सारसः, a crane [f. पुष्कर]

पोओ vi. 81 बालः, a youth [f. पोत]

फ

फुरिअं vi. 84 चलितम्, moved दीप्तम्, bright, brilliant. [f. स्फुरित]

ब

बाहिं vi. 92 बहिः, outside [f. बहिः]

बिसकण्ठो vi. 93 बलाका, a crane [ts]

भ

भसलो vi. 101 भ्रमरः, a large black bee [f. भ्रमर]

भाइरो vi. 104 भीषा, a coward [f. भीषवृत्]

म

- मकड़ो vi. 119 जालकारकृमिः, a spider [f. मर्कट]
 मद्दलो vi. 119 मुरजः, a drum [f. मर्दल]
 मेथरं vi. 145 मन्दम्, slowly [ts.]
 मम्मणो vi. 141 अव्यक्तवचनम्, indistinct speech [f. मम्मन]
 मयगलो vi. 125 हस्ती, an elephant [f. मदकल]
 मयधुत्तो vi. 125 क्रोष्ट, a jackal. [f. मृग-धूर्त]
 मयरंदो vi. 123 पुष्परसः, the juice of flowers [f. मकरन्द]
 माउआ vi. 147 माता, the mother [f. मातृका]
 माउकं vi. 129 मृदु, soft [f. मृदुक]
 माढी vi. 128 संनाहः, an armour [f. माठी]
 माणंसी vi. 147 मनस्वी, high-minded [f. मनस्विन्]
 मालूरो vi. 130 बिल्वः, the wood-apple tree [ts.]
 मीसालिअं vi. 133 मिश्रम्, mixture [f. मिश्र]
 मुंडी vi. 133 अलम्बुषा, a kind of fruit. [ts.]

र

- रत्तच्छो vii. 13 हिषः, a buffalo [f. रक्ताक्ष]
 रिक्खो vii. 6 ऋक्षः, a bear [f. ऋक्ष]
 रिच्छो vii. 6 ऋक्षः, a bear [f. ऋक्ष]
 रिट्ठी vii. 6 खड्गः, a sword [f. रिष्टि]
 रोहो vii. 16 प्रतिरोधः, obstruction [f. रोध]

ल

- लंचो vii. 17 उत्कोचः, a bribe [ts.]
 लेसो vii. 28 अल्पम्, a little [f. लेश]

व

- वहरं vii. 41 वज्रम्, a diamond [f. वज्र]
 वड्डुओ vii. 44 रथकारः a carpenter [f. वर्धकि]
 वद्धणी vii. 41 संमार्जनी, a broom [f. वर्धनी]
 वन्दं vii. 32 वृन्दम्, a group. [f. वन्द]
 वण्णो vii. 83 क्षेत्रम्, a field. [f. वण]
 वलवा vii. 41 वामा, a mare [f. वडवा]
 वल्लई vii. 36 वीणा, the Indian lute [f. वल्लकी] गोपी, a cowherdess [f. वल्लवी]
 वसई vii. 41 रात्रिः, the night [f. वसति]
 वामट्ठीओ vii. 47 मृतास्थानि, the bones of the dead. [f. वामास्थि]
 वावडो vii. 54 व्याकुलः, engaged in [f. व्यापृत]
 वासाहू vii. 57 भेकः, a frog. [f. वर्षाभू]
 विक्खंभो vii. 88 विस्तारः, expanse [f. विष्कम्भ]
 विच्छड्डो vii. 32 ऋद्धिः, increase [f. विच्छर्द्ध]
 विज्जुला vii. 65 विद्युत्, lightning [f. विद्युत्]
 विड्डा vi. 61 लज्जा, shame [f. व्रीडा]
 विलया vii. 65 वनिता, a woman [f. वनिता]
 विलिअं vii. 65 विप्रियं, a disagreeable act [f. व्यलीक]
 विसडो vii. 62 विषमः, uneven, difficult. [f. विषम]
 विसो vii. 61 आसुः, a rat [f. वृष]
 वीसुं vii. 73 सामस्यम्, totality [f. विष्वक्]
 वेइआ vii. 76 अङ्गुलिमुद्रा, a seal ring. [f. वेदिका]
 वेसलिअं vii. 79 वैडूर्यम्, lapis lazuli. [f. वैडूर्य]

स

- सत्थरो viii. 4 शय्या, a couch [f. सत्तर]
 सयली viii. 11 मीनः, a fish [f. शकलिन्]
 सरडो viii. 11 रुकलासः, a chamelion.
 [f. सरट]
 सामर्थ्यं viii. 24 सामर्थ्यम्, ability, capacity. [f. सामर्थ्य]
 सिरिवओ viii. 32 श्रीवद्, a kind of bird
 [f. श्रीवद्]
 सुगिम्हओ viii. 39 काल्गुनोत्सवः, a festival
 in Phālguna (February-March)
 [f. सुग्रीष्मक]

- सुहवो viii. 42 सुभगः, fortunate [f. सुभग]
 सौअमल्लं viii. 45 सौकुमार्यम्, tenderness.
 [f. सौकुमार्य]
 सोमालं viii. 45 सुकुमारम्, tender [f.
 सुकुमार]

ह

- हलिआरो viii. 64 हरितालः, a kind of
 yellow coloured pigeon. [f. हरिताल]
 हिट्ठो viii. 67 अधः, below [f. अधः]
 हित्थो viii. 67 त्रस्तः, terrified [f. त्रस्त]
 हीरो viii. 70 वज्रः, a diamond [ts] हरो,
 the God Siva [f. हर]

Appendix II.

Alphabetical list of Verbal Substitutes
taught by Hemacandra in his Grammar and in this work.

The numbers in brackets refer to the Grammar.

अ

अइच्छ = गम्, 'go' i. 37 (iv. 162) अइ-
च्छइ = गच्छति.

अई = गम्, 'go' i. 20 (iv. 162) अईइ =
गच्छति.

अक्कुस = गम्, 'go' i. 37 (iv. 162)
अक्कुसइ = गच्छति.

अक्खोड = रुष् (असि विषयस्य), 'draw (a
sword)' i. 37 (iv. 188) अक्खोडइ
(Hc. Gr. °डेइ) = असिं कोशात्कर्षति.

अग्र = राज् 'shine' i. 20 (iv. 100)
अग्रइ = राजते.

अग्रव = पू 'fill' i. 37 (iv. 169) अग्र-
वइ = पूरयति.

अग्राड = पू 'fill' i. 37 (iv. 169) अग्रा-
डइ = पूरयति.

अंगुम = पू 'fill' i. 37 (iv. 169) अंगुमइ =
पूरयति.

अच्छ = आस् 'sit' (iv. 215) अच्छइ =
आस्ते.

अज्झस्स = आ-कुश् 'cry' i. 13 अज्झस्सइ =
आक्रोशति.

अंच = रुष् 'draw' i. 20 (iv. 187)
अंचइ = कर्षति cf. अंछिअं in the gloss-
ary.

अट् = कथ् 'boil' i. 20 (iv. 119) अट्
'wander' (iv. 230) अट्इ = कथति;
परिअट्इ = पयंति.

अडुक्ख = क्षिप् 'throw' i. 37 (iv. 143)
अडुक्खइ = क्षिपति.

अणच्छ = रुष्, 'draw' i. 37 (iv. 187)
अणच्छइ = कर्षति.

अणुरुज्झ = अनुरुध् 'obstruct' (कर्मणि
भावे च) (iv. 248) अणुरुज्झइ = अनुरु-
ध्यते.

अणुवज्ज = गम् 'go' i. 41 (iv. 162)
अणुवज्जिअं = गतम्, अणुवज्जइ = गच्छति.

अण्ह = भुज् 'eat' i. 20 (iv. 110) अण्हइ
= भुङ्क्ते.

अप्पाह = सं-दिश् 'send a message' i. 37
(iv. 180) अप्पाहइ = संदिशति.

अप्पुण्ण = आ-क्रम् 'seize' i. 20 (iv. 258)
अप्पुण्णो = आक्रान्तः.

अट्ठिभड = सं-गम् 'meet' i. 37, 78 (iv.
164) अट्ठिभडइ = संगच्छते.

अब्भुत्त = स्ना, 'bathe' प्र-दीप् 'blaze'
i. 58 (iv. 14, 152) अब्भुत्तइ = स्नाति,
प्रदीप्यते.

अयंछ = रुष् 'draw' i. 37 (iv. 187)
अयंछइ = कर्षति.

अल्लत्थ = उत्-क्षिप् 'throw up' i. 37 (iv.
144) अल्लत्थइ = उत्क्षिपति.

अल्लिअ = उप-सृप् 'approach' आ-ली
'settle down upon' i. 58 (iv.
139, 54) अल्लिअइ = उपसर्पति, आलीयते
(Hc. Gr. अल्लीअइ = आलीयते)

अल्लिव = अर्प् 'offer' (iv. 39) अल्लिवइ =
अर्पयति.

अवअक्ख = दृश् 'see' i. 48 (iv. 181)
अवअक्खइ = पश्यति.

अवअच्छ = ह्राद् 'rejoice' (प्यन्तस्याप्यन्तस्य च), दृश् 'see' i. 59 (iv. 122, 181)

अवअच्छइ = ह्रादते, ह्रादयति, पश्यति.

अवअज्झ = दृश् 'see' i. 48 (iv. 181)

अवअज्झइ = पश्यति.

अवआस = दृश् 'see,' ञ्लिप् 'embrace.' i. 59 (iv. 181, 190. cf. ii. 174)

अवआसइ = पश्यति, ञ्लिष्यति.

अवक्ख = दृश् 'see' i. 37 (iv. 181)

अवक्खइ = पश्यति.

अवज्जस = गम् 'go' i. 48 (iv. 162)

अवज्जसइ = गच्छति.

अवरुंड = परि-रम् 'embrace' i. 11 अवरु-

डइ = परिरभते, अवरुंडिज्झइ = परिरभ्यते, अव-

रुंडिरुण = परिरभ्य.

अवसेह = गम् 'go,' नश् 'perish' i. 59

(iv. 162, 178) अवसेहइ = गच्छति,

नश्यति.

अवह = रच् 'arrange' i. 37 (iv. 94)

अवहेह (Hc. Gr. °हइ) = रचयति.

अवहर = गम् 'go,' नश् 'perish,' i. 59

(iv. 162, 178) अवहरइ = गच्छति, नश्यति

अवहाव = कप् 'pity' i. 48 (iv. 151)

अवहावेइ = कपते (रुपां करोतीत्यर्थः)

अवहेड = मुच् 'release' i. 48 (iv. 91)

अवहेडइ = मुञ्चति.

अवुक्क = वि-ज्ञा (प्यन्तस्य) 'tell respect-

fully' i. 37 (iv. 38) अवुक्कइ = विज्ञ-

पयति.

अहिऊल = दह् 'burn' i. 48 (iv. 208)

अहिऊलइ = दहति.

अहिरच्चअ = ग्रह् 'take' आ-गम् 'come'

i. 60 (iv. 209, 163) अहिरच्चुअइ =

गृह्णाति, आगच्छति.

अहिरेम = पू 'fill' i. 48 (iv. 169) अहि-

रेमइ = पूरयति.

अहिलंस = काङ्क्ष् 'desire' i. 48 (iv. 192)

अहिलंसइ = काङ्क्षति.

अहिलंस = काङ्क्ष् 'desire' i. 48 (iv. 192)

अहिलंसइ = काङ्क्षति.

अहेसि = आसीत् 'was' i. 20.

आ

आअडु = व्या-पृ 'be engaged' i. 71, 68

(iv. 81) आअडुइ (Hc. Gr. °डुइ)

= व्याप्रियते.

आइघ = आ-ग्रा 'smell' i. 71 (iv. 13)

आइघइ = आजिघ्रति.

आइछ = रुप् 'draw' i. 71 (iv. 187)

आइछइ = कर्षति.

आउडु = मस्ज् 'plunge' i. 71 (iv. 101)

आउडुइ = मज्जति.

आढव = आ-रम् 'begin' i. 71 (iv. 155)

आढवइ = आरभते.

आढप्प = आ-रम् 'begin' (कर्मणि भावे च)

i. 71 (iv. 254) आढप्पइ = आरभ्यते.

आयज्झ = वेप् 'tremble' i. 71 (iv. 147)

आयज्झइ = वेपते.

आयंब = वेप् 'tremble' i. 71 (iv. 147)

आयंबइ = वेपते.

आरंभ = आ-रम् 'begin' (iv. 155) आरं-

भइ = आरभते.

आरोअ = उलस् 'sport' i. 71 (iv. 202)

आरोअइ = उलसति

आरोल = पुञ्ज् 'heap' i. 71 (iv. 102)

आरोलइ = पुञ्जयति.

आलिह = स्पृश् 'touch' i. 71 (iv. 182)

आलिहइ = स्पृशति.

आलुंस = दह् 'burn' स्पृश् 'touch' i. 78

(iv. 208, 182) आलुंसइ = दहति, स्पृशति.

आविलुंस = काङ्क्ष् 'desire' i. 72 आविलुंसिअं

= अभिलषितम्.

आसंघ = सं- 'conjecture' i. 71 (iv. 35) आसंघइ = सम्भावयति.

आह = काङ्क्ष 'desire' i. 66 (iv. 192) आहइ = काङ्क्षति.

आहोड = तड् 'beat' i. 71 (iv. 27) आहोडइ = ताडयति.

इ

इच्छ = इष् 'wish' (iv. 215) इच्छइ = इच्छति.

उ

उक्कुक्कुर = उत्-स्था 'get up' (iv. 17) उक्कुक्कुरइ = उत्तिष्ठति.

उक्कुस = गम् 'go' i. 117 (iv. 162) उक्कुसइ = गच्छति.

उक्कोसं = उत्कृष्टम्, 'drawn out' (iv. 258)

उक्कुड = तुड् 'break' (iv. 116) उक्कुडइ = तुडति

उग = उद्घट् 'open' (पयन्तस्य) i. 102 (iv. 33) उगइ = उद्घाटयति.

उगह = रच् 'arrange' i. 104 (iv. 94) उगहइ = रचयति.

उगुस = मृज् 'wipe off' i. 117 (iv. 105) उगुसइ = मर्षति.

उंघ = नि-द्रा 'sleep' i. 102 (iv. 12) उंघइ = निद्राति.

उड्डे = उड्डी 'fly up' (iv. 237) उड्डेइ = उड्डयते, उड्डेति = उड्डयन्ते.

उट्ट = उत्-स्था 'get up' (iv. 17) उट्टइ = उत्तिष्ठति.

उत्थंघ = उत्-क्षिप् 'throw up' रुध् 'obstruct' i. 137 (iv. 144, 133) उत्-नम् 'raise' (iv. 36) उत्थंघइ = उत्क्षिपति, रुणद्धि, उन्नमयति.

उत्थल्ल = उच्छल् 'fly upwards' (iv. 174) उत्थल्लइ = उच्छलति.

उत्थार = आ-कम् 'occupy, seize' i. 117 (iv. 160) उत्थारइ = आक्रामति.

उद्दाल, a variant of ओद्दाल, q. v.

उद्दुमा = पू 'fill' i. 117 (iv. 169) उत्-ध्मा 'blow' (iv. 8) उद्दुमाइ = पूर्यते (Hc. Gr. पूरयति), उद्दमति.

उप्पेल = उत्-नम् 'raise' i. 117 (iv. 36) उप्पेलइ = उन्नमयति.

उप्फाल = कथ् 'tell' i. 117 (iv. 2 उप्पाल but in ii. 174 उप्फाल) उप्फालइ = कथयति.

उब्भाव = रम् 'rejoice' i. 117 (iv. 168) उब्भावइ = रमते; उब्भावितं = सुरतम्.

उब्भुत्त = उत्-क्षिप्, 'throw up' i. 117 (iv. 144) उब्भुत्तइ = उत्क्षिपति.

उम्मच्छ = वञ्च्, 'sneak' i. 117 (iv. 93) उम्मच्छइ (Hc. Gr. उम०) = वञ्चाति.

उम्मत्थ = अभ्या-गम्, 'come face to face' i. 117 (iv. 165) उम्मत्थइ = अभ्यागच्छात.

उल्लाल = उत्-नम् 'raise' i. 117 (iv. 36) उल्लालइ = उन्नमयति.

उल्लुक्क = तुड् 'break' i. 92 (iv. 116) उल्लुक्कइ = तुडति; उल्लुक्कं = तुडितम्.

उल्लुंड = वि-रिच् 'purge' i. 117 (iv. 26) उल्लुंडइ = विरेचयति. cf. ओलुंड.

उल्लूर = तुड् 'break' i. 117 (iv. 116) उल्लूरइ = तुडति.

उवरुज्झ = उप-रुध् 'obstruct' (कर्मणि भावे च) (iv. 248) उवरुज्झइ = उपरुध्यते.

उवसम = उप-शम् 'cease' (iv. 239) उवसमइ = उपशाम्यति.

उवहत्थ = समा-रच्, 'arrange' i. 119 (iv. 95) उवहत्थितं = सज्जितम्; उवहत्थइ = समारचयति.

उव्वाअ = उत्-वा 'blow' (iv. 240) उव्वाअइ = उद्वाति.

उव्विव = उत्-विज् 'be grieved' (iv. 227) उव्विवइ = उद्विजते.

उव्वेढ = उत्-वेष्ट् 'surround' (iv. 223) उव्वेढइ = उद्वेष्टते.

उव्वेळ = प्र-सृ 'follow forth' i. 117 (iv. 77) उत्-वेष्ट् 'surround' (iv. 223) उव्वेळइ = प्रसरति (in this sense Hc. Gr. उव्वेळइ), उद्वेष्टते.

उस्सिक = मुच् 'release' उत्-क्षिप् 'throw up' i. 137 (iv. 91, 144) उस्सिकइ = मुञ्चति, उक्षिपति.

ऊ

ऊसल = उत्-लस् 'sport' i. 141 (iv. 202) ऊसलिअं = उल्लसितम्; ऊसलइ = उल्लसति.

ऊसुंभ = उत्-लस् 'sport' i. 142 (iv. 202.) ऊसुंभिअं = उल्लसितम्; ऊसुंभइ = उल्लसति.

ओ

ओअक्ख = दृश् 'see' i. 163 (iv. 181) ओअक्खइ = पश्यति.

ओअग्ग = वि-आप् 'pervade' i. 163 (iv. 141) ओअग्गइ = व्याप्नोति.

ओअंद = आ-छिद् 'cut off' i. 163 (iv. 125) ओअंदइ = आच्छिनत्ति.

ओग्गाल = रोमन्थ 'chew' (प्यन्तस्य) i. 163 (iv. 43) ओग्गालइ = रोमन्थयति.

ओद्दाल = आ-छिद् 'cut off' i. 163 (iv. 125) ओद्दालइ (Hc. Gr. उद्दालि) = आच्छिनत्ति.

ओब्बाल = छद् 'cover' (प्यन्तस्य) प्लु 'float' (प्यन्तस्य) i. 174 (iv. 21, 41) ओब्बालइ = छादयति, प्लावयति.

ओरस = अव-तृ 'descend' i. 163 (iv. 85) ओरसइ = अवतरति.

ओरुम्मा = उत्-वा 'vomit' i. 163 (iv. 11) ओरुम्माइ = उद्वाति.

ओलुंड = वि-रिच् 'purge' i. 163 (iv. 26) ओलुंडइ = विरेचयति. [prob. a variant of उल्लुंड]

ओवास = अव-काश् 'be visible' i. 163 (iv. 179) ओवासइ = अवकाशते.

ओवाह = अव-गाह् 'plunge into' i. 163 (iv. 205) ओवाहइ = अवगाहते.

ओमुक्क = तिज् 'sharpen' i. 163 (iv. 104) ओमुक्कइ = तेजयति.

ओह = अव-तृ 'descend' i. 160 (iv. 85) ओहइ = अवतरति.

ओहाम = तुल् 'weigh' i. 163 (iv. 25) ओहामइ = तोलयति.

ओहाव = आ-कम् 'occupy, seize' i. 163 (iv. 160) ओहावइ = आक्रामति.

ओहीर = नि-द्रा 'sleep' i. 163 (iv. 12) ओहीरिअं = निद्रा; ओहीरइ = निद्राति.

क

कढ = कथ् 'boil' (iv. 220) कढइ = कथति
कड्ड = रुप्, 'draw, pull' (iv. 187)
कड्डइ = कर्षति.

कथ् = कथ् 'tell' (कर्मणि भावे च) (iv. 249) कथइ = कथ्यते.

कमवस = स्वप् 'sleep' ii. 23 (iv. 146) कमवसइ = स्वपिति.

कम्म = क्षुरं-रु 'shave' मुज् 'eat' ii. 56 (iv. 72, 110) कम्मइ = क्षुरं करोति, मुड्के (in this sense Hc. Gr. कम्मइ)

कम्मव = उप-मुज् 'enjoy' ii. 23 (iv. 111) कम्मवइ = उपमुड्के.

कर = रु 'do' (iv. 234; 239) करइ = करोति.

करंज = भञ्ज् 'break' ii. 23 (iv. 106) करंजइ = भनक्ति.

करिस = रुप् 'draw, pull' (iv. 235) करिसइ = कर्षति.

कव = कु 'hum' (iv. 233) कवइ = कौति.
 का = रु 'do' (भूतभविष्यत्कालयोः; च्कातुम्-
 तव्येषु च) (iv. 214) काहीअ = अकार्षित्;
 अकरोत्, चकार; काहिइ = करिष्यति, कर्ता;
 काऊण = रुत्वा; काउं = कर्तुम्; कायव्वं =
 कर्तव्यम्.

किण = क्री 'buy' (iv. 52) किणइ =
 क्रीणाति.

किलिकिंच = रम् 'rejoice' ii. 32 (iv.
 168) किलिकिंचइ = रमते.

कीर = रु 'do' (कर्मणि भावे च) (iv. 250)
 कीरइ = क्रियते.

कुक्क, a variant of कोक्क q. v.

कुज्झ = कुध् 'be angry' (iv. 217)
 कुज्झइ = कुध्यति.

कुण = रु 'do' (iv. 65, 239) कुणइ =
 करोति.

कुप्प = कुप् 'be angry' (iv. 230)
 कुप्पइ = कुप्यति.

केलाय = समा-रच् 'arrange' ii. 44 (iv.
 95) केलायइ = समारचयति.

कोआस = वि-कस् 'open' ii. 50 (iv. 195)
 केआसइ = विकसति.

कोक्क (ह्रस्वत्वे कुक्क) = व्या-ह् 'speak' ii. 50
 (iv. 76) कोक्कइ (कुक्कइ) = व्याहरति.

कोट्टुम = रम् 'rejoice' ii. 50 (iv. 168)
 कोट्टुमइ = रमते.

ख

खउर = क्षुभ् 'be agitated' ii. 72 (iv.
 154) खउरइ = क्षुभ्यति.

खड्डु = मृद् 'press' ii. 71 (iv. 126)
 खड्डुइ = मृदाति.

खम्म = खन् 'dig' (कर्मणि भावे च) (iv.
 244) खम्मइ = खन्यते

खा = खाद् 'eat' (वर्तमानभविष्यद्विध्यायेकवचन
 एव) (iv. 228) खाइ = खादति; खाहिइ =
 खादिष्यति; खाउ = खादतु.

खिज्ज = खिद् 'be afflicted' (iv. 224)
 खिज्जइ = खियते

खिर = क्षर् 'flow' ii. 74 (iv. 173)
 खिरइ = क्षरति

खुट्ठ = तुड् 'break' ii. 75 (iv. 116)
 खुट्ठइ = तुडति

खुड = तुड् 'break' ii. 75 (iv. 116)
 खुडइ = तुडति.

खुप्प = मस्ज् 'plunge' ii. 75 (iv. 101)
 खुप्पइ = मज्जति.

खेड्डु = रम् 'rejoice' ii. 77 (iv. 168)
 खेड्डुइ = रमते.

ग

गच्छ = गम् 'go' (iv. 215) गच्छइ = गच्छति
 गढ = घट् 'happen' (iv. 112) गढइ =
 घटते

गंठ = ग्रन्थ् 'tie' (iv. 120) गंठइ = ग्रन्थाति
 गमेस = गवेष् 'search for' (iv. 189)
 गमेसइ = गवेषयाति.

गम्म = गम् 'go' (कर्मणि भावे च) (iv. 249)
 गम्मइ = गम्यते.

गलत्थ = क्षिप् 'throw' ii. 87 (iv. 143)
 गलत्थिअं = क्षिप्तम्; गलत्थइ = क्षिपति.

गा = गै 'sing' (iv. 6) गाइ = गायति.

गिज्झ = गृध् 'covet' (iv. 217) गिज्झइ =
 गृध्यति.

गुंज = हस् 'laugh' ii. 92 (iv. 196)
 गुंजइ = हसति.

गुंजुल्ल (Hc. Gr. गुंजोल्ल, ह्रस्वत्वे तु गुंजुल्ल)
 = उत्-लस् 'sport' ii. 93 (iv. 202)
 गुंजुल्लइ = उल्लसति.

गुंठ = उड्ढलि 'sprinkle with powder'
 ii. 92 (iv. 29) गुंठइ = उड्ढलयति.

गुम = भ्रम् 'turn round' ii. 92 (iv.
 161) गुमइ = भ्रमति.

गुम्म = मुह् 'faint' ii. 92 (iv. 207)
 गुम्मइ = मुह्यति.

गुम्मड = मुह् 'faint' ii. 93 (iv. 207)
गुम्मडइ = मुह्यति.

गुलल = रु 'do' (चाटुविषयस्य) ii. 93 (iv. 73) गुललइ = चाटु करोति.

गुलुगुंछ = उत्-नम् 'rise' (ण्यन्तस्य) उत्क्षिप्
'throw up.' ii. 93 (iv. 36, 144)

गुलुगुंछिअं = उन्नमितम्; गुलुगुंछइ = उन्नमयति
उत्क्षिपति.

गेण्ह = ग्रह् 'take, seize' (iv. 209) गेण्हइ
= गृह्णाति.

घ

घत्त = क्षिप् 'throw' गवेप् 'search for'
ii. 112 (iv. 143, 189) घत्तइ = क्षिपति,
गवेषयति.

घिस = ग्रस् 'swallow' ii. 108 (iv. 204)
घिसइ = ग्रसते.

घुट (Hc. Gr. घोट of which घुट is the
shortened form) = पा 'drink' ii.
109 (iv. 10) घुटइ = पिबति.

घुम्म = घूर्ण 'reel' ii. 109 (iv. 117)
घुम्मइ = घूर्णति.

घुल = घूर्ण 'reel' ii. 109 (iv. 117)
घुलइ = घूर्णति [a variant of घोल q. v.]

घुसल = मन्थ 'churn' ii. 109 (iv. 121)
घुसलइ = मथ्नाति

घेत् = ग्रह् 'take, seize' (क्कातुम्तव्येषु)
(iv. 210) घेत्तूण = गृहीत्वा; घेत्तुआण =
गृहीत्वा; घेत्तुं = गृहीत्वा, ग्रहीतुम्; घेत्तव्वं =
ग्रहीतव्यम्.

घेप्प = ग्रह् 'take, seize' (कर्मणि भावे च)
(iv. 256) घेप्पइ = गृह्यते.

घोल = घूर्ण 'reel' ii. 111 (iv. 117)
घोलइ = घूर्णते [from this घुल q. v.
is formed by shortening.]

च

चक्कम् = अस् 'turn round' iii. 6 (iv. 161)
चक्कम्इ (Hc. Gr. चम्मइ) = अमति.

चक्ख = आ-स्वद् 'taste' (iv. 258)
चक्खम्मिअं = आस्वादितम्.

चच्चुप्प = रु 'go' (ण्यन्तस्य) iii. 6 (iv. 39)
चच्चुप्पइ = अर्पयति.

चच्छ = तक्ष् 'chop' iii. 4 (iv. 194)
चच्छइ = तक्ष्णाति.

चज्ज = दृश् 'see' iii. 4 चज्जइ = पश्यति.

चड = आ-रुह् 'ascend' (iv. 206)
चडइ = आगोहति.

चडु = मृद् 'press' भुज् 'eat' १९प् 'grind'
iii. 20 (iv. 126, 110, 185) चडुइ =
मृद्राति, भुङ्क्ते, पिनष्टि.

चमढ = भुज् 'eat' iii. 6 (iv. 110) चम-
ढइ = भुङ्क्ते.

चय = शक् 'be able' iii. 4 (iv. 86)
चयइ = शक्नोति.

चल = चल् 'move' (iv. 231) चलइ =
चलति.

चव = कथ् 'tell' iii. 4 (iv. 2) च्यु
'fall down' (iv. 233) चवइ = कथ-
यति, च्यवते.

चिंच = मण्ड् 'adorn' iii. 11 (iv. 115)
चिंचइ = मण्डयति.

चिंचअ = मण्ड् 'adorn' iii. 13 (iv. 115)
चिंचइओ = मण्डितः; चिंचअइ = मण्डयति.

चिंचिल्ल = मण्ड् 'adorn' iii. 13 (iv. 115)
चिंचिल्लइ = मण्डयति.

चिट्ठ = स्था 'stand' (iv. 16) चिट्ठइ =
तिष्ठति.

चिण = चि 'collect' (iv. 241) चिणइ =
चिनोति.

चिम्म = चि 'collect' (कर्मणि भावे च) (iv. 243)
चिम्मइ = चीयते.

चिक्क = चि 'collect' (कर्मणि भावे च) (iv. 242)
चिक्कइ = चीयते.

चुक्क = धंश् 'be lost' (iv. 177) चुक्कइ =
अश्रयति.

चुण = चि 'collect' (iv. 238) चुणइ = चिनोति.

चुंय = चुम्ब 'kiss' (iv. 239) चुंयइ = चुम्बति.

चुलुचल = स्पन्द 'throb' iii. 18 (iv. 127)
चुलुचलइ = स्पन्दते.

चोप्पड = म्रक्ष् 'rub' iii. 19 (iv. 191)
चोप्पडइ = म्रक्षति.

छ

छज्ज = राज् 'shine' iii. 25 (iv. 100)
छज्जइ = राजति.

छड्डु = मुच् 'release' iii. 25 (iv. 91)
छड्डुइ = मुञ्चति.

छित्तं = स्पृष्टम् 'touched' (iv. 258)
छिन्द = छिद् 'cut' (iv. 216) छिन्दइ = छिनति.

छिप्प = स्पृश् 'touch' (iv. 257) (कर्मणि भावे च) छिप्पइ = स्पृश्यते.

छिव = स्पृश् 'touch' iii. 28 (iv. 182)
छिवइ = स्पृशति.

छिह = स्पृश् 'touch' iii. 28 (iv. 182)
छिहइ = स्पृशति.

छुंद = आक्रम् 'occupy' (iv. 160) छुंदइ = आक्रामति.

छुप्प = छुप् 'touch' (कर्मणि भावे च) (iv. 249) छुप्पइ = छुप्यते.

छुह = क्षिप् 'throw' (iv. 143) छुहइ = क्षिपति.

ज

जअड = त्वर् 'make haste' iii. 44 (iv. 170) जअडइ = त्वरते; जअडन्तो = त्वरमाणः

जग्ग = जागृ 'be awake' (iv. 80) जग्गइ = जागर्ति.

जच्छ = यम् 'restrain' (iv. 215) जच्छइ = यच्छति

जडं = त्यक्तम् 'abandoned' (iv. 258)
जप = कथ् 'tell' iii. 41 (iv. 2) जपइ = कथयति.

जंभा = जृम्भ् 'yawn' (iv. 157) जंभाइ = जृम्भते.

जंभाअ = जृम्भ् 'yawn' (iv. 240) जंभाअइ = जृम्भते.

जम्म = जन् 'be born' (iv. 136) जम्मइ = जायते.

जर = जृ 'humiliate' (iv. 234) जरइ = जरति.

जव = या 'go' (पयन्तस्य) iii. 41 (iv. 40) जवइ = यापयति.

जा = जन् 'be born' (iv. 136) जाइ = जायते
जाअ = जन् 'be born' (iv. 240) जाअइ = जायते.

जाण = ज्ञा 'know' (iv. 7) जाणइ = जानाति.

जिण = जि 'conquer' (iv. 241) जिणइ = जयति.

जिम = भुज् 'eat' iii. 46 (iv. 110)
जिमइ = भुङ्क्ते [the shortened form of जेम]

जिम्म = जिम् 'eat' (iv. 230) जिम्मइ = जेमति.

जिव्व = जि 'conquer' (कर्मणि भावे च) (iv. 242) जिव्वइ = जीयते.

जीर = जृ 'humiliate' (कर्मणि भावे च) (iv. 250) जीरइ = जीर्यते.

जीह = लज्ज् 'be ashamed' iii. 46 (iv. 103) जीहइ = लज्जते

जुज्ज = युज् 'yoke' (iv. 109) जुज्जइ = युनक्ति.

जुज्झ = युध् 'fight' (iv. 217) जुज्झइ = युध्यते.

जुंज = युज् 'yoke' (iv. 109) जुंजइ = युनक्ति.

जुष = युज् 'yoke' (iv. 109) जुषइ = युनक्ति.

जूर = सिद् 'be afflicted' कुध् 'be angry' iii. 52 (iv. 132, 135) जूरइ = सियते, कुप्यति.

जूरव = वञ्च् 'sneak' iii. 47 (iv. 93) जूरवइ = वञ्चति.

जे = जि 'conquer' (iv. 237) जेरुण = जित्वा.

जेम = भुज् 'eat' (iv. 110) जेमइ = भुङ्क्ते.

झ

शंस = सम्-तप् 'be distressed,' वि-लप्, 'lament,' उपा-लम् 'censure' निःश्वस् 'sigh' iii. 62 (iv. 140, 148, 156, 201) शंसइ = संतप्यते, विलपति, उपालभते, निःश्वसिति.

शड = शद् 'perish' iii. 55 (iv. 130) शडइ = शयिते.

शंट = भ्रम् 'turn round' (iv. 161) शंटइ = भ्रमति.

शंप = भ्रम् 'turn round' iii. 55 (iv. 161) शंपइ = भ्रमति.

शर = स्मृ 'remember' क्षर् 'flow' iii. 62 (iv. 74, 173) शरइ = स्मरति, क्षरति.

शा = ध्यै 'contemplate' (iv. 6) शाइ = ध्यायति.

शाअ = ध्यै 'contemplate' (iv. 240) शाअइ = ध्यायति.

शुण = जुगुप्स् 'despise' iii. 58 (iv. 4) शुणइ = जुगुप्सते

शूर = स्मृ 'remember' iii. 59 (iv. 74) शूरइ = स्मरति.

शोस = क्षिप् 'throw' (iv. 258) शोसिअं = क्षिप्तम्.

ट

टिरिटिळ् = भ्रम् 'turn round' iv. 3 (iv. 161) टिरिटिळइ = भ्राम्यति.

टिविडिक्क = मण्ड् 'adorn' iv. 3 (iv. 115) टिविडिक्कइ = मण्डयति.

ठ

ठा = स्था 'stand' (iv. 16) ठाइ = तिष्ठति. Also ठाअ.

ड

डज्झ = दह् 'burn' (कर्मणि भावे च) (iv. 246) डज्झइ = दह्यते.

डर = चस् 'fear' iv. 8 (iv. 198) डरइ = चस्यति

डल्ल = पा 'drink' iv. 8 (iv. 10) डल्लइ = पियति.

डिंम = संस् 'slip down' iv. 9 (iv. 197) डिंमइ = संसते.

ढ

ढंस = वि-वृत् 'turn round' iv. 14 (iv. 118) ढंसइ = विवर्तते.

ढक्क = छद् 'cover' iv. 14 (iv. 21) ढक्कइ = छादयति.

ढंढल्ल = भ्रम् 'turn round' iv. 15 (iv. 161) ढंढल्लइ = भ्रमति.

ढंढोल = गवेष् 'search for' iv. 15 (iv. 189) ढंढोलइ = गवेषयति.

ढिक्क = गर्ज् 'bellow' (वृषभकर्तृकस्य) iv. 15 (iv. 99) ढिक्कइ = वृषभो गर्जति.

ढुंढुल्ल = भ्रम् 'turn round' गवेष् 'search for' iv. 17 (iv. 161, 189) ढुंढुल्लइ = भ्रमति, गवेषयति.

ढुम = भ्रम् 'turn round' iv. 15 (iv. 161) ढुमइ = भ्रमति.

ढुस = भ्रम् 'turn round' iv. 15 (iv. 161) ढुसइ = भ्रमति

ण

णज्ज = ज्ञा 'know' (कर्मणि भावे च) iv. 20 (iv. 252) णज्जइ = ज्ञायते.

णड = गुप् 'hide' iv. 20 (iv. 150) णडइ = गुप्यति.

णव = नम् 'salute,' (iv. 226) 'bend' (भाराक्रान्ते कर्तरि) (iv. 158) णवइ = नमति, भाराक्रान्तो नमति.

णव्व = ज्ञा 'know' (कर्मणि भावे च) iv. 20 (iv. 252) णव्वइ = ज्ञायते.

णिअ = दृश् 'see' iv. 38 (iv. 181) निअइ = पश्यति (Hc. Gr. निअ)

णिअच्छ = दृश् 'see' iv. 40 (iv. 181) णिअच्छइ = पश्यति. (Hc. Gr. निअच्छ)

णिआर = रु 'do' (काणेक्षितविषयस्य) iv. 40 (iv. 66) णिआरइ = काणेक्षितं करोति.

णिउड्डु = मस्ज् 'plunge' iv. 40 (iv. 101) णिउड्डुइ = मज्जति.

णिच्छल्ल = छिद् 'cut' iv. 40 (iv. 124) णिच्छल्लइ = छिनत्ति.

णिज्झर = क्षि 'decay' destroy' iv. 40 (iv. 20) णिज्झरइ = क्षीयते (Hc. Gr. क्षयति)

णिज्झोड = छिद् 'cut' iv. 40 (iv. 124) णिज्झोडइ = छिनत्ति.

णिट्ठह = वि-गल् 'get loose' iv. 40 (iv. 175) णिट्ठहइ = विगलति.

णिट्ठह = रु 'do' (निष्कृमविषयस्य) iv. 40 (iv. 67) णिट्ठहइ = निष्कृमं करोति.

णिड्डुअ = क्षर् 'flow' iv. 40 (iv. 173) णिड्डुअइ = क्षरति (Hc. Gr. णिट्ठुअ)

णिम = नि-अस् 'place' iv. 38 (iv. 199) णिमइ = न्यस्यति.

णिम्मव = निर्-मा 'create' iv. 40 (iv. 19) णिम्मवइ = निर्मिमीते (Hc. Gr. निम्मव)

णिम्मह = गम् 'go' iv. 40 (iv. 162) णिम्महइ = गच्छति.

णिम्माण = निर्-मा 'create' iv. 40 (iv.

19) णिम्माण = निर्मिमीते (Hc. Gr.) निम्माण)

णिरप्प = स्था 'stand' iv. 40 (iv. 16) णिरप्पइ = तिष्ठति (Hc. Gr. निरप्प)

णिरिग्घ = नि-ली 'hide' iv. 40 (iv. 55) णिरिग्घइ = निलीयते.

णिरिणज्ज = पिप् 'grind' iv. 41 (iv. 185) णिरिणज्जइ = पिनष्टि.

णिरिणास = गम् 'go' पिप् 'grind' नश् 'perish' iv. 51 (iv. 162, 185, 178) णिरिणासइ = गच्छति, पिनष्टि, नश्यति.

णिरुवार = ग्रह् 'take, seize' iv. 41 (iv. 209) णिरुवारइ = गृह्णाति (Hc. Gr. निरुवार)

णिलीअ = नि-ली 'hide' (iv. 55) णिलीअइ = निलीयते.

णिलुक्क = तुड् 'break' नि-ली 'hide' iv. 51 (iv. 116, 55) णिलुक्कइ = तुडति, निलीयते.

णिल्लस = उत्-लस् 'sport' iv. 40 (iv. 202) णिल्लसइ = उल्लसति.

णिल्लुंछ = मुच् 'release' iv. 40 (iv. 91) णिल्लुंछइ = मुञ्चति.

णिल्लूर = छिद् 'cut' iv. 40 (iv. 124) णिल्लूरइ = छिनत्ति.

णिवह = गम् 'go' पिप् 'grind' नश् 'perish' iv. 51 (iv. 162, 185, 178) णिवहइ = गच्छति, पिनष्टि, नश्यति.

णिव्वड = भू 'become' (पृथक्भूते स्पष्टे च कर्तरि) iv. 40 (iv. 62) णिव्वडइ = पृथक् स्पष्टो वा भवति.

णिव्वर = कथ् 'tell' (दुःखविषयस्य) छिद् 'cut' iv. 51 (iv. 3, 124) णिव्वरइ = दुःखं कथयति, छिनत्ति.

णिव्वल = मुच् 'release' (दुःखविषयस्य) निष्-पद् 'be produced' क्षर् 'flow' iv. 51 (iv. 92, 128, 173) णिव्वलेइ =

दुःखं मुञ्चति, निष्पद्यते, क्षरति (Hc. Gr. गिन्वलइ in the latter two senses)
 गिन्वा = विश्रम् 'rest' iv. 38 (iv. 159)
 गिन्वाइ = विश्राम्यति.
 गिन्वोल = रु 'do' (मन्युना करणेन चदोष्ठ-
 मालिन्यं तद्विषयस्य) iv. 40 (iv. 69)
 गिन्वोलइ = मन्युनोष्ठं मालिनं करोति.
 गिन्सुड = नम् 'bend' (भाराक्रान्ते कर्तरि) iv.
 40 (iv. 158) गिन्सुडइ = भाराक्रान्तो
 नमति.
 गिन्हुव = कम् 'desire' iv. 40 (iv. 44)
 गिन्हुवइ = कामयते.
 गिन्होड = नि-वृ 'surround' पत् 'fall'
 (प्यन्तयोः) iv. 51 (iv. 22) गिन्होडइ =
 निवारयति, पातयति.
 गी = गम् 'go' iv. 43 (iv. 162) गीइ =
 गच्छति.
 गीण = गम् 'go' iv. 43 (iv. 162) गीणइ =
 गच्छति.
 गीरंज = भञ्ज् 'break' iv. 43 (iv. 106)
 गीरंजइ = भनक्ति (Hc. Gr. नीरंज)
 गीरव = भुज् 'eat' (आचारक्रियन्तस्य) आ-
 क्षिप् 'throw down' iv. 51 (iv. 5,
 145) गीरवइ = बुभुक्षते, आक्षिपति.
 गीलुक्क = गम् 'go' iv. 43 (iv. 162)
 गीलुक्कइ = गच्छति.
 गीलुंछ = निष्-पत् 'come out' आ-छुद्
 'crack the fingers' iv. 51 (iv. 71)
 गीलुंछइ = निष्पतति, आच्छोटयति.
 गीसर = रम् 'rejoice' (iv. 168) गीसरइ =
 रमते.
 गीहर = निस्-सृ 'issue' आ-कन्द 'lament'
 iv. 51 (iv. 79, 131) गीहरइ = निः-
 सरति, आकन्दति.
 गुम = नि-अस् 'place', छद् 'cover'
 (प्यन्तस्य) iv. 51 (iv. 199, 21) गुमइ =
 न्यस्यति, छादयति.

गुमज्ज = नि-सद् 'sit down' (iv. 123)
 गुमज्जइ = निषदिति.
 गुल्ल, a shortened form of गोल्ल q. v.
 गुव्व = प्र-काश् 'shine' (प्यन्तस्य) iv. 43
 (iv. 45) गुव्वइ = प्रकाशयति.
 गुम् = छद् 'cover' (प्यन्तस्य) iv. 43
 (iv. 21) गुम्इ = छादयति (a variant
 of तूम, q. v.)
 गोल्ल = क्षिप् 'throw' iv. 45 (iv. 143)
 गोल्लइ = क्षिपति (ह्रस्वत्वे तु गुल्ल).

त

तच्छ = तक्ष् 'chop' v. 5 (iv. 194) तच्छइ =
 तक्ष्णोति.
 तड = तच् 'stretch' v. 5 (iv. 137)
 तडइ = तनोति.
 तडु = तच् 'stretch' v. 5 (iv. 137)
 तडुइ = तनोति.
 तडुव = तच् 'stretch' v. 5 (iv. 137)
 तडुवइ = तनोति.
 तमाड = भ्रम् 'turn round' (प्यन्तस्य)
 (iv. 30) तमाडइ = भ्रामयति.
 तर = शक् 'be able' v. 5 (iv. 86) तृ
 'cross' (iv. 234) तरइ = शक्नोति,
 तरति.
 तलअंट = भ्रम् 'turn round' v. 9 (iv.
 161) तलअंटइ = भ्रमति.
 तालिअंट = भ्रम् 'turn round' (प्यन्तस्य)
 v. 11 (iv. 30) तालिअंटइ = भ्रामयति.
 (भ्रमति in the text seems to be a
 mistake cf. the reading of BF in
 the critical notes)
 तीर = शक् 'be able' (iv. 86) तृ 'cross'
 (कर्मणि भावे च) (iv. 250) तीरइ =
 शक्नोति, तीर्यते.
 तुट = तुड्, तुट् 'break' (iv. 116, 230)
 तुटइ = तुडति, तुटयति.

तुर = त्वर् 'make haste' (अत्यादौ) (iv. 172) तुरिओ = त्वरितः; तुरन्तो = त्वरमाणः.

तुवर = त्वर् 'make haste' (iv. 170) तुवरइ = त्वरते.

तूर = त्वर् 'make haste' (त्वादौ शतरि च) (iv. 171) तूरइ = त्वरते; तूरन्तो = त्वरमाणः.

तूस = तुष् 'be pleased' (iv. 236) तूसइ = तुष्यति.

तेअव = प्रदीप् 'blaze forth' v. 17 (iv. 152) तेअवइ = प्रदीप्यते.

तोड = तुड् 'break' (iv. 116) तोडइ = तुडति.

थ

थक्क = स्था 'stand' कक्क 'creep' v. 30 (iv. 16, 87) थक्कइ = तिष्ठति, ककति.

थिप्प = वि-गल् 'drop down' तृप् 'be satisfied' v. 30 (iv. 175, 138) थिप्पइ = विगलति, तृप्यति.

थुण = स्तु 'praise' (iv. 241) थुणइ = स्तौति.

थुव्व = स्तु 'praise' (कर्मणि भावे च) (iv. 242) थुव्वइ = स्तूयते.

द

दंस = दश् 'see' (प्यन्तस्य) v. 35 (iv. 32) दंसइ = दर्शयति.

दक्खव = दश् 'see' (प्यन्तस्य) v. 37 (iv. 32) दक्खवइ = दर्शयति.

दट्ठ = दश् 'see' (क्तानुसृतव्येषु) (iv. 213) दट्ठण = दट्ठा; दट्ठं = द्रष्टुम्; दट्ठवं = द्रष्टव्यम्.

दाव = दश् 'see' (प्यन्तस्य) v. 38 (iv. 32) दावइ = दर्शयति.

दुउच्छ = गुप् (desid.) 'despise' (iv. 4) दुउच्छइ = जुगुप्सते [a variant of दुगुच्छ, q. v.]

दुउंछ = गुप् (desid.) 'despise' (iv. 4) दुउंछइ = जुगुप्सते [a variant of दुगुंछ, q. v.]

दुगुच्छ = गुप् (desid.) 'despise' v. 47 (iv. 4) दुगुच्छइ = जुगुप्सते.

दुगुंछ = गुप् (desid.) 'despise' v. 47 (iv. 4) दुगुंछइ = जुगुप्सते.

दुब्ब = दुह् 'milk' (कर्मणि भावे च) (iv. 245) दुब्बइ = दुह्यते.

दुम = धवल 'make white' (प्यन्तस्य) v. 44 (iv. 24) दुमइ = धवलयति.

दुहाव = छिद् 'cut' v. 47 (iv. 124) दुहावइ = छिनत्ति.

दूम = परि-तम् (=दू) 'burn, suffer pain' v. 48 दू 'suffer pain' (प्यन्तस्य) (iv. 23)

धवल 'make white' (iv. 24) दूमइ = परितापयति, दावयति; दूमिअं = धवलितम्.

दूस = दुष् 'be corrupted' (iv. 236) दूसइ = दुष्यति.

दे = दा 'give' (iv. 238) देइ = ददाति.

देक्ख = दश् 'see' v. 48 (iv. 181) देक्खइ = पश्याति.

ध

धंसाड = मुच् 'release' v. 59 (iv. 91) धंसाडइ = मुञ्चति.

धर = धृ 'bear' (iv. 234) धरइ = धरति.

धा = धाव् 'run' (वर्तमानभविष्यद्विध्याद्येकवचन एव) (iv. 228) धाइ = धावति; धाहिइ = धाविष्यति; धाउ = धावतु.

धाअ = धा 'place' (iv. 240) धाअइ = दधानि.

धाड = निः-सृ 'issue' v. 59 (iv. 79) धाडइ = निःसरति.

धुण = धू 'shake' (iv. 241) धुणइ = धुनोति.

धुव = धू 'shake' धाव् 'run' (iv. 59, 238) धुवइ = धुनोति, धावति.

धुव्व = धू 'shake' (कर्मणि भावे च) (iv. 242) धुव्वइ = धूयते.

न

- नच्च = नृत् 'dance' (iv. 225) नच्चइ = नृत्याति.
 नट = नट् 'dance' (iv. 230) नटइ = नटति.
 नस्त = नश् 'perish' (iv. 230) नस्तइ = नश्यति.
 नास = नश् 'perish' (iv. 238) नासइ = नश्यति [a variant of the prec.]
 नासव = नश् 'perish' (प्यन्तस्य) (iv. 31) नासवइ = नाशयति.
 निच्छूढं = उद्धूतम्, 'raised up' (iv. 258)
 निण्हव = नि-हु 'hide' (iv. 233) निण्हवइ = निहुते.
 निमिअं = स्थापितम् 'placed' (iv. 258)
 निमुड्डो = निपातितः, 'thrown down' (iv. 258)
 निहव = नि-हु 'hide' (iv. 233) निहवइ = निहुते.
 नील = निः-सृ 'issue' (iv. 79) नीलइ = निःसरति.
 नूम = छद् 'cover' (प्यन्तस्य) (iv. 21) नूमइ = छादयति [cf. णूम]
 ने = नी 'lead, carry' (iv. 237) नेइ = नयति; नेन्ति = नयन्ति; नेऊण = नीत्वा.

प

- पउल = पच् 'cook' vi. 29 (iv. 90) पउलइ = पचाति.
 पक्खोड = वि-कोश 'uncovered,' (प्यन्तस्य) शद्, 'perish' vi. 73 (iv. 42, 130) पक्खोडइ = विकोशयति, शीयते.
 पंग = ग्रह् 'take, seize' vi. 14 (iv. 209) पंगइ = गृह्णाति.
 पच्चड = क्षर् 'flow' vi. 29 (iv. 173) पच्चडइ = क्षरति.
 पच्चडु = गम् 'go' vi. 29 (iv. 162) पच्चडुइ = गच्छति.

- पच्चार = उपा-लभ् 'censure' vi. 29 (iv. 156) पच्चारइ = उपालभते.
 पच्छंद = गम् 'go' vi. 29 (iv. 162) पच्छंदइ = गच्छति.
 पज्ज = पद् 'attain' (iv. 224) संपज्जइ = संपद्यते.
 पज्जर = कथ् 'tell' vi. 29 (iv. 2) पज्जरइ = कथयति.
 पज्झर = क्षर् 'flow' vi. 29 (iv. 173) पज्झरइ = क्षरति.
 पट् = पा 'drink' vi. 14 (iv. 10) पटइ = पिबति.
 पट्टव = प्र-स्था 'start' (प्यन्तस्य) (iv. 37) पट्टवइ = प्रस्थापयति.
 पड = पत् 'fall' (iv. 219) पडइ = पतति.
 पडिअग्ग = अनु-व्रज् 'follow' vi. 74 (iv. 107) पडिअग्गइ = अनुव्रजति.
 पडिसा = शम् 'be calm, cease' नश् 'perish' vi. 73 (iv. 167, 178) पडि-साइ = शाम्यति, नश्यति.
 पडुहु = क्षुभ् 'be agitated' vi. 29 (iv. 154) पडुहुइ = क्षुभयति.
 पणाम = ऋ 'go' (प्यन्तस्य) vi. 29 (iv. 39) पणामइ = अर्पयति.
 पण्णाड = मृद् 'press' vi. 29 (iv. 126) पण्णाडइ (Hc. Gr. पन्नाडइ) = मृदाति.
 पदअ = गम् 'go' vi. 29 (iv. 162) पदअइ = गच्छति.
 पट्ठाल = पु 'float' छद् 'cover' (प्यन्तयोः) vi. 73 (iv. 41, 21) पट्ठालइ = प्लावयति, छादयति
 पम्हुटो = प्रमृष्टः, 'rubbed' प्रमुषितः, 'stolen' (iv. 258)
 पम्हुस = वि-स्मृ 'forget' प्र-मृश् 'rub' प्र-मृष् 'steal' vi. 73 (iv. 75, 184) पम्हुसइ = विस्मरति, प्रमृशति, प्रमुष्णाति.
 पम्हुह = स्मृ 'remember' vi. 29 (iv. 74) पम्हुहइ = स्मरति.

पयस् = स्मृ 'remember' vi. 29 (iv. 74)
पयस्इ = स्मरति.

पयल्ल = प्र-सृ 'flow forth' शिथिलीभू 'become loose' लम्बू 'hang down' vi. 29, 73 (iv. 77, 70) पयल्लइ = प्रसरति, शिथिलीभवति, लम्बते.

पर = भ्रम् 'turn round' vi. 14 (iv. 161) परइ = भ्रमति.

परिअंत = श्लिष् 'embrace' vi. 35 (iv. 190) परिअंतइ = श्लिष्यति.

परिअल = गम् 'go' vi. 35 (iv. 162) परिअलइ = गच्छति.

परिअल्ल = गम् 'go' vi. 35 (iv. 162) परिअल्लइ = गच्छति.

परिवाड = घट् 'join' (ण्यन्तस्य) vi. 35 (iv. 50) परिवाडइ (Hc. Gr. परिवाडेइ) = घटयति.

परिवाल = वेष्ट् 'surround' (ण्यन्तस्य) vi. 35 (iv. 51) परिवालइ (Hc. Gr. परिआलेइ) = वेष्टयति.

परिसाम = शम् 'be calm' vi. 35 (iv. 167) परिसामइ = शाम्यति.

परिहट् = मृट् 'press' vi. 35 (iv. 126) परिहट्इ = मृट्नाति.

परी = भ्रम् 'turn round' क्षिप् 'throw' vi. 70 (iv. 161, 143) परीइ = भ्रमति, क्षिपति.

पलाव = नश् 'perish' (ण्यन्तस्य) vi. 29 (iv. 31) पलावइ = नाशयति.

पलोट् = प्रत्या-गम् 'return' परि-अस् 'throw round' vi. 73 (iv. 166, 200, 258) पलोट्इ = प्रत्यागच्छति, पर्यस्यति, पलोट् = पर्यस्तम्.

पल्लट् = परि-अस् 'throw round' vi. 29 (iv. 200) पल्लट्इ = पर्यस्यति.

पल्हत्थ = वि-रिच् 'purge' परि-अस् 'throw round' vi. 29 (iv. 26, 200, 258)

पल्हत्थइ = विरेचयति, पर्यस्यति; पल्हत्थं = पर्यस्तम्.

पविरंज = भञ्ज् 'break' vi. 74 (iv. 106) पविरंजइ = भनक्ति.

पव्वाय = म्लै 'fade' vi. 29 (iv. 18) पव्वायइ = म्लायति.

पहल्ल = घूर्ण् 'reel' vi. 29 (iv. 117) पहल्लइ = घूर्णति.

पहुप्प = प्र-भू 'arise' (iv. 63) पहुप्पइ = प्रभवति.

पाअ = पा 'protect' (iv. 240) पाअइ = पाति.

पार = शक् 'be able' vi. 41 (iv. 86) पारइ = शक्नोति.

पाव = प्र-आप् 'obtain' (iv. 239) पावइ = प्राप्नोति.

पास = दृश् 'see' vi. 41 (iv. 181) पासइ = पश्यति.

पिज्ज = पा 'drink' vi. 49 (vi. 10) पिज्जइ = पिबति.

पिसुण = कथ् 'tell' vi. 50 (iv. 2) पिसुणइ = कथयति.

पुंस = मृज् 'wipe' vi. 53 (iv. 105) पुंसइ = मार्ष्टि.

पुच्छ = प्रच्छ् 'ask' (iv. 97) पुच्छइ = पृच्छति.

पुंछ = मृज् 'wipe' vi. 53 (iv. 105) पुंछइ = मार्ष्टि.

पुण = पू 'purify' (iv. 241) पुणइ = पुनाति.

पुलअ = दृश् 'see' vi. 55 (iv. 181) पुलअइ (Hc. Gr. पुलएइ) = पश्यति.

पुलआअ = उत्-लस् 'sport' (iv. 202) पुलआअइ = उल्लसति.

पुलो = दृश् 'see' vi. 53 (iv. 181) पुलोइ (Hc. Gr. पुलोएइ) = पश्यति.

पुव्व = पू 'purify' (कर्मणि भावे च) (iv. 242) पुव्वइ = पूयते.

पुस = मृज् 'wipe' vi. 53 (iv. 105) पुसइ = मर्ष्टि.

पूस = पुष् 'nourish' (iv. 236) पूसइ = पुष्यति.

पेच्छ = दृश् 'see' vi. 59 (iv. 181) पेच्छइ = पश्यति.

पेडव = प्रस्था 'start' (ण्यन्तस्य) vi. 59 (iv. 37) पेडवइ = प्रस्थापयति.

पेह = क्षिप् 'throw' vi. 59 (iv. 143) पेहइ = क्षिपति.

पोक्क = व्या-हृ 'speak' vi. 63 (iv. 76) पोक्कइ = व्याहरति.

फ

फंस = विसं-वद् 'differ' स्पृश् 'touch' vi. 87 (iv. 129, 182) फंसइ = विसंवदति, स्पृशति.

फरिस = स्पृश् 'touch' (iv. 182) फरिसइ = स्पृशति.

फास = स्पृश् 'touch' (iv. 182) फासइ = स्पृशति.

फिट = अंश् 'fall from' vi. 84 (iv. 177) फिटइ = अश्रयति.

फिड = अंश् 'fall from' vi. 84 (iv. 177) फिडइ = अश्रयति.

फुट = अंश् 'fall from' vi. 84 (iv. 177) स्फुट् 'break' (iv. 231) फुटइ = अश्रयति, स्फुटति.

फुड = अंश् 'fall from' vi. 84 (iv. 177) फुडइ = अश्रयति.

फुडं = स्पष्टम् 'perceived clearly' (iv. 258)

कुम = अस् 'turn round' (iv. 161) कुमइ = भ्रमति.

कुस = मृज् 'wipe' अस् 'turn round'

vi. 87 (iv. 105, 161) कुसइ = मर्ष्टि भ्रमति.

केल्लुस = पत् 'fall' vi. 86 केल्लुसइ = पतति; केल्लुसिऊण = पतित्वा.

व

वज्जर = कथ् 'tell' vi. 92 (iv. 2 but वज्जर) वज्जरइ = कथयति.

वज्झ = बन्ध् 'bind' (कर्मणि भावे च) (iv. 247) वज्झइ = बध्यते; वज्झहिइ = बन्धिष्यते

वडवड = वि-लप् 'bewail' vi. 92 (iv. 148 but वडवड) वडवडइ = विलपति.

वीह = भी 'fear' vi. 93 (iv. 53) वीहइ = विभेति.

वुक्क = गर्ज् 'roar' vi. 94 (iv. 98) वुक्कइ = गर्जति.

बुज्झ = बुध् 'know' (iv. 217) बुज्झइ = बुध्यते.

बुडु = मस्ज् 'piunge' vi. 94 (iv. 101) बुडुइ = मज्जति.

बोह्ल = कथ् 'tell' vi. 97 (iv. 2) बोह्लइ = कथयति.

भ

भण = भण् 'speak' (iv. 239) भणइ = भणति.

भण्ण = भण् 'speak' (कर्मणि भावे च) (iv. 249) भण्णइ = भण्यते.

भम = अस् 'turn round' (iv. 239) भमइ = भ्रमति

भमड = अस् 'turn round' iv. 102 (iv. 161) भमडइ = भ्रमति.

भमाड = अस् 'turn round' vi. 102 (iv. 161) भमाडइ = भ्रमति.

भम्मड = अस् 'turn round' vi. 102 (iv. 161) भम्मडइ = भ्रमति.

भर = स्मृ 'remember' vi. 101 (iv. 74) भरइ = स्मरति.

भल = स्मृ 'remember' vi. 101 (iv. 74) भलइ = स्मरति.

भा = भी 'fear' vi. 102, 104 (iv. 53)
भाइ = बिभेति; भाइरो = भीरुः.

भिन्द = भिद् 'break' (iv. 216) भिन्दइ = भिनात्ति.

भिस = भास् 'shine' vi. 105 (iv. 203)
भिसइ = भासते.

भुक्क = भष् 'bark' vi. 106 (iv. 186)
भुक्कइ = भषति.

भुज्ज = भुज् 'eat' (कर्मणि भावे च) (iv. 249) भुज्जइ = भुज्यते.

भुंज = भुज् 'eat' (iv. 110) भुंजइ = भुङ्क्ते.

भुम = भ्रम् 'turn round' vi. 106 (iv. 161) भुमइ = भ्रमति.

भुल्ल = भ्रश् 'fall from' vi. 106 (iv. 177) भुल्लइ = भ्रश्यति.

भोत् = भुज् 'eat' (क्त्वातुस्तव्येषु) (iv. 212) भोत्तूण = भुक्त्वा; भोत्तुं = भोक्तुम्;
भोत्तव्वं = भोक्तव्यम्.

म

मडु = मृद् 'press' vi. 119 (iv. 126)
मडुइ = मृद्नाति.

मढ = मृद् 'press' vi. 119 (iv. 126)
मढइ = मृद्नाति.

मण = मन् 'think' (iv. 7) मणइ = मन्यते.

मर = मृ 'die' (iv. 234) मरइ = म्रियते.

मरिस = मृष् 'bear, suffer' (iv. 235)
मरिसइ = मृष्यति.

मल = मृद् 'press' vi. 119 (iv. 126)
मलइ = मृद्नाति.

मह = काङ्क्ष् 'desire' vi. 119 (iv. 192)
महइ = काङ्क्षति.

महमह = प्र-सृ 'spread' (गन्धविषये) vi. 127 (iv. 78) महमहइ = गन्धः प्रसरति.

मिलाअ = म्लै 'fade' (iv. 240) मिलाअइ = म्लायति.

मिल्ल = मील् 'close' (प्रादेः परस्य) (iv. 232) पमिल्लइ = प्रमीलति; निमिल्लइ = निमीलति; संमिल्लइ = संमीलति; उम्मिल्लइ = उन्मीलति.

मुज्झ = मुह् 'faint' (iv. 217) मुज्झइ = मुह्यति.

मुण = ज्ञा 'know' vi. 135 (iv. 7)
मुणइ = जानाति.

मुर = स्फुट् 'split, burst' (हासकरणस्य) vi. 135 (iv. 114) मुरइ = हासेन स्फुटति.

मुस = मुष् 'steal' (iv. 239) मुसइ = मुष्णाति.

मुसुमूर = भञ्ज् 'break' vi. 136 (iv. 106)
मुसुमूरइ = भनक्ति.

मूर = भञ्ज् 'break' vi. 137 (iv. 106)
मूरइ = भनक्ति.

मेलव = मिश्र् 'mix' (ण्यन्तस्य) (iv. 28)
मेलवइ = मिश्रयति.

मेल्ल = मुच् 'release' vi. 139 (iv. 91)
मेल्लइ = मुञ्चति.

मोहाय = रम् 'rejoice' vi. 140 (iv. 168)
मोहायइ = रमते.

मोत् = मुच् 'release' (क्त्वातुस्तव्येषु) (iv. 212, 237) मोत्तूण = मुक्त्वा; मोत्तुं = मोक्तुम्; मोत्तव्वं = मोक्तव्यम्.

र

रंसोल = दुल् 'swing' (ण्यन्तस्य) vii. 4 (iv. 48) रंसोलइ = दोलयाति.

रंप = तक्ष् 'chop' vii. 3 (iv. 194)
रंपइ = तक्ष्णाति.

रंफ = तक्ष् 'chop' vii. 3 (iv. 194)
रंफइ = तक्ष्णाति.

रंभ = गम् 'go' vii. 3 (iv. 162) रंभइ = गच्छति.

रव = रु 'cry' (iv. 233) रवइ = रौति.

राव = रञ्ज् 'dye' vii. 5 (iv. 49)
(ण्यन्तस्य) राविअं = रञ्जितम्; रावेइ = रञ्ज-
यति.

रिअ = प्रविश् 'enter' vii. 7 (iv. 183)
रिअइ = प्रविशति.

रीड = मण्ड् 'adorn' (iv. 115) रीडइ =
मण्डयति.

रीर = राज् 'shine' vii. 8 (iv. 100)
रीरइ = राजति.

रुञ्ज = रुध् 'obstruct' (iv. 218) रुञ्जइ =
रुणाद्धि.

रुंज = रु 'cry' vii. 8 (iv. 57) रुंजइ = रौति
रुं = भ्रम् 'turn round' रु 'cry' vii.
14 (iv. 57) रुंइ = भ्रमति, रौति

रुंघ = रुध् 'obstruct' (iv. 218, 239)
रुंघइ = रुणाद्धि.

रुभ = रुध् 'obstruct' (कर्मणि भावे च)
(iv. 245) रुभइ = रुध्यते.

रुम् = रुध् 'obstruct' (iv. 218) रुम्इ =
रुणाद्धि.

रुव = रुद् 'cry' (iv. 226) रुवइ = रोदिति
रुव्व = रुद् 'cry' (कर्मणि भावे च) (iv.
249) रुव्वइ = रुयते.

रुस = रुष् 'be angry' (iv. 236) रुसइ =
रुष्यति.

रेअव = मुच् 'release' vii. 11 (iv. 91)
रेअविअं = मुक्तम्; रेअवइ = मुञ्चति.

रेह = राज् 'shine' vii. 10 (iv. 100)
रेहइ = राजति.

रोच = पिष् 'grind' vii. 12 (iv. 185)
रोचइ = पिनष्टि.

रोत् = रुद् 'cry' (क्त्वातुम्तव्येषु) (iv. 212)
(सेत्तूण = रुदित्वा; रोत्तुं = रोदितुम्; रोत्तव्वं =
रोदितव्यम्).

रोव = रुद् 'cry' (iv. 238) रोवइ = रोदिति.

रोसाण = मृज् 'wipe' vii. 12 (iv. 105)
रोसाणइ = मार्षि.

ल

लग = लग् 'adhere' (iv. 230) लगइ =
लगति.

लढ = स्मृ 'remember' vii. 19 (iv.
74) लढइ = स्मरति.

लढ्म = लभ् 'obtain' (कर्मणि भावे च) (iv.
249) लढ्मइ = लभ्यते.

लिक्क = नि-ली 'hide' vii. 22 (iv. 55)
लिक्कइ = निलीयते.

लिढ्म = लिह् 'lick' (कर्मणि भावे च) (iv.
245) लिढ्मइ = लिह्यते.

लिम्प = लिप् 'smear' (iv. 149) लिम्पइ =
लिम्पति.

लिस = स्वप् 'sleep' vii. 22 (iv. 146)
लिसइ = स्वपिति.

लुअं = लूनम् 'cut' (iv. 258)

लुक्क = नि-ली 'hide' तुइ 'break' (iv.
55, 116) लुक्कइ = निलीयते, तुडति.

लुगो = रुग्णः 'afflicted' (iv. 258)

लुंछ = मृज् 'wipe' vii. 24 (iv. 105)
लुंछइ = मार्षि.

लुण = लू 'cut' (iv. 241) लुणइ = लुनाति

लुव्व = लू 'cut' (कर्मणि भावे च) (iv. 242)
लुव्वइ = लूयते.

लुह = मृज् 'wipe' vii. 24 (iv. 105)
लुहइ = मार्षि.

लूर = छिद् 'cut' vii. 24 (iv. 124)
लूरइ = छिनत्ति.

ले = ला 'take' (iv. 238) लेइ = लाति.

लोह = स्वप् 'sleep' vii. 25 (iv. 146)

लुद् 'wallow' (iv. 230) लोहइ =
स्वपिति; पलोहइ = प्रलोहति.

लहस = संस् 'drop or slip down' vii.
19 (iv. 197) लहसइ = संसते.

लिह्क्क = नि-ली 'hide' vii. 22 (iv. 55)

नश् 'perish' (iv. 258) लिह्क्कइ =
निलीयते; लिह्क्को = नष्टः.

व

- वग्गोल = रोमन्थ 'chewing' (ण्यन्तस्य) vii. 49 (iv. 43) वग्गोलइ = रोमन्थयति.
 वच्च = काङ्क्ष 'desire' vii. 41 (iv. 192)
 वज्ज 'depart' (iv. 225) वच्चइ = काङ्क्षति, व्रजति.
 वज्ज = त्रस् 'fear' vii. 41 (iv. 198)
 दृश् 'see' (iv. 181) वज्जइ = त्रस्यति, पश्यति.
 वज्जर, a variant of वज्जर, q. v.
 वडवड, a variant of वडचड, q. v.
 वड्ड = वृध् 'grow' (iv. 220) वड्डइ = वर्धते
 परिअड्डइ = परिवर्धते
 वमाल = पुञ्ज 'heap' vii. 49 (iv. 102)
 वमालइ = पुञ्जयति.
 वंफ = वल् 'approach' काङ्क्ष 'desire' vii. 86 (iv. 176, 192) वंफइ = वलति, काङ्क्षति.
 वर = वृ 'choose' (iv. 234) वरइ = वृणोति.
 वरहाड = निः-सृ 'issue' vii. 87 (iv. 79)
 (नि-सिध् 'prevent' vii. 87) वरहाडइ = निःसरति, (निषेधाति)
 वरिस = वृष् 'rain' (iv. 235) वरिसइ = वर्षति.
 वल = आ-रुह् 'ascend' (ण्यन्तस्य) ग्रह् 'take, seize' vii. 86 (iv. 47, 209) वलइ = आरोपयति, गृह्णाति.
 वलग्ग = आ-रुह् 'ascend' vii. 49 (iv. 206)
 वलग्गइ = आरोहति.
 वसुआ = उत्-वा 'blow' vii. 49 (iv. 11)
 वसुआइ = उद्वाति
 वा = म्लै 'fade' vii. 54 (iv. 18) वाइ = म्लायति.
 वावंफ = रु 'do' (श्रमविषयस्य) vii. 60 (iv. 68) वावंफइ = श्रमं करोति
 वाहिप्प = व्या-ह् 'speak' (कर्मणि भावे च) vii. 60 (iv. 253) वाहिप्पइ = व्याह्रियते.

- विअट्ट = विसं-वद् 'differ' vii. 72 (iv. 129) विअट्टइ = विसंवदति.
 विउड = नश् 'perish' (ण्यन्तस्य) vii. 72 (iv. 31) विउडइ = नाशयति.
 विकिण्ण = वि-क्री 'sell' (iv. 52) विकिण्णइ = विक्रीणीति.
 विक्के = वि-क्रा 'sell' (iv. 52) विक्केइ = विक्रीणीति.
 विक्केअ = वि-क्री 'sell' (iv. 240) विक्केअइ = विक्रीणीते
 विच्छोल = कम्प् 'shake' (ण्यन्तस्य) vii. 72 (iv. 46) विच्छोलइ = कम्पयति,
 विडविडु = रच् 'arrange' vii. 72 (iv. 94) विडविडुइ = रचयति.
 विटत्तं = अर्जितम् 'earned.' (iv. 258)
 विटप्प = अर्ज् 'earn' (कर्मणि भावे च) (iv. 251) विटप्पइ = अर्ज्यते.
 विटव = अर्ज् 'earn' vii. 72 (iv. 108)
 विटवइ = अर्जति.
 विण्णगाल = नश् 'perish' (ण्यन्तस्य) vii. 72 (iv. 31) विण्णगालइ = नाशयति.
 विम्हर = स्मृ 'remember' वि-स्मृ 'forget' vii. 93 (iv. 74, 75) विम्हरइ = स्मरति, विस्मरति.
 विर = भञ्ज् 'break' गुप् 'hide' (iv. 106, 150) विरइ = भनक्ति, गुप्यति.
 विरमाल = प्रति-ईक्ष् 'expect' vii. 72 (iv. 193) विरमालइ = प्रतीक्षते.
 विरल्ल = तन् 'stretch' vii. 71 (iv. 137)
 विरल्लइ = तनोति, विरल्लिअं = विस्तारितम्.
 विरा = वि-ली 'adhere' vii. 65 (iv. 56)
 विराइ = विलीयते.
 विरोल = मन्थ् 'churn' vii. 72 (iv. 121)
 विरोलइ = मग्न्याति.
 विलुप्प = काङ्क्ष 'desire' (iv. 192) विलुप्पइ = काङ्क्षति

विलोट = विसं-वद् 'differ' vii. 72 (iv. 129) विलोटइ = विसंवदति.

विसट = दल् 'split' vii. 72 (iv. 176) विसटइ = दलति.

विसूर = सिद् 'be afflicted' vii. 72 (iv. 132) विसूरइ = सिचते.

विहीर = प्रति-ईश् 'expect' vii. 72 (iv. 193) विहीरइ = प्रतीक्षते.

विहे = वि-भा 'shine' (iv. 238) विहेइ = विभाति.

विहोड = तद् 'beat' (प्यन्तस्य) vii. 72 (iv. 27) विहोडइ = ताडयति.

वीसर = वि-स्मृ 'forget' vii. 73 (iv. 75) वीसरइ = विस्मरति.

वीसाल = मिश्र 'mix' (प्यन्तस्य) vii. 73 (iv. 28) वीसालइ = मिश्रयति.

वुढभ = वह् 'bear' (कर्माणि भावे च) (iv. 245) वुढभइ = उह्यते.

वेअड = खच् 'appear' vii. 79 (iv. 89) वेअडइ = खचति.

वेड = वेष्ट्र 'surround' (iv. 221) वेडइ = वेष्टते.

वेमय = भञ्ज 'break' vii. 79 (iv. 106) वेमयइ = भनक्ति.

वेलव = उपा-लम् 'censure' वञ्च् 'sneak' vii. 96 (iv. 156, 93) वेलवइ = उपा-लमते, वञ्चति.

वेल्ल = रम् 'rejoice' vii. 76 (iv. 168) वेल्लइ = रमते.

वेहव = वञ्च् 'sneak' vii. 79, 96 (iv. 93) वेहवइ = वञ्चति; वेहविओ = वञ्चितः.

वोक्क = वि-ज्ञा 'tell respectfully' (प्यन्तस्य) vii. 81 (iv. 38) वोक्कइ = विज्ञापयति.

वोज्ज = त्रस् 'fear' बीज् 'fan' vii. 96 (iv. 198, 5) वोज्जइ = त्रस्यति, बीज-यति.

वोत् = वच् 'speak' (क्त्वातुमुत्तव्येषु) (iv. 211) वोत्तूण = उक्त्वा; वोत्तुं = वक्तुम्; वोत्तव्वं = वक्तव्यम्.

वोल = गम् 'go' vii. 81 (iv. 162) वोल्इ = गच्छति.

वोलीणो = अतिक्रान्तः, 'passed beyond' (iv. 258)

वोसट् = वि-कस् 'open' (iv. 195, 258) वोसट्इ = विकसति; वोसट्ठो = विकसितः.

स

संरुज्झ = संरुध् 'obstruct' (कर्माणि भावे च) (iv. 248) संरुज्झइ = संरुध्यते.

संवेल्ल = सं-वेष्ट्र 'surround' (iv. 222) संवेल्लइ = संवेष्टते.

सक्क = शक् 'be able' (iv. 230) सक्कइ = शक्नोति.

संत्ता = सं-स्त्यै 'be collected' viii. 11 (iv. 15) संत्ताइ = संस्त्यायते; संत्तायं = संस्त्यायितम्.

संखुड्डु = रम् 'rejoice' viii. 19 (iv. 168) संखुड्डुइ = रमते.

संगल = सं-घट् 'meet' viii. 19 (iv. 113) संगलइ = संघटते.

संघ = कथ् 'tell' (iv. 2) संघइ = कथ-यति.

सच्चव = दृश् 'see' viii. 17 (iv. 181) सच्चविअं = दृष्टम्; सच्चवइ = पश्यति.

सड = सद् 'sit' (iv. 219) सडइ = सीदति. सण्णाम = आ-दृ 'respect' viii. 19 (iv. 83 but सन्नम) सण्णामइ = आद्वियते.

सण्णुम = छद् 'cover' (प्यन्तस्य) viii. 48 (iv. 21 but सन्नुम) सण्णुमिअं = छादितम्; सण्णुमइ = छादयति.

सद्दह = श्रद्-धा 'believe' (iv. 9) सद्दहइ = श्रद्धयति; सद्दहमाणो = श्रद्धयानः.

सद्गहा = श्रद्धा 'believe' (iv. 238)
सद्गहाणं = श्रद्धधानम्.

संदाण = कृ 'do' (अवष्टम्भविषयस्य) viii.
19 (iv. 67) संदाणइ = अवष्टम्भं करोति.

संदुम = प्रदीप् 'blaze' viii. 19 (iv. 152)
संदुमइ = प्रदीप्यते.

संधुक्क = प्रदीप् 'blaze' viii. 19 (iv. 152)
संधुक्कइ = प्रदीप्यते.

समाण = भुज् 'eat' सम्-आप् 'obtain'
viii. 50 (iv. 110, 142) समाणइ =
भुक्ते, समाप्नोति.

समार = समा-रच् 'arrange' (iv. 95)
समारइ = समारचयति.

संभाव = लुभ् 'covet' viii. 19 (iv. 153)
संभावइ = लुभ्यति.

सर = सृ 'move' (iv. 234) सरइ = सरति
सलह = श्लाघ् 'praise' (iv. 88) सलहइ =
श्लाघते.

सव = सू 'bring forth' (iv. 233) सवइ
= सूते; पसवइ = प्रसूते.

सह = राज् 'shine' viii. 11 (iv. 100)
सहइ = राजते.

साअड्ड = कृष् 'draw' (iv. 187) साअड्डइ
= कर्षति.

सामग = श्लिष् 'embrace' viii. 27, 53
(iv. 190) सामगइ = श्लिष्यति; सामगिअं
= आलिङ्गितम्.

सामय = प्रति-ईक्ष् 'expect' viii. 27 (iv.
193) सामयइ = प्रतीक्षते.

सार = प्रहृ 'beat' viii. 24 (iv. 84)
सारइ = प्रहरति.

सारव = समा-रच् 'arrange' viii. 27 (iv.
95) सारवइ = समारचयति.

साह = कथ् 'tell' viii. 24 (iv. 2) साहइ =
कथयति.

साहट = सं-वृ 'conceal' viii. 27 (iv. 82)
साहटइ = संवृणोति.

साहर = सं-वृ 'conceal' viii. 27 (iv. 82)
साहरइ = संवृणोति.

सिज्ज = स्विद् 'perspire' (iv. 224)
सिज्जिरोए = स्विन्नायाः,

सिज्ज = सिध् 'be accomplished' (iv.
217) सिज्जइ = सिध्यति.

सिंच = सिच् 'sprinkle' (iv. 96, 239)
सिंचइ = सिञ्चति.

सिप्प = स्निह् 'love' सिच् 'sprinkle' (कर्मणि
भावे च) (iv. 255) सिप्पइ = स्निह्यते,
सिञ्चते.

सिंप = सिच् 'sprinkle' viii. 32 (iv.
96) सिंपइ = सिञ्चति.

सिर = सृज् 'create' (iv. 229) निसिरइ =
निसृजति; वोसिरइ = अवसृजति; वोसिरामि =
अवसृजामि.

सिक्क = सिक् 'sew' (iv. 230) सिक्कइ =
सीव्यति.

सिह = स्पृह् 'desire' (पयन्तस्य) काङ्क्ष्
'desire' viii. 32 (iv. 34, 192)
सिहइ = स्पृहयति, काङ्क्षति.

सीस = कथ् 'tell' viii. 34 (iv. 2) शिष्
'leave' (iv. 236) सीसइ = कथयति,
शिनाष्टि.

सुण = श्रु 'hear' (iv. 241) सुणइ =
शृणोति.

सुमर = स्मृ 'remember' (iv. 74) सुम-
रइ = स्मरति.

सुव्व = श्रु 'hear' (कर्मणि भावे च) (iv.
242) सुव्वइ = श्रूयते.

सूड = भञ्ज् 'break' viii. 42 (iv. 106)
सूडइ = भनक्ति.

सूर = भञ्ज् 'break' viii. 42 (iv. 106)
सूरइ = भनक्ति.

सूस = शुष् 'become dry' (iv. 236)
सूसइ = शुष्यति.

सेह = नश् 'perish' viii. 42 (iv. 178)
सेहइ = नश्यति.

श्री = श्रु 'hear' (iv. 237, 241) सोऊण =
श्रुत्वा.

सोल्ल = पच् 'cook' (iv. 90) क्षिप्
'throw' (iv. 143) सोल्लइ = पचति,
क्षिपति.

ह

हक्क = नि-षिध् 'prevent' viii. 62 (iv.
134) हक्कइ = निषेधति.

हक्खुप्प = उत्-क्षिप् 'raise' viii. 64 (iv.
144) हक्खुप्पइ = उत्क्षिपति.

हण = श्रु 'hear' viii. 62 (iv. 58)
हणइ = शृणोति.

हम्म = हन् 'kill' (कर्तरि, कर्मणि, भावे च)
(iv. 244) हम्मइ = हन्ति, हन्यते; हम्मि-
हिइ = हनिष्यते.

हर = ग्रह् 'take, seize' viii. 62 (iv.
209) ह 'take away' (iv. 234,
239) हरइ = गृह्णाति, हरति.

हरिस = हृष् 'rejoice' (iv. 235) हरिसइ
= हर्षति.

हव = भू 'be, become' (iv. 60) हवइ
= भवति.

हस = हस् 'laugh' (iv. 239) हसइ = हसति

हस्स = हम् 'laugh' (कर्मणि भावे च) (iv.
249) हस्सइ = हस्यते.

हारव = नश् 'perish' (प्यन्तस्य) (iv. 31)
हारवइ = नाशयति.

हिव = भू 'be, become' (iv. 238) हिवइ
= भवति.

हीर = ह 'take away' (कर्मणि भावे च)
(iv. 250) हीरइ = हियते.

हीसमणं = हेपितम् 'neighed, neighing'
(iv. 258)

हु = भू 'be, become' (विद्वर्जे प्रत्यये) (iv.
61) हुंति = भवन्; हुंतो = भवन्तः

हुण = हु 'sacrifice' (iv. 241) हुणइ =
जुहोति

हुल = मृज् 'wipe' (iv. 105) क्षिप् 'throw'
(iv. 143) हुलइ = मार्ष्टि, क्षिपति.

हुव = भू 'be, become' (iv. 60) हुवइ =
भवति.

हुव्व = हु 'sacrifice' (कर्मणि भावे च) (iv.
242) हुव्वइ = हूयते

हू = भू 'be, become' (के) (iv. 64)
हूअं = भूतम्; अणुहूअं = अनुभूतम्; पहूअं =
प्रभूतम्.

हो = भू 'be, become' (iv. 60) होइ =
भवति.

होअ = भू 'be, become' (iv. 240) होअ-
ऊण = भूत्वा.

Appendix III.

Alphabetical list of particles

taught by Hemacandra in his Grammar and in this work.

The numbers in brackets refer to the Grammar.

अइ i. 6 (ii. 205) सम्भावने, supposition.
 अण i. 6 (ii. 190) नत्रर्थे, negation.
 अण्णो (ii. 209) स्वयमित्यस्यार्थे, self.
 अम्मो (ii. 208) आश्चर्ये, wonder.
 अरे (ii. 201) रतिकलहे, love-quarrel.
 अलाहि i. 20 (ii. 189) निवारणे, prevention.
 अव्वो i. 51 (ii. 204) सूचनादुःखसम्भाषणा-
 पराधविस्मयानन्दादाभयत्वेदविषादपश्चात्तापेषु,
 signification, sorrow, conversation,
 offence, wonder, joy, respect,
 fear, pain, dejection, repentance.
 आम (ii. 177) अभ्युपगमे, admission.
 इ (ii. 217) पादपूरणे, filling up a verse.
 इर i. 79 (ii. 186) किलार्थे, indeed.
 इहरा (ii. 212) इतरथार्थे, in another
 manner.
 उअ i. 86 (ii. 211) पश्येत्यस्यार्थे, look !
 ऊ (ii. 199) गर्हाक्षेपविस्मयसूचनेषु censure,
 attraction, wonder, signification.
 एक्कसरिअं i. 147 (ii. 213) क्षणिति, संप्रति,
 quick, now.
 ओ (ii. 203) सूचनापश्चात्तापयोः, signifi-
 cation, repentance.
 किणो ii. 31 (ii. 216) प्रश्ने, questioning.
 किर ii. 31 (ii. 186) किलार्थे, indeed.
 कीस ii. 31 प्रश्ने, questioning.
 खु (ii. 198) निश्चयवितर्कसम्भावनविस्मयेषु
 certainty, doubt, supposition, as-
 tonishment.

चिअ (ii. 184) अवधारणे, determination.
 चेअ (ii. 184) अवधारणे, determination.
 च (ii. 184) अवधारणे, determination.
 जे (ii. 217) पादपूरणे, filling up a verse.
 जेण (ii. 183) लक्षणे, indication.
 णइ iv. 18 (ii. 184) अवधारणे, deter-
 mination.
 णवर iv. 20 (ii. 187) केवले, only. आन
 न्तयेपीति केचित्, immediately after.
 णवरि iv. 20 (ii. 188) आनन्तर्ये, imme-
 diately after. केवलेपीति केचित्, only.
 णवि iv. 18 (ii. 178) वैपरीत्ये, contra-
 riety.
 णाई (ii. 190) नत्रर्थे, negation.
 तं (ii. 176) वाक्योपन्यासे, to introduce
 a sentence.
 तेण (ii. 183) लक्षणे, indication.
 थू (ii. 200) कुत्सायाम्, reproach.
 दर (ii. 215) अर्धार्थे ईषदर्थे च, half, a
 little.
 दे (ii. 195, 196) संमुखीकरणे, सरूया आम-
 न्त्रणे च, to make another favoura-
 bly disposed to oneself; addressing
 a female friend.
 पाडिक्कं (ii. 210) प्रत्येकमित्यस्यार्थे, single.
 पाडिक्के (ii. 210) प्रत्येकमित्यस्यार्थे, single.
 पि (ii. 218) अप्यर्थे, also.
 पिव (ii. 182) इवार्थे like, as.
 पुणरुत्तं (ii. 179) रुतकरणे, doing what
 was already done.

- मणे (ii. 207) विमर्शे, consideration. अन्ये
मन्ये इत्यर्थमपीच्छन्ति, methinks.
- माहं vi. 128 (ii. 191) मार्थे, don't.
- मामि vi. 128 (ii. 195) सख्या आमन्त्रणे,
addressing a female friend.
- मिव (ii. 182) इवार्थे, like, as.
- मोरज्झा vi. 140 (ii. 214) मुधार्थे, in
vain.
- र (ii. 217) पादपूरणे, filling up a verse
- रे (ii. 201) सम्भाषणे रतिकलहे च conver-
sation, love-quarrel.
- व (ii. 182) इवार्थे, like, as.
- वणे vii. 83 (ii. 206, 205) निश्चयविकल्पा-
नुकम्प्यसम्भावनेषु, certainty, doubt,
pity, supposition.
- वले vii. 83 (ii. 185) निर्धारणनिश्चयोः,
determining, certainty.
- वि (ii. 218) अर्थार्थे, also.
- विअ (ii. 182) इवार्थे, like, as.
- विव (ii. 182) इवार्थे, like, as.
- वेव (ii. 194) आमन्त्रणे, addressing.
- वेवे vii. 94 (ii. 193, 194) भयवारण-

- विषादामन्त्रणार्थेषु, fear, prevention, de-
jection, addressing.
- व्व (ii. 182) इवार्थे, like, as.
- हृदी viii. 59 (ii. 192) निर्वेदे, despair.
- हृदं viii. 59 (ii. 181) गृहाणार्थे, take.
- हृदि viii. 72 (ii. 180, 181) विषादविकल्प-
श्चात्तापनिश्चयसत्यगृहाणार्थेषु, dejection,
doubt, repentance, certainty,
truth, take.
- हरे viii. 72 (ii. 202, 201) ह्येवसम्भाषण-
रतिकलहेषु, contempt, conversation,
love-quarrel.
- हला (ii. 195) सख्या आमन्त्रणे, address-
ing a female friend.
- हले (ii. 195) सख्या आमन्त्रणे, addressing
a female friend
- हिर (ii. 186) किलार्थे, indeed.
- हु (ii. 198) निश्चयवितर्कसम्भावनविस्मयेषु
(नानुस्वारात्) certainty, doubt, sup-
position, astonishment.
- हुं (ii. 197) दानपृच्छानिवारणेषु, gift, ask-
ing, prevention.

CORRECTIONS.

Page 230, l. 16. Read धणि भट्टो instead of धणिभट्टो.

Page 279, l. 21-23 The following is Prof. R. Pischel's emendation of the stanza.

दोससयलग्गलक्खय लट्ठअलडहअहरय तुह णयाणं ।
लच्चडयठिअमुणिणमिअजिणो ण लंचाइजोणिसंपत्ती ॥

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and mostly illegible due to fading and the texture of the paper. Some words are difficult to discern but appear to be arranged in several lines.

